METROLOGICORUM SCRIPTORUM
RELIQUIAE.

COLLEGIT RECENSUIT PARTIM NUNC PRIMUM

EDIDIT

FRIDERICUS HULTSCH.

VOLUMEN I

QUO SCRIPTORES GRAECI CONTINENTUR.

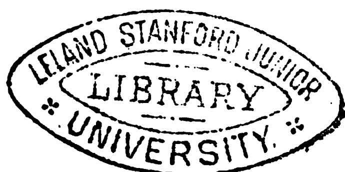

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXIV.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Cum quattuor fere abhinc annis res metrologicas Graecorum et Romanorum describere instituissem, non mediocris periculi casus incidit, ut statim in primordiis operis multis obstaculis implicitus propositum iusto ac definito spatio exsequi non possem. Nam cum alias eius disciplinae partes vidi adeo incultas iacere, ut brevius de iis disputare difficillimum esset, tum, quo altius inquisivi, eo magis intellexi ad veteres scriptores, quorum auctoritate in rebus metrologicis nitimur, minime ita aditum patefactum esse, ut commode aut aliquo cum fructu uti iis liceret. Quapropter simulac metrologiam absolvi, tamquam incohato, non perfecto opere accinxi me ad scriptorum metrologicorum reliquias et colligendas et edendas. Nec tamen hoc uno munere suscepto rem bene peragi posse existimabam, quippe cum Heronis etiam libri geometrici et stereometrici, quibus gravissima de mensuris praecepta contineri cognovissem, quasi viva voce me admonerent, ut tandem aliquando ederentur. Haec igitur mihi proposueram, et paratus eram, quidquid in me esset virium ac studii, ea consilia impigre ad exitum perducere. Verum tamen, credo, infinitam moram et sustentationem ea res habuisset, nisi viri excellentissimi duo, qui Regi Saxoniae adsunt supremi consiliorum administri, FRIDERICUS FERDINANDUS LIBER BARO DE BEUST et IOANNES PAULUS DE FALKENSTEIN insigni favore ita adiuvare voluissent meam quantulamcunque operam, ut libri manu scripti tres, quibus omnium primum egerem, Parisiis ex bibliotheca Imperatoria mihi mitterentur, et postea, cum ipse Parisios profectus essem, reliqui codices quos aditurus essem sine ulla cunctatione etiam ad domesticas lucubrationes traderentur. Sic peril-

lustrium virorum benevolentia effecit id quod alioqui fieri non potuit, ut inter media scholastici muneris officia Parisinae bibliothecae copiis satis ad propositum uterer; cuius rei gratias quantas maximas possum omni qua par est reverentia hic refero.

Eiusdem commorationis Parisinae nunquam recordor, quin gratissimam memoriam repetam spectatissimorum virorum DE WAILLY et CLAUDE, quorum alter quaerenti mihi per litteras de Heronianis libris non gravate respondit spemque propositi exsequendi, cum etiamtum dubia esset, confirmavit, alter, cum Parisiis alia super alia brevi spatio poscerem — nam ex permultis codicibus fragmenta colligenda erant — indefesso studio nulla in re defuit.

Prima consilia et huius libri et Heronis edendi communicavi cum THEODORO MOMMSEN, cuius auctoritatem ita colo ac suspicio, ut nihil in litteris elaborare soleam, nisi si ille cognoverit cognitumque probaverit. Atque idem non solum petenti mihi facile concessit repeti a me in hac collectione Maeciani librum de asse, quem ipse tam emendate edidit, ut vix quicquam mea opera addi posse viderem; sed etiam de Columellae codice olim Sangermanensi Petropolim scripsit ad AUGUSTUM NAUCK, qui ad libri V initium, quod in altero volumine editurus sum, variis scripturis sedulo adnotatis magno me obligavit beneficio.

Praeter codices Parisinos quattuordecim ipse usus sum Vindobonensibus tribus, cum ante hoc biennium aliquot dies in illa urbe moratus sum, et Monacensi uno, qui inter omnes Heronianos propriis quibusdam virtutibus excellit. Praeterea Vossiani codicis qui Eusebiana et Didymea continet apographum accepi amicissimo studio OTTONIS IAHN, cui me uberrimam de disciplina philologica institutionem debere usque pio animo recordor. Ac tabulas duas ponderum et mensurarum e Mutinensi codice descriptas nuper misit ad me per Theodorum Mommsen DETLEFUS DETLEFSEN, cuius benevolam operam iam Parisiis multis in rebus expertus eram. Tum ex Vaticano codice nonnulla metrologica precibus meis contulit WOLFGANGUS HELBIG, qui hunc alterum annum in Italia versatur in omni antiquitatis genere curiosissimus. Denique dicere vix possum, quan-

tum debeat hic liber ALFREDO FLECKEISEN, viro amicissimo, qui et nonnullos libros ignotos mihi — quis enim in tanta tam variorum scriptorum copia unus sciat omnia? — indicavit, et commendavit me viris doctissimis ac spectatissimis CAROLO HALM, GUILIELMO CHRIST, LEONHARDO SPENGEL, HENRICO KEIL, HERMANNO USENER. Quorum meritis quem quaeque huius libri pars fructum ceperit, infra singillatim demonstrabo; hic autem cunctis gratam tantae benevolentiae memoriam, sicuti par est, profiteor.

Priusquam ad id me converto quod maxime in hac praefatione propositum est, non alienum videtur rem diu variis iudiciis iactatam nunc tandem metrologicae scientiae auxilio absolvere. Niebuhrius enim cum Ciceronis orationum pro Fonteio et pro Rabirio fragmenta ex membranis rescriptis bibliothecae Vaticanae ederet (Romae 1820), in eo codice invenit duas paginas minoris formae, quae medici alicuius Graeci formulas quasdam medicinales, adscripto medicamentorum pondere, continere viderentur (v. apud Niebuhr. p. 16). Quam in rem accuratius inquirere noluit vir praestantissimus, gravioribus studiis intentus; *illud autem*, inquit, *nullo modo praetermittam, tribus in locis ubi pondera indicantur, conspectas esse notas numerorum quas indicas sive arabicas dicere consuevimus: et ita plane formatas quales antiquitus apud Indos et nunc apud universas Europae gentes scribuntur. — Illis certe locis numeri* 10. 100. 14. *perspicue apparent, quorum imaginem, propter rei novitatem, in tabula expressi. Atque ut testem haberem locupletem me vana specie deceptum haud fuisse, advocavi Iohannem Playfair V. Cl., professorem Edinensem, qui forte in urbe aderat, isque me recte vidisse protinus agnovit.* Haec Niebuhrius: quae tanti momenti fuerunt ad historiam rerum mathematicarum, ut omnium quorum id interesset studia excitare deberent. Nec tamen plus quadraginta annorum spatio quisquam eam quaestionem persecutus esse videtur, cum nuper demum Cantor de originibus litterarum mathematicarum scribens (*Mathematische Beiträge zum Culturleben der Völker*. Halae 1863) rem impeditissimam ad liquidum perducere insigni animi ardore susce-

pit. Scripsit enim ad Principem B o n c o m p a g n i u m, qui nuper libris Leonardi Pisani editis summae laudis titulum meritus est; is vero mandavit S p e z i o, professori Romano, ut codicem denuo diligenter exploraret (v. apud Cantorem p. 123 s. 386 ss.). Qui re subtiliter pervestigata respondit se easdem Graecas voces quas Niebuhrium, ut ΚΗΡΟΥ, ΜΙCΙΟC (Nieb.: ΜΙCΥΟC) cet., legisse, numeros vero Indicos minime inveniri, sed istas notas quasdam esse vel modum vel numerum medicamentorum significantes: Γ° ϛ̄, Γ° Ā, ⊢° ϛ̄, quae se interpretari γίγνεται ὄγδοα ϛ̄, γίγνεται ὄγδοον ᾱ. Haec cum Spezius scripsisset, omnia comprobavit Cantor: qui si libros vel Galeni vel Dioscoridis vel Oribasii inspexissent, facillime verum invenire potuerunt. Scilicet et apud illos et apud omnes qui de ponderibus ac mensuris scripserunt pervulgatam esse constat unciae notam Γ°, quae in hoc nostro libro saepissime invenitur (p. 171. 207, 18. 220, 17. 221, 15 cet.). U n c i a s igitur vel VI vel I medicus ille ignotus perscripsit, nec, ubi in codice ⊢° exstat, ipse quidquam aliud scripsit nisi Γ°. Quid autem eo loco voluerit, ubi Niebuhrius legit 14, non satis liquet. Verum aut eadem est unciae nota minus perspicue exarata, aut latet in eo ductu ΓΡ vel ⊬, i. e. γράμμα sive scripulum. Denique quod dixi ignoti medici id fragmentum esse, minime desperandum esse censeo eundem aliquando notum futurum esse. Equidem, cum primum vacabit, pervolvam medicorum Graecorum libros, sicubi forte istum locum inveniam. Quod si contigerit, nulla omnino dubitatio relinquetur, quin vera sint ea quae hic in medium protuli.

Iam vero non moror id quod hic propositum est, ut, quibus ubique criticis subsidiis usus sim, accurate exponam.

1. In loco Pollucis exscribendo Imm. Bekkeri editionem secutus sum, nisi quod in verbis εἰ δὲ cυγκάμψειαc τοὺc δακτύλουc cet. commate ante ἀπ᾽ ἀγκῶνοc, non ante πυγὼν, posito veram restitui sententiam.

2. De fragmento Greavesiano v. prol. § 2.

3. Ad Didymi libellum, quem proxime in publicum editurus sum contuli codicem Parisinum 2475 et Monacensem 165. E priore recepi Πτολομαϊκόc. — § 3 et 4 omisi

μὲν post κατὰ, quoniam ea quae de quadrata et cubica mensura adduntur adiungere nolui.

4. Tabulam Heronianam I e codice Graeco Paris. 1670 (olim 2724) fol. 130^b—131^b primus edidit Montfauconus in Analectis Graecis (Par. 1688) p. 311—15, repetivit nuper Letronnius (*Recherches sur Héron* p. 47 ss.). Idem fragmentum inter eas Heronianas reliquias legitur quas sub Didymi titulo Ang. Maius e codice Ambrosiano edidit (v. prol. § 14). Nos denuo inspeximus Paris. 1670 (P^a). Praeterea contulimus Paris. 2475 (P^b), Vindobonensem philos. Gr. 309 (V), Monacensem 165 (M), neque omisimus Ambrosianum a Maio editum (N), quorum consensum significavimus littera C. Aliquoties etiam adscripsimus illius brevioris fragmenti varietatem, de quo in prol. § 19 diximus: designavimus nota I^b. *Mo* est Montfauconi, *Le* Letronnii editio. — De reliquis libris manu scriptis qui idem fragmentum continere dicuntur vide Letronn. p. 46, Martin. *Recherches sur Héron* p. 203; videntur etiam nonnulli ex iis quos Maius p. 151 commemorat hanc tabulam habere. Omnino inter omnes et vetustissimus est et praestantissimus Parisinus 1670, saeculi aut XIV aut XIII; reliqui fere saeculi XVI. Illum igitur maxime, ut par fuit, in edendo fragmento secuti sumus; sed quaedam tamen ex Ambrosiano repetenda esse vidimus. Nam statim initio, cum vulgata scriptura τὰ περὶ τὴν γεωμετρίαν ferri non posset, ex Ambrosiano τὰ περὶ τὴν γαιῶν μέτρηcιν recepimus ac postea ex eodem concinne διανομὴν scripsimus. Poeticam formam γαιῶν praetulisse videtur scriptor, quoniam vocabuli γῆ genetivus pluralis in usu non fuit. (Γᾶc accusativum habet Etymol. M. sub ἄκαινα.) — Paullo infra correxi ὑπὸ τοῦ Νείλου pro ἀπό. — § 4. 19 cet. ἄκενα, quae est recentior pro ἄκαινα forma, e constanti codicum scriptura retinui. — § 9 reliquisque locis Φιλεταίρειοc (pro Φιλεταίριοc) scripsi. Nam nec tanta est in his minutis rebus codicum non admodum antiquorum auctoritas, et multorum adiectivorum similitudo suadet, ut id vocabulum per ει scribatur. Quam diphthongum olim etiam Salmasius praetulit (v. not. ad script. hist. August. p. 248^b C), quamquam alioquin Φιλεταίριοc scribere consueverat. — § 20

ἐμβαδικοὺς correxi pro ἐμβάδους. — § 3. 12. 19. 26 cur nonnulla uncis incluserim, in prol. § 20 demonstravi.

5. Tab. Heroniana II in iisdem libris qui primam continent, praeter Parisinum 1670, statim post illam legitur. Edita est a Maio ex Ambrosiano, tum a Letronnio p. 49 s. e Parisino 2475. — § 1. 4 cet. παλαιστὴ scripsi, etsi libri constanter παλαιστὴς habent. Sed cum Ambrosianus et feminini articulum ἡ praefigat et § 16 ἡ δὲ ἑτέρα παλαιστὴς habeat, dubium non est, quin olim antiquior forma παλαιστὴ scripta fuerit, quae etiam in tab. III (§ 3) et apud Iulianum Ascalonitam (fr. 16, 2) exstat. — § 11 post τετραγώνῳ numerum ᾶ, h. e. decem milia, addidi. — § 12 ἐμβαδικοὺς correxi ut in tab. I § 20. — Quod § 17 Paris. ὁ σπιθαμὴ habet, levior error est, quoniam hae articuli formae initio rubro liquore appictae sunt. — De reliquis quae in hac tabula emendavimus vide prol. § 21.

6. Tabulam Heronianam III Vincentius (apud Letronnium p. 70) e cod. Paris. Gr. supplementi 387 edidit. Quo ego denuo collato duobus tribusve locis illum minus accurate codicis scripturam exhibuisse inveni.

7. Tabulam IV Letronnius (p. 67) e codice Vaticano (conf. eund. p. 54 adn. 1) in lucem protulit. Ex eodem autem libro descriptum esse dicit Parisinum 2438 (fol. 101^a), quem nos cum denuo inspexissemus, et nonnulla e vestigiis quae ibi exstant antiquissimae scripturae emendanda et pauca addenda esse vidimus (conf. prol. § 23). Signavimus nota P^c.

8. Tab. Heroniana V e codice Paris. 1670 edita est a Montfaucono, repetita a Letronnio (p. 42 s.). A nobis praeterea collati sunt Parisinus 2013 et Vindobonensis philos. Gr. 179 fol. 112^b—114^b (V). Parisinus 2013 duos diversos codices complectitur. Nam primum in Heronis Geometria (fol. 100^b—102^a), deinde in altero libro qui Γεωδαισία inscribitur (fol. 143^b—145^a) ea tabula legitur. Nos priorem librum nota P^d, alterum P^e, horum autem et Vindobonensis consensum littera C significavimus. De aliis codicibus vide Martin. p. 125 n. 1. 3. Ex hoc numero alii libri alias eius tabulae formas exhibent. Atque eam quidem formam quae in Paris. 1670 reperitur mox inter Heronis

reliquias edemus; hic autem alteram trium codicum familiam quam littera C notamus secuti sumus. Sed tamen ne hi quidem codices plane inter se consentiunt. Quem enim contextum verborum exhibuimus, is maxime descriptus est ex P[d], a quo P[e] et V cum multis aliis in rebus, tum in extrema tabula agrestium mensurarum discrepant. — § 1 cet. Per totam tabulam in C κονδύλου mensura omissa est, quae cum abesse ab hac collectione non posset, nos eam uncis inclusam ubique ex P[a] addidimus. — § 5 cum initio διχὰς definita sit, postea pro διχὰς scripsi λιχὰς collato Pollucis loco (fr. 1). Ibidem κυνόστομον cum Letronnio, qui id in uno libro legi dicit, dedi pro κοινόστομον. — § 12 ἀντίχειρον servavi, quamquam duo libri ἀντίχειρα (conf. § 5) praeferunt. Hoc autem discriminis esse videtur, ut ἀντιχεὶρ pollex, ἀντίχειρον mensura a pollice derivata intellegatur. Ibidem μεθὸ δέ, etsi δὲ in V omittitur, servavi, cum hoc dicendi genus a recentiore usu non alienum esse videretur. — § 14 cum vulgo εἰ μετρηθῶσιν legeretur, in uno autem libro αἱ pro εἰ exstaret, ἂν sine dubio corrigendum fuit. — § 16 in tabula agrestium mensurarum edenda Parisinum *d* secutus sum, qui eandem formam ac Parisinus *a* habet, nisi quod non ultra mille orgyias rationes subductae sunt, cum ad decem milia progrediatur P[a]. Ea autem quae P[e] et V habent infra breviter adnotavimus. — De errore qui latet in verbis πλάτος καὶ μῆκος ὀργυιῶν nostraque emendatione vide prol. § 25 adn. 2.

9. Fragmentum de orgyiae mensura nondum editum descripsi e cod. Paris. 2013 fol. 112[a], cuius scripturam nonnullis locis corruptam ita correxi, ut infra adnotatum est.

10. Tab. Heronianam VI Letronnius (p. 65) edidit e cod. Paris. 2371 (P[f]). Nos contulimus Paris. 2013 fol. 143[a] (P[e]). — § 7 quid scribendum videatur, demonstravimus in prol. § 29.

11. Tab. Heronianam VII Letronnius (p. 59—61) ex iisdem libris edidit, unde IV tabulam petivit. Nos Parisinos 2475 fol. 27[a]—28[b] et 2438 fol. 100 contulimus, quorum notae, ut iam diximus, sunt P[b] et P[c]. Ex his Letronnii scripturam minus accuratam aliquoties emendavimus. De eiusdem coniectura πλέθρα ε′ vide prol. § 30 adn. 1.

12. Fragmentum de quadratis et cubicis mensuris edidi e Paris. 2475 fol. 28^b (P^b) et 2438 fol. 100^b (P^c).

13. Tab. Heronianam VIII Letronnius (p. 63) edidit e Paris. 2013 fol. 154^b, quem nos cum denuo inspiceremus, gravissimis in rebus ab illo erratum esse vidimus. Exposuimus de his in prol. § 31.

14. Tabulam quae Εὐκλείδου εὐθυμετρικά inscribitur edidi e Paris. 2438 fol. 109^a (P^c). — § 13 nonnulla prave scripta reperi (ter τούτῳ pro τούτου vel ταῦτα corrigendum fuit), et in cubici pedis definitione βάθος ποδὸς α´ (coll. Didymo de mens. marm. 1) addidi.

15. In libro qui inscribitur Varia sacra (tom. I p. 499—503) Stephanus Le Moyne fragmentum quoddam Περὶ πηλικότητος μέτρων edidit e codice quem dicit Sarraviano. De quo v. eius prol. p. 17: *In eodem vero codice Sarraviano — excerpta quaedam legebantur de ponderibus ac mensuris.* Ibidem autem (p. 10 extr.) legimus haec descripsisse Claudium Sarravium ex codice Antonii Eparchi, qui exstet in Regia Bibliotheca num. 2216. Cuius copiosissimi codicis ipse Le-Moynius in suo libro (p. 517—529) indicem edidit. Nunc in Imperatoria Francorum Biblioth. est inter cod. Gr. num. 1630 (bombyc., saec. XIV), ubi fol. 114^a hanc de mensuris tabulam invenimus denuoque contulimus.

16. Tabulam Iuliani Ascalonitae repetivi ex Heimbachii editione (v. prol. § 35 adn. 2). Scripturam οὐργία intactam reliqui, quamquam οὐργυιά, quod Paris. 2013 in tab. Heron. V exhibet, praeferendum videtur. Sed § 8 βήματα σμ´ cum Mercero mutavi in βήματα σ´, cum tanti erroris culpa auctori tabulae adsignari non possit. De reliquis vide prol. § 35.

17. Vide prol. § 36.

18—27. Fragm. 18 edidi e Paris. 2475 et Monac. 165, tum fragm. 19—21 ex iisdem et Paris. 2438, denique fragm. 22—25 e Parisinis 1642. 2361. 2438. De fontibus fr. 26 et 27 vide supra ad fr. 14 et 7. Varias scripturas adnotare omisi, quia iis longior explicatio praemittenda fuit; nam et nonnulla ex his fragmentis binis locis in libris manu scriptis leguntur, nec omnino de codicum scriptura recte

iudicari prius poterit, quam universae illae collectiones in lucem prolatae erunt.

28. In Pollucis loco qui est περὶ μέτρων Bekkeri maxime editionem secutus sum (*Be*); adscripsi tamen vulgatae olim scripturae a Dindorfio editae varietatem (*Di*). — In iis versibus qui e Strattidis fabula Cinesia citantur nonnulla ita corrupta sunt, ut vix sanari posse videantur. Apparet duos inter se colloqui, alterum Boeotum, alterum hominem ex alia civitate, Atheniensem puto. Prima verba sunt Atheniensis de hordei pretio quaerentis: respondet alter κόφινον mensuram afferens: quod cum ille non intellegat, rursus τί λέγεις quaerit: tunc Boeotus μέτρῳ ἐχρῶντο κοφίνῳ. Denique ea quae sequantur corrupta sunt. Forsitan in lacuna novem decemve litterarum, quae post ἤ est, brevior quaedam interrogatio alterius interciderit, ad quam rursus respondet Boeotus τοῦτ' αὖθ' (vel αὗθ' quod ex A edidit *Be*) ὅτι etc.; hic autem metrum turbatum vel sic restitui posse videtur: οἴνου κόφινος δύναταί γε τρεῖς πυρῶν χόας (γε me invito intercidit in adnot. ad p. 206, 19); vel, si id audacius videatur, hoc modo: οἴ. κ. τρεῖς δυνάμενος π. χ.; ac tum in altero versu δύναται suaserim pro δυνάμενος.

29. Vetustissimam tabulam de mensuris ac ponderibus Montfauconus in Analectis (p. 393—395) edidit e codice Parisino olim 3284, quem ego, cum tempus deesset eius numeri quo nunc numeratur quaerendi, denuo conferre non potui. Sed confido Montfauconum, quae fuit in illo cura ac diligentia, fere omnia accurate edidisse. Praeterea autem nonnulla inveni, quae coniectura emendanda essent. Ut § 1 ἀπερίστικτοι scripsi pro περίστικτοι collato Galeneae collectionis cap. II, 4, tumque notam = restitui. Ibidem drachmae veram notam < revocavi ex auctoritate eiusdem capitis Galeneae collectionis (II, 5). De reliquis quae mutanda fuerunt vide prol. § 41. 42.

30—50. Locos e Galeni libris excerptos e Charteriana editione repetivi, et si quae discreparent apud Kühnium adnotavi. Nonnulla correxi coniectura. Omnino autem vidi vehementer optandum esse, ut quam primum Galeni scripta accurate ad librorum antiquorum fidem edantur.

51—66. Ad eam ponderum et mensurarum collectionem quam Galeneam appellare consuevimus etsi libros manu scriptos conferre non potui, tamen apparatum non spernendum ad eas tabulas emendandas me congessisse existimo. Nam in nonnullis libris partes quaedam eius collectionis ita editae sunt, ut scriptura typis expressa fere codicum manu scriptorum auctoritatem habeat. Mitto editiones Aldinam (vol. IV extr. fol. 48^b) et Basileensem (IV p. 466), ubi e codicibus deterioris notae eas tabulas expressas esse vidi, quapropter post cap. II scripturae varietatem adnotare desii; sed magnam auctoritatem inveni tribuendam esse ei collectioni quam Neander edidit in libro qui inscribitur Cύνοψιc mensurarum et ponderum (Basil. 1554) p. 85 ss. Namque haec Neandrea ex codice manu scripto petita esse, etsi nihil editor de ea re commemorat, tamen dilucide inde apparet, quod permulta ab editionibus Aldina et Basileensi ita discrepant, ut ea ex ingenio corrigi non potuerint. Non minoris momenti est ea collectio quae in H. Stephani Appendice libellorum ad thesaurum Graecae linguae pertinentium p. 213 ss. reperitur. Etenim et bono codice usus est Stephanus et, qua praestitit linguae Graecae peritia, emendatius quam quisquam adhuc eas tabulas edidit. Denique etiam post Nicandrum Aldinum (v. prol. § 83 adn. 1) tres eiusdem collectionis tabulae e codice aliquo antiquo expressae sunt. Sed omnibus his libris nemo fere virorum doctorum usus est, postquam Charterius in Hippocratis et Galeni operum tomo XIII (p. 975 ss.) easdem tabulas edidit. Qui quidem haec in ea re se egisse profitetur: *Versionem Cadaldini legimus, alteram quoque Andernaci et tertiam H. Stephani; sed Graecum textum cum manu scripto codice Regio et cum Cai Britannici, Morellii et quorundam aliorum editionibus contulimus; ac demum Latinam versionem novam ac nostram Graeco exemplari magis analogam condidimus et textuum compertorum incremento locupletavimus* (tom. XIII p. 1022). Vides multis subsidiis usum esse Charterium; nec tamen is hac ipsa copia multum utilitatis attulit, quoniam singulis locis, unde quaeque repetiverit, non adnotavit. Ac videtur aliquotiens, ubi ἄλλοι vel ἤ habet alterumque nume-

rum addit priori, eam varietatem in alio libro invenisse eamque in contextum recepisse. Multa igitur in Charteriana collectione suspecta sunt. Quae cum ita sint, certe non id quasi fundamentum nostrae editionis fecissemus, nisi et plurimi adhuc viri docti Charterium citare consuevissent et eadem collectio una plenior esset reliquis ac multis etiam locis praestantior. Ita Charteriana quidem repetivimus, sed ea repurgata ab omnibus quaecunque vitiosa esse videbantur, quae nos uncis ubique seclusimus. Magnopere vero optavimus, ut codicem Parisinum quo Charterius se usum esse scribit inveniremus, sed id ut fieret, non contigit longiore ad quaerendum otio non concesso. Sed similia tamen nonnulla eaque gravissima invenimus, de quibus statim dicemus. Restat ut demonstretur, quae quique ex iis libris quos citavi quibusque locis habeant. Quod proponam in hac tabula, ubi numeri significant capita Charteriana:

Chart.	Ald. et Bas.	Steph.	Neander	Nic.app.
I	I	I	I	—
II	II	II	II	—
III	III	III	VI^a	—
IV	IV	IV	III	—
V	V	V	IV	—
VI^a	VI^a	VI^a	V	} VII
VI^b	—	—	—	}
VII	—	—	—	VI^{ab}
VIII	—	—	—	VIII
IX	IX	IX	—	—
X	X	X	X	—
XI	XI	XI	XI	—
XII	XII	XII	XII	—
XIII	XIII	XIII	—	—
XIV	XIV	XIV	XIV	—
XV	XV	XV	—	—
XVI	XVI	—	—	—

Cetera quae aut aliorum auctoritate aut nostra coniectura emendavimus in prolegomenis suis quaeque locis explicuimus. — Notae *A*, *B*, *Ne*, *St*, *Ch* significant editiones Aldi-

nam, Basileensem, Neandream, Stephanianam, Charterianam; *Nic.app.* est Nicandri Aldini appendix.

67—70. Tabulas Oribasianas inveni in codice Parisino 2243 (fol. 640 s.), eodem quo Du-Cangius usus est (prol. § 48). Est membranaceus sec. XIV (an XIII?), elegantissime exaratus, continetque post Nicolaum Myrepsum has tabulas ponderum et mensurarum. In quibus edendis, quam accuratissime fieri potuit, ipsam codicis scripturam exhibui. Nam Galeneas quidem tabulas, ubi nullo codice manu scripto uti licuit, ita emendare conatus sum, ut eam scripturam restituerem quae omnibus illarum tabularum codicibus antiquior esset: at in Oribasiana collectione edenda, cum bono codice uterer, id agendum fuit, ut eam formam exhiberem, in quam decimo fere saeculo nonnullae ex his tabulis redactae esse videntur. Nihil igitur nisi manifestos quosdam librariorum errores correxi: reliqua, etiamsi vitiosa essent, servavi. Emendatas igitur mensurarum rationes qui legere volet, adito Galeneas tabulas; qui autem scripturam aetatis Byzantinae cognoscere malet, is legito haec Oribasiana.

71—77 et 78—80. Harum collectionem priorem edidi e codice Paris. 2327 (fol. 292 s.), qui scriptus est in Creta a. 1486, alteram e Paris. 2275 (fol. 1 s.), quem Manuel Rosatius exaravit anno 1467. Hae duae collectiones reperiuntur etiam in cod. 2329 (fol. 216^{b} s.). Scriptus est hic ipse codex manu elegantissima saeculo XV; sed in fine plagulis paucis relictis aliquis vir doctus saeculo XVI vel etiam XVII festinanter et quam minutissimis litterarum ductibus adscripsit primum collectionem Cleopatranam, tum eam quae nobis est tertia. Quae nos praeter initium non contulimus. Ceterum in his collectionibus edendis eandem rationem secuti sumus quam modo ad tabulas Oribasianas explicuimus.

81. Fragmentum Περὶ μέτρων ex Ambrosiano codice (N) edidit Maius p. 155 (vide supra ad 4). Ego contuli Parisiensem 2475 fol. 79^{b} (P^{b}), Vindobonensem philos. 309 fol. 79^{b} (V), Monacensem 165 fol. 69^{b} (M). — § 3 corrupta esse apparet verba δυνατὰ ἔχων, ubi forsitan olim scriptum fuerit ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς ἐλαιρὸς δυνάμει χοῶν ιϛ΄. Quamquam alia suadet Calvus in versione Latina

maiorem lacunam in Graeca scriptura esse indicans. Sed de his in altero volumine exponam. Quae eodem loco correxi ὁ μόδιος ἑκτεύς, et § 7 ὁ χοῦς τὸ ἑξάξεστον μέτρον, ea postea vidi comprobari auctoritate versionis Latinae. Denique eadem viam demonstravit ad reliqua verba quae § 7 leguntur emendanda. Ibi in codicibus inveniuntur numeri ϡθ′ et ϡιε′, in quibus explicandis diu frustra laboravi. Sed recordari debebam librae notam Ⱶ saepe neglegentius ita exarari, ut numerali ϡ similis existat. Recte igitur in versione Latina IX et XV librae expressae sunt. Unde facile fuit reliqua certa ratione emendare.

82. Excerpta ex Epiphanii libro de mensuris ac ponderibus, cum libris manu scriptis uti non liceret, repetita ex Petavii editione partim coniectura, partim ex versione Latina reliquisque eius tractatus formis, quantum potui, emendavi. Dindorfianam autem eiusdem libelli editionem, quae nuperrime prodiit, postea demum accepi quam haec mei libri pars typis expressa est. Ergo hic et ea adnotanda sunt quae secus leguntur apud G. Dindorfium, et exponendum, quae ipse quibusque de causis novaverim. P. 259, 12. ὑπεσχόμεθα, Petavii coniecturam, recepit *Di*. — 22. τοσούτους pro τοσούτων ante me correxit *Di*, idemque vs. 24 τοσούτους pro τοσαῦτα suadet. — 23. βάδων *Di* et sic per δ ubique (vide tamen infra variam scripturam ad p. 260, 25). — P. 260, 2 κάβος pro κάμος iam Scaligerum emendavisse adnotat *Di*. Notum est litteram β in multis veteribus libris ita duci solere, ut a μ discerni vix queat[1]). Ut fragm. 84, 8 extr. κάμος habet codex 2031, at recte κάβος cod. 2361. Et in antiqua versione Epiphanii Latina in cod. Vatic. 3852 scriptum fuit Cauus, priusque u, id est β, correctum in B. — 12. χορία] χαρία *Di*, ut vulgo; item 17. εἰσι. — 25. 26. Vulgo legitur δώδεκα βάθου, et Dindorfii codex I habet ιβ′ βάδου, B ιβ′ βάθου; ipse Dindorfius edidit ιβ′ βάδων. Sed apparet βάθος scribendum esse idque pertinere ad proxima καὶ τοῦτο etc.,

---

1) Hanc litterae β formam significavi etiam in prol. § 108, ubi cum μ expressum sit, non ipsum μ exhibere volui, sed similem istam formam quam dixi, sic fere ϰ.

ad δώδεκα autem repetendum esse μοδίων. V. fr. 85, 2 extr. — P. 261, 1 βάθος] *Di* tenuit vulgatum βάδου. — 5. παρήχθησαν] 'immo παρήχθη' *Di*. — 6. αὐτῇ] ταύτῃ *Di* scripsit e coni., ibidemque μνασὶς pro μανασῆς. — 7. δὲ δέκα] vulgatum δὲ καὶ servavit *Di*. — 12. ἥμισυ *Di*, ut vulgo. — 14. σάτος *Di* (σάτον B, ut vulgo, σατ̄ I). — 18. δεῖν δὲ ἔτι] vulgatum διὰ δὲ τοῦ repetivit *Di*. — 20. καὶ] ἢ *Di*. — 23. ηὑρέθη *Di*. — P. 262, 7 ἐν ταῖς κβ' βίβλοις *Di*. — 8. ἡμῖν ἐγενήθησαν *Di* ex I, sine lacunae nota. — 11. De μέντοι (sic etiam *Di*), Aegyptia modii appellatione, adii locupletissimum in hoc genere auctorem R. Lepsium, simulque quaesivi de Aegyptiis vocibus ἴν vel ἴνιον vel ἵνιον (fr. 60, 23. 78, 20. 82, 28) et ὀρτόβ (fr. 84, 11). Ad quae vir illustris humanissime haec fere respondit: videri ea vocabula adhuc in Coptica lingua exstare; nam ἴν (ἴνιον, ἵνιον) derivandum esse ex πι ϩνο[2]) (*hno*), i. e. *vas*; tum μέντοι, ubi οι sit Graeca terminatio, esse Copticum πι μεντ (generis masc.), i. e. *modius*; denique ὀρτόβ in eadem dialecto sonare πι ερτωβ, ερτοβ, ερτοπ, i. e. *artaba*. His igitur omnino ea comprobantur quae Epiphanius reliquique Graeci scriptores de istis mensuris tradunt. Addo minime haerendum esse in verborum structura quae est apud Epiphanium: Αἰγύπτιοι μέντοι τοῦτο καλοῦσι: nam et pluralis convenit cum plurali μόδια qui eodem loco bis legitur (vs. 9 et 12), et nominativum tuetur Epiphanianum fr. 83, 15: οὓς νουμμοὶ ἐκάλουν ἀπὸ Νούμμα. — 21. post Αἰγυπτίοις apparet deesse ὀρτόβ: vide fr. 84, 11. — 27. τὸ δ' αὐτὸ μέτρον *Di*; delendum igitur alterum τὸ in meo libro. — P. 263, 3 ἐγκρυφίας ἄρτους, quod Petavius coniecit, recepit *Di*. — 4. 5. γόμον *Di*, ut vulgo; item 6. ξεστῶν et 19. τὸ (ubi ego τι correxi). — 22. μεδεκὼθ *Di*. — 25. ἀμφότεροι] ἀμφότερα *Di*. — P. 264, 1 Ἀλεξανδρῖνος suadet *Di*, idemque 15. Ἀλεξανδρίνων, ubi e libris suis edidit Ἀλεξανδρεινῶν. — P. 265, 1 nota quaedam ex cod. Paris. 2665

2) Coptica vocabula Graecis litteris descripsi, cum ipsis Copticis formis officina careret. Et concedent omnes harum rerum periti his novis typis Teubnerianis percommode plerasque Copticas litteras exprimi posse.

excerpta me induxit, ut apud Epiphanium cταθμούμενον ederem; sed nunc cταθμώμενον restituo. — 2. λιτριcμὸν primus coniecit Scaliger. — 7. Ἀccυρίων] ἀccαρίων *Di*, ut vulgo; item 10. τῶν ρκε΄, et 11. οὐγγίαι. — 13. δύο] δὲ δύο *Di* secundum Scaligerum. — 15. Cίκλος *Di*, ut vulgo. — 17. η″ om. *Di*, ut vulgo. — 21. ἔχουcα] ἔχουcαν *Di*. — ρκε΄] κε΄ *Di* secundum Scaligerum; at verum esse ρκε΄ ipsa Epiphanii ratio efficit, qui unciae tribuit sicla IV. Sic CXXV sicla efficiunt II S libras et unciam cum uno siclo. Atque hoc extremum est cίκλου ἑνὸc προcγινομένου, ut correxi vulgatam scripturam. — P. 266, 2 μέροc (μέτρον *Di*, ut vulgo) correxi collata versione Latina. Ibidem η″ (non receptum a *Di*) addidit Salmasius (v. prol. § 88 adn. 2), quod comprobat scriptura codicis 2665 ὄγδοον δ' ἦν (pro μέτρον δὲ εἶχε). — 5. ὂν post ὀγδοηκοcτὸν ex I add. *Di*. — 9. ἐφηύροντο et p. 267, 1 ηὑρέθη *Di* invitis libris. — 13. 14. Μνᾶc *Di*, ut vulgo; item 13. μνήμη. Quae ego edidi repetivi partim e cod. 2665, partim e fragm. 83, 14, cui similis est locus Salmasianus exscriptus a me prol. § 88 adn. 2 extr. — 21. ἀγρύρου. τὸ δὲ ἄργυρον *Di*, ut vulgo. Ego gravissimos errores correxi et ex eodem codice et secundum Salmasium. Is enim hos locos multo emendatius edidit e libris quibusdam manu scriptis, qua de re vide § 88 adn. 4. — P. 267, 4 φόληc ὃ καὶ ταλάντιον *Di*, ut vulgo; item 6. φόληc. — 6. λεπτὰ] λεπτοὶ *Di*. — Notae quibus in adnotatione critica usus sum significant Petavii et Le-Moynii editiones (v. prol. § 87 adn. 1. 3), praeterea *Sa* Salmasii Confutationem et Refutationem (v. § 13 cum adn. 3).

83. 84. Est codex Paris. 2361 (P[i]) qui continet Heronianam collectionem Περὶ μέτρων. His Heronianis adscripta sunt duo capita, alterum Περὶ ταλάντων, alterum Περὶ μέτρων (cod. pag. 466—69), quae nos inter tractatus Epiphanianos recepimus. Nec vero ulla est eorum cum Heronianis cognatio, nec probari potest, quod Salmasius Heroni ea tribuit (prol. § 90). Eiusdem collectionis fragmentum quoddam abscissum invenitur in codicis Paris. 2013 (P[l]) folio 158. Ibi reliquae plagulae continent Isaaci Argyri monachi tractatum quendam geometricum; inter-

sertae autem sunt quattuor plagulae alia manu scriptae, e quibus extrema continet hunc Epiphanianum tractatum inde a verbis ἀπὸ * ἐξ οὗ καὶ τὸ νόμισμα (p. 269, 16) usque ad παρ᾽ αὐτῶν ξεστῶ (p. 272, 7). — Verborum contextum multis locis turbatum et corruptum, quantum fieri potuit, emendavi: nonnulla tamen intacta relinquere quam dubia coniectura immutare malui. — Fr. 83, 3, qui locus primum inexplicabilis mihi videbatur, denique veram rationem inveni, cum τρά, alteram vocis λίτρα partem, ex Hebraico תָּרַע (Aramaico תְּרַע), h. e. *findit*, derivari recordatus sum.

85—87. Haec fragmenta, ut in prol. § 91 demonstratum est, repetivi e cod. Par. 1630 fol. 194 et 114. Fragm. 86 et 87 ante me ediderat Le-Moyne in Variis Sacris (I p. 498. 496). — In fr. 85 nihil in codicis scriptura mutavi. — In fr. 86 cum alia rectius edidi quam Le-Moyne, tum § 12 δ′ στερεούς, quod exstat in codice, distinxi in ͵δσ′ τερεούς atque ex τερεούς restitui Φιλεταιρείους (conf. prol. § 21).

88. Fragmentum Eusebianum descripsi e cod. Paris. 2665 fol. 209[a], et praeterea usus sum apographo codicis Vossiani Lugdunensis O. 17 fol. 12—18. Conf. prol. § 88, VII. 92 adn. 3. Notavi priorem librum littera A, alterum B. — § 6 γραμμὰς κδ′ cum Vossiano scripsi, quamquam scribi debuit γράμματα. Sed haec depravata forma (γραμμή pro γράμμα) non aliena fuisse videtur ab usu dicendi qui post saeculum VI obtinuit. Confer fragm. 72, 3, ubi γραμμᾶς in accusativo habet codex, quod illo loco propterea non recepi, quia e vetustiore tabula errorem corrigere licuit.

89. Excerpta e Iosepho leguntur in cod. Paris. 2665 fol. 207[b]. Vide prol. § 88, III.

90. Fragmentum de sextario scholii instar adscriptum est in cod. Paris. 2327 fol. 291[b], cuius scripturam ita emendavi, ut, quid exponere voluisset auctor, intellegi posset. [Postea demum cognovi eum locum in brevius contractum esse ex Etymol. M. v. ξέστης ac vidi non irrita me coniecisse.]

91. Vide prol. § 93.

92. In Pollucis capite περὶ νομισμάτων recensendo etsi novis codicum subsidiis non usus sum, tamen nonnulla rectius quam vulgo ferunt scripsisse mihi videor. Et haec igitur hic explicanda sunt et quaedam aliorum coniecturae afferendae, quas in adnotatione proponere non potui. — § 62 (p. 284, 23) in Cratetis versu Bekkerus non recepit ὀκτὼ 'βολοί a Meinekio (II p. 241) correctum; sed eam aphaeresin luculenter nuper confirmavit M. Schmidtius apud Hesychium 'βολοί· ὀβολοί restituens. (Per crasim ὀκτὼ ὀβολοί coniungit Ahrens. de cras. et aph. p. 13.) — § 71 (p. 288, 13) Hermippi verba sic scribenda proposuit Bergkius (Fr. com. Gr. V p. LXIII): οἴμοι, τί δράσω, σύμβολον κεκαρμένος; || τοὐμοῦ βίου κεκάρθ' ἔοικε θῶμισυ. — § 73 (p. 289, 6) vulgatam scripturam ὥς ὑπό τι εὔηθες τοῦτο ὑπολαμβάνουσιν Ὁμήρῳ μάρτυρι Kuehnius interpretatur: *insubide putant Homero teste.* At quid tandem, quaeso, est ὑπολαμβάνειν τινί pro πιστεύειν, *credere*, dictum? tum vero quae sana sententia ex ὑπό τι elici potest? Mihi non dubium videtur, quin in ὑπό τι verbi alicuius vestigia lateant, quo corrupto glossa ὑπολαμβάνουσιν primum in margine adscripta, tum in contextum inculcata sit. Hinc ὑποτιθέασιν scripsi, h. e. *istud qui dicunt falsam sententiam supponunt Homero.* — § 74 (p. 289, 16) ubi καλεῖσθαι correxi pro καλεῖν, olim καλεῖσθ' (ante ἀπό) scriptum fuisse existimo. Confer similia quae ex Polybio attuli in Philol. XIV p. 310 s. — Difficillimus est locus ex Menandri Παρακαταθήκῃ § 76 (p. 290, 20) citatus, ubi cum libri perverse habeant ἔστη κατηγορῶν, Casaubonus auctor exstitit vulgatae scripturae ἕστηκα τηρῶν. Verum in his ἕστηκα plane abundat, nec improbabile videtur ἔστησα, *appendi*, praesertim cum ὁλκὴν ταλάντου inde suspensum sit. Tamen ne ita quidem omnia persanata esse arbitror: quidni igitur, quoniam gravius locus turbatus est, paucas litteras inter se commutare audeamus Menandrumque scripsisse statuamus ἐκτήσαθ' ὁ γέρων, *senex (pater mortuus scilicet) haec tibi adulescentule paravit?* Quae existimo verba esse aut tutoris aut alius hominis natu maioris puero summam pecuniae a patre relictae indicantis. — § 79 (p. 291, 18) ἄτομον εἰ

genuinum esset, explicari deberet μὴ ἱκανὸν τέμνειν; quod cum fieri non possit, ἄτονον potius legendum videtur. — Iure mireris § 81 (p. 292, 11) Dindorfium et Bekkerum auctore Iungermanno edidisse διξᾶντα et τριξᾶντα, foedas vocabulorum formas. Qui si ea meminissent, quae Pollux ex eodem Aristotele lib. 4, 174 attulit, sine negotio verum invenissent. Nam etsi hoc loco prave in libris scriptum est ἓξ τάλαντα et τρία τάλαντα, tamen et ex ipsis corruptae scripturae vestigiis et collato altero loco apparet legenda esse ἑξᾶντα et τριᾶντα, quae iamdudum coniecerat Bentleius (v. Opusc. philol. Lips. 1781 p. 416 s.). Ceterum accentum circumflexum servavi, quamquam Ahrensius de dial. Dor. p. 392 praefert ἕξας, gen. ἑξάντος, τέτρας, τρίας. Nam haec ut proprie Dorica esse concedo, ita aliena esse contendo ab Attici sermonis legibus. — § 82 priorem Epicharmi locum (p. 292, 23) egregie restituit Ahrensius p. 435 s. Nam et ὥσπεραὶ, non ὥσπερ αἱ (quod ταὶ esse debebat), scripsit Epicharmus, et ἀργύριον, h. e. ἀργυροῦν, recte habet Iungermanni codex, ubi vulgo ἀργυρίου editum est. Nec tamen consentio de ταὶ δ' ἀν' ἡμιλίτριον, ubi αἱ librorum scriptura servari debuit accentu relativi pronominis addito. Altero Epicharmi loco (p. 293, 1) prius vidi vulgatam scripturam minime probari posse quam, quid legendum esse videretur, expedirem. Sic enim haec dedit Bekkerus: ἐγὼ γὰρ τό γε βαλάντιον λίτρα || καὶ δεκάλιτρος στατήρ, ἑξάντιόν τε καὶ πεντώγκιον, ubi rectius Dindorfius πεντόγκιον per ο (πεττόγκιον libri), qua de forma vide Ahrens. p. 392. Sed his omissis nec nominativi βαλάντιον λίτρα cet. conveniunt cum ἐγώ, nec λίτρα vocabuli prior syllaba corripi posse videtur (v. p. 292, 25), nec καὶ genuinum est, nec omnino antiqua scriptura, quam vellem ex suis libris ad hunc locum attulisset Bekkerus, consentit. Affert Kuehnius e C. V.: τόγε β. λιτροκεδεκάλιτρος στατὴρ ἑξάντών τε πεττόγκιον, atque eadem Iungermannus, nisi quod ἑξάντιόν. Hic apparet in λιτροκεδεκα latere λιτροδόκα, quam vocem et Photius v. λίτρα explicat et hoc loco glossa τό γε βαλάντιον interpretatur, quae glossa quin eiicienda sit, iam dubitari non potest. Itaque sic certa via ac ratione progrediamur.

Non est quod ἐγὼ γάρ suspectum videatur. Post haec igitur excidit verbum quoddam, quod quidem ipsa ista glossa suo loco expulit. Inde consentaneum est suspensos fuisse accusativos nummorum quos illa Epicharmi persona in sacculo se habere significat, et relinquitur voci λιτροδόκα nullus nisi dativi locus. Denique τε quod facile per errorem addi potuit expellendum, quo facto sic emendatus prodit locus: ἐγὼ γὰρ . . . (ἐμβαλὼν vel simile quid) || λιτροδόκᾳ λίτραν στατῆρ' ἑξάντιον πεντόγκιον. — § 83 (p. 293, 17) Ἀθηναίοις inepte scriptum est ad similitudinem dativi Μίδᾳ τῷ Φρυγί; minime enim interest, quorum in usum Erichthonius et Lycus nummos signaverint, sed illos ipsos Athenienses fuisse, idque scripsit Pollux: εἴτε Ἀθηναῖοι etc. — § 84 (p. 294, 1) vulgatum ὀνομάτων καταλόγῳ ferri non potuit. Confer paullo post § 87 τῷ περὶ νομισμάτων λόγῳ, atque omnino in hoc capite περὶ νομισμάτων agitur. Eundem errorem commisit is qui inscriptionem Περὶ εἰδῶν etc. huic Pollucis capiti praefixit. Ego utroque loco νομισμάτων restitui. — § 88 (p. 295, 9) Philippidis verba Cobetus (Mnem. IV p. 128) sic mavult dividi: οὗτος οἴεται περισπάσειν || κερμάτιον αὐτοῦ. — Ibidem (vs. 13) Aristophanis versum Bergkius (Fr. com. II p. 2 p. 1043) sic edidit: οὐδ' ἀργύρι' ἐστὶ κατακεκερματισμένα. Ac recte quidem scribit κατακερματίζειν, non κερματίζειν, illustrari a Polluce et eundem versum legi lib. 7, 170. Atque ibi κατακερματίσματα ex A affert Bekkerus, quae scriptura egregie confirmare videtur Bergkii coniecturam. Verumtamen cum hoc loco (vs. 20) Pollux pluralem ἀργύρια raro apud Atticos reperiri, eiusque usus nullum certum exemplum apud Aristophanem exstare commemoret, apparet eundem scriptorem non potuisse statim antea ἀργύρια ex Aristophane citare. Ergo ἀργύριον singulare servari necesse est; nec tamen κατακεκερματισμένον spernendum, siquidem sic versus trochaicus recte legitur primo pede truncatus: (— ῡ) οὐδ' ἀργύριον ἔστι κατακεκερματισμένον (similes numeros habes in Equ. vs. 280 s.). — § 89 (p. 295, 23) cum οὐ ante γνήσιον absit a libris, non immerito haec cuncta ὡς Ἀριστοφάνους γνήσιον inepti glossematis

loco habeas. — § 93 (p. 296, 30) pro ἀμφίβολον ἀναμφίβολον correxi, quod sententiarum connexus sine dubio requirebat. Etenim inde a § 90 scriptor de aeneis nummis instituit dicere, ac primum commemorat, quod nunc, h. e. sub Romanorum imperio, χαλκός appelletur, quam vocem collective accipit pro Latino *aes*, id olim apud Atticos fuisse χαλκίον (immo χαλκία), ipsum autem nummum aeneum ab iisdem nuncupatum esse χαλκοῦν. Tum addit in communi sermone nunc omnino χαλκόν dici pro ἀργύριον, h. e. *aes* pro *pecunia* sive *nummi*, atque eundem usum ex veteribus poetis secutum esse Epicharmum Siculum. Sed Atticos eo dicendi genere videri abstinuisse. Quamquam si quis vim quasi inferre velit Aristophanis verbis, eum demonstrare posse illos χαλκοῦς qui in Ecclesiazusis afferantur esse νόμισμα, h. e. pecuniam argenteam (quo de loco hic explicare non licet, sed peritos non fugiet aliter Aristophanea interpretanda esse, atque eadem est Pollucis sententia); sed utut ea res se habeat, certe id quod paullo post apud Aristophanem legatur minime ambiguum esse, nam cum diserte χαλκὸς ἀργύρῳ opponatur, apparere non idem quod ἀργύριον significare posse ipsum χαλκόν. Quis igitur dubitet, quin ἀναμφίβολον Pollux scripserit. Sed latet etiam alia labes hoc loco. Nam in verbis (vs. 26) ἴσως δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς cet. corruptelae suspitionem movet εἰ sine suo verbo positum, atque insuper requiritur verbum in sententia quae incipit ab ἴσως δέ. Nimirum καιγαρει corruptum est ex κατηγοροῖ, quod mendum cum irrepsisset, et καὶ (vs. 26) scriptum est pro κἂν, et δηλοῖ (vs. 28) pro δηλοῦν. Haec vix dubia esse arbitror: ac vero si quis obiecerit participium non solere apponi ad κατηγορεῖν, etiam hoc defendere paratus sum. — De notis quibus in adnotatione ad Pollucem usus sum vide supra ad fragm. 28.

93. Vide prol. § 96.

94. Scholiorum Homericorum locos descripsi e Bekkeriana, Eustathii e Lipsiensi editione.

95. Fragmentum Alexandrinum de talentis in varias partes distractum primus edidit Scaliger (§ 99 adn. 1), tum Maius ex Ambrosiano codice (N) una cum Didymo (§ 14),

denique Vincentius ex schedis Letronnianis (*Rech.* p. 50 s.). Ego usus sum Paris. 2475 (P[b]) et Monacensi 165 (M). In his libris perinde atque in Ambrosiano id fragmentum tabulas Heronianas sequitur hoc ordine: 1. tabula Heroniana I, 2. tabula Heroniana II, 3. Περὶ ταλάντων, 4. Περὶ μέτρων (fr. 81). His subiuncta sunt in Ambrosiano et Parisino varia problemata Heroniana, in Monacensi autem ipse Didymi libellus qui in reliquis codicibus ante tabulam Heronianam I invenitur. Alios libros manu scriptos affert Martinus p. 212. Denique codice diverso ab his omnibus usus est Salmasius (v. § 99 adn. 2). — Inscriptio Περὶ ταλάντων Martino teste legitur etiam in Paris. 2351 et 1642, altera Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίας in cod. 387 suppl. — Ad § 4 Scaliger p. 20 adnotat: χρυσοῦν τάλαντον *dixit, quod* χρυσοῦ *dicendum erat.* χρύσεια τάλαντα *sunt lances ponderariae aut libra momentanea,* χρυσοῦ τάλαντα *est* νόμισμα. — § 8 numerus ͵αρνβʹ a Salmasio sive coniectura sive e codice editus comprobatur et Calvi versione et Hesychii glossa Τάλαντον (quamquam haec inter se comparanda esse negat Boeckhius p. 297).

96. Fragmentum Maximi ante me edidit Le-Moyne p. 497 e codice Paris. 1630. Quem cum denuo conferrem, id fragmentum duobus locis inveni, primum fol. 114[b], tum fol. 194[b]. Significavi alterum locum nota A, alterum B.

97—101. Vide prol. § 101. 102.

102—107. Apud lexicographos Graecos cum alia inveni permulta, quae minus recte edita essent, tum numeros nonnullos foede corruptos certa via ac ratione sanavi. Quod quam facili opera plerumque fieri potuerit, dummodo notae ac signa numerorum recte et intellegantur et adhibeantur, cum aliis ex locis tum ex Suidae glossa πλέθρον licet perspicere. Ubi non solum notam bessis restitui, sed etiam perversum illud πόδας λη′ distraxi in πόδας ᾱ, h. e. μυρίους, atque ἢ praefixi sententiae ei quae sequitur (conf. prol. § 106 extr.). Praeterea haec commemoranda videntur. Apud Hesychium in voce μίλιον recepi emendationem Ideleri (*Abhandl. d. Berlin. Akad. Hist. Cl.* 1812—13 p. 192); addo autem in ipsa forma ὑποδῶν latere ≤ ποδῶν; nam nota semissis in

De scriptoribus metrologicis in universum exponitur.

Nullum fere esse doctrinae et litterarum genus, quod 1
Alexandriae, in nobilissimo Aegypti capite, non diligentissime excultum sit et mirificum ad florem perductum, ita inter omnes constat, ut vix quidquam novi ad eam rem afferri posse videatur. Tamen plerosque adhuc fugit illarum etiam litterarum, quae spectant ad mensurarum ponderum nummorum scientiam, et fontem et sedem eadem in urbe fuisse. Nam superioribus saeculis etsi Herodotus primus omnium de mensuris ponderibusque cum aliarum gentium tum Graecorum quaedam tradiderat, atque aliquanto post Aristoteles in rerum publicarum libris variarum civitatum mensuras et nummos brevius descripserat, cui accesserunt Theophrastus, discipulus eius, aliique, tamen ante Ptolemaeorum aetatem nemo videtur exstitisse, qui ex professo, ut aiunt, in has res inquireret earumque scientiam redigeret in artis modum.

Omnino nulla gens prius agrorum omniumque rerum quas longitudine et latitudine metimur certas mensuras invenit, nulla accuratius mutuas earum rationes constituit, nulla denique sanctius per plurima saecula servavit quam veteres Aegyptii. Cuius artis et disciplinae cum Ptolemaei reges heredes quasi facti essent, quamquam novas quasdam mensuras, accommodatas ad Graecorum usum, in regnum introducebant, tamen et modum antiqui cubiti regii et plerasque agrorum mensuras, ne multa, gravissima quaeque intacta reliquerunt. Atque iidem priorum regum exemplo edixisse videntur, ut mensurarum et veterum et novarum rationes in tabulas redigerentur, quibus omnes

uti possent. Cuius generis tabulas Hero Alexandrinus, qui varia geometrica et stereometrica in usum popularem scripsit, in libros suos recepit. His deinde Romani usi sunt, cum Aegypto in provinciae formam redacta antiquis mensuris, quas quidem minime aboleverunt, addiderunt Romanum pedem et iugerum. Hinc novae tum tabularum formae atque aliae porro posterioribus temporibus factae, e quibus nonnullae inter reliquias Heronianas ad nostram aetatem permanserunt. Ac vero quaecumque aut Hebraei Graecas litteras docti, ut Iulianus Ascalonita, aut Romani de mensuris porrectis et agrestibus scripserunt, ea omnia composita sunt ad similitudinem tabularum Heronianarum.

Non minorem curam ac diligentiam Ptolemaei impenderunt et mensuris frumentariis vinariis reliquisque et nummorum ponderibus definiendis, quorum cum studium postea imitarentur Romani, non defuerunt qui de his mensurarum rationibus accurate scriberent, ut optimus ille scriptor περὶ ταλάντων (§ 99), ut alius quidam περὶ μέτρων (§ 86), ut auctor ille quo Pollux usus est in definiendis talentis (§ 95).

Primum Alexandriae floruit etiam ea mensurarum et ponderum scientia qua medicis opus est in formulis medicamentorum perscribendis. Quo de argumento permultos diligenter exposuisse et Galeno auctore scimus et plurimis aliis e vestigiis colligimus. Hinc variae illae tabulae ortae sunt quas medicinales appellamus (§ 40), eaeque variis rationibus temporum decursu immutatae, cum denique post Constantinum in eam formam redactae sunt quae nunc exstat. Quibus tabulis quanta auctoritas per omnem antiquitatem tributa sit, gravissimum documentum hoc est, quod iisdem usque ad saeculum tertium decimum in imperio Byzantino medici usi sunt. Atque ad alias etiam regiones et ad recentiora tempora earundem usus valuisse videtur.

Haec quidem de mensuris ac ponderibus scripta Alexandriae fontem et originem habuerunt: aliud autem earum litterarum genus excultum est a viris doctis Christianae aetatis, qui cum ad scripturam Sacram interpretandam omne studium conferrent, mensuras etiam et pondera ac nummos quae ibi inveniuntur explicare sibi proposuerunt.

Hoc in genere quoniam maxime insignis fuit Epiphanius episcopus, qui librum περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν composuit, multi secuti sunt qui ex illo libro quae sibi placerent eligerent brevioresque inde tractatus aut ipsius Epiphanii nomine, aut aliorum, ut Eusebii, conficerent.

Denique postquam Constantinus imperator totam rem nummariam restituit atque inde nova nummorum genera vulgata sunt, utile visum est quibusdam eorum rationes accuratius exponere et cum vetustioribus comparare: Quo ex genere pauca breviora fragmenta nobis relicta sunt.

Haec sunt quae de scriptoribus metrologicis Graecorum in universum disserenda existimaverim. Quod argumentum, ut res ipsa ferebat, breviore disputatione absolvi: iam vero restat, ut ex ordine de singulis fragmentis quae hoc volumine continentur copiosius exponatur.

Primum igitur in ea fragmenta quibus de porrectis et quadratis mensuris agitur est inquirendum.

De Pollucis loco quo mensurae exponuntur et fragmento Greavesiano.

Quibus mensuris Graeci antiquitus uti consueverint, 2
breviter exponit Herodotus, vetustissimus auctor idemque gravissimus, qui, cum pyramides in Moeride lacu conditas centenarum orgyiarum altitudine fuisse scribit, haec de mensurarum ratione addit (2, 149): αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον, ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης καὶ τετραπήχεος, τῶν ποδῶν δὲ τετραπαλαίστων ἐόντων, τοῦ δὲ πήχεος ἑξαπαλαίστου. Atque his verbis non solum, quae sit singularum mensurarum inter se ratio, docet, sed etiam omnem mensurarum definitionem revocandam esse significat ad partes corporis humani, cubitum, pedem, palmum. Neque aliter Heronem Alexandrinum statuisse ex initio quintae tabulae Heronianae perspicitur: τὰ μέτρα ἐξηύρηνται ἐξ ἀνθρωπίνων μελῶν, ἤγουν δακτύλου, κονδύλου, παλαιστοῦ, σπιθαμῆς, ποδός, πήχεως, βήματος, ὀργυιᾶς καὶ λοιπῶν. Iam cum paullo accuratius de his corporis humani mensuris exponat Pollux in Onomastico

(2, 157 s.), hunc locum primum omnium ponendum esse existimavimus, cui statim memorabile illud fragmentum subiunximus, quod ficto Heronis nomine attulit J. Greavesius, cum de Romano pede et denario disputaret[1]). Differt hoc fragmentum ab omnibus et Heronianis et reliquis, nec tamen, etsi quo ex libro manu scripto petitum sit non docemur, fides eius suspecta esse videtur. Nam quae ibi proponitur mensurarum definitio et cum corporis humani natura optime congruit et egregie accommodata est ad Pollucis locum illustrandum; quoniam eaedem mensurae, quae ab illo scriptore afferuntur, hoc loco et repetuntur et cum digito, minima mensura, comparantur.

Graecorum mensurae in Aegyptum translatae.

3 Quae praeterea de mensuris Graeco sermone scripta exstant, ea nec in ipsa terra Graecia nec florentibus liberis Graecorum civitatibus, sed post Alexandri Magni aetatem in regnis ad quae tum Graecorum cultus et litterae permanaverunt, maxime in Aegypto, orta sunt. Nam velut linguae vernaculae leges et propriam consuetudinem non satis bene cognoscimus, nisi contulerimus aliarum gentium sermones: sic mensurarum quibus vulgo utimur certas et exactas rationes non prius curare solemus quam cum ceterarum gentium mensuris has comparare necesse sit. Quod verissime etiam de Graecis dici potest. Etenim nec Herodotus Graeci cubiti quem μέτριον vocat mensuram trium digitorum discrimine definivisset, nisi hunc a regio vel Persico cubito distinguendum esse vidisset, nec vero Ptolemaei Aegypti reges accuratas mensurarum tabulas proponi easque ad populares rationes accommodari iussissent, nisi diversa ab his mensurarum genera antea apud Aegyptios usitata fuissent. Qua de re, quoniam omnis de Heronianis fragmentis disputatio hoc habet quasi fundamentum, statim hoc loco breviter exponendum esse videtur, quamquam accuratius de eodem argumento postea disseremus.

Ab antiquissimis temporibus cubitum Graeca mensura

---

1) *Miscellaneous works, Discourse of the Roman foot and denarius* p. 187.

paullo longiorem qui regius vocabatur Aegyptiis in usu fuisse satis constat (§ 16). Cum vero Ptolemaeus, Lagi filius, Aegypti regno potiretur, etsi ipsam cubiti mensuram immutare non ausus est, tamen et novam eius descriptionem fecit, quae prorsus accommodata esset ad Graecam consuetudinem, et mensuras quasdam Aegyptiis antea ignotas, ut plethrum et stadium, addidit[1]). Unde cubitum Aegyptium, qui differret a vulgari Graecorum usu, Ptolemaicum appellare coeperunt. Atque hoc quidem nomen maxime memorabile exstat in illo Didymi Alexandrini libello quem de mensuris marmorum et lignorum scripsit, de quo, cum ab hoc loco alienum sit, infra (§ 14) uberius dicemus. Sed electa quaedam ex eo ipso libello, ne omnibus fragmentis metrologicis in unum corpus redactis gravissimum testimonium iniuria abesse videretur, in conspectu posuimus. Quae quidem electa cur praemiserimus tabulis Heronianis, postea satis demonstrabitur. Haec igitur Didymea in nostro libro excipiuntur fragmentis Heronianis quibus nihil memorabilius exstat ad veterum mensuras porrectas cognoscendas. Atque equidem cum ad id argumentum difficillimum pervenerim, unde initium disputandi faciam, admodum ambigo: sed tamen hoc primum commemorandum videtur ad eundem cubitum Ptolemaicum atque apud Didymum in vetustissimo ex his fragmentis omnes mensuras definiri, nomen tamen cubiti aliud esse, quippe qui et regius dicatur et Philetaereus; praeterea autem in easdem tabulas pedem Italicum et iugerum, Romanorum mensuras, receptas esse. Quae cum praemisimus mox ad eandem rem redituri, iam de origine horum fragmentorum quaerere instituamus.

Quaestionis de Heronibus initium.

Totius autem disputationis initium fieri debet ab ea quaestione, quisnam ille Hero cuius nomine hae reliquiae inscribuntur fuisse videatur. Ac multorum quidem Hero- 4

1) A primo Ptolemaeo rege haec instituta esse nostra est coniectura, de qua vide Fleckeiseni Annales eo loco quem § 16 adn. 2 extr. citabimus.

num qui libros conscripserint notitiam habemus — decem fere video enumerari — verum tamen ex omni numero tres iure elegerunt quos de mensuris et geometria scripsisse aut exploratum esset aut probabile videretur. Qua de re cum primus Fabricius in Bibliotheca Graeca[1]) quaedam attulisset, satis longo intervallo nostra demum aetate id argumentum accuratius retractare coeperunt. Nam cum anno huius saeculi XVI ab Academicis Parisiensibus propositum esset, ut ratio mensurarum ab Herone Alexandrino traditarum explicaretur et cum ceteris veterum mensuris compararetur[2]), Letronnius, vir praeter ceteros subtilis iudicii, tam egregie de hoc argumento disputavit, ut sollemne doctrinae praemium ei tribueretur. Sed ipse postea hunc librum vel aliis studiis occupatus vel religiosa quadam modestia retentus edere noluit, quem post mortem eius anno demum huius saeculi LI edidit Vincentius[3]). In idem argumentum ab Academicis propositum simul cum Letronnio inquisiverat comes Fortia d'Urban, qui tamen in commentatione sua paullo post edita[4]) nihil fere quod ad rem explicandam pertineret attulit. Porro de Herone ut quaereret adductus est Augustus Boeckh, cum de mensuris et ponderibus ac nummis veterum scriberet[5]), qui, etsi

---

1) Tom. II p. 591—595, tom. XIV p. 546 editionis veteris (a. 1707 et 1728); quae nonnullis additis aucta sunt ab Harlesio in nova Bibliothecae editione, tom. IV p. 234—239.

2) *Question proposée par la classe d'histoire et de littérature ancienne pour l'année 1816: Expliquer le système métrique d'Héron d'Alexandrie, et en déterminer les rapports avec les autres mesures de longueur des anciens.*

3) *Recherches critiques, historiques et géographiques sur les fragments d'Héron d'Alexandrie ou du système métrique Egyptien. Ouvrage posthume de M. Letronne revu par A. I. H. Vincent. Paris 1851.*

4) *Explication du sistème métrique de Héron d'Alexandrie et determination de ses rapports avec les autres mesures de longueur des anciens.* Vide *Litterarische Analecten von Fr. A. Wolf* tom. III p. 205—225 (a. 1818), vel Fortiae *Traduction française d'Aristarque de Samos,* Paris 1823 (indicatam a Martino p. 244 n. 12).

5) *Metrologische Untersuchungen* p. 8—11.

paucis admodum de ea re disseruit, luculenter tamen nonnulla quae obscura essent illustravit. Nuper vero bene ac feliciter contigit, ut statim postea quam Letronnianum opus editum esset, ad eandem quaestionem Henricus Martinus studia conferret atque uberrime de Heronianis reliquiis scriberet[6]). Quem praestantissimum librum cum iam in manibus habeamus, tandem aliquando de argumento gravissimo certius licet iudicare.

De Herone Alexandrino, Ctesibii discipulo.

Tres Herones veterum memoria fuisse diximus qui de mensuris scripsisse viderentur. Horum primus est ille Alexandrinus, Ctesibii discipulus, rerum mathematicarum et mechanicarum scientia nobilissimus[1]). Qui quo tempore vixerit, ex Aristoclis testimonio colligitur quod apud Athenaeum[2]) legimus: aequalem fuisse Ctesibium regi Euergetae alteri, hoc est Ptolemaeo VII Physconi, qui ab anno CLXX ad CXVII a. Chr. n. regnavit. Sequitur igitur, ut Hero, discipulus illius, exeunte fere saeculo secundo a. Chr. n. floruerit. Eundem ad primi saeculi initia vitam perduxisse non negaverim equidem, nec tamen Martini[3]) sententia, qui ad medium saeculum primum illum vixisse statuit, satis mihi probabilis videtur. Qui quidem ita ratiocinatur: in fragmento libri Heroniani qui Βαροῦλκος inscribitur vocabula e Latino sermone petita, πάσσος, μιλιάριον,

---

6) *Recherches sur la vie et les ouvrages d'Héron d'Alexandrie et sur tous les ouvrages mathématiques Grecs qui ont été attribués à un auteur nommé Héron.* Editus est hic liber in annalibus Academiae Parisiensis qui inscribuntur *Mémoires présentés par divers savants à l'Acad. des Inscr., serie I, tome IV, Paris 1854.*

1) Vide Fabricii Biblioth. Gr. IV p. 234 (Harles.), Letronnii *Rech.* p. 26 s., Martin. p. 22—240.

2) Deipnos. 4 p. 174 D. Iniuria Fabricius aliique (citati a Martino p. 23) Ctesibium sub Ptolemaeo II Philadelpho et Ptolemaeo III Euergeta, hoc est tertio saeculo, vixisse statuerunt, quam opinionem luculenter refellit Schweighaeuser. Animadv. in Athen. tom. II p. 636 s., cui assentiuntur Boeckh. p. 8 et Martin. p. 24.

3) P. 26—28.

ἀccάριον, reperiri; haec autem non ante Ptolemaeum X, qui a Sulla rex institutus est, Aegyptiis usitata fuisse videri; ergo post illum ad annum L a. Chr. n. vixisse Heronem. At vero non ante quam provincia facta est Aegyptus, aliquanto igitur post Ptolemaeum X, ista Latina vocabula ab illis recepta esse apparet, quae cum in fragmento operis quod Heronis nomen prae se fert legantur, hinc potius efficitur non ab ipso Herone illam Barulci partem quae a Martino citatur scriptam esse, sed posteriore tempore a viro harum rerum perito ita e genuino Heronis libro esse transcriptam et mutatam, qualem nunc legimus. Quae argumentatio vereor ne quibusdam non satis perspicua sit, nisi in universum de variis illis libris mathematicis et mechanicis qui Heronis nomine inscripti sunt disseratur: sed tamen et longum est haec exponere et alienum ab hoc loco, nec paullo post ad eandem rem redeundi deerit occasio.

De Herone altero, Procli magistro.

6 Alterum Heronem mathematicum quinto p. Chr. n. saeculo fuisse traditur, cuius cum olim nulla fere ratio haberetur, nuper gravissima de eo disceptatio orta est, cum a Letronnio et geodaesiae et eorum fragmentorum de quibus agimus auctor esse iudicaretur. Sed haec quaestio Martini acumine et sollertia nunc ad finem adducta est, nec quemquam fore existimo qui iam hunc Heronem illum librum scripsisse arbitretur. Auctor est in vita Procli Marinus[1]) usum esse Proclum Alexandriae in mathematicis magistro Herone. Iam cum Proclus anno XII quinti saeculi natus sit, eodem igitur saeculo fere medio ad maturiorem aetatem pervenerit, sequitur, ut Hero ille anno fere XXX vel XL Alexandriae de rebus mathematicis scholas habuisse putandus sit[2]). Praeterea autem nihil de eo compertum

---

1) Marini Vita Procli ed. Boissonade (Lips. 1814) p. 7: ἐπανελθὼν δὲ πρότερον εἰc Ἀλεξάνδρειαν — φοιτᾷ ἐπὶ μὲν Ἀριcτοτελικοῖc παρ' Ὀλυμπιόδωρον τὸν φιλόcοφον, οὗ κλέοc εὐρύ, ἐπὶ δὲ μαθήμαcιν Ἥρωνι ἐπέτρεψεν ἑαυτόν, ἀνδρὶ θεοcεβεῖ καὶ τελείαν παραcκευὴν ἐcχηκότι τῶν κατὰ παίδευcιν ὁδῶν

2) Letronn. p. 28.

habemus. Nam quod Letronnius librum de elementis geometriae ab eo scriptum esse Eutocio [3]) auctore existimavit, in duplicem errorem inductus est, cum nec Hero eius operis auctor sit, sed, ut in omnibus libris legitur, Heronas quidam, et liber iste ab Eutocio citatus non tam ipsa elementa geometriae quam commentarium in Nicomachi introductionem arithmeticam contineat[4]).

De Herone tertio Byzantino.

Restat, ut de tertio Herone quaeramus. De quo etsi 7
nemo veterum scriptorum quidquam prodidit, satis tamen notus est ex iis quae scripta reliquit. Extant enim et libri eius de machinis bellicis ac de geodaesia, quos in Latinum sermonem e codice Graeco Bononiensi conversos edidit Franciscus Barocius[1]), et alia nonnulla de re militari et agricultura ab eodem scripta esse videntur[2]). Qui quo tempore vixerit, a multis et doctissimis viris singulari acumine quaesitum est. Nam cum in loco geodaesiae auctor de stellarum quarundam progressu inde a Ptolemaei aetate facto commemoraret, inde, quot saecula a Ptolemaeo ad

---

3) Eutocii in Archim. comment. (ed. Hervag. Basil. 1544) p. 28: ὥς φασιν ἄλλοι τε καὶ Νικόμαχος ἐν τῷ πρώτῳ τῷ περὶ μουσικῆς καὶ Ἡρωνᾶς ἐν τῷ ὑπομνήματι τῷ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν εἰσαγωγήν.

4) Martin. p. 240.

1) Heronis liber de machinis bellicis nec non liber de geodaesia a Franc. Barocio versi. Venet. 1572. Graecus contextus praeterea exstat in codice Bodleiano, unde decimum caput sibi describendum curavit Letronnius (*Rech.* p. 31). Accuratissime, ut solet, et de Barocii editione et de codicibus manu scriptis Graecis disputavit Martinus p. 250—257, qui etiam partem Πολιορκητικῶν — is enim est Graecus titulus — primus edidit (p. 446—473).

2) Vide Martin. p. 324—387, quem tamen non ita citamus, ut omnia quaecunque Heroni suo tribuit, ad illum pertinere consentiamus — nam de nonnullis quidem dubium est, an fictum potius Heronis veteris mathematici nomen libris inscriptum sit. Sed breviter haec quaestio admodum subtilis et paene inexplicabilis absolvi non potest. Quam si quis ad liquidum perducere sibi proposuerit, vix minore volumine quam quod Martinus scripsit rem conficiat.

Heronem praeteriissent, sollertibus rationibus computaverunt. Quae res quam subtilis sit, dici vix potest; unde plurimos in errorem inductos esse non mirum videtur; sed alii non dubium est quin verum invenerint. Etenim cum priores a Blancano ad Letronnium omnes[3]) initio septimi saeculi Heronem vixisse statuissent, recte Idelerus[4]) longius annorum spatium computandum et Heronis aetatem ad decimum saeculum proferendum esse vidit. Hinc porro efficitur eum non, ut nonnulli opinati sunt, Alexandriae, quae tum iam a barbaris tenebatur, vixisse. Immo Constantinopoli libros suos illum scripsisse ex accurata geodaesiae exploratione effecit Martinus[5]), ac praeterea et de persona auctoris eiusque studiis et de proposito quod in libris scribendis tenuisset plurima ingeniosissime eruit atque indagavit. Quamquam unum quod etiam nunc dubium videtur nolim silentio praetermittere. Etsi enim pro comperto habemus, quo et loco et tempore auctor vixerit, nec quisquam haec opera ad antiquiorem Heronem pertinere potest dicere — nam, ut significavi, certa est auctoris persona — tamen nomen certum esse affirmare non ausim. Etenim quam facile fieri potuisse censemus, ut, cum nomen auctoris ignoraretur, opera illa, ut tot similia, veteri Heroni tribuerentur? Qua de re ipse Martinus suspicionem movit[6]); sed tam caute et prudenter omnibus rebus circumspectis rationem duxit, ut nobis quoque illi de quo agitur Heroni nomen fuisse etsi non certum, tamen veri simile videretur.

Ad quem Heronem fragmenta de mensuris pertineant.

8 Ita cum de Heronibus mathematicis, qui fuerint et quo quisque tempore vixerit, satis pro proposito dictum videatur, iam hoc quaerendum est, quaenam sit illorum fragmentorum de mensuris origo quae Heronis nomine inscri-

---

3) De his quoque uberrime et diligentissime exponit Martinus p. 267—272, quae hic vel brevissime repetere longum est.

4) *Abhandl. der Berliner Akad.* 1812—1813 p. 198. Cuius ratio egregie confirmata est a Martino p. 272—276.

5) P. 277—321.

6) P. 322 s.

pta sunt. Nimirum summa fuit de ea re dubitatio, nec certi quidquam, cum cardo quasi quaestionis non inveniretur, erui potuit. Etenim olim Heroni tertio tribuerunt, cuius opinionis cum auctor esset Fabricius[1]), secuti sunt ante Letronnium omnes. Is vero, etsi falsam esse istam opinionem recte vidit, tamen in alium errorem inductus est, cum secundum Heronem, Procli magistrum, auctorem esse statueret[2]). Quae autem causa fuit erroris? Nec tertio Heroni haec fragmenta tribui posse intellexit, nec per temporum rationem ad antiquum Heronem ea referre licere: ergo unum relinqui secundum Heronem, quem quidem ea scripsisse necesse sit. At Martinus, qui accuratissime omnia exegit, nec credibile esse demonstravit alterum Heronem libros mathematicos maiores scripsisse[3]), et rei a tot viris doctis frustra tentatae novam lucem eo attulit, quod, quemadmodum omnino quaestio instituenda esset, primus ingeniosa coniectura invenit. Cum enim variis temporibus atque a variis auctoribus illa fragmenta scripta esse appareret, omnino nullum ex tribus Heronem eorum auctorem dici posse, sed novum quaerendi modum incohandum esse rectissime collegit. Quid? si nemo ex tribus Heronibus ista fragmenta scripsit, quae quidem omnia, quamvis varia sint, Heroniana perhibeantur: quidni communis eorum fons fuerit, unde primum hausta, postea ab aliis aliter immutata et variata sint? Hoc si concesseris, cetera sine negotio expediuntur. Facile enim ab Herone Alexandrino, vetere mathematico, primam illarum reliquiarum originem repetendam esse demonstratur.

De Heronis Alexandrini libris mathematicis.

His igitur et inventis et constitutis summa laude di- 9
gnum esse Martinum diximus: nec tamen omnis eius argumentatio probari nobis potest. Qua de re quo expeditius dicamus, primum quae ab isto proposita sint[1]), breviter

1) Biblioth. Gr. tom. II p. 594 s. ed. vet.
2) *Rech.* p. 74—78.
3) P. 240—242.
1) P. 98 ss. 102. 104. 120. 176.

enarremus. Scriptum esse ab Herone Alexandrino maximum opus geometricum, cui Μετρικὰ titulus esset: eius quattuor partes fuisse Τὰ πρὸ τῆς ἀριθμητικῆς στοιχειώσεως, Τὰ πρὸ τῆς γεωμετρικῆς στοιχειώσεως, Εἰσαγωγὰς τῶν γεωμετρουμένων, Εἰσαγωγὰς τῶν στερεομετρουμένων. Hos omnes libros nunc perditos esse, sed varia ex his excerpta exstare, quae ab aliis alio tempore facta atque omnia Heronis nomine propagata essent. De mensuris ipsum Heronem non videri scripsisse, sed tabulas mensurarum postea ab iis qui illas epitomas facerent interpolatas esse[2]). Haec fere est summa eorum quae Martinus copiosissime ac diligentissime disseruit, in quibus quam multa inveniantur aut sagaciter inventa aut probabiliter iudicata, vellem equidem pro meritis doctissimi viri mihi exponere liceret; sed ne propositum egrediamur, his omnibus praetermissis ea tantum proponenda sunt in quibus sententia nostra cum illo non congruit. Primum ipse titulus operis quem Martinus fingit quam maxime dubius est. Namque unus Eutocius in commentariis in Archimedem[3]) de mensura circuli exponens Heronis Μετρικὰ citat. Quaenam autem haec fuisse censemus? Certe nemo unquam Graecus operi quod totam fere arithmeticam et geometriam contineret — nam haec est Martini sententia — Μετρικὰ inscripsisset. Est in fragmentis Heronianis titulus Ἥρωνος ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων: hunc excipit alius Ἥρωνος Μετρικά[4]), qui id fragmentum quod nobis est Heronianum IV continet: inde legitur Μέτρησις χωρῶν (vel χώρων), ubi varia problemata et de figuris planis et de vasis aliisque cavis metiendis proponuntur[5]). Simile argumentum in iisdem libris manu scriptis sub alio titulo

2) P. 216 s.

3) P. 49 edit. Hervag. (Basil. 1544): Ὅπως δὲ δεῖ — τὸν δοθέντα ἀριθμὸν εὑρεῖν, εἴρηται μὲν Ἥρωνι ἐν τοῖς Μετρικοῖς, εἴρηται δὲ Πάππῳ καὶ Θέωνι καὶ ἑτέροις πλείοσιν ἐξηγουμένοις τὴν μεγάλην σύνταξιν τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου.

4) Ms. Paris. Gr. 2438 fol. 101ᵃ (quem nos ipsi denuo contulimus), suppl. 452, cod. Vatic.: vide Letronn. p. 67. 68, Martin. p. 209.

5) Letronn. p. 68.

repetitum est ac paullo latius tractatum: nam quae pars inscripta est Ἥρωνος περὶ μέτρων, hac et ea quae statim significavimus et nonnulla similia problemata continentur[6]. Iam priusquam conclusio fiat, videamus, quinam alii tituli librorum Heronianorum reperiantur. Taceo eos libros quos communi nomine mechanicos appellare licet[7], taceo Κατοπτρικὰ et librum Περὶ διόπτρας, quae nihil huc pertinent[8]: omitto etiam inquirere, num commentarios in Euclidis elementa Hero scripserit, quod non satis probabiliter statuisse videtur Martinus[9]: verum ex iis quae de rebus mathematicis et geometricis ab Herone scripta esse constat primum afferenda sunt τὰ πρὸ τῆς ἀριθμητικῆς στοιχειώσεως et τὰ πρὸ τῆς γεωμετρικῆς στοιχειώσεως, qui tituli ab ipso Herone citantur[10]. Fuisse has introductiones in Euclidis Στοιχεῖα recte vidit Martinus, qui primus hos titulos antea ignotos in lucem protulit. Atque eorum quae πρὸ τῆς γεωμετρικῆς στοιχειώσεως inscripta erant pars quaedam fuisse videtur libellus ille de definitionibus nominum geometricorum, hoc est Ὅροι τῶν γεωμετρίας ὀνομάτων, cuius libelli reliquiae partim integrae, partim interpolatae et immutatae ad nos pervenerunt[11]. Praeterea maximum opus de geometria ab Herone scriptum esse satis constat, cuius reliquiae exstant in nonnullis libris manu scriptis. Ac mihi quidem vestigiis quaecumque in illis libris inveniuntur accurate circumspectis non dubium videtur, quin summae totius titulus fuerit vel Γεωμετρούμενα vel Γεωμετρία: prior autem pars operis

---

6) Idem p. 68 s.
7) Accurate de his disseruit Martinus p. 28—51.
8) Vide eundem p. 52—95.
9) P. 95—98. Nititur Martinus quibusdam Procli locis quibus ille Heronem aliquas Euclidis propositiones aut explicuisse aut paullum immutasse commemorat. Sed commentarios in Euclidem ab Herone scriptos esse minime inde effici potest, nec quicquam obstat, quin in iis libris quorum titulos statim afferemus talia ab Herone demonstrata esse videantur.
10) Vide Martin. p. 102 s.
11) Idem p. 104—120.

inscripta fuerit Εἰcαγωγαὶ τῶν γεωμετρουμένων[12]). Denique de introductione in stereometriam, quae Εἰcαγωγαὶ τῶν cτερεομετρουμένων inscribitur, quoniam alienum est ab hoc argumento, supersedeo dicere[13]).

Metrica Heronis geometriae partem fuisse.

10 Iam Martinus, ut supra vidimus, hos omnes Heronis libros partes fuisse suspicatus est unius amplissimi operis, quod Μετρικὰ inscriptum fuisse censeret. Verum tamen, ut iam significatum est, hanc ipsam inscriptionem tali operi praetextam fuisse quam maxime est incredibile. Huc accedit, quod nulla omnino causa nec cogitari nec proponi posse videtur, unde illos varios libros unius operis partes fuisse cum aliqua veri specie statuas; qui quidem singuli quidni separatim editi fuerint ab Herone? Denique, quod est omnium gravissimum, si ipsos codices manu scriptos inspicimus, expressis vestigiis, quid de metricis Heronis iudicandum sit, cognoscimus. Nam tantum abest, ut hoc nomine omnes Heroniani libri de rebus arithmeticis et geometricis scripti comprehendi possint, ut nihil nisi pars quaedam eius libri, quem Γεωμετρούμενα inscriptum fuisse supra demonstravimus, metrica fuisse videantur. Quid enim, quaeso, Μετρικὰ, Graecum vocabulum significat nisi doctrinam metiendi, vel dicam, praecepta de men-

12) In codice Parisiensi 1670, qui ceteris Heronianis et vetustior est et praestantior (Martin. p. 120) haec inscriptio legitur: Ἀρχὴ cὺν θεῷ τῆc γεωμετρίαc; hinc statim altera inscriptio sequitur Εὐκλείδου περὶ γεωμετρίαc, ubi in cod. 2013 Εὐκλείδου interpunctum et Ἥρωνοc suprascriptum est. Paullo post reperiuntur Ἥρωνοc ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων, tum Ἥρωνοc εἰcαγωγαὶ τῶν γεωμετρουμένων. Quod vero in fine legitur Πεπλήρωται ἡ τῶν ἐπιπέδων κατὰ ἔκθεcιν Ἥρωνοc μέτρηcιc, hoc ipsum etiam geometriam significare vides collata alius codicis clausula Ἥρωνοc γεωμετρικὴ εἴτουν ἐπίπεδοc μέτρηcιc — ἤδη πεπλήρωται. Ex his igitur vestigiis satis perspicuum est ipsi Heronis operi Γεωμετρούμενα (vel Γεωμετρία, sed alterum probabilius videtur) inscriptum fuisse atque illas Εἰcαγωγὰc τῶν γεωμετρουμένων partem fuisse eius ipsius operis.

13) Vide Martin. p. 176—187, et nos infra § 38.

suris et rebus dimetiendis? Quapropter iam non mirandum est, quod idem argumentum in eodem codice et Μετρικὰ et paullo post Περὶ μέτρων inscriptum est. Unum tamen in quaestione difficillima ad liquidum perduci vix posse non me fugit: utrum ipse Hero suae geometriae partem Μετρικὰ dixerit, an ii qui postea libros eius vel interpolaverunt vel contraxerunt id nomen invenerint. Quamquam ego, quoniam in rebus tam obscuris, ubi deficit ratio, peritis et expertis suo cuique iudicio ac probabili suspicione uti licet, ab interpolatoribus demum hoc nomen inventum esse existimaverim. Ac nescio an Eutocius de mensura circuli scribens minus recte Μετρικὰ Heronis citaverit, quae Γεωμετρούμενα potius dicenda fuerint. Quod utcunque se habet, hoc certe dubitari non posse arbitror, quin Heronis metrica eiusdem geometrico operi, non geometria metricis subiungenda sint.

Heronem in geometria de mensuris scripsisse.

Iam vero accedimus ad alterum locum, de quo, cum de metricis quid iudicandum sit, satis explanaverimus, facilius disputatur. Vidimus Martinum vel negare vel non satis sibi persuadere ab ipso Herone in geometria de mensuris scriptum esse. Hoc tamen ipsum ut per se maxime probabile est — nam quo pacto, nisi fons esset in Heronis opere, illae tabulae de mensuris Heronis nomine propagatae essent? — ita, dummodo ipsis libris manu scriptis utamur ducibus, quid statuendum sit, facile demonstratur. Est inter codices Parisienses, qui excerpta ex Heronis geometria continent, unus ceteris et vetustate et auctoritate praestantior[1]). In hoc est locus Ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων, ubi de arte agros metiendi ab Aegyptiis inventa ea leguntur quae nos statim in conspectum producemus (§ 19). Atque haec quidem ab auctore mutati operis in brevius contracta sunt: copiosius autem eadem in eodem codice ad finem geometriae leguntur, qui locus nobis est tabula Heroniana prima: Ἡ πρώτη γεωμετρία, καθὼς ἡμᾶς ὁ παλαιὸς διδάσκει 11

1) Dico cod. Gr. 1670. Vide Martin. p. 120 et supra § 9 adn. 12.

λόγος et quae sequuntur. Iam haec tam pure et ad rem accomodate scripta sunt, ut originem eorum ab ipso Herone, minime a quoquam recentiore repetendam esse appareat. Quod si concesseris, etiam de mensurarum ratione nonnulla ab Herone scripta esse ex illa mensurarum tabula quae addita est efficitur. Etenim ab illa expositione de arte metiendi ab Aegyptiis inventa ad hanc mensurarum tabulam necessaria quaedam est orationis coniunctio et perpetuitas, quae ab initio in ipso Heronis opere fuerit necesse est. Sic igitur statuimus: mensurarum tabulam de qua agimus factam esse illam quidem posteriore aetate, sed eius loco aliam similem tabulam in Heronis libro de geometria fuisse, unde illa recentior quibusdam mutatis et additis transcripta sit. Quod autem ex uno codice Parisiensi nunc demonstravimus, idem fere ceterorum quoque qui Heronianae geometriae reliquias continent auctoritate confirmatur, quoniam in omnibus eodem fere modo fragmenta de mensuris perscripta inveniuntur.

Conclusio de fragmentis Heronianis.

12 Sed haec hactenus. Restat denique, ut eius disputationis in quam adhuc incubuimus conclusio quaedam fiat. Scripsisse igitur Heronem opus, quod Γεωμετρούμενα inscribebatur, compertum habemus. Eius duas partes fuisse suspicati sumus, quarum in altera in universum de arte geometrica praecepisse eiusque gravissima et axiomata et theoremata proposuisse, in altera problemata ad usum popularem accommodata et proposuisse et solvisse videtur. Maxime autem id egit, ut quaecunque ad artem agros metiendi, quam nos geodaesiam dicimus, pertinerent in eodem libro explicaret, quapropter etiam mensurarum tabulam interposuit [1]. Iam hic Heronis liber non solum in scholis

1) Exscribenda hic videntur quae Letronnius (*Rech.* p. 73 s.) extrema disputatione de Heronis geometria summatim proponit: *Cet ouvrage, maintenant perdu, était un traité complet de Géometrie pratique ou de Géodésie (suivant l'expression grecque), où la solution de tous les problèmes était rapportée aux mesures légales établies en Égypte au temps de l'auteur. Cet ouvrage était précédé d'un tableau de*

quae de geometricis institutionibus habebantur studiosis eius disciplinae tradi solebat, sed etiam ii qui artem gromaticam profitebantur Heronis auctoritatem sequebantur, nec minus publicae rationes quibus vectigalia agrorum possessoribus imponebantur ad eiusdem praecepta computatae esse videntur. Itaque cum tam multi ad res tam varias hoc libro usi sint, longiore annorum spatio nequaquam mirum est alios aliter, prout cuiusque usus ferebat, eum immutasse, cum vel in alium ordinem Heronis propositiones redigerent, vel verborum contextum circumciderent et contraherent vel, ubi ad rem accommodatum videretur, nonnulla adderent. In tabulis vero mensurarum mutandi et novandi tum exstitit necessitas, cum provincia Romanorum Aegyptus facta est. Qui tum novas mensuras Romanum pedem et passum et iugerum attulerunt atque ad haec Ptolemaicas mensuras accommodari iusserunt. Quod quemadmodum factum sit, infra in explicanda tabula prima (§ 18) videbimus: nunc hoc tantum commemoramus in illa ipsa tabula mensuras Ptolemaicas cum Romanis coniunctas exhiberi eamque ad primum secundumve post Chr. n. saeculum referendam esse videri. Porro posterioribus temporibus, cum in ipsis mensuris novaretur, etiam mensurarum tabulae saepius sunt immutatae, unde recentiores tabulae ortae sunt, quae cum omnes continuo quodam progressu ex eodem fonte derivatae essent, quamvis diversae ab Heronis opere mensurae proponerentur, nomen tamen Heronianarum retinuerunt. Quo quidem nomine nos quoque iure utemur, dummodo de origine et quasi fonte, non de ipso auctore intellegamus.

Alia fragmenta metrologica Heroni tributa.

Iam haec fragmenta etsi pro temporum ratione multum 13
inter se differunt, omnia congruunt in eo, quod nihil nisi mensuras, quas geometricas dicere licet, continent. Verum tamen cum tot et tam varia fragmenta de mensuris por-

---

ces mesures, d'après lesquelles étaient assises les contributions foncières, directes et indirectes, et suivi d'un tableau des mesures tombées en désuétude.

rectis Heroni tribuere consuevissent, quam facile fieri potuisse censemus, ut etiam alia fragmenta, quibus de mensuris cavis vel de ponderibus et nummis ageretur, ad Heroniana adscriberent? Et sane multa eius rei vestigia exstant. Nam et in codicibus Heronianis, quorum nos notitiam habemus, nonnulla de ponderibus et nummis excerpta inveniuntur, et docti quidam viri, qui duobus fere abhinc saeculis de mensuris et nummis scripserunt, e codicibus manu scriptis non solum ea fragmenta Heroniana, quae in vulgus nota sunt, sed etiam alia quaedam protulerunt quae postea paene ad oblivionem reduci coeperunt. Qua de re ne infra saepius et cum magna mora dicendum sit, hic locus esse videtur, ut quaecunque ad id argumentum pertinent in brevi conspectu ponantur.

Primum Ios. Scaliger in Dissertatione de re nummaria sub Heronis nomine passim illud fragmentum ab Alexandrino quodam homine scriptum affert quod Περὶ ταλάντων vel Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίας inscribitur [1]). Idem aliquoties citatur a Salmasio in Refutatione utriusque elenchi Cercopetaviani, qui in pluribus libris manu scriptis id se invenisse dicit et ex his nonnulla emendatius edidit: pro Herone autem in quibusdam codicibus Africani nomen legi commemorat, qua de re posthac videbimus [2]). Ex alio fragmento inter Heronianas reliquias servato Salmasius in Confutatione animadversionum Antonii Cercoëtii — hic est alter liber in Petavium scriptus [3]) — complures locos affert, quos ad tractatum quendam Epiphanianum pertinere infra demonstrabimus [4]). Denique in opere illo ingentis studii et laboris, Plinianis exercitationibus in Solinum, idem plurima Heroniana de mensuris porrectis citat, quae quidem omnia e tabulis Heronianis

1) Vide proleg. § 99 et in contextu fragm. 95.
2) Confer infra § 47 et 99 adn. 2.
3) Et Confutatio et Refutatio ficto auctore Francisco Franco anno 1623, altera Midelburgi, altera Parisiis, prodierunt. Prius scriptam esse Confutationem e compluribus Refutationis locis satis apparet.
4) Vide proleg. § 90 adn. 3.

prima et quinta repetivit[5]). Post hunc Gronovius in libris de sestertiis passim Heroniana fragmenta de nummis et ponderibus attulit, nec tamen aliunde nisi a Scaligero et Salmasio mutuatus. Excipiunt hos Angli I. Greavesius, qui in commentatione de Romano pede et denario praeter locum breviorem e tabula Heroniana prima[6]) gravissimum illud fragmentum, Pollucis loco cognatum, exhibet de quo supra (§ 2) diximus; et Ed. Bernardus in libris de mensuris et ponderibus antiquis, ubi Hero, etsi verba eius non exscribuntur, tamen passim e libris manu scriptis citatur[7]). Denique Pauctonus e codicibus Parisinis pauca Heroniana affert, quae ad mensuras cubicas pertinent[8]).

Heronis fragmenta ad Didymi librum adscripta.

Haec igitur Heroniana a viris doctis e libris antiquis 14
citata sunt. Restat ut aliam quaestionem aggrediamur, quae etsi specie diversa videtur, tamen hoc statim loco disceptanda est. Nonnulla enim et Heroniana et alia fragmenta

---

5) Pag. 242 b E affertur tabulae I § 15; p. 411 a F eiusdem tabulae § 20; p. 481 a D § 1 extrema et § 19; p. 481 b B § 9 et 10; p. 482 a D § 18; p. 712 a B § 12; p. 841 b D § 25; p. 851 b A § 10, ibidem sub D et E § 21. Porro p. 481 b B tabulae quintae § 12 extrema et § 13; p. 712 a B § 11, quae e codice Paris. 2013 petita esse videntur (v. adnot. crit. ad huius tabulae § 12); tum p. 481 a D, ubi alter Hero geodaetes qui acenae sedecim spithamas tribuat citatur, respici videtur tabulae VII § 11. [Quae p. 492 b D afferuntur, ea non ad mensuras pertinent.] — Denique etiam in notis ad historiae Augustae scriptores ab eodem citantur tabulae I § 3 (p. 405 a F) et § 9. 10 (p. 248 b C).

6) *Discourse* etc. (v. supra § 2 adn.) p. 187: ὁ δὲ Ἰταλικὸς ποὺς δακτύλους ἔχει τρεῖς καὶ δέκα καὶ τρίτον, quae fere congruunt cum tabulae I § 10.

7) Ut alia quae mentione non digna sunt taceam, Bernardus p. 235 tabulae VII paragraphum 15 e tribus libris manu scriptis, atque haec praeterea ex Heronis codice Bembino affert: τὸ μίλιον ἔχει στάδια ζ′ϛ, πόδας ͵δφ′· τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν μίλιον ἔχει πόδας ͵ευ′: quae conveniunt cum tabula Euclidea (fr. 14, 12).

8) *Métrologie* p. 266; vide infra § 38 adn. 1.

per errorem Didymo cuidam Alexandrino tribuerunt, cuius libellum de mensuris marmorum et lignorum e codice Ambrosiano non ita longo abhinc spatio edidit Ang. Maius[1]). Ibi a capite XIV prima et secunda tabula Heroniana, tum fragmentum Alexandrinum de talentis (95) et aliud de mensuris (81), deinde varia problemata stereometrica et geometrica leguntur. Haec autem minime Didymo tribui posse iam Maius, quamvis levissime tantum et quasi praeteriens eam quaestionem in praefatione attingeret, suspicatus est[2]). Lucem deinde attulit Martinus, qui Parisinis Didymi codicibus perlustratis reliquiisque Heronianis collatis, quae Didymea quaeque Heroniana essent, acutissime distinxit[3]). Qua de re ne ulla dubitatio relinqueretur, idem praeterea testimonio usus est codicis Monacensis[4]), in quo cum alia tum fragmenta illa de mensuris praefixo Heronis nomine antecedunt Didymi eidem libello, neque quidquam praeterea quod Heronianum sit sequitur. Nullus igitur iam Hero-Didymus, quod ambiguum nomen, ut in re incerta finxit Boeckhius[5]), nihil etiam ab ullo Didymo de mensuris cubicis aut talentis scriptum, nec quidquam praeter parvum illum libellum de marmorum et lignorum mensuris ad Didymum auctorem revocandum. Haec vero nostra sententia non Martini solum auctoritate nititur, sed ipsi et Monacensem codicem et e Parasinis unum[6]) accurate inspeximus, atque apographum codicis Vossiani Lugdunensis in nostris

---

1) Iliadis fragmenta et picturae. Accedunt scholia vetera ad Odysseam. Item Didymi Alexandrini marmorum et lignorum mensurae. Edente Ang. Maio. Mediol. 1819. — Incipiunt p. 149 Διδύμου Ἀλεξανδρέως μέτρα μαρμάρων καὶ παντοίων ξύλων

2) P. 151: *Etsi vero hi codices et fortasse alii plures Didymo hoc opus vindicant, nihilo minus haud scio an id maioris operis, cuius parens laudatur Hero, pars quaedam aut excerptum dicendum sit.* Quod addit etiam fieri potuisse, ut ipse contra Hero ex antiquioribus Didymi scriptis multa sibi sumpserit, id minime probari potest.

3) P. 187—193.

4) Cod. Graec. n. 165.

5) *Metrol. Unters.* p. 95.

6) Cod. Paris. Graec. n. 2475.

manibus tenemus. Qua de re uberius disserendi alio loco erit occasio.

De tabula Heroniana prima.

Haec in universum de fragmentis Heronianis disputanda 15
fuerunt. Quibus tandem ad finem perductis iam bene instructi ad alteram huius quaestionis partem accedimus, qua de singulis tabulis ita disseremus, ut et omnes in his mensurarum rationes explicemus et, quam quaeque ad aetatem referenda videatur, quantum fieri possit, definiamus.

In vetustissimo e codicibus Parisinis qui Heronis geometriam continent (§ 11) non procul ab initio[1]) ea mensurarum tabula legitur quam nos quarto loco inter Heronianas posuimus. Verum in eodem libro post clausulam geometriae[2]) et alia quaedam geometrica et illa duo Heronis fragmenta[3]) reperiuntur quae nos tabula prima comprehendimus. Iam cum in fine huius tabulae legamus: Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν ἔκθεϲιν· τὴν δὲ νῦν κρατοῦϲαν δύναμιν ἐν τοῖϲ προοιμίοιϲ τοῦ λόγου ὑπετάξαμεν, inde facili coniectura colligimus eos qui olim Heronis geometriam contraxerunt initio mutati operis omissa vetustiore mensurarum tabula, quae antea ibi scripta erat, eas mensuras in conspectu posuisse quae tum in usu essent, illam autem vetustiorem tabulam in appendicem operis reiecisse[4]). Unde factum est, ut praeter Letronnium omnes qui antea haec fragmenta ediderunt, cum eum ordinem quem in recentiore opere Heroniano invenissent mutare nollent, recentiorem tabulam primo, vetustiorem secundo loco ponerent. Nos tamen cum omnes eius generis reliquias e variis libris manu scriptis petitas colligeremus et quo tandem ordine eae in hoc libello exhibendae essent diu ambigeremus, postremo nullam aliam nisi temporum rationem

1) Cod. Gr. 1670 fol. 64 [b]; incipit autem Heronis geometria ibid. fol. 62 [a]. Haec omnia facilius tum perspici poterunt, cum Heronis geometria a me edita erit.

2) Fol. 129[a]: Πεπλήρωται ἡ τῶν ἐπιπέδων κατὰ ἔκθεϲιν Ἥρωνοϲ μέτρηϲιϲ. Vide Martin. p. 133.

3) Fol. 130[b]—132[a]. Conf. Martin. p. 133 s.

4) Letronn. p. 52, Martin. p. 204.

haberi posse intelleximus. Haec igitur tabula de qua agimus, ut aetate, ita etiam loco nobis est prima. Atque iisdem fere verbis eam in illa Heronianae geometriae editione qua primo secundove post Chr. n. saeculo vulgo uti solebant (§ 12) scriptam fuisse existimamus; pauca tamen a recentiore auctore eius geometriae quae in codicibus Parisinis exstat addita esse apparet, quae nos, ut quam integerrima vetustioris tabulae species praeberetur, in hac editione uncis inclusimus (§ 20).

De pede Philetaereo.

16 Iam in hac vetustiore tabula quaenam mensurae proponantur inquiramus. Graeca pleraque sunt nomina, occurrunt tamen etiam Aegyptiae mensurae, ξύλον, ἅμμα, σχοῖνος, nec desunt Romanae, pes Italicus et iugerum. Denique est pes quidam Φιλεταίρειος[1]), ad quem omnes reliquae mensurae definiuntur. Varia igitur mensurarum genera mixta et consociata esse videmus. Qua de re longo verborum circuitu dicendum esset magnaque nobis ad conclusionem properantibus mora afferretur, nisi ea quae ab aliis diligenter quaesita et enucleata atque a nobis alio loco retractata et comprobata sunt[2]) breviter hic repetere satis esset.

Aegyptiis antiquitus cubitus qui regius vocabatur in

1) De forma vocabuli Φιλεταίρειος (non Φιλεταίριος) vide praefationem criticam ad tab. Heron. I.

2) Pedem Italicum, qui in secunda tabula commemoratur, Romanum esse primus suspicatus est D'Anville (*Traité des mesures* p. 18); idem accuratius demonstravit atque inde mensuram Ptolemaici sive Philetaerei pedis definivit Hase (in Palaeologo p. 20 ss.). Denique acutissime de eodem argumento disputavit Letronne (*Recherches* p. 104—118). Hi quidem omnes eas mensuras Aegyptias aetatis Ptolemaicae esse recte contenderunt. Obstabat tamen Philetaerei pedis nomen, quod a Pergameno regno ductum esse egregie coniecit Boeckh (*Metrol. Unters.* p. 215 s.). Sed quomodo factum esse videatur, ut Asiaticae mensurae nomen in Aegyptum transferretur, nuper a nobis explanatum est in Fleckeiseni annalibus philologicis (*Jahrbücher für Philol. u. Paedag.* 1863 p. 162 ss.).

usu fuit, cuius exactam mensuram e vetustissimis illius gentis monumentis cognitam habemus[3]). Quae mensura etiamtum, cum Ptolemaei Aegypti regnum tenebant, et intacta mansit et regii cubiti (βασιλικοῦ πήχεως) nomen retinuit. Sed Graecorum consuetudine ei cubito addita est sua bessalis mensura, hoc est pes, quem Ptolemaicum a rege auctore dicere consueverunt. Quid vero? quomodo alterum nomen a Philetaero ductum in Heronianam tabulam irrepsit? Scilicet Aegyptio cubito par fuit ea mensura quae in Persarum regno legitima erat, unde βασιλήιος πῆχυς ab Herodoto nuncupatur[4]). Hunc cubitum et in aliis regni provinciis et per Asiam minorem usitatum fuisse satis constat. Iam cum Philetaerus regni Pergameni fundamenta iecisset, vel ipse vel, quod magis probabile videtur, successor eius Eumenes praeter regium cubitum, quem intactum reliquit, bessalis mensurae sive pedis legitimum usum esse voluit, qui pes inde Philetaereus dictus est. Quae omnia, etsi a nullo scriptore prodita sunt, certis tamen rationibus colligere licet. Fuerunt igitur pares et cubitales et pedales mensurae in Aegyptio atque in Pergameno regno: nec tamen Ptolemaeos suum pedem e Philetaeri regno petivisse aut Philetaereum potius quam Ptolemaicum appellasse credibile est. Verum id nomen Romani demum in Aegyptum transtulerunt. Utram enim, quaeso, mensuram illi prius cognoverunt, Pergamenam an Ptolemaicam? Quid? cum anno CXXXIII ante Chr. n. Attalus III regni sui heredem populum Romanum instituisset, nonne his agrorum Pergamenorum mensura cum pede et iugero Romano comparanda fuit? Quo facto necesse est haec eos et invenisse et legibus sanxisse: primum quinos pedes Philetaereos aequare senos Romanos, deinde bina plethra singula iugera efficere. Porro in continuatione huius quaestionis non omittendum videtur in Cyrenaica, quam anno XCVI Ptolemaeus Apion populo Romano testamento reliquerat, pedem vulgarem Graecorum quem nos Olympium dicere solemus

---

3) Vide nos in Metrol. p. 279 s., ubi eos qui uberius de ea re exposuerunt citavimus.
4) Ibid. p. 41. 274.

legitimum eique Ptolemaico nomen fuisse[5]). Denique cum non multo post etiam Aegyptus in provinciae formam redacta esset ibique eadem pedis mensura atque olim in Attali regno, sed diversa a Ptolemaico Cyrenensium pede, reperiretur, quo tandem alio nomine nisi Philetaerei pedem Aegyptium Romanos appellasse censemus? Tum igitur Romanis auctoribus Ptolemaica mensura Philetaereae nomen obtinuit, nec iam mirum est in tabulas Heronianas eam appellationem translatam esse. Nam primam tabulam, quam vetustissimam esse diximus, inveterata iam Romanorum potestate in Aegypto scriptam esse res ipsa declarat. Hinc etiam de Didymi aetate illius qui de mensuris marmorum et lignorum scripsit (§ 14) coniecturam facere licet. Is enim nec Philetaereum pedem novisse videtur, sed propria appellatione Ptolemaici usus est, nec Romanum pedem, ut in tabula Heroniana legitur, Ἰταλικόν, sed accuratius Ῥωμαϊκόν dicit. Ergo nec multo postea quam Aegyptus provincia facta est et ante auctorem Heronianae tabulae, initio primi post Chr. n. seculi, eum vixisse suspicamur. Nec tamen multo post vel primo saeculo vel initio secundi Philetaereum pedem in Heronianas tabulas illatum esse existimamus[6]). Hoc igitur tempore prima tabula scripta esse videtur, quam postea recentior quidam auctor appendicis loco ad geometriam Heronianam sua manu in novam formam redactam adscripsit.

De Aegyptiis mensuris.

17 Quae praeterea de mensuris primae tabulae dicenda sunt, ea quam brevissima expositione complectemur.

Tria ibi mensurarum genera reperiri supra diximus,

---

5) Hygin. de condic. agr. p. 123 ed. Lachmann.

6) Idem de aetate secundae tabulae Heronianae iudicant Boeckhius p. 10 et Martinus p. 204; nec vero opponi potest, quod vocabula σκουτλώσεις, στροφίολοι, κυμάτια, quae initio eius tabulae (§ 3) leguntur, posterioris Graecitatis sunt. Nam haec ab eo qui recentius Heronianum opus confecit addita sunt, cetera autem sine dubio ad secundum vel etiam primum post Chr. n. saeculum pertinent.

nam ad Aegyptias mensuras additas esse Graecas, ad has porro Romanas.

De Aegyptiorum mensuris fere nihil a veteribus scriptoribus traditum habemus. Nam praeter cubitum, cuius Herodotus mentionem facit, unum schoenum, maximam itinerum mensuram, et ille et alii quidam commemorant[1]. Verum in hac tabula Heroniana, si accurate quaerimus, nonnullas alias eius gentis mensuras indagare licet[2]. Primum ξύλον, quod trium esse cubitorum dicitur, etsi Graecum nomen est, Aegyptiorum esse apparet. Nusquam enim aut in Graecia aut apud Romanos talis mensura usitata fuit, quae quidem nec plethro nec stadio nec ulli praeterea Graecorum mensurae accomodata esset. Servatam igitur ex Aegyptiorum consuetudine hanc mensuram a Ptolemaeis et Graeco nomine in tabulas geometricas receptam esse existimamus. Huc accedit ἅμμα quadraginta cubitorum, cuius quae sit origo ipso nomine declaratur[3]. Quae utinam latiore disputatione persequi liceret. Sed haec quaestio, nisi ampliorem librum scripseris, ad finem nequit perduci; nunc autem cum aliud agamus, nihil nisi breviter propo-

---

1) De cubito vide Herod. 2, 168, de schoeno eundem 2, 6 et alios qui in nostra Metrologia p. 282 s. citantur.

2) Ex iis quae Queipo (*Essai sur les systèmes métriques* I p. 159 ss.) de his Aegyptiis mensuris disseruit nonnulla probanda, cetera aspernanda esse vidi. Nam de xylo quidem recte statuit (p. 159), verum et in aliis et in hoc maxime fallitur, quod μίλιον Heronianum mille *orgyiarum* et quartam partem *parasangae* fuisse opinatur (p. 160—163). Quae ut refutentur, hic non est locus: sed unum commemoro iniuria Heronem e Bernardi libro auctorem citari, nam nihil ille nisi locum quendam e septima tabula (supra § 13 adn. 7) affert; haec autem, cum multo posteriore tempore scripta sit, nihil nec ad primam Heronianam tabulam nec ad veteres Aegyptiorum mensuras pertinet.

3) Vocem ἅμμα Aegyptiam esse inde concludo, quod Graeca non est, nam ἄμμα, quod Lepsius p. 106 (v. infra adn. 6) suadet, repugnat librorum auctoritati. Quaecumque autem in hac tabula nec Graeca nec Romana sunt, ea Aegyptia esse quis negaverit? Et Hebraici *ammah* eadem est origo, significatio autem diversa, nam cubitum apud illos denotat. Similiter Graecum ἄκαινα et Baeticum *acnua* eiusdem originis esse videntur, sed hoc decemplicem illius modum significat.

nere possumus nostram sententiam, quae etsi argumentis et certa ratione a nobis non comprobata est, tamen spēramus fore ut multis probabilis videatur. Haec autem statuimus: a cubito regio qui septem palmorum vel duodetriginta digitorum fuit omnes maiores mensuras derivatas esse, sed alia ratione in agris alia in itineribus metiendis usos esse. Etenim agrorum mensuras fuisse constat

orgyiam quattuor cubitorum,

amma quadraginta cub. vel decem orgyiarum[4]).

Ad quae num accesserit stadium quadringentorum cubitorum vel centum orgyiarum, in medio relinquimus. Nam etsi numerorum ratione egregie haec inter se congruunt, quoniam, ut amma decem orgyias, ita stadium decem ammata efficit; tamen nec satis certa eius rei vestigia extant, neque equidem persuadere mihi possum ab ulla unquam gente quadratum stadii modum factum esse — omnes autem agrorum mensuras quadratas ésse necesse est.

Praeterea ne omittamus aliam agros metiendi rationem olim in usu fuisse, qua non orgyia, hoc est quadrupla cubiti mensura, sed ipse cubitus denaria ratione multiplicaretur. Nam ita factam esse aruram centenorum cubitorum Herodotus scribit[5]). Quae duo diversa mensurarum genera quibus vel locorum vel temporum discriminibus usitata fuerint, alienum est ab hoc loco inquirere[6]).

Denique in itineribus metiendis a cubito ductam esse arbitramur triplam eius mensuram, ξύλον, quo tantum spatii significasse videntur quantum duobus gradibus conficitur. Haec xyla in itineribus proinde atque Romani suos passus miliario numero computabant, quaterna autem milia schoenum efficiebant.

---

4) Gravissimum eius rei hoc est testimonium, quod in tabula V omnis agrorum mensura orgyia et funiculo denarum orgyiarum fieri dicitur. Hoc autem σχοινίον δεκαόργυιον ipsum antiquum amma esse apparet. Conf. infra § 25.

5) 2, 168. Vide Metrol. p. 284.

6) Hic egregie viam aperuit Lepsius extrema ea disputatione quae inscribitur *Ueber eine Hierogl. Inschr. am Tempel von Edfu* (*Abh. d. Berl. Akad. philos. hist. Kl.* 1855 p. 69 ss.). Quae ego alio loco accuratius persequar.

De reliquis primae tabulae mensuris.

Porro, ut saepius diximus, ad antiquum Aegyptiorum 18
cubitum a Ptolemaeis Graeca mensurarum ratio translata est. Hinc et minores cubito mensurae, δάκτυλος, παλαιστής, διχάς, σπιθαμή, πούς, πυγών, πῆχυς, et maiores, ὀργυιά, πλέθρον, στάδιον, δίαυλον, ortae sunt. Quae etsi verbis Graecae videntur, tamen ab his tanto diversae sunt, quanto cubitus Aegyptiorum vulgarem Graecorum cubitum superat[1]). Accedit ἄκαινα sive κάλαμος decem pedum, cuius mensurae originem e Graecia, non ex Aegypto, repetendam esse alio loco demonstravimus[2]).

Denique postquam Aegyptus in Romanorum potestatem redacta est, quomodo pes monetalis et iugerum, Romanorum mensurae, cum Ptolemaicis composita sint, iam supra significavimus (§ 16). Nam perinde atque antea in regno Pergameno, ita tum in Aegypto Romani hanc certam et legitimam rationem inter suas et Aegyptias mensuras intercedere voluerunt, ut quini pedes Ptolemaici senos monetales, sive quini cubiti regii novenos pedes Romanos aequarent[3]). Hinc in tabula Heroniana pes Italicus, hoc est Romanus, tredecim digitos cum triente, qui digiti sunt Philetaerei, habere dicitur, atque ubicunque praeterea Italici pedes cum Philetaereis comparantur, eadem valet ratio; hinc etiam πυγών, mensurae modus Graecis non ita usitatus, in tabulas Heronianas receptus esse videtur, quippe

---

1) Vide nos in Metrol. p. 283.

2) Est locus Apollonii Rhodii (3, 1323): ἐργατίνης ὥς τίς τε Πελασγίδι νύσσεν ἀκαίνῃ, ubi scholiasta adnotat: ἄκαινά ἐστι μέτρον δεκάπουν, Θεσσαλῶν εὕρεμα· ἢ ῥάβδος ποιμενικὴ παρὰ Πελασγοῖς ηὑρημένη. Hinc nos in Fleckeis. annal. (a. 1863 p. 169 s.) demonstravimus hac decempeda ab antiquissimis temporibus Graecos in agris metiendis usos esse, inepte vero in Etymol. M. tradi in Aegypto eam inventam esse. De forma ἄκενα, quae est recentioris consuetudinis, vide praef. crit. ad hanc tabulam. Vox κάλαμος, quam praeter acaenam auctor huius tabulae affert, etiam in inscriptionibus legi auctor est Passow in lexico Graeco.

3) Didym. de mens. 12 (in nostra collectione fragm. 3 § 4). Confer Hasium in Palaeol. p. 36, vel nos in Metrol. p. 281.

qui par esset Romano cubito[4]). Porro cum ex eadem ratione plethrum Ptolemaicum centum pedum non diversum esset ab actu Romanorum, qui centum et viginti est pedum, facile additum est iugerum, hoc est duorum plethrorum vel actuum mensura, qua Romani in omnibus publicis rationibus uti solebant. Postremo etiam in mensuris itinerum, quantum fieri potuit, similitudo et consensus quaesita. Nam Romano passui respondere volebant βῆμα, quod, perinde ac gradus sive dimidius passus, duorum pedum et semissis esset; sed cum hi pedes essent Philetaerei, βῆμα tres pedes Romanos aequabat (v. infra § 33). Magis etiam μίλιον Ptolemaicum a simili Romanorum mensura discrepabat. Etenim ex Aegyptiorum consuetudine mille ξύλα, non passus, miliariam mensuram effecisse vidimus (§ 17), unde factum est, ut illud μίλιον mille octingenta βήματα (non duo milia), sive quattuor milia quingentos pedes Philetaereos haberet, Romanorum igitur mille passus superaret pedibus quadringentis.

De introductione primae tabulae Heronianae.

19 Diximus adhuc de ipsis mensuris quae prima tabula Heroniana continentur. Verum in codicibus Heronianis praemissa est introductio quaedam de arte metiendi ab Aegyptiis inventa. Ac primum quidem, quae in codice Parisino vetustissimo (§ 11) scripta sint, videamus. Ibi, ut supra demonstravimus (§ 15), non procul ab initio recentior mensurarum tabula legitur, cui haec praemissa sunt:

Ἥρωνος ἀρχὴ τῶν γεωμετρουμένων.

Καθὼς ἡμᾶς ὁ παλαιὸς διδάσκει λόγος, οἱ πλεῖστοι τοῖς περὶ τὴν γῆν μέτροις καὶ διανομαῖς ἀπησχολοῦντο· ὅθεν καὶ γεωμετρία ἐκλήθη. ἡ δὲ τῆς μετρήσεως ἐπίνοια ηὕρηται παρ' Αἰγυπτίοις. διὰ γὰρ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πολλὰ χωρία φανερὰ ὄντα τῇ ἀναβάσει ἀφανῆ ἐγίνετο, πολλὰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀπό-

---

4) Ex hac ipsa mensura a Romanis Aegyptium quadrantal novaque artaba derivata sunt. V. infra § 39.

βασιν[1]· καὶ οὐκέτι ἦν δυνατὸν ἕκαστον διακρίνειν τὰ ἴδια. διὰ τοῦτο ἐπενόησαν οἱ Αἰγύπτιοι τήνδε τὴν μέτρησιν, ποτὲ μὲν τῷ καλουμένῳ σχοινίῳ, ποτὲ δὲ καλάμῳ, ποτὲ δὲ καὶ ἑτέροις μέτροις. ἀναγκαίας τοίνυν τῆς μετρήσεως οὔσης εἰς πάντα ἄνθρωπον φιλομαθῆ περιῆλθεν ἡ χρεία[2]).

Eadem verba et in aliis libris Parisinis[3]) et in Vindobonensi[4]) reperiuntur. Sed haec est recentior et brevior eius loci forma, vetustior autem in illo codice Parisino una cum prima mensurarum tabula appendicis loco post geometriam Heronianam addita est (§ 15). Haec igitur forma in nostro fragmentorum contextu primo loco posita est, quae etsi non ipsam Heronis orationem exhibet, multo tamen propius quam illa recentior ad eam accedere videtur.

Adscribere hic placet similem locum ex Etymologico Magno, quem e fonte Heroniano derivatum esse apparet. Ibi vox ἄκαινα quae apud Apollonium Rhodium[5]) legitur sic explicatur: Νεῖλος ὁ τῶν Αἰγυπτίων ποταμὸς ἀναβλύζων καὶ ἀνερχόμενος διὰ τοῦ θέρους τὰ ὅρια τῆς τῶν Αἰγυπτίων γῆς τῇ ὑγρασίᾳ λύων καὶ μιγνύων ἀπώλλυεν. ὕστερον δὲ ῥάβδον λαβόντες τὰς ἑαυτῶν γᾶς ἐγεωμέτρουν πρὸ τῆς ἀναβάσεως τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐσημειοῦντο· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ ποταμοῦ τῇ αὐτῇ ῥάβδῳ ἐγεωμέτρουν, καὶ γεωμε-

---

1) Hic φανερὰ addendum videtur collata vetustiore eius fragmenti forma.

2) In nostra verborum scriptura quae discrepent a Parisino 1670, demonstrabo in Heronianis reliquiis. Martinus p. 436 s. de plerisque graviter errat.

3) Vide Martin. p. 436. Ipsi denuo contulimus Paris. 2013 fol. 99ª, eundem fol. 141ᵇ, 2438 fol. 101ª, in quibus nihil ita discrepat a nostra scriptura, ut memoratu dignum sit [nisi forte quod εὕρηται habent pro ηὕρηται]. In aliis libris non ea verba quae supra leguntur, sed haec inscripta sunt: Ὅπως εὕρηται ἡ ἐπίνοια τῆς μετρήσεως.

4) Cod. philos. Gr. CLXXIX (Nessel) fol. 111ª. Is in his discrepat a Parisinis: μὲν addit post Ἥρωνος, τε omittit post μέτροις, ἀπησχολούντων habet pro ἀπησχολοῦντο, ἐγίγνοντο pro ἐγίνετο, οὐκέτινων οὐ vitiose pro οὐκέτι ἦν, οὔσης τῆς μετρήσεως pro τῆς μετρ. οὔς.

5) Vide supra § 18 adn. 2.

τροῦντες ἕκαστος τὴν ἰδίαν γῆν ἀπελάμβανε δίχα μάχης καὶ φόνου. ἐκλήθη οὖν ἡ ῥάβδος [ἐν] ᾗ ἐγεωμέτρουν ἄκαινα, ἡ στερεοῦσα αὐτοὺς τοῦ καίνειν ἀλλήλους ὅ ἐστι φονεύειν. Ex his extrema perversa sunt, nam alia est vocis ἄκαινα origo[6]), sed de arte quidem metiendi qualis apud Aegyptios in usu esset recte auctor secutus est Heronem Alexandrinum.

In eadem tabula quaedam a recentiore manu addita.

20 Restat denique, ut de additamentis quae in prima tabula inveniuntur paucis dicamus. Nam cum omnino eius tabulae forma ac ratio ad saeculum primum vel secundum post Chr. n. pertineat, nonnulla tamen aetate multo recentiore addita esse apparet. Primum post verba εὐθυμετρικὸν μὲν οὖν ἐστι πᾶν τὸ κατὰ μῆκος μόνον μετρούμενον (§ 3) haec adiecta sunt: ὥσπερ ἐν ταῖς σκουτλώσεσιν οἱ στροφίολοι καὶ ἐν τοῖς ξυλικοῖς τὰ κυμάτια καὶ ὅσα πρὸς μῆκος μόνον μετρεῖται. In quibus explicandis auctorem sequimur Salmasium in notis in Vopiscum[1]), ubi allata quorundam et Graecorum et Latinorum vocabulorum similitudine σκουτλώσεις vocem e Latino sermone petitam vestium praetexturas (vel circumtexturas) significare docet. Στροφιόλους autem parva strophia h. e. fascias vel vittas quibus vestium extremitates praetexuntur interpretatur. Quid vero κυμάτια? Depingi res facilius potest quam verbis describi. Apud Vitruvium[2]) sunt ea quae tori vel spirae instar prominent in columnis; sunt vero etiam in opere ligneo taeniae quae per extremitates in longitudinem affigi solent[3]). — Porro ubi de cubiti mensura agitur (§ 12) sine

---

6) Vide nos eo loco quem § 18 adn. 2 citavimus.

1) Historiae Augustae scriptores VI rec. Claud. Salmasius (Paris 1620), tom. II (Salmasii notae) p. 405 a F — b B.

2) De archit. 3, 5, 7; 3, 5, 10; 4, 1, 7 al.

3) V. Hesych. s. v.: αἱ ὑπεροχαὶ παρὰ τέκτοσι καὶ λιθοποιοῖς. — Sic igitur vernaculo sermone locus interpretandus videtur: '*wie bei den Kleiderbesätzen die Fransen und bei dem Holzwerk die Leisten.*' Letronnius p. 51 locum sic interpretatus est: *comme quand il s'agit de mesurer des bandes de franges, ou des planchettes de bois*

dubio interpolata sunt verba: καλεῖται δὲ καὶ ξυλοπριστικὸς πῆχυς. Quae tum addita sunt, cum vulgaris cubitus duorum pedum erat, vetus autem mensura tantum in lapidibus et lignis metiendis servabatur (tab. V, 11). Deinde verba ἡ δὲ ἄκενα ἔχει πόδας Φιλεταιρείους ι′ ἤτοι δακτύλους ρξ′ (§ 19) suspitionem movent. Nam et aliena sunt ab hoc loco et antea (§ 16) eadem mensura iam explicata est. Quae quidem illic κάλαμος dicitur; sed alterum nomen ἄκαινα, si initium tabulae contuleris (§ 4), eodem loco, quo κάλαμος, olim scriptum fuisse facile tibi persuadebis. Denique extrema verba (§ 20): ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν ἔκθεσιν· τὴν δὲ νῦν κρατοῦσαν δύναμιν ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ λόγου ὑπετάξαμεν ab illo qui recentiorem Heroniani operis editionem confecit addita esse ipsa res declarat.

De tabula Heroniana II.

Vetustissimam tabulam Heronianam de qua adhuc dis- 21
seruimus in libris manu scriptis simile fragmentum sequitur uncia Romanorum mensura memorabile. In hoc primum quae congruant cum illa prima tabula, deinde quae ab ea differant, videamus. Eadem omnino sunt mensurarum nomina, eaedem mutuae earum rationes; sed omissa sunt et mensurae quas proprie Aegyptias diximus: ξύλον, ἄμμα, σχοῖνος (παρασάγγης), et nonnullae Graecae minus usitatae: διχάς, πυγών, δίαυλον. Pedis modum perinde atque in prima tabula Philetaereum esse ex acaenae definitione (§ 10) colligimus; unde etiam in fine pro corrupta scriptura στερεούς sine dubio Φιλεταιρείους est restituendum. Sed praeterea Romanum quoque pedem in eadem tabula latere certis rationibus evincitur. Nam et μίλιον (§ 14) quinque milia pedum habere dicitur, qui pedes sunt Romani, et iugerum (§ 12) ad eandem pedalem mensuram definitur, quapropter hoc loco τὸ Ἑλληνικόν, quod modo πλέθρῳ, Graecorum mensurae, recte appositum fuit, ad iugerum

---

Denique a Du-Cangio in Gloss. med. et inf. Graecit. σκούτλωσις explicatur: scutulatio, vestis praetextura, instita, ornatura in ima vestis parte.

Sic igitur statuimus: verbis μήκους γὰρ ἔχει ἀκαίνας κδ′ et πλάτους δὲ ἔχει δώδεκα ἀκαίνας Romanam decempedalem mensuram ab auctore tabulae significari. Verum idem, memor Philetaereae divisionis, ad priora verba addit: διαιρεῖται δὲ εἰς κ′ μέρη ἀνὰ ιβ′, quae quidem, si antea ἀκαίνας κ′ scriptum esset, prorsus abundarent. Exponere igitur voluit, prout Romanam vel Philetaeream mensuram sequereris, duplicem iugeri divisionem esse, nam ex altera ratione iugerum XXIV acaenas denorum pedum Romanorum, ex altera XX acaenas duodenum pedum habere: verum haec omnia, cum utriusque mensurae generis nomina nesciret, ita inter se confudit, ut, nisi prima tabula Heroniana servata esset, ne a nobis quidem possent explicari.

His expositis iam ad id transeamus quod in hoc fragmento omnium est maxime memorabile: novam dico mensuram, quae γεϊκοὶ πόδες vocatur. Quod vocabulum cum inauditum esset, primum ἐπιπέδων legendum esse suspicatus sum; sed id si scriberetur, et numerus qui sequitur mutandus esset et ipsum ἐπιπέδων, cum aliis locis nihil nisi ποδῶν legatur, abundare videretur. Immo vero reputantes, quam multa nova nec prius cognita in his tabulis occurrant, teneamus codicis scripturam. Iam horum γεϊκῶν ποδῶν, quos agrestes pedes latine vocare licet, duo milia et quadringenti iugerum efficere dicuntur; duodeni igitur singulas quadratas acaenas Philetaereas aequant. Atque haec quidem ipsa est uncialis Romanorum ratio. Quorum agri mensores Philetaeream mensuram interdum ita ad suam consuetudinem accommodasse videntur, ut quadratam acaenam Philetaeream, quae est ducentesima iugeri pars, assis instar ad uncias redigerent. Uncia ipsa autem Graece γεϊκὸς ποὺς appellata est. Quae illa aetate minutissima pars agrestium mensurarum fuisse videtur, qua minores in rationibus non computarentur.

Hoc igitur de duplici iugeri divisione proponendum videtur: aut Romana ratione iugero XXIV acaenas decempedales in longitudinem, XII in latitudinem, omnino pedum quadratorum $\overline{\text{XXVIII}}$ DCCC tributa esse, aut ad Philetaeream mensuram in CC acaenas quadratas, quae singulae duodenos pedes Romanos in longitudinem et latitudinem haberent,

iugerum divisum esse, ipsas autem quadratas acaenas in agri mensorum rationibus ad duodenas uncias vel γεϊκοὺς πόδας redactas esse.

Denique totum locum Latino sermone ita interpretemur, ut quae minus accurate ab auctore tabulae omissa sunt, ea suis quaeque locis adscribamus: 'Iugerum habet acaenas *quadratas Philetaereas* CC *et est* agrestium pedum MMCCCC. Nam in longitudinem habet acaenas *sive decempedas Romanas* XXIV, dividitur autem in XX partes (*h. e. acaenas Philetaereas*), quae singulae sunt duodenum *pedum Romanorum*, unde fiunt pedes *Romani* CCXL. In latitudinem autem habet XII acaenas *Romanas*, quae fiunt pedes CXX *Romani*. Sin longitudinem cum latitudine multiplicaveris, fiunt *ped. Rom.* $\overline{\text{XXVIII}}$ DCCC.'

Quae praeterea in quarta tabula leguntur, de his, quoniam plane cum prima tabula congruunt, nihil est addendum, nisi quod ex epithetis cubiti εὐθυμετρικὸς et λιθικὸς colligitur illo tempore tabulam in hanc formam redactam esse, quo bipedali cubito uti coeperunt.

In fine addita est cubicae pedis mensurae computatio similis illi quae in secunda tubula legitur. Ubi ἀγελαῖοι δάκτυλοι quid significent, cum probabilis ratio inveniri non possit, in medio relinquimus[2]).

De tabula Heroniana V.

Quae adhuc de Aegyptiis mensuris, quales sub imperio 24
Romanorum fuerint, e variis tabulis Heronianis cognovimus, ea omnia ad unum mensurarum genus pertinent Philetaereum, cubito sesquipedali notabile. Iam vero ad alterum genus accedimus, quo posteriore aetate uti coeperunt, cum bipedalis cubitus factus est. Quam in rem difficilli-

---

2) In re tam obscura si coniecturam facere licet, ἀγελαῖος novo dicendi usu cubicam mensuram significare suspicer. Nam altera suspitio, ἀγελαίους esse pedes universos sive summam pedum, minus etiam probabilis videtur. Sed vereor ne hic locus non minus quam ea quae in codice statim subiunguntur, corruptus sit, de quibus vide infra § 38 extr.

mam maximeque obscuram quam multifariam ego inquirere conatus sim et quotiens re frustra tentata aliam super aliam viam, qua e tenebris quasi ad lucem penetrare viderer, ingressus sim, dicere vix possum. Nam cum ante Letronnium nemo quidquam de eo argumento disseruisset, ipse autem vir ille sollertissimus, quamquam nonnulla recte explicuerat, plurima tamen intacta reliquisset, equidem denuo rem exquirendam esse statim intellexi, sed, ut dixi, qua ratione aenigmata quasi proposita solverem, diu mente et cogitatione laboravi: cum tandem collatis modii et medimni agrestibus mensuris certa ratione, non casu et fortuito, verum inveni. Verum omnes illas tentandi et quaerendi ambages exponere longum est, nec hic locus est, ut ea quam res postulat verborum copia omnia explicentur: sic igitur haec disputatio contrahenda videtur, ut enarrantis magis quam quaerentis et ambigentis orationem persequamur.

Ante omnia breviter summam eorum proponamus quae demonstraturi sumus: primum omnes quintae tabulae mensuras praeter cubitum et orgyiam Romanas esse; tum novum cubitum, qui binos Romanos pedes aequaret, parvo incremento addito ex antiquo Aegyptio cubito ortum esse; denique orgyiam quoque quae in hac tabula reperitur antiquam Aegyptiorum mensuram esse, sed modum eius levissimo momento ita deminutum esse, ut ϲπόριμοϲ μόδιοϲ, quae inde facta est agrestis mensura, tertiam iugeri partem plane aequaret.

De orgyia et satorio modio.

25 Iam in ipsa quaestione contrarium ordinem ei quem statim proposuimus sequi necesse est. De orgyia igitur quid statuamus? Primum nemini dubium esse censemus, quin haec quinta tabula cum prioribus Heronianis ita cognata sit, ut, etsi aetate diversae sint mensurae, tamen ad unam regionem omnes pertineant. Quae res tam manifesta est, ut demonstratione non egeat, quapropter multa et certissima argumenta quae in promptu habemus hic supersedemus afferre. Iam orgyia novem ϲπιθαμὰϲ βαϲιλικὰϲ cum quadrante habere dicitur (§ 12), at vero non

suas — nam omnis orgyia sex suos pedes vel octo spithamas habet — sed alias spithamas diversi cuiusdam mensurarum generis. Has autem Romanas esse egregie Letronnius vidit[1]. Nam cum in prima tabula (I, 15) antiqua Aegyptiorum orgyia septem pedes Romanos quintamque pedis partem habere dicatur, huius orgyiae eadem quidem est mensura, sed levissimo discrimine imminuta, siquidem novem spithamae cum quadrante septem pedes Romanos ita aequant, ut unus tantum digitus desit. Verum hanc ipsam deminutionem qua ex causa ortam esse putamus? Quidni exactam septem pedum mensuram illa orgyia aequaverit? Hoc ut explanari possit, iam videndum est de agresti mensura quae ab orgyia derivata est.

Ex antiqua orgyia factam esse decemplicem mensuram, cui ἄμμα ex Aegyptiorum sermone nomen fuit, supra demonstratum est (§ 17). Pariter in hac quinta tabula (12) agri mensores σχοινίον sive σωκάριον δεκαόργυιον, h. e. funiculum mensorium X orgyiarum facere iubentur. Quinae autem orgyiae quadratae eam agri mensuram quae λίτρα vocatur, quadragenae λίτραι sive libellae σπόριμον μόδιον efficere dicuntur[2]. Omnino igitur ducenae orgyiae

1) *Recherches* p. 253 s. — Posteriore aetate βασιλέα praeter ceteros dici imperatorem Romanum, maxime orientis, in vulgus constat (v. Du-Cangium in Glossar. med. et inf. Graec. s. βασιλεύς). Βασιλικαί igitur spithamae sunt legitimae in publicis imperii rationibus. Legitimum autem fuisse etiam posteriore aetate antiquum pedem Romanum e Geodaesia Heronis Byzantini (prol. § 7) demonstravit Martinus p. 279 s.

2) Recte ab auctore quintae tabulae (§ 15) scriptum est: ὁ σπόριμος μόδιος ἔχει λίτρας τεσσαράκοντα· μία δὲ ἑκάστη λίτρα σπείρει γῆν ὀργυιῶν πέντε, h. e. quinque orgyiarum q u a d r a t a r u m. Quod vero aut idem aut alius addidit (§ 16): Πλάτος καὶ μῆκος ὀργυιῶν πέντε ποιοῦσι λίτραν μίαν, tum Πλ. καὶ μῆκ. ὀργ. ι′ ποιοῦσι λίτρ. β′, in his latet gravissimus error. Nam si quinae orgyiae quadrata ratione (h. e. in longitudinem et latitudinem) unam libellam efficerent, decem orgyiae eadem ratione efficerent quattuor, non duas libellas. Idem error in reliquam orgyiarum et libellarum computationem propagatus est. Fortasse etiam auctor eius loci vel scripsit vel scribere voluit: Πλάτους καὶ μήκους ὀργυιαὶ πέντε ποιοῦσι λίτραν μίαν pro ἐπίπεδοι vel ἐμβαδικαὶ ὀργυιαὶ etc.

quadratae illum modium quem e Graeci vocabuli similitudine satorium appellare placet complebant. Iam vero recordemur etiam antiquum amma agrestem mensuram fuisse, quae denas orgyias in longitudinem et latitudinem, omnino igitur centum quadratas orgyias haberet. Modius igitur ducentarum orgyiarum nihil nisi duplex est amma. Quae si reputamus, cuinam latere potest iugeri similitudine Romanos hanc mensuram effecisse, quae duplo longior esset quam latior. Atque aptissime quidem quartam tabulam conferre licet, ubi iugero decem acaenae in latitudinem, viginti in longitudinem, omnino ducentae acaenae quadratae tribuuntur (prol. § 23). Quot igitur acaenas in longitudinem et latitudinem iugerum habebat, tot orgyiae fuerunt modii satorii, quem quodammodo iugerum orgyiae dicere licet.

Sed tamen unum nondum explicuimus, quomodo evenerit, ut orgyia, quae paullo maior septem pedibus Romanis esse debebat, iisdem uno digito minor fieret. Nimirum modium satorium qui ex hac orgyia factus est Romani quam exactissima ratione tertiam iugeri partem esse voluerunt; ipsius igitur orgyiae modum adeo deminuerunt, ut ista exacta quam dixi ratio valeret[3]). Sed quaeramus, quantum frumenti in modio satorio sevisse videantur. In iugero fere unum medimnum tritici, quae Graecorum mensura sex Romanos modios aequat, agricolas serere solitos esse satis constat[4]): apparet igitur satorium modium, quo-

---

3) Primum ita calculos ponamus, ut antiquam Aegyptiorum orgyiam subiiciamus, quae cum pedes Rom. $7^1/_5$ aequet, quadrata orgyia efficit pedes quadratos $51^{21}/_{25}$, modius satorius ped. quadr. 10368; tres igitur modii, qui sunt pedum fere 31000, longe superant iugerum Romanum, quod est pedum 28800. Iam vero ex ea orgyia quae est in quinta tabula rationem subducamus. Tum quadrata orgyia habet ped. quadr. $48^{33}/_{256}$. Hic omittenda est e veterum consuetudine excurrentis numeri minutissima particula. Modius igitur habet ped. 9600, et tres modii ipsum iugerum faciunt.

4) Cic. in Verr. act. II 3, 47: *in iugero Leontini agri medimnum fere tritici seritur perpetua atque aequabili satione.* De iugero Cyrenensium vide nostram Metrol. p. 286.

niam tertia pars iugeri fuit, binos tritici modios in se recepisse. Iam hoc unum peto ut mihi concedatur, cum illa agrestis mensura modii nomen acceperit, habuisse eam suum modium frumenti, vel, ne per ambages loquar, fuisse quendam frumenti modium talem, qualis illi satorio modio conveniret. Colligimus igitur tum in Aegypto frumenti quandam mensuram in usu fuisse quae binos Romanos modios aequaret: quae quidem mensura num cognata sit castrensi modio, cuius idem fuit modus, equidem ne coniectura quidem diiudicare ausim[5]).

Denique restat, ut de quadragenaria modii satorii divisione dicamus. Docet Plinius Alexandrini frumenti modium pependisse vicenas libras cum dextante[6]). Qua ex ratione mensurae modii satorii conveniunt frumenti pondo XL cum XX unciis. Iam in promptu est dicere Romanos abiectis unciis quae excurrebant ipsas quadraginta libras tribuisse modio Aegyptio. Verum et maius est vinginti unciarum pondus, quam ut temere in ponderando frumento neglegi potuerit, et illae λίτραι quae in tabula Heroniana commemorantur non tam ad pondus quam ad agrorum dimensiones spectant. Omnino autem certa et exacta mensura agri definiri nequit e pondere frumenti quod in agro seratur.

---

5) De castrensi modio confer Eisenschmid. et Mommsen. citatos in Metrol. p. 94 adn. 25. Addo locum Absyrti Hippiatr. lib. II cap. 129, a Du-Cangio allatum: δίδου ἡμιμόδιον καστρίσιον ἑσπέρας καὶ ἡμιμόδιον ἕωθεν, ἵνα καθ' ἡμέραν μόδιον καστρίσιον ἐσθίει τὸ κτῆνος (equus). Polybii aetate (6, 39, 13) equiti ad equi victum menstruum praebebantur 8 modii tritici et 42 modii hordei, omnino igitur 50 modii, unde fiunt in singulos dies modii $1^2/_3$, qui non plane explent modium castrensem ab Absyrto commemoratum. Verum memineris in Polybiano numero inesse sextam partem tritici, quod gravius, ut ita dicam, est alimentum hordeo. Facile igitur mihi persuadeo, si nihil nisi hordeum equo praeberetur, binos modios in singulos dies computatos esse, hosque ipsos esse modios castrenses.

6) N. h. 18 § 66: *levissimum* (frumentum) *est Gallicum atque e Chersoneso advectum, quippe non excedunt modii vicenas libras, si qui granum ipsum ponderet. Sardum adicit selibras, Alexandrinum et trientis.* Exactam esse hanc rationem demonstrat Queipo I p. 220 s.

Aliam igitur caussam circumspicientibus, qua adducti Romani et quadraginta partes modii satorii fecerint et eas ipsas λίτρας appellaverint, gravissimus auctor occurrit Volusius Maecianus[7]). Nimirum λίτραι Latino sermone sunt libellae, quibus in argentariis rationibus utebantur. Erat autem libella aut denarii decima pars aut sestertii: ergo sestertiaria ratione libella dici potest denarii pars quadragesima. Iam vero haec argentaria ratio ad alias quascunque res interdum ita transferebatur, ut as sive solidum computaretur pro denario, partes autem eius fierent et denariae et vicenariae et quadragenariae. Ita existimo Romanos, cum pondus modii Aegyptii quadraginta fere librarum esse scirent, argentaria ratione ad agrestem mensuram translata modii satorii fecisse partes quadraginta easque libellas, Graecos autem λίτρας appellavisse.

Neque hoc omittendum videtur, libellae quintam partem, orgyiam quadratam, tantum non parem fuisse dimidio scripulo, minimae iugeri parti[8]). Omnino igitur tota modii satorii et mensura et descriptio aptissima fuit ad Romanam consuetudinem, qua de re postea pauca addemus (§ 27).

De cubito bipedali.

26 Altera huius quaestionis pars, quae est de bipedali cubito, cum de orgyia satis exploratum sit, iam facilius potest absolvi. Nam et Romanum fuisse pedem qui duplicatus cubitum efficeret, et ipsum cubitum ad Aegyptum terram pertinere certum est. Iam ex antiqua ratione quini cubiti Philetaerei novenos aequabant pedes Romanos (§ 18), unde in computando molestissimae oriebantur ambages et difficultates. Cum igitur in Aegypto Romanorum mensuris magis magisque principatus quasi concederetur, factum est, ut antiquus cubitus Ptolemaicus sive Philetaereus levissimo

---

7) Distrib. part. § 65. 74. Conf. Mommsen. *G. R. M.* p. 200. Sed explicatius de his disserendi locus erit, cum in altera huius libri parte ad Maecianum pervenerimus.

8) V. nos in Metrol. p. 68 adn. 2. Dimidium scripulum habet ped. quadr. 50, orgyia quadrata ped. 48.

incremento addito produceretur ad duorum pedum Romanorum modum. Quae mensura quam commoda maxime ad agri mensorum rationes fuerit, non est quod dicam[1]). Hunc igitur habes bipedalem cubitum ex antiquo cubito Aegyptio atque in ipsa Aegypto ortum. Quod nostrum inventum quanti momenti sit, omnes, puto, qui ad has res studia contulerunt agnoscent. Nam cum nuper incerta coniectura Constantinopoli bipedalem cubitum inventum esse Letronnius aliique statuissent[2]), nec, qua de causa inventus esset, quidquam constaret: iam et qua ex antiqua mensura et qua in terra atque etiam quibus ex causis bipedalis mensura facta sit, compertum habemus. De tempore autem non minus quam de reliquis dissentio. Nam cum Letronnius ad Theodosii aetatem, Fennebergius etiam ad decimum saeculum bipedalis cubiti originem retulerit[3]), mihi quidem illam quam dixi argentariam rationem, etsi ab antiquissima aetate ad secundum p. Chr. n. saeculum propagatam esse constat, tamen longo inde temporis spatio servatam esse minime probabile videtur. Certe non ultra Constantini aetatem, qui novum aureum nummum novamque pecuniae computandae rationem fecit, illam argentariam rationem in usu fuisse meo me iure affirmare existimo. Ergo non post tertium saeculum ea agrestium mensurarum ratio quae est in quinta tabula instituta esse potest. Unde necessario alterum efficitur, iam tertio saeculo in Aegypto provinciales

1) Recte Letronnius p. 265 paucis exponit, bipedalis ratio quanto aptior quam sesquipedalis ad iugeri descriptionem fuerit. Nam scripulum habet bipedales cubitos quadr. 25, sesquipedales Romanos $44\frac{4}{9}$, antiquos Aegyptios $30\frac{70}{81}$.

2) Quod Letronnius p. 266 e loco quodam Ioa. Pediasimi, scriptoris Byzantini, qui XIV saeculo vixit, demonstravit bipedalem cubitum illa aetate Constantinopoli usitatum fuisse (v. infra § 37), nemo certe obloquetur; minime autem inde concludere licuit eadem in urbe ortum atque inventum esse hunc cubitum. Letronii sententiam amplexi sunt Martinus p. 206 et Fennebergius p. 47.

3) Letronnius p. 267—271 de Theodosii aetate non improbabiliter suspicatus est; at quae Fennebergius (*Untersuchungen* etc.) p. 47 statuit ea miram coniectandi artem produnt.

bipedali cubito uti coepisse. Atque hinc quidem ea consuetudo etiam Constantinopolim pervenit ibique ad quartum decimum usque saeculum propagata est. Quamquam praeterea genuinum Romanum cubitum qui est sesquipedalis suum locum tenuisse constat.

De mensuris quintae tabulae conclusio.

27 Sed redeamus ad ipsam quintam tabulam. Vidimus antiquas Aegyptiorum mensuras cubitum et orgyiam ita immutatas esse, ut commoda ratione cum Romanis mensuris convenirent. Unde hoc etiam pro certo cognovimus et pedem et βασιλικὴν σπιθαμήν Romanas mensuras esse. Ergo et minores pede mensurae quae in eadem tabula afferuntur et ἁπλοῦν ac διπλοῦν βῆμα, h. e. gradus et passus, Romanorum sunt. Hanc igitur proponimus nostrae argumentationis summam. Postquam Aegypto in Romanorum potestatem redacta mensuris Ptolemaicis sive Philetaereis Romanorum pes et iugerum addita sunt (§ 18), longiore temporis spatio utroque mensurae genere ita uti consuerunt, ut et provinciales et Romani suas utrique rationes tenerent, nec vero hi illorum mensuras tollerent. Sed tamen annis circumactis magis magisque Romanorum consuetudo illas provinciales mensuras ex usu hominum tamquam removerat. Iam tertio fere saeculo publice edictum est, ut et minores mensurae ad pedem omnes et gradus et passus Romana essent, cubitus autem antiquus Ptolemaicus, qui paullo minor fuit binis pedibus Romanis, ad ipsum bipedalem modum augeretur, denique orgyia, quae olim paullo maior fuit septenis pedibus Romanis, iisdem uno digito minor, et ducentae orgyiae quadratae tertia pars iugeri essent.

Adiungenda sunt pauca de aliis quibusdam mensuris quae in hac tabula reperiuntur. Primum in antiquissimo libro manu scripto[1]) additus est κόνδυλος, duorum digitorum mensura, de qua alio loco explicuimus[2]). Tum λιχάς, quae vox in libris corrupta reperitur, nostra coniectura

1) V. praef. crit. ad hanc tabulam.
2) Metrol. p. 33.

collato Pollucis loco restituta est. Eadem miro nomine κυνόστομον appellatur. Et palmus sive παλαιστής etiam γρόνθος, h. e. pugnus, nuncupatur. Denique unde nova ἀντιχείρου vel trium digitorum mensura orta sit, proclive est dictu. Nam cum orgyia septem pedibus Romanis vel duodetriginta palmis uno digito minor esset, institutum est, ut, si quis ad manum suam orgyiam faceret, semel pro palmo pollicem porrectum, qui est trium digitorum, apponeret. Haec enim est sententia verborum (§ 12): τοῦτ' ἔστι τοὺς μὲν εἴκοσι ἓξ (παλαιστὰς) ἐσφιγμένης οὔσης τῆς χειρός, τὸν δὲ τελευταῖον ἢ πρῶτον ἡπλωμένου καὶ τοῦ μεγάλου δακτύλου τῆς χειρός.

Praeter bipedalem cubitum vetustioris cubiti, qui sesquipedalis fuit, non prorsus oblitterata est memoria, quippe quo in lapidibus et lignis metiendis etiamtum uti solerent, unde λιθικός vel ξυλοπριστικός dictus est (§ 11). Etsi enim vox ξυλοπριστικός in ipsa tabula non legitur, exstat tamen in illo primae tabulae additamento (§ 12, prol. § 20). Est autem, ut significavi, haec ipsa antiqui Ptolemaici cubiti mensura, non Romani, ut Letronnio visum est[3]).

Taceo cum de aliis quae de arte metiendi in eadem tabula (12—14) praecipiuntur tum de funiculo duodecim orgyiarum, quo qua de causa praeter iustum σωκάριον δεκαόργυιον uti consueverint, satis perspicue ab ipso tabulae auctore explanatur.

Denique cum omnes has mensuras nemo adhuc cum nostris comparaverit, tabulam earum apponendam esse iudicavimus. Duximus autem rationem ab eo pedis Romani modo quem tertio saeculo legitimum fuisse constat[4]). Aequant igitur, si cum Francogallorum mensuris comparantur,

δάκτυλος	0,0184 metr.
κόνδυλος	0,0368 —
ἀντίχειρον (τέταρτον σπιθαμῆς) .	0,0551 —
παλαιστής (τέταρτον, γρόνθος) .	0,0736 —

3) *Rech.* p. 264 s.

4) V. nostram Metrol. p. 75 adn. 12. Quae ibi Rapero auctore pedis posterioris mensura proposita est, ea aequat metr. Francog. 0,29422.

διχάς	0,1471	metr.
cπιθαμή (ἡ βαcιλική)	0,2206	—
πούc	0,294	—
[πῆχυc (ὁ λιθικόc, ὁ ξυλοπριcτικόc)	0,525	—]
πῆχυc	0,588	—
βῆμα τὸ ἁπλοῦν	0,736	—
βῆμα τὸ διπλοῦν	1,471	—
ὀργυιά	2,041	—
cωκάριον (cχοινίον)	20,411	—

ὀργυιά (quadrata)	4,166	metr. quadr.
λίτρα	20,831	— —
cπόριμοc μόδιοc	833,26	— —

Postremo commemoro in inscriptione hieroglyphica, quae olim posita est in templo Apollinopolis Magnae (*Edfu*) sub Ptolemaeo XI Alexandro I (a. 107—89), agrorum templi ambitum accuratissime descriptum ac dimensum inveniri non schoeniis quadratis, ut Lepsio[5]) visum est — haec enim schoenia recentiora esse demonstravimus — sed antiquis a m m a t i s (§ 17) eorumque partibus dimidiis, quartis, octavis, sextis decimis, tricesimis secundis.

De fragmento quo orgyia definitur.

28 Quintae tabulae subiunximus brevius fragmentum recentiore aetate scriptum[1]), ubi varia ratione orgyiae mensura et explicatur et definitur. Quae orgyia cum initio novem spithamas cum quadrante habere dicatur, apparet de eadem mensura atque in quinta tabula agi. Sed quae addita sunt, in iis iure haereas et ambigas. Nam pro ἀντιχείρῳ vel tribus digitis (tab. V, 12) κόνδυλοc, h. e. duorum digitorum mensura, ad palmorum summam addi iubetur. Ac vero etiam in ipso palmorum numero (κη´) erratum est, cum vera ratione κζ´ scribendum sit. Sed vereor, ne ab ipso frag-

---

5) V. commentationis supra § 17 adn. 6 citatae p. 105 ss.
1) Legitur ibi κοντόc, h. e. parvus, statura pusillus, quae vox est recentioris sive Byzantini sermonis. V. Du-Cangium in Glossar. med. et inf. Graec.

menti auctore, qui id nescio quo ex libro in brevius contraxerit[2]), hic error sit profectus, quapropter codicis scripturam nolui immutare.

De tabula VI Heroniana.

Sequitur sexta tabula. Quam ad idem genus cum 29
quinta referendam esse e plethri et stadii definitione colligitur. Quod enim stadium decem socaria habere dicitur, idem decem orgyiarum socarium hic atque illic deprehendimus. Sed differt haec tabula eo, quod praeter socarium, quod ex antiqua orgyia Philetaerea ortum esse demonstravimus (§ 25), aliae quoque mensurae Philetaereae afferuntur. Nam cum acaenae tribuantur spithamae sedecim, qui sunt duodecim pedes, efficitur, ut acaena Philetaerea, spithamae Romanae sint. Ergo etiam plethrum et stadium ad Philetaeream rationem referenda sunt. Iugerum autem hoc loco non est quadrata, sed porrecta mensura, duplici plethri longitudine. De miliario ambigitur. Etenim quod in codice Letronnius scriptum invenit Τὸ μίλιον ͵ζϲ κ θ, id speciosa coniectura in ͵ζϲʹ ϲπιθ. mutavit, quae quidem summa egregie cum acaena sedecim spithamarum convenit. Sed tamen cum in omnibus reliquis tabulis stadiorum, non spithamarum numero miliarium definiatur, ego re diu multumque considerata ζʹ ϛ ϲτάδια scribendum esse iudicavi.

Ut breviter dicam, ex antiqua consuetudine repetuntur in hac tabula omnes Philetaereae mensurae ab acaena ad schoenum, quibus additur illud socarium quod ad V tabulam (prol. § 25) explicuimus. Omittuntur autem orgyia cubitus pes minoresque mensurae praeter spithamam, ex qua acaenae modus definitur. Unde collata tabula V (§ 12), ubi orgyiae mensura ad ϲπιθαμὴν βαϲιλικήν revocatur, colligimus illa aetate praeter pedalem mensuram etiam ad spithamas Romanas calculos qui de mensuris ponebantur subductos esse.

---

2) Etiam Ioannes Pediasimus, scriptor saeculi XIV, de ea orgyia commemorat quae est in tab. Heron. V. Quam quidem orgyiam vel accurate palmis $27\,^3/_4$ vel brevius palmis 28 definit. Vide Letronnii locum extremum, exscriptum a nobis infra § 37.

De tabula VII Heroniana.

30 Iam accedimus ad illam tabulam, quae et a prioribus omnibus prorsus diversa est nec omnino in tota antiquarum mensurarum ratione simile sui quidquam habet. Quae quo facilius explicari possit, primum conspectus quidam omnium mensurarum quae ibi afferuntur proponendus esse videtur (vide p. 49).

Quem conspectum si oculis perlustraveris et cum prioribus mensuris contuleris, profecto miram quandam mensurarum colluviem ac multo etiam notabiliores earum rationes deprehendes. Qua in re ne frustra fluctues et labores, hoc primum commemoro gravissimi erroris convinci huius tabulae auctorem. Nam quod plethro centum acaenas, iugero ducentas tribuit, id recte ille quidem e vetustiore aliqua tabula repetivit, at vero idem, cum eas q u a d r a t a s acaenas esse nesciret, ceteras et plethri et iugeri rationes imperitissime ita subduxit, quasi p o r r e c t a e acaenae essent. Nam si plethron C porrectas acaenas haberet, idem sane esset CC πάccων: at vero C quadratas acaenas habet et πάccα quadrata CCCC (non CC). Perquam vero absurde hic error propagatus est ad stadii mensuram. Nam cum auctor tabulae e falsa sua ratione MCC pedes plethro tribuisset, stadium autem DC pedum esse sciret, mirum quid inepti commentus stadium dimidiam plethri partem esse finxit. Quod si animadvertisset Letronnius, non variis modis frustra tabulae scripturam tentavisset[1]). Denique idem error in miliarii definitione redit, quod cum stadiorum septem et semissis esse recte dicatur, falso adiunguntur plethra tria et dodrans.

In his cum nullum iudicium inesse demonstraverimus, iam cetera quae insolita in hac tabula reperiuntur non vacare suspitione videntur. Certe βῆμα, quod cubito par sit, nihil est. Praeterea quam mira haec sunt, et orgyiam

---

1) Pro πλέθρου ϛ (§ 14) Letronnius (p. 61) scribit πλέθρα ϵ′; idem pro πλέθρα γ′ ϛ δ″ (§ 15) coniicit πλέθρα λζ′ ϛ (p. 61 adn. 4). Conf. tamen eundem p. 256 ss., ubi erratum esse ab auctore tabulae et nonnullas mensuras e tabula eiiciendas esse recte statuit.

	δάκτυλος	παλαιστή	σπιθαμή	πούς	πῆχυς	βῆμα	ὀργυιά	ἄμπελος	πάσσον	ἄκαινα	πλέθρον	στάδιον
παλαιστή	4											
σπιθαμή	12	3										
πούς	16	4	$1\frac{1}{3}$									
πῆχυς	32	[8]*	$2\frac{2}{3}$	2								
βῆμα	[32] *	[8]*	$2\frac{2}{3}$	2	1							
ὀργυιά	72	[18]*	6	$4\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$						
ἄμπελος	80	20	$6\frac{2}{3}$	5	[$2\frac{1}{2}$]*	$2\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{5}$					
πά:	96	24	8	6	3	3	$1\frac{1}{3}$	$1\frac{1}{5}$				
ἄκαινα	192	48	16	12	6	6	$2\frac{2}{3}$	$2\frac{2}{5}$	2			
πλέθρον	19200	4800	1600	1200	600	600	$266\frac{2}{3}$	240	200	100		
ἰούγερον	38400	9600	3200	2400	1200	1200	$533\frac{1}{3}$	480	400	200	2	
στάδιον	9600	2400	800	600	300	300	$133\frac{1}{3}$	120	100	50	$\frac{1}{2}$	
μίλιον	72000	18000	6000	4500	2250	2250	1000	900	750	375	$3\frac{3}{4}$	$7\frac{1}{2}$

*) Numeri sic notati ab auctore tabulae omissi sunt.

pro pedibus spithamas sex habere, et ἄμπελον vocari qui Romanis est passus, et πάσσον, vocabulum e Latino passu derivatum, eam mensuram quae olim orgyia fuit significare. Haec profecto nec Graeca nec Romana sunt, et quacunque in terra ea in usu fuerunt, quam maxime abhorrent a reliquis veterum mensuris. Verum etsi haec satis explicare non possumus, caveamus tamen, ne omnia reiiciamus et aspernemur. Nam etsi ea tabulae forma quam in libris legimus ab imperito homine est confecta, tamen illum bonis auctoribus usum esse veri simile est. Neve omittamus illas mensuras non solum ad geometriam, sed etiam ad census aestimationem, quae ἀπογραφὴ τοῦ κίνσου dicitur (§ 16), pertinuisse. Qua de re cum egregie exponat Letronnius[2]), nos nihil habemus quod addatur. Nec tamen, quoniam incerta atque ambigua vestigia nolumus persequi, amplius in mensuras huius tabulae inquirimus, aliis, siquid certius inventuri sint, rem commendantes.

De tabula VIII Heroniana.

31 Exstat in codice Parisino qui varia Heroniana continet Isaaci cuiusdam monachi libellus geometricus, qui inscribitur Ἰσαὰκ μοναχοῦ τοῦ Ἀργυροῦ πῶς ἂν τὰ μὴ ὀρθὰ τῶν τριγώνων εἰς ὀρθὰ μεταποιήσαιμεν καὶ περί τινων ἄλλων σχημάτων[1]). Ibi perinde atque in Heronis geometria inter problemata geometrica interiecta est tabula quaedam de mensuris[2]), quam nos in hac nostra collectione octavo loco posuimus. Iam haec tabula prorsus congruit cum Heroniana septima, unde eam repetitam et in brevius contractam esse apparet. Atque ab initio usque ad acaenae definitionem nihil differt. Tum autem in codice haec le-

---

2) P. 63 adn. 1.

1) Cod. Gr. 2013 fol. 151ᵇ. Continuatur contextus foliis 152. 153. 154. Tum interiecta sunt folia tria quae et alia manu et de diverso argumento scripta sunt. Porro folio 158 eadem manus quae Isaacum scripsit ex Epiphanio nonnulla collegit, quae nos infra exhibebimus (fr. 83-84, conf. praef. crit.). Denique folio 159 Isaaci libellus continuatur et concluditur.

2) Fol. 154ᵇ.

guntur: τὸ πλέθρον ἄκαινας ρ′ πασά Γ′ (hoc Γ′ primum omissum, postea supra scriptum est) οὐργυιάς cξς ῶ″ βήματα τριάκοντα. Ex his Letronnius effecit: Τὸ πλέθρον ἄκαινας ι′, πασσὰ κ′, ὀργυιὰς κς′ S ς″, βήματα ἑξήκοντα, quae minime possunt probari. Nam etsi ρ in codice parum perspicue scriptum est, tamen eius litterae ductus satis dilucide ab ι distinguitur. Tum orgyiarum numerus levissimo discrimine mutandus est in cξς′ ω″. Γ′ autem suprascriptum ex C′ corruptum esse apparet. Denique qui librarius τριάκοντα scripsit, λ sibi legere visus est in archetypo, cum χ scriptum esset. Iam igitur sic habes locum sanum atque emendatum: Τὸ πλέθρον ἀκαίνας ρ′, πάσσα c′, ὀργυιὰς cξς ω″, βήματα χ′, quae prorsus congruunt cum tabula septima. Nec vero in iis quae de iugeri, stadii, miliarii mensura addita sunt quidquam ab illa tabula differt.

De fragmento septimae tabulae subiuncto.

Nolui omittere brevius fragmentum quod in duobus libris Parisinis septimae tabulae subiunctum est. Quod quamquam nihil nisi quadratas et cubicas palmi, pedis, cubiti rationes exhibet, tamen eo ipso memorabile est, quod abolita vetustiore sesquipedali mensura bipedalem cubitum etiam his mathematicorum rationibus subiectum esse reperimus. 32

De tabula Euclidi tributa.

Legitur inter Heronianas reliquias etiam tabula quaedam Εὐκλείδου εὐθυμετρικά inscripta, quae proxime accedit ad Heronianam secundam (prol. § 21). Nam et uncia hic exstat et paene omnes mensurae eundem in modum definiuntur. Miliarium autem iure $\overline{\text{IV}}$D ped. habere dicitur, quippe qui sint Philetaerei. Nec tamen recte haec addita sunt: τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν μίλιον ἔχει πόδας ͵ευ′, nam tot pedes Romani Aegyptio miliario conveniunt, Romanorum autem miliarium V milia pedum habet. In his igitur etsi auctor tabulae errorem commisit, tamen omnino mensurarum ratio Philetaerea valet. Quid vero de gradu statua- 33

mus, cui praeter exspectationem duo cubiti sive tres pedes tribuuntur? Nimirum haec ad Romanam mensuram redacta sunt. Nam cum βῆμα Philetaereum suos pedes habeat IIS (§ 18), V autem pedes Philetaerei efficiant sex Romanos, sequitur ut idem βῆμα Romanos pedes habeat III sive cubitos II. Omnino igitur Philetaereae mensurae in hac tabula reperiuntur, praeterquam quod βῆμα ad Romanos pedes et cubitos redigitur. Quod factum esse videtur Hebraicarum mensurarum similitudine, de quibus vide tabulam Iuliani Ascalonitae (fr. 16, prol. § 35). Denique hoc luce clarius apparet non ab Euclide hanc tabulam scriptam esse, quae et loco et re artissime cum Heronianis vetustissimis coniuncta ad eandem fere aetatem atque illae referenda esse videatur. Sed tamen, ut breviter eam tabulam appellare liceat, Euclideae nomen teneamus.

De fragmento Περὶ πηλικότητος μέτρων.

34 Fragmentum Περὶ πηλικότητος μέτρων priusquam explicemus, id nequaquam ad Epiphanium auctorem referendum esse commemoramus. Nam cum ex editione Le Moynii (v. praef. crit.) veri simile videretur hanc quoque tabulam ex Epiphanii libro περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, qui integer non exstat (§ 87), repetitam esse, postea vidimus nec ex inscriptione fragmenti neque ex loco, quo id in codice Antonii Eparchi scriptum reperitur, quidquam eiusmodi coniici posse. Maxime autem et orationis color, qualis est in hac tabula, et universa argumenti tractandi ratio longe distat ab Epiphaniani operis contextu. Quapropter, ut in re incerta, auctorem fragmenti ne anquiramus: ea autem quae in ipso fragmento leguntur quam accuratissime expendamus.

Initium autem explicandi faciendum esse videtur a miliarii mensura, quae s e p t e m stadiorum esse dicitur. Omnino videmus auctorem tabulae, qui aetate Byzantina post saeculum V scripsit[1]), fuisse et hominem non indoctum, qui multa de mensuris a vetustioribus scripta legisset et

---

1) Paeanius, Eutropii interpres, qui in hac tabula (§ 12) citatur, vixit saeculo V exeunte.

bene versatum in ea mensurarum ratione quae sua aetate valeret. Μίλιον igitur quod dicit Romanorum miliarium significari necesse est, quod imperatores Byzantinos non magis quam reliquas Romanorum mensuras immutavisse constat. Iam vero quale est stadium, quod septies multiplicatum Romanorum miliarium efficiat? Ad haec quid respondeamus, dubitari nequit. Nimirum est Philetaerei sive Asiatici pedis stadium. Sed statim, ne quis haec legens in errorem inducatur, unum monendum est. Scripsimus adhuc de tabulis Heronianis disserentes de illo pede Philetaereo quo in Aegypto utebantur, qui cum proprie Ptolemaicus vocaretur Philetaereus e Romanorum consuetudine appellatus est (§ 16). Ex hoc pede quod factum est stadium, eius dimidiae partes XV ($= 7^1/_2$) miliarium complebant, illud autem miliarium non Romanum sed Aegyptium fuit, Romano quadringentis pedibus longius (§ 18 extr.). Praeterea autem pedem, qui Ptolemaico par esset, e Persarum regio cubito deductum, per Asiam minorem in usu fuisse supra docuimus (§ 16). Quem Romani cum in Pergameno regno invenissent, Philetaereum dixerunt: nos quoniam Philetaerei nomen ad Aegyptium pedem transferre secundum tabulas Heronianas consuevimus, Asiaticum, h. e. Asiae minoris pedem appellemus. Huius pedis stadium septies multiplicatum ipsum Romanorum miliarium efficit[2]). Sic igitur concludimus: Asiae minoris mensuras a Romanis eodem fere modo quo Aegyptias receptas atque ad suam mensurarum rationem accommodatas esse; in illa autem terra non ut in Aegypto aliud miliarium Romano longius in usu fuisse, sed ipsum Romanorum miliarium in eam provinciam translatum esse. Quod quemadmodum coniunctum sit cum Asiaticis mensuris, ex hac maxime tabula Περὶ πηλικότητος μέτρων perspicimus, cuius etsi aetas est recentior, auctoritas tamen valet ad multo priora saecula.

In minoribus mensuris a palmo ad acaenam (1—7) omni-

---

2) Asiae minoris pedi cum H. Wittichio (*Archäol. Zeitung* 1862, XX n. 162 B) 350 millim. tribuimus. Inde fit stadium 210 metr., quae summa septies ducta facit 1470 metr. Romanorum autem miliarium 1478,7 metr. habet. Haec igitur quam fieri potest exactissime inter se congruunt.

no valet vulgaris Graecorum ratio eadem atque in prima tabula Heroniana. Atque hoc non praetermittendum est, auctorem tabulae fractis numeris praeter semissem uti noluisse, sed pro his minores mensuras, quae quoque loco aptae essent, posuisse. Ut βῆμα (5) non cubitum unum cum besse, sed cubitum unum et pedem habere dicit (conf. tab. Her. III, 5), idemque non ad tres spithamas cum triente, sed cum uno palmo redigit eodemque modo reliqua. Inde ortus est error in plethri definitione (8), ubi cum in orgyiarum numero omisisset bessem excurrentem[3]), error propagatus est ad ceteras plethri partes. Nam XCIV pedes pro C tribuit plethro ac reliqua eadem ratione. Sed porro in stadii et miliarii definitione omnia recte computata sunt.

Denique quae scriptor tabulae de diversa miliarii ratione ac de aliis maioribus mensuris affert, ex his omnibus illum in his rebus versatum bonumque auctorem esse cognoscitur.

In fine (16) pro βασιλικῶν editum est μα . . . apud Le-Moynium. Nimirum Sarravius, cuius apographo usus est Le-Moynius (v. praef. crit.), non intellexit ductus litterarum admodum sane impeditos qui inveniuntur in codice. Nec tamen dubium est, quin βασιλικῶν voluerit librarius, idemque recte legit Du-Cangius, qui sub voce κούντουρος haec: 'κούντουροι praeterea dicuntur equi quibus cauda est decurtata'; ac postea citatur 'Anonymus πέρὶ πηλικοτήτων τῶν μέτρων ex Bibl. Reg.', afferturque hic de quo agitur locus, ubi recte βασιλικῶν scriptum est.

De tabula Iuliani Ascalonitae.

35 Scripsimus adhuc et de ipsis Graecis mensuris et de iis mensurarum rationibus quae Graecis et Romanis auctoribus in Aegypto atque Asia minore valuerunt. Exstat vero etiam tabula de Hebraicis mensuris Graeco sermone scripta. Quo de argumento vellem equidem me tam copiose exponere posse quam rei difficultas atque obscuritas postulat; sed video istam disputationem eos fines longe excessuram esse quibus haec circumscribuntur prolegomena.

---

3) Nam ιϛʹ scripsit pro ιϛʹ δίμοιρον.

Quae quidem ipsa, puto, non exigui libelli modum expleret. Atque utinam mox existat qui de Hebraicis mensuris ita scribat, ut, sin minus omnia, nonnulla tamen probari possint; nam nunc quidem res in tantis tenebris tantaque quasi colluvie demersa iacet, ut Herculeus labor, quo verum exquiratur omniaque illustrentur, impendendus esse videatur. Qua de causa nunc nihil nisi eos qui proxime de Hebraicis mensuris scripserunt, Boeckhium et Fennebergium, appellamus[1]), ac de hac Iuliani tabula ea quae omittere vel praetereuntibus non licet addimus.

Primum nec de auctore tabulae nec de aetate qua vixerit quidquam compertum habemus. Neque id quod Fennebergius (p. 109) suspicatur, fuisse illum Juliano imperatori qui Apostata dictus est aequalem, satis firma aut probabili auctoritate nititur. Hoc tamen non parvi momenti esse videtur, quod haec tabula inter leges imperii Byzantini, quas Constantinus Harmenopulus saeculo XIV collegit, recepta est[2]). Ergo etiam quo tempore ea primum scripta est, iussu imperatoris cuiusdam Byzantini ab illo Iuliano Ascalonita ad mensuras provinciae Palaestinae definiendas facta esse videtur, ut ipsa legis instar habenda sit.

Praeterea commemoro Bernardum in libris de mensuris et ponderibus Iuliani duos locos citare, quorum alter de plethri mensura prorsus cum hac tabula congruit[3]), alter paullo diversis verbis sic scriptus est[4]): τὸ νῦν μίλιον ἤτοι τῶν ζ′ ς σταδίων ἔχει ὀργυιὰς μὲν γεωμετρικὰς ψν′, ἁπλᾶς δὲ ωμ′, βήματα ͵αφ′, πήχεις ͵ς. κατὰ δὲ τὸν Ἐρατοσθένην καὶ Στράβωνα γεωγράφους τὸ μί-

1) V. Boeckh. *M. U.* p. 265—273, Fenneberg. *Untersuchungen* etc. p. 87—113. Alii qui de eodem argumento scripserunt afferuntur apud Fenneberg. p. 95 et a nobis in Metrol. p. 272 adn. 1.

2) Πρόχειρον νόμων Κονσταντίνου τοῦ Ἁρμενοπούλου. Promptuarium iuris etc. interprete I. Mercero 1587 p. 144 s. — Const. Harmenopuli Manuale legum sive hexabiblos ill. G. Heimbach (Lips. 1851) p. 238 s.

3) P. 225: *τὸ πλέθρον ἔχει ἄκαινας* (sic) *ι′, ὀργυιὰς ιε′, βήματα λ′, πήχεις ξ′, πόδας Ϙ′. Iulianus Ascalonita.* Quae respondent nostrae tabulae § 7.

4) P. 235 s., conf. nostrae tabulae § 9 s.

λιον ἔχει σταδίους η′ γ″ ἤτοι ὀργυιὰς ωλγ′. In his orgyiarum numerus ωλγ′ rectius se habet quam ille qui in Manuali Harmenopuli editus est ωλϛ′. Proprie scribendum erat ωλγ′ γ″; sed videtur triens qui excurrit ab ipso auctore, non a librario, omissus esse. Verum error in cubitorum numero apud Bernardum idem est atque in vulgata editione; neque enim ͵ϛ, sed ͵γ cubiti miliarium conficiunt. Coniecit Heimbachius (quem laudare debebat Fennebergius) scribendum esse πήχεις ͵γ ἤγουν σπιθαμὰς ͵ϛ: nos ipsum ͵ϛ in ͵γ mutavimus ex auctoritate alius similis fragmenti, quod tabulae cuidam de nummis affixum est (fr. 77 extr.). Ubi distincte scripta sunt: Τὸ μίλιον ἔχει σταδίους ζ′ 𐅵 — πήχεις ͵γ.

Exstat etiam in uno libro manu scripto[5]) brevius fragmentum ad marginem Iulianeae tabulae adscriptum: ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ′, ὁ δὲ παλαιστὴς δακτύλους δ′, ὁ δὲ πῆχυς ἔχει παλαιστὰς η′. Haec aliena esse apparet a Iuliani tabula, quae cubito sex palmos tribuit; petita autem sunt e tabula Heroniana V (4. 7. 8).

Denique hoc loco mentio facienda esse videtur mirae cuiusdam tabulae, quae inter varia fragmenta de mensuris et ponderibus Hebraicis legitur (infra § 88, IV). Quam nos, qualiscumque est, codicis scriptura nisi in apertis quibusdam mendis non mutata hic exscribimus:

Περὶ μέτρων[6]) γῆς.

Τὸ ἰουγὸν ἔχει ἀρούρας ε̅, σατίαις λ̅. ἡ ἄρουρα ἔχει σάτα ϛ̅· ἔχει δὲ εἰς μῆκος πήχεις ρ̅λ̅ καὶ εἰς τὸ πλάτος ὡσαύτως[7]). ἔστιν ἡ ἄρουρα πηχῶν ρ̅λ̅.

Τὸ πλέθρον ἔχει εἰς μῆκος πήχεις κ̅ϛ̅ καὶ εἰς τὸ πλάτος ὡσαύτως. ἔχει ἡ σατίβα[8]) καβίσας ϛ̅· κορίβα.

Τὸ ἰουγὸν λέγεται σατίβων λ̅. ἔχει δὲ ἡ κουρία[9]) ἰούγερα μικρὰ ιγ′. ἀροτριᾷ τὸ ζεῦγος τῶν βοῶν τῆς ἡμέρας σατίβας β̅𐅵̅[10]).

5) Heimbach. p. 239 adnot.
6) λίετρων cod.
7) ὡσαύτος cod.
8) σατ′βα cod.
9) κουρια sine acc. cod.
10) β𐅵 in codice minus distincte scriptum.

Ὁ πῆχυϲ ἔχει δακτύλουϲ κ̅δ̅. ὁ παλαιϲτὴϲ ἔχει δακτύλουϲ δ̅[11]). ἡ ϲπιθαμὴ ἔχει δακτύλουϲ ιβ. [ὁ ποδιϲμὸϲ ἔχει δακτύλουϲ δ̅. ἡ ϲπιθαμὴ ἔχει δακτύλουϲ ιβ'.] ὁ ποδιϲμὸϲ ἔχει δακτύλουϲ ι̅ϛ̅. τὸ πλέτον ἐϲτὶν δακτύλου τὸ ϛ̅.

Τὸ μίλιον ἔχει ϲτάδια ζ̅ϛ̅.

Ἡ λίτρα ἔχει οὐγκίαϲ ι̅β̅, γράμματα[12]) ϲ̅π̅η̅.

Hanc novam et inauditam mensurarum farraginem nonne mireris? Quam explicare — siquidem omnino id fieri potest — nobis nunc nec libet nec vacat. Sed alii forsitan hic inveniant, quae in suum usum convertant.

De loco ex Tacticis Constantini Porphyrogennetae petito.

In quaestionibus Heronianis Martinus de Herone tertio **36**
Byzantino scribens mentionem facit loci cuiusdam de mensuris qui legitur in Constantini Porphyrogennetae Tacticorum parte nondum edita[1]). Hunc nos e Martini libro repetendum esse duximus, nec tamen iis quae vir doctissimus ex eo loco concludit possumus adstipulari. Nam his verbis omnem mensurarum rationem, qualis in imperio Byzantino tum (h. e. saeculo X) legitima fuerit, tradi existimat. Iam cum Romanum pedem ex imperio occidentis petitum mansisse constet, Martini sententia eo deducitur, ut miliarium quo tum uterentur IV̅ D ped. Romanorum fuerit. Quod neutiquam nec probari nec credi potest. Nam nullum nisi iustum miliarium V milium ped. Romanorum imperatores orientis habuerunt. Quid igitur ex hoc Constantini loco eliciendum? num Philetaereum pedem — nam est ista omnino Philetaerea ratio — etiamtum in usu fuisse? Minime gentium. Est omnino illud Constantini opus e diversis scriptoribus collectum et compilatum[2]). In quo quod is locus de quo agimus legitur, nihil inde effici potest nisi ut auctori operis Philetaerea mensurarum ratio e tabulis He-

11) Α̅ cod.
12) γρα . . . . . cod.
1) P. 280. 385. 387.
2) V. Martin. p. 336 s. 363 s. 385—87.

ronianis cognita fuerit dignaque cuius mentionem faceret visa.

Pediasimi de orgyia locus.

37 Sed quoniam ad recentiorem aetatem Byzantinam descendimus, nolumus omittere locum Ioannis Pediasimi, scriptoris saeculi XIV, laudatum a Letronnio[3]). Is in Geodaesia haec scribit: τὴν μὲν οὖν σπόριμον καὶ ὑπάμπελον γῆν ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἀπογραφαῖς ταύτῃ τῇ ὀργυιᾷ παραδιδόασι, διὸ καὶ βασιλικὴ αὕτη καλεῖται, ἡ ἑνδεκασπίθαμος δηλαδή. '*Il fait*, inquit Letronnius, *mention d'une orgye de* 11 *spithames*, *appelée*, *dit-il*, *royale*, *parce que c'était celle dont on se servait dans les relevés faits au nom de l'empereur*, *pour la distinguer d'une plus petite employée dans les transactions particulières. Cette orgye de* 11 *spithames n'est autre chose que l'orgye de la coudée de* 32 *doigts; car l'orgye composée de* 4 *de ces coudées vaut* 128 *doigts ou* $10^2/_3$ *spithames. Pédiasimus a dit* 11 *spithames en nombre rond*, *pour éviter la fraction*, *selon son habitude; et c'est ainsi qu'après avoir fait une autre orgye de* $27^3/_4$ *palmes*, *il la suppose partout de* 28 *palmes.*' Ex his igitur colligimus duas orgyias Pediasimo notas fuisse, alteram minorem, eandem quam e tabula Heroniana V cognovimus (prol. § 25), alteram factam e cubito bipedali cuius ipsa quadrupla esset mensura. Video equidem de eo argumento multa addi posse; sed de his certa ratione iudicare non prius licebit quam et Heronis tertii et Pediasimi libri editi erunt. Sed quoniam non omnia possumus omnes, mittamus haec, et tota quaestione de mensuris porrectis absoluta iam quaedam de mensuris cubicis adiungamus.

De mensuris cubicis quae in Heronis stereometricis commemorantur.

38 Vidimus Heronis geometriam ab aliis in alias formas redactam in variis collectionibus propagatam esse (§ 12).

---

3) *Rech.* p. 254. 266. Petita haec sunt e cod. Paris. 2373 fol. 108[a] et 2496 fol. 6[b] init.

Exstant vero etiam stereometricae collectiones, Heronis titulo inscriptae atque eiusdem e stereometria petitae. In his nonnulla problemata inveniuntur, quibus mensurarum quas cavas dicunt rationes vel ad pedem vel cubitum solidum definiuntur. Quae nos eodem ordine exscripsimus quo ipsas stereometricas collectiones a nobis e codicibus Parisinis unoque Monacensi descriptas moxque edendas collocavimus. Primum igitur mensuram navis ex eo libro qui inscribitur Εἰσαγωγαὶ τῶν στερεομετρουμένων Ἥρωνος exhibuimus (fr. 18), tum tria problemata de mensura doliorum ex altera collectione stereometrica, quae incipit verbis Ἥρωνος μέτρησις τετραστέγου (fr. 19—21), porro duas mensuras navium et mensuram foveae ex eo libro assumpsimus qui inscribitur aut Περὶ μέτρων aut Στερεομετρικά (fr. 22—24), atque indidem fragmentum de pede solido e problemate quod Οὐγκιασμὸς ὕδατος appellatur excerpsimus (fr. 25). Denique e tabula Euclidea (fr. 14) extrema verba, quae huc maxime pertinent, repetivimus, et fragmentum quoddam mutilum misereque corruptum, quod in Geeponico libro sequitur tabulam Heronianam IV, addidimus.

Duo eius generis fragmenta iampridem Pauctonus e codicibus Parisinis citaverat, quorum alterum plane convenit cum uno ex nostris, alterum in una re differt[1]).

Iam id quod gravissimum est restat, ut de mensurarum rationibus quae in his fragmentis traduntur exponamus. Quae partim facillime explicantur, partim tam obscura et dubia sunt, ut nullo modo illustrari posse videantur. In plerisque ipsa Romanorum mensurarum valet ratio. Nam dicitur

ὁ στερεὸς ποὺς, h. e. pes solidus Romanus, aequare

---

1) *Métrol.* p. 266 primum haec ex Herone afferuntur: *ὁ στερεὸς ποὺς κατὰ τὴν τῶν μηχανικῶν διατύποσιν καὶ παράδοσιν δέχεται μοδίους τρεῖς*, quae fere congruunt cum nostro fragm. 25, tum citatur Hero e tribus MSS.: *χωρεῖ μὲν ὁ στερεὸς ποὺς κεράμιον ἕν, μοδίους τρεῖς. ἕκαστος μόδιος ἀπὸ ξεστῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ις', ἕκαστος δὲ ξέστης ἀπὸ οὐγκιῶν κ'.* Vide nostrum fragm. 26, ubi eadem omissis unciis leguntur.

unum ἀμφορέα (fr. 19. 20) sive ἀμφορίσκον (fr. 21) sive κεράμιον (fr. 26), quae vocabula Romanorum quadrantal sive amphoram significant;

idem pes solidus sive quadrantal Romanum ad tres μοδίους (fr. 21. 25. 26), qui sunt modii Romani, sive ad duodequinquaginta ξέστας Ἰταλικοὺς (fr. 19. 21) h. e. sextarios redigitur;

item modius dicitur esse sedecim sextariorum (fr. 21. 26).

Minus accurate mensura quadrantalis μετρητής dicitur (fr. 24), quoniam haec Graeca mensura diversa est a Romana amphora. Nec reliqua conveniunt, nam amphorae tribuuntur octo congii, congio novem sextarii. Ubi proclive est dictu ϛ′ pro θ′ scribendum esse, quo facto iusta Romanae amphorae mensura restituta fuerit: at vero scriptor illius loci id egisse videtur, ut metretae LXXII sextarios, quae est Attica mensura, tribueret; cum igitur octo congiorum fecerit metretam, coactus est in congium novem sextarios computare. Quae quidem falsa esse apparet, sed eadem ita comparata, ut a nobis mutari non debeant.

Porro ad Romanam mensuram pertinet illa modii definitio qua is decima cubiti pars esse dicitur. Nam cum pes solidus tres modios habeat, cubitum implent modii fere decem[2]). Id est κεράμιον illud decem modiorum de quo in prima mensura navis legimus (fr. 18), prorsus diversum a κεραμίῳ Romanorum quadrantali. Idem vero etiam alio loco (fr. 22) latet. Nam cum ibi cubitorum numerus decies ducatur, quo σίτου μόδιοι Ἰταλικοὶ fiant, efficitur pari modo cubitus Romanus decemplex modio, sive κεράμιον tale quale statim descripsimus.

Quae autem eodem loco (fr. 22) de castrensibus modiis — nam hi sunt καστρήσιοι μόδιοι — leguntur, ea sic depravata sunt, ut nihil inde effici possit. Nam cum omnino castrensem modium duplicem vulgaris modii mensuram fuisse constet (supra § 25), hoc loco, quantum e corrupta scriptura coniicere licet, alius eius modus intellegi videtur.

---

2) Cubitus porrectus sesquipedem habet; solidus igitur pedes solidos $3\frac{3}{8}$ efficit, qui sunt modii $10\frac{1}{8}$. Sed sescuncia excurrens omissa est.

Non minus corruptus est is locus quem nos extremum collocavimus (fr. 27). Excipiunt verba ἐὰν τὸ πλάτος et quae sequuntur tabulam Heronianam IV, atque eo consilio scripta esse videntur, ut solida cubiti mensura digitis exprimatur (supra § 23). Qui vero adduntur ξέσται ὑγροί et nescio qui ξηρός, de his, quamvis multimodis rem tentaverim, non habeo quod probabiliter proponam. Nam omnia misere corrupta esse apparet.

De artaba Aegyptia.

Praeterea paucis disserendum est de Aegyptiorum ar- 39
taba, quae et in uno ex his problematis (fr. 23) et infra in tabula Περὶ μέτρων (fr. 81) commemoratur. Sed id rursus sentio argumentum tam difficile esse, ut brevius de eo disputare verear. Quam variae de his Aegyptiorum mensuris cum aliorum metrologorum tum Boeckhii et Queiponis sunt sententiae[1]). Nec vero ego me rem hic in transcursu absolvere posse profiteor. Sed vestigia quaedam mihi invenisse videor, quibus forsitan ii qui rem accuratius exquirendam sibi propositùri sint feliciter insistant.

Legimus in tabula Περὶ μέτρων (prol. § 86), quod fragmentum antehac Didymo vulgo tribuebatur, Ptolemaicum medimnum Attico medimno sesqui fuisse maiorem, et dimidiam illius medimni partem, quae artaba vocabatur, modios Romanos IV S cepisse[2]). Iam nemo negabit eas mensuras proprie Aegyptias esse; nam si Ptolemaei reges Graecas introducere voluissent, quidni ipso Attico medimno Aegyptios uti iussissent? Immo, ut porrectas mensuras, ita etiam cavas e populari consuetudine retinuerunt, sed simul ad Graecas rationes accommodaverunt. Iam hoc unum velim mihi concedi, Aegyptiam artabam ex antiquo regio cubito (§ 16) aliquo modo ductam fuisse. Scilicet proferam simplicissimam rationem: nam artabam quartam cubiti

---

1) V. Boeckh p. 242—45, Queiponem I p. 211—48.

2) Ne quis sit immemor has rationes plane inter se convenire. Nam cum Atticus medimnus modios Rom. sex habeat, Ptolemaico medimuo novem modii conveniunt, artabae igitur sive dimidio medimno modii quattuor semis.

solidi partem fuisse existimo[3]). Hac artaba cum Ptolemaei Aegyptios uti viderent, non aboleverunt illam quidem, sed tamen secundum Graecas mensuras paullulum immutaverunt. Namque Attico metretae eam aequalem esse iusserunt, unde mensura eius aliquantulum amplior facta est[4]); eidem autem artabae addiderunt medimnum, duplam mensuram, quae quidem, ut supra demonstratum est, sesquialterum Atticum medimnum caperet. Is medimnus exinde Ptolemaicus dictus est.

Tum Romani Aegyptiis imperare coeperunt. Iam facile existimes fieri potuisse, ut antiqua artaba servaretur. Atqui eam non servatam esse demonstrat scriptor tabulae περὶ μέτρων, cuius in his rebus firmissimam auctoritatem esse omnes consentiunt. Is plane atque aperte dicit: νῦν δὲ διὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν χρῆσιν ἡ ἀρτάβη χρηματίζει (μοδίους) γ′ γ″. A Romanis igitur haec nova artabae mensura instituta est. Unde autem eam ortam esse censemus? Admodum sagaciter Boeckhius aliique indagaverunt eam artabam cubico pedi Graeco aequalem fuisse[5]). At quam maxime mirum esset, si Romani novam artabae mensuram ad Graeci pedis normam definivissent, qui nec in Aegypto nec apud ipsos usitatus erat. Immo vero ex Heronianae stereometriae reliquiis pro certo cognoscimus e Romano cubito illam novam mensuram ortam esse. Qua in re excogitanda et instituenda singularem sollertiam Romani praestiterunt. Inprimis enim id agebant, ne novam et insolitam, sed eam mensuram introducerent, quae non solum ad suas rationes apta sed etiam a provincialium consuetudine non plane aliena esset. Iam Ptolemaicum medimnum,

---

3) Aegyptium cubitum cum Letronnio (p. 116) ad mensuram 527 millim. (omisso excurrente semisse) exigamus. Inde solidus cubitus capit litra Francogallica 146,36, et quarta eius pars sive antiquissima artaba, quam statuimus, litr. 36,59.

4) Ex artaba litr. 36,59 Ptolemaei fecerunt artabam litr. 39,39, Attico metretae aequalem. Medimnus igitur Ptolemaicus fuit litr. 78,78.

5) Cum pes Graecus 308 millim. aequet, cubica eius mensura capit litr. 29,23. Modii autem Romani $3\frac{1}{3}$ efficiunt litr. 29,18. Haec igitur plane inter se conveniunt.

qui novem Romanos modios capiebat, exiguo discrimine minorem esse intellexerunt eo spatio quod solidus cubitus Romanus impleret. Hinc suae amphorae similitudine medimnum ad illum ipsum modum auxerunt. Nam ut amphora sive quadrantal pedis Romani cubici spatium continebat, ita tum cubitale quoddam quadrantal effecerunt, et quemadmodum amphora Romana in tres modios dividebatur, ita cubito solido sive Aegyptio quadrantali tribuerunt tres novas artabas. Porro cum cubitus solidus caperet modios decem, nova artaba habebat modios tres et trientem. Quod autem eadem artaba Graecum pedem solidum aequabat, id non tam consilio Romanorum quam sponte et necessitate quadam factum esse videtur, ut infra in adnotatione exponam[6]).

Iam eorum quae dixi testimonia in unum conferenda sunt. Cubitum solidum Romanum decem modios cepisse supra ex Herone demonstravimus (§ 38). Artabam modiorum trium et trientis fuisse confirmat scriptor tabulae περὶ μέτρων. Ex his necessario efficitur tres artabas cubito solido convenisse. Sed id ipsum expressis verbis docet is qui ex Heronis stereometria mensuram navis excerpsit (fr. 23). Ibi enim leguntur ὁ πῆχυς χωρεῖ ἀρτάβας γ´, eademque olim Bernardus ex Herone attulit[7]). Sed ex iis quae eodem loco addita sunt magnae oriuntur difficultates: ἔχει ἡ ἀρτάβη μοδίους δ´. ὁ πῆχυς χωρεῖ μοδίους ι´, Ἰταλικοὺς μοδίους ιγ´ ς[8]). Hic primum quae-

---

6) Romani, ut dixi, artabam tertiam solidi cubiti partem esse voluerunt. Iam cum pes Graecus unum pedem Romanum et semunciam habeat, apparet quadrantal pedis Graeci aequale esse tertiae cubiti solidi parte. Nam aequatio quam dicunt haec est:

$$(1\tfrac{1}{2})^3 : 3 = (1\tfrac{1}{24})^3$$

haec solvuntur in $1\frac{1}{8} = 1 + \frac{1}{8} + \frac{1}{192} + (\frac{1}{24})^3$.
Vides omissis exiguis fracturis $\frac{1}{192}$ et $(\frac{1}{24})^3$ exactam esse aequationem.

7) De mensur. p. 84: *cubitus cubicus*, ὁ πῆχυς στερεὸς *capit tres Artabas: Artaba vero quatuor modios Castrenses, aut modios Italicos* $4\frac{1}{2}$: *Hero Hypobolimaeus ab Epiphan. M. compilavit.*

8) Pro ιγ´ς duo libri ιγ´ exhibent. Sed ne sic quidem ulla ex iis difficultatibus quas significavi tollitur.

ramus, num in tota antiquitate ullus cubitus fuerit cuius quadrantal modios XIII S caperet. Minime vero. Rationem subducas: nullum talem cubitum fingi posse invenies[9]. Itaque gravissimi erroris convincitur quisquis ea quae diximus verba ad Heronianum problema adscripsit. Causa autem erroris inde facile explicatur, quod ille antiquam Ptolemaeorum artabam et recentiorem Romanam inter se confudit. Nam cum eam artabam, quae tertia pars cubiti est, vetustiorem illam, non recentiorem esse opinaretur eique modios IV S tribueret, porro adductus est, ut decem illos modios qui cubitum aequarent Romanos esse negaret et cubitum modios XIII S habere diceret. Denique quod idem artabam quattuor modios habere scribit, etsi ne id quidem cum ceteris convenit, tamen non prorsus aspernandum videtur. Puta enim modios illum minus accurate dixisse artabae quadrantes: colliges igitur ex hoc loco, quod per se fere consentaneum est, artabae fuisse partes quadrantales, quae singulae capiebant sextarios XIII et trientem.

Unum hoc loco addendum videtur, artabam minorem sive modiorum III et trientis mensuram etiam ab Epiphanio et Hieronymo, qui exeunte fere saeculo IV scripserunt, et in carmine de ponderibus et mensuris commemorari[10].

De vetustissima tabula ponderum et mensurarum.

40 Hac quaestione ad finem perducta non exiguam partem praefationis nostrae absolvimus, quae quidem praecipue versabatur in fragmentis Heronianis quae sunt de mensuris explicandis et illustrandis. Iam in alium quasi campum descendamus ac praeterito Pollucis loco de mensuris cavis[1], qui nullam difficultatem habet, inquiramus

---

9) Modii $13\frac{1}{2}$ faciunt litr. 118,2, unde fit porrecta mensura millim. 490,6. At nullus antiquus cubitus hunc modum habet.

10) V. infra prol. § 87, Pseudo-Priscianum v. 89, et de Hieronymo Queiponem I p. 212 s.

1) Est nobis fragm. 28. Qui locus longiore explicatione non eget. Medimnus enim et choenix reliquaeque mensurae Atticae sunt. Sed tamen diversum etiam mensurae genus imprudens Pollux immiscuit; nam quae choe-

in varias illas tabulas quibus μέτρων καὶ σταθμῶν expositio continetur.

Plurimae ex his tabulis propagatae sunt in iis codicibus manu scriptis qui Galeni libros continent, atque inscriptae sunt aut Galeni aut Cleopatrae aut Dioscoridis nomine, nonnullae etiam auctoris titulo carent. Omnes autem pertinent ad artem medicinam, omnium est ea ratio, ut et notae quibus mensurae et pondera per compendia scripturae designentur, et mutuae mensurarum inter se rationes, et pondera liquorum qui quibusque infundantur accurate describantur. Quarum tabularum ut brevis sit in hac disputatione significatio, medicinales appellemus.

Vetustissima ex his tabulis est illa Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ τῶν δηλούντων αὐτὰ σημάτων, a Montfaucono inter Analecta Benedictinorum edita[2]), cuius incertum auctorem metrologum Benedictinorum vocare consuevimus, quamquam rectius forsitan ipsam tabulam appellemus vetustissimam medicinalem. Quam praeter unum locum de Alexandrina mina ante Neronis aetatem scriptam esse certis argumentis probatum est[3]). Sed etiam ab altera parte aetas eius tabulae circumscribi potest. Etenim cum inter pondera libra et uncia Romana afferantur, apparet tabulam eo tempore ortam esse quo medici Graeci qui Romae versabantur artis medicinae aut praecepta scribere aut scholas quasdam habere coeperunt. Id autem non ante Augustum factum esse constat. Ergo sequitur, ut sub primis imperatoribus Romanis ab Augusto ad Claudium ea de qua agimus tabula composita sit.

Iam videamus quae deinceps ibi legantur. Primum notae quaedam ponderum et mensurarum perscriptae sunt quibus tum medici uti solebant. Oboli nota in inscriptio-

---

nix trium cotylarum esse dicitur, ea nec Attica est nec medimni pars duodequinquagesima sed Ptolemaica potius (§ 73). Ceteras mensuras a Polluce commemoratas in metrologia suo quamque loco explicuimus.

2) Analecta Graeca ex MSS. codicibus eruerunt monachi Benedictini (Paris. 1688) p. 393—95.

3) V. nos in Metrol. p. 8. 214. 235, et infra § 41. Locus de Alexandrina mina explicabitur § 66.

nibus Atticis est linea recta |, eadem postea oblique ducta est, \ (fr. 52, 4. 56, 14. 66, 8). Sic etiam hoc loco scribendum esse videtur, siquidem id quod Montfauconus edidit, —, ea non est γραμμή τις πλαγία, ut scriptor tabulae expressis verbis dicit. Tum δύο ἀπερίστικτοι correxi pro περίστικτοι collatis tabulis Galeneis (cap. II, 4. VI, 14). Porro ἀνδρεῖος καθετήρ quid sit, Montfauconus his verbis explicat: 'dicitur instrumentum chirurgicum concavum et altera parte recurvum, quo urina in vesica detenta elicitur et vesicae vitia probantur, quod litteram S fere referebat'. Atque ipse Galenus: ἔοικε δὲ ὁ καθετὴρ τῷ Ῥωμαϊκῷ S, quo loco etiam adhibendi eius ratio describitur [4]).

De ponderibus quae in eadem tabula afferuntur.

41 De reliquis quae in eadem tabula leguntur pro rei gravitate paullo uberius disserendum est. Ante omnia autem hoc commemorandum videtur, scriptorem tabulae variis e libris ea quae de ponderibus et mensuris memorabilia viderentur excerpsisse atque in sua expositione coniunxisse. Quapropter non mirandum est easdem mensuras ab eodem variis rationibus definiri.

Primum quid tradit de ponderibus? Initium facit a mina eique C drachmas, drachmae VI obolos, obolo VIII chalcos tribuit [1]). Haec omnino est Atticorum ponderum ratio. Chalcus autem iste non est aeneus Atheniensium nummus, sed octava argentei oboli pars, minutissimum Graecorum pondus. Praeterea Attica pondera comparavit cum Romanis. Romanam libram Attici talenti partem octogesimam fuisse pro certo compertum habemus [2]): mina igitur Attica, quae est talenti pars sexagesima, aequabat libram Romanam cum triente; porro eadem ratione efficitur, ut uncia quae est librae pars duodecima, habeat Atti-

---

4) Galeni op. ed. Kühn tom. XIV p. 788.

1) Pro numero obolorum a Montfaucono editum ι legendum esse η' ex iis rationibus quae postea a scriptore tabulae subducuntur apparet. V. Boeckh. p. 24 et Christ. p. 61 s. eius commentarii qui infra in adn. 5 citabitur.

2) V. Metrol. p. 146 ss.

cas drachmas VI et quadrantem. Id autem ipsum in tabula recte expressum est, cum uncia drachmas Ἀττικὰς ς′ καὶ ὀβολὸν α′ καὶ χαλκοῦς δ′ habere dicatur, nam haec coniuncta faciunt drachmas VI et quadrantem. Quid vero? unciae praeterea VII drachmae tribuuntur, minaeque drachmae CXII? Scilicet hi sunt denarii Romani, quod quidem ipse auctor his verbis significat: ἔχει δὲ ἡ μνᾶ ὁλκὰς ἑκατόν, πρὸς δὲ τὸ Ἰταλικὸν ριβ′. Intellegit enim τὸ Ἰταλικόν Romanam ponderis rationem, qua CXII denarii minae, sive LXXXIV denarii librae, sive VII singulis unciis convenerunt inde a tempore belli Hannibalici usque ad Neronem.

Sed latet in eadem tabula etiam alia denarii ratio, quam antiquissimam et primariam esse nuper a Borghesio cognitum est[3]). Nam cum primum Romani argenteos nummos signare coeperunt, quod factum est paullo ante bellum Punicum primum, tum denarium sextam partem unciae esse voluerunt. Et cum praeter denarium summi momenti ad omnes nummarias rationes esset sestertius, quarta denarii pars, nummo sestertio addiderunt suam ponderis significationem, pondus enim sestertii scriptulum dixerunt; denarii autem pondus sextulam, h. e. sextam unciae partem appellaverunt[4]). Ex tota igitur libra septuaginta duo denarii facti sunt. Hoc autem ipsum scriptor eius tabulae de qua agimus alicubi legerat; nam haec affert (4): ἡ δὲ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ′, ὁλκὰς οε′, ἐν ἄλλῳ οβ′. Hic ὁλκὰς οε′ Atticas drachmas esse facile perspicitur; illae autem οβ′, de quibus idem in alio libro legit, sunt denarii Romani antiquissimi[5]). Eodem redit scripuli defi-

3) Ibid. p. 202.

4) De horum ponderum origine cum antehac nihil exploratum fuerit, iam certius de ea re iudicari posse videtur. Nam et sicilico et sextula et scripulo ex eo ipso tempore quo primum argentum signaverunt Romanos in ponderationibus uti coepisse existimo. Qua de re copiosius disputare alienum est ab hoc loco.

5) Hoc primus demonstravit Boeckh p. 24, cui nuper accessit Christius in commentario quem inscripsit *Beiträge zur Bestimmung des attischen und anderer damit zusammen-*

nitio (2): τὸ δὲ γράμμα ἐστὶν ὀβολὸς χαλκοῖ δ', hoc est, drachmae sive denarii pars quarta, unde rursus ad eum denarium deducimur qui sextulam unciae pendit.

Ὁλκή eodem sensu quo δραχμή dicta hic perinde atque in reliquis ponderum tabulis et apud medicos nonnullos reperitur[6]).

De mensuris eiusdem tabulae.

42 Postquam de ponderibus scriptor tabulae exposuit, de mensuris frumentariis instituit dicere (3). Hae autem omnes ad ipsam Atticam normam referuntur: medimnus XII ἡμίεκτα sive semodios habere dicitur, semodius choenices IV, choenix Atticas cotylas IV[1]). Tum ad Romanas mensuras ita fit transitio, ut cotyla dimidia sextarii pars esse dicatur. Praeterea aliud Atticae cotylae nomen τρυβλίον affertur, et oxybaphum quarta pars cotylae additur.

Oxybaphi mensura cum ad liquidas res pertineat, iam ad aliud argumentum scriptor transgreditur, quod totum in mensuris pondere liquorum definiendis versatur. Qua de re infra saepius commemorabimus: hic nihil nisi breviter tabulam et explicamus et emendamus.

Verba quae eodem loco (3) sequuntur plane corrupta sunt, quorum emendandorum via ac ratio petenda est a proximis (5). Ibi Ἰταλικὸς ξέστης, h. e. sextarius Roma-

---

hängenden Talente, qui editus est in Annalibus Acad. Monac. 1862 I, ubi vide p. 52 s.

6) Quaenam eius usus origo sit, cum antea obscurum fuerit, iam dilucide perspicitur e locis medicorum Graecorum quos infra afferam (§ 44). Reperiuntur enim praeter δραχμήν passim haec quoque: δραχμὴ ὁλκῇ, δραχμὴ ὁλκήν, ὁλκὴ δραχμῆς, denique simplex ὁλκή. Sic igitur ὁλκή in drachmae significationem abiit. Maxime autem id in Aegypto factum esse arbitror, ubi cum praeter argenteam drachmam in rationibus altera drachma uterentur quae esset pars magni aurei stateris sexies millesima, ipsam argenteam drachmam addito ὁλκῆς vocabulo distinxisse videntur. Atque aliis etiam de caussis veri simile mihi videtur plurimos ex illis libris Hippocraticis spuriis in Aegypto ortos esse.

1) V. Metrol. p. 82.

nus olei libram unam et dimidiam pendere traditur. Quod quidem rectissime dici cognosces e tabulis Galeneis (cap. IV, 14. XIII, 8 al.). Inde etiam antea (3) pro ἡ δὲ χήμη ἄγει λίτραν μίαν ἥμισυ scribenda sunt ὁ δὲ ξέστης etc. Iam constat, si liquoris significatio in ponderandis mensuris omittatur, plerumque vinum vel aquam, unde omnis fit ponderis definitio, intellegi; verum ex hoc loco colligimus etiam ad olei pondus mensuras ita definiri posse, ut eius ipsius liquoris nulla fiat mentio[2]). Quod maximi momenti est ad multos locos qui sequuntur explicandos. Res autem ipsa inde orta est, quod medici plerumque olei liquorem, non vini aut aquae, in formulis medicamentorum perscribebant.

Porro eo loco de quo agimus etiam haec leguntur: τὸ δὲ ὀξύβαφον τέταρτόν ἐστι κοτύλης, ὁλκὰς δὲ ἔχει δύο ὀβολὸν α΄ χαλκοῦς δ΄· ὁ δὲ κύαθος ἔχει κοτύλης ἕκτον, ὁλκὰς η΄. Haec corrupta esse apparet. Nam cum oxybaphum quarta cotylae pars sit, cotyla autem dimidia sextarii, necesse est oxybaphum habeat uncias duas et quadrantem. In tabula autem ὁλκαί duae cum quadrante afferuntur. Iam vides in quo sit peccatum: uncias et ὁλκάς sive drachmas scriptor inter se confudit. Nec tamen hunc errorem nobis corrigere licet, quia pro quadrante unciae posuit obolum et chalcos, drachmae partes. Quo demonstrato iam equidem in explicanda cyathi mensura, cui octo drachmae perverse tribuuntur, non laboro, quoniam quae falso ab ipso auctore scripta esse appareat, ea non emendanda esse censeo.

Praeterea sextarius ad duas libras, et cotyla quae Ἑλληνική appellatur ad unam libram rediguntur (5). Hae nimirum sunt μετρικαί sive librae cornus olearii, de quo continuo docebimus (§ 46). Ibidem sextarius primum olei pondere, de quo iam diximus, tum vini pondere exigitur. Interiecta autem est Alexandrinae cotylae definitio. Hic Montfauconus non recte οὐγγίας κ edidit, cum η΄ collato

2) De hac re si cui dubitatio inhaereat, legat Galen. coll. cap. IX (fr. 59, 19), ubi eadem verba addito ἐλαίου vocabulo inveniuntur.

vini pondere scribi necesse sit[3]). Sic igitur haec inter se sunt comparanda: habebat

Attica cotyla olei uncias IX, vini X (Gal. cap. IV, 14 al.)
Alexandrina olei uncias VIII, vini IX.

Fuit igitur cotyla qua medici Alexandrini uti solebant, vel nona vel decima parte minor quam Attica; nec tamen proprie eam diversam fuisse ab Attica iudicaverim, sed per abusum, ut aiunt, modum eius paullum imminutum esse.

De mina Alexandrina (6) quid iudicandum sit infra aptior disserendi erit locus (§ 66).

Sequuntur deinde et sevi et picis et ἐρυσίμου[4]) in cotylam infusorum pondera. Hic pro μνᾶν, quod absurdum est, scripsi ἡμίναν porroque pro ὁλκὰς ιβ´ emendavi οβ´. Dicitur igitur cotyla habere

sevi liquidi	drachmas	72
sevi solidi	—	75
picis	—	80
ἐρυσίμου	libras	4.

De extrema eiusdem tabulae parte.

43 Tum congii Attici et mensura et pondus his verbis definiuntur (8): ὁ δὲ χοῦς ἐστι μέτρον Ἀττικόν, κοτύλαι Ἀττικαὶ ιβ´. σταθμοῦ δὲ ἄγει ὁλκὰς ψκ´. Redit haec ponderis aestimatio ad cotylam Atticam LX drachmarum, quam Galenus commemorat (§ 45), eademque reperitur in Galeneae collectionis tabula quarta, quinta (Cleopatrana), decima[1]). Quae pondera et ego quondam ad vetustissimum Romanorum denarium referenda esse diu existimavi, et nuper, cum ipse gravissimis argumentis ad diversam rationem deductus essem, Christium, virum sub-

3) Litterae numerales η et κ in quibusdam codicibus saepissime inter se sunt commutatae; quin etiam fuerunt librarii qui constanter easdem una tantum nota designarent.

4) Ἐρύσιμον est planta quaedam descripta a Theophrasto (hist. pl. 8, 3, 1—3. 8, 7, 3). Saepissime eadem apud medicos occurrit: vide Hippocr. (spurium) vol. XXII p. 675. 720. 721. 856 al., Galen. vol. VI p. 548 (ed. Kühn).

1) V. infra § 45 adn. 7.

tilissimum, vidi eandem sententiam amplexum esse[2]). Ac vero proclive erat in eam opinionem incidere; nam et in hac ipsa tabula vetustissimus ille denarius occurrit, cuius pondus plane ad cotylam LX drachmarum quadrat, et in quarta tabula Galenea eadem aestimatio παρὰ τοῖς Ἰταλικοῖς usitata fuisse dicitur. Nec tamen, cum alia super aliam ratione in rem impeditissimam inquirerem, verum quid esset, quamvis occultum iaceret, latere me potuit. Primum in hac vetustissima tabula eo loco quem statim attulimus omnis aestimatio ad Atticam mensuram facta est, aliena igitur est a Romanorum usu, de quo idem scriptor antea exposuit. Tum vero in tribus illis tabulis Galeneae collectionis, ubi eadem aestimatio invenitur, minime de Romanis mensuris, sed ubique de Aegyptiis agitur[3]). Porro neutiquam veri simile est Romanos illo tempore quo denarii sextulae pondere fiebant, ipso denarii nomine in

---

2) Ut in quaestione difficillima licere mihi arbitror ea quae primum de ea re commentatus eram hic adscribere: 'Cum congium Romanum, qui aequalis fuit Attico, decem libras vel vini vel aquae pependisse constet, eidem autem hoc loco DCCXX drachmae tribuantur, efficitur, ut ii denarii intellegantur, qui singuli sextam unciae Romanae partem pendant. Quid vero ex hac ponderis ratione concludendum? Vix dubium videtur, quin iam illis temporibus, quibus primum argentei nummi signati denariique ad sextulae pondus exacti sunt, non solum maiores liquorum mensurae, id quod e plebiscito Siliano compertum habemus, sed etiam minores suis quaeque ponderibus accurate definitae fuerint. Et minores quidem mensuras denariis definitas esse veri simile videtur. Ubicumque igitur in tabulis metrologicis mensuras liquidorum iis denariis qui singuli sextulam pendunt expressas esse invenimus, has rationes e vetustiore tempore servatas esse existimabimus'. Haec cum iis de causis quas supra attuli non recte se habere et delenda esse cognovissem, vidi Christium in commentario de Victorii argumento calculandi (*Sitzungsbericht d. Münch. Akad.* 1863. I p. 127—29) eandem viam unde ego discesseram ingressum esse. Quae res necopinata etsi novas dubitandi et ambigendi causas mihi attulit, tamen postquam omnia repetitis curis diligenter examinavi in ea sententia quam supra proposui mihi persistendum esse duxi. Utrum verum sit, diiudicent viri harum rerum periti.

3) Haec accuratius demonstrata sunt infra § 63. 76. 82.

mensuris definiendis usos esse. Nam cum e plebiscito Siliano congius vini decem pondo sit, in sextarium incurrunt unciae XX, in heminam X, in quartarium V, nec vero aliter nisi unciis eae mensurae exprimebantur; minores autem, ubi divisio ad denarium descendere posset, vixdum illo tempore sic pondere exigebantur. Ne multa, quam maxime abest a Romanorum consuetudine, ut congius DCCXX denarios, cotyla LX habere dicatur.

Adhuc eius qui negaret partes egimus: iam altera ratione reiecta quid nobis probabile esse videatur, proponamus. Non audeo equidem affirmare Athenienses eodem modo quo postea Romanos ponderibus mensuras definivisse — quod si fecerunt, metretes vini aquaeve habuit sesquialterum talentum, congius drachmas DCCL, cotyla LXII S[4]) — sed utcunque ea res se habet, hoc certum et exploratum est, vetustiores medicos, id est eos qui Atticis ponderibus et mensuris utebantur, Atticae cotylae oleo impletae pondus LX drachmis aestimavisse[5]). Quod cum ii qui in Aegypto de ponderibus et mensuris scripserunt in medicorum libris passim reperirent, id in tabulis suis adnotaverunt: unde demum ea ratio et in hanc tabulam et in tres illas Galeneas propagata est. Atque hoc etiam Aegyptiorum, non Graecorum aut Romanorum, consuetudine factum esse apparet, ut choenicem (Aegyptiam scilicet, non Graecam), perinde ac si ea mensura liquorum esset, pondere definirent[6]).

---

4) In promptu est coniicere, id quod Christius p. 129 significare videtur, legitima ratione cotylam ab Atheniensibus 60 drachmis aestimatam esse. At sic metretes haberet drachmas 8640, qui numerus a simplici ratione tantum abest, ut ipse per se rem incredibilem reddat. Immo si quis Athenienses mensuras pondere definisse contendat, is metretae sesquialterum talentum tribuat necesse est. Sed haec quaestio in eo quod nos agimus explicando facile omitti potest. Nam nihil nisi hoc proponimus, quod e Galeni libris compertum habemus, cotylam olei a vetustioribus medicis 60 drachmis aestimatam esse, eamque aestimationem in nonnullas tabulas de mensuris illatam esse.

5) V. locum Galeni (fr. 47) et infra § 45.

6) V. hanc tab. § 8, tab. Cleop. § 28, cap. XV § 4.

Etenim choenix, quae extrema hac tabula explicatur, quoniam trium cotylarum modum habere dicitur, Aegyptia est, non Attica (§ 73). Pondus autem eius a cotyla derivatur, quae cum LX drachmas pendat, choenici trium cotylarum conveniunt drachmae CLXXX. Atque eadem ratione sextario, qui duas cotylas capit, CXX drachmae tribuuntur: sed hoc demum ab huius tabulae scriptore, qui Romae vixit, additum est ad Aegyptii auctoris praecepta.

De mensuris ac ponderibus quae apud vetustiores medicos reperiuntur.

Reliquae eius generis tabulae multo posterioribus temporibus, quarto fere quintove saeculo, in eam formam quae nunc exstat redactae sunt. Nec tamen omnia quaecumque ibi traduntur ad illam ipsam aetatem pertinent, sed multa a vetustioribus auctoribus repetita sunt. Omni igitur cura quaerendum est, possintne aliqua eius rei vestigia in iis medicorum libris qui ad nostra tempora servati sunt indagari. Itaque ego, quamvis longam et molestam operam me suscipere intellegerem, tamen non dubitavi, quin gravissimorum medicorum libros perlustrarem quibusque ii mensuris ac ponderibus uterenter diligenter exquirerem. 44

Quae quidem nunc longa oratione exponere non possum: at hanc habes eorum quae inveni summam.

In Hippocratis libris — eos dico quos genuinos esse subtilissimis quaestionibus factis exploratum est[1]) — nulla

1) In eam rem cum a prioribus non ea qua par erat cura ac diligentia inquisitum esset, nuper Franciscus Ermerins in prolegomenis ad Hippocratis reliquias (vol. I, Traiect. ad Rh. 1859) tam egregie de eo argumento disputavit, ut nihil fere quod dubium et ambiguum sit relinquatur. Gravissimi autem eius commentationis loci hi sunt: Iusiurandum ab ignoto auctore antiquissimo tempore confectum esse eamque formulam Hippocratis aetate fuisse usitatam (p. XIII s.); prorrheticum primum, praenotiones Coacas, prognosticum varias sententias continere nec eadem aetate nec ab eodem viro scriptas: inesse locos e libris vere Hippocrateis, sed pleraque esse recentioris originis (p. XVII. XXV. XXXV. XLIII); epidemio-

pondera aut mensuras reperi. Nec vero illa aetate iam formulas medicamentorum certis et ponderibus et mensuris expressas habebant, sed ex usu et consuetudine iustae rationes aliis ab aliis tradebantur.

Plurima maximeque varia in spuriis libris Hippocraticis inveniuntur. Quae res quanti momenti sit, dici vix potest. Mihi certe persuasum est ex ipsarum mensurarum variis rationibus multa ad aetatem et originem Hippocraticorum indagandam colligi posse. Sed in hanc rem alio tempore, si otium erit, inquiram: nunc nihil nisi brevem earum rerum tabulam e libris Hippocraticis excerptam propono.

Pondera sunt τεταρτημόριον μνᾶς, στατὴρ Αἰγιναῖος, δραχμὴ Αἰγιναίη, δραχμή (sive δρ. ὁλκήν sive

---

rum libros I et III nonnullis locis exceptis (p. LI) genuinos esse (p. LXI s.); item librum de aëre aquis et locis ab ipso Hippocrate scriptum (p. LXIV); tum libri de victus ratione in morbis acutis priorem partem (p. 287—327) genuini operis Hippocratei fragmentum esse (p. LXXX), alteram partem spuriam (p. LXXXII ss.); librum de vulneribus capitis totum Hippocrati tribuendum esse (p. XCI); aphorismos multo post Hippocratis aetatem collectos esse et pauca in his reperiri ab ipso Hippocrate profecta (p. CIV); epidemiorum libros II, IV ceteros itemque omnia reliqua scripta quae Hippocratis nomine feruntur spuria esse. Cuius copiosissimae disputationis summam habes in iisdem prolegomenis p. CXXXI ss. — Haec quidem Ermerins: ego addo argumentum illud e mensuris et ponderibus ductum, quae in genuinis libris nulla, in spuriis plurima inveniuntur. Dilucidissime res perspicitur libri de victus ratione in morbis acutis duabus partibus, altera genuina, altera spuria, inter se collatis. In parte genuina ne iis quidem locis, ubi res id postulare videtur, certae mensurae afferuntur (conf. § 11. 12. 19. 21. 33. 56. 60. 63). Partis spuriae duae sunt distinguendae particulae, altera vetustior, quae ab initio pertinet ad § 57, ubi nullae dum mensurae inveniuntur; altera recentior, ubi et diversus est orationis color et passim pondera ac mensurae afferuntur: κύαθος § 58, ἡμιόλιον δραχμῆς 60, τεταρτημόριον 64 (conf. adn. 2), δραχμή, ὀβολός, τριώβολον, κοτύλη Ἀττική 66, δραχμή 67, λεκίσκιον Ἀττικὸν στρογγύλον (acetabulum) 71.

ὁλκή), τριώβολον, ὀβολὸς Ἀττικός, ὀβολός, ἡμιωβόλιον Ἀττικόν, ἡμιωβόλιον[2]).

Mensurae: χοεύς, ἡμιχόεον, χοῖνιξ Ἀττική, χοῖνιξ, ἡμιχοίνικον, κοτύλη Αἰγιναία, κοτύλη Ἀττική, κοτύλη, τρυβλίον, ἡμικοτύλιον, τεταρτημόριον, ὀξύβαφον, κύαθος, ἥμισυ κυάθου, κύαμος, κύαμος Ἑλληνικός, Αἰγύπτιος κύαμος, κάρυον, χήμη, κόγχη χηραμίς, κόγχη[3]).

---

2) Locos minime omnes, sed paucos tantummodo ex ingenti copia afferre possum: τεταρτημόριον μνᾶς in libro π. τῶν ἐντὸς παθῶν XXII, 520 (Kühn); idem significat solum τεταρτημόριον ib. p. 477, neque aliter explicandum videtur τεταρτημόριον quod legitur libri περὶ διαίτης in parte spuria (XXII, 99); — στατὴρ Αἰγιναῖος in libro I γυναικείων (XXII, 745); — δραχμὴ Αἰγιναίη ib. 725; δραχμή, περὶ διαίτης in parte spuria (XXII, 99. 100), γυναικείων α' (XXII, 718. 727) passimque aliis locis; τέταρτον δραχμῆς, γυν. 760; — δραχμὴ ὁλκήν ib. 728 (conf. δραχμὴν σταθμόν 759); — ὁλκή ib. 755. 759; — τριώβολον ib. 708. 725. 731. 846 cet., τριώβολον ὁλκήν 804; — ὀβολός, περὶ διαίτης in parte spuria (XXII, 99), γυναικείων α' (715 al.), ὁλκῆς ὀβολοὺς δύο ib. β' (852), ὀβολὸς Ἀττικῷ σταθμῷ ib. 860; — ἡμιωβόλιον Ἀττικῷ σταθμῷ ib. α' (758), σταθμὸς ἡμιωβόλιον Ἀττικόν ib. 755, ἡμιωβόλιον ib. 715. 752 cet.

3) Loci hi sunt: χοεύς, περὶ νούσων (XXII, 321 s.); — τρία ἡμιχόεα ib. 321, γυναικείων α' 746. 748, τρία ἡμιχόεα Ἀττικά ib. β' 873. 875; — χοῖνιξ Ἀττική ib. 859, χοῖνιξ ib. α' 719. 746. 747; — ἡμιχοίνικον, π. νούσων 322, γυναικ. α' 726; — κοτύλη Αἰγιναία, π. νούσων 281; κοτύλη Ἀττική, π. διαίτης in parte spuria 99, γυναικ. α' 621. 705. 757, β' 777. 779; κοτύλη, π. νούσων 320. 322 cet., π. τῶν ἐντὸς παθῶν 464. 477. 521 cet., γυναικ. α' 719. 726. 729. 731. 733 cet., ἐπιδημίων β' XXIII, 467; — τρυβλίον, περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν 465. 521, qui loci diversos auctores habent ab iis ubi κοτύλη reperitur; — ἡμικοτύλιον, π. τῶν ἐντὸς παθῶν 464. 477. 520, γυναικ. α' 727. 760 cet. (idem ap. Galen. XIII, 647); — τεταρτημόριον κοτύλης, γυν. β' 777, ut τέταρτον μέρος κοτύλης ib. 779; idem significat μέλιτος ὅσον τεταρτημόριον ib. α' 730; sed στέαρ χηνὸς ὅσον τεταρτημόριον (ib. 729) utrum pondus sit an mensura ambigo; — ὀξύβαφον, γυναικ. α' 727. 752 cet., ἥμισυ ὀξυβάφου ib. 717. 727; — κύαθος, π. νούσων 323, γυν. α' 718. 725. 737 cet.; ἥμισυ κυάθου ib. 752; — κύαμος, γυν. α' 708. 717. 724. 730; κύαμος Ἑλληνικός ib. 672; Αἰγύπτιος κύαμος ib. β' 850; — κάρυον, γυν. α' 708

Nicander, Theriacorum et Alexipharmacorum scriptor, paucis admodum mensuris et ponderibus usus est. Nam praeter χοῦν, κοτύλην, κύαθον, ὀξύβαφον, δραχμήν, ὀδελόν nihil eius generis commemorat, nisi quod uno loco κύμβοιο τραπεζήεντος modum proponit, quem acetabulo aequalem fuisse scholiasta adnotat[4]).

Dioscorides omnino, nisi fallor, ipse Romanis mensuris et ponderibus usus est. Inveniuntur apud eum saepissime λίτρα, οὐγγία, δραχμή sive ὁλκή, ὀβολός, tum κεράμιον, χοῦς, ξέστης, κοτύλη, ὀξύβαφον, κύαθος[5]).

(una cum cyamo); — χήμη ἁδρή, γυν. α΄ 725; — κόγχη χηραμίς, π. νούσων 309; κόγχη, γυν. α΄ 726.

4) Locis Nicandri statim addam scholia a Schneidero edita. Ther. 103: ἐν δὲ τρίτην μοῖραν ῥοδέου χοός] schol.: ἀντὶ τοῦ δ΄ κοτύλας. ιβ΄ γὰρ κοτυλῶν ἐστιν ὁ χοῦς. — 526: σπέρμαθ᾽ ὅσον κύμβοιο τραπεζήεντος] schol.: ὅσον κύμβοιο, ἤγουν ὀξυβάφου· ἐπειδὴ κυφόν ἐστι. σημαίνει δὲ ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου τραπεζήεντος. καὶ τὸ παρὰ Σώφρονι κύμβου ἔχον ὄγκον, ἀντὶ τοῦ σκυφοειδοῦς ποτηρίου. ἢ τραπεζήεντος εἶπε τοῦ εἰς τράπεζαν πεποιημένου. τὸ δὲ κύμβον λέγεται καὶ κυμβίον καὶ ἐμβάφιον καὶ ὀξίς· ἡ δὲ συνήθεια γαράριον καλεῖ. τοῦτο οὖν φησιν ὅτι λάβε τοσαῦτα σπέρματα, ὅσον γεμισθῆναι τὸ ὀξύβαφον. — 581 κύαθος] schol.: ὁ δὲ κύαθος μέτρον ἐστίν. — 594 ἑξάμορον κοτύλης] schol.: ἑξάμορον λέγεται τὸ ἕκτον τῆς κοτύλης. — 598 ὀξύβαφον. — 619 χοὸς δεκάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ] schol.: ἤγουν τὸν οἶνον ἔμβαλε εἰς τὰ εἰρημένα τῇ δεκάτῃ τοῦ χοός, ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ χοὸς δεκατευόμενον, δηλαδὴ κοτύλην καὶ πλέον. Fiebant igitur decem partes congii similiter ac duodecim partes heminae apud Romanos (§ 46). Item κοτύλη in libro Hippocratico περὶ νούσων p. 321 dividitur: κοτύλης δέκατον μέρος. — 655 τριπλόον ἐνθρύπτων ὀδελοῦ βάρος ἔνδοθεν οἴνης] schol.: τουτέστι τριώβολον, τρεῖς ὀβολούς.

5) Λίτρα, π. ὕλης ἰατρικῆς p. 55. 62 cet. (ed. Sprengel, vol. XXV collectionis Kühn.), οὐγγία 55. 62 cet., δραχμή 40. 45 cet., ὀβολός 279. 639 cet. Praeter simplicem vocem δραχμή, quae plerumque nota < scribitur, etiam haec habet: δραχμὴ ὁλκῇ 279. 340. 499 cet., δραχμὴ ὁλκήν 511. 516. 512 (λαμβάνεται ὁλκὴν < α΄), δραχμῆς ὁλκή 504 (< α΄ ὁλκή), 505. 567 (< ὁλκὴ ὑπνωτικὴν ἔχει δύναμιν), 657 (< β΄ ὁλκὴ δοθεῖσα), 675 (< ὁλκὴ ποθεῖσα, δυοῖν < ὁλκή). Sed etiam ipsam ὁλκήν habet pro drachma: 64. 212 (una cum uncia), 504 (ὁλκαὶ γ΄), 662. 730; περὶ δηλητρίων φαρ-

Sed ad grana metienda non tam modio utitur quam choenice Attica quattuor cotylarum[6]). Atque etiam aliis locis, ubi superiorum medicorum formulas exscribit, Attica pondera habet[7]), itemque praeter amphoram Romanam metretam Atticum affert[8]). Rarius reperiuntur ἡμίλιτρον, ἡμιμναῖον, ἡμίχους, ἡμιχοίνικον, ἡμικοτύλιον, κύαμος Αἰγύπτιος, κάρυον Ποντικόν, κοχλιάριον[9]).

De Galeno, Andromacho, Hera. De pondere Atticae cotylae.

Pervenimus iam ad G a l e n u m, gravissimum et copiosissimum de ponderibus ac mensuris auctorem. 45 Qui non solum aliorum libros de eo argumento scriptos diligenter perlegit[1]), sed etiam ipse in iis rebus accurate cognoscen-

---

μάκων 29 cet. — Amphoram Romanam Ἰταλικὸν κεράμιον appellat (724), eiusque partes affert et ξέστας (720. 724), et κύαθον (722). Eadem mensurae praeterea passim occurrunt, itemque χοῦς (718. 722), κοτύλη (49. 50. 504 cet.), ὀξύβαφον (671. 709, π. ἰοβόλων 86, π. εὐπορ. 104).

6) Nominatim Atticam choenicem affert p. 766, eademque (non Ptolemaica) intellegenda esse videtur reliquis locis 49. 718. 729 al.

7) Atticas drachmas uno loco inveni (768). Nescio an ad idem ponderis genus referenda sint τριώβολον 662, π. εὐπορίστων 239, τετρώβολον 662, τριωβολιαῖος 124. Etiam de minae pondere, quod non raro legitur (39. 572. 710. 711. 734 al.), sitne Atticum an Ptolemaicum, non liquet; sed prius utique probabilius videtur. Certe p. 572 μνᾶ una cum Attico metreta commemoratur.

8) P. 737: ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς χόες ιβ′ (sic Sprengel, pro ι′, Aldina lectione). Idem Atticus metreta significari videtur p. 572. 714. 724 al.

9) Ἡμίλιτρον 724; ἡμιμναῖον 722; ἡμίχους, π. εὐπορίστων 133; ἡμιχοίνικον 737; ἡμικοτύλιον 710; π. ἰοβόλων 80 al.; κυάμου μέγεθος Αἰγυπτίου, π. ἰοβόλων 79; καρύου Ποντικοῦ τὸ μέγεθος, π. εὐπορίστων 257; κοχλιάριον, π. ὑλ. 662, π. εὐπορ. 257. Addo denique ὀρόβιον ponderis instar π. εὐπορίστων p. 99 usurpatum: μηκωνείου < α′ μετὰ στύρακος καὶ σμύρνας ἴσων δίδου ὀρόβια γ′: dosis, quanta est trium ervi granulorum magnitudo. Conf. infra § 82 adn. 2.

1) V. nostrae collectionis fr. 35. 44. 49.

dis studium collacavit[2]), pluribusque locis priorum medicorum praecepta ita explicare et inter se conciliare studuit, ut quibus quique mensuris usi essent demonstraret[3]). Haec omnia tanti momenti esse iudicavi, ut omnes locos quibus de eo argumento agitur sedulo conquirendos et sub uno conspectu proponendos esse statuerem. Quam meam operam multis qui his studiis incumbunt gratam confido futuram esse et fructuosam: his igitur, cum ipse hoc tempore omnia exsequi non possim, illa Galenea excutienda et illustranda commendo.

Galenus ipse nullis nisi Romanis ponderibus et mensuris usus est, aliosque medicos qui sub Romanorum imperio scripserunt reprehendit, quod aliquoties Graecas mensuras afferentes ambiguitatem relinquant[4]). Quo in numero fuit Andromachus, Andromachi filius, Neronis archiater; fuit etiam Heras, Heraclidis Tarentini discipulus[5]). Atque ex Herae quidem censura a Galeno instituta nobis res omnium gravissima elicienda est, quae ipsum Galenum fugit. Etenim Atticam cotylam LX olei drachmas pendere Heras significavit (fr. 47), quam rem quomodo Galenus explicuerit, statim videbimus: at nobis, qui certissimis argumentis effecerimus Atticam cotylam heminae Romanae aequalem fuisse, minime dubium videtur, quin aut ipse Heras aut vetustior quidam medicus, quem is auctorem secutus sit, Atticas drachmas in illo cotylae pondere intellexerit. Ac certe quidem LX olei drachmae Atticae fere implent cotylae mensuram[6]). Eadem autem aestimatio in vetustiorum medicorum libris pervulgata fuerit necesse est, quippe quae pluribus locis in tabulis ponderum ac mensurarum servata sit[7]).

---

2) V. locum de heminae pondere a Galeno exacto: ἐγὼ γοῦν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν τοῦ ἐλαίου καλουμένην λίτραν — ἔστησά ποτε cet. fr. 49.

3) Fr. 31. 33. 34. 36. 38. 40. 43. 44. 45. 46. 47. 49. 50.

4) Fr. 33. 34. 44. 49. 50.

5) V. de his Fabricium in Bibl. Gr. vol. XIII p. 61. 178.

6) V. ea quae in Metrol. p. 85 adn. 26 et supra § 43 exposuimus.

7) V. tabulam de mens. et pond. vetustissimam § 8

Iam vero posteriores medici, qui pro Attica drachma Romana illa quae est octava unciae pars uti consuevissent atque ad vini vel aquae, non olei, pondus illam aestimationem revocarent, in eum errorem inciderunt, ut Atticam cotylam uno quadrante minorem esse quam Romanam heminam existimarent[8]). Qua quidem in opinione firmiter insistere Galenum permultis e locis cognoscitur[9]).

Reliqua deinceps cum de aliis apud Galenum mensuris tum de cornu oleario.

Ponderibus, ut iam significavimus, Galenus ipse omnino Romanis utitur, libra, uncia, drachma sive denario qui est octava pars unciae[1]). Sed alios dicit unciam aut septem drachmis aut septem et semisse aestimare (fr. 44), quibus de rationibus partim supra diximus (§ 41), partim posthac dicemus (§ 71). 46

Mina ea uti solet quae constat C drachmis Ptolemaicis sive Romanis (§ 67), quam librae Romanae fere aequalem esse diserte dicit (fr. 38). Praeterea aliam quandam minam XVI unciarum commemorat (fr. 40. 44), quam nos Atticam esse demonstravimus (§ 41. 51). Denique Alexandrinam minam XX uncias sive CLX drachmas habere tradit (fr. 39. 42. 44), cuius rei alia quoque testimonia exstant (prol. § 66).

In mensuris affero modium Romanum (fr. 30), sextarium (fr. 36), tum omissis aliis[2]) h e m i n a m, dimidiam sextarii partem, quam ipse cornu olearium, eiusque partes uncias

---

(prol. § 43), tab. quartam Gal. coll. § 15 ss. (prol. § 63), tab. Cleop. § 20 ss. (prol. § 76), tab. decimam § 4 ss. (prol. § 82).

8) Plura de ea re vide in Metrol. p. 86 adn. 27.

9) Conf. nostrae collectionis fragm. 34. 37. 47. 49. 50.

1) Plurimi de hac drachma loci afferri possunt. Conf. fr. 31. 38. 44 al., de sanit. tu. IV p. 288 (Kühn. vol. VI), ubi tertia pars librae sunt drachmae 32; de compos. med. p. gen. IV p. 754 s. (vol. XIII) aliquoties.

2) Non vacat nunc dicere nec de cotyla quae $16\frac{2}{3}$ sive 16 uncias habere dicitur (fr. 35. 43), nec de congii aestimatione (fr. 45. 46. 47), in qua quam maxime fallitur Galenus.

appellare solet[3]). Satis aperta res est e Galeni descriptione. Dividebatur cornu olearium, quod heminae modum habebat, circulis incisis in duodecim partes, quae e Romana consuetudine unciae vocabantur, atque inde ipsam heminam Galenus libram appellare consuevit. Sed hanc quo a ponderali libra discerneret, oleariam dixit, eiusque partes metricas uncias; illas autem quibus in ponderationibus utebantur, stathmicas[4]). Habebat igitur sextarius vini vel aquae stathmicas uncias XX, metricas XXIV sive libras metricas II; item cotyla stathmicas uncias X, metricas XII sive libram metricam I.

De Iulio Africano.

47 Passim a Salmasio, Savoto, Gronovio citantur varia fragmenta Iulii Africani quibus et de nummis et de mensuris ac ponderibus agitur. Scimus Iulium Africanum, Emmai in Palaestina natum, initio tertii saeculi et chronographiam et opus quoddam collecticium quod Κεστούς inscripsit composuisse[1]). In his autem IX Cestorum libris incredibile est quam variae et mirae res congestae fuerint[2]). Ex his mihi hoc commemorare satis est quod ad nostrum argumentum pertineat, cum multa de re medicinali praecepta tum nonnulla de ponderibus ac mensuris illic perscripta fuisse. Quod cum variis e testimoniis cognovissem, magno desiderio tenebar illa ipsa, si fieri posset, e libris manu scriptis repetendi. Quod cum non contigerit, acquiescendum

---

3) V. fr. 30. 32. 33. 34. 36. 37. 41. 43. 47. 49. 50.
4) Conf. Metrol. p. 93 s.
1) Primum cito Fabricium in Bibl. Gr. tom. II p. 595—99, qui tamen de aetate vitaque Africani paene nihil affert. Omitto Tillemontium (a Fabricio citatum), Lambecium (comm. in Bibl. Caes. VII p. 198 ss.), Boivinum (Mathem. vet. ed. Thevenot p. 274 ss.); nam egregie, ut solet, Martinus (*Rech.* p. 343 s. 349 s.) de eo argumento disputavit, et quae aut certa aut probabilia essent exposuit. Cestorum libros is inter annos 210 et 217 scriptos esse iudicat: chronographiam, quae ad annum 221 perducta est, apparet aut eo ipso anno aut non multo post confectam esse.
2) V. Martinum p. 343 s.

est in repetendis iis locis quos Salmasius in Plinianis exercitationibus et in Refutatione e codicibus Parisinis affert[3]):

I. *Iulius Africanus in fragmento περὶ μέτρων — Africanus in Cestis capite περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν*: Ὁ τοῦ οἴνου ἀμφορεύς, ὃν καὶ μετρητὴν λέγουσι πολλοί, ἡμιαμφόρια μὲν ἔχει[4]) δύο, ἃ καλοῦσι κάδους[5]) ὀνόματι κοινῷ, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὔρνας. Haec similia sunt fragmenti περὶ μέτρων initio (81, 1).

II. *Africanus*: τὸ γραμμάριον θέρμους ἔχει τρεῖς, ὁ δὲ θέρμος κεράτια δύο. Haec in brevius contracta e quarta collectione ponderum et mensurarum (fr. 78, 5. 8).

III. Καὶ ὁ ξέστης ἄρα εἰς κοχλιάρια ἀναλύεται ἐννήκοντα (sic) ϛ′. Eadem leguntur in fragmento Eusebiano (88, 2).

IV. *Africanus, Oribasius, Adamantius de ponderibus:* Ὁ κύαμος ὁ Αἰγύπτιος[6]) ἔχει ὀβολοὺς τέσσαρας, ὁ Ἀλεξανδρινὸς ὀβολοὺς τρεῖς, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς ὀβολοὺς δύο.

V. *Apud Africanum in capite de ponderibus*: Τὸ μὲν τάλαντον σημειωτέον τῷ Ξ στοιχείῳ διὰ μέσον γραμμὴν ἔχοντι, ξ̶.

Praeterea Salmasius scribit fragmentum de talentis (95) in quibusdam libris Africano tribui[7]), id quod non magis probandum est quam Galenum, Dioscoridem, Eusebium alios ea de mensuris et ponderibus scripsisse quae in codicibus illis assignantur.

De Oribasio, Adamantio, Myrepso.

Pervenio nunc ad Oribasium, Iuliani imperatoris qui 48
apostata vocatur archiatrum[1]). Is amplissimum opus Ἰα-

3) Hi sunt numeri paginarum: I Plin. ex. p. 163 b B, 847 a B — II ibid. p. 327 b B — III p. 417 a G — IV p. 689 a F — V Refut. p. 40.

4) ἔχει Salm. p. 163, ἔχουσι idem p. 847.

5) κάδους Salm. 847, κάδδους idem p. 163.

6) Ibidem citatur Neophytus Monachus in Lexico Herbario: Αἰγύπτιος κύαμος ὁ μέγας κύαμος.

7) Refut. p. 19. 32. 58; vide infra prol. § 99 adn. 2.

1) V. Fabricium in Bibl. Gr. vol. XIII p. 353.

τρικῶν cυναγωγῶν libris LXXII confecit, ubi omnia quaecumque a prioribus medicis egregie et utiliter scripta esse viderentur ex eorum libris compilavit certoque ordine disposuit[2]). Cuius vastae et ingentis collectionis ipse postea breviorem epitomen fecit, quae Cύνοψιc inscribitur. Eundem vero etiam de mensuris et ponderibus scripsisse testatur scriptor illius expositionis quae primum locum in collectione Galenea obtinet (§ 50. 52). Quod ego cum cognovissem primum inquirendum esse duxi, num forte in libris cυναγωγῶν de eo argumento quaedam traderentur. Sed ibi in variorum medicorum locis varias quidem mensuras afferri vidi, nihil tamen quod ab ipso Oribasio de ea re commemoraretur inveni[3]). Tum vero maiore etiam stu-

---

2) Confer praefationem ipsius operis ad Iulianum scriptam: δευτέραν ἐπέταξας πρᾶξιν πάντων τῶν ἀρίcτων ἰατρῶν ἀναζητήcαντά με τὰ καιριώτατα cυναγαγεῖν καὶ πανθ᾽ ὅcα χρηcιμεύει πρὸc αὐτὸ τὸ τέλοc τῆc ἰατρικῆc. Libros LXXII id opus habuisse scribit Suidas s. v. Ὀρειβάcιοc; septuaginta tantum libros eidem tribuit Photius in Bibl. cod. 217. Qui omnino copiosius (inde a cap. 216) de Oribasii scriptis disserit.

3) Omissis brevioribus eius operis reliquiis quae adhuc editae sunt (v. Choulant. I p. 122 s.) adhibui Matthaei priorum quindecim librorum editionem, quae inscribitur XXI veterum medicorum Graecorum opuscula (Mosquae 1808). Unde haec de mensuris excerpsi: Antyllus, medicus incertae aetatis (Fabr. XIII p. 71) habet δραχμήν (p. 168), τριώβολον (p. 174), κοτύληc Ἀττικῆc ἥμιcυ (168), κύαθον (174), μύcτρον (171). Adde p. 186: ὀπὸc Κυρηναϊκὸc cὺν ὕδατι διειμένοc — πινόμενοc μέγεθοc ὅcον ἐρεβίνθου. — Archigenes, qui ante Galenum Romae artem medicinam exercuit (Fabric. p. 80), et Romanis et Graecis vel Aegyptiis mensuris usus est. Inveniuntur apud eum ξέcτηc (163), ἡμικοτύλιον (157), κύαθοc (221), λίτρα (162. 163), ἡμιλίτριον (156), δραχμή (162. 221), ὁλκή (221. 222), ἡμιόλκιον (222), quod quidem nullo alio loco legi, denique μύcτρου cυμμέτρου πλῆθοc (163). Uno loco cφαῖρα, i. e. globulus, magnitudine Ποντικοῦ καρύου definitur (221). — Dieuches, qui a Plinio citatur (Fabr. 141), plane Graecam consuetudinem sequitur. Pondera sunt μνᾶ (40), δραχμή (44. 45. 46. 216), τριώβολον (39: ὅcον τρ. ὁλκῆc); mensurae κοτύλη (38. 40. 42 al.),

dio quaerere coepi, si quid praeterea de mensuris Oribasius scriptum reliquisset. Ac mox vidi Du-Cangium saepius citare Oribasium de ponderibus et mensuris manu scriptum[4]; quibus vestigiis cum insisterem, contigit mihi, ut eundem librum quo ille usus est Parisiis reperirem. Hinc quattuor illas tabulas Oribasianas descripsi (fr. 67–70), de quibus iam breviter dicendum est. Primum omnium apparet eas tabulas non magis ab Oribasio quam Galeneas a Galeno vel Dioscorideam a Dioscoride scriptas esse (§ 49. 81).

ἡμικοτύλιον (46), ὀξύβαφον (47. 216); tum τέταρτον μέροc vel τεταρτημόριον τῆc χοίνικοc (45. 48), unde alio loco prava scriptura τεταρτημόριον τῆc χόαc in χοίνικοc mutanda (38); ἡμιχοινίκιον (42). — Diocles, a Galeno citatus, habet: εἰc μετρητὰc (pro μετρίταc) δέκα πραcίου μνᾶν (67), ἡμίεκτον εἰc ἀμφορέα (54), κύαθον (187. 215), denique ὅcον ἰcχάδα μετρίαν, caricae mediocris magnitudine (215). — Apud Herodotum, qui ante Galenum vixit (Fabr. p. 184), praeter κοτύλην (70. 164. 165) et κύαθον (80. 294) inveni κοχλιάριον (165) et μύcτρου πλῆθοc (ibid.). — Justus, nisi fallor is qui Galeno aequalis fuit (Fabric. p. 306), δραχμάc aliquoties scripsit (223). — Item apud Lycum, a Galeno citatum, reperi δραχμήν (194); tum: cφαιρία γίνεται ἡλίκα κυάμου (217: haec igitur non propria mensura). — Philagrius, Galeno posterior (Fabric. p. 364) partes, non mensuras, in formulis medicamentorum perscribere solitus est, habet tamen κοχλιάρια (58). — Philotimus, non is qui Erasistrato, Theophrasti discipulo, aequalis fuisse dicitur (Fabric. p. 369), nullis nisi Romanis ponderibus et mensuris usus est: libra, uncia, scripulo, sextario (82—86). Uno loco (86) drachmae nota ζ excidisse videtur. — Philumenus (Fabric. p. 367) habet δραχμήν, ὀβολόν, κύαθον (219); denique Xenocrates, qui sub Tiberio vixit (Fabric. p. 452), δραχμήν et κοτύλην (357). Haec sunt quae apud Oribasium de mensuris inveni.

4) Vide s. θερμόc: *Oribasius de ponderib. et mensuris MS: ὁ θερμὸς ἔχει κέρατον α΄ καὶ ἥμισυ*, qui est locus fr. 67, 33. Tum sub κεράτιον idem affert fr. 67 § 27, sub cτάγιον eiusdem fragmenti § 14. 15. 16. 26. Alio autem libro usus est (nisi ipse erravit) in afferendis his: *δράμη ponderis species apud medicos. Oribasius MS δραμὴ κέρατον α΄* — ubi nostra tabula (fr. 67, 35) habet: ἡ δραγμὴ ἔχει κέρατον α΄ C. Quae ibidem addit Du-Cangius, ea rursus congruunt cum § 28.

Nimirum et in tertia tabula (fr. 69, 4) ipse Oribasius auctor citatur, nec per dicendi genus ulla e reliquis tabulis ab Oribasio scripta esse potest. Quid multa? Pertinent omnes ad collectionem Galeneam, a qua nisi levioribus in rebus non dissentiunt. Prima enim Oribasiana tabula similis est capiti Galeneae collectionis octavo, tum secunda tabula respondet capiti V, tertia capiti IV, denique quarta capiti III. Quaecumque igitur infra de illis Galeneis capitibus disputabimus, eadem ad has Oribasianas tabulas pertinebunt. Praeterea quid discriminis in utraque collectione edenda fecerimus, expositum est in praefatione.

Addo hoc statim loco Adamantii mentionem. Scripsit is Φυcιογνωμικά, quae dedicavit Constantio, Constantini Magni filio[5]). Unde colligimus eum in honore fuisse apud illum imperatorem, qui cum inimicus fuerit Iuliano, admodum verisimile videtur Oribasium, Iuliani archiatrum, librum quendam composuisse adversus Adamantium, κατὰ Ἀδαμαντίου, quam scripturam in libris corruptam duobus locis restituimus[6]). Ceterum nonnulla de ponderibus et mensuris scripta ab Adamantio invenerunt Salmasius et Du-Cangius[7]), quae si quis Parisiis sedulo quaerat, facile

---

5) De scriptis Adamantii v. Fabricium in Bibl. vol. II p. 171. Sed idem in eo errare videtur, quod Constantio illi, qui sub Honorio fuit eiusque sororem (non *uxorem*, quod habet Fabricius) in matrimonium duxit (a 417), physiognomica ab Adamantio dedicata esse opinatur. Nam ex illo Ὀρειβάcιοc κατὰ Ἀδαμαντίου (v. adn. 6) utique apparet non post Oribasium floruisse Adamantium, unde porro probabile est eum Constantio imperatori, qui decessit anno 361, physiognomica dedicasse atque apud eundem in honore fuisse.

6) Fr. 54, 15 libri omnes Ὀριβάcιοc κατὰ Ἀδαμάντιον habere videntur, altero autem loco (fr. 69, 4) ἀδάμαντι in codice legitur. Iam κατὰ Ἀδαμάντιον ita quodammodo potest defendi, ut ea pars Oribasii librorum, ubi Adamantius citatur (nam huius etiam medicamenta exscripsit Oribasius), significetur. Hoc si cui arrideat, non repugno: mihi diu ac multum ea re considerata non dubium est, quin κατὰ Ἀδαμαντίου eo quo supra demonstravi sensu scribendum sit.

7) Salmasii locum vide supra § 47. Du-Cangius (tom.

in lucem proferat: nobis quamvis cupientibus otium eius rei exsequendae non concessum fuit.

Denique uno loco etiam Myrepsus de ponderibus citatur a Salmasio[8]). Ne tamen hic novum quendam auctorem afferri existimes, ea ipsa quae ab illo tribuuntur Myrepso petita sunt e prima tabula Oribasiana. In eo autem codice unde nos has tabulas edidimus, quo eodem usus est Salmasius, Oribasiana appendicem quasi faciunt amplissimae Nicolai Myrepsi medici collectionis: nihil igitur nisi Myrepsi nomen ad has tabulas, quas ab Oribasio non scriptas esse intellegeret, transtulit Salmasius.

De tabulis Galeneae collectionis in universum disseritur.

Hoc longiore apparatu praemisso iam aggredior rem 49
longe difficillimam, ut de iis tabulis mensurarum ac ponderum quae Galeni libris affixae atque initio ipso Galeni nomine inscriptae sunt accuratius exponam. Ac speraveram equidem, cum de Heronianis tabulis explicuissem, gravissimam huius praefationis partem me confecisse; sed tamen hic multo plures multoque maiores video difficultates. Nam in illis Heronianis, etsi multo obscura essent, tamen sua cuique tabulae aetas tribui poterat et per se quaeque quasi certam et definitam mensurarum rationem exhibebat: at in his tabulis mirum quantum fere omnia confusa sunt et perturbata. Verum tamen cum pleraque quae in iis traduntur quam maximi sint momenti, summa ope enitendum videtur, ut, quantum fieri possit, omnia explicentur et illustrentur. Qua in re eandem fere viam ac

---

II, Indicis p. 24) inter auctores Graecos ineditos, quibus se usum esse dicit, affert *Adamantinum* (voluit *Adamantium*) *de ponderibus et mensuris, maxime medicorum, ex cod. Reg. 2690.* Vide etiam Labbaeum in Bibl. nova MSS. (a. 1653) p. 123: *Adamantii, Africani, Dioscoridis Sorani et aliorum de ponderibus et mensuris ex cod. Reg. 36. 223. 299. 1305 et ex aliis.*

8) Refut. p. 37: *Myrepsus de ponderibus:* τὸ γράμμα ἔχει κέρατα ϛ′ ἤτοι ξυλόκοκκα. ὁ ὀβολὸς ἔχει κέρατα τρία, quae apud nos leguntur in fragm. 67, 31. 32. Idem citatur in Plin. Exerc. p. 327 b B.

rationem sequendam esse duxi qua in Heronianis tabulis usus sum.

Nullam ex his tabulis ab ipso Galeno scriptam esse et ne originem quidem ullius ad eum referri posse, tam dilucide apparet, ut demonstratione non egeat[1]). Iam sub primis imperatoribus tabulam de medicorum mensuris et ponderibus compositam esse vidimus eiusque auctorem alios qui antea de eodem argumento scripsissent secutum esse (§ 40). Tum Galenum, qui secundo saeculo vixit, legimus multos libros de ponderibus et mensuris scriptos cognovisse eorumque auctoritate usum esse (§ 45). Qua autem in terra et quo tempore primum de iis rebus scriptum esse censemus? An dubium est, quid sit respondendum? Profecto cum in Aegypto sub Ptolemaeis regibus artis medicinae studia mirifice florerent, et quaecumque a medicis scripta erant diligenter legerentur, tunc etiam primum exstiterunt qui varias mensurarum rationes in tabulas componerent atque inter se compararent[2]). Hinc postea ea mensurarum scientia translata est Romam, atque ut Heronianae tabulae sic etiam medicinales temporum decursu, prout cuiusque aetatis usus ferebat, multimodis immutatae et in alias ab aliis formas redactae sunt.

Ante omnia igitur quaerendum est, quaenam primaria earum tabularum forma fuisse videatur. Hic recentiores quaedam tabulae propius ad antiquam formam accedere

---

1) Primus, quantum scio, Neander in Synopsi mensurarum (Basil. 1555) p. 64 Galenum earum tabularum auctorem esse negavit: *Sed procul dubio*, inquit, *quilibet ista legens mecum ita iudicabit, ista non a Galeno sic mutile et confuse scripta: sed cum iniuria temporum vel neglectius habita, vel violentius disturbata essent, deinceps ab alio quodam, cui tamen sua debetur gratia, turbide et quomodocumque convoluta et consarcinata esse.*

2) Maximum eius rei documentum repeto ex illo Galeni loco (fr. 44), ubi οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων γραψάντων unciae drachmas septem et semissem tribuere dicuntur: hanc enim aestimationem ad Ptolemaicam drachmam pertinere constat (§ 71). Verum etiam multa alia Aegyptiae originis vestigia exstant, quae infra suo quaeque loco notabimus.

videntur quam illa vetustissima Benedictinorum (§ 40). Omnino earum tabularum scriptoribus id propositum fuisse iudicamus, ut quaecumque medicos in formulis medicamentorum perscribendis de ponderibus et mensuris scire necesse esset, ea breviter proponerent. Primum igitur — quamquam non omnes id fecisse videntur — notas ponderum et mensurarum describebant, tum separatim de ponderibus, deinceps de mensuris et liquorum et granorum exponebant. Atque in liquidorum mensuris definiendis non omiserunt rem gravissimam, ut aut vini aquaeve aut olei pondera singulis mensuris adscriberent. Iidem varias ponderum rationes ita explicabant, ut primum Attica pondera cum Ptolemaicis, tum alii qui Romae scribebant utraque cum Romanis compararent, deinde mensuras quoque et Atticas et Aegyptias et Romanas componerent.

Huius antiquae et primariae formae speciem praebet in Galenea collectione prima expositio de ponderibus et mensuris, de qua continuo dicturi sumus. Quamquam etiam in aliis tabulis satis certa eius rei vestigia servata sunt. At vero temporis intervallo longissimo omnes eae tabulae absunt a prima origine. Nam quarto demum et quinto saeculo in eam formam redactae sunt quae nunc exstat. Quod cum infra pluribus locis demonstraturi simus, hic id praeterimus, nisi quod in prima expositione Oribasium citari commemoramus, unde merito concludimus non ante quinti saeculi initium eam expositionem scriptam esse.

Sed tamen multum abest, ut omnia quaecumque in his tabulis traduntur ad illa recentiora tempora revocari debeant. Immo plurima e vetustioribus libris petita et cum recentioribus rationibus conglutinata sunt. Hoc igitur maxime nobis agendum erit, ut has tabulas in sua quasi elementa resolvamus, quantumque fieri possit, singulorum locorum et aetatem et auctoritatem definiamus.

Unum hoc loco non omittendum est, quod ad totam eam disputationem quam aggredimur pertineat, capita a nobis numerari eius collectionis quam Charterius in extremo volumine Hippocratis et Galeni operum edidit. Nam praeterea aliae in aliis libris eius collectionis formae ex-

stant, qua de re in praefatione critica exposuimus. Sed Charterianam editionem non solum propterea sequendam esse duximus, quod plurimi viri docti adhuc eam citare consuerunt, sed etiam quia eadem ita plenior et copiosior est ceteris, ut si varias collectionis formas inter se comparare velis, hoc quasi fundamentum subiici necesse sit.

Prima expositio de medicorum mensuris et ponderibus illustratur.

50 Primam expositionem de medicorum mensuris et ponderibus, quae Galeneae collectionis capita I ad V complectitur, non ante saeculi V initium scriptam esse iam significavimus. Sed scripta est ab homine nec indocto nec inconsiderato. Is priorum medicorum eorumque qui de ponderibus scripserant libros, quantum res postulabat, satis cognoverat. Omitto titulum Γαλήνου τοῦ cοφωτάτου et cetera, qui nescio an ab aliena manu postea adscriptus sit, sed ipse expositionis scriptor infinitam esse secundum regiones hominumque mores ponderum et mensurarum varietatem non ignorat, atque de iis quae maxime vulgata sint explicare sibi proponit (cap. I). Iam primum de notis ponderum et mensurarum accuratissime ita exponit, ut veterum, h. e. scriptorum primi secundive saeculi, praecepta sequatur (II, 1: τοῖc παλαιοῖc κατακολουθοῦντα, ib. 6: παρὰ παλαιοῖc); tum de ponderibus, deinde de mensuris liquorum, extremo brevius de mensuris aridorum tradit. In ea autem parte quae est de mensuris liquidorum (cap. IV) admodum scienter pondera variorum liquorum definiuntur et in tabula quadam proponuntur, ibidemque Oribasius citatur, gravissimus illius aetatis auctor (§ 48). Denique extrema expositione (cap. V, 8) infinita solidarum rerum ponderis varietas esse dicitur κατὰ τὴν τῆc ἰατρικῆc τέχνηc διδαcκαλίαν καθὼc οἱ πρὸ ἡμῶν cοφοὶ ἰατροί τε καὶ διδάcκαλοι ταῦτα ἡμῖν διεcαφήνιcαν.

Haec igitur de doctrina scriptoris ac de auctoribus quibus usus est: iam ipsas eius tabulas, si quid in his obscurius esse videatur, explicemus.

Ad capita primum et secundum nihil adnotandum est.

De ponderibus quae ibidem afferuntur.

Capite tertio de ponderibus agitur. Hic praetermissa mina primum de libra eiusque partibus quaeramus. Haec omnia proprie ad Romanam normam descripta sunt. Libra uncias habet XII, uncia denarios sive drachmas sive ὁλκάς VIII, drachma γράμματα sive scripula III, scripulum obolos II. Ea fuit ponderum ratio inde a Neronis aetate, ubi primum octo denarii ex uncia facti sunt[1]). Ad haec vero, postquam Constantinus imperator totam rem nummariam restituit et ad auri libram omnes rationes revocavit, accessit κεράτιον sive siliqua, quod proprie fructus nomen fuit[2]), sed tum sextam scripuli partem, minutissimum pondus, significare coepit[3]). Quin etiam ipsa siliqua, ut scriptor tabulae docet, tum in IV σιτάρια sive granula dividebatur; sed servabatur praeterea chalci memoria, qui cum octava oboli pars esset, κεράτιον sive tertia oboli pars habebat chalcos duo et bessem (χαλκοῦς δύο δίμοιρον· ὁ γὰρ ὀβολὸς ἔχει χαλκοῦς η´). 51

Sed restat ut de initio eiusdem capitis dicatur, ubi haec leguntur: Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Αἰγυπτία ἔχει ⊦ ις´· ἡ μνᾶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔχει ⊦ κ´. Hic prima definitio facile

---

1) V. Metrol. p. 235. 113 s.

2) V. Sprengel. in comment. in Dioscoridem p. 415: *κεράτια sunt legumina Ceratoniae Siliquae L., Romani siliquas Graecas fructum dicebant.*

3) Siliqua quonam tempore inter pondera recepta esset, praeter Christium p. 47 (conf. § 41 adn. 5), qui rem in transitu attigit, nemo adhuc quaesivit. Iam vetustiore tempore Aegyptii atque Hebraei frugum grana pondera fecisse videntur. Romanis autem tam exiguis ponderibus non prius opus fuit quam ad auri libram omnia rerum pretia referebantur, quod sub Constantino imperatore factum esse constat (v. Metrol. p. 245 s.). Tum minutissimum pondus fieri necesse fuit, quo in rationibus subducendis uterentur. Itaque siliqua, sexta pars scripuli, ponderibus addita est. Cuius primus mentionem facit Vegetius, qui exeunte saeculo IV scripsit, in formula medicinali (art. vet. 1, 20: *auri semunciam, ballucae siliquam*). Eodem tempore siliquae nomen impositum est argenteo illi nummo qui tantundem quantum una auri siliqua valeret (v. Metrol. p. 249).

explicatur. Nam Attica mina, quae XVI uncias sive unam libram et trientem habet, convenit cum proprio Atticorum talento quod fuit octoginta librarum Romanarum[4]). Vetusti igitur Attici talenti memoria ne quarto quidem saeculo vel quinto post Chr. n. apud medicos oblitterata erat. Quod egregie confirmatur testimonio Dioscorideae tabulae (cap. XIV, 8): ἡ μνᾶ κατὰ τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν ἄγει ⊏̊ ιϛ´, h. e. medicorum in usu vetus Attica mina servabatur. Quid autem de Aegyptia mina statuamus, quae aequalis Atticae esse dicatur? Nunquam Aegyptiorum nummi ad Atticam normam facti sunt, et diversa Ptolemaica mina fuit ab Attica. Nec vero hoc loco Aegyptia mina proprie est accipienda, sed dicta pro Attica. Unde hoc factum? Memineris, quaeso, artis medicinae sedem et quasi domicilium inde a Ptolemaeorum regno usque ad Augusti tempora Alexandriam fuisse; medici autem Alexandrini Attico maxime pondere utebantur: quapropter non mirum est Atticam minam etiam Aegyptiam dici.

Denique in Romana illa mina cui XX unciae tribuuntur explicanda ne praeter necessitatem inmoremur. Nam ea res egregie a Boeckhio[5]) illustrata est. Nimirum posteriore aetate — puto equidem a quarto inde saeculo — centumpondium Romanum etiam talenti modo dividere consueverunt. Sic exstitit sexagesima pars sive mina, quae habebat libram Romanam unam cum besse sive uncias XX. Quae ut hoc loco Ῥωμαϊκή, ita ab Epiphanio Ἰταλική vocatur (fr. 82, 44).

De mensuris liquorum.

52 De mensuris is qui hanc expositionem scripsit duobus capitibus (IV et V) disserit.

Primum mensuras liquorum prorsus e Romanorum ratione describit. Nam τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον est amphora Romana, quae VIII χόας sive congios habet. Congio autem VI sextarii conveniunt. Dimidia sextarii pars vulgato

---

4) Multiplica libram $1\frac{1}{3}$ cum 60, ut e mina talentum fiat: habes libras Romanas 80. Conf. Metrol. p. 147.

5) *M. U.* p. 299 s. Conf. etiam Christium. p. 77 s.

nomine κοτύλη vacatur; praeterea autem Attica appellatio τρυβλίον affertur. Quod autem eadem mensura etiam κοχλιάριον vocatur, id ab interpolatore additum esse postea demonstrabimus (§ 80).

Sextarius et τρυβλίον olei pondere, alter ad libram I S, alterum ad uncias IX definiuntur, ipsa tamen olei significatio omissa est (supra § 42). Sed totus hic locus, cum merito suspectus videatur, a nobis uncis notatus est (v. § 80).

Eo loco quo de cotylae divisione agitur multa in codicibus turbata esse videntur[1]). Nos primum post τὸ τρυβλίον δὲ eiecimus τὸ μικρόν, tum Neandrum secuti reliqua quae inepte addita sunt extrusimus. Sic igitur pure atque emendate locus scribendus est: τὸ τρυβλίον δὲ ἔχει μύστρα μεγάλα γ', ὀξύβαφα δὲ δ'· τὸ γὰρ μέγα μύστρον ἔχει ὀξύβαφον α' καὶ γ''.

Cotylae partes praeter maius mystrum et oxybaphum sunt cyathus, sexta pars cotylae, tum χήμη μικρά sive μύστρον μικρόν, quae dimidia cyathi pars esse dicitur. Hae igitur secundum scriptorem tabulae minimae sunt liquorum mensurae

κοτύλη sive τρυβλίον [κοχλιάριον]	1			
μύστρον μέγα	3	1		
ὀξύβαφον	4	1⅓	1	
κύαθος	6	2	1½	1
χήμη μικρά sive μύστρον μικρόν	12	4	3	2

1) Quae infra in contextu (fr. 54, 6) exhibuimus, ea est vulgata Charterii scriptura, cum qua Stephanus consentit usque ad ὀξύβαφα γ', omittit autem reliqua. At perversum est, quod mystro tribuuntur ὀξύβαφα γ', cum eodem loco tria mystra cum quattuor oxybaphis aequiparentur. Ac facile perspicitur ὀξύβαφα γ' prave scriptum esse pro ὀξύβαφ. α' γ'', unde efficitur genuinam loci scripturam exstare apud Neandrum, quam in nostro libro habes, si ea quae uncis inclusa sunt omittis. Idem praeterea confirmatur auctoritate eius qui cap. XIII composuit, nisi quod illic perinde ὀξύβαφον α' γ'' in ὀξύβαφα γ' corruptum est. Denique insigniter comprobatur Bernardi coniectura μυστρῶν τριῶν apud Hesychium v. τρυβλίον scribentis.

Sequitur altera pars capitis IV, ubi copiosius de ponderibus liquorum exponitur. Mel vino gravius esse dicitur septem vicesimis partibus[2]) sive una fere tertia, idem oleo gravius dimidia parte. Vinum autem olei pondus nona parte superat. Unde fit ut Romana amphora, quae vini habet pondo LXXX, eadem olei habeat pondo LXXII, mellis CVIII. Eadem ratio ad omnes minores mensuras valet, quod quo facilius perspiceretur, haec omnia in tabula quadam accurate descripta sunt.

Porro Oribasius auctor de mensuris citatur (supra § 48). Is quod sextarium vini μέτρῳ μὲν ἔχειν ℱ κδ΄ dicit, metricas uncias, quae sunt cornus olearii, intellegit (§ 46); idem autem recte vini sextario pondo I uncias VIII tribuit. Mellis pondus paullo maius esse statuit quam scriptor huius tabulae; sextario enim mellis tribuit pondo II S, non II et quadrantem[3]).

De mensuris frumentariis.

53 Denique capite V de frumentariis mensuris agitur. Omittamus primum Aegyptiam artabam et modium. Sed modii Italici, i. e. Romani, legitima divisio traditur eaque cum Atticis mensuris componitur. Haec omnia tam perite ac diligenter scripta, ut unus error κυάθους η΄ pro ϛ΄ (5) scriptori expositionis tribui non possit; merito igitur ϛ΄ coniectura restituimus[1]).

Inexplicabilis difficultas in eo inesse videtur, quod Aegyptiae artabae quinque modii tribuuntur. Quos modios Romanos esse ex ipsa tabula cognoscitur; sed iidem prae-

---

2) Sic enim accipienda sunt Graeca verba τετάρτῳ μέρει καὶ προσέτι δεκάτῳ. Adde $\frac{1}{10}$ ad $\frac{1}{4}$, fiunt $\frac{7}{20}$.

3) Cum Oribasii ratione prorsus convenit tabula Dioscoridea, de qua vide infra § 81.

1) Tabula Oribasiana secunda (fr. 68, 1), quae respondet huic V capiti, eodem loco habet ἡ δὲ μήκωνα ἔχει κυάθους η΄. Videtur igitur scriptor aliam mensuram intellexisse. Sed in emendata tabulae forma utique ex legitima ratione ἡ ἡμίνα ἔχει κυάθους ϛ΄ restituendum fuit.

terea Aegyptii recte appellantur, quoniam in Aegypto vetus artaba ex Romano modio definita erat (§ 39). Verum ipsa artaba quae hic affertur nec recentior est modiorum trium et trientis nec vetustior illa sive Ptolemaica modiorum quattuor semissis. Revocanda tamen sunt in memoriam quae supra eodem loco (§ 39) de Aegyptiis mensuris sub Romanorum imperio mutatis diximus. Universa mensurarum ratio e cubito solido Romanorum, qui decem modios capiebat, derivabatur. Iam si omnes vetustiores mensuras servare voluissent, Ptolemaicum medimnum, qui antea IX modiorum fuerat, decemmodium facere debebant. Quodsi hoc minus placebat, tamen Ptolemaica artaba, dimidia medimni pars, ita recipi poterat, ut iam dimidia cubiti pars sive V modiorum fieret. Hoc etsi ad ipsam Aegyptum non valuit — nam ibi omnino minor artaba modium trium et trientis in usu fuisse videtur — tamen ab illa provincia quae olim Aegyptiorum fuerat, Cyprum insulam dico, mensuram quinque modiorum non alienam fuisse cognoscimus ex Epiphanio[2]). Ea igitur est Aegyptia artaba quae hoc loco commemoratur.

De iis tabulis quae primam expositionem proxime sequuntur.

Hactenus de prima ponderum et mensurarum exposi- 54
tione quae Galeni nomine inscribitur. Cuius etsi auctorem frustra quaesivimus, tamen et qua fere aetate scripta esse videretur, coniicere potuimus, et ab uno illa omnia certo ordine et consilio composita esse cognovimus. Iam vero sequitur apud Charterium[1]) collectio quaedam indigesta,

---

2) V. infra fr. 82, 7. Nonnullos alios locos de artaba V modiorum obscure, ut solet, affert Bernardus p. 66 s. Sed tamen quae de Hieronymo significat ea corriges subtili Queiponis disputatione perlecta (I p. 212 s.).

1) Primo dubitavi, num Charterius omnes illas tabulas inde a capite VI eodem ordine in codice aliquo perscriptas invenisset; ac veri similius mihi videbatur ea variis e libris et manu scriptis et editis compilata esse. Sed tamen in iis copiis quae mihi suppeditarunt nullum inveni fragmentum quod plane congrueret cum ullo Charteriano, similia autem plurima. Quo facto, si minus cer-

ubi varia admodum variis e libris compilata sunt (cap. VI —IX). Inscripta sunt Περὶ σημείων καὶ χαρακτήρων τῶν ἐν ταῖς συσταθμίαις καὶ περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων, continentur autem hoc titulo primum duae notarum tabulae uno capite (VI) comprehensae, quas ego distinguendas et discernendas esse statim demonstrabo, tum tres tabulae ponderum et mensurarum a variis scriptoribus profectae (cap. VII. VIII. IX).

Multo brevior est illa eius collectionis forma quam editiones Aldina ac Basileensis et Stephanus exhibent, qui et capitis VI partem alteram et caput VII et VIII omiserint[2]). A Neandri vero libro etiam caput IX abest, et capitis VI pars prior legitur post caput II. Ne tamen eae tabulae quas ab his omissas esse dixi aut suspectae aut neglegendae esse videantur: exstant et eadem, quae in Galenea collectione solus habet Charterius, in appendice Nicandri Aldini, quae suam per se habet auctoritatem, et nonnulla ex his continentur tabulis Oribasianis ex pervetusto codice a me editis (fr. 67—70). Videmus igitur permultos aetate Byzantina eas tabulas in suum usum descripsisse aliosque alium in ordinem redegisse. Nobis autem de eo argumento iam ita disputandum est, ut separatim per se quamque tabulam illustremus.

Secunda tabula de notis ponderum et mensurarum explicatur.

55 Initio eius collectionis de qua agimus primum separanda est capitis VI pars prior (1—10), quam singulari quadam auctoritate esse facile demonstratur. Nam is qui eam tabulam scripsit breviter praefatus de rei gravitate primum de ponderum notis ita exponit, ut a summo minae pondere descendat ad libram et unciam et sic porro ad ἡμιώβολον, minimum pondus; tum idem e mensuris liquidorum sextarii et cyathi notas affert. Quae cum peritissime eoque ordine qui ad rem aptissimus est composita sint, sine dubio spurii iudicandi sunt duo illi loci de μέρους et ὁλκῆς

---

tum, at probabile est eas tabulas a Charterio ex uno codice editas esse.

2) Conf. praef. crit. ad Galen. coll.

notis (5. 11), quos minime ad contextum expositionis pertinere, sed a recentiore manu adscriptos esse apparet.

Atque in promptu est etiam de aetate huius tabulae coniecturam facere. Nempe aut ipsa vetustior est reliquis huius collectionis fragmentis, aut e vetustiore fonte ita derivata, ut nihil, quod ad posteriora tempora pertineret, sit additum. Nam maximum momentum in Graecis ponderibus ponitur, atque ex his minimum ἡμιώβολον affertur ex ipsa Attica ratione. Romanorum pondera nulla nisi libra et uncia commemorantur; minime vero siliqua, recentioris aetatis index. Haec omnia tum scripta esse videntur cum primum Romani Graecorum medicorum libris cognoscendis incumbere ipsique medicinae arti tractandae studere coeperunt.

De tertia et quarta notarum tabula.

In altera capitis VI parte alia notarum tabula reperi- 56
tur, quae proxime cum prima expositione (cap. II) convenit. Quod quo facilius perspiciatur, singula sic inter se componamus:

cap. VI, 12	=	cap. II, 2	nisi quod nota choenicis $\overset{\text{οι}}{\chi}$ omissa est.
— - 13	=	— - 3	
— - 14.15	=	— - 4,	sed omissa est oboli nota ∾ (γραμμὴ περισπωμένη τεθεῖσα)
— - 16	=	— - 5	
— - 17	=	— - 6,	sed librae una tantum nota affertur.
— - 18	=	— - 7	
— - 19	=	— - 8	
— - 20	=	— - 9	
— - 21	=	— - 10	
— - 22	=	— - 11,	nisi quod hemina omissa est.

Omnino igitur praeter leviores quasdam res eandem notarum descriptionem hic atque illic legimus. Ne tamen hanc alteram descriptionem ex illa priore ortam esse exi-

stimes; sed potius prior ita facta esse videtur, ut scriptor eius eodem quasi fonte atque alter uteretur, sed his nonnulla pro suo arbitrio adiungeret.

Denique in fine totius Charterianae collectionis (cap. XVI) addita est brevis quaedam tabula, quae et re et fere etiam verbis congruit cum secunda notarum tabula (1—7).

De ponderum ratione in secunda ponderum et mensurarum tabula (cap. VII).

57 Sequitur Charterianum caput VII sive nostra secunda tabula de ponderibus et mensuris, quae inscribitur Ἔκθεϲιϲ περὶ ϲταθμῶν καὶ μέτρων ἀκριβεϲτάτη.

Huius quattuor partes discernere licet, quarum prima ponderum tabulam continet (1—11). Ea prorsus ad similitudinem Heronianarum tabularum composita est. Nam ut illic a digito, ita hic initium fit a siliqua, minimo pondere, quae μονάϲ vocatur [1]). Tum certo ordine maiora quaeque pondera ex prioribus quibusque definiuntur, ut obolus e siliqua, scripulum ex obolo, cetera eodem modo. Sed uno loco error latet, cuius culpa librario alicui, non scriptori tabulae, assignanda est. Nam cum drachmae scripula tria tribuantur ita, ut sit librae pars nonagesima sexta, eadem drachma cum suo semisse non potest efficere δηνάριον, quod pro septuagesima secunda parte librae computatur, sed id δηνάριον drachma cum suo triente efficiat necesse est. Scribendum igitur (5) τὸ δηνάριον δραχμὴν μίαν γʺ (h. e. Γ pro C nota semissis). Iam omnia egregie inter se congruunt, quemadmodum haec tabula docet:

κεράτια	3	habet	ὀβολόϲ,	1728	libra
ὀβολούϲ	2	—	γράμμα,	576	—

---

1) Siliquae appellatio praeter κεράτιον affertur etiam κόκκιον, quae quidem vox ad vulgarem sermonem pertinere dicitur (ἰδιωτικῶϲ λεγόμενον). Κόκκοϲ apud Herodotum (4, 143) est nucleus mali Punici *(Granatapfel)*: tum apud medicos variorum fructuum grana κόκκοι appellari solent. Sic etiam hoc loco alicuius fruticis granulum intellegendum est, quo minimi ponderis loco utebantur. In fragmento Περὶ μέτρων (§ 86 extr.) κόκκοι piperis tamquam minimum pondus afferuntur.

γράμματα	3	habet	δραχμή,	288	libra
δραχμὰς	1⅓	—	δηνάριον,	96	—
δηνάρια sive					
cτάγια	1½	—	ἀccάριον,	72	—
ἀccάρια	2	—	cτατήρ,	48	—
cτατῆραc	2	—	οὐγγία,	24	—
οὐγγίαc	2	—	ὁλκή,	12	—
ὁλκὰc	6	—	λίτρα sive libra.		

Reperiuntur hic nova quaedam pondera, ὁλκή, cτατήρ, ἀccάριον, δηνάριον sive cτάγιον. De holce, quae sexta librae pars esse dicitur, supersedeo quaerere. Nullum uspiam praeterea tale pondus commemoratur, sed cum ὁλκή per se quodvis pondus significet, nihil obstat quin etiam sexta librae pars alicubi ita appellata sit.

'Accάριον, quod quarta unciae parte aestimatur, est ex eo nummorum aeneorum genere qui inde ab anno XV a. Chr. n. Romae a senatu signabantur[2]). Tum enim primum sestertius ex aere unciae pondere, dupondius semunciae factus est. De assis pondere dubitaverunt, num id quarta pars unciae fuerit[3]), sed ex hoc quidem loco colligitur ἀccάριον posteriore aetate tanti aestimatum esse.

Qui post ἀccάριον cτατήρ affertur, eum, quoniam cum asse coniunctus sit, pro dupondio habere possis. At in tabula Cleopatrae (X, 15) praeter staterem διπούντιον sive dupondius commemoratur; vides igitur, etsi pondus idem sit, diversos tamen nummos significari. Accedunt aliae caussae gravissimae, quibus hunc cτατῆρα Aegyptium tetradrachmum fuisse confirmatur. Sed de his infra dicemus (§ 72).

De denario quod cτάγιον *vocatur reliquisque ponderibus.*

Porro maxime mirum videtur, quod praeter δραχμήν 58
diversum pondus, δηνάριον, affertur, cum proprie δραχμή ipsum Romani denarii nomen fuerit. Hoc recte expli-

---

2) V. Borghesium in Cavedon. Numism. bibl. p. 118 ss., Mommsen. p. 761 ss.
3) V. Mommsen. p. 765 adn. 85.

cari nequit nisi ex ea rei nummariae ratione quae a Constantino imperatore instituta est; rursus igitur ad saeculum quartum et posteriorem aetatem deducimur. Omnes autem qui his rebus student magnopere ego oro et obtestor, ut et quae nova a me hic afferuntur diligenter exquirant, et, si quid ipsi rectius invenerint, id publice proponant, quo tandem aliquando tenebrae illis rebus offusae expellantur.

Constantinus cum rem nummariam fraude et furto priorum imperatorum paene ad exitium prolapsam ita restitueret, ut omnes rationes ad auri puri libram revocaret, nummorum pondus et aureorum et argenteorum voluit idem esse atque olim antiquissimi denarii. Nam et LXXII aureos sive solidos et totidem argenteos sive miliarensia e singulis libris fieri iussit[1]). Huius igitur ponderis ut summum ad omnem rem nummariam fuit momentum, ita id ipsum suo nomine non caruit. Etenim dictum est exagium sive ἐξάγιον, h. e. pondus exactum, idque vulgo mutilatum est in στάγιον[2]). Idem autem etiam δηνάριον appellatum esse cum aliis ex locis (fr. 58, 20. 77, 7. 15) tum ex hac tabula perspicimus. Hic primum commemorandum est denarios, nummos argenteos, illo tempore non in usu fuisse. Nam ipsum denarii nomen, siquidem moneta intellegebatur, abierat in minutissimi nummuli significationem; pondus autem quod olim denarii fuerat drachmae vocabulo designabatur. Itaque facile fieri potuit, ut pondus aurei et argentei nummi, quoniam restitutum esset ad antiquissimi denarii normam, ipsum δηνάριον vocaretur. Certe et in hac tabula et in posterioribus ita nuncupatur, neque equidem despero alios etiam locos apud scriptores illius aetatis inventum iri, ubi idem denarii pondus deprehendatur.

---

1) V. Mommsen. p. 779. 787. 790, vel Metrol. p. 245—49.

2) V. tab. Oribas. (fr. 67, 14. 15): ἡ οὐγγία ἔχει στάγια ϛ'. τὸ στάγιον ἔχει ἐξάγιον α'. Conf. Du-Cangium s. ἐξάγιον et in Gloss. med. Lat. s. *exagima*, eosque qui illic citantur. Optandum autem est, ut tota haec quaestio ab aliquo omnibus locis collectis et illustratis plane absolvatur.

Extrema ponderum tabula, quam totius tabulae primam partem esse diximus, tria minarum genera definiuntur. Hic primum sesquilibra tribuitur Italicae cuidam minae, de qua infra exponemus (§ 61). Tum ad verba ἡ δὲ Ἀττικὴ στάγια τρία e prioribus addendum est λίτραν μίαν[3]). Nam libra una cum tribus stagiis ex ipsa huius tabulae ratione facit uncias XII S, quae solvuntur in denarios Neronianos sive drachmas C, et cum Attica drachma cum denario aequipararetur, exstitit haec Atticae minae definitio, de qua infra paullo uberius dicemus (§ 67). Item de Ptolemaica mina sesquilibrali mox suo loco disputabitur (§ 65).

Reliqua deinceps de mensuris secundae tabulae.

In secunda huius tabulae parte mensurae liquidorum 59 ita exhibentur, ut primum minima mensura, quae κοχλιάριον vocatur, unius et dimidii denarii sive stagii pondere definiatur, tum reliquae mensurae perinde ac modo pondera cum minoribus quibusque comparentur.

Omnino hic peculiaris quaedam mensurarum ratio deprehenditur, quod quo facilius perspiciatur, compares, quaeso, hanc tabulam cum ea quam supra proposui (§ 52):

κοτύλη, τρυβλίον . . .	1			
ὀξύβαφον, μέγα μύστρον	2	1		
κύαθος	6	3	1	
μικρὸν μύστρον . . .	24	12	4	1
κοχλιάριον	48	24	8	2.

Quid in hac praeter cyathum simile est alteri tabulae? At exstat alia eius generis tabula quae Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἱππιατρικῶν inscribitur (infra § 79), ubi plane eodem modo minores mensurae definiuntur. Qua quidem collata hic nonnulla aut emendari aut illustrari potuerunt. Primum in cochlearis pondere correxi δηνάριον ἤτοι στάγιον ἓν ἥμισυ, quod quemadmodum accipiendum sit, posthac explicabitur[1]). Tum σίκλον apparet perperam inter

3) Haec est luculenta Christii coniectura l. c. p. 55.
1) Ex ratione huius tabulae amphora Romana habet cochlearia 4608; eidem autem conveniunt stagia 5760;

mensuras receptum esse, cum omnes reliqui auctores id nummi genus esse recte tradant[2]). Denique merito in eo offendimus quod tertia huius tabulae pars incipit verbis: δεῖ γινώϲκειν ὡϲ οἱ ἐνταῦθα καταγεγραμμένοι ϲταθμοὶ ἐπὶ τῶν ὑγρῶν μέτρων, ἐπὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατοϲ ϲυνετέθηϲαν. Quid? ubinam inveniuntur οἱ ἐνταῦθα καταγεγραμμένοι ϲταθμοί? Nisi forte una cochlearis ponderatio cuipiam satisfacit. Immo manifesto perspicitur non genuinam tabulae formam in hac secunda parte servatam esse, sed eum locum olim similiter scriptum fuisse atque in tabula hippiatrica.

Tertiae partis argumentum hoc est, ut vini aquaeve et olei et mellis pondera inter se comparentur. Similis igitur haec est expositio ei de qua supra diximus (§ 55), sed in ipsa ponderum ratione maximum discrimen deprehenditur. Nam hic initium fit a vase aliquo quod unam olei libram sive LXXII stagia capiat, atque idem vas aquae vel vini stagia LXXVIII, mellis XCIII S[3]) pendere dicitur. Est igitur ratio

olei ad	vinum ad	mel
72	78	$93^1/_2$
sive 12	13	$15^7/_{12}$ (vel $15^1/_2$)

Atqui secundum primam tabulam (fr. 54, 14) eorundem est ratio

---

ergo cochlear pendit stagia $1\frac{1}{4}$. Nec tamen ego, cum ἥμιϲυ in libris scriptum inveniatur, α΄ δ″ emendari posse, sed potius ἓν ἥμιϲυ restituendum esse existimavi. Quod qua de causa fecerim, infra exponam (§ 79).

2) V. prol. § 72 extr. Apparet scriptorem huius tabulae in eo libro unde haec petivit invenisse: τὸ ϲίκλον ἔχει ϲτάγια τρία (v. cap. VIII, 17). Iam cum μύϲτρον quoque tria stagia habere legeret, ea ita inter se confudit, ut ϲίκλον mensuram aequalem mystro esse opinaretur. Ineptissime id quidem: ceteroquin hoc ipso loco emendatio nostra ϲτάγιον ἓν ἥμιϲυ (adn. 1) mirifice confirmatur, nam ita tantummodo μικρὸν μύϲτρον cum siclo confundi potuit, si cochlear, dimidia mystri pars, habuit stagia $1\frac{1}{2}$.

3) Vulgo editum est εἴκοϲι ἐννέα, quod nihil esse apparet. Ego coniectura correxi ϙγ΄S, quoniam 78 + $15\frac{1}{2}$ faciunt $93\frac{1}{2}$.

9 10 $13^1/_2$

quae ut cum illis comparari possint, mutanda sunt in

12 $13^1/_3$ 18.

Videmus igitur olei ad vinum eandem fere in utraque tabula rationem esse, at in mellis pondere non exiguum discrimen observari. Quid vero? etiam Oribasium aliud mellis pondus statuisse supra vidimus (§ 52 extr.), idemque tradit auctor tabulae Dioscorideae (§ 81). Triplici igitur modo mellis pondus definitur, siquidem sextario mellis tribuuntur

ab Oribasio et in tab. Dioscoridea	30 unciae
in prima expositione	27 „
in hac secunda tabula	$23^3/_8$ „

Denique ut in prima expositione quarto loco (cap. V) de mensuris frumentariis agitur, ita quartae etiam huius tabulae partis idem est argumentum (23—26). Verba autem quae inter tertiam et quartam partem interposita sunt: ἡ μεγάλη κοτύλη ἴση τῷ ὀξυβάφῳ et plane aliena ab hoc loco et ipsa per se absurda sunt, quoniam magna quae dicitur cotyle dimidiae vulgari cotylae aequalis esse non potest.

Choenix trium cotylarum Aegyptia mensura est, de qua vide infra (§ 73).

Ἀμφορεύς cui XXXVI sextarii tribuuntur et metretes LXXII medimnusque CII sextariorum inter georgicas mensuras referendi sint, de quibus posthac exponemus (§ 77).

Metretes qui κατὰ Σύρους dicitur est Antiochensis (§ 74).

Omnino hanc quartam particulam ex eodem fonte derivatam esse apparet unde auctor tabulae Cleopatranae de choenice reliquisque mensuris exposuit (§ 76 extr.). Quapropter dubitari nequit, quin, si minus tota tabula secunda, at haec extrema eius pars ex Aegypto originem ducat.

De tertia tabula mensurarum et ponderum (cap. VIII).

De tabula tertia, sive Oribasiana prima (§ 48), accuratior quaestio in aliam opportunitatem aliudque otium differenda videtur, quoniam non eos nos esse arbitramur qui omnia uno tempore cum fructu aliquo exsequi possimus. 60

Nunc enim id agimus, ut ex iis quae adhuc obscura fuerunt gravissima quaeque eaque sana et a bonis auctoribus tradita, quantum in nobis est, illustremus; nec vero nunc eadem manu abiectissima quaeque tractare volumus. Sane aliquam huius tabulae explicationem componere poteramus; sed cum de plurimis rebus dubitatio relinquenda esset, quid tandem iuvabat frustra tantam operam impendere? Sed unum, quod nostrum sit, non supersedemus facere, ut totius tabulae argumentum enarremus quodammodo eiusque quasi elementa secernamus.

Confusa sunt mirum in modum et pondera et mensurae. Nam promiscue et ponderum mutuae inter se rationes definiuntur et mensurae ponderibus exiguntur. Quae nos ita in conspectum producemus, ut singula in certum ordinem redacta cum reliquis tabulis comparemus.

Pondera sunt mina sesquilibralis (10, v. prol. § 61. 65), mina sedecim unciarum (6, v. prol. § 51), libra Romana (7), uncia sex stagiorum (14 = VII, 8), στατήρ trium stagiorum (15 = VII, 7), cίκλον eiusdem ponderis (17 = XII, 13), δηνάριον aequale stagio (20 = VII, 6), κεράτιον stagii pars XXIV (25 = VII, 1 ss.), cιτάριον siliquae pars quarta (26 = III, 8). Ita cum scriptor tabulae ad minimum pondus pervenit, his nonnulla adiungit quae aliunde petivisse videtur: drachmam et ὁλκήν XVIII siliquarum (27. 28 = III, 5), γράμμα VI siliquarum (30 = III, 6 al.), obolum trium siliquarum (31 = III, 7 al.), denique θέρμην unius et dimidiae siliquae (32; aliter X, 10). Omnino igitur hanc ponderum descriptionem variis e libris tabulisque medicorum compilatam esse apparet. Propria huius tabulae est θέρμη, pro qua et Oribasiana (67, 33) et aliae habent θέρμοc; insolitum cίκλον aequale stateri (infra § 68. 72).

Inter mensuras primo medimno duodequinquaginta librae tribuuntur. Quid hoc? num sunt librae frumenti? At vero modius, sexta medimni pars, secundum Plinium viginti fere libras habet (§ 25 adn. 6). Haec quomodo consocianda sint, videant alii: ego in tenebris, ut aiunt, quaerere nolo. Nec de reliquis mensuris nunc libet disputare; sed quidquid ex his memoratu dignum videbitur, posthac,

cum ad decimam tabulam pervenerimus, afferemus (§ 82 adn. 1).

De mina Italica sesquilibrali.

Quarta ponderum et mensurarum tabula (sive Charte- 61
rianum caput IX) duas habet partes, quarum in priore de ponderibus eodem fere modo quo in prima expositione (cap. III) agitur.

Hic primum disputandum est de mina illa Italica sesquilibrali, cuius iam bis in superioribus facta est mentio (cap. VII, 11. VIII, 10). Ea sic definitur: ἡ μνᾶ πρὸς τὸ Ἰταλικὸν ἔχει δραχμὰς ρμδ´, et porro: ὥςτε τὴν Ἰταλικὴν μνᾶν εἶναι λ^{1} α´ ἡμίσειαν. Item scriptor tabulae Dioscorideae (XIV, 8): ἡ μνᾶ — κατὰ τὴν Ἰταλικὴν (χρῆσιν ἔχει) Ϝ ιη´, τουτέστι λίτραν μίαν ἡμίσειαν, < δὲ ρμδ´. Iam primum recordemur Atticam minam fuisse XVI unciarum, tum Romanam illam, quae e centumpondio facta est, habuisse uncias XX (supra § 51 extr.): iam hoc loco tertia quaedam additur, quae, cum XVIII unciarum sit, ipsum medium locum inter Atticam et Romanam obtinet. Quid? tantamne minarum varietatem in Romano imperio fuisse? Immo etiam multo plures minae fuerunt. Sed hic de iis tantum dicendum quibus in Italia utebantur. Ingens ponderum Italicorum multitudo ad nostra tempora servata est, quo e numero ducenta fere Boeckhius in uno conspectu proposuit[1]). Ex his pleraque ad ipsam Romanam libram exacta esse et per se consentaneum est et calculis subductis facile apparet. Sed dubitari non potest, quin etiam minarum pondera in illa multitudine reperiantur. Ut duo Herculanensia pondera a Bayardo descripta ad ipsam Atticam minam exacta sunt[2]), quae ego pharmaceutica pondera fuisse existimo. Sunt vero etiam alia, unde maior mina cognoscatur. De quibus priusquam singillatim dicam,

---

1) P. 170—188.

2) Afferuntur haec pondera a Boeckhio p. 183 extr. Alterum pendit gramm. 424, alterum 452. Fac medium ex duobus: habes gramm. 438, h. e. ipsum Atticae minae sive XVI unciarum pondus.

primum summam sententiae meae expromam. Cum Graecae Italiae civitates aliae aliis ponderibus in commercio uterentur, has Romani non aboleverunt, sed tamen ita paullum immutarunt, ut eas certo unciarum numero ex sua libra definirent. Sic praeter Atticam minam XVI unciarum, qua medici maxime utebantur (§ 81), aliam pro usu civitatum minam faciebant XVIII unciarum, tum rursus alio ex usu tertiam eamque maiorem minam XX unciarum; quin etiam minam quandam Herculanensem fuisse XXVI unciarum sive librarum II et sextantis compertum habemus[3]). Haec non solum locorum, sed etiam temporum discriminibus distinguenda esse videntur. Maxime mina XX unciarum, quae e centumpondio Romano facta est, in Italia quidem posteriore demum aetate pervulgata esse videtur, quamquam in Asia et Aegypto simile quoddam pondus antiquitus in usu fuit (§ 66). Mina autem sesquilibralis, siquidem vera est nostra suspitio de Herculanensibus ponderibus, iam sub primis imperatoribus reperitur eademque et multo antea in usu fuisse videtur[4]) et porro ad quartum usque saeculum permansit[5]).

Verum tamen restat, ut ex ipsis ponderibus adhuc servatis mina sesquilibralis demonstretur. Est marmoreum pondus non prorsus integrum, a Montfaucono descriptum[6]), quod non tam centumpondium Romanum quam minae ses-

---

3) Est talentum Herculanense (apud Boeckh. p. 182) pondere gramm. fere 42700, unde fit mina gramm. 712 sive unciarum XXVI. Quae num cognata sit illi minae de qua infra (§ 68) exponetur, non meum est hoc loco exquirere.

4) Non possum hoc loco historiam quandam ponderum scribere. Sed, si quid video, illa mina, quam Romani cum in Italiae quibusdam civitatibus invenirent, suae sesquilibrae aequiperaverunt, est antiquissimum omnium pondus ex Aegypto ad Phoenices, porro ad Babylonios, Assyrios, Persas translatum, idemque etiam occidentem versus propagatum. Confer infra § 65.

5) Q. Junius Rusticus, praefectus urbi, cuius nomen duobus ex his ponderibus inscriptum est, eum magistratum gessit a. p. Chr. 345. V. Corsinium de praefectis urbis (Pisis 1766) p. 205.

6) V. Boeckh. p. 174.

quilibralis talentum esse videtur[7]). Eadem vero mina etiam ex aliis ponderibus cognoscitur. In museo Britannico servatur pondus nomine Q. Iunii Rustici inscriptum, quod cum sex Romanas libras habere videretur, a nemine adhuc explicari potuit[8]). Nam plurima I, II, V, X librarum pondera, at nulla VI librarum inveniri solent. At vero sunt illae VI librae Romanae, eaedem autem IV minae Italicae sesquilibrales[9]). Qua de re ne ulla dubitatio relinquatur, his accedit duplum eiusdem generis pondus, quod duo lapides Herculanenses exhibent. Namque hi duodenas libras sive octonas minas pendunt[10]). Item denique alia pondera, quorum unum ex eiusdem Q. Iunii Rustici auctoritate factum est, et duas minas et tres libras significare videntur[11]).

De reliquis tabulae IV (cap. IX) ponderibus.

Longiore hac disputatione interiecta iam ad propositum 62
licet reverti. Ipsa mina sesquilibralis a scriptore tabulae

---

7) Pendit illud marmor libr. Paris. 59 sive gramm. 28900, unde fit mina gramm. 482 sive unciarum fere $17\frac{2}{3}$. Cum marmor non integrum sit, habes hic ipsum minae sesquilibralis pondus.

8) V. Boeckh. p. 183.

9) Pendit lapis gramm. 1822,6, quorum quarta pars sunt gramm. 455,6 sive unciae fere 17. Iam forsitan quis has esse Atticas minas dicat paullo ultra iustum modum exaggeratas. Minime vero. Nam Atticae minae quattuor faciunt libras $5\frac{1}{3}$, quo pondere nulla certe civitas Italiae sub Romanorum imperio usa est. Immo id lapideum pondus necesse est et in minas et in libras facile solvi possit. Ne multa, sunt VI librae Romanae sive quattuor minae sesquilibrales; ipsum autem lapidis pondus paullo levius est.

10) Sunt apud Bayardum num. 190 et 191 (v. Boeckh. p. 183), penduntque singuli gramm. 3731, unde fit duodecima pars gramm. 311, quae est libra Romana; octava autem pars sive gramm. 466,5 sesquilibralem fere minam faciunt.

11) V. Boeckh. p. 172 extr. et 174 init. Ne quis tamen omnia Iunii Rustici pondera huc pertinere existimet. Qui cum praefectus urbi esset, profecto etiam pondera proprie Romana ex sua auctoritate facienda curavit, qualia exstant in Boeckhii tabula p. 172. 175 al.

explicatur his verbis: ἡ μνᾶ πρὸϲ τὸ Ἰταλικὸν ἔχει δραχμὰϲ ρμδ´, πρὸϲ δὲ τὸ Ἀττικὸν δραχμὰϲ ρκβ´· ὥϲτε τὴν Ἰταλικὴν μνᾶν εἶναι λ^{1} α´ ἡμίϲειαν, τὴν δὲ Ἀττικὴν (vel πρὸϲ δὲ τὴν Ἀττικὴν) λ^{1} α´ Ϝ γ´ δραχμὰϲ δ´. Quibuscum primum comparemus similem locum tabulae Dioscorideae (XIV, 8): ἡ μνᾶ κατὰ μὲν τὴν ἰατρικὴν χρῆϲιν ἄγει Ϝ ιϛ´, τουτέϲτιν ὁλκὰϲ ρκη´· κατὰ δὲ τὴν Ἰταλικὴν Ϝ ιη´, τουτέϲτι λίτραν μίαν ἡμίϲειαν, < δὲ ρμδ´. Similes esse dixi duos locos, minime tamen aequales. Primum enim numeri differunt in mina Attica sive medicinali, quae in priore tabula vel CXXIV drachmas (tot enim sunt λ^{1} α´ Ϝ γ´ δρ. δ´) vel CXXII, contra in Dioscoridea CXXVIII habere dicatur. Tum accuratius si priorem locum inspicimus, apparet non tam de duabus diversis minis, ut in tabula Dioscoridea, quam de una mina sesquilibrali agi, quae et Atticis et Italicis drachmis definiatur. Quid? quod ibidem (2) uncia Atticis drachmis VII, Italicis VIII exprimitur? certe uncia nulla est nisi una Romana. Cum igitur legamus minam, sesquilibralem scilicet, πρὸϲ τὸ Ἀττικὸν habere drachmas CXXII, ex ea ipsa ratione pondus Atticae drachmae efficiendum est; efficitur autem numerus qui quam proxime accedat ad recentiora tetradrachma Attica[1]). Verum tamen minime in hac ratione satis probabili licet acquiescere. Etenim cum ab eodem scriptore uncia παρὰ τοῖϲ Ἀττικοῖϲ drachmas VII habere dicatur, aut hic ipse numerus minus accurate se habet, aut antea pro ρκβ´ scribendum est ρκϛ´[2]). Quod nos in medio relinquimus, quamquam magis in id inclinamus, ut ρκβ´ verum, ζ´ autem rotundum, ut aiunt, numerum esse existimemus. Utique autem aliena sunt a genuina tabulae forma verba τὴν δὲ Ἀττικὴν λ^{1} α´ Ϝ γ´ δραχμὰϲ δ´, nam nec ullam Atticam minam ipse scriptor afferre voluit, nec summa

1) Mina sesquilibralis habet gramm. 491,2, cuius pars 122^{a} sunt gramm. 4,03, quod pondus fere congruit cum tetradrachmis Atticis gramm. 16, 5 post Alexandrum signatis (Metrol. p. 161).

2) Cum unciae 7 drachmae Atticae tribuantur, in minam sesquilibralem incurrunt duodevicies septem drachmae = 126.

drachmarum (124) aut cum vera Attica mina (128) aut cum priore numero (122) convenit. Haec igitur uncis inclusimus. Denique non praetermittendum est ipsam minam sesquilibralem de qua in hac tabula agitur ad Aegyptum terram Aegyptiumque scriptorem referendam videri (§ 65).

Porro ad vulgarem rationem drachma et uncia scripulis, libra unciis definiuntur.

Haec est ponderum tabulae ea pars quae e vetustiore quodam fonte (saeculi fere I p. Chr. n.) derivata esse videtur. Quibus recentiora quaedam postea addita sunt. Primum δίδραχμα, quae ipsa est forma adulterina, ὁλκάς II habere dicitur, quae vox cum a vetustiore tabulae parte aliena sit, nunc demum explicatur: τὴν δὲ ὁλκὴν συνωνύμως καὶ δραχμὴν λέγουσιν. Tum γράμμα eodem modo quo in vetustissima tabula (fr. 28, 2) definitur; sed id absurde in hanc tabulam illatum est, quoniam illic sexta pars unciae, hic octava denarium facit (§ 41 extr.). Denique non minus falso VI chalci tribuuntur obolo (§ 98). Hoc etiam merito mireris, quod scriptor tabulae chalcum, non siliquam, minimi ponderis loco attulerit. Quamquam non prorsus omisit siliquae mentionem breviter in fine addens: ὁ δὲ χαλκοῦς καὶ τὸ κεράτιον παντὸς γράμματός ἐστι σμικρότατον.

De mensuris quartae tabulae.

De mensuris quae in eadem tabula afferuntur longa et 63
copiosa disputatio institui possit, si quis omnia quae hic traduntur recte tradi existimet. Ego vero, cum in nonnullis tabulae scriptor erroris convincatur, ne cetera quidem quae insolita afferuntur suspitione vacare censeo. Quod ita facillime me demonstrare posse spero, ut argumentum tabulae breviter et summatim proponam.

Initium fit a medimno, cui recte XII ἡμίεκτα, XLVIII choenices, et ἡμιέκτῳ IV choenices, tribuuntur. Hae sunt Atticae mensurae frumentariae. Praeterea autem inter ipsas frumentarias mensuras χοῦς quidam affertur, qui II choenices, VIII sextarios habeat. At vero Atticus χοῦς habet choenices III, sextarios VI. Deprehendere hic mihi

videor congium Ptolemaicum, qui fuit medimni Ptolemaici pars XXIV (infra § 73). Sic in hac quoque tabula: τὸ ἡμίεκτον χόας β'. Cetera autem perverse. Nam Ptolemaicus congius IV choenices habuit; huic autem congio II choenices tribuuntur. Quid multa? et haec perturbata sunt et ea quae de sextariis adduntur. Nam cum choenix IV sextarios, medimnus CXCII sextarios habere dicatur, non sextarii, sed cotylae intellegendae sunt. Taceo cetera: satis est commemorare omnino in hac tabula Atticarum et Aegyptiarum mensurarum rationes misere inter se confusas esse.

Sequitur altera pars tabulae inde a verbis καὶ διὰ τούτων οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων μετροῦσι· παρὰ δὲ τοῖς Ἰταλικοῖς cet. Eae igitur mensurae de quibus antea expositum est vulgares Graecorum esse dicuntur: his iam additur Romanus congius, cuius pondus eadem ratione atque in vetustissima tabula (fr. 28, 8, prol. § 43) definitur. Item de sextarii et cotylae mensura vide quae supra suis quaeque locis scripsimus (§ 42. 43).

Inculcata est autem in mediam expositionem alius cuiusdam choenicis mensura atque inepta Atticae vocis τρυβλίου interpretatio[1]).

De tabula Cleopatrae (cap. X).

64 Caput X inscriptum est Ἐκ τῶν Κλεοπάτρας κοσμητικῶν περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων. Quaenam Cleopatra

---

1) Video equidem hanc choenicis mensuram aliquo modo cum priore tabulae parte componi posse. Quod sic illustrare conabor, ut ad Graeca verba meam interpretationem statim adscribam: ὁ μέδιμνος (Ptolemaicus 144 sextariorum) ἔχει ἡμίεκτα ιβ' (singula 12 sextariorum). τὸ δὲ ἡμίεκτον χόας μὲν β' (singulos 6 sextariorum) χοίνικας δὲ δ': hae nimirum non sunt eae choenices Aegyptiae quae vulgo dicuntur, quas ipse scriptor tabulae postea (§ 13) tres cotylas habere dicit, sed sunt choenices aliae quaedam, altero tanto maiores, h. e. illae quas ibidem (§ 16) explicat: ὁ δὲ χοῖνιξ ἔχει ξε γ', κοτύλας ϛ'. Denique ὁ δὲ χοῦς χοίνικας β' (scilicet maiores sive duplas). Verum tamen, quamvis haec ita expli-

talem librum scripsisse putanda est? Nulla omnino: sed quisquis Κοcμητικά illa composuit, quo maior libello suo auctoritas tribueretur, inscripsit eum Cleopatrae, Aegyptiorum reginae, nomine. Cuius ut insignis pulchritudinis et elegantissimi cultus fama apud omnes celebrabatur, ita aptissima visa est cui praecepta cum de alio ornatu muliebri tum de unguentis parandis tribuerentur. Itaque in illo Κοcμητικῶν libro etiam de ponderibus et mensuris expositum est. Hinc ea quae sub manibus est tabula excerpta esse dicitur.

Ad Aegyptum originem tabulae revocandam esse ipso Cleopatrae nomine significatur. Verum aliis etiam certioribus vestigiis idem probatur. Nam et in ponderibus et in mensuris multa ad Aegyptias rationes pertinent. Quapropter, priusquam ipsa tabula explicari possit, nonnulla in universum de eo argumento praemitti necesse est.

De antiquissima mina Aegyptia, quae in his tabulis Πτολεμαϊκή *vocatur.*

Initio tabulae tres minae describuntur, e quibus tertia 65
Πτολεμαϊκή vocatur eique XVIII unciae tribuuntur. Eadem Ptolemaicae minae definitio etiam in duabus aliis tabulis (VII, 11. XI, 1) reperitur. Iam quaeritur, quale id pondus atque unde ortum esse videatur. Ut autem a certis ordiamur, ex uncia Romana calculos subducamus. Efficitur inde minae pondus, quod quin antiquae Assyriae minae cognatum sit mihi quidem non dubium videtur[1]). Hic Assyriam sive Babyloniam illam minam dico, cuius exactum pondus ex aeneis leonibus marmoreisque anatibus Nini Assyriae in urbe nuper inventis exploratum est[2]). Quod quanti mo-

centur, manent gravissimi scriptoris errores: ὁ χοῦc $ξ^{ε}$ η′, ὡc ἔχειν τὸν μέδιμνον — $ξ^{ε}$ ρϛβ′, et ὁ δὲ χοῖνιξ κοτύλαc γ′ (cum antea duplam choenicem intellexerit).

1) Unciae Romanae 18 faciunt gramm. 491, mina autem Babylonia habet gramm. 510. Interest sane aliquantulum, sed plurimis de caussis, quas hic in medium proferre non possum, haec duo pondera inter se cognata esse probatur. Unum quod huc pertineat leges adn. 4 extr.

2) Inventa sunt haec pondera in ruinis Nini a Layar-

menti sit ad omnem ponderum historiam cognoscendam, dicere vix possum, neque in praesentia res iam eo usque exquisita et illustrata est, ut breviter de eo argumento dicere liceat. Sed hoc meo me iure suspicari posse videor, quae mina Assyria et Babylonia et Persica fuerit, eandem fuisse Aegyptiam, nec vero a Persis eam in Aegyptum translatam esse, sed contra antiquitus Aegyptiorum propriam fuisse atque ex Aegypto ad Asiae gentes et regna traductam esse. Quam minam cum Ptolemaei in Aegypto invenirent, eam non magis quam regium cubitum aut artabam aboleverunt, sed nihil nisi huius antiquae popularisque minae certam rationem ad nummaria pondera definiverunt. Fuit igitur in Aegypto perinde atque Athenis ex Solonis temporibus aliud nummarium, aliud mercatorium et populare pondus. Atque Athenis quidem quae ratio inter nummaria et mercatoria pondera intercesserit, accurate cognitum habemus[3]): de Aegypto nondum exploratum est, nec tamen ego despero futurum esse ut quando ea ratio indagetur[4]).

---

do, descripta a Norrisio. Tum de iis exposuit Queipo I p. 334—350. Nonnulla ad idem argumentum ego attuli in Fleckeiseni Annal. philol. a. 1862 p. 387 ss. Unde, quae ponderum vel Assyriorum vel Babyloniorum quasi norma fuerit, iam dubitari non potest. Nempe maiori minae tribuenda sunt gramm. 1020, minori sive dimidiae gramm. 510. Porro quae ex iisdem ponderibus ad omnem veterum rem nummariam concludenda sint, adhuc, ut aiunt, sub iudice lis est: tamen, si quid video, verum inveni non ego (l. c.), sed Mommsenus, qui paullo post de ea re quaedam breviter tradidit (v. *Grenzboten, Zeitschrift für Polit. u. Lit.* 1863 p. 395 ss.).

3) V. Metrol. p. 108. 138—40.

4) Duabus diversis rationibus ego ad eandem suspitionem deductus sum, minam antiquam a Ptolemaeis definitam esse 135 drachmis Ptolemaicis nummariis. Quae etsi praepropere et re nondum satis ab omnibus partibus expensa eloqui vereor, tamen, ut alii habeant quibus aut assentiantur aut refragentur, nunc, quibus fundamentis mea nitatur coniectura, in medio proponam. Prior ratio haec est: Esto A maior mina Assyria. Ex hac Mommseni iudicio facti sunt argentei stateres 90. Huius stateris pars tertia fuit Ptolemaica drachma. Denique haec

De mina Alexandrina.

Antiquissima igitur et popularis Aegyptiorum mina a 66
Ptolemaeis servata atque exinde Ptolemaica appellata est. Sed apud alios auctores non spernendos etiam mina quaedam Alexandrina invenitur, quae cum XX unciarum esse dicatur, minime cum priore confundi et misceri debet. Galeni locos supra exhibuimus (§ 46), quibus accedit tabula Dioscoridea (prol. § 81). Praeterea in vetustissima tabula ponderum (fr. 28, 6) legimus: ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ μνᾶ ἄγει ὁλκὰς ρν′, ἀλλαχοῦ ρνη′. Quid? possuntne haec testimonia inter se coniungi? Possunt vero facillime, dummodo unum, quod consentaneum est, concedatur, huius Alexandrinae minae pondus ad Ptolemaicam drachmam revocandum esse[1]). Ptolemaei reges quo genere nummorum usi sint, satis constat[2]). Nam cum reliqui, qui post Alexandri mortem reges facti sunt, nummos ad Atticum pondus exprimere pergerent, Ptolemaeus, Lagi filius, diversum nummorum pondus, quod maxime in Phoenicum civitatibus

---

altera mina de qua agimus fuit dimidia pars maioris Assyriae minae. Haec igitur est aequatio

$$\frac{A}{2} = \frac{A\,x}{90 \times 3}$$

unde fit $x = 270 : 2 = 135$. Tot igitur drachmae conveniunt minae Ptolemaicae mercatoriae. — Altera ratio pendet ex iis quae de mina Alexandrina et de ponderis Attici ac Ptolemaici ratione suspicor (§ 66). Mina Ptolemaeorum mercatoria, quoniam a Romanis cum 18 unciis aequiperata est, Atticam minam habuit $1\frac{1}{8}$ sive Atticas drachmas $112\frac{1}{2}$. Iam sumpta Atticae drachmae ratione ad Ptolemaicam 6 : 5 (§ 66 adn. 3) efficiuntur drachmae Ptolemaicae 135. Rursus igitur idem habes mercatoriae minae pondus. Quae rationes si verae sunt, non id quidem sequitur, ut hoc proprium antiquae minae Aegyptiae pondus fuerit, sed tantummodo, ut Ptolemaei hanc mercatoriae minae ad drachmas nummarias legitimam rationem esse iusserint.

1) Ut saepe fieri solet, facillima quaeque diu non inveniuntur. Sed tamen postquam mihi illud quod dixi in mentem venit, vidi iam Christium p. 85 s. de Ptolemaicis nummis in ea re explicanda cogitasse. Ceterum ego in his meam viam ingredi perrexi.

2) V. Mommsen. p. 40 s.

multisque Asiae minoris regionibus usitatum erat, secutus est. Quod qua de causa fecerit, hic non est disputandi locus: hoc autem quaeramus, nullane ratio Ptolemaici nummorum ponderis ad Atticum fuerit. Certe si rationes mensurarum et porrectarum et cubicarum a Ptolemaeis institutas comparamus, dubitari vix potest, quin nummarium etiam pondus ex Attica norma a Ptolemaeo I definitum sit. Age vero, Atticae drachmae V exactis calculis faciunt Ptolemaicas drachmas VI[3]): hanc habes simplicissimam et, ut mihi videtur, legitimam utriusque monetae rationem.

Iam satis constat hanc Ptolemaicam drachmam et in computandis nummis et in ponderationibus suam minam centenariam habuisse (§ 67); sed eam rem hoc loco non curo: illud potius quaero, Alexandrina mina quale pondus fuerit. Hic rursus nonnulla eaque gravissima nondum explanata sunt nec satis certis vestigiis insistimus; sed tamen, etsi demonstratio fieri non potest, temptanda est probabilis coniectura. Ptolemaica sive Tyria sive Asiatica drachma tertia pars fuit Asiatici illius stateris, cuius in pondus antiquitus omne argentum in Asia signatum est[4]). Ex eo statere primum centenaria ratione derivata est magna illa mina quam popularem Syrorum fuisse constat (§ 69), tum quinquagenaria ratione ex eodem orta est altera quaedam dimidio minor, quam Babyloniam Herodoto auctore vocare consuevimus[5]). Eadem autem est Alexandrina mina, de

---

3) Legitimum Atticae drachmae pondus est gramm. 4,366; haec quinquies ducta faciunt gramm. 21,83; horum sexta pars gr. 3,64: id legitimum pondus Ptolemaicae drachmae fuisse existimo. Idem, si vera est mea sententia, efficitur ex mina Alexandrina, quae cum 150 drachmas Ptolemaicas, Romano autem pondere 20 uncias habeat, fit drachma 3,64 gr. Quin etiam vetustissima Ptolemaicae drachmae aestimatio a Romanis facta plane idem prodit (v. § 71 adn. 3). Ad hoc legitimum quod statuo pondus ipsi Ptolemaici nummi proxime accedunt.

4) Mommsen p. 14—18 (Metrol. p. 269).

5) V. me eo loco quem § 65 adn. 2 citavi. Ne quis tamen hanc Herodoteam minam Babyloniam confundat cum illa quae ex ponderibus Nini inventis cognita est, hae

qua nunc agimus: hanc igitur drachmas Ptolemaicas CL habuisse necesse est.

Iam vide, quae meae sententiae, quatenus hic explicari potest, sit summa. Praeter antiquam minam, de qua supra diximus (§ 65), mercatorum frequentia etiam illam minam, quae ex Asiatico statere facta est, ab Aegyptiis receptam esse eamque maxime Alexandriae, in celebratissimo emporio, usitatam fuisse. Hinc Alexandrinam eam dictam esse. Pondus autem eius a Ptolemaeo primo ita definitum esse, ut aequaret drachmas Ptolemaicas CL, sive Atticas drachmas CXXV, sive Atticam minam unam et quadrantem[6]). Quod pondus postea Romanos tenuisse et cum suis XX unciis comparavisse.

Denique restat ut is locus quem initio e ponderum tabula attulimus explicetur. Iam apparet illas δραχμὰς ρν΄ Ptolemaicas intellegi. Quid vero ἀλλαχοῦ ρνη΄? Mihi non dubium est, quin hi sint Romani denarii eius ponderis quod post Neronem legitimum fuit[7]). Videtur igitur illo tempore legatus quidam, qui Aegypto praefuit, diligenter exacto librae Alexandrinae pondere edixisse, ne ea minus CLVIII denariis penderet. Quod quidem pondus, etsi duo denarii de summa XX unciarum desunt, tamen pro usu vulgari popularibusque rationibus satis accuratum fuit[8]).

---

duae sic inter se differunt: ex minore illa mina quam pondera Assyria ostendunt, facti sunt argentei Persici sive cίγλοι 90 (singuli gr. 5,6); tales autem argentei 100 fecerunt Babyloniam minam ab Herodoto commemoratam (conf. infra § 69 adn. 1).

6) Haec sunt gramm. 546. Item unciae 20 faciunt gr. 546.

7) Hic igitur locus post Neronem scriptus est, quod repugnare videtur cum nostra de aetate illius tabulae sententia (§ 40). Verum ita distinguendum videtur, summam tabulae totius ad aetatem ante Neronem pertinere, hunc autem locum postea additum esse. Nam unum quod relinquitur, totam tabulam post Neronem compositam esse, propterea statuere non licet, quia omnino ab eo denario qui est septima unciae pars ponderum et mensurarum fit aestimatio.

8) Denarii 158 Neroniani faciunt gramm. 539, quae

De propria Ptolemaeorum mina, quae postea Attica vocata est.

67 Adhuc in tabulis ponderum et mensurarum duas Aegyptias minas commemorari vidimus, quarum altera Ptolemaica appellatur, quod antiquissimum Aegyptiorum pondus fuisse suspicamur, altera Alexandrina, quae ex argenteo statere Asiatico deducta est habuitque Ptolemaicas drachmas CL. Age vero: nullane sua mina Ptolemaeos usos esse? quid, cum omni drachmae e Graecorum ratione suam minam centenariam convenisse necesse sit, illosne reges proprium drachmae pondus habuisse, minam non habuisse? Sed quid multa? exstant certissima eius quam dico minae documenta. Servantur Parisiis et Berolini complura Aegyptiorum pondera, ex quibus et ipsa Ptolemaica mina centenaria et variae eius partes a semisse ad drachmam dilucide cognoscantur[1]). Hinc iustam Ptolemaicam minam XIII uncias Romanas tantum non aequasse exploratum habemus.

Iam inter omnes et veteres auctores et eos qui nostra aetate de ponderibus scripserunt hoc constat, Atticam

---

admodum exiguo momento differunt a legitimo quod diximus Ptolemaeorum pondere (adn. 6).

1) Primus Saigey nonnulla ex his ponderibus protulit (*Métrologie* p. 53). Alia addidit Queipo, cuius e libro (I p. 188—193) ego hanc quae sequitur tabulam composui:

1 (Queipo p. 188): *caillou roulé à surface raboteuse, portant une inscription hiéroglyphique, Musée du Louvre,* pendit gramm. 352,16
2 (id p. 189): *petit poids, Musée du L.* n. 3113 176,75
3 (id p. 190): *poids en serpentine, marqué de trois points, Musée du L.* n. 3060 89,06
4 (Saigey p. 53): *poids en bronze,* ibidem . . 59,12
5 (id. ibid.): alterum ibidem 58,65
6 (Queipo p. 190): *petit poids en serpentine,* ibidem 29,48
7 (Saigey p. 53): *poids en bronze,* ibidem . . . 29,37
8 (Queipo p. 192, coll. p. 564): *cube d'un travail achevé, orné d'un filet d'argent incrusté sur toutes ses faces, et l'on voit sur l'une d'elles les charactères grecs gamma et alpha, c'est-à-dire 1 once,* ibidem 28,10
9 (id. p. 191): *petit poids en fer,* Berolini in museo Aegyptio 14,68
10 (id. p. 193): *poids en bronze, Musée du L.* n. 3031 14,23

drachmam a Romanis cum suo denario ita aequiperatam esse, ut et talentum Atticum VI milia denarium, non drachmarum, significaret et Graeci illorum temporum scriptores fere semper, ubi denarios intellegerent, δραχμάς dicerent. Omnino igitur in vulgaribus rationibus nullum inter haec discrimen faciebant[2]). Quibus autem in provinciis Romani imperatores edixerunt, ut Attica drachma denario aestimaretur, ibi ipsum denarium Atticae drachmae

---

11—13 (id. p. 189): *trois petits poids carrés, en bronze,* ibidem n. 3035. 3051. 3052, quae pendunt gr. 3,62. 3,57. 3,56.

Huic tabulae non dubito quin plurima ex aliis museis pondera addi possint; sed haec ipsa, quanti res momenti sit, declarant. Quod nunc pro rei gravitate satis explanare non possum. Sed tamen hoc commemoro nostrae tabulae pondera 1. 2. 9 exhibere ipsam minam Ptolemaicam eiusque semissem et semunciam. Exactum igitur eius minae pondus sub Romanis imperatoribus concludimus fuisse medium ex his = gr. 352,6, quae summa quam proxime cum drachma gr. 3,57 convenit, quod pondus Ptolemaei in signandis nummis secuti sunt (v. Mommsen. p. 40). Romano autem pondere eadem summa est unciarum 13 (tot enim unciae faciunt gr. 354,7). Cetera quae in hac tabula latent brevi oratione expediri non possunt. Tamen hoc certe manifestum esse videtur minam Ptolemaicam sub Romanorum imperio non in 100 drachmas, sed plane ad librae Romanae similitudinem divisam esse. Ergo, siquidem omnia haec pondera ad Romanam aetatem pertinent, pondus nostrae tabulae 3 habendum est pro quadrante sive tribus unciis, pondera 4 et 5 pro sextantibus; tum pondera 6. 7. 8 sunt unciae (ut expressis notis in pondere 8 scriptum exstat), 9 et 10 semunciae. Porro, si nostra ratio valet, semuncia habet 4 drachmas — et reperiuntur 4 puncta in pondere 9 (v. Queip. p. 191) — tota mina, quoniam librae instar dividitur, drachmas 96, non 100. Haec omnino satis probabilia sunt. Sed ne quis iam omnia inter se misceri posse existimet. Utique et mina Ptolemaica secernenda est a Romana libra et uncia Ptolemaica a Romana, quippe quae Romanum pondus aliquanto superent, et quae drachma ex unciali ratione pars 96ma Ptolemaicae minae fuit, ea diversa est non solum a Romano denario sed etiam a vetere Ptolemaica drachma, quae eiusdem minae pars fuit 100ma.

2) V. Metrol. p. 185 s.

locum, hoc est regiae Alexandreae, occupare voluerunt[3]. Porro cum Attici tetradrachmi pondus quaternos denarios manifesto exsuperaret eoque maiore argenti pretio tetradrachma essent, necessario factum est, ut ea loco mercis haberentur[4]. Minime vero haec Romanorum aestimatio ad exactum minae aut talenti Attici pondus pertinere potuit. Nam id nullum est pondus, quod ex nummis pretio imminutis suspensum sit. Quid, quod ipse denarius, cum primum Attica drachma a Romanis aestimata est, septima pars unciae, tum autem a Neronis temporibus octava fuit? Neutiquam ex incerto denarii pondere illud Attici talenti pondus repeti potest quod a scriptoribus aetatis imperatoriae saepius commemoratur. Nempe cum Attica drachma denario aequalis esse putaretur, denarius autem octava pars unciae esset, mina Attica habebat uncias XII S et talentum libras LXII S. At tamen verum Atticae minae pondus esse XVI unciarum ne illis quidem temporibus ignorabatur[5]. Ne multa, postquam Attica drachma cum denario aequiperata est, ipsum quidem Atticum pondus integrum mansit minimeque eius memoria oblitterata est; sed nomen Attici talenti Atticaeque minae post Neronem vulgo ad aliud pondus transferre coeperunt, P t o l e m a i c u m scilicet dico. Etenim cum Ptolemaicae drachmae pondus vix ab eo denario qui est octava pars unciae differret, mina Ptolemaica unciis XII S, talentum libris LXII S aestimata sunt. Haec igitur meae argumentationis est summa: Attici talenti pondus vulgari ratione non propterea ad libras LXII S redactum esse, quod Attica drachma denario aestimari solebat, sed Ptolemaicum istud talentum fuisse eique, quoniam et Ptolemaica et Attica drachma denario aequiperabatur, minus accurate Attici nomen impositum esse.

Restat ut illum Alexandrinum scriptorem, de quo infra disseremus (§ 99), gravissimum testem citemus. Qui ex-

---

3) V. Mommsen. p. 690 s.
4) Volus. Maec. distrib. § 45.
5) V. Galen. coll. cap. III, 1 (prol. § 51), IX, 1 (prol. § 62). Constat etiam Euboicum appellatum esse proprium Attici talenti pondus (v. Metrol. p. 143 adn. 11).

pressis verbis dicit (fr. 95, 2): τὸ Ἀττικὸν τάλαντον ἰσοστάσιον τῷ Πτολεμαϊκῷ καὶ Ἀντιοχικῷ καὶ ἰσάριθμον ἐν πᾶσι. Ptolemaicum igitur talentum quasi fundamentum subiicit eique Atticum aequale esse significat.

Denique ad id unde digressa est oratio mea revertitur. Fuit in Aegypto Ptolemaica mina C drachmarum Ptolemaicarum, quam intactam Romani reliquerunt, nisi quod unciali ratione, ut videtur, eam dividebant. Praeterea autem alia minus accurata minae et talenti aestimatio obtinuit, ex qua drachma cum denario aequiperata talentum ad libras LXII S redactum est, idque, sicut demonstravimus, Atticum appellatum.

De talento Tyrio, Antiochensi, Hebraico.

Idem ille Alexandrinus scriptor quem modo citavimus 68
Ptolemaico talento aequale fuisse docet Antiochense et Tyrium. Rectissime haec quidem; nam et Tyrii antiquitus eodem quo postea Ptolemaei nummorum pondere usi erant[1]) et Seleucidae Syriae reges, qui Antiochiam regni sedem habuerunt, etsi ipsi ad Atticam normam nummos signabant, tamen alterum vetustum et populare ponderis genus non expulerunt. Tum sub Augusti imperio cum novum nummos signandi ius Antiochensibus permitteretur, hi non Atticam normam, sed Tyrium sive Ptolemaicum pondus, quippe quod Romano denario proximum esset, sequi iussi sunt[2]). Hinc Ἀντιοχικόν id talentum appellatum atque e denario libris LXII S aestimatum.

Denique quarto loco illud talentum afferendum est quod cum Epiphanius (fr. 82, 34. 37) libras Romanas CXXV habuisse scribat, apparet id et Ptolemaico et Tyrio et Antiochensi talento duplo maius fuisse. Est hoc Hebraeorum, qui et antiquitus idem ac Phoenices pondus habuerunt, et cum primum nummos signare coeperunt, ad Tyriorum tetradrachmorum similitudinem illos fecerunt siclos Israelis quos dicebant[3]). Sicli autem vocabulum cum staterem sive

1) V. Mommsen. p. 35 s. et Queiponem I p. 313 s., III p. 30 ss.
2) V. Mommsen. p. 715 s.
3) V. Boeckh. p. 67, Queip. I p. 94 ss., Levy, *Ge-*

didrachmum significet, Hebraicum talentum constat III milia siclorum habuisse Tyrioque sive Ptolemaico talento altero tanto maius fuisse. Atque exstat eiusmodi pondus admodum memorabile, quod Montfauconus descripsit[4]), ubi cum inscriptum sit PONDO. CXXV. TALENTVM SICLORVM III, habes ipsum Hebraicum talentum eiusque ad Romanum denarium aestimationem. Sed ut iustum Ptolemaicae drachmae pondus paullo maius fuit eo denario qui est unciae octava pars, cuius talentum facit libras LXII S, ita exactum Hebraici talenti pondus illam aestimationem a Romanis factam superavit. Quid, quod Iosephus idem Hebraeorum talentum C Atticas minas, hoc est CXXXIII libras Romanas, habuisse significat, et, quod ad idem fere redit, singulis minis libras II S tribuit[5])? Hinc olim exactum et legitimum Hebraici talenti pondus prorsus ad Ptolemaicam rationem accomodatum fuisse videtur[6]); verum Romani, cum omnia illorum talentorum genera e denario suo aestimarent, post Neronis aetatem etiam Hebraicum talentum ad libras CXXV redegerunt.

De talento Antiochensi populari alteroque lignario.

69 Hac longiore quaestione de variis et Aegypti et Asiae ponderibus instituta commodissimum videtur, ut res quam brevissime absolvatur, statim quaecunque praeterea scriptores veteres de eo argumento tradunt hic proponere.

---

schichte der jüd. Münzen (Breslau 1862) p. 40 ss. coll. p. 155 s.

4) Antiquité expliquée par Montfaucon vol. III p. 169 pl. XCIV.

5) Haec egregie explanata sunt a Boeckhio p. 52.

6) Si verum est quod supra statuimus (§ 66 adn. 3) Ptolemaicas drachmas 6 exacta ratione fecisse Atticas 5, sique iustum Hebraicum talentum duplo Ptolemaico aequale fuisse recte existimamus, sequitur, ut Hebraica mina Atticas pendat minas $1\frac{2}{3}$ (sive libras $2\frac{2}{3}$, ubi Iosephus minus accurate $2\frac{1}{2}$); eademque ratione talento Hebraico conveniunt minae Atticae 100. Fuit igitur olim iustum Hebraici talenti pondus kilogr. 43,6, minae gr. 725. Haec postea Romani imminuerunt, cum talentum facerent kilogr. 41, minam gr. 682. Ceterum commemoro idem talentum inter Herculanensia pondera exstare (§ 61 adn. 3).

Primum scriptor fragmenti de talentis (fr. 95,3) praeter Ἀντιοχικόν talentum, quod eodem pondere quo Ptolemaicum fuisse scribit, aliud quoddam commemorat his verbis: οἶδα δὲ καὶ ξυλικὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τάλαντον ἕτερον, ὃ μνᾶς μὲν ἰδίας ἔχει ξ', ἑξαπλάσιον δὲ σχεδὸν τῷ τοῦ νομίσματος ἀριθμῷ. Hic ὁ τοῦ νομίσματος ἀριθμός illud talentum e denario factum significat, quod ipse scriptor Atticum antea appellavit et Ptolemaico aequale esse dixit. Inde lignario talento Antiochensi, quippe quod sexies tantum sit, conveniunt librae CCCLXXV, ut in eodem fragmento infra (7), sive is locus ab eodem auctore sive a recentiore quopiam scriptus est, recte calculis e denarii ratione subductis legimus.

Tamen ne iam verum et genuinum lignarii talenti pondus invenisse nobis videamur. Etenim quo id talentum quod e denarii ratione computatur levius est iusto Ptolemaico talento (§ 67), eo plus etiam interest, utro ex pondere lignarium talentum derivemus. Iam ex ponderibus quibusdam in Syria nuper repertis cognitum habemus et Antiochiae et aliis Syriae locis δημοσίαν, i. e. popularem quandam minam in usu fuisse, quae Herodoteam minam Babyloniam altero tanto superaret[1]). Hanc centenaria ra-

---

1) Ea quae dixi pondera descripsit Longperrier in Annal. Instit. arch. vol. XIX (1847) p. 340 ss. Sunt autem haec:

1. Pondus plumbeum in Syria inventum, inscriptum praeter alia verbis ΔΗΜΟΣΙΑ ΜΝΑ, factum anno 57 a. Chr. n. (*une petite portion du métal a été enlevée par une fracture)*, pendit gr. 1068,20

2. Pondus aeneum ibidem inventum, inscriptum praeter alia verbis ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΗΜΙΜΝΑΙΟΝ, factum secundo anno post Actiacum proelium (29 a. Chr. n.), dimidia pars prioris, pendit gr. 535,15

3. Pondus plumbeum Berytense, quarta pars minae, pendit gr. 267,80.

Hinc efficitur pondus popularis Syrorum minae non inferius fuisse gr. 1070. Quomodo autem haec mina orta esse videtur? In ruinis Nini, ut supra commemoravimus (§ 65 adn. 2), inventa sunt varia pondera, unde duas in Assyria minas fuisse cognoscitur, alteram maiorem gr. 1020, alteram minorem sive dimidiam gr. 510. Iam

tione constat derivatam esse ex Asiatico statere; eiusdem autem minae tertia pars fuit Ptolemaica[2]). Atqui si recte statuimus non tam e denario Romano quam Ptolemaica sive Tyria drachma lignarium talentum definiendum esse, sequitur, ut eius talenti minam duplo maiorem populari Syrorum mina fuisse existimemus[3]).

De Alexandrino talento lignario.

70 Breviter dicam de Alexandrino talento lignario, quod auctor de talentis (fr. 95, 3) sic explicat: τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ξυλικὸν (τάλαντον) τῷ πέμπτῳ διαφέρει πρὸς τὸ προειρημένον ἐπιχώριον περιττεῦον. Hic cum τὸ προειρημένον ἐπιχώριον intellegatur Ptolemaicum talentum, lignarium talentum aestimatur minis Ptolemaicis

---

nonagenaria ratione e maiore mina factus est argenteus stater Asiaticus gr. 11,3, e minore siclus Persarum sive daricus argenteus gr. 5,66 (v. Mommsen. eo loco quem § 65 adn. 2 citavi). Porro centenaria ratione primum e siclo facta est mina Babylonia quam Herodotus commemorat, unde postea orta est mina Alexandrina (§ 66), tum ex Asiatico statere popularis Syrorum mina. Hanc tamen, cum exacta ratione gr. 1130 habere deberet, posteriore aetate paullo leviorem (gr. 1070) factam esse ex ipsis ponderibus quae attuli cognoscitur. — Praeterea non omittendum videtur Babyloniam minam etiam a Chiis receptam fuisse. Nam ab eodem Longperriero (p. 334) duo Chiorum pondera descripta sunt, alterum inscriptum ΔΥΟ ΜΝΑΑ[Ι], alterum ΜΝΑ, quorum prius gr. 1124,10, alterum 547 pendit, quae proxime conveniunt cum centenario pondere sicli (gr. 5,6).

2) Ptolemaicam drachmam tertiam partem Asiatici stateris fuisse ipsa nummorum pondera demonstrant. Itaque non casu ac fortuito, sed necessaria ratione Ptolemaica mina fuit tertia pars illius Syriae. Recte igitur lignarium talentum, quod auctor de talentis e denario, hoc est ex Ptolemaico pondere, definit, a nobis cum populari Syriae talento comparatur.

3) Hinc eius talenti lignarii haec pondera efficiuntur: primum e iusto Syriae minae pondere, derivato ab Assyria mina, kilogr. 135,9, tum ex ipsis ponderibus in Syria inventis kilogr. 128,4 denique ex Romanorum aestimatione, qui id ad 375 libras redegerunt, kilogr. 122,8.

LXXII, eiusque mina unciis Romanis XV[1]). Haec ipsa mina in tabula hippiatrica (cap. XII) reperitur: ἡ μνᾶ ἔχει Γ° ιε'.

De vetustissima Ptolemaicae drachmae aestimatione a Romanis facta.

Monet me is locus quem statim attuli, ut alia de re gravissima commemorem. Idem enim auctor minam ὁλκὰς ριβ' S habere dicit et continuo addit ἡ λίτρα ἔχει ὁλκὰς Ϙ'. Haec quamvis mira videantur, facillime tamen illustrantur[2]). Etenim cum eidem minae tribuantur et unciae XV et drachmae CXII S, efficitur, ut eiusmodi drachmas uncia habeat VII S, libra XC. Item Galenus eo loco ubi de drachmarum varietate agit (fr. 44) p l u r i m o s dicit unciae drachmas VII S tribuere. Iam vero memoria repetamus id quod totiens diximus, Ptolemaicam drachmam a Romanis cum eo denario qui est unciae octava pars aequiperatam esse. Sed Neronis demum aetate ad id pondus denarius redactus est; haec ipsa igitur aestimatio neutiquam ad id tempus pertinere potest quo primum provincia facta est Aegyptus. Atqui vetustiori denario tum drachma aequiperata est? Minime; nam cum is denarius septima pars unciae esset, Ptolemaica autem drachma manifesto esset levior, fieri non potuit, ut Romani externum pondus idque levius cum denarii sui maiore pondere miscerent. Immo exacta ratione calculos subducamus. Ex ipsis ponderum monumentis cognovimus, quanta sub Romanorum imperio Ptolemaica mina fuerit (§ 67). Cuius drachmam sive centesimam partem si cum uncia comparamus, quot drachmae in unciam incurrunt? Utique septem cum semisse[3]), per- 71

1) Mina Ptolemaica ex Romanorum ratione, quam auctor de talentis sequitur, est unciarum 12½; adde his quintam partem: fiunt unciae 15. Vide Christ. p. 82.

2) Rectam eius rei cognoscendae viam monstravit Christ. p. 82 s. 84 s.

3) Pondera ipsa, ut demonstratum est (§ 67 adn. 1), produnt minam gr. 352,6, drachmam gr. 3,53. Hanc drachmam compara cum uncia Romana gr. 27,29: efficitur, ut drachmae 7,74 incurrant in unciam. At id quod dixi drachmae pondus paullo levius fuit. Divide unciam in

inde atque Galenus et auctor ille quem initio citavimus tradunt. Hanc igitur vetustissimam Ptolemaicae drachmae aestimationem esse arbitramur eamque tum a Romanis factam esse, cum primum Aegyptum in provinciae formam redegerunt et pondera illa de quibus supra diximus (§ 67) facienda curaverunt.

Ne quis tamen ea quae dixi ad nummorum pretia pertinere existimet. Haec enim omnino, ut auctor de talentis dilucide explanat (fr. 95, 2) sub aliam legem cadunt.

De statere qui in his tabulis reperitur.

72 Quoniam accuratiore de Ptolemaicis et ponderibus et nummis disputatione abstinere non potui, hoc ipso loco adiungenda est eius stateris memoria qui et in fragmento de talentis et aliis locis affertur. De quo Alexandrinus ille scriptor ita exponit, ut eum necessariam quasi talenti partem faciat: πᾶν τάλαντον ἰδίας ἔχει μνᾶς ξ′, ἡ δὲ μνᾶ στατῆρας κε′, ὁ δὲ στατὴρ δραχμάς, αἵ εἰσιν ὁλκαί, δ′. Iam cum idem scriptor, quippe qui Alexandrinus sit, omnino Ptolemaicas et ponderum et nummorum rationes sequatur, hunc quoque staterem inter Ptolemaicos nummos referendum esse neminem negaturum esse arbitror. Accedit vero aliud momentum gravissimum. Memineris, quaeso, imperatores Romani quam rei nummariae rationem toto imperio instituerint. Etsi nonnullis civitatibus ius nummos signandi aliquamdiu relictum est, tamen ea licentia quam angustissimis finibus circumscribebatur omninoque Romanorum et aurei et argentei nummi in omnibus provinciis principatum quasi tenebant. Denique Marcus Aurelius edixit, ne ulla in provinciis civitas nummos signaret. Verum tamen unam excepit Aegyptum, quae singulari loco inter omnes provincias semper habebatur[1]). Ibi inde a Tiberii temporibus tetradrachma aenea admixto argento signabantur, quorum pondus vetustis Ptolemaicis tetra-

---

partes $7\frac{1}{2}$: fiunt gr. 3,64. Hoc habes legitimum Ptolemaicae drachmae pondus, quod ipsum supra longe alia ratione invenimus (§ 66 adn. 3).

1) V. Mommsen. p. 728.

drachmis simile erat [2]. Ea in Cleopatrae tabula (X, 14, item XI, 11) proprio nomine τετράδραχμα appellantur denariisque Romanis IV aequiperantur. Quod autem eadem στατῆρες nuncupantur [3], id ad Hebraeorum hominum disciplinam et studia, quae Alexandriae floruerunt, revocandum videtur. Nam qui Ptolemaeorum nummus Graeco more τετράδραχμον vocabatur, eum *shekel* sive σίκλον Hebraeos pro sua consuetudine dicere solitos esse satis constat. Eius autem vocis Graeca interpretatio est στατήρ.

Quid, quod ipsum σίκλου vocabulum et in lapide illo qui talentum Hebraicum pendit et in his tabulis exstat [4])? Utique haec est propria vocis significatio; quamquam postea Sacrae scripturae interpretes dimidium staterem σίκλον appellare consueverunt (fr. 82, 40).

De medimno Ptolemaico eiusque partibus.

Postquam ad Cleopatrae tabulam aliasque explicandas 73
de ponderibus et nummis Aegyptiorum copiosius disseruimus, etiam de medimno Ptolemaico, priusquam ad ipsam tabulam transeamus, breviter commemorandum videtur. Cuius mensurae qui modus fuerit, supra cum satis demonstratum sit (§ 39), hic tantummodo de partibus eius agitur. Sed ne in ea quidem re, postquam Boeckhius luculenter omnia explanavit [1]), ulla difficultas relinquitur. Etenim in cap. XV Galeneae collectionis accurata Ptolemaici medimni divisio exstat, cui si artabam addimus [2]), hanc habemus omnium mensurarum tabulam:

---

2) Ibid. p. 723 s.; conf. infra § 99.

3) Cap. X, 14. XI, 11. VII, 7 (ubi ἀσσάρια δύο quattuor denarios significant: conf. supra § 57), VIII, 15 (ubi idem pondus tribus stagiis Constantinianis expressum est: vide § 58), Epiphanius (fr. 82, 39) al.

4) V. supra § 68 et Gal. cap. VIII, 17. XII 13.

1) V. *M. U.* p. 202.

2) V. fragm. Περὶ μέτρων (81, 5). Praeterea inter Aegyptias mensuras in tabula Cleopatrae (60, 23) ἴνιον affertur eique modus sextarii Romani tribuitur. Quod ego hoc loco cautius omittendum esse duxi, quoniam id a Ptolemaeis receptum esse non satis constat. Omnino autem, quid de hac mensura statuendum sit, nondum liquet. V. Boeckh. p. 244.

μέδιμνος	1				
ἀρτάβη	2	1			
ἡμίεκτον	12	6	1		
χοῦς	24	12	2	1	
χοῖνιξ	96	48	8	4	1
κοτύλη	288	144	24	12	3.

Quae facile ita distinguuntur, ut χοῦς tantum liquorum, μέδιμνος et ἡμίεκτον et χοῖνιξ modo frumentorum esse mensurae, ἀρτάβη et κοτύλη ad utrumque genus pertinere dicantur.

Ad Atticam autem rationem ea sic conveniunt: κοτύλη et χοῦς eiusdem modi sunt atque Atticae mensurae; ἀρτάβη aequalis est metretae; χοῖνιξ autem, quippe quae III, non IV cotylas habeat, Attica choenice minor est quadrante, eademque de causa congii est quarta, non ut apud Atticos, tertia pars. Denique μέδιμνος et ἡμίεκτον iisdem Atticis mensuris sesqui maiora sunt.

Haec est mensurarum ratio a Ptolemaeis instituta. Quam quomodo Romani immutaverint, supra demonstravimus (§ 39). Modii autem satorii usus, de quo suo loco diximus (§ 25) deinceps ad posteriora tempora pertinet.

Non omitto hoc loco spem meam quandam expromere fore ut aliquando Persarum mensurae frumentariae, quae ab aliis aliter definiuntur[3]), comparatis Aegyptiis mensuris explicentur. Sed nobis nunc in eam rem inquirere non vacat.

De metreta Antiochensi sive Syrio.

74 Aliquantum etiam ad id argumentum conferre posse suspicor Antiochensis amphorae modum, cui tres auctores de mensuris sextarios Romanos CXX tribuunt. Primum appello scriptorem fragmenti Περὶ μέτρων (fr. 81, 2): ὁ δὲ Ἀντιοχικὸς μετρητὴς τοῦ Ἰταλικοῦ ἐστι διπλάσιος καὶ 𐅵. In amphoram Romanam — nam is est Ἰταλικὸς μετρητής — cum XLVIII sextarii incurrant, Antiochensi metretae sextarii conveniunt CXX. Idem autem in Galeneo cap. VII (25) et in Cleopatrae tabula (30) legimus, ubi eadem mensura ὁ κατὰ Σύρους μετρητής vocatur. Qui

3) V. Metrol. p. 275. Queiponiana (I p. 358 ss.) probare non potui.

quod a Cleopatra ξέϲταϲ ϛ' habere dicitur, sextantes ipsius Syriae amphorae intelleguntur, non sextarii Romani.

De ponderum expositione secundum Cleopatrae tabulam.

Tandem aliquando via ab omnibus partibus quasi pate- 75
facta et munita ad id quod ab initio propositum fuit revertimur. In Cleopatrae tabula primum de ponderibus ita agitur, ut initio a mina facto omnium minorum ponderum rationes, similiter ac mensurarum in tabula Heroniana VII, adscribantur.

Minae tres afferuntur, primum ἡ μνᾶ per se: haec est propria Atticorum mina, qua medici utebantur (§ 51); tum ἡ Ἀττικὴ μνᾶ unciarum XII S est Ptolemaica (§ 67); denique ἡ Πτολεμαϊκὴ μνᾶ unciarum XVIII quid sit, supra accurate explanavimus (§ 65).

Tum librae partes οὐγγία, δραχμή sive Ἰταλικὸν δηνάριον, γράμμα, ὀβολόϲ, κεράτιον prorsus ex Romana ratione (§ 51) enumerantur. His autem adduntur θέρμοϲ, tertia pars scripuli, et ex Attica ratione χαλκοῦϲ, octava oboli pars. Inde haec Cleopatranae tabulae forma conficitur:

μνᾶ ὄνομα σταθμοῦ	1									
Ἀττικὴ μνᾶ	—	1								
Πτολεμαϊκὴ μνᾶ	—	—	1							
λίτρα	—	—	—	1						
οὐγγία	16	12½	18	12	1					
δραχμή	128	100	144	96	8	1				
γράμμα	384	300	432	288	24	3	1			
ὀβολόϲ	768	600	864	576	48	6	2	1		
θέρμοϲ	1152	900	1296	864	72	9	3	1½	1	
κεράτιον	2304	1800	2592	1728	144	18	6	3	2	1
χαλκοῦϲ	6144	4800	6912	4608	384	48	16	8	5⅓	2⅔

Praeterea afferuntur ἡμιώβολον, dimidia oboli pars (9), στατήρ sive τετράδραχμον (14), Ptolemaicum scilicet (prol. § 72). Tum nummi aenei, qui a Romanis imperatoribus signari solebant (§ 59) extr.), hunc in modum explicantur:

unciam vocari τετράσσαρον Ἰταλικόν (3),
διπούντιον, i. e. dupondium, IV drachmas pendere (15),
ἀσσάριον habere II drachmas (18).

Admodum memorabile hoc videtur, quod Atticum hemiobolum ἑτέρου ἡμιωβόλου τέσσαρα πέμπτα habere dicitur (11). Sed ea res quid significet, in promptu est dicere. Nam cum ἡ Ἀττικὴ μνᾶ Ptolemaica illa quae e denario Romano aestimata est intellegatur (§ 67 extr.), etiam Ἀττικὸν ἡμιώβολον eadem ratione accipiendum est. Ἕτερον autem esse proprie Atticum dilucide perspicitur ex proximae tabulae initio (XI, 1): ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ ἔχει ℔ ιβʹ ς, ἡ δὲ ἑτέρα ℔ ιϛʹ. Inde iam efficitur, ut id hemiobolum quod Ἀττικὸν dicitur alterius habeat quattuor fere quintas partes[1]). Idem autem expressit scriptor alterius collectionis Cleopatranae (fr. 79, 2) his verbis: ὁ χαλκοῦς δὲ ε″ Ἀττικοῦ ἡμιωβολίου.

Quoniam dubitari nequit, quin et Ἀττικὴ μνᾶ et Ἀττικὸν ἡμιώβολον in hac tabula plane ad denarii rationem spectent, porro efficitur drachma etiam illa Attica, cuius sexta pars Aegyptia drachma esse dicitur (6), ipsum denarium significari. Iam compertum habemus drachmam Ptolemaicam inde a Tiberio imperatore quarta denarii parte aestimatam esse (§ 72. 99). Quid vero ex hoc loco colligimus? Nimirum, id quod gravissimum est, posteriore aetate eandem Ptolemaicam drachmam, quae quidem ab hoc auctore Αἰγυπτιακή vocatur, ad sextam denarii partem redactam esse[2]). Tum igitur non C Aegyptiae drachmae, sed CL demum, aurei Romani pretium aequabant.

---

1) Conf. Christ. p. 62 s. Exacta ratio haec est: Vera Attica mina habet uncias 16, et ea quae Ἀττική dicitur uncias $12\frac{1}{2}$; ergo prioris minae hemiobola 25 faciunt alterius hemiobola 32. Pro quibus scriptor tabulae minus accurate 4 et 5 computavit.

2) Non me fugit scriptorem tabulae addere ἄγουσα

De mensuris eiusdem tabulae.

Primum a contextu tabulae quattuor exiguae mensurae 76
separandae sunt, quae nihil ad reliquas pertinent. Alienis locis inter media pondera interserta sunt βασιλικὸν κάρυον (16) et χήμη ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρά (17), quae post κοχλιάριον (19) collocari debebant. Atque etiam κοχλιάριον propterea ab iis quae sequuntur alienum esse videtur, quod id solum pondere, non mensurae ratione definitur. Haec igitur separatim ponamus[1]):

κοχλιάριον ἔχει < α′
χήμη ἡ μικρὰ ἔχει < β′
χήμη ἡ μεγάλη ἔχει < γ′
τὸ βασιλικὸν κάρυον ἔχει < δ′

Deinceps genuina mensurarum tabula sequitur (20—28), ubi primum κύαθος, κοτύλη sive τρυβλίον, ξέστης sive ἴνιον vulgari ratione definiuntur; tum minus usitatae, ut videtur, mensurae adduntur ὀξύβαφον sive κόγχη ἡ μεγάλη, ἡ ἐλάττων κόγχη, μύστρον τὸ μέγα, τὸ μικρότερον (μύστρον); denique χοῦς et χοῖνιξ explicantur. Quarum mensurarum summam habes hanc:

χοῦς	1					
χοῖνιξ	4	1				
ξέστης, ἴνιον	6	—	1			
κοτύλη, τρυβλίον	12	3	2	1		
ὀξύβαφον, μεγάλη κόγχη	—	—	—	4	1	
κύαθος	—	—	—	6	1½	1
ἐλάττων κόγχη	—	—	—	(12)	—	2
μέγα μύστρον	—	—	—	16	—	—
μικρότερον μύστρον	—	—	—	22	—	—

ὀβολὸν α′. At hoc nihil est, nam ea drachma pretio, non pondere, est sexta denarii pars. Atque aliis etiam locis ἄγειν et ἔχειν a posterioribus scriptoribus inter se confusa sunt vide: fr. 65, 4.

1) Ad ea argumenta gravissimum illud accedit, quod in altera tabula Cleopatrana extrema est cochlearis men-

Aegyptias has mensuras esse et e verbis: καλεῖται παρὰ Αἰγυπτίοις ὁ ξέστης ἴνιον, et e choenicis modo cognoscitur. Quibus de rebus supra diximus (§ 73).

Consulto adhuc omisi de ponderibus commemorare. Etenim non solum mutuae mensurarum inter se rationes definiuntur, sed etiam, quot quibusque unciae et drachmae aliaque minora pondera conveniant, diligenter perscriptum est. Haec omnia ad illam medicorum aestimationem revocanda sunt, ex qua cotylae LX drachmae tribuuntur (§ 43. 45).

Restat tertia particula tabulae mensurarum (29—31), ubi et georgicae quaedam mensurae, de quibus continuo separatim dicemus, et Syrius metretes (supra § 74) explicantur. Denique ab alio grammatico quaedam de cotyla minoribusque mensuris adscripta sunt, quae, nisi quod τρυβλίον oxybapho aequale esse dicitur, non differunt a prioribus.

De georgicis mensuris.

77 Singulare quoddam mensurarum genus illud est quod scriptor tabulae Cleopatranae ἐν τοῖς γεωργικοῖς se invenisse tradit (29). Quibus verbis utrum librum quendam georgicorum an omnino rem rusticam agricolarumque usum significet, non satis liquet; at hoc dubitari non posse videtur, quin ad Aegyptum eae mensurae pertineant. Quas nos iam g e o r g i c a s breviter appellemus.

In his κοτύλη sesqui maior est Attica cotyle, quippe quae sextarii sit d o d r a n s, non semis[1]). Reliqua sic definiuntur:

κοτύλη	1	
ξέστης	1⅓	1
χοῦς	12	9
ἀμφορεύς	48	36
μετρητής	96	72
μέδιμνος	136	102.

sura. Ergo etiam huius prioris tabulae secunda pars post eum ipsum locum incipit.

1) In ipsa Cleopatrae tabula vitiose legitur εὗρον τὴν κοτύλην τρίτον ἢ τέταρτον ξέστου, nam in omni re-

Ἀμφορεύς, μετρητής, μέδιμνος eodem modo in secunda mensurarum tabula explicantur.

En miram habes mensurarum rationem, ad quam illustrandam haec in praesentia afferri posse arbitror. Μετρητής est Aegyptia artaba vetustior, aequalis Attico metretae (§ 39. 73), ἀμφορεύς autem qui dicitur est dimidia illius pars. Tum χοῦς perinde atque Atticus et Ptolemaicus XII cotylas habet, sed cum hae georgicae cotylae maiores sint, ipse etiam congius vulgarem congium dimidia parte exsuperat. Denique medimni mensura, nisi fallor ad iugerum Romanum ita accommodata est, ut, cum sex fere modii sive singuli Attici medimni in iugero seri solerent[2]), hic agricolarum medimnus sex sextariis Atticae mensurae modum exsuperaret.

De altera tabula Cleopatrana (cap. XI).

Sequitur hanc quam modo explanavimus Cleopatrae 78 tabulam altera simillima, quae nihil nisi primam prioris tabulae partem (1—19) hic illic in brevius contractam continet, ceteroquin nulla in re ab ea differt. Nam quod vulgo nonnulli loci minus recte legebantur, eam non tam scriptoris quam librariorum culpam esse iamdudum demonstraverat Neander, qui nonnulla rectius edidit quam posteriores[3]). Unum autem excipio in quo ipse scriptor erravisse videtur, quod siliquae duos chalcos et duas quintas (non tertias) partes tribuit; sed idem adscripsit altera manus in priore tabula Cleopatrana.

De tabula hippiatrica (cap. XII).

Tabula Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἱππιατρικῶν, 79 quamvis brevis sit, tamen e tribus diversis partibus com-

liqua tabula ea ratio valet, ut terni sextarii faciant cotylas quaternas. Apparet igitur vulgatam scripturam corruptam esse ex γ´ δ´´, h. e. τρία τέταρτα.

2) V. supra § 25 adn. 4.

3) Initio ς, quod nuper Christius addidit, iam habet Neander. Eundem secuti sumus in edendis § 7 (ubi ϵ´ brevior numerus est pro $5\frac{1}{3}$) et 14.

posita est. In prima parte brevem ponderum expositionem sequitur cotylae minorumque mensurarum descriptio (1—10). Idem secundae partis (11—15) argumentum est, nisi quod omnia in brevius contracta sunt. Denique in tertia parte (16—18) mina quaedam XV unciarum et δηνάριον IV scripulorum afferuntur.

Primum uncia secundum legitimam rationem in VIII drachmas, drachma in III scripula sive VI obolos dividuntur. His praemissis κοτύλη reliquaeque mensurae et pondere et mutuis inter se rationibus definiuntur. Quarum hanc habes plenam tabulam:

κοτύλη	1			
ὀξύβαφον	2	1		
κύαθος	6	3	1	
μύστρον	24	12	4	1
κοχλιάριον	48	24	8	2

Vides haec plane cum ea expositione quae in secunda tabula exstat (prol. § 59) convenire, eoque esse praestantiora, quod et unum μύστρον invenitur et siclum omissum est. Eandem minorum mensurarum tabulam etiam auctor Περὶ μέτρων exhibet (§ 86).

Ponderum autem ratio a cotyla XII unciarum derivatur. Quid hoc? Vini habet cotyla uncias X, olei IX: ergone haec veterinariorum cotyla maior fuit quam vulgaris mensura? Ego vero, si de lege quaeris veraque norma, nego; si usum spectas, concedo. Nam primum de legitimo eius mensurae modo sic concludo. In secunda ponderum et mensurarum tabula eadem cotylae divisio atque in hac hippiatrica reperitur: ergo huius cotylae modus idem atque illius. Iam illam cotylam semissem sextarii, h. e. legitimam Romanorum mensuram esse e reliqua tabula efficitur: igitur huic quoque veterinariorum cotylae eundem modum tribui necesse est.

Attamen per usum illorum medicorum aliam praeterea aestimationem obtinuisse ex hac ipsa tabula cognoscimus. Supra de metricis unciis demonstravimus quas cotyla habebat XII (§ 46). Eae quidem hic stathmicae

factae sunt[1]) atque ita et cotylae et reliquarum mensurarum modus quinta parte est auctus.

Inde etiam locus secundae tabulae quem supra emendavimus egregie illustratur. Etenim quod in libris invenitur: τὸ κοχλιάριον δηνάριον ἤτοι στάγιον ἥμισυ propterea corruptum esse apparet, quod ex ipsa eiusdem tabulae ratione cochleari stagium unum cum quadrante convenit[2]). Nos autem ratione subducta e cotyla XII unciarum illic στάγιον ἓν ἥμισυ scripsimus, quod quidem prorsus congruit cum hac hippiatrica tabula, ubi VI scripula cochleari tribuuntur. Ne multa, etiam in secunda tabula, etsi reliquae mensurae e legitima Romanorum ratione definitae sunt, tamen cochlear perinde atque in hippiatrica tabula ad cotylam XII unciarum revocatum est.

Secunda huius tabulae pars, ut iam significavimus, e priore in brevius contracta est, nec quidquam ad eam adnotandum, nisi quod post γράμμα (12) semissis nota vulgo omissa est, et inter pondera σίκλον affertur (§ 72 extr.).

Minam quae in tertia parte explicatur ad lignarium talentum Alexandrinum pertinere supra demonstratum est (§ 70), eodemque loco de libra XC holcarum diximus (§ 71). Denique δηνάριον IV scripulorum est exagium Constantinianum (§ 58), cuius in reliqua tabula nulla fit mentio.

De octava mensurarum tabula (cap. XIII).

Tabula Περὶ μέτρων ὑγρῶν quam nos octavo loco 80
numeramus[3]) ex eodem fonte quo prima expositio de men-

---

1) Ne quis in hac tabula metricas uncias intellegi posse existimet, meminerit cochleari tribui scripula 6, unde fit cotyla unciarum 12, stathmicarum scilicet. Accedit omnium reliquarum tabularum similitudo, in quibus ubique stathmicae unciae inveniuntur.

2) V. supra § 59 adn. 1.

3) Quartam tabulam (prol. § 61) sequuntur Cleopatranae duae et una hippiatrica. Inde haec περὶ μέτρων ὑγρῶν octavum locum obtinet.

suris liquorum derivata est[4]). Pariter hic atque illic ab Italica amphora ad parvum mystrum mensurae describuntur. Sed in hac tabula nonnulla recte omittuntur quae in illa aut alieno loco aut perperam addita sunt. Nam primum κοχλιάριον quod aequale sit cotylae quam maxime suspectum videtur, quoniam et ipsum cochlearis vocabulum et reliquarum tabularum auctoritas eam exiguam cotylae partem, minimam mensuram, esse demonstrat. Ergo id ex illa tabula eiiciendum esse duximus. Tum ibidem sextarii et cotylae pondera non suo loco afferri et ex hac tabula et iis verbis quae illic paullo post sequuntur: εἰ δὲ βούλοιο καὶ τὸν σταθμὸν τῶν ὑγρῶν εἰδέναι μέτρων pro certo cognoscitur; quapropter nos totum illum locum seclusimus.

Quae in prima expositione (IV, 9—13) in universum de ponderibus liquorum traduntur, ea hic omissa sunt, sed tabula illa qua pondera singillatim describuntur (IV, 14) hic eodem plane modo repetita est[5]).

De tabula Dioscoridea (cap. XIV).

81 Nona huius collectionis tabula Dioscoridis nomine inscripta est, quamquam non magis verum eum auctorem esse apparet quam aliarum Galenum aut Cleopatram[1]). Ceterum singularis praestantia huic tabulae propterea tribuenda est, quod ea pure atque integre Romanas ponderum et mensurarum rationes exhibet.

Initio scriptor tabulam suam, quam summa cura ac diligentia compositam esse dicit, amico cuidam dedicat se-

---

4) Huius tabulae § 1—7 congruunt cum cap. IV, 1—8, et haec § 8 cum illa § 14. Conf. etiam prol. § 52.

5) Nonnullis locis appellatio ponderum differt, sed res ad idem redit. Ut in illa tabula oxybaphum vini unciis 2 scrip. 12, in hac drachmis 20 definitur, quae sono, non re differunt.

1) Conf. ea quae ego e Dioscoride excerpta supra (§ 44) proposui. Primum κεράτιον et χαλκοῦν apud illum non inveni. Tum neque ἡμίναν neque ἡμικόγγιον neque κόγγιον legi. Denique minima mensura apud Dioscoridem est κοχλιάριον, in hac tabula χήμη. Sed tamen nonnulla in hac tabula cognata esse Dioscorideis minime nego.

que a minimo pondere usque ad minam omnia persecuturum esse profitetur. Prima igitur huius tabulae pars (1—8) per se stat; quam excipit altera pars Περὶ μέτρων ὑγρῶν (9—39), cuius in praefatione nulla mentio fit.

In ponderibus χαλκοῦς cum siliqua aequiperatur, quod etsi novum et inauditum nobis videtur, tamen ea res, ut ab bono auctore tradita, non in suspitionem vocanda. Reliqua pondera usque ad libram accurate ex Romanorum ratione descripta sunt.

Minae tres distinguuntur, prima medicinalis (κατὰ τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν), quae est vetusta Attica, secunda Italica XVIII unciarum, tertia Alexandrina XX unciarum. Quae omnia supra suis quaeque locis illustravimus[2]).

In altera huius tabulae parte Romanae mensurae definiuntur vini, olei, mellis ponderibus. Sunt autem hae: κεράμιον, οὔρνα, χοῦς sive κόγγιον, ἡμικόγγιον, ξέστης, ἡμίνα sive κοτύλη, τέταρτον, ὀξύβαφον, κύαθος, χήμη; quae vocabula si in Latinum sermonem convertis, habes ipsas Romanas mensuras, amphoram, urnam, congium, sextarium, heminam, quartarium, acetabulum, cyathum[3]), quibus adiiciendi sunt semicongius — nam hanc quoque mensuram, etsi ab aliis scriptoribus non commemoratur, apud Romanos in usu fuisse ex hac ipsa tabula cognoscitur — et cochlear, quarta pars cyathi[4]).

Hae mensurae tripliciter, primum vini, tum olei, denique mellis pondere exiguntur. Amphorae vini ex legitima ratione tribuuntur librae LXXX, olei LXXII, mellis CXX, unde deinceps omnes minores mensurae definiuntur. De mellis pondere, ut supra vidimus (§ 59), non convenit inter veteres auctores: sed haec quidem Dioscoridea tabula cum Oribasii aestimatione consentit.

---

2) De Attica mina v. supra § 51, de Italica § 61, de Alexandrina § 66.

3) V. Metrol. p. 91.

4) Romanum hoc cochlear dico, explicatum a Columella de r. r. 12, 21 (conf. Metrol. p. 91 adn. 11), quod e cheme Graecorum derivatum esse ex hac Dioscoridea tabula colligitur. Prorsus autem diversae mensurae sunt

De decima ponderum et mensurarum tabula (cap. XV).

82 In tabula decima quae Ἄλλως περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν inscribitur primum mensurae a medimno ad chemen definiuntur. Medimnum Ptolemaicum esse supra ostendimus (§ 73). Partes cotylae sunt ὀξύβαφον, κύαθος, χήμη, eaedemque earum rationes atque in tabula Dioscoridea (§ 81). Pondera mensurarum descripta sunt secundum cotylam LX drachmarum (§ 45).

His addita sunt alia variis e libris compilata. Μύστρον tripliciter explicatur, tum κοχλιάριον, βασιλικὸν κάρυον, alia afferuntur, de quibus latius exponere non operae pretium esse duco[1]). Sed hoc non omitto nonnulla cognata esse cum Dioscorideis[2]).

χήμη μικρά (prol. § 52) et κοχλιάριον (§ 59. 79) aliaque (§ 76).

1) Satis esse videtur haec breviter adnotare: μέγα μύστρον, quod cotylae pars 18ª esse dicitur, simile est illi quod apud Cleopatram cotylae parte 16ª aestimatur (§ 76). Tum μικρὸν μύστρον aequale est chemae quae in priore huius tabulae parte affertur. Δικαιότατον autem μύστρον, cui 8 scripula tribuuntur, aequale est illi μικροτέρῳ μύστρῳ quod apud Cleopatram pars 22ª cotylae dicitur. Porro κοχλιάριον 3 scripulorum aequale est Cleopatrano cui unius drachmae pondus tribuitur (§ 76); βασιλικὸν κάρυον apud Cleopatram est drachm. 4 (§ 76) consentitque scriptor tabulae tertiae (cap. VIII, 18) tria stagia scribens; sed in hac tabula eidem 7 drachmae tribuuntur (δ' corrigendum videtur); Ποντικὸν κάρυον hic habet drachmam 1, in tabula tertia 18 siliquas, quod ad idem redit. Eandem mensuram significare videtur Galenus (tom. XIII p. 431 *Kühn*). Huic accedunt dimidia pars, βάλανος et quarta, Αἰγυπτιακὸς κύαμος. Denique ὄροβος inter mensuras affertur; sed ea res incredibilis est, quoniam mensura, quae cotylae sit pars 1440ᵐª, fingi non potest. Vehementer hic erravit auctor tabulae, qui, cum haec e Dioscoride excerperet (v. adn. 2), pondus significari non intellexerit.

2) Inter medicamenta a Dioscoride π. ὕλης I p. 156 s. describuntur κάρυον βασιλικόν et κάρυον Ποντικόν. Prius quid sit, ipse explicat: κάρυα βασιλικά, ἃ ἔνιοι Περσικὰ καλοῦσι. Tum in libro II explicantur κύαμος Ἑλληνικός p. 246 ss., Αἰγύπτιος κύαμος, ὃν ἔνιοι Ποντικὸν καλοῦσι p. 248 s., ὀροβός p. 251 s., θέρμος p. 252 ss. His locis

De Nicandri interprete a Scaligero aliisque citato.

Diu frustra laboravi de Nicandri interprete, qui saepius a Scaligero, Gronovio, Pauctono, Du-Cangio citatur, cum denique eas tabulas ponderum et mensurarum cognovi significari quae in fine Aldinae Nicandri editionis additae sunt[1]). Quarum prima inscripta est Ἔκθεϲιϲ περὶ ϲταθμῶν καὶ μέτρων ἀκριβεϲτάτη, secunda Ἔκθεϲιϲ τῶν ϲημείων καὶ χαρακτήρων, tertia Ἔτι περὶ μέτρων καὶ ϲταθμῶν ἰατρικῶν ϲυντομώτατοϲ ἔκθεϲιϲ ἁπλουϲτάτη. Ne tamen novi quidquam in his tabulis scriptum esse existimes: congruunt eae plane cum Charterianae collectionis capitibus VII, VI, VIII, nisi quod in fine ultimae tabulae in Aldina editione haec adiecta sunt: γίνωϲκε δὲ ὅτι τὸ ϲημεῖον τόδε · ϲκροπλ · ἔϲτι κεράτια · $\overline{\epsilon}$ · ὁμοίωϲ δὲ καὶ τόδε · ταρ (?) οἷον ξυρ · ε[2]). Praeter hoc autem Aldinae tabulae levioribus tantum in rebus a Charterianis discrepant, ut fere variorum codicum variae sunt in eodem argumento scripturae. Nullus igitur iam Nicandri interpres, cui peculiaris quaedam auctoritas debeatur; verum omnia illa quae inde afferuntur ad tabulas Galeneas quas dixi reiicienda[3]); quin etiam ipsa appellatio interpretis Nicandrei 83

nulla omnino de ponderibus aut mensuris fit mentio; at in libris περὶ ἰοβόλων et περὶ εὐποριϲτων, ut supra vidimus (§ 44 adn. 9), κυάμου μέγεθοϲ Αἰγυπτίου, καρύου Ποντικοῦ τὸ μέγεθοϲ inter mensuras et ὀρόβια ponderis loco afferuntur, quae utique cognata esse apparet cum iis quae in hac tabula leguntur.

1) Princeps Nicandri editio Aldina prodiit a. 1499: ego ea usus sum quae a. 1523 typis expressa est. Hic eae tabulae fol. 89[b] subiunctae sunt scholiis.

2) Extrema verba in Aldina compendiis expressa sunt. Apparet in ταρ notam alicuius ponderis latere; et pro ξυρ. nescio an κερ., i. e. κεράτια, legendum sit. Ceterum confer tabulam Oribasianam (fr. 67, 36).

3) Loci Scaligeri aliorumque hi sunt: Scalig. de re numm. p. 35: Italicam minam ab Attica distinguit ἀνώνυμοϲ Nicandri interpres: *Ἡ Ἰταλικὴ μνᾶ* et cet., quae habes in Galen. cap. VII § 11. Ergo minus recte Boeckh. p. 299 huic loco propriam quandam auctoritatem tribuit. — Idem p. 48: *sane interpres Nicandri dixit: τὸ δηνάριον ἔχει δραχμὴν μίαν ἡμίσειαν*, quae petita sunt e cap. VII

per se falsa est, quoniam eae tabulae et a Nicandri carminibus et a scholiis eorum prorsus alienae sunt [4]).

De tertia collectione ponderum et mensurarum.

84 Vidimus eius collectionis quam Galeneam vocamus alias partes aliis in libris servatas esse; sed fuerunt praeterea qui nonnullas ex his tabulis in novas formas redigerent aliaque quae ad id argumentum pertinere viderentur immiscerent. Cuius rei luculentum exemplum praebet ea collectio quae a nobis post tabulas Oribasianas posita est (fr. 71—77). Nam usus est scriptor quasi fundamento tabula Dioscoridea (fr. 64), cuius initium fecit suae collectionis primam partem, tum pondera secundum caput tertium Galeneae collectionis persecutus est, notas ponderum et mensurarum, quae ibidem capite II et VII reperiuntur, quam brevissime proposuit, nonnulla e capite VIII excerpsit, deinde reliquas partes tabulae Dioscorideae adscripsit, iisque eam tabulam quae inter Galeneas est decima (fr. 65) adiunxit [1]). In fine autem nescio an ab alio scriptore addita est mira quaedam farrago, ubi promiscue atque incondite varia de mensuris ponderibus nummis Hebraeorum compilata sunt et ex Epiphanio et iis fragmentis quae sub Eusebii, Maximi, Iuliani titulis feruntur [2]).

---

§ 5. — Gronov. de sest. p. 862 citat sub eodem titulo cap. VIII § 14. 25. — Paucton. p. 235 affert cap. VII § 25; idem autem per errorem Nicandri interpreti tribuit verba ὁ χοῦς ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλας Ἀττικὰς δώδεκα, ξέστας δὲ ἕξ: quae potius petita sunt e tabulae Cleop. § 27. — Du-Cangius in Lexico sub στάγιον: *Expositio ponderum et mensurarum subiecta Nicandro Gorraei:* τὸ ἀσσάριον et cet. quae cap. VII § 6 leguntur. Idem sub κοκκίον affert initium cap. VII.

4) Vide ea quae supra § 44 e Nicandro eiusque scholiis allata sunt.

1) Singula ita inter se respondent: fr. 71 = 64, 2—8; fr. 72 simile fragmento 53; fr. 73 in brevius contractum e fr. 52 et 56; fr. 74 excerptum e fr. 58; fr. 75 = 64, 9—39; fr. 76 = 65.

2) Haec brevissime sic proponam: fr. 77 § 1 = 88, 5 κοδράντης. — § 2 artabae definitio desumpta ex Epipha-

De quarta collectione, quae tabulam Cleopatranam aliasque continet.

Ut is scriptor de quo statim disputavimus in tractatu 85
suo componendo Dioscoridea maxime tabula usus est eique similia quaedam admiscuit, ita alius vir harum rerum studiosus e tabula Cleopatrana et duabus illis quae in Galenea collectione proxime sequuntur peculiarem et novam expositionem de ponderibus et mensuris confecit (fr. 78—80). Hic primum legimus inscriptionem admodum prolixam quaeque stilum aetatis Byzantinae prodat. Tum Cleopatrae tabula sequitur nullis nisi levioribus rebus mutatis. Sed extrema illius pars (inde a § 25) hic omissa, et breviter sic concluditur: ταῦτα ἀπὸ τῶν γεωργικῶν. Praeterea autem memorabile videtur in ponderibus definiendis fere ubique additum esse νόμισμα, i. e. solidum Constantinianum, librae Romanae partem LXXII; id quod rectissime factum est e consuetudine illius aetatis omnia pondera ad libram et exagium revocantis. Denique miro modo inter medias mensuras inculcatum est Hebraici talenti pondus libris et solidis expressum[1]).

Secunda pars huius collectionis (fr. 79) composita est e capite Galeneo XI in brevius contracto et tabula hippiatrica sive capite XII. Chalcus, qui hemioboli quinta pars dicitur, est Ptolemaicus, quemadmodum supra (§ 75) demonstravimus. Quae autem postea eodem loco leguntur (fr. 79, 2),

---

nio (82, 14), nisi quod illic tot s e x t a r i i, quot hic l i t r a e artabae tribuuntur. — § 3 corrupta est; sanam scripturam habes fr. 80, 3. 4, quae cognata est cum fr. 88, 3. — § 4: confer 88, 3. — § 5: vide fr. 96. — § 6 ex Epiphanio. — § 7 id δηνάριον intellegi videtur quod exagio par est: vide fr. 58, 20, prol. § 58. — § 8: vide fr. 96. — § 9 usque ad 14 e tabulis Epiphanianis. — § 15 δινάριον aequale solido idem est quod § 7 definitur. — § 16 = 88, 3 init. — § 17 et 18 e Iuliani tabula (fr. 16).

1) Est locus fr. 78, 17: τὸ τάλαντον ἄγει λίτρας ρκε΄, νομίσματα θ. Librae 125 sunt talenti Epiphaniani sive Hebraici (prol. § 68); eaedem multiplicatae cum numero solidorum qui in unam libram incurrunt faciunt solidorum novem milia.

ea tam misere corrupta sunt, ut ea, qualiacunque sunt, intacta relinquenda esse viderim.

Extrema pars (fr. 80) eodem consilio atque iisdem e fontibus composita est ac tabula Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν in priore collectione (fr. 77). Sed hic omnia desiderantur quae illic post σάτον (§ 6) inveniuntur.

De fragmento Περὶ μέτρων *inter Heronianas reliquias servato.*

86 Aliquoties supra citavimus fragmentum quoddam Περὶ μέτρων, cuius ubique egregiam esse fidem cognovimus (§ 39. 73. 74). Ea tabula in libris manuscriptis post fragmentum de talentis et denario (95) invenitur unaque cum illo Heroni tribuitur. At vero nec ab Herone nec a Didymo eam scriptam esse satis demonstravimus (§ 14): nunc addimus eandem ne ad illum quidem auctorem referri posse qui de talentis et denario scripsit. Nam illum quidem Alexandrinum fuisse constat; haec autem tabula ab Hebraeo quodam homine non indocto composita est, quem ipsum quoque Alexandriae vixisse, etsi veri simile, tamen non certum est[1]). Etiam quo tempore ea scripta sit, ambigitur. Nec tamen satis idoneam causam esse arbitror, cur de quarto quintove saeculo cogitetur[2]): immo nihil impedit, quominus ad primum saeculum aut ipsam tabulam aut archetypum quoddam, unde derivata sit, revocemus.

Iam quae in hac tabula (fr. 81) perscripta sunt ea ex ordine percenseamus et cum prioribus comparemus.

Primum amphora Romana eiusque partes, urna, congius, sextarius definiuntur. Amphora a quibusdam μετρητής, urna κάδος appellari traditur. Congius cum Hebraico

---

1) Hebraea stirpe auctorem ortum esse e verbis κάβους ἡμεῖς (χόας λέγομεν) cognoscitur, nam haec Hebraeorum est mensura. Inde Martinus rectissime: *L'auteur*, inquit, *de ce morceau est un juif vivant au milieu des Grecs sous la domination romaine* (p. 212).

2) Haec est sententia Martini (p. 213), qui et hoc fragmentum et alterum de talentis vel ab Epiphanio ipso (?) vel a posteriore quopiam scripta esse statuit.

cabo comparatur[3]). Novum nomen novaque mensura est βρόχος, quarta pars amphorae.

Tum Antiochensi metreta breviter explicato (§ 74) sextarii partes hae afferuntur:

ξέστης	1				
κοτύλη	2	1			
ὀξύβαφον . . .	4	2	1		
κύαθος	12	6	3	1	
μύστριον, λίστριον	48	24	12	4	1
κοχλιάριον . .	96	48	24	8	2

Quae prorsus congruunt cum secunda et septima mensurarum tabula (§ 59. 79), nisi quod mystrum hic μύστριον sive λίστριον vocatur.

Quae deinde verba sequuntur: καὶ τὰ ἐλαιρὰ παραπλησίως cet., ea commode explicari non possunt nisi comparata antiqua illa versione Latina quae sub Africani titulo fertur. Quapropter ad alteram huius libri partem eam disputationem reiicimus. Sed hoc in praesentia non omittimus τὰ ἐλαιρά esse mensuras olearias, quarum maxima dicitur esse μετρητὴς ἐλαιρός, qui centumpondio Romano definitur.

Porro modii Romani partes, semodius (ἡμίεκτον) et sextarius afferuntur, hisque Attica χοῖνιξ, octava pars modii, additur.

Iam sequitur gravissimus ille locus de Ptolemaico medimno deque vetustiore et recentiore artaba, quem supra illustravimus (§ 39).

Excipit haec κόρος ὁ Φοινικικός, cui XXX σάτα tribuuntur; σάτον autem sesquimodium habere dicitur[4]).

Tum congii pondera vino vel oleo vel melle impleti per-

---

3) Scriptor nihil nisi hoc dicere videtur congium et κάβον fere easdem mensuras significare; cui rei non obstat quod ab Epiphanio (fr. 82, 11) aliisque cabo 4 sextarii tribuuntur.

4) Sic Boeckhius p. 259 locum recte interpretatus est. Ego etiam ipsam scripturam corrigendam esse censui; nam μοδ. τὸ ς″, quod libri habent, semodium significaret; scripsi igitur μόδιος α′ς. Idem σάτον ab Epiphanio (fr. 82, 8 s.) μόδιος appellatur eique 22 sextarii tribuuntur, quae ratio cum hac tabula fere congruit.

inde definiuntur atque in tabula Dioscoridea (fr. 64, 11. 22. 32). Hic in libris manu scriptis nonnulla corrupta sunt, quae certa ratione emendavimus secundum versionem Latinam[5]).

Denique unciae κόκκοι τοῦ πεπέρεος CCCC, librae summatim (ὑφ' ἕν) V milia tribuuntur. Quod pondus in promptu est dicere chalco illi qui in Galeneis tabulis reperitur cognatum fuisse[6]).

De Epiphanio Cyprio eiusque libro de mensuris ac ponderibus.

87 Medium quasi locum inter tabulas mensurarum ac ponderum et inter fragmenta de nummis obtinet Epiphanii ille libellus Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, qui a Petavio una cum reliquis eius scriptis editus est[1]). Quem quidem libellum ab Epiphanio, Constantiae Cypriae episcopo, scriptum esse constat anno CCCXCII paullove post[2]).

Iam primum videamus, quod sit libelli argumentum quidque de eius forma qualis nunc exstat iudicandum videatur. Inscripta sunt Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἐπιφανίου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, quae orta esse apparet a recentiore quodam sive librario sive interpolatore. Tum initio haec leguntur: Εἴ τις δὲ θέλει τῶν ἐν

---

5) Antequam versionem Latinam inveneram, σταθμίων ἐστὶν ϡθ' etc. ex scriptura codicis P^b legenda esse existimabam, quae σταθμία conferebam cum Ptolemaica drachma, quoniam drachmae 960 libras 10, congii pondus, efficerent. Sed ea omnia irrita esse vidi, ut primum versionem Latinam inspexi.

6) Ex ea ponderum ratione quae in capite Galeneo III aliisque exstat (prol. § 50. 75) in unciam 384 chalci, in libram 4608 incurrunt. Vides hunc κόκκον piperis non ita a Ptolemaico et Romano chalco diversum fuisse.

1) Ipsam Parisinam editionem, quae a. 1622 prodiit, cum Dresdae non invenirem, usus sum repetitione Lipsiensi, quae Coloniae nomen praefixum habet (Fabric. Bibl. vol. VII p. 420): Epiphanii opera omnia rec. Dionys. Petavius. Editio nova iuxta Parisinam adornata. Tom. II. Colon. 1682.

2) Omnino de Epiphanii vita et scriptis conf. Fabricium in Bibl. Gr. vol. VII p. 415. 418 ss. Anno 392 paullove post librum de mensuris et ponderibus scriptum esse inde efficitur, quod chronologia usque ad eum ipsum annum perducta est.

ταῖς θείαις γραφαῖς εἰδέναι τὰ πρὸς πολυπειρίαν μέρη, λέγω δὴ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, τούτῳ τῷ ὑπομνηστικῷ ἐντυγχάνειν μὴ κοτοκνείτω. Hic statim e particula δὲ libellum aut partem maioris alicuius operis fuisse aut initium non integrum servatum esse concludimus. Iam longiore sermone μέρη ἐν ταῖς προφητείαις explicantur variaeque notae, quibus in sacris litteris uti solebant, illustrantur (p. 158—60). Tum varia aut brevius commemorantur aut latius exponuntur de septuaginta interpretibus (p. 160 s.), de numero librorum Sacrae scripturae (p. 161 s.), de interpretatione eiusdem, quibus additur ipsorum interpretum historia (p. 162—68). Deinde chronologia perscripta est a Ptolemaeo, Lagi filio, ad annum CCCXCII, qui annus ex extremis verbis efficitur (p. 177): ὧν τὰ ἔτη μέχρι τῆς Ἀρκαδίου ὑπατείας τὸ δεύτερον καὶ Ῥουφίνου ἀριθμοῦνται νζ'. ἐφ' ὧν ἐτελεύτησεν ὁ Οὐαλεντινιανὸς ὁ νεώτερος υἱὸς Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ μεγάλου cet. Hic est finis prioris partis libelli, in qua vides res quam variae quamque alienae ab ipso proposito congestae sint.

Sequitur altera pars, quam praeter Petavium edidit Stephanus Le Moyne[3]), inde a verbis Ἕως ἐνταῦθα, φιλοκαλώτατε cet., quae in nostra quoque collectione primo loco leguntur (fr. 82). Iam vero dilucidissime perspicitur eam libelli formam quae a Petavio edita est non genuinam esse. Nam cum scriptor omnino de proposito suo exposuerit (1) et de coro, Hebraica mensura, explicare inceperit (2), inepte interposita est omnium mensurarum tabula quaedam sive index (3); tum vero rursus de coro exponitur (4), cui subiiciuntur λεθέκ, γόμορ, μνασίς, σάτον, μόδιος (5—9). Modius autem, Hebraicus scilicet[4]), cum XXII sextarios capere eaque mensura sacra esse dicatur, sequitur longior degressio de XXII operibus a deo in creatione factis eodemque de numero aliis in rebus sacris

3) Varia sacra cura et studio Stephani Le Moyne. Tom. I. Lugd. Batav. 1685. Qui in edendo libello editione Petaviana, nullo codice manu scripto usus est.
4) Conf. supra § 86 adn. 4.

exstante (p. 178—81), qua ex farragine ego nihil nisi eum locum excerpsi, ubi rursus de modio agitur (10).

Hac digressione finita scriptor ad mensuras explicandas redit. Sed iam illum qui in hanc quae nobis in manibus est formam genuinum opus redegit videmus in brevius omnia contraxisse. Praeterea mirum quiddam legentibus occurrit. Comparantes enim eam tabulam summariam quam initio praemissam esse dixi (3) omnes quidem mensuras quae illic afferuntur postea eodem fere ordine explicari videmus (p. 181—84), sed post congium (29) omissam esse cτάμνον χρυcῆν, eiusque loco interiectam esse expositionem de ponderibus et nummis (34—49), denique reditum fieri ad eas mensuras quae restant explicandas (30—33) eumque esse finem totius libelli. Quae cum ita sint, num cuiquam dubium esse potest, quin haec sit interpolata operis forma, non genuina? Sane quidem, id quod ex inscriptione περὶ μέτρων καὶ cταθμῶν cognoscitur, locus de ponderibus et nummis pars fuit Epiphanii libelli; sed tamen ipse scriptor non potuit ea tam inepte inter medias mensuras inculcare.

De aliis libelli Epiphaniani formis.

88 Adhuc de integritate libelli Epiphaniani quaerentes ea vestigia secuti sumus quae in ipsa Petavii editione exstant. Sed clarior etiam lux rei affertur e variorum codicum manu scriptorum comparatione. Qua de re iam Salmasius quaedam commemoraverat [1]), idemque nonnullos locos emendatius ediderat quam apud Petavium leguntur [2]). Omnino

---

1) V. Refut. p. 45: *nam sub diversis titulis haec concipiuntur in veteribus libris ac in versione antiqua, hoc modo: de argenteis, de nummis, de milliarensibus, de folli.* Ibid. p. 49: *vidi plures manu scriptos codices, qui sub nomine Epiphanii tractatum illum de ponderibus — seorsim continebant.*

2) Primum verba nostrae editionis § 34 s. Salmasius Confut. p. 96 affert ita ut apud Petavium leguntur; tum vero eadem sic emendat: ἑξακιcχίλια λεπτὰ ταλάντου, ἃ λεπτὰ καλεῖται ἀccάρια, ἑξήκοντα δὲ ἀccαρίων ὑπάρχει τὸ δηνάριον. ρ′ δὲ δηναρίων ὑπῆρχεν ὁ ἀργυροῦc. ἀργυροῦc δὲ ἐτυπώθη ἀπ᾽ ἀρχῆc τὸ νόμιcμα. Quae quidem non

cum in aliis bibliothecis tum in Parisina tot eius generis fragmenta latere suspicor, ut si quis omnia collegerit, facile viginti trigintave varias illius tractatus formas exhibere possit. Ego in tanta copia, cum omnibus uti non liceret, ea elegi quae satis esse viderentur ad demonstrandam miram in eo genere varietatem. Quae nunc ex ordine persecuturus sum.

Secundo loco post eum tractatum qui modo adumbratus est — quem Petavianum breviter appellabimus — affero collectionem quandam copiosissimam, ex Epiphanio maxime derivatam, qua haec continentur [3]):

I. Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. Hic brevius explicantur κόρος, θεκέλ, μνάσις, σάτον, γομόρ, χοίνιξ καὶ ὑφή cet. Nummi magis etiam incondite intermixti sunt mensuris quam in tractatu Petaviano.

II. Περὶ μέτρων ἑτέρων. Est haec rursus alia forma eiusdem tractatus, quae magis quam prior accedit ad similitudinem formae Petavianae, sed ipsa quoque brevior est quam illa. Ea pars ubi de nummis agitur sic incipit: Τάλαντόν ἐστι τὸ ὑπερβάλλον πᾶν σταθμιζόμενον μέτρον. κατὰ δὲ τὸν λιτρισμὸν ρκε΄ λιτρῶν ὑπάρχει. ϛ λεπτὰ τοῦ ταλάντου, ἃ (cod. ᾱ) λεπτὰ καλεῖται ἀσσάρια. ξ΄ δὲ ἀσσάρια ὑπάρχει τὸ δηνάριον. ρ΄ δὲ

coniectura assecutus est, ut ipse iactat, sed desumsit e codice Par. 2665, quod facile perspicitur collato eo loco quem supra inde attuli (§ 88, II). — Ibidem p. 92 Salmasius affert § 40, ubi τέταρτον addidit (v. adnot. crit.); at debuit η″ scribere. — Porro Refut. p. 24 s. in § 42 egregie addit ὄγδοον ante τῆς οὐγγίας (v. praef. crit.). Eundem locum p. 37 minus accurate repetit. — Ibidem p. 77 citat § 44 hoc modo: μνᾶ ἀντὶ τοῦ μανή. τῇ μὲν γὰρ Ἑβραΐδι μανὴ ὁ ἀργυροῦς καλεῖται· ἡ δὲ μνᾶ ἡ Ἰταλικὴ τεσσαράκοντα στατήρων ἐστί, τουτέστιν οὐγκιῶν κ΄ λίτρας μίας (sic) καὶ διμοίρου. Haec ex libro quodam manu scripto petita esse apparet non aliter atque illos locos de argyro, dichryso, folle, de quibus statim separatim dicam (adn. 4).

3) Inveniuntur haec in codice Paris. 2665, ac I quidem pars inde a fol. 204ᵃ, II fol. 205ᵇ, III fol. 207ᵇ, IV et V fol. 208ᵃ, VI fol. 208ᵇ, VII fol. 209ᵃ.

δηναρίων ὑπῆρχεν ὁ ἄργυρος. Quae aliquantum differunt a tractatu Petaviano (fr. 82, 34. 35), verum his ipsis genuina scriptoris verba continentur, cum illic omnia maxime corrupta sint. Reliqua de nummis eodem ordine atque illic eademque fere forma perscripta sunt; sed rursus nonnulla hic rectius leguntur, quae suis locis adnotavimus[4]).

---

4) Aegerrime nunc fero, quod tum, cum Parisiis fui, non totum hunc tractatum e codice 2665 descripsi. Tunc enim in tanta abundantia fragmentorum Epiphanianorum, quoniam omnia in meam collectionem recipere non poteram nec vero volebam, ea elegi quae maxime ab editione Petaviana discreparent, ut quam diversissimas eius tractatus formas in medium conferrem. Ex hoc autem codice de quo agitur tum satis duxi nonnulla, sicut supra demonstravi, enotare. At vero, si Salmasii Refutationem et Confutationem in manibus habuissem — quos libros multo antea perlegeram nec omnia recordabar — certe eam partem quae est de nummis e codice exscribere non omisissem. Nunc una de re maxime laboro, unde Salmasius et illum locum adn. 2 extr. citatum et hos quos iam allaturus sum repetiverit. Non incredibile est nonnulla, perinde ac genuinam scripturam paragraphi Epiphanianae 35 (v. adn. 2), ex codice 2665 fluxisse, eumque ipsum esse codicem in quem incidisse se scribit Ref. p. 49. Praeterea autem aliis etiam libris eum usum esse ex ipsius verbis cognoscitur. Quod utut est, cum res acta mutari non possit, hic affero locos Epiphanianos, quos diversos a Petaviano tractatu citat Salmasius. Ref. p. 65: *Epiphanii*, inquit, *verba de illo miliarensi quia vulgo corruptissima sunt, heic adscribam, ut legi debent ac distingui:* *Δίχρυσον δὲ ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ἀργυροῦ. τὸ δὲ ἀργυροῦν τοῦτο ἐστὶν ὃ οἱ Ῥωμαῖοι μιλιαρήσιον καλοῦσιν, ὃ ἑρμηνεύεται στρατιωτικόν· τὸ δὲ δίχρυσον καὶ τοῦτο ἀργύριον ἦν ὅπερ κίβδηλον ὕστερον ἐκλήθη, ἀναιρεθέντος δὲ τοῦ βασιλέως τότε, οὗ τὸ ὄνομα ἐν τῷ διχρύσῳ ἐκεχάρακτο, τὸ νόμισμα αὐτοῦ ἀποβαλλόμενον κίβδηλον ἐκλήθη, τουτέστιν ἀδόκιμον.* Ad quae paullo post addit: *hanc emendationem veteribus libris et antiquae versioni debemus.* — Plurima vero attulit ad extremam tractatus Epiphaniani partem, ubi de folle agitur. Conf. p. 101 ss., ubi verba a Petavio edita corrupta esse demonstrat, probataque emendatione Scaligeri βαλλάντιον scribentis locum sic proponit (p. 104): *φόλλις, ὃ καὶ βαλλάντιον· διπλοῦν δὲ ἐστίν, ὑπὸ δύο ἀργύρων καὶ ἥμισυ*

III. Ἐκ τῆς ἀρχαιολογίας Ἰωσίππου. Haec infra in nostro libro edidimus (fr. 89), ubi singulos Iosephi locos adscripsimus.

IV. Περὶ μέτρων γῆς. Vide prolegomena ad Iulianum Ascalonitam (§ 35 extr.).

V. Ὁ δάκτυλος πρῶτός ἐστιν etc., quae in tabula Heroniana III leguntur. Omissa autem hic sunt prima verba Εἰδέναι χρὴ ὅτι et postea ὥσπερ καὶ μονάς. Praeterea nihil fere discrepat.

VI. Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. Explicantur σάτον, τάλαντον, ἀλάβαστρον, ὀβολός cet., quae rursus excerpta sunt ex Epiphanii tractatu.

VII. Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐκλογὴ συντομωτέρα περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, quam infra edidi (fr. 88; conf. prol. § 92).

Vides, in una collectione quam varia de Hebraeorum maxime ponderibus et mensuris sint compilata: habes tres diversas formas tractatus Epiphaniani, habes Eusebium similem Epiphanio, nec desunt excerpta e Iosepho nec tabulae agrestium mensurarum.

De tractatu Epiphaniano secundum litterarum ordinem disposito.

Tertio loco illustranda videtur ea tractatus Epiphaniani 89
forma quam Vindobonae inveni[1]). Titulus est Τοῦ ἁγίου

συγκείμενον, οἳ γίνονται σν΄ δηνάρια. φόλλις κατὰ τὸν δηναρισμόν, ἀλλ' οὐ κατ' ἀργυρισμόν. Ac paullo post addit (p. 104 s.): *Epiphanius in veteri codice: τὸ δηνάριον ἑξήκοντα δηνάρια ὑπῆρχεν, ὁ δὲ ἀργυροῦς δηνάρια ἑκατόν.* De eodem loco latius disserit Refut. p. 45 ss. suamque sententiam his confirmat (p. 49): *in sanioribus et vetustioribus* (codicibus) *hic locus de folle ita concipiebatur: φόλλις ὃ καὶ βαλλάντιον καλεῖται, ἔχει ἀργυροῦς δύο ἥμισυ, δηνάρια σν΄, λίτρας ιβ΄. φόλλις κατὰ τὸν δηναρισμόν, ἀλλ' οὐ κατ' ἀργυρισμόν.* Denique ibidem: *incidi ipse in manuscriptum codicem quemdam, in quo ita legebatur: φόλλις ὃ καὶ βαλλαντίον καλεῖται, ὅτι διπλοῦται, δύο γὰρ εἰσὶν ἀργυροῖ, ὃ γίνεται σν΄ δηνάρια λεπτοὶ δύο. φόλλεις κατὰ τὸν δηναρισμόν, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν ἀργυρισμόν.*

1) Cod. philos. Gr. 178 (Nessel) fol. 278[b]. Alia Epi-

Ἐπιφανίου περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ μέτρων. Iam sequitur mensurarum collectio secundum ordinem litterarum disposita hoc modo:

Ἀλάβαστρον βησσίον μέν ἐστι τῷ ὀνόματι, λίτρα[2]) δέ ἐστιν ὁ ἐν αὐτῷ ἐλαίου σταθμός, ὅ ἐστι ξεστοῦ τὸ ϛ″. ἀλάβαστρον δὲ κέκληται διὰ τὸ ἄθρυπτον (ἄθριπτον cod.) ἄλλο ἀπεικαζόμενον.

Ἀπόρυμα παρὰ μόνοις Θηβαίοις μετρεῖται. ἥμισυ γὰρ τοῦ σάτου ἐστίν. ὁ δὲ σάτης ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς εἴκοσι καὶ δύο ξεστῶν. τὸ οὖν ἀπόρυμα ἔστι ξεστῶν ια′ [3]).

Ἀρτάβη. τοῦτο μέτρον παρ᾽ Αἰγυπτίοις ἐκλήθη, ὃ (cod. ὅ) καὶ μετριτής· ἔστιν δὲ ἑβδομηκονταδύο ξεστῶν. ἐκ πολλῆς δὲ ἀκριβείας καὶ τοῦτο οὕτως συνήχθη.

Γάβος (κάβος cod.), κόμος, μέτρον σιτίου ἐστίν. ἔστιν δὲ τὸ τέταρτον τοῦ μοδίου. σάτον ἢ βάδος καλεῖται καὶ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Ἑβραίου (an τῆς Ἑβραΐδος? — ἑβραι cum nota compendii habet codex).

Porro explicantur γομόρ (bis), δραγμή, δράξ, ἵν, καμψάκις, κόλαθος, κόρ (χωρ cod.), κοτύλη, κύαθος, κύπρος cetera.

Tum sequitur altera huius tractatus pars sub titulo Περὶ σταθμῶν, quae sic incipit:

Ἀργύρια τὰ καὶ χαλκᾶ στάθμια γραμμάτων τριῶν. ἄργυρος ὁ τέλειος. ἄργυρος καὶ μνᾶ καὶ μάνης οὐγγιῶν (οὐ′ cod.) κ′, ὃ γίνεται λίτρ. α′ οὐγγ. η′.

Haec excipit alia vox Ἀ . . . ., quam legere non potui, tum βαλάντιον ὃ καὶ φόλλης, δίδραχμον, δραχμή, κοδράντης, λεπτόν, μνά. Porro haec, quae non praetermittenda esse videntur:

Μιλιαρίσιον, ὃ καὶ χρυσοῦν καὶ ἥμισυ τοῦ ἀργυροῦ, ἄγει οὐγγ. ι̅.

---

phaniana de mensuris continentur ibidem in cod. philos. 58 fol. 125ª et theol. 288, qui libri tum, cum Vindobonae fui, non in promptu fuerunt.

2) λιτρῶν legi in codice.

3) Hic numerus, sicut multa alia in eodem codice, ambiguis ductibus scriptus est.

Νόμιcμα H̆ ρ̅κ̅ε̅.

Νόμιcμα ἄλλο γραμμάτ. γ̅.

Νουμμὸν Νούμας τὶc βαcιλεὺc Ῥωμαίων ἐποίηcεν· καὶ πρὸc τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκλήθη.

Ὀβολὸc ὁ ἐξ ἀργύρου[4]) ἄγων γράμματα Γ̅ ἤγουν Ϝ η″.

Ὁλκὴ ἄγει γράμματα Γ ἢ Ϝ η″ (δ̅ cod.).

Cίκλον ἄγει γράμματα ϛ̅, ἔcτι δὲ τὸ δ″ τῆc Ϝ. ὁ cίκλοc ὁ ἅγιοc ἄγει γράμματα ιβ.

Τάλαντον ἄγει H̆ ρκ̅ε′· καὶ ἄγει λεπτὰ ϛ̅ et cetera quae similiter in aliis fragmentis leguntur. Extrema sunt φόλληc et appendicis instar alius quidam locus de talento.

Haec ita me satis exposuisse arbitror, ut, quae forma illius tractatus in codice Vindobonensi exstet, intellegi possit. Sane multa corrupta sunt: at multa etiam ita comparata, ut vel in tanta abundantia aliorum eiusdem argumenti fragmentorum aliquam auctoritatem habeant.

De tractatu Epiphaniano qui incipit a talento.

Quarta huius generis forma, quam edidi e duobus libris 90
Parisinis (fr. 83. 84), eo insignis est, quod inverso ordine primum de nummis et ponderibus, tum de mensuris exponitur. Ac prior quidem pars et copiosior est et multis rebus praestantior quam tractatus Petavianus, altera autem, ubi de mensuris agitur, etsi brevior est, multa tamen habet quae omisit auctor Petavianus. Ut alia taceam, artabae vocis originem ex Aegyptio sermone derivatam apud hunc solum legis scriptorem.

Paucis illustrandus videtur is locus ubi de litrae partibus agitur (fr. 83, 21). Hic scripulo ex legitima illius aetatis ratione tribuuntur VI siliquae sive κεράτια, h. e. ossa sive nuclei fructus ceratoniae: ὀcτᾶ ἀπὸ κερατάιαc (pro κερατέαc) καρποῦ. Tum scriptor ex ὀcτᾶ novam finxit singularis numeri formam ὁ ὀcτῶν[1]), atque unam

---

4) ὁ ἐξ ἀργύρου in codice non distincte scripta; addidi e Salmas. Confut. p. 91.

1) Similiter in eiusdem fragmenti § 19 nescio quis

siliquam dicit duplex pondus habere grani hordei quod ad iustam maturitatem pervenerit: ὁλκὴν ποιεῖ κριθῆς εὐκάρπου διπλαςίαν[2]). Qua ex ratione reliqua quae eodem loco leguntur recte computata sunt.

Tum non omitto nonnullos locos ex hoc tractatu citari a Salmasio, qui eius fragmenti apographum e Parisino codice, ut videtur, repetitum penes se habuit[3]). Quod autem hos locos Heroni tribuit, secutus est eiusdem libri Parisini auctoritatem, in quo haec Heroniano cuidam libello adiuncta sunt (v. praef.). Nec tamen quidquam in his cognatum cum Heronianis.

Porro de aliis tabulis Epiphanianis.

91 Restat ut ea collectio mensurarum et ponderum ac nummorum describatur quae a nobis edita est e codice Antonii Eparchi[1]). Cuius hae sunt partes[2]):

---

novam fecit nominativi formam μοδίων vel μοδιῶν, ut adnotatum est ad illum locum.

2) Aut sic, διπλαςίαν, legendum est pro $\bar{\beta}$ quod in libris exstat, aut κόκκους β'.

3) Vide Refut. p. 17: *Heronis auctoritatem elevas quia is auctor nondum editus est, et eum penes me habere dixi. suppositium itaque putas esse. ut ne diutius in eo errore sis, indicare tibi non gravabor, non unde illud fragmentum acceperim, sed unde ipse accipere possis. Simile extat fragmentum illi quod penes me habeo in Regia Bibliotheca sub Heronis nomine. Potes adire et videre.* Hic non dubium est, quin Salmasius designet codicem 2361 (v. praef.); atque ex eodem apographum suum videtur descripsisse. Loci autem quos passim citat hi sunt. Varia e fragm. 83 § 1 afferuntur Conf. p. 90. 91, Ref. p. 19. 25. 26. 77; porro e § 5—8 Conf. p. 90. 91, Ref. p. 18; tum § 11 initium Ref. p. 37; § 17 Conf. p. 102, Ref. p. 72; denique varia e § 22—24 Conf. p. 90, Ref. 24. 77. Ex his quae discrepant a contextu fragmenti a me editi suis quaeque locis adnotavi. — Multa etiam ex eodem fragmento citat Gronovius, quae tamen omnia repetivit e Salmasii libris auctoris nomine plerumque omisso.

1) Est nunc inter Parisinos Gr. 1630, olim 2216. Hinc Sarravius cum alia tum ea fragmenta descripserat, quae edita sunt a Le-Moynio. V. huius prol. ad Var. sacra I p. 17 extr. coll. p. 10 extr., et nostram praef. ad fr. 15.

2) Cod. 1630 fol. 194.

I. Περὶ κόρου, ὃς καὶ χὸρ λέγεται etc. (fr. 85). Hic sub quinque titulis primum de mensuris, tum de talento eiusque partibus agitur. Omnia ex Epiphanii libro repetita esse apparet, sed tamen verba aliter composita sunt quam in reliquis eius tractatus formis.

II. Τοῦ ἁγίου Μαξίμου περὶ τῆς τιμῆς τῶν λ' ἀργυρίων ὧν ἔλαβεν Ἰούδας ὑπὲρ προδοσίας τοῦ Χριστοῦ. De his vide infra (§ 100).

III. Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου (fr. 86). Pauca hic habes excerpta de nummis et mensuris ex Epiphanio, qui disertis verbis citatur; ὡς παραδίδωσιν Ἐπιφάνιος ὁ Κύπρου. Quibus addita sunt quaedam aliena, ut videtur, ab Epiphanii libro.

Praeterea in eodem codice altera collectio exstat (fol. 114), qua continentur

primum Περὶ πηλικότητος μέτρων (fr. 15),

tum Περὶ τῶν ὑποκειμένων σταθμῶν Ἑβραίων (fr. 87), quo e fragmento unum locum laudat Salmasius[3]).

Haec sunt varia ex Epiphanio excerpta, quae in nostro libro edidimus. Multa praeterea eiusdem generis fragmenta his addi posse supra significavimus: ac nonnulla etiam citantur a Salmasio, quae infra inter fragmenta de nummis recepimus (§ 101). Omnino autem materiam quasi satis superque a nobis congestam esse arbitramur, qua alii utantur ad illustranda ea quaecunque in his Epiphanianis obscura sunt.

De tabulis Eusebianis.

Appendicis loco ad tabulas Epiphanianas habenda est 92
ea collectio quae Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐκλογὴ συντομωτέρα περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν inscribitur (fr. 88). Cuius primus mentionem fecit Salmasius[1]), post hunc Gro-

---

3) Ref. p. 33: *auctor incertus περὶ σταθμῶν. Δηνάριον ἦν ἑξήκοντα ἀσσάρια ᾱ καὶ λεπτὰ λέγεται*, quae legis apud nos fr. 87, 11.

1) Eusebius Pamphilus (sic) in Ecloge περὶ σταθμῶν citatur a Salmasio in Refut. p. 43. 57. 81, ubi afferuntur

novius[2]). Ac mihi, cum primum id cognovi, ea res minime neglegenda visa est. Quis enim gravior auctor de mensuris inveniri potuit Eusebio Pamphili, viro suae aetatis eruditissimo rerumque antiquarum studiosissimo? Quapropter cum Gronovium legissem in manibus habuisse codicem manu scriptum Isaaci Vossii, primum, exstaretne adhuc is codex, quaerere coepi. Ac vero etiam nunc eum comperi esse inter libros Vossianos bibliothecae Lugdunensis Batavae[3]). Tum et Parisiis casu felici in eum ipsum codicem incidi quo Salmasius usus est atque inde hoc Eusebianum fragmentum descripsi, et id cum apographo libri Vossiani contuli.

Eusebianum inquam fragmentum, non Eusebii. Nam id ab ipso Eusebio non scriptum esse tam dilucide apparet, ut res demonstratione non egeat. Immo vero quisquis auctor eius collectionis fuit, nec ante saeculum VI scripsit — id quod ex initio maxime et clausula tractatus colligo — et quae scripsit ea partim ex Epiphanio, partim e collectione Galenea, nonnulla etiam, ut videtur, aliis e fontibus compilavit. Atque in his, ut fere fit, multa sunt quae recte se habeant magnique momenti esse videantur; contra

---

e tractatu a nobis edito (fr. 88) § 5 initium usque ad cίκλον (Salm. p. 57), tum proxima usque ad κοδράντηϲ (p. 43), denique § 7 (p. 81). Quae autem idem p. 25 affert: *Eusebius περὶ σταθμῶν· κοδράντης νοῦμμος ἄγων γράμματα ϛ΄. λεπτὸν ἄγει γράμματα τρία* (apud nos fr. 97, 10), ea iniuria inter Eusebiana rettulisse videtur, nam apud nostrum quidem Eusebium non leguntur.

2) De sest. p. 421 s.: *Nos ipsi notavimus in Eusebii Pamphili ἐκλογῇ περὶ σταθμῶν, quam MS. communicavit mecum pro humanitate sua Isaacus Vossius. In ea invenimus: Δηνάριον γο δ. id est, οὐγκίαι τέσσαρες, unciae quatuor. Νοῦμμος γο α* etc., quae legis apud nos fr. 88, 5.

3) Certam huius codicis notitiam (quem commemorat etiam Fabricius in Bibl. Gr. vol. VI p. 104) aperuit mihi W. G. Pluygers, vir humanissimus, qui promptissimo animo precibus meis satisfecit eumque codicem Lugduni Batavorum in bibliotheca, cuius ipsi cura tradita est, servari inter Vossianos (O. 17) septemque pagellis pauca de mensuris continere scripsit. Cuius codicis apographum postea accepi amicissimo Ottonis Jahni studio.

alia sunt improbanda et reiicienda. Velut absurde scriptum legimus denarium IV uncias habere (5), qui error inde ortus est, quod νοῦμμος, h. e. sestertius, quae fuit quarta pars denarii, sub primis imperatoribus ex aere factus est unciae pondere: unde ille scriptor denarium quattuor unciarum pondere olim fuisse opinatus est, qui nunquam fuit.

Absolvuntur prolegomena de mensuris ac ponderibus.

Sequuntur in nostra collectione excerpta quaedam de 93
mensuris e Iosephi archaeologia, tum fragmentum de vocis ξέστης origine e Latino sermone derivanda (fr. 90).

Denique commemoro me his ponderum et mensurarum tabulis subiecisse brevissima duo fragmenta a Bernardo (de mens. p. 70. 72) e libris manu scriptis citata. Quorum in priore λίτραι appellantur quae sunt cotylae, et qui prior affertur μέδιμνος, is est metretes Atticus, alter autem ipse Atticus medimnus. Item in altero fragmento λίτραι sunt heminae, recteque amphorae Romanae tales librae XCVI tribuuntur. Colligimus igitur ex his quoque locis heminam λίτραν appellatam esse (§ 46).

De Pollucis capite περὶ νομισμάτων.

Restat, ut in extrema huius praefationis parte de iis 94
fragmentis quibus nummi veteres explicantur breviter dicamus. Nam uberiore disputatione duabus de causis in ea re uti nolumus. Primum plurima ex his iam satis ab iis qui de nummis scripserunt explanata sunt; tum vero, quae nondum satis sunt illustrata, ea tam incredibilem in modum obscura et impedita sunt, ut haec in peculiari quodam libro, non in praefatione brevioribus finibus circumscripta tractanda sint. Hic ego follem maxime dico et λεπτόν et quidquid ad ea nummorum genera pertinet.

Pollucis caput περὶ νομισμάτων propterea primo loco posui, quod is optimis et vetustissimis auctoribus usus est. Sed priusquam de his dicamus, paucis, quid sit totius capitis argumentum, exponendum videtur. Profitetur initio Pollux de nummis se certa ratione dicturum eorumque partes definiturum esse. Itaque exorsus a talento,

maximo nummorum numero, deinceps agit de mina, statere, drachma, obolo, chalco aliisque minutis nummis. Haec igitur omnia ex ordine usque ad minimum nummulum tractata. Tum digressio quaedam sequitur de verborum χαλκοῦ θερμὸν ἦν interpretatione; qua finita addit alia quaedam de variis nummorum appellationibus, ubi quasi in transcursu commemorat de Aegineticae drachmae pretio deque auri ad argentum ratione. Extrema hac parte νοῦμμον et λίτραν aliosque Siculorum nummos explicat.

Iam haec excipit brevior locus de primis monetae inventoribus variisque de signis nummorum. Denique brevis comparatio variorum talentorum minorumque nummorum instituitur. Haec quidem Pollux in capite περὶ νομισμάτων, quibus cum cognatus sit is locus qui proxime sequitur: διότι χρήματα μὲν εἴποιεν ἂν οἱ Ἀττικοί, hunc statim adiunxi.

De auctoribus quibus Pollux usus est cum aliis tum Aristotele.

95 Auctorum quibus usus est Pollux in scribendo capite περὶ νομισμάτων duo genera distinguo, alterum eorum qui omnino nummorum nomina afferunt nec tamen id agunt ut ea explicent, alterum illorum qui de nummorum rationibus et pretiis de industria scribere sibi proposuerunt. Ac priorem quidem ordinem multo latius patere et per se consentaneum est et Pollucis loco perlustrato facile cognoscitur. Hic optimos quosque veteris aetatis auctores Pollux adhibuit. Affero primum ex poetis Homerum, Euripidem, ex historicorum numero Herodotum, Thucydidem Xenophontem, ex oratoribus et philosophis Lysiam, Hyperidem, Demosthenem, Xenophanem Colophonium. Studiosissime autem comicos legit eorumque locos et exscripsit et interpretatus est; hi enim, quoniam maxime de rebus quae pertinent ad vitae quotidianae consuetudinem agere solent, nummorum quoque non raro mentionem faciunt. Ex his omnium saepissime, ut par fuit, citavit Aristophanem; praeterea autem alios permultos et vetustioris et recentioris comoediae scriptores[1]). Omitto singulorum no-

1) In his Platonem citari comicum, non philosophum

mina hic afferre, quae apud ipsum Pollucem legi possunt; hoc tamen commemorandum videtur, laudabile ingenii acumen Pollucem in eo adhibuisse, quod, si quid lateret, id interpretationis arte ex locis scriptorum eliceret. Ut talentum auri denis fere argenti talentis aestimatum esse egregie ex Menandri duobus locis inter se comparatis effecit, similiterque de oboli partibus acutissime testimoniis comicorum usus est.

Iam me converto ad alterum auctorum genus, quod ut numero inferius est, ita gravitate longe praestat. Mirum forsitan videatur quod hic dicturus sum; sed tamen firmis argumentis id potest stabiliri. Duobus tantummodo auctoribus ex eorum numero qui ex professo, ut aiunt, de nummis scripserunt usus est Pollux, Aristotele atque altero quodam ignoto nec tamen spernendo.

Plurima de mensuris et nummis tradidit Aristoteles in amplissimo illo opere quo varias πολιτείας civitatium centum quinquaginta octo descripsit[2]). Quibus libris amissis quanta iactura facta sit, vel ex eorum fragmentorum paucitate quae servata sunt perspicitur. Ac de mensuris quidem Pollux eum dicit scripsisse in libris de rebus publicis Argivorum et Orchomeniorum[3]), de nummis autem in libris Agrigentinorum, Himerensium, Tarentinorum, Sicyoniorum[4]). Unde quam maxime veri simile videtur locum qui est de Cyrenensium nummis (9, 62) petitum esse e Κυρη-

---

(9, 66), demonstravit Boeckhius (*Archaeol. Zeitung* 1847 p. 44).

2) In numero definiendo secutus sum Valentinum Rose, qui nuper in Aristotele suo Pseudepigrapho (Lips. 1863) p. 393 ss. de illo Aristotelis opere copiosissime exposuit. Verum is ipse πολιτείας ab Aristotele scriptas esse negat et alii cuidam Peripatetico, qui historicus potius et philologus fuerit quam philosophus, tribuendas esse suspicatur, quales fuerint Demetrius Phalereus et Dicaearchus eorumque similes. Quod propterea hic commemoro, ne quis me id fugisse obiiciat; assentiri autem minime possum.

3) V. Poll. 10, 179. 165.

4) Idem 4, 174. 9, 80. 9, 77. — Addo hoc loco Roseo recte videri Pollucem haec e Didymi lexico, non ex ipso Aristoteleo opere repetivisse (p. 400 s.).

ναίων πολιτείᾳ, eodemque referenda sunt ea quae paullo supra auctore non appellato Pollux de aliis Cyrenensium nummis tradit (60). Porro ad Συρακοσίων πολιτείαν ea pertinuisse mihi persuasum est quae de Siculorum talento traduntur (87), quippe cum Syracusis a Dionysio maiore illa talenti diminutio facta sit[5]). Denique etiam locum de talenti Homerici pondere (55) ex Aristotele petitum esse apparet collatis scholiis in Iliadem (infra § 97).

Prorsus alio e fonte Pollux recepit ea quae de talentis Attico, Babylonio, Aeginetico aliisque scripsit (85. 86). Hic primum satis certam temporis definitionem inde elicimus, quod Aegyptium talentum quarta Attici talenti parte aestimatur; hinc enim efficitur auctorem eius loci non ante Tiberii aetatem scripsisse (§ 99). Porro hunc locum cum fragmento de talentis (fr. 95) comparemus: quam multa similiter in his scripta esse cognoscimus. Recte igitur suspicari videmur origine cognatum esse alterum locum alteri, et, quoniam illam tabulam de talentis ab Alexandrino quodam homine compositam esse constat, eadem in urbe etiam illum auctorem scripsisse quo Pollux usus est. Unde facile fieri potuisse intellegimus, ut is in definiendo Aeginetico talento, quod nunquam in Aegypto usitatum fuit, errorem committeret. Sic enim ego statuo multosque mihi in ea re adstipulaturos esse confido, cum Aeginetico talento minime decem milia Atticarum drachmarum tribui possint, falso nomine illum auctorem appellavisse id talentum, quod re vera Hebraicum fuit: in hoc enim solo, idque aptissime, illa ratio convenit[6]). Quae nunc etsi latiore sermone ex-

---

5) Haec posteaquam scripsi, confirmavit Roseus p. 529. Idem verba δύνασθαι δὲ τὸν νοῦμμον τρία ἡμιωβόλια demonstrat derivata esse ex Apollodori in Sophronem Syracusanum commentario.

6) Talentum Hebraicum centum Atticas minas habuisse e Iosepho demonstravit Boeckhius *M. U.* p. 52 (conf. supra § 68 extr.). Conveniunt igitur eidem X milia Atticarum drachmarum, qui numerus apud Pollucem legitur. Porro Hebraicus stater habuit viginti *gera*, quae singula accurate cum Atticis obolis conveniunt (nam utrorumque pondus est gramm. 0,73). Atque haec ipsa *gera* ὀβολοὶ vocantur ab Epiphanio (fr. 82, 42. 83, 11). Recte

plicare non possum, tamen breviorem eius rei mentionem nolui omittere.

De Pollucis loco περὶ στατικῆς.

Nonnulla ex iis quae in capite περὶ νομισμάτων scripsit iam in priore operis parte Pollux attulerat. Est enim locus περὶ στατικῆς (4, 171 ss.), ubi cum alia quaedam de ponderibus traduntur, tum ii nummi explicantur quibus ponderum nomina imposita sunt, ut λίτρα, στατήρ cetera. Haec igitur inter locos de nummis referenda esse apparet, quapropter ego ea capiti περὶ νομισμάτων subiungenda esse existimavi (fr. 93). **96**

Aristotelem, Theophrastum, Polemarchum, Timaeum scripsisse de Homerico aliisque talentis.

In Pollucis loco qui est de nummis explicando multis et gravissimis in rebus eum Aristotele auctore usum esse vidimus. Quae res me monuit, ut et illud Aristotelis testimonium quod de Homerico talento in scholiis ad Iliadem scriptis exstat et similes quosdam aliorum locos exscriberem atque in hanc meam collectionem reciperem (94). **97**

Primum Aristotelem legimus talentum Homericum ita explicuisse, ut id certum pondus fuisse negaret, aliisque Homeri locis aliud pretium, sed tamen ubique multo inferius Attico talento, significari diceret. Proposuit haec Aristoteles in libris Ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν; ex his autem quae fragmenta ad nostram aetatem permanserunt, ea fere omnia servavit Porphyrius Platonicus in commentariis Homericis quos Ὁμηρικὰ Ζητήματα inscripsit. Quo ex fonte porro scholia Homerica derivata sunt, unde nos illos locos repetivimus[1]). In his, ut significavimus, ipse

---

igitur Hebraicae drachmae, id est dimidio stateri, decem Attici oboli tribuuntur; id ipsum autem apud Pollucem (9, 76) legitur, ex eodem illo Alexandrino auctore de quo agimus petitum; sed rursus Aeginetica drachma appellatur quae Hebraica vocari debuit.

1) Quae hic de Aristotele et Porphyrio scripsi ea omnia debeo Val. Roseo in Arist. Pseudepigr. p. 148 ss.

Aristoteles tamquam auctor citatur; verum exstant etiam duo Eustathii loci (94, 5. 6), ubi idem de talento iudicium ad Porphyrium refertur: in quibus iam nihil inesse apparet quod alteri testimonio repugnet.

Praeterea de talentis tradidisse ferunt Theophrastum, Polemarchum, Timaeum (94, 3. 4). Hic ego de Theophrasto et Timaeo ambigi non posse censeo, quin alter intellegatur Aristotelis discipulus et amicus, philosophus nobilissimus, alter Tauromenitanus, rerum Sicularum copiosissimus scriptor[2]). Polemarchus autem quis fuisse videatur, non ita constat. Licet afferre Polemarchum Cyzicenum, quem medio fere saeculo quarto floruisse inde colligitur, quod idem et Eudoxum audiverat et Callippi praeceptor fuit, Callippus autem a. CCCXXX phases inerrantium stellarum observavisse dicitur a Ptolemaeo[3]). Quod utcunque se habet, utique Polemarchum eum qui in scholiis Homericis affertur non spernendum auctorem esse perspicitur collato eiusdem testimonio de aureo Atticorum statere eiusque ad argentum ratione (vide fr. 100 et Hesych. v. χρυςοῦς).

Diodorus et Dardanus, auctores de talento, qua aetate vixerint.

98 Denique e scholiis Homericis exscripsi etiam locum de talento eiusque partibus, scriptum a Diodoro quodam in libro περὶ σταθμῶν. Qui qua aetate vixisse videatur quaerentibus initium disputandi faciendum est a verbis: ὁ δὲ χαλκοῦς λεπτῶν ζ′. In vulgus notum est, quam vilis nummus chalcus fuerit, octava oboli pars: hunc vero ipsum minutissimum nummum Diodorus prodit in septem partes divisum esse, quae λεπτά vocarentur. At id nec ab Atheniensibus unquam factum esse contendo — quamquam sic

2) Siculum esse talentum illud quod a Timaeo viginti quattuor drachmis aestimatur (94, 4) neminem fugere potest harum rerum peritum. Conf. Mommsen. p 79. Alterum locum (94, 3), ubi idem Timaeus dicitur unam drachmam talento tribuere, in praesentia non plane expedio.

3) Conf. Fabricium in Bibl. Gr. vol. II p. 87.

nonnulli existimaverunt — neque omnino vetustiore tempore usque ad saeculum tertium p. Chr. n. Cuius rei gravissimum argumentum hoc mihi esse videtur, quod Pollux, qui diligentissime de nummis veterum scripserit, nullum tale λεπτόν, quale Diodorus habet, novit, sed id vocabulum tribus locis pro ipso chalco — minime pro septima eiusdem parte — posuit (9, 70. 78. 92). Ergo quisquis λεπτόν septimam chalci partem esse tradidit, eum post Pollucem scripsisse veri simile est. Praeterea ratio habenda est loci Photiani (quem Suidas repetivit), ubi de obōlo agitur. Hic primum pauca ex eo fragmento Diodori exscripta sunt quod in scholiis Homericis legitur, sequuntur autem alia quaedam, quae cum genere non diversa sint a prioribus, ab eodem auctore repetita esse videantur. Quod si recte statuimus, facillime fit conclusio de aetate Diodori: nam cum illo loco ad solidos aureos talenti pretium revocetur, necesse est eius loci auctorem non ante Constantinum scripsisse.

Ad hanc igitur aetatem pertinet λεπτόν, septima pars chalci. Quod quid sit, ubique ortum esse videatur, etsi nemo adhuc exploravit, tamen in hoc ipso magnum momentum ponendum esse existimo, quod modo demonstravi id ad priora tempora referri non posse.

Reliquae talenti partes a Diodoro recte sic explicantur: τάλαντόν ἐcτι μνῶν ξ', ἡ δὲ μνᾶ δραχμῶν ρ', ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ϛ', ὁ δὲ ὀβολὸc χαλκῶν η'. Quamquam pro chalcorum numero η' antiquitus in aliquo libro scriptum fuit ϛ', qui numerus et in tabulam Galeneam IX (fr. 59, 8) et in Photii aliorumque lexica propagatus est. Sed id minime posse probari luculenter demonstravit Boeckhius[4]).

De Dardano, qui eadem fere aetate ac Diodorus de nummis et ponderibus scripsisse videtur, aptior dicendi locus tum erit, cum ad Prisciani librum de figuris numerorum pervenero.

---

4) *Archaeol. Zeitung* 1847 p. 44 s.

De fragmento Περὶ ταλάντων *eiusque auctore Alexandrino.*

99 Orsa ab Aristotele mea disputatio, cum interpretum Homericorum locos persequeretur, sensim delapsa est ad scriptores qui extremis temporibus Romanorum imperii vixerunt. Verum iam inde redeamus ad vetustiorem aetatem auctoremque in suo genere gravissimum. Exstat inter Heronianas reliquias fragmentum quoddam Περὶ ταλάντων, quo summatim de Graecis et Romanis ponderibus exponitur. In quo quanta auctoritas inesset, primus intellexit Scaliger, qui, cum de re nummaria scribere instituisset, id satis explicate fieri non posse existimaret, nisi et illud fragmentum, tunc nondum editum, ex antiquo libro sibi descripsisset et omnia quaecunque de variis ponderibus et nummis ibi leguntur in suum libellum reciperet[1]). Hunc secutus est Salmasius[2]). Postea autem id fragmen-

---

1) Loci e Scaligeri libro de re nummaria hi sunt: p. 39: *Sed Hero Alexandrinus mathematicus τάλαντον Homericum falso interpretatur Δαρεικόν. Τὸ δὲ παρ' Ὁμήρῳ τάλαντον* cet. quae legis § 4. Porro p. 35 citatur eiusdem fragmenti § 6 omissis extremis vocabulis αἱ δὲ λοιπαὶ μναῖ διάφοροι; tum p. 41 et 43 § 2; p. 43 § 1; p. 44 § 2 usque ad 4; p. 46 § 5 et 6; p. 48 § 8. Totum igitur fragmentum exhibet Scaliger praeter paragraphum septimam; verum etiam ex hac pauca p. 35 exscripsit. Quod autem Heroni Alexandrino haec tribuit, id factum esse apparet ex eius codicis auctoritate unde ea exscripsit. Usus enim est aut Parisino 2475 aut alio simili, quibus in libris inter medias Heronianas reliquias id fragmentum reperitur (vide praef. crit. ad 99). Ceterum quae in Scaligerianis non conveniunt cum fragmenti forma a nobis edita, ea in adnotatione singulis locis adscripsimus praeter hoc unum, quod § 6 pro verbis πρός τε σταθμὸν καὶ νόμισμα apud Scaligerum p. 35 leguntur πρὸς τὸ Ἰταλικὸν νόμισμα, et p. 46 πρὸς τὴν Ἰταλικὴν καὶ νόμισμα. Sed nostra utique rectius se habent.

2) Primum Refut. p. 19 haec leguntur: *idem Hero, sive is est Africanus, ut quidam libri praeferunt, in alio fragmento quod Scaliger edidit τὸ δηνάριον non aliter sumpsit: τῇ Ἀττικῇ δραχμῇ, inquit, χρηστέον πρὸς σταθμὸν καὶ νόμισμα, ἐπειδήπερ ἰσοδύναμος ἐστὶ τῇ Ἰταλικῇ ἢ καλεῖται δηνάριον. ita enim in optimo codice quem vidi legitur. haec paulo aliter apud Scaligerum. idem paulo post:*

tum fere in oblivionem abiisse videbatur, cum Boeckhius idem ab Angelo Maio in appendice ad Didymum (§ 14), editum esse animadvertit eique pristinum auctoritatis locum restituit, quem confirmavit nuper Mommsenus[3]). Ac mihi vero, cum tot tamque varia incertorum auctorum fragmenta in hoc libro scribendo diligenter pertractavi, ex toto numero nullum afferri posse videtur, quod quopiam pacto ad huius de quo agimus integritatem auctoritatemque accedat. Quin etiam praeter Herodotum, Aristotelem, Didymum, illum denique qui vetustissimam tabulam Heronianam confecit — praeter hos, inquam, nullum graviorem auctorem Graecum de nummis ac ponderibus nostra memoria exstare arbitror quam hunc Alexandrinum scriptorem.

Alexandriae autem eum vixisse primum inde colligitur, quod omnes ponderum et nummorum rationes ad Ptolemaicum talentum revocantur; tum quod στατήρ ille qui pondere quattuor drachmarum, pretio autem unius drachmae esse dicitur, itemque vocabula ὁλκή ac ψεμμός

διαιρεῖται δὲ ἐκ περιουσίας καὶ τὸ δηνάριον κατὰ Ῥωμαίους εἰς μέρη ͵αρνβʹ. ἔχει γὰρ τροπαϊκὰ βʹ, νούμμους δʹ, ἀσσάρια ιϛʹ. Haec apud Scaligerum etiam corrupta. τροπαϊκὰ vocat victoriatos. Ex his apparet Salmasium codice aliquo usum esse diverso non solum a Scaligeriano sed etiam ab iis quos ego contuli; ac videtur ille ipse codex Salmasianus sub Iulii Africani titulo (§ 47) id fragmentum exhibuisse. Quem codicem verissime dixit optimum Salmasius, siquidem haec duo gravissima: μέρη ͵αρνβʹ et τροπαϊκὰ βʹ recte habet, quae in nostris libris depravata sunt. — Porro Refut. p. 32 e nostri fragmenti § 8 afferuntur: ὁ δὲ νοῦμμος οὐγκίαν ἔχει τῷ σταθμῷ, tum ibidem e § 4: ἄγει οὖν τὸ χρυσοῦν τάλαντον Ἀττικὰς δραχμὰς δύο, γράμματα ϛʹ, τετάρτας δηλαδὴ βʹ, ubi Salmasius haec addit: *perperam vulgo legitur δʹ. Talentum auri Homericum idem tradit fuisse cum Darico qui duas drachmas pendebat, scriptula sex, et duas quartas, hoc est duos quadrantes vel duos asses, nam assis Romanus duarum drachmarum Atticarum pondus habuit.* — Denique p. 58 haec: *Iulius Africanus: τὸ δηνάριον κατὰ Ῥωμαίους ἔχει τροπαϊκὰ δύο, νούμμους δʹ, ἀσσάρια ιϛʹ. ὁ δὲ νοῦμμος ἔχει οὐγκίας τὸν σταθμόν.*

3) Vide Boeckh. *M. U.* p. 11, Mommsen. *G. R. M.* p. 30.

Aegyptiacam fragmenti originem luculenter produnt. Quibus argumentis si cui non satis persuadeatur, ego non prius verbum addam, quam ille aliquo loco praeter Alexandriam ea scripta esse demonstrare conatus sit.

Tum ad aetatem eiusdem scriptoris definiendam primum in memoriam revocanda sunt ea quae Mommsenus de ea re disputavit (p. 723 s.). Quae hic a me, quoniam difficillima est quaestio, breviter repeti non possunt; at vero satis est haec duo quae pro certis habenda sunt proponere: primum Atticam drachmam ab Alexandrino scriptore commemoratam Romanorum esse denarium (§ 67), deinde stateris appellatione apud eundem significari Aegyptiaca tetradrachma, quae inde a Tiberii temporibus ex aere admixto argento signabantur, quorum pondus ad quattuor denarios accedebat, pretium autem aequabat unum denarium (§ 72). Hinc statim efficitur scriptorem non ante Tiberium vixisse; nec vero ante Neronem, cum idem o c t o denarios unciae tribuat. Quamquam id ipsum per se parum interest, siquidem hoc maxime est demonstrandum eundem non quarto quintove saeculo scripsisse velut plerosque eius generis auctores quorum fragmenta exstant. Hic primum commemoro eam rei nummariae rationem quam Alexandrinus accuratissime exponit iam tertio saeculo plane immutari coepisse: restant igitur ducenti fere anni inde a Nerone, quibus illius aetas circumscribatur. Verum multae rationes probabiliter afferri possunt, quibus id spatium ad angustiores fines redigatur. Quae quidem omnia ex eo argumento pendent quod Mommsenus comprobavit: quaecumque apud hunc Alexandrinum legantur, ea pertinere ad legitimas nummorum et ponderum rationes a primis imperatoribus institutas. Iam vero si ad hanc quasi normam totum fragmentum exigitur, dubitari non potest, quin scriptor eius extrema parte primi saeculi p. Chr. n. vel initio secundi vixerit.

Omnia si exsequi vellem quae sibi proponere solent ii qui praefationes scribunt, etiam de fide et auctoritate eiusdem scriptoris ita disserendum esset, ut quae ab eo traduntur et uberius explicarem et omnia recte se habere demonstrarem. Ac ponderum quidem rationes iam supra

suis locis illustratae sunt[4]): restat igitur, ut de variis nummorum generibus exponatur. Sed tamen totam hanc quaestionem omittendam esse existimo, quam si aggrederer, ipsam illius aetatis historiam quam dicunt nummariam scribere necesse esset. Accedit, quod plurima iam a Mommseno egregie explanata sunt, a quo etsi paucis in rebus dissentio, tamen hic non est locus ea disputandi. Denique de extrema fragmenti parte, ubi de denarii divisione agitur, commodius tum dicam, cum Volusii Maeciani libellum explicabo.

Verum unum hoc loco addendum videtur, merito dubitari posse, num altera fragmenti pars inde a verbis Ἡ λίτρα ποιεῖ (7) eidem auctori tribuenda sit atque ea quae antecedunt. Sane quidem utraque pars per se stat nec desiderat altera alteram. Quod si verum sit, minime tamen ea quae modo de aetate scriptoris conclusi infringuntur: nisi forte ita discernendum erit, priorem partem videri ad primum saeculum pertinere, alteram certe non recentiorem esse saeculo secundo.

Postremo repeto id quod iam supra dixi (§ 86), fragmentum illud de mensuris quod in libris manu scriptis hoc Alexandrinum sequitur non ad eundem auctorem referendum esse.

De Sancto Maximo.

Nonnullorum saeculorum intervallo ab Alexandrino scriptore omninoque iis litteris quae classicae vocantur iam descendimus ad breve quoddam fragmentum quod inscribitur Τοῦ ἁγίου Μαξίμου περὶ τῆς τιμῆς τῶν λ΄ ἀργυρίων ὧν ἔλαβεν Ἰούδας ὑπὲρ προδοσίας τοῦ Χριστοῦ (96). Vixit Maximus Confessor, qui et theologus et φιλόσοφος appellari solet, a saeculo sexto exeunte ad septimi saeculi annum LXII[1]). Qui cum plurimos libros et exegeticos et dogmaticos scripserit, nihil impedit, quin eundem de pre- 100

4) Vide de talento Ptolemaico § 67, Antiochensi et Tyrio § 68, Antiochensi lignario § 69, aliaque passim aliis locis.

1) V. Fabric. in B. Gr. vol. VIII p. 731.

tio quo Christus venditus sit aliquo loco scripsisse existimemus, unde hoc breve fragmentum excerptum sit.

Res autem ibi traduntur admodum mirae, quas pro veris haberi non posse quivis sentiat. Apparet enim Maximum id egisse, ut pretio non mediocri Christum proditum esse demonstraret, itaque summam triginta argenteorum computavisse ad centum solidos Constantinianos. Iure laudaveris pietatem hominis, qua permotus Dominum ne tum quidem vili pretio aestimatum esse crediderit, cum a Iuda proditus est; verum ipsa ratio minime stare potest. Ne tamen hac de caussa omnia quae hic leguntur temere reiicias: immo veri simile est in his nummorum rationibus nonnulla latere quae ad ipsam aetatem Byzantinam spectent.

Idem Maximi fragmentum nonnullis locis citat Salmasius[2]; brevior autem eius forma latet alio loco quem nos in tertia collectione ponderum et mensurarum edidimus (fr. 77, 8).

De variis locis a Salmasio citatis.

101 Multos locos quibus de nummis agitur in tertiam nostrae collectionis partem inter mensuras et pondera recipere coegit nos Epiphanius, qui promiscue de ponderibus ac nummis in suo libello disseruerit (§ 87 extr.), eademque de caussa omnia quaecumque Salmasius ex Epiphanianis citavit supra attulimus (§ 88. 90). Sed praeterea apud eundem plurimi loci leguntur variis e libris manu scriptis repetiti, quorum nonnulli cognati sunt cum Epiphanianis — id quod ipsum Salmasium minime fefellit[3]) — alii aliis

---

2) Initium fragmenti exscripsit atque interpretatus est in Conf. p. 107 et Refut. p. 33. Quae autem Ref. p. 38 his verbis affert: *Vetus auctor de triginta argenteis quae Iudas accepit: κοδράντης ἐστὶ τὸ τέταρτον τῆς οὐγκίας. τὰ τριάκοντα ἀργύρια γίνονται νομίσματα τριακόσια. τὸ γὰρ ἀργύριον ἔχει νομίσματα δέκα, λίτρας δ', οὐγκίας β'* — ea nonnullis rebus emendatis petivit e fr. 77, 1. 5.

3) V. Conf. p. 102: *Fragmentum vetus περὶ σταθμῶν: βαλλάντιον* etc. (fr. 97, 3), *quae ille habet ex Epiphanio, quisquis auctor fragmenti.*

e fontibus derivati. Nam hi tituli a Salmasio passim citantur: Fragmentum vetus incerti περὶ σταθμῶν, Fragmentum de ponderibus, Vetus fragmentum, Vetus et optimum fragmentum ἀνέκδοτον de ponderibus, Anonymus de ponderibus, Vetus lexicon manuscriptum, Lexicon vetus veteris testamenti, denique omnino Lexica. Quae nos ad singulos locos in nostra collectione adnotavimus (97. 98).

De reliquis fragmentis nummariis.

Denique breviter commemorandum est de nonnullis 102
fragmentis quae ad finem huius partis reiecimus.

I. (99). Primum Ioachimus Camerarius e codice Budensi locum breviorem descripsit[1]), ubi de statere, siclo aliisque nummis similiter atque in reliquiis Epiphanianis agitur, quamquam nonnulla ab istis multum differunt. In eodem fragmento postea Salmasius ex alio vetere codice quaedam emendavit[2]).

II. (100). Admodum memorabile fragmentum e codice manu scripto Georgii Wheleri affert Bernardus in libri sui appendice quam Restituenda inscripsit[3]). Qui locus quam maxime commendandus esse videtur omnibus qui his rebus operam dant, nam et Polemarcho auctore (§ 97) nonnulla de nummis Atticis recte traduntur, et de folle, quadrante, lepto, talenti partibus, exstat hic vera scriptura, quae cor-

---

1) Notatio figurarum sermonis in libris quatuor Evangeliorum. Lipsiae 1572. 4. p. 78: *Haec est sententia a Graecis traditorum et repertorum a nobis in quodam libro sine nomine autoris, allato illo ad dignitate et doctrina clarissimum V. Bilibaldum Pircamerum ex Bibliotheca Budensi Anno Christi Iesu M.D.XXVI. Putavi autem Graeca etiam ipsa adscribenda.* Cuius loci notitiam debeo Bernaysio.

2) Refut. p. 23: *Vetus auctor fragmenti Budensis, quod a Camerario vulgatum est,* λεπτὸν *clare drachmam esse scribit, si verba eius recte legantur, quae in editis corrupta sunt, nos ea ex veteri codice sic corrigenda asserimus:* ἔχει δὲ ὁ στατὴρ et cet. (usque ad ὀβολὸς καλεῖται).

3) Ipsi Bernardi libro de mensuris et ponderibus haec appendix sine paginarum numeris affixa est. Legitur autem is locus quem supra significavi pag. 5.

rupta est apud Hesychium aliosque. Omnino autem id fragmentum multo propius quam lexicographorum loci abest ab ignoto illo fonte, unde scriptores aetatis posterioris omnem veterum rei nummariae notitiam repetivisse videntur.

III. (101). Non omisi colligere locos de nummis aetatis Byzantinae, qui in Glossis nomicis a Labbaeo editis[4]) reperiuntur. In quibus gravissima esse ea quae de miliarensi et de folle traduntur non latuit Salmasium et Gronovium, qui aliquotiens eos locos citaverunt[5]).

Addo stadii quoque mentionem in his Glossis fieri[6]).

IV. Postremo adiungere poteram pauca breviora fragmenta, in quae casu magis quam consilio incurreram, cum Du-Cangii lexicon pervolvebam. At multa praeterea ibidem latere existimo quae ad rem nummariam aetatis Byzantinae pertineant, nec tamen meum esse duxi ea perquirere. Quapropter et haec praetermisi et nonnulla alia quae e scriptoribus Byzantinis citata hic illic reperi, quam litterarum partem si attingere vellem, in campum mihi descendendum esse videbam, unde excedere non liceret nisi multorum annorum labore exacto.

Non omitto tamen commemorare maximi momenti esse ad nummorum Byzantinorum rationes cognoscendas duo illa Ratiocinaria, alterum antiquum, Augusti Caesaris no-

---

4) Veteres glossae verborum iuris quae passim in Basilicis reperiuntur. quas ex variis MSS. codd. Bibl. Reg. Carolus Labbaeus eruit etc., quae recepta sunt in Ottonis Thesaurum iuris Romani, vol. III p. 1697 ss. De libris manu scriptis quibus Labbaeus usus est vide ibid. p. 1705 med.

5) Vide Salmasium in Confut. p. 102. 104. 107, in Refut. p. 51. 58. 68. 70; Gronovium de sestert. p. 812. 816. 829. 830. 839. A quibus qui loci emendati sint, adscripsi in adnotatione ad ipsas glossas; acriter autem castigandus est Gronovius, qui nonnullas Salmasii emendationes, auctoris nomine omisso, pro suis venditavit eiusque rei laudem habuit apud recentiores. Ego, nisi quid me fugit, Salmasio ubique sua restitui.

6) Cτάδιος καὶ cτάδιον· μέτρον ὁδοῦ παρὰ ἵcταcθαι τὸν ὁδεύοντα.

mine inscriptum, alterum novum Alexii Comneni, quae Montfauconus edidit[7]).

Hesychii glossae ἀϲάριον *et* κοδράντηϲ *emendantur.*

Idemtidem in hac praefationis parte significavi minime 103
me eam operam aggredi posse, ut quaecunque de nummis veteribus scripta collegi eadem plane et copiose explicarem. Sed tamen unum eius generis non omittendum esse video, ut duobus Hesychii locis qui magis etiam ab editoribus quam a librariis corrupti sunt genuina et integra forma restituatur. Quos primum ita exhibeo, ut ab una parte codicis, ab altera recentissimi editoris scripturam proponam:

ἀϲάριον καὶ λεπιὸν ἕν εἰϲιν. ἤγουν ϛʹ $\tau^{\omega\nu}$ ταλάντων, ὅ ἐϲτι ἓν ἥμιϲυ λ^{o}. τὰ δὲ δύο λεπτὰ κοδράντηϲ εἷϲ, ἤγουν ν^{o} ν^{o} γʹ.	ἀϲάριον καὶ λεπτὸν ἕν εἰϲιν. ἤγουν ἑξακιϲχιλίων τριακοϲίων ταλάντων, ὅ ἐϲτι ἓν ἥμιϲυ λεπτοῦ. τὰ δὲ δύο λεπτὰ κοδράντηϲ εἷϲ, ἤγουν νουμμία γʹ.
κοδράντηϲ τὸ πᾶν ἢ τὸ τέταρτον τῆϲ φόλεωϲ ἢ λεπτόν· τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακιϲχιλιοϲτὸν ταλάντου, ὅ ἐϲτι νόμιϲμα ἓν ἢ κόκκοι τρεῖϲ. τὸ δὲ τάλαντον λίτραι ἑκατὸν εἰκοϲιπέντε. ὁ δὲ κοδράντηϲ νομίϲματα τρία.	κοδράντηϲ· τὸ πᾶν, ἢ τὸ τέταρτον τῆϲ φόλλεωϲ, ἢ λεπτὰ δύο· τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακιϲχιλιοϲτὸν ταλάντου, ὅ ἐϲτι νουμμίον ἓν ἥμιϲυ, ἢ κόκκοι τρεῖϲ· τὸ δὲ τάλαντον λίτραι ἑκατὸν εἰκοϲιπέντε. ὁ δὲ κοδράντηϲ νουμμία τρία.

In his quae discrepant a codicis scriptura — quamquam nonnulla non satis accurate e codice enotata esse suspicor — ea Schmidtius partim secundum Scaligerum, Salmasium, Musurum, partim sua coniectura edidit. Quae si quibus placeant, habeant sibi; audiant tamen, quaeso,

7) Analecta Graeca etc. eruerunt monachi Benedictini p. 316—392.

quae mihi scripsisse videatur Hesychius. Primum in glossa ἀσάριον apparet ϛ′ τῶν ταλάντων corruptum esse ex ͵ϛ″ ταλάντου h. e. ἑξακισχιλιοστόν, quod recte iamdudum viderat Scaliger[1]). Atque idem legitur apud Hesychium sub voce κοδράντης et in fragmento Bernardiano (100, 1). Tum in iis quae in codice sequuntur: ὅ ἐστι ἓν ἥμισυ λ̊, pro ἥμισυ olim scriptum esse puta Ṡ vel potius ϛ, quae notae non raro in codicibus inter se sunt confusae. Ipsum autem ϛ nota fuit vocabuli στάγιον sive ἑξάγιον (§ 58). Porro notam λ̊ significare ὁλκήν perspicitur collatis similibus notis λ̥ et ‹o (§ 105). Legendum igitur ὅ ἐστι ἓν ἑξάγιον ὁλκήν, quibus verbis designatur νόμισμα sive solidus Constantinianus, qui talenti instar in partes sexies millesimas dividebatur[2]). Denique eadem ratione e notis ν̊ ν̊ γ′ elicimus antiquam scripturam νομίσματος ͵γ″, h. e. τρισχιλιοστόν.

Altero loco λεπτόν, siquidem sic vere in codice legitur, corruptum est e λεπτὰ β′ sive δύο. Auctores sunt et Hesychius sub ἀσάριον idemque in altera glossa κοδράντης, quae sequitur vocem κοδομία, et scriptor fragmenti Bernardiani. Tum κόκκοι τρεῖς, etsi idem apud Bernardum legitur, tolerari non potest: quales enim fuerint κόκκοι sive grana, quorum tres solidi pondus aequaverint? Immo κόκκοι corruptum esse videtur e κο, κο, h. e. κοδράνται; quo concesso pro τρεῖς non dubium est quin scribatur ͵γ sive tria milia[3]). Denique νομίσματα τρία corrigere sibi visi sunt Scaliger et Salmasius νουμ-

1) De re numm. p. 60.

2) Non possum hoc loco omnibus argumentis allatis demonstrare solidum Constantinianum talento aestimatum esse, quae res acerrime disceptata est inter Petavium et Salmasium (conf. hunc in Conf. p. 94 s., Ref. p. 31 ss.). Verum ipsi Hesychii et scriptoris Bernardiani loci hoc satis confirmant, quibus facile alios auctores addere licet.

3) Finge hanc scripturam ΚοΚο/Γ olim in aliquo codice inventam esse (ubi lineola ante Γ significavit milia): vides quam facile inde κόκκοι τρεῖς oriri potuerit.

μία τρία scribentes, quos secutus est Schmidtius: ego vero νομίϲματοϲ ,γ″ perinde scribo atque in glossa ἀϲάριον.

Haec omnia si in unum colligis, eam habes scripturam quam infra in Hesychianis edidi.

De lexicographis Graecis.

Multum diuque mecum reputavi, num loci qui in lexi- 104
cis veteribus Graecis de mensuris et nummis scripti sunt, in hoc meum opus reciperem. Quod negotium tam diu minus necessarium mihi videbatur, quamdiu omnia quaecunque eius generis in lexicis exstant iam ab aliis viris doctis citata et in usum huius disciplinae collata esse existimabam. Sed cum magis magisque perspicerem multa nondum in medium prolata aut cognita esse, tum laborem non subterfugiendum esse statui. Apollonium igitur, Harpocrationem, Hesychium, Photium, Suidam, Etymologicum magnum perlustravi attente locos qui in meum usum convenirent quaerens et circumspiciens. Quae opera paene infinita quantum saepe taedium mihi attulerit, omitto dicere — nam interdum centum ducentaeve paginae ubi nihil invenirem erant perlegendae — at hoc precor, si quid in tanta copia me fugerit, ut venia habeatur non tam menti meae et voluntati quam oculis quaerendi labore saepe defatigatis.

Facile me omnibus persuadere posse existimo recte hunc apparatum separatim a reliquis fragmentis a me positum esse. Maxime enim interest scire, quid habeant Hesychius aliique, quid non habeant; quod, si locos in singula capita mensurarum et nummorum diremissem, cognoscere vix licuisset: nunc vero uno quasi oculorum obtutu omnia possunt perlustrari.

Simili caussa adductus sum, ut unum quemque ex horum scriptorum numero per se ponerem. Quamquam multos optaturos esse puto me singula vocabula ita coniunxisse, ut una variorum auctorum locos deinceps perscriberem, quam rationem synopticam solent appellare. Sane id aliquatenus commodius fuisse non nego; sed tamen il-

lud etiam interest scire ac perspicere, quae omnino singuli lexicographi in suis libris collegerint: id autem, si illam rationem secutus essem, fieri non potuit. Tum vero res criticas in adnotatione satis distincte illustrare non licuisset, nisi singulos auctores separarem; nam ut alii aliorum sunt et codices manu scripti et editores, ita etiam officium eius qui artem criticam in his exerceat suam in quoque rationem sequi debet.

Quod non descendi ad Zonaram, Phavorinum, lexicon Seguerianum, neminem credo mihi exprobraturum esse: quorum locos si addere voluissem, rerum serie porro ad alia atque alia recentiora perductus essem, nec vero quidquam quod magni momenti esset invenissem. Valuit igitur mihi quoque Horatianum illud, certos esse denique fines.

Non hic est locus omnia explicandi quae nova ex lexicographis in eo quem dixi apparatu congessi. Quorum tum aptius et commodius rationem habebo, cum liber de metrologia retractandus denuoque edendus erit. Interim si quid alii ad id argumentum afferent, magnam his gratiam habebo. Unum tamen nunc praetermittere nequeo, nonnullis locis a Photio Sophoclem autorem non sine magna offensione citari. Ac de sicli quidem aestimatione (v. cíκλος) recte iudicavit Dindorfius Sophoclem per errorem pro Xenophonte[1]) scriptum esse. Nec magis Sophocles voce λιτροcκόποc pro ἀργυραμοιβόc (ἀπὸ τοῦ Cικελικοῦ νομίcματοc) usus esse potest[2]); quod dicendi genus potius ad aliquem recentioris comoediae poetam pertinere videtur. Atque etiam οὐράν pro αἰδοῖον num recte a Photio Sophocli tributum sit, dubitari potest. Quae cum ita sint, veri simile forsitan videatur alium fuisse Sophoclem recentioris comoediae scriptoribus aequalem. Sed id nunc, quoniam certiora argumenta non suppeditant, in medio relinquo.

Loci Hesychii difficillimi de asse et quadrante supra sunt illustrati et emendati (§ 103). Addo praeterea consilio omissam esse a me glossam πεντεcτατήριον, quia al-

---

1) Anab. 1, 5, 6.
2) Phot. v. λίτρα, conf. Hesych. v. λιτροcκόπουc.

tera vox, qua id explicatur, πενταετῆ, aliena est a re nummaria. Quanquam πεντάλιτρον coniecit Bernardus: sed id parum certum esse videbatur. De aliis eiusmodi ambiguis vocabulis vide praefationem ad Hesychium.

De notis mensurarum et ponderum.

Cum iam in eo esset, ut hic liber typothetis mandare- 105
tur, difficultatem necopinatam praebuerunt notae mensurarum et ponderum, quas fide quam maxima fieri posset exprimendas esse censueram. Tum vero certior factus fore ut sumptus immodici in eam rem impendendi essent, quos suscipere honestissimus bibliopola non posset, hoc meo consilio vidi absistendum iisque typis utendum esse qui in officinis praesto sunt. Nonnulla tamen quae necessaria erant novis iisque elegantissimis typis expressa sunt. In ceteris si a librorum manu scriptorum auctoritate in ductibus notarum exhibendis paulum recessi, meminerint lectores eam non tam meam culpam esse quam nimii sumptus evitandi necessitatem.

Non raro in codicibus compendia scripturae notantur lineola aut directa aut obliqua addita, ut ξ̄ε vel ξε′ pro ξέστης[1]). Eadem lineola saepe infra ad notam, velut λ et μ, affixa est, unde novae litterarum formae oriuntur, quas hic exhibere non possum. Nonnulla eius generis expressa sunt apud Montfauconum (Anal. p. 393 s.), Neandrum, Stephanum aliosque passim.

Sequitur conspectus notarum quae in nostro libro reperiuntur, secundum ordinem litterarum dispositus.

γϜ γράμμα fr. 52, 4. 54, 14. 56, 15. 62, 2 etc.
γρ idem 53, 5 adn. 54, 14 adn. etc.
< δραχμή 29, 1. 52, 5 etc. Est haec proprie nota vocis ὁλκή, ubi vide.
> ἡμίσεια δραχμή 56, 6. 66, 6.

---

1) Haec exempla repetita sunt e cod. Paris. 2475 fol. 79^b, 2438 fol. 112^b, Monac. 165 fol. 69^b, quibus facile plurima alia addi possunt. Vide etiam infra fr. 73.

$\overset{\mu}{\eta}$ ἡμίνα 52, 11.
Ͻ ἡμιώβολον 56, 8.
$\overset{\mu}{K\rho}$ vel $\overset{\mu}{\kappa\rho}$ κεράμιον 52, 11. 56, 21. 73.
Ƙ$^{\epsilon}$ κεράτιον 52, 3. 56, 13.
$\overline{\kappa\epsilon}$ idem 73.
Ч idem 78, 9.
idem duplicatum: κεράτια 78, 1. 3. 5 etc.
> duplicatum: κεράτια 78, 1.
Ƙ^{o} κοτύλη 52, 3. 56, 13.
$\overset{o}{\kappa}$ idem 73. 78, 20. 21. 23.
K$^{\upsilon}$ κύαθος 29, 1 (ubi aliam formam e codice exhibet Montfaucon, quam vide apud illum). 56, 10.
Ƙ$^{\upsilon}$ idem 52, 3. 56, 13.
$\underset{\iota}{\lambda}$ λίτρα 29, 1. 52, 6. 56, 17. 66, 3.
λι idem 52, 6. 54, 14.
λ$^{\iota}$ idem 52, 6. 56, 3. 59, 19. 63, 8 etc.
ʎ idem 52, 6. 54, 14 adn. 80.
Hv idem 73. Haec et proxima nota proprie significant sestertium, IIS, qui cum assis antiqui libralis locum obtinuerit, nota eius etiam pro ipsa libra posita est.
H̆ idem 75, 13. 14. 21. 24. 25.
$\overset{\epsilon}{\mu}$ μέδιμνος 52, 8. 56, 5. 19.
idem: μέρος 56, 5. 66, 5. 73.
$\overset{o}{\mu}$ μέρος (immo μόριον) 73.
μ$^{\nu}$ μνᾶ 29, 1 (ubi aliam formam e codice exhibet Montfaucon). 73.
$\overset{\nu}{\mu}$ idem 52, 8. 56, 2. 19.
$\overset{o}{\mu}$ μόδιος 52, 8. 56, 19.
$\overset{\Delta}{M}$ vel $\overset{\delta}{M}$ idem 88, 4 adn.
$\overset{\upsilon}{\mu}$ μύστρον 52, 8. 56, 19.
$\overset{o}{\nu}$ νόμισμα 78, 4 adn. 87, 14 adn., prol. § 103.
ξ$^{\epsilon}$ ξέστης 29, 1. 52, 10. 56, 9. 20.
ξ idem 52, 10. 54, 15 adn. 56, 20 etc.
ξ$^{\epsilon}$ idem 56, 21. 59, 13. 73.

— ὀβολός 29, 1.
~ idem 52, 4.
\ idem 52, 4. 56, 14. 66, 8.
∾ idem 53, 6 adn. 56, 7. 66, 8.
/ idem 73.
= δύο ὀβολοί 29, 1.
≈ idem 52, 4.
\\ idem 52, 4. 56, 14.
≈ διώβολον 56, 7.
// ὀβολοί 73.
λ/ο δλκή 52, 6. 56, 11. 17.
<o idem 78, 13. 14. 16 etc.
< idem 29, 1 etc. Apparet hanc notam e priore ortam esse omisso o: eadem autem, quoniam δλκή et δραχμή synonyma erant, pro drachma poni solebat.
o/λ idem prol. § 103.
ξ° ὀξύβαφον 29, 1. 52, 10. 56, 21. 73.
Ϝ οὐγγία 29, 1. 52, 7 etc.
o/Υ idem 66, 4.
/o/Γ idem 73.
o/V idem 56, 4. 66, 4.
ξ τάλαντον prol. § 47, V.
S- τετρώβολον 29, 1.
S τριώβολον 29, 1. 56, 7. 66, 7.
Ꝯυ τρυβλίον 52, 8. 56, 20.
υ/τρ idem 52, 8 adn. 56, 20 adn. 73.
α/χ χαλκοῦς 52, 2. 53, 8 adn. 56, 12. 73. In abaco Attico pervetusto reperitur nota X (*Archaeol. Ztg.* 1847 p. 42).
H/χ χήμη 52, 2. 56, 12. 73.
v/χ χοῖνιξ 52, 2. 56, 12. 73.
οι/χ idem 52, 2. 73.
o/χ χοῦς 52, 2. 56, 12. 73.

De notis numerorum.

106 Postquam notas ponderum et mensurarum explicui, adiicio ea quae de numeris in codicibus Heronianis aliisque inveni.

Litterae et vulgares et priscae illae ϛ ϙ ϡ numeros ab I usque ad DCCCC significant adscripta lineola aut directa aut obliqua sic: ᾱ vel α′, β̄ vel β′ et cetera. Hae notae iam in eo codice qui inter Heronianos est antiquissimus[1]) promiscue reperiuntur, nec facile discernere queas utra ex duabus sit usitatior. Idem de reliquis codicibus valet paene omnibus quos inspexi; fuerunt tamen etiam qui in brevioribus fragmentis de mensuris, velut Eusebiano, tantum directam lineolam exhiberent. Ego ubique obliqua lineola propterea usus sum, quia altera minus quadrat in litteras typis expressas minusque elegantem adspectum habet. Interdum in codicibus lineola numerum notans plane omissa est, idque eo saepius quo neglegentius sunt exarati. Denique ii codices qui antiquioris scripturae speciem servarunt aliquoties hoc signum ^ exhibent, ut Γ̂, h. e. tres, quamquam id saepius reperitur in milibus. In Heroniano antiquissimo inveni etiam notulam quandam litterae π similem appositam, ut ψ^{π}, ω^{π}, $\iota\epsilon^{\pi}$.

Milia singula usque ad novem designantur litteris α proximisque, praefixa infra lineola obliqua sic: ͵α ͵β etc., quae lineola cum ipsa littera in unum coalescere solet, id quod describere per typos non licuit. Inter omnes constat antiquitus eandem lineolam et maiorem fuisse et iuxta litteram, non infra, positam esse, ut /Α, /Β[2]), sed eius usus in codicibus quibus usus sum nullum exemplum exstat. Praeterea autem eaedem litterae nummerales significantur aut lineola directa, ͵η̄, aut his notulis ῀′, ut ͵Γ῀′ ͵Δ῀′, aut alterutra sola, ut ͵Γ^ ͵Є^ — ͵β′ ͵Δ′ etc.[3]).

Dena milia et cetera, h. e. μυριάδες, ut in sermone

1) Est Paris. 1670 sec. XIV vel XIII, unde pleraque quae hic trado repetivi (maxime e fol. 66 et 67).

2) V. Franzium in Elem. epigr. Gr. p. 352.

3) Haec omnia desumpsi e Paris. 1670; v. infra § 108.

Graeco ab initio numerantur, ita etiam scribuntur, nec quidquam perversius cogitari potest notis ͵ι ͵κ pro denis vicenisque milibus, quarum usus pueris Graecarum litterarum studiosis in omnibus libris scholasticis tradi solet[4]). Immo dena milia Graeco homini et cogitanti et loquenti et scribenti fuerunt μυριὰc α′, vicena μυριάδεc β′ etc. Ut in tabula Heroniana II (12) legimus μυριάδαc β′ ͵ηω′. Sed ubi μυριάδοc vocabulum in scriptura omissum est, ibi duobus punctis dena milia significari solent, ut α̈ β̈ etc.[5]). Alibi aliae etiam notae in codicibus reperiuntur, ut ͵ᾱ vel ͵α̃ vel Ϛ̂[6]), quae minus accurate scripta esse apparet.

Non inutilem esse hanc numerorum doctrinam ipse expertus sum, cum Suidae locum de plethro, adhuc absurde editum, emendavi. Nam cum vulgo legeretur πλέθρον... ἢ πανταχόθεν ἔχον πόδαc λη′. καὶ πλεθριαῖον διάcτημα, nihil nisi Λ mutavi in A, ex altera autem littera quae pro numero habebatur, feci ἢ hunc in modum: πανταχόθεν ἔχον πόδαc α̈. ἢ καὶ πλεθριαῖον διάcτημα.

De notis numerorum fractorum.

Nota semissis in codice Heroniano antiquissimo ubique est C′′ (accuratiorem formam vide apud Montfaucon. Anal. p. 319), in aliis simplex C perinde atque in inscriptionibus Atticis saeculi quinti[1]). Saepius tamen in libris altera forma S reperitur, sed depravata illa quidem varios in ductus, quos hic exhibere non possum[2]). Et solent addi 107

4) Semel in cod. Paris. 2013 fol. 145ᵃ (tab. Her. V) inveni ͵ι̅, sed id a manu rec. ad genuinum ͵ᾱ adscriptum.

5) Idem testatur Montfaucon in Anal. Gr. p. 314. Sic α̈ legitur in Paris. 1670 fol. 66ᵇ, Monac. fol. 67ᵇ. Additur etiam hic obliqua linea, ut ͵α̈ ͵in Vindob. 179, ͵ζ̈ in Paris. 2475; in eodem inveni etiam α̈. Quae vetustior eiusdem notationis forma fuerit, docet Ritschelius in Bibl. Alexandr. *(die Alexandrinischen Bibliotheken)* p. 120.

6) Cod. Paris. 2013. 2438.

1) V. Boeckh. *Staatshaush.* II p. 162, 22. 165, 32. 172, 25. 261. 267, 27 al.

2) Solet hoc S aut cum iis numeris qui antecedunt in unum coniungi, aut quasi iacens pingi et depravari in formas Ƨ (fr. 73), υ dilatatum aliasque plurimas.

duae lineolae″, quas ego omisi, quoniam certum est S per se significare dimidiam partem. In scriptura C′ video vestigia vocis ἥμιcυ.

Saepissime occurrit in libris Heronianis nota bessis sive διμοίρου ω″[3]), quae unde orta sit, re multum perquisita pro certo inveni. Nimirum Graeci plerumque iis fracturis utuntur quas simplices vocare licet, quarum numerator est I; δίμοιρον autem idem est ac semis cum sextante, sive Cς″, unde contractum est ω″. Praeterea aliis in codicibus, utique recentioribus, bessis nota est β transversa lineola distinctum, qua significari apparet duas partes, h. e. ipsum δίμοιρον.

Reliquae fracturae, tertia, quarta ceteraeque partes, in codicibus significantur orbiculo quodam ad litteram numeralem appicto duabusque obliquis lineolis additis. Ipsas formas exhibent Montfauconus (p. 319) et Maius in Didymo. Unde autem id sit ortum quaerentibus in promptu est quid respondeam. Etenim interdum in codicibus servatae sunt hae formae $\overset{-ον}{Γ}$, $\overset{-ον}{ιδ}$[4]), h. e. τρίτον, τεccαρεcκαιδέκατον. Est igitur id compendium quod modo descripsi ortum ex ον, perinde ac $\overset{\backslash\backslash}{τ}$ scribi solet pro τόν[5]). Ego in scriptura typis expressa abiecto orbiculo illo, qui quidem etiam in codicibus non raro omittitur, fractos numeros binis lineolis significavi, ut γ″ δ″ etc. Apud Hesychium (§ 103) restitui ͵ς″ et ͵γ″, h. e. partem sexies millesimam et ter millesimam.

Notum est Graecos fere semper ita expressisse fractos numeros, ut simplices partes enumerarent. Velut quas nos dicimis quadraginta tres partes ducentesimas vicesimas quartas ($\frac{43}{224}$), eas Graeci solverunt in ζ″ κη″ ριβ″ cκδ″

---

3) Haec forma desumpta est e Paris. 1670, Monac. 165, Vindob. 309, eandemque exhibet Montfauc. p. 319; paullo aliam habent Paris. 2475 et Ambrosianus editus a Maio (quem vide); rursus alii ductus exstant in Paris. 2013 aliisque, ubi nota similis ei formae diphthongi ου quae olim vulgata erat.

4) Enotavi haec e cod. Paris. 2438 fol. 99ᵇ. 111ᵃ.

5) Conf. Mehlhorn, *Griech. Gramm.* in tabula ad p. 9.

$(\frac{1}{7} + \frac{1}{28} + \frac{1}{112} + \frac{1}{224})$, quarum partium summa idem efficit[6]). Interdum tamen etiam tales fracturae inveniuntur, quales nos frequentamus, quarum numerator est multiplus: tum is qui index vocatur bis scribendus est, velut ιζ′ κα″ κα″, h. e. ἑπτακαίδεκα εἰκοστόπρωτα[7]). Sed haec quia non tam ad scriptores metrologicos quam ad Heronem pertinent, iam missa facio atque omnino huic praefationi finem impono, qua etsi nequaquam omnia explicare et illustrare potui, tamen id me assecutum esse confido, ut iam ad hoc litterarum genus olim penitus abstrusum ac reconditum omnibus quorumcunque interest aditus pateat.

Conspectus numerorum quos in tabula V Heroniana codices exhibent.

Extremis his prolegomenis bene mihi occasionem ob- 108
latam esse existimo, ut huius scidae explendae gratia numerorum notas quas in tabula V Heroniana codices Parisini exhibent ex ordine describam. Quae tabula cum plurimos ac maxime varios numeros contineat, eadem omnino speciem praebet earum formarum quas aliis quoque locis in iisdem libris litterae numerales habere solent.

Codices Graeci Parisini

	P^a (1670)	P^d (2013)	P^e (2013)
1.	εἷϲ, μία, ἕν	idem	idem vel α′
2.	δύο vel μ̂	δύο vel β′	β′
3.	τρεῖϲ vel Γ̂	γ′	idem
4.	τέϲϲαρεϲ vel δ′	δ′	idem
5.	πέντε vel ε′	ε′	idem
6.	ϛ′	idem	idem
7.	ζ′	idem	idem
8.	η′	idem	idem
9.	θ′	idem	idem
10.	δέκα vel ι′	ι′	idem
15.	ιε^π (duobus locis)	ιε′	idem

6) Legitur hoc exemplum apud Heronem mox nobis edendum in Stereom. I, 52, 2.
7) Idem Stereom. I, 8.

	P[a]	P[d]	P[e]
20.	εἴκοσι vel κ	κ′	idem
25.	κε$^{\pi}$ vel κε′	κε′	idem
30.	τριάκοντα vel λ	λ′	λ̄
35.	λε$^{\pi}$ vel λε′	λε′	λ̄ε̄
40.	τεccάρακοντα vel μ′	μ′	idem
45.	μ̃ε$^{\pi}$	με′	μ̄ε̄
50.	πεντήκοντα vel ν′	ν′	idem
55.	νε′ in tribus Parisinis, ac similiter proximi numeri		
200.	C̄ vel σ′	σ′	idem
300.	τ̄ vel τ′	τ′	idem
400.	ῡ vel υ′	υ′	idem
500.	Φ˜ vel φ	φ′	idem
600.	Χ¯ vel χ	χ′	idem
700.	Ψ$^{\pi}$ vel ψ	ψ′	idem
800.	ω$^{\pi}$ vel ϖ$^{\pi}$	ω′	ω̄ vel ω′
900.	ϡ$^{\pi}$ vel ϡ˜	ϡ	ϡ′
1000.	χίλιοι vel α̣̑	α̣̃ vel ͵α′	ᾱ̣ vel ͵α′
2000.	͵β′ vel ͵β˜	—	͵β′ vel β′
3000.	͵Γ̂ vel ͵Γ˜	—	͵Γ̄
4000.	͵Δ′ vel ͵Δ˜	—	͵δ′
5000.	͵ε̂ vel ͵ε˜	—	͵ε̄
6000.	͵ς̂ (duobus locis)	—	͵ς̄
7000.	͵ζ̂ vel ͵ζ˜	—	͵ζ̄
8000.	͵Η̂ vel ͵η̄	—	͵η̄
9000.	͵Θ̂ vel ͵θ˜	—	͵θ̄
10000.	μύριοι vel α̈	—	ᾱ̣

Addo denique e P[e] compositos numeros α̣σ̄, α̣ῡ, α̣χ̄, α̣ω̄.

METROLOGICI SCRIPTORES
GRAECI.

I. Fragmenta de mensuris porrectis et quadratis.

1. *E Iulii Pollucis onomastico* (*2. 157. 158*).

(Vide prol. § 2.)

Τῶν δὲ μέτρων ἔστι μέν τι καὶ δάκτυλος· δοχμὴ 157
δὲ συγκλεισθέντες οἱ τέτταρες δάκτυλοι, καὶ δακτυλο-
δόχμη. τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ παλαιστὴ θηλυκῶς καὶ παλαι-
στὴς ἀρρενικῶς, καὶ δῶρον, καὶ ἑκκαιδεκάδωρα τὰ
ἑκκαιδεκαπάλαιστα. τὸ δὲ ἀπὸ καρποῦ ἕως ἄκρων
δακτύλων, ἡ πᾶσα χείρ, ὀρθόδωρον. εἰ δὲ τοὺς δα-
κτύλους ἀποτείνας ἀπὸ τοῦ μεγάλου πρὸς τὸν μι-
κρότατον μετροῖς, σπιθαμὴ τὸ μέτρον· εἰ δὲ τὸν μέ- 158
γαν δάκτυλον τῷ λιχανῷ ἀντιτείνας, τὸ μέτρον λι-
χάς. ἀπὸ δὲ ὠλεκράνου πρὸς τὸν μέσον δάκτυλον
ἄκρον τὸ διάστημα πῆχυς. εἰ δὲ συγκάμψειας τοὺς
δακτύλους, ἀπ᾽ ἀγκῶνος ἐπ᾽ αὐτοὺς πυγὼν τὸ μέ-
τρον, εἰ δὲ συγκλείσειας, πυγμή. εἰ δ᾽ ἄμφω τὰς χεῖ-
ρας ἐκτείνειας, ὡς καὶ τὸ στέρνον αὐταῖς συμμετρεῖν,
ὀργυιὰ καλεῖται τὸ μέτρον.

2. *Fragmentum a Greavesio allatum, quo mensurae a Polluce propositae illustrantur.*

(Vide prol. § 2.)

Ὁ μὲν δάκτυλος μέτρον ἐστὶ σμικρότατον. ἡ δὲ δοχμή ἐστι δακτύλων δ΄, ὅπερ μέτρον καὶ δακτυλο-

δόχμη παλαιστή τε καὶ δῶρον καλεῖται. ἡ δὲ λιχάς ἐστι δακτύλων ι΄, τὸ δ' ὀρθόδωρον ια΄, ἡ δὲ σπιθαμὴ ιβ΄, ὁ δὲ ποὺς δοχμῶν δ΄ ἤτοι δακτύλων ιϛ΄, ἡ δὲ πυγμὴ δακτύλων ιη΄, ὁ δὲ πυγὼν κ΄, ὁ δὲ πῆχυς κδ΄ ἤτοι δοχμῶν ϛ΄, ἡ δὲ ὀργυιὰ πήχεων δ΄ ἤτοι ποδῶν ϛ΄.

3. *Electa quaedam e Didymi libello de mensuris marmorum.*

(Vide prol. § 3. 14.)

1. *Ὁ πῆχυς ἔχει παλαιστὰς ϛ΄, δακτύλους κδ΄, πόδα Πτολομαϊκὸν α΄ς, Ῥωμαϊκὸν δὲ πόδα α΄ς ε″ι″.

2. Ὁ ποὺς ὁ Πτολομαϊκὸς ἔχει εὐθυμετρικοὺς παλαιστὰς δ΄, ἐμβαδικοὺς ιϛ΄, στερεοὺς ξδ΄. ὁ δὲ Ῥωμαϊκὸς ποὺς ἔχει εὐθυμετρικοὺς παλαιστὰς γ΄ γ″, ἐμβαδικοὺς δὲ ια΄ θ″, στερεοὺς δὲ λϛ΄ κζ″.

3. *Ἔχει δὲ καὶ λόγον ὁ Πτολομαϊκὸς ποὺς πρὸς τὸν βασιλικὸν πῆχυν κατὰ εὐθυμετρίαν ὡς β΄ πρὸς γ΄.

4. *Ὁ Ῥωμαϊκὸς ποὺς πρὸς τὸν βασιλικὸν πῆχυν λόγον ἔχει κατὰ εὐθυμετρίαν ὡς ε΄ πρὸς θ΄.

4. *Tabula Heroniana I.*

(Vide prol. § 15—20.)

[Ἥρωνος εἰσαγωγαί.]

1. Ἡ πρώτη γεωμετρία, καθὼς ἡμᾶς ὁ παλαιὸς διδάσκει λόγος, τὰ περὶ τὴν γαιῶν μέτρησιν καὶ διανομὴν κατησχολεῖτο, ὅθεν καὶ γεωμετρία ἐκλήθη. ἡ

---

21. Ἥρωνος εἰσαγωγαί om. N, Τοῦ αὐτοῦ Ἥ. εἰς. M 22. Ἡ om. *Le* καθὼς] καθ' P^b 23. γαιῶν μέτρησιν N, γεωμετρίαν rel. (τοῖς περὶ τὴν γῆν μέτροις I^b) διανομὴν N, διανομὰς rel. (διανομαῖς I^b) 24. κατησχολεῖτο] διησχολεῖτο N (ἀπησχολοῦντο I^b)

γὰρ τῆϲ μετρήϲεωϲ ἐπίνοια παρ' Αἰγυπτίοιϲ εὑρέθη διὰ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβαϲιν· πολλὰ γὰρ χωρία φανερὰ ὄντα πρὸ τῆϲ ἀναβάϲεωϲ τῇ ἀναβάϲει ἀφανῆ ἐποίει, πολλὰ δὲ μετὰ τὴν ἀπόβαϲιν φανερὰ ἐγίνετο, καὶ οὐκέτι ἦν δυνατὸν ἕκαϲτον διακρῖναι τὰ ἴδια· ἐξ οὗ ἐπενόηϲαν οἱ Αἰγύπτιοι τήνδε τὴν μέτρηϲιν τῆϲ ἀπολειπομένηϲ ὑπὸ τοῦ Νείλου γῆϲ· χρῶνται δὲ τῇ μετρήϲει πρὸϲ ἑκάϲτην πλευρὰν τοῦ χωρίου ὅτε μὲν τῷ καλουμένῳ ϲχοινίῳ, ὅτε δὲ καλάμῳ, ὅτε δὲ πήχει, ὅτε δὲ καὶ ἑτέροιϲ μέτροιϲ· χρειώδουϲ δὲ τοῦ πράγματοϲ τοῖϲ ἀνθρώποιϲ ὑπάρχοντοϲ ἐπὶ πλέον προήχθη τὸ γεγονὸϲ ὥϲτε καὶ ἐπὶ τὰ ϲτερεὰ ϲώματα χωρῆϲαι τὴν διοίκηϲιν τῶν μετρήϲεων καὶ τῶν διανομῶν.

2. Εἰϲ οὖν τὸν περὶ τῆϲ μετρήϲεωϲ λόγον ἀναγκαῖόν ἐϲτιν εἰδέναι τὴν τῶν μέτρων ἰδέαν, πρὸϲ ὃ βούλεταί τιϲ ἀναμετρεῖν, καὶ ἑκάϲτου ϲχήματοϲ τὸ εἶδοϲ, καὶ πῶϲ δεῖ ἀναμετρεῖν. ὑποδείξομεν δὲ [πρῶτον] τὴν τῶν μέτρων ἰδέαν.

Περὶ εὐθυμετρικῶν.

3. Εὐθυμετρικὸν μὲν οὖν ἐϲτι πᾶν τὸ κατὰ μῆκοϲ μόνον μετρούμενον [ὥϲπερ ἐν ταῖϲ ϲκουτλώϲεϲιν οἱ

---

2. φανερὰ ὄντα χωρία C 4. ποιεῖ C καὶ ante μετὰ add. C ἀνάβαϲιν *Le* ἐγένετο P^bNV, ἐγένοντο M 5. οὐκέτι] οὐκ N διακρίναι P^a*MoLe*, διακρίνειν C I^b ἐξ οὗ] διὰ τοῦτο CI^b 7. ἀπολειμένηϲ P^b, ἀπολημένηϲ N ὑπὸ] ἀπὸ P^a*MoLe*, διὰ C χρῶνται] χρᾶται N, χρᾶτε P^b 9. ϲχοίνῳ *Mo*, ϲωκαρίῳ *Le* καὶ ante καλάμῳ add. P^bNM καὶ ante πήχει vitiose add. *Le* 10. δὲ τοῦ πράγματοϲ] δεὶ πραγματείαϲ P^b, δὲ πραγματείαϲ NMV 11. ὑπάρχοντοϲ P^{ab}M, ὑπαρχούϲηϲ NV 13. τῶν (ante μετρ.)] τὴν *Le* 19. πρῶτον om. P^a*MoLe* 22. ϲκουλώϲεϲιν N

23. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ἑπτὰ ἥμισυ, πλέθρα με΄, ἀκένας υν΄, ὀργυιὰς ψν΄, βήματα ͵αω΄, πήχεις ͵γ, πόδας Φιλεταιρείους μὲν ͵δφ΄, Ἰταλικοὺς δὲ ͵ευ΄.

24. Ὁ σχοῖνος ἔχει μίλια δ΄, σταδίους λ΄.

25. Ὁ παρασάγγης ἔχει μίλια δ΄, σταδίους λ΄· ἔστι δὲ τὸ μέτρον Περσικόν.

[26. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν ἔκθεσιν· τὴν δὲ νῦν κρατοῦσαν δύναμιν ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ λόγου ὑπετάξαμεν.]

5. *Tabula Heroniana II.*

(Vide prol. § 21.)

1. Τὰ μὲν οὖν εὐθυμετρικὰ εἴδη εἰσὶν ια΄, δάκτυλος, οὐγγία, παλαιστή, σπιθαμή, πούς, πῆχυς, βῆμα, ὀργυιά, ἄκενα, πλέθρον, στάδιον.

2. Ἐλάχιστον δὲ τούτων ἐστὶ δάκτυλος, καὶ πάντα τὰ ἐλάττονα μόρια καλεῖται.

3. Ἡ οὐγγία ἔχει δακτύλους α΄ γ″.

4. Ἡ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δ΄, οὐγγίας γ΄.

5. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς γ΄, δακτύλους ιβ΄.

6. Ὁποὺς ἔχει παλαιστὰς δ΄, δακτύλους ις΄.

7. Ὁ πῆχυς παλαιστὰς ς΄, δακτύλους κδ΄.

8. Τὸ βῆμα ἔχει παλαιστὰς ι΄, δακτύλους μ΄.

9. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει δακτύλους Ϙς΄, πόδας ς΄.

10. Ἡ ἄκενα ἔχει δακτύλους ρξ΄, πόδας ι΄ Φιλεταιρείους, καλεῖται δὲ ῥωμαϊστὶ περτικά.

1. ἑπτὰ ἥμισυ] ζ΄ s″ P^bVM 2. ὀργυιὰς ψν΄ βήματα ͵αω΄ om. C 4. Ὁ] Ἡ P^a *Mo Le* 6. τὸ om. *Le* 7. § 26 om. C 13. ὀγγία P^b παλαιστῆς libri (vide praef. crit.) 18. Ἡ] Ὁ P^bV παλαιστῆς libri 21. Ὁ om. N 24. Φιλεταιρίους NVM, Φιλεταιρικοὺς P^b 25. ῥωμαϊστὴ P^b περτικά] ϙερτίκα V, τερτίκα P^bM

15. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει πήχεις δ′, πόδας Φιλεταιρείους ϛ′, Ἰταλικοὺς ζ′ ε″.

16. Ὁ κάλαμος ἔχει πήχεις ϛ′ ω″, πόδας Φιλεταιρείους ι′, Ἰταλικοὺς ιβ′.

17. Τὸ ἅμμα ἔχει πήχεις μ′, πόδας Φιλεταιρείους ξ′, Ἰταλικοὺς οβ′.

18. Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκένας ι′, πήχεις ξϛ′ ω″, πόδας Φιλεταιρείους μὲν ρ′, Ἰταλικοὺς δὲ ρκ′.

[19. Ἡ δὲ ἄκενα ἔχει πόδας Φιλεταιρείους ι′, ἤτοι δακτύλους ρξ′.]

20. Τὸ ἰούγερον ἔχει πλέθρα β′, ἀκένας κ′, πήχεις ρλγ′ γ″, πόδας Φιλεταιρείους μῆκος μὲν σ′, πλάτος δὲ ρ′, Ἰταλικοὺς δὲ τὸ μὲν μῆκος πόδας σμ′, τὸ δὲ πλάτος ρκ′· ὥς γίνεσθαι ἐμβαδικοὺς ἐν τετραγώνῳ β̈ ͵ηω′

21. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛ′, ἀκένας ξ′, πήχεις υ′, πόδας Φιλεταιρείους μὲν χ′, Ἰταλικοὺς δὲ ψκ′.

22. Τὸ δίαυλον ἔχει πλέθρα ιβ′, ἤτοι στάδια β′, ἀκένας ρκ′, πήχεις ω′, πόδας Φιλεταιρείους μὲν ͵ασ′, Ἰταλικοὺς δὲ πόδας ͵αυμ′.

---

1. post ἔχει in Pb e § 16 statim additur πήχ. ϛ′ ω″, deinde e § 17 πόδας Φιλεταιρικοὺς ξ′, Ἰταλικούς οβ′; reliqua om. 2. δὲ post Ἰταλικοὺς add. *Le* ε″] πέμπτον μέρος *Mo*, καὶ πέμπτον μέρος *Le* 3. ω″] δίμοιρον *MoLe* 5. ἅμμα N Φιλεταιρικοὺς Pb, idemque infra 7. δὲ ante πλέθρον add. PbN*Le* ἄκενας Pa aliique et hic et infra ω″] δίμοιρον *MoLe* 8. ρ′] ἑκατόν N 9. 10. om. C 11. δύο N 12. γ″] τρίμοιρον *MoLe* μήκους et πλάτους libri, corr. *Le* μὲν ante μήκους habent PbN, μέν et compendium voculae καὶ eodem loco V, unde μὲν λ̄ in M πλάτος δὲ ρ′ om. C 13. τὸ μὲν μῆκος πόδας] πόδας μήκους C τὸ δὲ πλάτος] πλάτους πόδας C (per comp. scr.) 14. ὥς γίνεσθαι usque ad ͵ηω′ om. C ἐμβάδους Pa 16. πῆχυς Pb 18. σταδίους δύο πλέθρα ιβ′ C

23. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ἑπτὰ ἥμισυ, πλέθρα με΄, ἀκένας υν΄, ὀργυιὰς ψν΄, βήματα ͵αω΄, πήχεις ͵γ, πόδας Φιλεταιρείους μὲν ͵δφ΄, Ἰταλικοὺς δὲ ͵εϋ΄.

24. Ὁ σχοῖνος ἔχει μίλια δ΄, σταδίους λ΄.

25. Ὁ παρασάγγης ἔχει μίλια δ΄, σταδίους λ΄· ἔστι δὲ τὸ μέτρον Περσικόν.

[26. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν ἔκθεσιν· τὴν δὲ νῦν κρατοῦσαν δύναμιν ἐν τοῖς προοιμίοις τοῦ λόγου ὑπετάξαμεν.]

5. *Tabula Heroniana II.*

(Vide prol. § 21.)

1. Τὰ μὲν οὖν εὐθυμετρικὰ εἴδη εἰσὶν ια΄, δάκτυλος, οὐγγία, παλαιστή, σπιθαμή, πούς, πῆχυς, βῆμα, ὀργυιά, ἄκενα, πλέθρον, στάδιον.

2. Ἐλάχιστον δὲ τούτων ἐστὶ δάκτυλος, καὶ πάντα τὰ ἐλάττονα μόρια καλεῖται.

3. Ἡ οὐγγία ἔχει δακτύλους α΄ γ΄΄.

4. Ἡ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δ΄, οὐγγίας γ΄.

5. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς γ΄, δακτύλους ιβ΄.

6. Ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ΄, δακτύλους ις΄.

7. Ὁ πῆχυς παλαιστὰς ς΄, δακτύλους κδ΄.

8. Τὸ βῆμα ἔχει παλαιστὰς ι΄, δακτύλους μ΄.

9. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει δακτύλους Ϙς΄, πόδας ς΄.

10. Ἡ ἄκενα ἔχει δακτύλους ρξ΄, πόδας ι΄ Φιλεταιρείους, καλεῖται δὲ ῥωμαϊστὶ περτικά.

---

1. ἑπτὰ ἥμισυ] ζ΄ s΄΄ PᵇVM 2. ὀργυιὰς ψν΄ βήματα ͵αω΄ om. C 4. Ὁ] Ἡ Pᵃ *Mo Le* 6. τὸ om. *Le* 7. § 26 om. C 13. ὀγγία Pᵇ παλαιστῆς libri (vide praef. crit.) 18. Ἡ] Ὁ PᵇV παλαιστῆς libri 21. Ὁ om. N 24. Φιλεταιρίους NVM, Φιλεταιρικοὺς Pᵇ 25. ῥωμαϊστὴ Pᵇ περτικά] Ϙερτίκα V, τερτίκα PᵇM

11. Τὸ πλέθρον ἔχει τὸ Ἑλληνικὸν πόδας ρ΄ τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος ρ΄, ἐν τετραγώνῳ ᾱ.

12. Τὸ ἰούγερον ἔχει [τὸ Ἑλληνικὸν] τὸ μὲν μῆκος πόδας σμ΄, τὸ δὲ πλάτος ρκ΄ ὥς γίνεσθαι ἐμβαδικοὺς ἐν τετραγώνῳ μυριάδας β΄ ͵ηω΄.

13. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛ΄, ἀκένας ξ΄.

14. Τὸ μίλιον ἔχει πόδας ͵ε, βήματα ͵β, ἀκένας φ΄.

15. Ἡ οὐγγία ἔχει ἐν τετραγώνῳ δάκτυλον α΄𐅷΄΄θ΄΄.

16. Ἡ παλαιστὴ ἔχει ἐν τετραγώνῳ δακτύλους ιϛ΄· ἡ δὲ στερεὰ παλαιστὴ ἔχει οὐγγίας κζ΄, δακτύλους ξδ΄.

17. Ἡ δὲ τετράγωνος σπιθαμὴ ἔχει οὐγγίας πα΄, δακτύλους ρμδ΄· ἡ δὲ στερεὰ σπιθαμὴ ἔχει οὐγγίας ψκθ΄, δακτύλους ͵αψκη΄.

18. Ὁ ποὺς ὁ τετράγωνος ἔχει οὐγγίας ρμδ΄, δακτύλους σνϛ΄, στερεὸς δὲ οὐγγίας ͵αψκη΄, δακτύλους ͵δϙϛ΄.

19. . . . ὁ δὲ στερεὸς πῆχυς ἔχει οὐγγίας ͵εωλβ΄, παλαιστὰς σιϛ΄, δακτύλους ᾱ ͵γωκδ΄.

20. Τὸ βῆμα ἔχει ἐν τετραγώνῳ παλαιστὰς ρ΄, οὐγγίας Ϡ΄, δακτύλους ͵αχ΄.

21. Ἡ τετράγωνος ὀργυιὰ ἔχει πόδας λϛ΄, ἡ δὲ τετράγωνος ἄκενα ἔχει πόδας ρ΄ Φιλεταιρείους.

---

2. μὲν ante μῆκος add. P^b πλάτος om. M πόδας ante ρ΄ add. P^bVM ᾱ om. libri 4. πόδας] ποδῶν P^bM ἐμβαδοὺς libri 5. μυριᾶ (δ supra) VM, μυριάδες P^bN 9. Ἡ παλαιστὴς N, Ὁ παλαιστὴς P^bVM 10. ἡ δὲ ἑτέρα παλαιστὴς N, ὁ δὲ ἕτερος παλαιστὴς P^bVM 11. Ὁ P^b 12. ἡ] Ὁ P^b ἑτέρα libri 14. ὁ ante τετρ. om. N οὐγγίας bis habet P^b ρμδ΄ ad 15. οὐγγίας om. V. 15. στερεὰς P^bNM 17. Initio addenda videntur: Ὁ τετράγωνος πῆχυς ἔχει οὐγγίας τκδ΄, δακτύλους φοϛ΄ 18. ᾱ ͵γωκδ΄] αγωδ N teste *Ma* 20. ͵αχ΄] ante hoc N add. ͵άψ 22. Φιλεταιρείους] στερεούς libri, quod eiiciendum censebat *Le*

4. Εἶτα] ὁ παλαιστής, ὃν καὶ τέταρτόν τινες καλοῦσι διὰ τὸ τέσσαρας ἔχειν δακτύλους, ἢ διὰ τὸ εἶναι δ″ τοῦ ποδός, τινὲς δὲ καὶ τρίτον διὰ τὸ εἶναι γ″ τῆς σπιθαμῆς· ἡ γὰρ σπιθαμὴ τρία τέταρτα ἔχει, ὁ δὲ ποὺς τέσσαρα.

5. Ἡ διχὰς δὲ ἔχει παλαιστὰς δύο, ἤγουν δακτύλους ὀκτὼ [κονδύλους τέσσαρας], καὶ καλεῖται δίμοιρον σπιθαμῆς. λιχὰς δὲ λέγεται τὸ τῶν δύο δακτύλων ἄνοιγμα, τοῦ ἀντίχειρος λέγω καὶ τοῦ λιχανοῦ· τοῦτο καὶ κυνόστομον καλοῦσί τινες.

6. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς τρεῖς, ἤγουν δακτύλους ιβʹ [κονδύλους ἕξ].

7. Ὁ ποὺς ἔχει σπιθαμὴν μίαν γ″, ἤγουν παλαιστὰς δʹ, [κονδύλους ὀκτώ,] ἤτοι δακτύλους ιϛʹ.

8. Ὁ πῆχυς ἔχει πόδας δύο, ἤγουν σπιθαμὰς δύο ω″, παλαιστὰς ὀκτώ, [κονδύλους ιϛʹ,] δακτύλους λβʹ.

9. Τὸ βῆμα τὸ ἁπλοῦν ἔχει σπιθαμὰς γʹγ″, ἢ πόδας βʹϚ, ἢ παλαιστὰς ιʹ, [ἢ κονδύλους κʹ,] ἢ δακτύλους μʹ.

---

1. τινες om. V. 2. τέσσαρες P^e ἢ διὰ τὸ usque ad τῆς σπιθαμῆς om. P^eV 5. τέσσαρα] δʹ P^e 6. δὲ om. P^eV παλαιστὰς δύ' ἔχει V, παλαιστὰς βʹ ἔχει P^e 7. ὀκτώ] ηʹ P^eV κονδύλους τέσσαρας om. C καὶ καλεῖται] καλεῖται δὲ V 8. λιχὰς] διχὰς libri δύο] βʹ P^e 9. ἀντιχείρου V a sec. m. 10. τοῦτο τινὲς καλοῦσι V κυνόστομον *Le* (‘*un manuscrit donne* κυνόστομον: *c'est, je crois, la vraie leçon*’), κοινόστομον C 11. ἤγουν] ἢ V 12. ιβʹ] ιεʹ P^e κονδύλους ἕξ om. C 13. Ὁ om. P^d γ″] καὶ γ″ P^e, καὶ 𐅷 V ἤγουν] ἤτοι P^e 14. κονδύλους ὀκτώ om. C ἤτοι] ἤγουν P^e 15. Ὁ] Ἡ P^d δύο] βʹ P^e ἤγουν] ἢ P^e 16. δύο] βʹ P^e ὀκτώ] ηʹ P^eV κονδύλους ιϛʹ om. C 17. λβʹ] λεʹ P^e 18. γʹ] τρεῖς P^eV γ″] τρίτον V 19. ἢ κονδύλους κʹ om. C

ἀνὰ ιβ΄, γίνονται πόδες cμ΄. πλάτους δὲ ἔχει δώδεκα ἀκαίνας, γίνονται πόδες ρκ΄· ἐὰν δὲ τὸ μῆκος ἐπὶ τὸ πλάτος, γίνονται πόδες β ͵ηω΄.

2. Ἡ ἄκαινα πόδας ἔχει ιβ΄, γίνονται παλαισταὶ μη΄.

3. Ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ΄, δακτύλους ις΄.

4. Ὁ πῆχυς ὁ εὐθυμετρικὸς ἔχει πόδα ἕνα C· ὁ πῆχυς ὁ λιθικὸς ἔχει ὁμοίως πόδα α΄C, δακτύλους κδ΄.

[5. Ἐὰν τὸ πλάτος τοὺς κδ΄ ἐπὶ τοὺς κδ΄, γίνονται δάκτυλοι φος΄· τούτους ἐπὶ τὸ πάχος γίνονται ἀγελαῖοι δάκτυλοι ᾱ ͵γωκδ΄.]

8. *Tabula Heroniana V.*

(Vide prol. § 24—27.)

1. Τὰ δὲ μέτρα ἐξεύρηνται ἐξ ἀνθρωπίνων μελῶν, δακτύλου, [κονδύλου,] παλαιστοῦ, cπιθαμῆc, ποδόc, πήχεωc, βήματοc, ὀργυιᾶc καὶ λοιπῶν.

2. Πάντων δὲ ἐλαχιστότερός ἐστιν ὁ δάκτυλος, ὅστις καὶ μονὰς καλεῖται· διαιρεῖται δὲ ἔσθ᾽ ὅτε μὲν καὶ εἰς ἥμισυ καὶ τρίτον καὶ λοιπὰ μόρια.

3. Μετὰ δὲ τὸν δάκτυλον, ὅς ἐστι μέρος ἐλάχιστον πάντων, ἔστιν [ὁ κόνδυλος, ὃς ἔχει δακτύλους δύο.

---

1. πόδες] πο P^c, om. *Le* δώδεκα] Δ P^c 3. ͵βω̄ P^c, corr. *Le* 4. γίνονται παλαισταὶ P^c, γίνεται παλαιστὰς *Le* 5. μη΄] μ̄ P^c 7. πόδα] ποδ P^c ἕνα] ᾱ *Le* 10. φος΄] φοβ΄ P^c.

14. Περὶ μέτρων inscriptum habet V ἐξηύρηνται P^d a pr. m. 15. κονδύλου om. C παλαιστοῦ om. P^d 16. πήχεος V 17. ἐλαχιστότερος P^d, ἐλαχιστότατον V, ἐλαχιστώτερον P^e ὁ om. V 18. μὲν καὶ om. V 19. ἡμίσει P^e τρίτον καὶ λοιπὰ μόρια] εἰς τρίτον καὶ εἰς δ″ καὶ εἰς λοιπὰ μόρια P^e 21. ὁ κόνδυλος usque ad Εἶτα om. C

γυιὰς ὀφείλει ἔχειν, τοῦ δὲ λιβαδίου καὶ τῶν περιορισμῶν ιβʹ.

13. Καὶ μετὰ μὲν τοῦ δεκαοργυίου σχοινίου ἔχει ὁ τόπος τοῦ μοδίου ὀργυιὰς σʹ μόνας, μετὰ δὲ τοῦ δωδεκαοργυίου ἔχει ὀργυιὰς σπηʹ.

14. Πλὴν οἱ βραχύτατοι καὶ πεδινοὶ τόποι μετὰ τοῦ δεκαοργυίου σχοινίου ὀφείλουσι μετρεῖσθαι· οἱ δὲ περιορισμοὶ τῶν προαστείων καὶ τῶν χωρίων τῶν ὁλογύρως μετρουμένων μετὰ τοῦ δωδεκαοργυίου σχοινίου διὰ τὸ εὑρίσκεσθαι ἔσωθεν τῶν περιορισμῶν αὐτῶν πολλάκις ξηροχειμάρρους καὶ ῥύακας καὶ λόχμας καὶ ἀχρήστους τόπους. ἂν δὲ καὶ μετὰ τοῦ δεκαοργυίου σχοινίου μετρηθῶσιν, ὀφείλουσιν ὑπεξαιρεῖσθαι εἴτε ἀπὸ τοῦ ἀναβιβασμοῦ τῶν σωκαρίων κατὰ ιʹ σωκάρια σωκάριον αʹ, εἴτε ἀπὸ τοῦ μοδισμοῦ κατὰ δέκα μόδια μόδιον ἓν διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας.

15. Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι ὁ σπόριμος μόδιος ἔχει λίτρας τεσσαράκοντα· μία δὲ ἑκάστη λίτρα σπείρει γῆν ὀργυιῶν εʹ.

---

1. τοῦ δὲ λιβαδίου] τοῦ δʹ ἐμβαδίου P^e τῶν περιορισμένων P^d, τὸν περιορισμὸν V 3. δεκαουργίου P^e a pr. m., δεκαουργυιαίου idem a sec. m. (itemque infra), δεκαοργυιαίου *Sa* σχοινίου] σωκαρίου V 4. ὁ om. P^e σʹ] διακοσίας P^e καὶ ante μόνας add. P^{de} 5. δωδεκαοργυίου] ιβ ὀργίου P^d, δωδεκαουργυιαίου P^e (itemque infra) σπηʹ] σπʹ P^e 8. καὶ τῶν χωρίων om. P^e 10. post σχοινίου P^d add. ὀφείλουσι μετρεῖσθαι περιορισμένων P^d 11. καὶ λόχμας om. V λόχμας] λογχ cum corrupto compendio P^d 12. ἀχρίστους P^e, ἀκρίστους P^d ἂν] αἰ P^e, εἰ P^d ἂν δὲ καὶ usque ad αἰτίας om. V 13. μετρηθῶσι P^{de} 15. post μοδισμοῦ P^e add. ὑπεξαιρεῖσθαι 16. ἓν] αʹ P^e 17. Δεῖ] Χρὴ V 18. λύτρας P^e 19. εʹ] πέντε P^e

10. Τὸ βῆμα τὸ διπλοῦν ἔχει πόδας ε′, ἢ σπιθαμὰς ϛ′ω″, ἢ παλαιστὰς κ′, [ἢ κονδύλους μ′,] ἢ δακτύλους π′.

11. Ὁ πῆχυς ὁ λιθικὸς ἔχει σπιθαμὰς β′, ἢ πόδα ἕνα πρὸς τῷ ἡμίσει, ἢ παλαιστὰς ϛ′, [ἢ κονδύλους ιβ′,] ἢ δακτύλους κδ′· ὡσαύτως καὶ ὁ τοῦ πριστικοῦ ξύλου.

12. Ἡ ὀργυιὰ μεθ᾽ ἧς μετρεῖται ἡ σπόριμος γῆ ἔχει σπιθαμὰς βασιλικὰς θ′ δ″, ἢ πόδας ἓξ καὶ σπιθαμὴν α′ δ″, ἢ παλαιστὰς ἤγουν γρόνθους κζ′ καὶ ἀντίχειρον· τουτέστι τοὺς μὲν κϛ′ ἐσφιγμένης οὔσης τῆς χειρός, τὸν δὲ τελευταῖον ἢ πρῶτον ἡπλωμένου καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου δακτύλου τῆς χειρός, ὃς δὴ καὶ λέγεται τέταρτον σπιθαμῆς, ἔχει δὲ δακτύλους τρεῖς. μεθὸ δὲ ποιήσεις ὀργυιὰν ἐν καλάμῳ ἢ ἔν τινι ξύλῳ. μετὰ τοῦτο ὀφείλεις ποιῆσαι σχοινίον ἤγουν σωκάριον δεκαόργυιον καὶ οὕτως μετρεῖν ὃν μέλλεις μετρῆσαι τόπον· τὸ γὰρ σωκάριον τῆς σπορίμου γῆς δέκα ὀρ-

---

1. ε′ om. P^e 2. ω″] δίμοιρον V κ′] εἴκοσι P^d ἢ κονδύλους μ′ om. C 4. Ὁ] Ἡ P^d 5. πρὸς om. V τῷ ἡμίσει] τῶν ἥμισυ P^d, τὸ ϛ″ P^e, ∻ V ἢ κονδύλους ιβ′ om. C 6. ὁ om. P^e 8. Ἡ om. V οὔργια (sic) P^e, qui postea constanter οὐργυιά μετρᾶται P^d 9. θ′] ἐννέα V δ″] τέταρτον V, om. P^e ἓξ om. P^e 10. δ″] τέταρτον P^eV ἤγουν] ἤτοι P^eV ἀντίχειρα P^eV 11. ἐσφηγμένης V 12. τὸν δὲ] τὸ V ἢ om. P^d ἡπλωμένον P^d 13. μεγάλου om. P^eV ὃς] ἧς P^d 14. τέταρτον λέγεται P^e τρεῖς] γ′ P^e 15. μεθ᾽ ὃ P^d δὲ om. V 16. μετὰ τούτου P^e et Salmasius Plin. Ex. p. 481 b B 17. δεκαόργυιον] δέκα οὐργυιῶν P^e, ὀργυιῶν δέκα V οὕτω P^eV μετρεῖν] μετρᾶν P^d, μετρῆσαι P^e *Sa* (h. e. Salmasius) μέλλεις om. P^d μετρῆσαι] μετρεῖν P^e*Sa* 18. ὀργυιὰς δέκα V

9. *Fragmentum de orgyia.*

(Vide prol. § 28.)

Δεῖ γινώςκειν ὅτι ἡ ὀργυιὰ ἔχει cπιθαμὰc θ′ δ″ ἢ παλαιcτὰc κη′ ἐχούcηc τῆc πρώτηc παλαιcτῆc προcθήκην κονδύλου. Καὶ ἄλλωc. ἀνὴρ μέcοc μήτε κοντὸc μήτε μακρὸc cταθεὶc ὄρθιοc ἐκτεινάτω τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἄνω, καὶ ἔνθα ἂν φθάcῃ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων αὐτοῦ, ἐκεῖ ἐcτι μέτρον δικαίαc ὀργυιᾶc. Καὶ ἄλλωc. λαβὼν cχοινίον ἢ κάλαμον ὁ τῆc μέcηc ἡλικίαc ἀνὴρ πατηcάτω τὴν ἄκραν ἐν τοῖc δακτύλοιc τοῦ ποδὸc αὐτοῦ. εἶτα ἀναβιβαcάτω τὸ cχοινίον ἄχρι τοῦ ὤμου αὐτοῦ, εἶθ᾽ οὕτωc καμψάτω τοῦτο ὄπιcθεν ἄχρι τοῦ κώλου αὐτοῦ, καὶ ποιήcει ὀργυιὰν πάνυ δικαιοτάτην.

10. *Tabula Heroniana VI.*

(Vide prol. § 29.)

1. Εἰcὶ δὲ καὶ μέτρα τάδε· δάκτυλοc, κόνδυλοc, παλαιcτή, διχάc, cπιθαμή, πούc, πῆχυc, βῆμα, ὀργυιά, cωκάριον, πλέθρον, ἰούγερον, δίαυλοc, cτάδιον, ἄκαινα, μίλιον, cχοῖνοc καὶ παραcάγγηc.
2. Τὸ πλέθρον cωκάριον α′ϛ ϛ″.
3. Τὸ ἰούγερον γ′ καὶ γ″.
4. Ὁ δίαυλοc cτάδια β′.
5. Τὸ cτάδιον ι′ cωκάρια.

---

4. προcθήκηc κόνδυλον cod. 7. αὐτοῦ cod. et hic et infra 10. ἐν τοῖc] ἐντὸc cod. 12. τοῦ ὤμου] τῆc ὄμου cod. 14. δικαιότατον cod.

17. καὶ om. *Le* 18. οὐργυιά P^e 19. πλεῦθρον P^e, itemque 21 21. α′ $\underline{\text{\textit{ll}}}$ ϛ′ *Le*, α′ $\underline{\text{\textit{ll}}}$ ιε″ P^f (teste *Le*), α′ ω͞ ι͞ε P^e 23 δύο *Le* 24. ι′ cωκάρια] ῑc P^f, ήc P^e

6. Ἡ ἄκαινα cπιθαμὰς ιϛ′.

7. Τὸ μίλιον ζ′ ϛ cτάδια.

8. Ὁ cχοῖνος μίλια δ′ καὶ ὁ παραcάγγης δ′.

11. *Tabula Heroniana VII.*

(Vide prol. § 30.)

Τίνα μέρη τῶν ἐν τοῖc μεγέθεcι μετρήcεων καταμετροῦντα τὰ ὅλα;

1. Τῶν δὲ ἐν τοῖc μεγέθεcι μετρήcεων μέρη καταμετροῦντα τὰ ὅλα ἐcτὶ τάδε· δάκτυλοc, παλαιcτή, cπιθαμή, πούc, πῆχυc, βῆμα, ὀργυιά. πάντων δὲ ἐλαχιcτότερόν ἐcτι δάκτυλοc· διαιρεῖται δὲ καὶ εἰc μέρη ἔcθ᾿ ὅτε μὲν γὰρ καὶ ϛ καὶ γ″ καὶ λοιπὰ μόρια. εἰcὶ δὲ καὶ ἕτερα μέρη ἐπινενοημένα τιcὶ τάδε· ἄμπελοc, πάccον, ἄκενα, πλέθρον, ἰούγερον, cτάδιον, μίλιον, cχοῖνοc, cχοῖνοc Περcικὴ καὶ cχοῖνοc Ἑλληνικὴ καὶ λοιπά.

Τί τῶν εἰρημένων ἕκαcτον δύναται;

2. Κατὰ μὲν τὴν παλαιὰν ἔκθεcιν παραλιπόντεc τὰ περιccὰ τὴν νῦν κρατοῦcαν δύναμιν ὑπετάξαμεν.

3. Ὁ παλαιcτὴc ἔχει δακτύλουc δ′.

4. Ἡ cπιθαμὴ ἔχει παλαιcτὰc τρεῖc, δακτύλουc ιβ′.

5. Ὁ ποὺc ἔχει cπιθαμὴν α′ γ″, παλαιcτὰc δ′, δακτύλουc ιϛ′.

---

2. ζ′ϛ cτάδια] ͵ζc κ θ P[f], ξ′ ω cθ P[e], ͵ζc′ cπιθ. *Le* 3. Ὁ om. P[e]

6. τοῖc] ταῖc P[c] 7. post ὅλα add. κεφα P[b] 8. Τῶν] Τὸν P[c], Τὰ *Le* e Vat. a rec. m. ἐν om. *Le* τῶν ante μετρήcεων add. P[bc] *Le* μέρη om. P[bc] *Le* 10. πάντων] πάν . . P[c] 11. ἐcτιν ὁ δάκτυλοc P[c] καὶ ante εἰc μέρη om. *Le* 13. δὲ om. P[c] 14. παccὸν *Le* 15. μήλιον P[c] 21. τρεῖc] γ′ P[c] *Le*

9. *Fragmentum de orgyia.*

(Vide prol. § 28.)

Δεῖ γινώσκειν ὅτι ἡ ὀργυιὰ ἔχει σπιθαμὰς θ΄ δ″ ἢ παλαιστὰς κη΄ ἐχούσης τῆς πρώτης παλαιστῆς προσθήκην κονδύλου. Καὶ ἄλλως. ἀνὴρ μέσος μήτε κοντὸς μήτε μακρὸς σταθεὶς ὄρθιος ἐκτεινάτω τὴν δεξιὰν αὑτοῦ χεῖρα ἄνω, καὶ ἔνθα ἂν φθάσῃ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων αὐτοῦ, ἐκεῖ ἐστι μέτρον δικαίας ὀργυιᾶς. Καὶ ἄλλως. λαβὼν σχοινίον ἢ κάλαμον ὁ τῆς μέσης ἡλικίας ἀνὴρ πατησάτω τὴν ἄκραν ἐν τοῖς δακτύλοις τοῦ ποδὸς αὑτοῦ. εἶτα ἀναβιβασάτω τὸ σχοινίον ἄχρι τοῦ ὤμου αὑτοῦ, εἶθ᾽ οὕτως καμψάτω τοῦτο ὄπισθεν ἄχρι τοῦ κώλου αὑτοῦ, καὶ ποιήσει ὀργυιὰν πάνυ δικαιοτάτην.

10. *Tabula Heroniana VI.*

(Vide prol. § 29.)

1. Εἰσὶ δὲ καὶ μέτρα τάδε· δάκτυλος, κόνδυλος, παλαιστή, διχάς, σπιθαμή, πούς, πῆχυς, βῆμα, ὀργυιά, σωκάριον, πλέθρον, ἰούγερον, δίαυλος, στάδιον, ἄκαινα, μίλιον, σχοῖνος καὶ παρασάγγης.

2. Τὸ πλέθρον σωκάριον α΄ 𐅵 ϛ″.

3. Τὸ ἰούγερον γ΄ καὶ γ″.

4. Ὁ δίαυλος στάδια β΄.

5. Τὸ στάδιον ι΄ σωκάρια.

---

4. προσθήκης κόνδυλον cod. 7. αὐτοῦ cod. et h[illegible]c et infra 10. ἐν τοῖς] ἐντὸς cod. 12. τοῦ ὤμου] τ[illegible]c ὄμου cod. 14. δικαιότατον cod.

17. καὶ om. *Le* 18. οὐργυιά P[e] 19. πλεῦθρον P[illegible], itemque 21 21. α΄ 𐅵 ϛ΄ *Le*, α΄ 𐅵 ιε″ P[f] (teste *Le*), α΄ [illegible] ιε̅ P[e] 23 δύο *Le* 24. ι΄ σωκάρια] ι̅ς P[f], ἥς P[e]

χεις τ΄, πόδας χ΄, σπιθαμὰς ω΄, παλαιστὰς ͵βυ΄, δακτύλους ͵θχ΄.

15. Τὸ μίλιον ἔχει σταδίους ζ΄ ς, πλέθρα γ΄ ς δ″, ἀκένας τοε΄, πάσσα ψν΄, ἀμπέλια ϡ΄, ὀργυιὰς ͵α, βήματα ͵βσν΄, πήχεις ͵βσν΄, πόδας ͵δφ΄, σπιθαμὰς ͵ς, παλαιστὰς ἆ ͵η, δακτύλους Ζ ͵β.

16. Ἐν συντόμῳ δὲ ἔχει ἕκαστον οὕτως ὡς προείρηται κατὰ τὴν νῦν κατάστασιν τῆς γεωμετρίας εἴτουν τῆς ἀπογραφῆς τοῦ κίνσου.

17. Μετὰ τὸν δάκτυλον, ὅς ἐστι μέρος ἐλάχιστον πάντων, ἔστιν ὁ παλαιστής, ὃν καὶ τέταρτόν τινες καλοῦσι διὰ τὸ τέσσαρας ἔχειν δακτύλους.

18. Μετὰ τοῦτον ἡ σπιθαμὴ παλαιστῶν γ΄.
19. Εἶτα [ἐν κεφαλαίῳ] ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ΄.
20. Εἶτα ὁ πῆχυς ἔχει πόδας β΄, παλαιστὰς η΄.
21. Βῆμα ἴσον τοῦ πήχεως.
22. Ὀργυιὰ ἔχει πόδας δ΄ ς, παλαιστὰς ιη΄.
23. Ἄκενα πόδας ιβ΄, παλαιστὰς μη΄.
24. Ἄμπελος ἔχει πόδας ε΄, παλαιστὰς κ΄.
25. Πάσσον ἔχει πόδας ς΄, παλαιστὰς κδ΄.
26. Πλέθρον πόδας ͵ασ΄, παλαιστὰς ͵δω΄.
27. Ἰούγερον πόδας ͵βυ΄, παλαιστὰς ͵θχ΄.
28. Στάδιον πόδας χ΄, παλαιστὰς ͵βυ΄.
29. Μίλιον πόδας ͵δφ΄.

---

3. μήλιον P^c   στάδια P^c *Le*   4. ἄκαινα P^c   ἀμπ P^c, ἀμπέλους *Le*   5. βήματα ͵βσγ΄, πήχεις σπ΄ P^b   7. οὕτως om. *Le*   8. εἴτουν] ἤτουν P^c *Le*   11. τέταρτον] δ″ P^b   14. Εἶτα usque ad δ΄ om. P^c *Le*   19. ἔχει om. P^c *Le*   20. Πάσσον] πλεθ΄ P^c   24. μήλιον P^c

6. Ὁ πῆχυς ἔχει πόδας β′, σπιθαμὰς β′ ϣ″, δακτύλους λβ′.

7. Τὸ βῆμα ἔχει πῆχυν ἕνα, πόδας β′, σπιθαμὰς β′ ϣ″.

8. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει βήματα β′ δ″, πήχεις β′ δ″, πόδας δ′ ꞔ, σπιθαμὰς ϛ′, δακτύλους οβ′.

9. Ἡ ἄμπελος ἔχει ὀργυιὰν α′ θ″, βήματα β′ ꞔ, πόδας ε′, σπιθαμὰς ϛ′ϣ″, παλαιστὰς κ′, δακτύλους π′.

10. Τὸ πάσσον ἔχει ἄμπελον α′ ε″, ὀργυιὰν α′ γ″, βήματα γ′, πήχεις γ′, πόδας ϛ′, σπιθαμὰς η′, παλαιστὰς κδ′, δακτύλους Ϙϛ′.

11. Ἡ ἄκενα ἔχει πάσσα β′, ἀμπέλους β′ γ″ ιε″, ὀργυιὰς β′ ꞔ ϛ″, βήματα ϛ′, πήχεις ϛ′, πόδας ιβ′, σπιθαμὰς ιϛ′, παλαιστὰς μη′, δακτύλους ρϘβ′.

12. Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκένας ρ′, πάσσα σ′, ἀμπέλους σμ′, ὀργυιὰς σξϛ′ ϣ″, βήματα χ′, πήχεις χ′, πόδας ͵ασ′, σπιθαμὰς ͵αχ′, παλαιστὰς ͵δω′, δακτύλους ᾱ ͵θσ′.

13. Τὸ ἰούγερον ἔχει ἀμπέλους υπ′, πάσσα υ′, ὀργυιὰς φλγ′ γ″, πλέθρα β′, ἀκένας σ′, βήματα ͵ασ′, πήχεις ͵ασ′, πόδας ͵βυ′, σπιθαμὰς ͵γσ′, παλαιστὰς ͵θχ′, δακτύλους γ̄ ͵ηυ′.

14. Τὸ στάδιον ἔχει ἀμπέλους ρκ′, πάσσα ρ′, ὀργυιὰς ρλγ′ γ″, πλέθρου ꞔ, ἀκένας ν′, βήματα τ′, πή-

1. πύχης P^b ϣ″] β″ P^c *Le* (sic etiam infra) 5. πήχυν P^b 6. ꞔ om. P^b δακτύλους] πο P^c 7. ὀργ′ P^b, ὀργυιὰς P^c*Le* 9. ὀργυιὰς P^c*Le* α′ om. P^b 12. ἄκαινα P^c*Le* (sic etiam infra) γ″ om. P^c 14. παλαιστὰς] πάσσας P^c 15. πάσσας P^c 16. ϣ″] C Δ^ P^c, ″ ϛ″ *Le* πήχεις χ′ om. P^c 17. ᾱ ͵θσ′] ᾱ ῡ ͵θσ· P^c 20. γ″] Δ^ P^c 21 ͵θχ′, δακτύλους om. P^b 24. γ″] Δ^ P^c πλέθρα P^b*Le*, πλε′ P^c ἄκαινα P^c

χεις τ΄, πόδας χ΄, σπιθαμὰς ω΄, παλαιστὰς ͵βυ΄, δακτύλους ͵θχ΄.

15. Τὸ μίλιον ἔχει σταδίους ζ΄ ς, πλέθρα γ΄ ς δ″, ἀκένας τοε΄, πάσσα ψν΄, ἀμπέλια ϡ΄, ὀργυιὰς ͵α, βήματα ͵βσν΄, πήχεις ͵βσν΄, πόδας ͵δφ΄, σπιθαμὰς ͵ϛ, παλαιστὰς ᾱ ͵η, δακτύλους ζ̄ ͵β.

16. Ἐν συντόμῳ δὲ ἔχει ἕκαστον οὕτως ὡς προείρηται κατὰ τὴν νῦν κατάστασιν τῆς γεωμετρίας εἴτουν τῆς ἀπογραφῆς τοῦ κίνσου.

17. Μετὰ τὸν δάκτυλον, ὅς ἐστι μέρος ἐλάχιστον πάντων, ἔστιν ὁ παλαιστής, ὃν καὶ τέταρτόν τινες καλοῦσι διὰ τὸ τέσσαρας ἔχειν δακτύλους.

18. Μετὰ τοῦτον ἡ σπιθαμὴ παλαιστῶν γ΄.
19. Εἶτα [ἐν κεφαλαίῳ] ὁ ποὺς ἔχει παλαιστὰς δ΄.
20. Εἶτα ὁ πῆχυς ἔχει πόδας β΄, παλαιστὰς η΄.
21. Βῆμα ἴσον τοῦ πήχεως.
22. Ὀργυιὰ ἔχει πόδας δ΄ ς, παλαιστὰς ιη΄.
23. Ἄκενα πόδας ιβ΄, παλαιστὰς μη΄.
24. Ἄμπελος ἔχει πόδας ε΄, παλαιστὰς κ΄.
25. Πάσσον ἔχει πόδας ϛ΄, παλαιστὰς κδ΄.
26. Πλέθρον πόδας ͵ασ΄, παλαιστὰς ͵δω΄.
27. Ἰούγερον πόδας ͵βυ΄, παλαιστὰς ͵θχ΄.
28. Στάδιον πόδας χ΄, παλαιστὰς ͵βυ΄.
29. Μίλιον πόδας ͵δφ΄.

---

3. μήλιον P^c στάδια P^c *Le* 4. ἄκαινα P^c ἀμπ P^c, ἀμπέλους *Le* 5. βήματα ͵βσγ΄, πήχεις σπ΄ P^b 7. οὕτως om. *Le* 8. εἴτουν] ἤτουν P^c *Le* 11. τέταρτον] δ″ P^b 14. Εἶτα usque ad δ΄ om. P^c *Le* 19. ἔχει om. P^c *Le* 20. Πάσσον] πλεθ΄ P^c 24. μήλιον P^c

10. Τὸ δὲ πλέθρον τὸ εὐθυμετρικὸν ἔχει πήχεις ξς′ β″, πόδας ρ′.

11. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ς′, ὀργυιὰς ρ′, πήχεις υ′, πόδας χ′.

12. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ζ′ C, πόδας ͵δφ′· τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν μίλιον ἔχει πόδας ͵ευ′ [τὸ καλούμενον παρ᾽ αὐτοῖς].

13. Τοῦ δὲ ποδός ἐστιν εἴδη γ′· εὐθυμετρικός, ἐπίπεδος, στερεός. εὐθυμετρικὸς μέν ἐστιν ὁ ἔχων μῆκος [καὶ πλάτος]· τούτῳ δὲ τὸ μῆκος καταμετρεῖται. ἐπίπεδός ἐστιν ὁ ἔχων μῆκος ποδὸς α′, πλάτος ποδὸς α′· τούτῳ μὲν τὰ ἐπίπεδα σχήματα καταμετρεῖται. ὁ δὲ στερεὸς ποὺς ἔχει μῆκος ποδὸς α′, πλάτος ποδός α′, βάθος ποδὸς α′· τούτῳ δὲ τὰ στερεὰ σχήματα καταμετρεῖται· χωρεῖ δὲ ὁ στερεὸς ποὺς κεράμιον α′, μοδίους γ′· ἕκαστος μόδιος ἀπὸ ξεστῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ις′.

15. *Fragmentum incerti auctoris de mensuris.*

(Vide prol. § 34.)

Περὶ πηλικότητος μέτρων.

1. Ἡ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δ′. ὁ γὰρ δάκτυλος ἀρχὴ καὶ οἷον μονάς.

2. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς γ′, ἤγουν δακτύλους ιβ′.

3. Ὁ ποὺς ἔχει σπιθαμὴν μίαν καὶ ἐπέκεινα πα-

3. πλέθρα ς′] πο ς̄ cum suprascripto χ P[c] 10. καὶ πλάτος] ποδὸς α′ legendum videtur τούτῳ] τούτου P[c] 12. τούτῳ] ταῦτα P[c] 14. βάθος ποδὸς α′ om. P[c] τούτῳ] τούτου P[c] 21. Ἡ olim rubro liquore appictum evanuit, itemque infra fere ubique litterae rubrae initiales

6. Ἡ ὀργυιὰ βήματα β' δ'', πόδας δ' S.

7. Ἡ ἄμπελος ὀργυιὰν α' θ'', βήματα β' S.

8. Τὸ πάσσον ἄμπελον α' ε''.

9. Ἡ ἄκαινα πάσσα β'.

10. Τὸ πλέθρον ἀκαίνας ρ', πάσσα c', ὀργυιὰς cξς' ω'', βήματα χ'.

11. Τὸ ἰούγερον πλέθρα β'.

12. Τὸ στάδιόν ἐστι πλέθρου τὸ S.

13. Τὸ μίλιον στάδια ζ' S, πλέθρα γ' S δ''.

14. *Tabula Euclidi tributa, similis Heronianae II.*

(Vide prol. § 33.)

Εὐκλείδου εὐθυμετρικά.

1. Τῶν εὐθυμετρικῶν διαστημάτων μέτρα ἐστὶ τάδε· δάκτυλος, παλαιστής, σπιθαμή, πούς, πῆχυς, βῆμα, ὀργυιά, ἄκαινα, πλέθρον, στάδιον, μίλιον.

2. Τούτων δὲ ἐλάχιστόν ἐστι δάκτυλος.

3. Ἔχει μὲν ὁ παλαιστὴς δακτύλους δ', οὐγγίας γ'.

4. Ἡ δὲ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς γ', δακτύλους ιβ', οὐγγίας θ'.

5. Ὁ δὲ πούς ἔχει παλαιστὰς δ', δακτύλους ις', οὐγγίας ιβ'.

6. Ὁ πῆχυς ἔχει πόδα α' C.

7. Τὸ βῆμα ἔχει πήχεις β', πόδας γ'.

8. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει πήχεις δ', πόδας ς'.

9. Ἡ ἄκαινα ἔχει πήχεις ς' β'', πόδας ι'.

---

1. S] 𐅵 cod. 3. πάσσον] ποσὸν cod. ε'' non satis perspicue scriptum in cod.; θ'' legere sibi visus est *Le* 4. ἄκενα cod. a pr. m. ποσὰ β' cod. (minime πόδας ς̄ quod legit *Le*) 5. πασὰ Γ' οὐργυιάς cod. 6. ω''] 𐅵 cod. χ'] τριάκοντα cod. 7. πλεύθρα cod. 8. πλευθρον τὸ 𐅵 cod.

10. Τὸ δὲ πλέθρον τὸ εὐθυμετρικὸν ἔχει πήχεις ξϛʹ βʺ, πόδας ρʹ.

11. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛʹ, ὀργυιὰς ρʹ, πήχεις υʹ, πόδας χʹ.

12. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ζʹ C, πόδας ͵δφʹ· τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν μίλιον ἔχει πόδας ͵ευʹ [τὸ καλούμενον παρ' αὐτοῖς].

13. Τοῦ δὲ ποδός ἐστιν εἴδη γʹ· εὐθυμετρικός, ἐπίπεδος, στερεός. εὐθυμετρικὸς μέν ἐστιν ὁ ἔχων μῆκος [καὶ πλάτος]· τούτῳ δὲ τὸ μῆκος καταμετρεῖται. ἐπίπεδός ἐστιν ὁ ἔχων μῆκος ποδὸς αʹ, πλάτος ποδὸς αʹ· τούτῳ μὲν τὰ ἐπίπεδα σχήματα καταμετρεῖται. ὁ δὲ στερεὸς ποὺς ἔχει μῆκος ποδὸς αʹ, πλάτος ποδός αʹ, βάθος ποδὸς αʹ· τούτῳ δὲ τὰ στερεὰ σχήματα καταμετρεῖται· χωρεῖ δὲ ὁ στερεὸς ποὺς κεράμιον αʹ, μοδίους γʹ· ἕκαστος μόδιος ἀπὸ ξεστῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ιϛʹ.

15. *Fragmentum incerti auctoris de mensuris.*

(Vide prol. § 34.)

Περὶ πηλικότητος μέτρων.

1. Ἡ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δʹ. ὁ γὰρ δάκτυλος ἀρχὴ καὶ οἷον μονάς.

2. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς γʹ, ἤγουν δακτύλους ιβʹ.

3. Ὁ ποὺς ἔχει σπιθαμὴν μίαν καὶ ἐπέκεινα πα-

---

3. πλέθρα ϛʹ] πο ϛ̄ cum suprascripto χ P^c 10. καὶ πλάτος] ποδὸς αʹ legendum videtur τούτῳ] τούτου P^c 12. τούτῳ] ταῦτα P^c 14. βάθος ποδὸς αʹ om. P^c τούτῳ] τούτου P^c 21. Ἡ olim rubro liquore appictum evanuit, itemque infra fere ubique litterae rubrae initiales

λαιστὴν μίαν, ἤγουν παλαιστὰς τέσσαρας, ἤγουν δακτύλους ιϛ΄.

4. Ὁ πῆχυς ἔχει πόδα α΄ S, ἤγουν σπιθαμὰς β΄, ἤγουν παλαιστὰς ϛ΄, ἤγουν δακτύλους κδ΄.

5. Τὸ βῆμα ἔχει πῆχυν α΄ καὶ ἐπέκεινα πόδα α΄, ἤγουν πόδας β΄S, ἤγουν σπιθαμὰς γ΄ καὶ ἐπέκεινα παλαιστὴν μίαν, ἤγουν παλαιστὰς δέκα, ἤγουν δακτύλους μ΄.

6. Ἡ ὀργυιὰ ἔχει βήματα β΄ καὶ ἐπέκεινα πόδα α΄, ἤγουν πήχεις δ΄, ἤγουν πόδας ϛ΄, ἤγουν σπιθαμὰς ὀκτώ, ἤγουν παλαιστὰς κδ΄, ἤγουν δακτύλους ϙϛ΄.

7. Ἡ ἄκαινα ἔχει ὀργυιὰν α΄S καὶ ἐπέκεινα πόδα α΄, ἤγουν βήματα δ΄, ἤγουν πήχεις ϛ΄ καὶ ἐπέκεινα πόδα α΄, ἤγουν πόδας ι΄, ἤγουν σπιθαμὰς ιγ΄ καὶ ἐπέκεινα παλαιστὴν μίαν, ἤγουν παλαιστὰς μ΄, ἤγουν δακτύλους ρξ΄.

8. Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκαίνας ι΄, ἤγουν ὀργυιὰς ιϛ΄, ἤγουν βήματα λη΄ καὶ ἐπέκεινα πόδα α΄, ἤγουν πήχεις ξδ΄, ἤγουν πόδας ϙϛ΄, ἤγουν σπιθαμὰς ρκη΄, ἤγουν παλαιστὰς τπδ΄, ἤγουν δακτύλους ͵αφλϛ΄.

9. Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ϛ΄, ἤγουν ἀκαίνας ξ΄, ἤγουν ὀργυιὰς ρ΄, ἤγουν βήματα σμ΄, ἤγουν πήχεις υ΄, ἤγουν πόδας χ΄, ἤγουν σπιθαμὰς ω΄, ἤγουν παλαιστὰς ͵βυ΄, ἤγουν δακτύλους ͵θχ΄.

10. Τὸ μίλιον ἔχει στάδια ζ΄, ἤγουν πλέθρα μβ΄, ἤγουν ἀκαίνας υκ΄, ἤγουν ὀργυιὰς ψ΄, ἤγουν βήματα ͵αχπ΄, ἤγουν πήχεις ͵βω΄, ἤγουν πόδας ͵δσ΄, ἤγουν σπιθαμὰς ͵εχ΄, ἤγουν παλαιστὰς ᾱ ͵ϛω΄, ἤγουν δακτύλους ϛ̈ ͵ζσ΄.

---

3. α΄S] αϛ″ cod., ἥμισυ *LeM* 12. πόδα] πο cum suprascr. Δ΄ cod., ποδ. *LeM*, idemque infra saepius

11. Ἔνιοι δὲ τὸ μίλιον ἑπτὰ καὶ ἥμιϲυ ϲτάδια λέγουϲιν ἔχειν.

12. Πάλιν δὲ ἐξ ἱϲτορικοῦ τοῦ Εὐτροπίου, ὃν μετέφραϲε Παιάνιοϲ, ϲήμαινε ὅτι τὰ ϲημεῖα μίλια καλοῦϲι Ῥωμαῖοι· τὰ ͵α γὰρ οὕτωϲ ὀνομάζουϲι, τοϲούτοιϲ βήμαϲι ϲυμμετρούμενοι τὸ ϲημεῖον.

13. Ἐκτὸϲ δὲ τῶν προδηλωθέντων μέτρων ἐϲτὶ καὶ ὁ λεγόμενοϲ παρὰ τοῖϲ παλαιοῖϲ δίαυλοϲ, καὶ ϲημαίνει ϲτάδια β΄, ὡϲ καὶ ἀπ᾿ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματοϲ δῆλον. τὸ γὰρ αὐτὸ ϲτάδιον δὶϲ ἐπανατρέχων ὁ ἀθλητὴϲ ἐλέγετο διηνυκέναι τὸν δίαυλον.

14. Καὶ ὁ δόλιχοϲ. οὗτοϲ δέ ἐϲτι ϲταδίων ιβ΄.

15. Καὶ ὁ παραϲάγγηϲ, μέτρον Περϲικόν, ἔχει ϲτάδια λ΄, ἤγουν μίλια δ΄.

16. Καὶ ἡ παρ᾿ ἡμῖν ἐπινενοημένη εἰϲ ὑπουργίαν τῶν βαϲιλικῶν προϲτάξεων ἀλλαγὴ διὰ τῶν κοντούρων μίλια ϛ΄, ἤγουν ϲτάδια με΄.

16. *Tabula Iuliani Ascalonitae.*

(Vide prol. § 35.)

Ἐπαρχικὰ ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀϲκαλωνίτου Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονοϲ ἐκ τῶν νόμων ἤτοι ἐθῶν τῶν ἐν Παλαιϲτίνῃ.

Πρῶτον περὶ μέτρων.

1. Ὅτι ὁ δάκτυλοϲ πρῶτόϲ ἐϲτιν ὥϲπερ καὶ ἡ μονὰϲ ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν.

---

1. ad verba Ἔνιοι δὲ τὸ μίλιον ἑπτά, quae extremo fol. 114ᵃ leguntur, ab alia manu haec adscripta sunt: ἀπὸ Ἰερουϲαλὴμ μέχρι Βιθανίαϲ ϲτάδια ξ΄ ἤγουν μίλια η΄. ἡ ὁδὸϲ τοῦ ϲαββατοῦ μιλ΄ . . . . . . (haec legi non possunt) 3. ὃν] οὗ cod. *LeM* 4. ϲήμαινε] ϲημ΄ cod., item 8 5. ͵ᾱ cod. 16. βαϲιλικῶν codex difficili quidem, sed haud ambiguo compendio scriptum, μα *LeM*

20. *Simile problema ex eodem libro.*

Πίθου σφαιροειδοῦς ἡ πρὸς τὸ χεῖλος διάμετρος ποδῶν ε', τὸ δὲ βάθος ποδῶν η'. εὑρεῖν πόσους ἀμφορέας χωρήσει· ποιῶ οὕτως· τῆς διαμέτρου τὸ ἥμισυ γίνονται πόδες β' ς· ταῦτα ποιῶ τρισσάκις· γίνονται ζ' ς· τούτοις προστιθῶ τὸ βάθος· ὁμοῦ γίνονται πόδες ιε' ς· ταῦτα ἐφ' ἑαυτὰ γίνονται πόδες σμ' δ''· ταῦτα ἑνδεκάκις γίνονται πόδες ͵βχμβ' ς δ''· ἄρτι μερίζω· ὧν κα'' γίνονται πόδες ρκε' ς γ'' πδ''· τοσούτους ἀμφορέας χωρήσει, διότι ὁ ποὺς ὁ στερεὸς χωρεῖ ἀμφορίσκον.

21. *Tertium eiusdem generis problema.*

Ἄλλου πίθου ἡ κάτω διάμετρος ποδῶν β' ς, ἡ δὲ ἄνω ποδῶν γ', τὸ δὲ βάθος ἔχει πόδας ϛ'. εὑρεῖν πόσους ἀμφορέας χωρεῖ· ποίει οὕτως· σύνθες τὰς δύο διαμέτρους· γίνονται πόδες ε' ς· ὧν τὸ ς γίνονται β' ς δ''· ταῦτα ἐφ' ἑαυτὰ γίνονται πόδες ζ' ς ιϛ''· ταῦτα ἐπὶ τὸ βάθος, ἐπὶ τοὺς ϛ' πόδας, γίνονται με' δ'' η''· ταῦτα ἑνδεκάκις γίνονται υϘθ' η''· ἄρτι μερίζω· ὧν ιδ'' γίνονται πόδες λε' ς ζ'' ριβ''· τοσούτους ἀμφορίσκους χωρήσει. ὁ δὲ ἀμφορίσκος ἔχει πόδα α' στερεόν. χωρεῖ δὲ ὁ στερεὸς ποὺς ξέστας Ἰταλικοὺς ἀριθμῷ μη'· γίνονται μόδιοι γ'. ἕκαστος μόδιος ἐκ ξεστῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ιϛ'.

22. *Mensura navis ex Heronis libro* Περὶ μέτρων.

Μέτρησις πλοίου.

Πλοῖον μετρήσωμεν οὕτως· ἔστω πλοῖον ἔχον τὸ μῆκος πηχῶν μ', πλάτος πηχῶν ιβ', τὸ δὲ βάθος πηχῶν δ'· εὑρεῖν πόσων μοδίων ἐστὶ τὸ πλοῖον· ποίει οὕτως· πολυπλασίασον τὸ μῆκος ἐπὶ τὸ πλάτος· γί-

II. Fragmenta de mensuris cubicis.

(Vide prol. § 38. 39.)

18. *Mensura navis ex Heronis introductione stereometrica.*

Πλοῖον οὗ τὸ μὲν μῆκοϲ πηχῶν κδ΄, ἡ δὲ βάϲιϲ πηχῶν ϛ΄, ἡ δὲ κάτω βάϲιϲ πηχῶν δ΄· εὑρεῖν πόϲα κεράμια χωρεῖ· ποίει οὕτωϲ· τὴν βάϲιν ἐπὶ τὴν βάϲιν γίνονται κδ΄· ταῦτα πάλιν ἐπὶ τὰ κδ΄ τοῦ μήκουϲ γίνονται φοϛ΄· τούτων ἀεὶ τὸ γ″· γίνονται ρϙβ΄· ταῦτα ϲύνθεϲ μετὰ τῶν φοϛ΄· γίνονται ψξη΄, ἅπερ εἰϲὶ κεράμια· χωρεῖ δὲ τὸ κεράμιον μοδίουϲ ι΄· γίνονται μόδιοι ͵ζχπ΄· τοϲούτουϲ μοδίουϲ χωρεῖ τὸ πλοῖον.

19. *Mensura dolii ex altera collectione stereometrica.*

Πιθοειδὲϲ ϲχῆμα μετρήϲωμεν, οὗ ἡ μὲν μείζων διάμετροϲ ποδῶν δ΄, ἡ δὲ μικροτέρα ποδῶν γ΄, τὸ ὕψοϲ ποδῶν θ΄. εὑρεῖν πόϲουϲ χωρήϲει ἀμφορέαϲ· ποιῶ οὕτωϲ· ϲυντιθῶ τὰϲ δύο διαμέτρουϲ· γίνονται ζ΄· ὧν τὸ 𐅵 γίνονταί γ΄ 𐅵· ταῦτα ἐφ᾽ ἑαυτὰ γίνονται πόδεϲ ιβ΄ δ″· ταῦτα ἑνδεκάκιϲ γίνονται ρλε΄· ὧν τὸ ιδ″ γίνονται πόδεϲ θ΄ 𐅵 ζ″· ταῦτα πρὸϲ τὸ ὕψοϲ ἀναλόγωϲ τοῦ θ΄ γίνονται πϛ΄ 𐅵 ζ″ ζ″· τοϲούτουϲ ἀμφορέαϲ χωρεῖ. ἔχει δὲ ὁ ἀμφορεὺϲ ξέϲταϲ Ἰταλικοὺϲ ἀριθμῷ μη΄.

σούτους μετρητὰς δέχεται. ὁ δὲ μετρητὴς χωρεῖ χόας η′· ὁ δὲ χοῦς χωρεῖ ξέστας θ′.

25. ***Fragmentum loci Heroniani qui inscribitur***
Οὐγκιασμὸς ὕδατος.

*Δέχεται ὁ στερεὸς ποὺς κατὰ τὴν τῶν μηχανικῶν διατύπωσιν καὶ παράδοσιν μοδίους γ′.

26. ***Similis locus e tabula Euclidea (supra fr. 14).***

*Χωρεῖ δὲ ὁ στερεὸς ποὺς κεράμιον α′, μοδίους γ′. ἕκαστος μόδιος ἀπὸ ξεστῶν Ἰταλικῶν ἀριθμῷ ιϛ′.

27. ***Incertum fragmentum de sextario.***

*Ἐὰν τὸ πλάτος τοὺς κδ′ ἐπὶ τοὺς κδ′, γίνονται δάκτυλοι φοϛ′. τούτους ἐπὶ τὸ πάχος γίνονται ἀγελαῖοι δάκτυλοι α̈ ,γωκδ′, ξέσται ὑγροὶ μη′. ξηρὸς δὲ χωρεῖ μο. ῡ Ἰταλικοὺς λε′. ἐπὶ λε′ γίνονται ,ασκε′. καὶ ταῦτα πολυπλασίασον ἑνδεκάκις· γίνονται α̈ ,γυοε′.

III. Fragmenta de mensuris cavis ac ponderibus.

28. *E Pollucis capite* περὶ μετρικῆς (*4, 168 s.*).

(Vide prol. § 40 adn. 1.)

*Μέτρων δὲ ὀνόματα μέδιμνος, ἡμιμέδιμνος, χοῖνιξ, τριχοίνικον, πενταχοίνικον, καπίθη ὡς Ξενοφῶν, ἀρτάβη ὡς Ἡρόδοτος· ἡ δὲ ἄδδιξ μέτρον τετραχοίνικον, μάρις δὲ ἑξακότυλον, κοτύλη δὲ τὸ τρίτον τῆς χοίνικος. ὁ δὲ μέδιμνος χοίνικες ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα, ὁ δὲ ἡμιμέδιμνος τέσσαρες καὶ εἴκοσιν, ὁ δὲ τριτεὺς ἑκκαίδεκα, ἑκτεὺς δὲ ὀκτώ, ἡμίεκτον τέτταρες. οὐ μόνον δὲ ἡ κοτύλη ὑγρῶν ἦν καὶ ξηρῶν μέτρον, ὡς πολλαχόθεν ἡ κωμῳδία ὑποδηλοῖ, ἀλλὰ καὶ κόφινος μέτρον Βοιώτιον ἄμφω μετροῦν. Στράττις γοῦν φησιν ἐν τῷ Κινησίᾳ

τὰ δ᾽ ἄλφιθ᾽ ὑμῖν πῶς ἐπώλουν; τεττάρων
δραχμῶν μάλιστα τὸν κόφινον. τί λέγεις; μέτρῳ
ἐχρῶντο κοφίνῳ. ἦ . . . . τοῦτ᾽ αὖθ᾽ ὅτι
οἴνου κόφινος δυνάμενος τρεῖς χόας πυρῶν
ταῖς κοφίναις ταὐτὰ ταῦτα δυνάμενος;

---

7. ἡ δὲ δάδιξ μέτρον ἑξαχοίνικον *Di* 11. ὁ δὲ ἑκτεὺς et τὸ δὲ ἡμίεκτον *Di* 12. καὶ ὑγρῶν *Di* 18. τοῦτ᾽ αὖθ᾽] τοῦ ταῦθ᾽ *Di* 19. πυρρῶν vulgo: legendum videtur δύναται τρεῖς πυρῶν χόας 20. ταῦτα δυνάμενος *Be* add. ex A (Paris. 2670)

κύπρον δὲ τὸ οὕτω καλούμενον μέτρον εὕροις ἂν παρὰ Ἀλκμαίῳ ἐν δευτέρῳ μελῶν, καὶ ἡμίκυπρον παρ' Ἱππώνακτι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἰάμβων. καὶ κοτύλη, ἀμφορεύς, χοεύς.

29. *Tabula de mensuris ac ponderibus vetustissima.*

(Vide prol. § 40—43.)

Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ τῶν δηλούντων αὐτὰ σημάτων.

1. Ἡ ἀπερίστικτος ἁπλῆ γραμμή τις οὖσα πλαγία, —, δηλοῖ κατὰ πάντα ὀβολόν· αἱ δὲ δύο ἀπερίστικτοι ἁπλαῖ, =, δύο ὀβολούς· τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν σίγμα, ὅπερ ἀνδρείῳ καθετῆρι παρέοικε, S, τριώβολον· εἰ δὲ μέσην ἁπλῆν ἀπερίστικτον ἔχει γραμμήν, S-, τετρώβολον· ἡ δὲ διπλῆ ἀπερίστικτος συνέλευσις οὖσα δυοῖν λοξῶν κατὰ τὸ πέρας πρὸς ἀλλήλας, <, ὁλκὴν τὴν συνωνύμως δραχμὴν προσαγορευομένην· τὸ δὲ γάμμα κατὰ τὸ πέρας ἔχον τῆς αὐτοῦ πλαγίας προσκείμενον ο, Γ°, οὐγγίαν· κάππα δὲ κατὰ μιᾶς κεραίας ἔχον προσκείμενον υ, Κ^{υ}, κύαθον· λάμβδα δὲ κατὰ μέσον ἔχον ἰῶτα προσκείμενον, λ̹, λίτραν. ξῖ δὲ εἰ μὲν ἔχει προσκείμενον ε, ξ^{ε}, ξέστην, εἰ δὲ ο, ξ^{ο}, ὀξύβαφον· μῦ δὲ κατ' αὐτοῦ τεταγμένον ἔχον ν, μ^{ν}, μνᾶν.

2. Ἔχει δὲ ἡ μνᾶ ὁλκὰς ἑκατόν, πρὸς δὲ τὸ Ἰτα-

---

10. ὀβολός *Mo* περίστικτοι ἁπλαί, ∸ *Mo* 11. ὀβολοὶ *Mo* 12. τριόβολον *Mo* 13. τετρόβολον *Mo* 15. <] ≷ *Mo* 17. αὐτοῦ *Mo* 18. κερέας *Mo* 19. Κ^{υ}] **aliam formam e codice exhibet** ***Mo*****, quam vide apud illum** 20. λ̹] λϊ' *Mo* 21. ξε' et ξο' *Mo* ὀξύβαφον] ὀξόβαθον *Mo* 22. μῦ] μ' *Mo* 23. μνᾶν] μνά *Mo* 24. μνὰ *Mo*, **idemque infra**

λικὸν ριβ'. ἡ οὐγγία δὲ ὁλκὰς ζ', Ἀττικὰς δὲ ϛ' καὶ ὀβολὸν α' καὶ χαλκοῦς δ'· ἡ δὲ οὐγγία ἔχει γράμματα κδ'· τὸ δὲ γράμμα ἐστὶν ὀβολὸς χαλκοῖ δ'· ἡ δὲ ὁλκὴ ἔχει ὀβολοὺς ϛ'· ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκοῦς η'.

3. Ὁ δέ μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ', τὸ δὲ ἡμίεκτον χοίνικας δ', ἡ δὲ χοῖνιξ κοτύλας Ἀττικὰς δ'· κοτύλη δέ ἐστι τὸ ἥμισυ τοῦ ξέστου· καὶ τὸ τρυβλίον δὲ λεγόμενον κοτύλη ἐστὶν Ἀττική· τὸ δὲ ὀξύβαφον τέταρτόν ἐστι κοτύλης, ὁλκὰς δὲ ἔχει δύο ὀβολὸν α' χαλκοῦς δ'· ὁ δὲ κύαθος ἔχει κοτύλης ἕκτον, ὁλκὰς †η'· ὁ δὲ ξέστης ἄγει λίτραν μίαν ἥμισυ.

4. Ἡ δὲ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ', ὁλκὰς οε', ἐν ἄλλῳ οβ'.

5. Ἰδίως δὲ ἡ Ἑλληνικὴ κοτύλη τοῦ ἐλαίου ἔχει λίτραν μίαν, ὁ δὲ ξέστης λίτρας β', ὁ δὲ Ἰταλικὸς ξέστης λίτραν μίαν ἥμισυ· ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ κοτύλη τοῦ ἐλαίου ἔχει οὐγγίας η', οἴνου δὲ οὐγγίας θ'· ὁ δὲ Ἰταλικὸς ξέστης τοῦ οἴνου λίτραν μίαν οὐγγίας η'.

6. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ μνᾶ ἄγει ὁλκὰς ρν', ἀλλαχοῦ ρνη'.

7. Τὸ δὲ στέαρ ὑγρὸν μὲν ὂν ἄγει εἰς τὴν ἡμίναν ὁλκὰς οβ', ξηρανθὲν δὲ ὁλκὰς οε'· ἡ δὲ τῆς ὑγρᾶς πίσσης κοτύλη ἄγει ὁλκὰς π', τοῦ δὲ ἐρυσίμου λίτρας δ'.

8. Ὁ δὲ χοῦς ἐστι μέτρον Ἀττικόν, κοτύλαι Ἀττικαὶ ιβ'. σταθμοῦ δὲ ἄγει ὁλκὰς ψκ'· ἡ δὲ χοῖνιξ μετρουμένη ἐστὶ κοτύλαι γ', σταθμοῦ δὲ ὁλκαὶ ρπ'· ὁ δὲ ξέστης μετρούμενός ἐστι κοτύλαι β', σταθμοῦ δὲ ὁλκαὶ ρκ'.

---

4. η'] ι *Mo* (v. prol. § 41 adn. 1) 6. χοίνιξ κοτύλας Ἀττικοὺς *Mo* 8. ὀξόβαθον *Mo* 9. ὁλκὰς usque ad δ'] potius οὐγγίας β' δ'', vide prol. § 42 extr. 11. ὁ δὲ ξέστης] ἡ δὲ χήμη *Mo* (v. prol. § 42) 17 η'] κ *Mo* 21. ἡμίναν] μνᾶν *Mo* 22. οβ'] ιβ *Mo* 25. χοίνιξ *Mo*

30—50. *Loci de mensuris ac ponderibus e Galeni libris excerpti.*

(Vide prol. § 45. 46.)

30. *E libro IV de sanitate tuenda* (*Chart. VI, 132. Kühn VI, 287*).

*Ἔστω δὲ τὸ μὲν ἔλαιον ἕν τι τῶν χαλαστικῶν, οἷόν περ ἐν Ἰταλίᾳ τὸ Σαβῖνον, ἐμβαλλέσθω δ᾽ εἰς τὰς εἴκοσι καὶ πέντε κοτύλας αὐτοῦ μόδιος Ἰταλικὸς τοῦ σπέρματος τῆς ἐλάτης, οὐσῶν δὲ καὶ τῶν κοτυλῶν Ἰταλικῶν, ἃς δὴ καὶ λίτρας ὀνομάζουσι.

31. *E libro VIII* περὶ συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ τόπους.

(*Ch. XIII, 573. K. XIII, 160*).

*Τῷ δ᾽ Ἀσκληπιάδῃ πλείω περὶ τῆς χρήσεως εἴρηται τῆς προκειμένης ἀντιδότου. πρὸς μὲν γὰρ τὰς δυσπεψίας τῶν ὑγιαινόντων κελεύει δίδοσθαι μίαν ὁλκὴν μεθ᾽ ὕδατος ψυχροῦ κυάθων δ′. ἡγοῦμαι δὲ λέγειν αὐτὸν δραχμὴν ἀργυρᾶν· καὶ γὰρ οὕτω σχεδὸν ἅπασι τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἔθος ὀνομάζειν. ἄλλο δὲ νοεῖν ἡμᾶς οὐδὲν ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἀναγκάζει. πρόδηλον δ᾽ ὅτι δραχμὴν λέγομεν νῦν ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπαντες ὅπερ Ῥωμαῖοι δηνάριον ὀνομάζουσιν.

32. *E libro I* περὶ συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ γένη.

(*Ch. XIII, 657. K. XIII, 415.*)

*Γέγονε τοίνυν πάντα ἐφεξῆς καταλέγοντι τὸ φάρμακον ἐκ τῶνδε συγκείμενον· λιθαργύρου μὲν καὶ ψιμυθίου λίτρας ἑκατέρου σταθμῷ, δυοῖν δὲ λιτρῶν ἐλαίου μέτρῳ. καλεῖται γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων ὁμωνύ-

μωc ὁ λιτραῖοc cταθμὸc τῶν cτερρῶν cωμάτων τῷ λιτραίῳ μέτρῳ τῶν ὑγρῶν, ὃ πάμπολυ καθ᾽ ὅλην τὴν πόλιν ἐcτὶν ἐξ ὕλης κερατίνηc γιγνόμενον.

33. *Indidem* (*Ch. XIII, 658. K. XIII, 416 s.*).

*Τὰ δ᾽ ἄλλα τῆc cυμμετρίαc (ἐν τῷ Ἡρᾶ βιβλίῳ τῶν φαρμάκων), ὡc ὑπ᾽ ἐμοῦ γέγραπται, πλὴν ὅτι κοτύλαc ἐκεῖνοc, οὐ λίτραc ἔγραψε τοῦ τε ὕδατοc καὶ τοῦ ἐλαίου μὴ δηλώcαc ὁπόcων οὐγγιῶν βούλεται εἶναι τὴν κοτύλην ἤτοι cταθμικῶν ἢ μετρικῶν. αἱ μὲν γὰρ cταθμικαὶ τὸ βάροc κρίνουcι τῶν cωμάτων, αἱ δὲ μετρικαὶ τὸν ὄγκον.

34. *Indidem* (*Ch. XIII, 661. K. XIII, 428 s.*).

*Ἐλαίου δὲ κοτύλαc τρεῖc ἡγοῦμαι γράφειν αὐτὸν (Ἀνδρόμαχον) τὰc Ἀττικὰc ἢ πάντωc ἂν ἐγεγράφει λίτραc. καίτοι θαυμάcειεν ἄν τιc ὅπωc ἐν Ῥώμῃ διατρίβων ἀντὶ λιτρῶν ὠνόμαζε κοτύλαc· ἐπιχώρια γὰρ ταῦτα ὀνόματα τό τε τῆc λίτραc καὶ τὸ τοῦ ξέcτου καὶ τὸ τῆc οὐγγίαc. ἐκ πολλῶν φαρμάκων πάλαι 429 K. cυγγεγραμμένων πρὶν εἰc τοcοῦτο δυνάμεωc ηὐξῆcθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐcτοχαcάμην ἣν ὀνομάζουcιν ἐκεῖνοι κοτύλην ἴcην εἶναι ταῖc κατὰ τὴν νῦν ἐν Ῥώμῃ λίτραν οὐγγίαιc ἐννέα. μή τι οὖν καὶ ὁ Ἀνδρόμαχοc τὰc τρεῖc κοτύλαc ἀξιοῖ βάλλειν, ὡc ἑκάcτηc αὐτῶν οὔcηc οὐγγιῶν θʹ, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὰc τοῦ ὕδατοc δύο;

35. *Indidem* (*Ch. XIII, 662. K. XIII, 429*).

*Αὕτη ἡ ἔμπλαcτροc — ῥᾳδίωc (ἂν γένοιτο) ἀποπίπτουcα, κἂν ἑκκαίδεκα καὶ δίμοιρον οὐγγίαc τὴν κοτύλην ἔχειν ὑποθώμεθα, καθάπερ ἔνιοί φαcι.

36. *Indidem* (*Ch. XIII, 663. K. XIII, 435*).

*Ξέcτου δὲ νομίζω μεμνῆcθαι τὸν Ἡρᾶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ. παρὰ μὲν γὰρ τοῖc Ἀθηναίοιc οὔτε τὸ μέτρον ἦν οὔτε τοὔνομα τοῦτο. νυνὶ δὲ ἀφ' οὗ Ῥωμαῖοι κρατοῦcι, τὸ μὲν ὄνομα τοῦ ξέcτου παρὰ πᾶcίν ἐcτι τοῖc Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ χρωμένοιc ἔθνεcιν, αὐτὸ δὲ τὸ μέτρον οὐκ ἴcον τῷ Ῥωμαϊκῷ· χρῶνται γὰρ ἄλλοc ἄλλῳ ξεcτιαίῳ μέτρῳ. παρὰ γοῦν τοῖc Ῥωμαϊκοῖc ὁ ξέcτηc ἔχει μίαν λίτραν καὶ ἡμίcειαν καὶ ἕκτον, ὡc εἶναι τὰc πάcαc οὐγγίαc κ', ἃc ὡc τὸ πολὺ τοῖc κέραcι μετροῦcιν ἐπιτετμημένοιc ἔξωθεν γραμμαῖc τιcι κυκλοτερέcιν. ἔνιοι δὲ ψευδῶc ὑπειλήφαcι τὸν Ῥωμαϊκὸν ξέcτην ὀκτωκαίδεκα μετρικὰc ἔχειν οὐγγίαc. ἔοικεν οὖν καὶ ὁ Ἡρᾶc, ὅταν κοτύλην γράφῃ, τὸ μὲν ἥμιcυ τοῦ ξέcτου cημαίνειν. ἤτοι δὲ τὰc θ' δηλοῦcιν οὐγγίαc ἐκ τοῦ λιτραίου κέρατοc ἢ τὰc δέκα, τοῦτο γὰρ ἄδηλον.

37. *Indidem* (*Ch. XIII, 666. K. XIII, 443*).

*Τοῦτο τὸ φάρμακον ὀλίγον ἔχει ἔλαιον ὡc πρὸc τὴν τῶν μεταλλικῶν ἀναλογίαν, ἐάν τιc ὑπόθηται τὴν κοτύλην ἔχειν οὐγγίαc θ' Ῥωμαϊκὰc τὰc καταγεγραμμέναc ἐν τοῖc cυνήθεcι κέραcι λιτραίοιc.

38. *Indidem* (*Ch. XIII, 666 s. K. XIII, 445*).

*Μὴ νομίcητε δὲ διαφέρειν, ἐὰν εὕρητέ που < ρ' ἀντὶ μιᾶc λίτραc γεγραμμέναc, ἀλλ' ἐκεῖνο cκοπεῖτε πότερον ὁ γράψαc τὰc < ρ' τὸ ἥμιcυ τοῦ κηροῦ μίγνυcιν αὐταῖc, εἶτ' ἐκείνῳ τὸ ἥμιcυ τῆc τερμινθίνηc, ὡc εἶναι τοῦ μὲν κηροῦ ν', τῆc δὲ τερμινθίνηc < κε', ἢ

27. εἶτ' ἐκείνου et 28. θερμινθίνηc *ChK*

τινα ἑτέραν ποιεῖται συμμετρίαν. εἰ μὲν γὰρ τὴν εἰρημένην, οὐδὲν διοίσει τοῦ λέγοντος λίτραν καὶ ἡμίλιτρον καὶ τρεῖς οὐγγίας· ἡ μὲν γὰρ λίτρα < ς′ ἔχει πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, τὸ δὲ ἡμίλιτρον ὀκτὼ καὶ μ′ δηλονότι, καθάπερ καὶ τούτου πάλιν τὸ ἥμισυ τέτταρας καὶ κ′· ὥσθ᾽ ἡ αὐτὴ ἀναλογία σώζεται μηδὲν μεγάλου διαφέροντος εἴτε ταῖς < ρ′ τῶν μεταλλικῶν εἴτε ταῖς ἐνενήκοντα ἓξ αἱ δύο κοτύλαι τοῦ ἐλαίου μιγνύοιντο. κατὰ τοῦτο μὲν οὖν οὐ διοίσει τὰ φάρμακα λίτρας ὀνομαζομένης ἢ < ρ′.

39. *Indidem e libro II* (*Ch. XIII, 697. K. XIII, 538*).

*Λιθαργύρου μνᾶ α′. ἡ δὲ μνᾶ ἐπὶ τούτου τοῦ φαρμάκου ἔχει ὁλκὰς ρξ′. * (ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς Λεύκιος) καὶ κατὰ τοῦτο τὸ φάρμακον καὶ κατὰ τὸ ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένον ρξ′ δραχμάς φησιν ἔχειν τὴν μνᾶν. εὔδηλον οὖν ὅτι τὴν Ἀλεξανδρεωτικὴν λέγει μνᾶν οὐγγίας κ′ ἔχουσαν, ὅπως ἑκάστη τῶν οὐγγιῶν ἔχῃ < η′· οὕτω γὰρ συμβήσεται [τὰς] < ρξ′ ἔχειν τὴν μνᾶν.

40. *Indidem* (*Ch. XIII, 699 s. K. XIII, 547*).

*Ἐν τούτῳ τῷ φαρμάκῳ ὁ Ἡρᾶς δῆλός ἐστι τὴν μνᾶν ις′ οὐγγιῶν βουλόμενος εἶναι. οὐ γὰρ ἂν ἑκκαιδέκατον ἐγεγράφει μνᾶς, εἰ μὴ τοῦτ᾽ ἐβούλετο.

41. *Indidem e libro III* (*Ch. XIII, 723. K. XIII, 615 s.*).

*Ἐάν τε οὖν < α′ ὑποθῇς τὸ ἓν εἶναι μέρος ἁπάν-
616 των δηλονότι, τοσαύτας βαλεῖς δραχμὰς ὅσαπερ τὰ μέρη, ἐάν τε οὐγγίαν ἢ λίτραν, οὕτω γὰρ εἴθισται

6. μεγάλου] μέγαν *Ch*, μέγα *K* 26. βάλλῃς *ChK*

παρὰ τοῖϲ Ῥωμαίοιϲ ὀνομάζεϲθαι, τοϲαύταϲ οὐγγίαϲ ἢ λίτραϲ. ἔϲτι δὲ παρ᾽ αὐτοῖϲ μέτρον ᾧ τὸ ἔλαιον μετροῦϲιν ἐντετμημένον γραμμαῖϲ διαιρούϲαιϲ τὸ ϲύμπαν εἰϲ μέρη ιβʹ, καὶ καλεῖται μὲν τὸ ὅλον μέτρον ὑπ᾽ αὐτῶν λίτρα, τὸ δωδέκατον δ᾽ αὐτῆϲ οὐγγία. τὰ μὲν οὖν μεταλλικὰ καὶ ὁ κηρὸϲ ἐπὶ ζυγοῦ δι᾽ ἑτέραϲ οὐγγίαϲ ἵϲταται, τὸ δ᾽ ἔλαιον τῷ κέρατι μετρεῖται.

42. *Indidem* (*Ch. XIII*, *733*. *K. XIII*, *647*).

*Λιθαργύρου μνᾶν αʹ. ἡ δὲ μνᾶ ἔχει < ρξʹ.

43. *Indidem e libro IV* (*Ch. XIII*, *765 s. K. XIII*, *749 s.*).

*Ἐπεὶ δὲ καὶ μνᾶϲ ἐμνημόνευϲε καὶ κοτύληϲ, λιθαργύρου μὲν μνᾶν αʹ κελεύϲαϲ ἐμβαλεῖν, ἐλαίου δὲ κοτύλην, εἴρηται γάρ μοι καὶ διὰ τῶν ἔμπροϲθεν ὑπομνημάτων ἐνίουϲ μὲν εἴκοϲιν οὐγγιῶν, ἐνίουϲ δὲ ἑκκαίδεκα νομίζειν τὴν μνᾶν, ὥϲπερ γε καὶ κοτύλην ἐνίουϲ μὲν ℔ θʹ, τινὰϲ δὲ ιβʹ, διορίϲαι χρὴ καὶ περὶ
τούτων. *ἐὰν μὲν οὖν ὡϲ πρὸϲ εἴκοϲι οὐγγίαϲ τὴν 750
μνᾶν λογιζώμεθα, βαλοῦμεν ἐλαίου πάντωϲ τρεῖϲ κοτύλαϲ ἑκάϲτην οὐγγιῶν ιβʹ, ἐὰν δὲ ἑκκαίδεκα, δυνατὸν μέν ἐϲτι καὶ τὴν τοῦ ἐλαίου κοτύλην ὡϲ πρὸϲ ἐννέα οὐγγίαϲ ἐμβαλεῖν, δυνατὸν δὲ καὶ ὡϲ πρὸϲ ιβʹ.

44. *Indidem e libro V* (*Ch. XIII*, *778*. *K. XIII*, *789 s.*).

*Ταῦτα μὲν ἔγραψεν ὁ Κρίτων περὶ τῆϲ Ἱκεϲίου (ἐμπλάϲτρου). φαίνεται δὲ διαφερόμενοϲ τῷ Ἥρᾳ περὶ τῆϲ ϲυμμετρίαϲ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων, ἐξ ὧν ὅλη ϲύγκειται. καὶ τῆϲ διαφωνίαϲ ἡ μέν τίϲ ἐϲτι ϲαφήϲ, ἡ δὲ δυϲεπίκριτοϲ. ὁ μὲν γὰρ Ἡρᾶϲ καλῶϲ

---

24. Ηρᾳ *Ch*, Ἥρᾳ *K*: sic etiam infra uterque

ποιῶν τὸν σταθμὸν ἁπάντων τῶν φαρμάκων εἰς δραχμὰς ἀνῆγεν, ὁ δὲ Κρίτων τὴν μὲν ἀμπελῖτιν γῆν καὶ τὴν ἄσφαλτον καὶ τὴν λιθάργυρον οὐ κατὰ τὸν τῶν δραχμῶν σταθμὸν ἔγραψεν, ἀλλὰ μνᾶς β' ἑκάστης αὐτῶν ἠξίωσεν ἐμβάλλειν. διαπεφώνηται δὲ τοῖς περὶ τῶν σταθμῶν καὶ μέτρων γράψασιν, ὁπόσος ἐστὶν ὁ τῆς μνᾶς σταθμός, ἐνίων μὲν ἑκκαίδεκα λεγόντων οὐγγιῶν εἶναι τὴν μνᾶν, ἐνίων δὲ εἴκοσι, ἐνίων δὲ καὶ διοριζομένων καὶ τὴν μὲν Ἀλεξανδρινὴν εἴκοσι φασκόντων εἶναι οὐγγιῶν, τὴν δὲ ἄλλην ἑκκαίδεκα. καὶ τοῦτο μὲν ἔτι μικρότερον, ἀλλὰ τῶν εἰς δραχμὰς ἀναγόντων τὴν μνᾶν εἰσὶν οἵ φασιν ἑκατὸν εἶναι δραχμῶν τὴν μνᾶν, ἔνιοι δὲ πλειόνων· ἐπειδὴ καὶ τὴν οὐγγίαν οἱ πλεῖστοι μὲν ἑπτὰ καὶ ἡμισείας δραχμῶν εἶναί φασιν, ἔνιοι δὲ ζ' μόνον, ἕτεροι δὲ η'.
790 τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, πόσων δραχμῶν χρὴ λογίσασθαι τὴν ὑπὸ τοῦ Κρίτωνος ἐγγεγραμμένην μνᾶν εἶναι χαλεπὸν εὑρεῖν. φαίνεται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις μὲν ⟨ ρ' βουλόμενος εἶναι τὴν μνᾶν. καὶ εἴπερ τοῦτο οὕτως ἔχει, κατὰ τὸ διπλάσιον χρὴ νοεῖν τῆς Ἱκεσίου τὴν σύνθεσιν γεγράφθαι παρ' αὐτοῦ, τοῦ μὲν Ἡρᾶ γράψαντος περὶ τῶν τριῶν τούτων φαρμάκων τῶν πρώτων — ἑκατὸν ἑκάστου δραχμὰς τὸ βάρος, εἰς σ' δὲ τοῦ Κρίτωνος ἀνάγοντος.

45. *Indidem* (*Ch. XIII*, *779*. *K. XIII*, *793*).

*Γεγραμμένων οὖν ἓξ κοτυλῶν παρὰ τοῦ Ἡρᾶ, δῆλον ὅτι ιβ' τὸν Κρίτωνα τὰς κοτύλας ἐχρῆν ἐμβάλλειν, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο διπλάσιον ᾖ τὸ μέτρον, ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἀλλὰ γέγραπταί γε παρ' αὐτῷ ἐλαίου

9. Ἀλεξανδρικὴν *Ch* 14. ἡμίσεος vulgo 19. ὁ ante βουλόμενος vulgo add.; at conf. p. 817 *(Kühn.)*: δῆλός ἐστι

ὀμφακίνου χόες δύο. πάλιν κἀνταῦθα καταγνωστέον τῶν γραψάντων κοτύλας β΄. τὸν μὲν οὖν χοέα, εἰ μὲν ἕξ κοτυλῶν ἀριθμοίημεν, ἡ συμφωνία μένει τοῖς ἀνδράσιν, εἰ δὲ οὐ κοτυλῶν ϛ΄, ἀλλὰ ξεστῶν ϛ΄, οὐ μικρὰ διαφωνία γενήσεται· πολὺ γὰρ ἔσται τὸ πλῆθος ὡς πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἀναλογίαν, εἴ τις ἐμβάλλοι ξέστας ιβ΄ ἐλαίου.

46. *Indidem* (*Ch. XIII, 785 s. K. XIII, 810 s.*).

*Καλῶς μὲν ἐποίησε (Ἀνδρόμαχος) τὴν περὶ τῆς μνᾶς ἀμφιβολίαν ἐξελὼν καὶ πάντα γράψας διὰ δραχμῶν, ὡς ἐπὶ μόνου τοῦ χοέως ἡμᾶς ζητεῖν. ἐν τούτῳ γὰρ ἄμεινον οἱ τὰς ϛ΄ κοτύλας γράψαντες. *οὕτω 811 δὲ καὶ κατὰ τὸ ἔλαιον ὡς πρὸς τὸν Κρίτωνα τρεῖς ἐχρῆν αὐτὸν ἐμβεβληκέναι χοέας, ὡς δὲ πρὸς τὸν Ἡρᾶν ὀκτωκαίδεκα κοτύλας· ὁ δὲ χοέα καὶ ἥμισυν συνέγραψεν.

47. *Indidem* (*Ch. XIII, 786. K. XIII, 812 s.*).

*Ὁ μὲν οὖν Ἡρᾶς ἠκολουθηκέναι πάντη φαίνεται τῷ Ἡρακλείδῃ, — καὶ παρ᾽ Ἀσκληπιάδῃ δὲ κατὰ τὸ 813 δεύτερον τῶν ἐκτὸς ἐν τετραπλασίονι τῇ ἀναλογίᾳ πάντα γέγραπται ὡς πρὸς τὸν Ἡρᾶν μετὰ τοῦ καὶ κοτύλας ἐλαίου ὀμφακίνου γεγράφθαι ιβ΄, τοῦ Κρίτωνος χοέας δύο γεγραφότος. καίτοι πάντα κατὰ τὸ διπλάσιον ἡ σύνθεσις εἶχεν αὐτοῦ, διὸ καὶ προσγεγραφέναι μοι δοκοῦσί τινες κοτύλας β΄. τοῦτο δ᾽ αὐτὸ πάλιν μειζόνως ἐναντιοῦται τῇ τ᾽ ἀληθείᾳ καὶ τῇ τοῦ Ταραντίνου τε καὶ Ἡρᾶ γραφῇ. ὁ μὲν γὰρ Ἡρᾶς ρπ΄ δραχμὰς ἔγραψεν εἰς σταθμὸν ἀνάγων, οὐκ εἰς μέτρον τὸ ἔλαιον, ὡς ξ΄ < ἑλκούσης τῆς

βουλόμενος et supra fr. 40 || 29. < ξ΄ *K.*

κοτύληc. καὶ γὰρ ἕλκει ἥ γε Ἀττική, θ΄ οὐγγιῶν οὖcα τῶν Ἰταλικῶν. ἕλκουcι γὰρ αἱ θ΄ οὐγγίαι [Ἰταλικαὶ] αἱ ἐν τοῖc κατατετμημένοιc κέραcιν ἑπτὰ καὶ ἡμίcειαν οὐγγίαc cταθμικάc, αἵτινεc ξ΄ δραχμαὶ γίνονται τῆc μιᾶc οὐγγίαc η΄ δραχμὰc δεχομένηc, ὥcτε καὶ κατὰ τοῦτο cυμφωνεῖν τὸν Ἡρᾶν τῷ Ἡρακλείδῃ τρεῖc βάλλοντα κοτύλαc, τοῦ Ἀcκληπιάδου ιβ΄ γεγραφότοc, ἐπειδὴ τετραπλάcια πάντα κατὰ τὴν cύνθεcιν αὐτοῦ γέγραπται.

48. *Indidem e libro VI* (*Ch. XIII, 810. K. XIII, 883*).

*Ἐμοὶ δ᾽ οὐκ ἀρέcκει ἀντὶ τῶν ε΄ λιτρῶν τοῦ κηροῦ μιγνύναι τῷ φαρμάκῳ < cμ΄. ποτὲ μὲν γὰρ ἀντὶ τῆc λίτραc < ρ΄ γράφουcιν αὐτοί, ποτὲ δὲ ἀντὶ τῆc μνᾶc, οὐδέποτε δὲ λίτραν οὕτωc μικρὰν οὐδεὶc ἔγραψεν, ὡc < μη΄ εἶναι. τοῦτο γὰρ cυμβαίνει βαλλομένων < cμ΄.

49. *Indidem* (*Ch. XIII, 813 s. K. XIII, 893 ss.*).

*Νυνὶ μέντοι ζήτημά ἐcτι ἐπὶ πόcον ἑψηθήcεται (ἡ ἔμπλαcτροc), κοτύλαc ϛ΄ γράψαντοc τοῦ Ἀνδρομάχου μίγνυcθαι χρῆναι τοῦ κίκεωc, ὅπερ ἐcτὶν ἐλαίου κικίνου. πόcων γὰρ οὐγγιῶν τὴν ἐκ τῆc Ῥωμαϊκῆc λίτραc εἶναι βούλεται κοτύλην, οὐκ ἐδήλωcε· καίτοι βέλτιον ἦν ἐν Ῥώμῃ βεβιωκότα λιτρῶν μὲν καὶ ξεcτῶν καὶ οὐγγιῶν μεμνῆcθαι, παραλιπεῖν δὲ τὸ τῆc κοτύληc ὄνομα ταῖc ἔξω τῆc Ἰταλίαc πόλεcιν Ἑλληνικαῖc ὑπάρχον ἐν χρήcει. εἰ μὲν οὖν ἐν ἁπάcαιc αὐταῖc ταὐτὸ ἦν ὄνομα τῆc κοτύληc, οὐδὲν ἂν ἦν ζήτημα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ παμπόλλη διαφορὰ κατὰ τὸ ποcὸν ἐν αὐταῖc ἐcτιν, ἐχρῆν αὐτὸν εἰπεῖν ἤτοι γε

3. ἥμιcυ vulgo   22. καίτοι] καί τι *Ch*

ὅτι τὴν Ἀττικὴν λέγω κοτύλην ἢ τὴν Ἀλεξανδρεωτικὴν ἢ τὴν Ἐφεϲίαν ἤ τινα ἄλλην. οἱ μὲν οὖν πλεῖϲτοι τῶν γραψάντων περὶ μέτρων καὶ ϲταθμῶν θ′ φαϲὶν οὐγγιῶν τῶν ἐκ τῆϲ Ῥωμαϊκῆϲ λίτραϲ τὴν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἐν ταῖϲ φαρμακίτιϲι βίβλοιϲ γεγραμμένην κοτύλην. ἄλλοι δὲ τὴν τῶν ιβ′ φαϲιν οὐγγιῶν ὑπ᾽ αὐτῶν λέγεϲθαι, καθάπερ ἐν Ῥώμῃ τὴν λίτραν τοῦ ἐλαίου ϲυνήθωϲ ὀνομάζουϲιν. ἤδη δέ τινοϲ ἤκουϲα λέγοντοϲ Ϝ ιϛ′ Ῥωμαϊκὰϲ ἔχειν τὴν ἐν ταῖϲ φαρμα- 894 κίτιϲι βίβλοιϲ γεγραμμένην ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κοτύλην, οὐ μικρὰ δέ ἐϲτι διαφορὰ πρὸϲ τὴν τοῦ φαρμάκου δύναμιν ἢ μεγάλαϲ ἐμβάλλειν ἢ μικρὰϲ τὰϲ κοτύλαϲ. ἐγὼ γοῦν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν τοῦ ἐλαίου καλουμένην λίτραν, ἣν διὰ τῶν κατατετμημένων κεράτων μετροῦϲιν, ἔϲτηϲά ποτε βουλόμενοϲ μαθεῖν ὁπόϲον ἔχει ϲταθμὸν τοῦ βάρουϲ. εὗρον δὲ καὶ ταῖϲ ϲταθμικαῖϲ δέκα οὐγγίαιϲ ἴϲαϲ τὰϲ μετρικὰϲ τοῦ ἐλαίου ιβ′. διὸ γράφειν ἐχρῆν ἐπιμελέϲτερον ἐν ταῖϲ φαρμακίτιϲι βίβλοιϲ τοὺϲ ἰατρούϲ, ὁποίαϲ τινὰϲ κελεύουϲι βάλλεϲθαι τὰϲ οὐγγίαϲ ἢ τὰϲ λίτραϲ τῶν ὑγρῶν φαρμάκων, πότερα τὰϲ μετρικὰϲ ἢ τὰϲ ϲταθμικάϲ. πρόδηλον γὰρ ὅτι τῶν ὑγρῶν τούτων ϲωμάτων ὥϲπερ καὶ τῶν ϲτερεῶν τὰ μέν ἐϲτι βαρύτερα, τὰ δὲ κουφότερα. καὶ λέλεκταί μοι κατὰ λόγον ἕτερον ἑκάϲτου τῶν εἰϲ τὰ φάρμακα βαλλομένων ὑγρῶν ὁ ϲταθμόϲ.

∗Εἰκὸϲ οὖν ἐϲτι τὸν Ἀνδρόμαχον θ′ τῶν μετρι- 896 κῶν οὐγγιῶν ἀξιοῦν ἐμβάλλεϲθαι τὸ κίκινον ἔλαιον, ὡϲ γίγνεϲθαι τῶν ξ̄ κοτυλῶν οὐγγίαϲ νδ′ μετρικάϲ, ὅπερ ἐϲτὶ ταὐτὸν λίτραιϲ μετρικαῖϲ Ῥωμαϊκαῖϲ δ′ καὶ 𐅵.

5. τοῖϲ φ. βιβλίοιϲ vulgo

50. *Indidem* (*Ch. XIII*, *819.* *K. XIII*, *910 s.*).

*Ἅπαντα δὲ διὰ δραχμῶν γράψας ὁ Ἀνδρόμαχος τὰ φάρμακα κάλλιον ἂν ἐπεποιήκει κατὰ τὴν αὐτὴν συμμετρίαν καὶ τοῦ ἐλαίου μνημονεῦσαι, ὡς ἕλκειν τὸ βαλλόμενον δραχμὰς τοσάσδε· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, πάντως γοῦν ἐχρῆν αὐτὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς λίτρας μνημονεῦσαι. νυνὶ δὲ κοτύλην γράφει, τὴν συνήθη περὶ τοῦ μέτρου
911 τούτου καταλιπὼν ἡμῖν ἀμφιβολίαν, εἴτ᾽ ἐννέα μετρικῶν οὐγγιῶν εἴτε δώδεκα βούλεται τὴν κοτύλην εἶναι. κατὰ δὲ τὴν ἐμὴν γνώμην ἡ μὲν τελεία συμμετρία τὰς F ϛʹ τοῦ σταθμοῦ λαμβανέτω, διὰ τὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν λίτραν ἕλκειν F ιβʹ. κατὰ δὲ τὸ δ″ ἂν σκευάσῃς, εὔδηλος ἡ ἀναλογία. εὔδηλον δὲ καὶ ἐὰν δραχμὰς εἴπῃ τις εἰς τὴν τελείαν συμμετρίαν λαμβάνεσθαι υπʹ διὰ τὸ τὴν σταθμικὴν οὐγγίαν ηʹ δραχμὰς ἕλκειν.

51—66. *Collectio de mensuris et ponderibus Galenea.*
(Vide prol. § 49.)

51—55. *Prima expositio de medicorum ponderibus ac mensuris.*
(Vide prol. § 50—53.)

Kühn 748 [Γαλήνου τοῦ σοφωτάτου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν διδασκαλία].

51 (*cap. I*).

Τί ὁ σταθμός, τί τὸ μέτρον καὶ ἀμφοτέρων διαφοραί;

Ὁ σταθμὸς βάρει μετρούμενος κρίνεται, τὸ δὲ μέτρον ἀγγείου κοιλότητι· τὸ δὲ ἀγγεῖον ἢ ξηροῦ

21. τοῦ σοφωτάτου om. *St*, τοῦ σοφωτάτου (σοφοτάτου *AB*) post διδασκαλία habent *NeAB* 22. διδασκαλία om. *St* 23. Κεφάλαιον αʹ *Ch* 24. hunc titulum om. *NeSt* 25. μὲν post Ὁ add. *Ne* σταθμὸν *A* 26. τὸ δὲ ἀγγεῖον om. *ABNe* ἢ om. *St*

ποσοῦ μέτρον ἐστὶν ἢ ὑγροῦ· ὡς εἶναι τρεῖς τοῦ μετρουμένου ποσοῦ διαφοράς, μίαν μὲν τοῦ σταθμοῦ, ἑτέραν δὲ τοῦ τῆς ξηρᾶς οὐσίας οἷον χώματος, καὶ τρίτην τοῦ τῆς ὑγρᾶς. πολλῶν δὲ καὶ σχεδὸν ἀπείρων ὑπαρχόντων τῶν τε σταθμῶν καὶ τῶν μέτρων παρά τε τὰς χώρας καὶ τὰ ἔθη τῶν χρωμένων περὶ 749
τῶν μάλιστα συνήθων ἅπασιν ὁ λόγος ἡμῖν ἔσται.

52 (*cap. II*).

Περὶ τῶν δηλούντων τοὺς σταθμοὺς καὶ τὰ μέτρα χαρακτήρων.

1. Ἀλλ᾽ ἐπειδή τινες οὐχ ὁλογραμμάτως, ἀλλὰ διὰ χαρακτήρων ταῦτα σημαίνουσι, βέλτιον ἂν εἴη τοῖς παλαιοῖς κατακολουθοῦντα πρῶτον τοὺς χαρακτῆρας αὐτοὺς διασαφηνίσαι.

2. Πρῶτον μὲν οὖν τὸ χ στοιχεῖον ἔχον ἐπικείμενον αὐτῷ τὸ ἄλφα χαλκοῦν σημαίνει, καθὼς ὁρᾷς, $\overset{\alpha}{\chi}$. εἰ δὲ ο ἔχει τὸ χ, χόα, $\overset{o}{\chi}$· εἰ δὲ ν ἢ οι, χοίνικα, $\overset{\nu}{\chi}$, $\overset{o\iota}{\chi}$· εἰ δὲ η, χήμην, $\overset{H}{\chi}$.

3. Τὸ δὲ Κ στοιχεῖον, εἰ μὲν ἔχει ε ἐπικείμενον αὐτῷ καὶ λοξὴν εὐθεῖαν γραμμὴν τέμνουσαν τὴν κάτω κεραίαν αὐτοῦ, κεράτιον δηλοῖ, Ꝃ$^{\epsilon}$· εἰ δὲ υ ἔχει τὸ Κ, κύαθον σημαίνει, Ꝃ$^{\upsilon}$· εἰ δὲ ο, κοτύλην, Ꝃ^{o}.

4. Ἡ δὲ ἀπερίστικτος εὐθεῖα γραμμὴ πλαγία ἢ 750

---

2. μία *A* 6. ἔθη] εἴθη *A*, ἔθνη *Ne* 8. Κεφάλαιον β′ *Ch* 10. post χαρακτήρων *St* add. κεφ. β′. 13. τοῖς om. *A* 16. αὐτῷ *St*, αὑτῷ *NeCh*, αὐτὸ *AB* ἄλφα] α *Ne* 17. ἢ οι et $\overset{o\iota}{\chi}$ om. *ABNeSt* 18. χῆμαι *AB* 19. Τὸ] εἰ *A* στοιχεῖον om. *ABNeSt* 20. αὐτῷ *St*, αὑτῷ *NeCh*, αὐτὸ *AB* 21. κερέαν *A* 22. εἰ δὲ ο, κοτύλην, Ꝃ^{o} om. *St* 23. πλαγεῖα *ABNe* ἢ περισπωμένη om, *ABNeSt*

περιςπωμένη τεθεῖςα κατὰ πᾶν ὀβολὸν δηλοῖ, \ , ~, αἱ δὲ δύο ἀπερίςτικτοι δύο ὀβολούς, \\ , ≈, οἵ ποιοῦςι τὸ γράμμα δηλούμενον ὑπὸ τοῦ Γ πληςίον ἔχοντος τὸ ρ τεμνόμενον ὑπό τινος εὐθείας γραμμῆς, ⳩.

5. Αἱ δὲ δύο γραμμαὶ ςυνάπτουςαι κατὰ θάτερον πέρας ὥςτε γωνίαν ποιεῖν ἐμφερῶς ταῖς τοῦ Κ δύο κεραίαις ταῖς πρὸς τῇ ὀρθῇ γραμμῇ [ἢ κατὰ κάθετον] δραχμὴν σημαίνουςι, <, τὴν ςυνωνύμως καὶ ὁλκὴν καλουμένην.

6. Ἰδίως δὲ παρὰ παλαιοῖς τὴν ὁλκὴν τὸ λ δηλοῖ ἔχον μέσον τὸ ο, $\overset{\lambda}{o}$ [ἡμεῖς δὲ καὶ ταύτην ὁλκὴν καλοῦμεν]. εἰ δὲ τὸ ι μέσον ἢ προςτεθειμένον ἢ ἐπικείμενον ἔχει τὸ λ, λίτραν σημαίνει, $\underset{\iota}{\lambda}$, λι, λ^{ι}. τινὲς δὲ τὴν ἑτέραν τοῦ λ γραμμὴν λοξῶς τέμνοντες δηλοῦςι τὴν λίτραν, ⳑ.

7. Τὸ δὲ Γ ἔχον ἐν ταῖς ἑαυτοῦ γωνίαις τὸ ο οὐγγίαν δηλοῖ, ⳁ.

751 8. Τὸ δὲ μ κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ ἔχον τὸ ν μνᾶν

---

1. \ ~ om. *St.*, \ om. *Ne*   2. αἱ] εἰ *AB*   \\ om. *Ne*, ≈ om. *St*   οἵ] εἰ *A*, ὁ *B*   3. δηλούμενοι *AB*   ὑπὸ τοῦ Γ usque ad τεμνόμενον om. *AB*   4. γραμμῆς ⳩] γράφεται *AB*   5. τε post ςυνάπτουςαι add. *Ne*   7. τῇ ὀρθῇ γραμμῇ] τὴν ὀρθὴν *AB*, τὴν ὀρθὴν γραμμὴν *Ch*   ἢ κατὰ κάθετον om. *ABNeSt*   8. <] ς *A*   ςυνώνυμον *A*   καὶ ὁλκὴν καλουμένην] ἣν καὶ ταύτην ὁλκὴν καλοῦμεν *A*, idemque *B*, nisi quod καλούμενον legitur   10. παλαιοῖς *St*, παλαιῶν rel.   τὴν ὁλκὴν ante παρὰ παλ. habet *Ne*   11. ἡμεῖς usque ad καλοῦμεν om. *NeSt*   12. τὸ om. *Ne*   μέσον usque ad ἐπικείμενον om. *ABNeS*   13. λίτραν σημαίνει] λι σημαίνει *AB*, σημαίνει λίτραν *N* $\underset{\iota}{\lambda}$ λι λ^{ι}] Λι *Ne*, λ^{ι} *St*, om. *AB*   14. ἀλλήλοξον ἢ ant λοξῶς add. *Ne*   15. ⳑ$^{\iota}$ *Ch*, λι *AB*   16. ἐντὸς τῆς ἑαυτοῦ γωνίας *Ne*   οὐγγίαν] ⳁ *AB*   18. τὸ $\overline{\mu}$ δὲ *StC*   αὐτοῦ ἔχον *NeCh*, ἔχον αὐτοῦ *AB*

cημαίνει, $\overset{\nu}{\mu}$· εἰ δὲ τὸ υ ἔχει τὸ μ, μύcτρον cημαίνει, $\overset{\upsilon}{\mu}$· εἰ δὲ τὸ ε, μέδιμνον, $\overset{\epsilon}{\mu}$· εἰ δὲ τὸ ο, μόδιον cημαίνει, $\overset{o}{\mu}$.

9. Τὸ δὲ τ ἔχον ἔμπροcθεν αὔτοῦ ρ καὶ υ ἐπικείμενον τρυβλίον δηλοῖ, Ͳυ.

10. Τὸ δὲ ξ ἐπικείμενον ἔχον τὸ ε ξέcτην cημαίνει, ξ^{ϵ}· εἰ δὲ ο ἔχει, ὀξύβαφον, ξ^{o}. τινὲc δὲ τὸν ξέcτην διὰ τοῦ ξ τεμνούcηc αὐτὸ εὐθείαc γραμμῆc δηλοῦcι, ξ̶.

11. Τὸ δὲ η ἔχον ἐπικείμενον τὸ μ ἡμίναν δηλοῖ, $\overset{\mu}{\eta}$· εἰ δὲ Κ καὶ ρ ἐπικείμενον ἔχουcι τὸ μ, κεράμιον δηλοῦcι, $K\overset{\mu}{\rho}$.

53 (*cap. III*).

Περὶ σταθμῶν.

1. Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Αἰγυπτία ἔχει Γ ιϛʹ.
2. Ἡ μνᾶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔχει Γ κʹ.
3. Ἡ λίτρα ἔχει Γ ιβʹ. 752
4. Ἡ δὲ οὐγγία δραχμὰc ηʹ, αἵτινεc καὶ ὁλκαὶ λέγονται.
5. Ἡ δὲ ὁλκὴ ἢ δραχμὴ κεράτια ἔχει ιηʹ· ἄλλοι δὲ λέγουcι γράμματα γʹ.

---

1. cημαίνει] δηλοῖ *Ne* 4. τὸ δὲ τὸ τ *AB* ἔμπροcθεν] cὺν *ABNe* αὔτοῦ *St*, αὐτοῦ rel. τὸ ante ρ add. *St* ἐπικείμενον *A* habet post δηλοῖ 5. notam tryblii quam supra exhibui sola habet *A*, om. *B*, $\tau\overset{\upsilon}{\rho}$ rel. 6. ἔχον ἐπικείμενον *Ne*, εἰ μὲν ἔχει ἐπικείμενον *ASt*, in *B* omnia perturbata 8. τέμνουcιν *AB* αὐτὸ] αὐτοῦ *B* 10. τὸ ante μ om. *Ne* 11. post notam heminae *Ne* add. ἢ Ημ ἔχει *Ne*, ἔχον *AB* τὸ om. *St*. 12. δηλοῖ *ABNe* 13. Κεφάλαιον γʹ *Ch* 14. post σταθμῶν *St* add. κεφ. γʹ 15. οὐγγίαc *Ne* 16. ἔχει Γ] οὐγγίαc *Ne* 17. Γ] τὸ *Ne* 18. οὐγγία] Γ *StCh* δραχμὰc] 〈 *NeCh* 20. ἢ] ἤτοι ἡ *St* ἡ δὲ δραχμὴ ἢ ὁλκὴ ἔχει γρ γʹ ἢ κεράτια ιηʹ *Ne*

6. Τὸ δὲ γράμμα ὀβολοὺς β′.

7. Ὁ δὲ ὀβολὸς κεράτια γ′.

8. Τὸ δὲ κεράτιον ἔχει σιτάρια δ′· ἄλλοι δὲ χαλκοῦς δύο δίμοιρον· ὁ γὰρ ὀβολὸς ἔχει χαλκοῦς η′.

54 (*cap. IV*).

Περὶ μέτρων ὑγρῶν.

1. Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει χόας η′.

2. Ὁ χοῦς ξέστας ϛ′.

3. Ὁ ξέστης [κοχλιάρια ῆ] κοτύλας β′, αἵτινες καὶ τρυβλία λέγονται. [ἄλλοι δὲ λέγουσιν· ἔχει ὁ ξέστης σταθμὸν λ¹ α′ ϛ

4. Τὸ δὲ τρυβλίον ℱ θ′.

5. Τὸν αὐτὸν δὲ σταθμὸν ἔχει τὸ κοχλιάριον καὶ
753 ἡ κοτύλη. ἡ κοτύλη ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ὡς τὸ τρυβλίον.]

6. Τὸ τρυβλίον δὲ [τὸ μικρὸν] ἔχει μύστρα μεγάλα γ′, ὀξύβαφα δὲ δ′. τὸ γὰρ μέγα μύστρον ἔχει [ὀξύβαφα γ′. τὸ δὲ μικρὸν μύστρον ἔχει] ὀξύβαφον α′ καὶ [τὸ] γ″ [αὐτοῦ μέρος].

7. Τὸ δὲ ὀξύβαφον ἔχει κύαθον α′ καὶ ἥμισυ.

---

1. ὀβολοὺς] ∼ *Ne* 3. ἄλλοι δὲ] ῆ *Ne* 4. χαλκοῦς] ᾱχ *Ne*

5. Κεφάλαιον δ′ *Ch* 6. post ὑγρῶν *St* add. κεφ. δ′. 8. ξε *Ne* 9. Ὁ ξέστης om. *St* κοχλιάρια ῆ om. *NeSt* κοτύλας] κο *Ne* β′] δύο *St* 10. ἄλλοι δὲ etc.] vide prol. § 52. 80; *Ne* omissis ἄλλοι δὲ usque ad καὶ ἡ κοτύλη habet: ἡ κοτύλη γὰρ ταῦτον ἐστὶν εἰπεῖν, ὡς τὸ τρυβλίον ξέστης] ξ *St*, ξε *Ch* 11. λ¹] λ¹ *Ch* 14. ἡ κοτύλη alterum et ὡς om. *St* 16. γ′] τρία *St*, item 17 ὀξύβαφα] ξο *Ne*, qui deinde om. ὀξύβαφα usque ad ἔχει (v. prol. § 52) 17. τὸ δὲ μικρὸν usque ad μέρος om. *St* 18. τὸ γ′ αὐτοῦ μέρος *Ch*, solum γ′ *Ne* 19. καὶ ἥμισυ] ϛ *NeSt*

8. Ὁ δὲ κύαθος ἔχει χήμας μικρὰς ἤτοι μύστρα μικρὰ β′.

9. Εἰ δὲ βούλοιο καὶ τὸν σταθμὸν τῶν ὑγρῶν εἰδέναι μέτρων, πάμπολλοι μὲν αἱ τῶν ὑγρῶν οὐσιῶν εἰσι κατὰ τὴν ῥοπὴν διαφοραί, ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐλαίου τε καὶ οἴνου καὶ μέλιτος λέξομεν.

10. Τὸ μὲν οὖν μέλι τοῦ οἴνου βαρύτερόν ἐστι τετάρτῳ μέρει καὶ προσέτι δεκάτῳ, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὅλον σύνεγγυς τρίτῳ. ἔχει γὰρ [τὸ αὐτὸ τῷ οἴνῳ τοῦ μέλιτος ποσὸν] ὅλον τὸν τοῦ οἴνου σταθμὸν καὶ προσέτι τὸ τρίτον αὐτοῦ [μέρος].

11. Τοῦ δὲ ἐλαίου τὸ μέλι τῷ ἡμίσει μέρει βαρύτερόν ἐστιν. ἔχει γὰρ ὅλον τὸν τοῦ ἐλαίου σταθμὸν καὶ προσέτι τὸ ἥμισυ αὐτοῦ.

12. Ὁ δὲ οἶνος τοῦ ἐλαίου ἐννάτῳ μέρει ὑπερέ- 754
χει. ὅλον γὰρ αὐτὸ ἔχει καὶ τὸ ἔννατον αὐτοῦ.

13. Πρὸς σαφήνειαν δὲ πλείονα καὶ ὡς ἐν διαγράμματι τῶν κατὰ μέρος μέτρων τὸν σταθμὸν ὑπετάξαμεν, δήλου καθεστῶτος ὡς κατὰ κοινοῦ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς κατὰ τὸν στοῖχον τό τε ἔλαιον καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ μέλι κατηγορούμενα κεῖται.

14. Τὸ Ἰταλικὸν

κεράμιον ἔχει	ἐλαίου	οἴνου	μέλιτος
	λ¹ οβ′	λ¹ π′	λ¹ ρη′
ὁ χοῦς	λ¹ θ′	λ¹ ι′	λ¹ ιγ′𐅵
ὁ ξέστης	⊏ ιη′	⊏ κ′	⊏ κζ′

---

4. πάμπολλαι *Ne* 9. τὸ αὐτὸ usque ad ποσὸν om. *St* 11. μέρος om. *NeSt* 13. σταθμὸν om. *Ne* 17. ἐπὶ διαγράμματος *Ne* 19. δῆλον *NeSt* 21. καταγορούμενα *Ch* post κεῖται *Ch* add.: Τὸ διάγραμμα χεῖται 23. ἔχει om. *Ne* 24. λ¹] Λ¹ *Ne*, λί *St*, λ¹ *Ch* et hic et reliquis locis 25. ὁ et reliquos articulos om. Ne

	ἐλαίου	οἴνου	μέλιτος
ἡ κοτύλη	℥ θ′	℥ ι′	℥ ιγ′ S
τὸ μέγα μύστρον	℥ γ′	℥ γ′ ℔ η′	℥ δ′ S
τὸ μικρὸν μύστρον	< ς′	< ς′ ℔ β′	< θ′
τὸ ὀξύβαφον	< ιη′	℥ β′ ℔ ιβ′	℥ γ′ < γ′
ὁ κύαθος	< ιβ′	℥ α′ S ℔ δ′	℥ β′ < β′.

755 15. Ὁ δὲ Ὀρειβάσιός φησι κατὰ Ἀδαμαντίου τὸν ξέστην τὸν Ἰταλικὸν τοῦ οἴνου μέτρῳ μὲν ἔχειν ℥ κδ′, σταθμῷ δὲ λ[1] α′ ℥ η′, τὸν δὲ ξέστην ἐπὶ μέτρου τοῦ μέλιτος ἄγειν σταθμῷ λ[1] β′ S.

55 (*cap. V*).

Περὶ μέτρων ξηρῶν [διδασκαλία σαφής].

1. Ἡ Αἰγυπτία ἀρτάβη ἔχει μοδίους ε′.

2. Ὁ δὲ μόδιος ὁ Αἰγύπτιος καὶ Ἰταλικὸς ἔχει χοίνικας η′.

3. Ὁ δὲ χοίνιξ ξ β′.

4. Ὁ δὲ ξέστης ἡμίξεστα β′, ἃ δὴ καὶ ἡμίνας προσαγορεύουσιν.

5. Ἡ δὲ ἡμίνα ἔχει κυάθους ς′.

6. Ὁ Ἀττικὸς μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ′.

---

1. ἐλαίου οἴνου μέλιτος repetivi e priore pagina 4. τὸ μικρὸν μύστρον etc. habet *St* post vers. 6 hoc modo: τὸ μικρὸν μύστρον ὁλκ. ς′ ℔ κ′ ὁλκὰς θ′, ac pariter fere *Ne* eodem loco: μικρὸν μύστρον < ς′ γρ κ′ < θ′ 5. < γ′] γρ θ′ *Ne*, ℔ θ′ *St* 7. Ὀριβάσιος *NeCh* Ἀδαμάντιον vulgo 8. ξ *St*, ξ[ε] *Ch*; perinde vers. 9 9. λ[1]] λ[1] *Ch* ἐπὶ μέτρου om. *Ne* 10. ἄγειν] ἔχειν *Ne* λ[1]] λ[1] *Ch*, λίτρας *St*

11. Κεφάλαιον ε′ *Ch* 12. διδασκαλία σαφής om. *St*, qui add. κεφ. ε′ 13. μόδια *Ne*, μ̊ *St* 16. ξ[ε] *Ch*. 17. ξ *St* β′] δύο *St* 19. ς′] η′ vulgo (v. prol. § 53) 20. ὁ δὲ Ἀττικὸς *Ne*

7. Τὸ δὲ ἡμίεκτον ἔχει χοίνικας δ′· ὥςτε τὸν μέδιμνον ἔχειν μοδίους ϛ′, χοίνικας μη′, ξέστας Ϙϛ′.

8. Τούτων δὲ τὸν σταθμὸν εἰπεῖν οὐκ εὔκολον, ὅτι τῶν ξηρῶν οὐςιῶν ἄπειρός ἐστιν ἡ κατὰ τὴν ῥο- 756 πὴν διαφορὰ κατὰ τὴν τῆς ἰατρικῆς τέχνης διδασκαλίαν, καθὼς οἱ πρὸ ἡμῶν σοφοὶ ἰατροί τε καὶ διδάσκαλοι ταῦτα ἡμῖν διεσαφήνισαν [θαυμαστῶς].

56—59. *Varia collecta de ponderibus ac mensuris.*

(Vide prol. § 54—63.)

Περὶ σημείων καὶ χαρακτήρων τῶν ἐν ταῖς συσταθμίαις καὶ περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων.

56ᵃ (*cap. VI*ᵃ) *Secunda tabula de notis ponderum et mensurarum.*

1. Τὴν τῶν σημείων καὶ χαρακτήρων διδασκαλίαν ἀναγκαιοτάτην οὖσαν οὐ πάρεργον ἀναγράψασθαι, ὅπως ἐν ταῖς τῶν φαρμάκων σκευασίαις συμβολικῶς εὑρόντες κείμενά τινα αὐτίκα γνωρίζωμεν τὴν ἐξ αὐτῶν σημαινομένην συσταθμίαν.

2. Τὴν οὖν μνᾶν σημαίνει τὸ μ στοιχεῖον ἐπικείμενον ἔχον τὸ ν, $\overset{\nu}{\mu}$.

3. Τὴν δὲ λίτραν τὸ λ ἐπικείμενον ἔχον τὸ ι, λι.

---

7. διεσάφησαν *Ne* θαυμαστῶς om. *St*

8. Κεφάλαιον ϛ′ *Ch* 10. 11. Περὶ usque ad μέτρων] Ἄλλως περὶ σημείων καὶ χαρακτήρων τῶν ἐν ταῖς συσταθμίαις *Ne*, Ἔκθεσις τῶν σημείων καὶ χαρακτήρων *Nic. app.* Post titulum *St* habet κεφ. α′, *Ch* Ἡ ἄλλη ἔκθεσις 16. ἐν om. *Ne Nic.app.* 17. τινα om. *Ne* γνωρίσωμεν *Ne*, γνωρίζειν ἔχωμεν *Nic.app.* 18. σταθμίαν *Nic. app.* 19. τὴν μὲν οὖν *Ne* 21. ἔχον ἐπικείμενον *Ne* λι] λι *Ch*

4. Τὴν δὲ οὐγγίαν τὸ Γ ἔχον cυγκείμενον τὸ ο, Ϝ.
757 παρ' ἐνίοιc δὲ εὗρον τὸ ν ἐπικείμενον ἔχον τὸ ο [οὐγγίαν cημαῖνον], $\overset{o}{\nu}$.

[5. Μ δὲ ἔχον τὸ ε ἐπικείμενον μέροc δηλοῖ, $\overset{\epsilon}{\mu}$.]

6. Πλάγιον δὲ Λ εἰc μὲν τὰ δεξιὰ ταῖc κεραίαιc νεῦον δραχμὴν δηλοῖ, <, εἰc δὲ τὰ εὐώνυμα ἡμίcειαν, >.

7. Τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν cίγμα παρ' ἐνίοιc μὲν τριώβολον, παρ' ἡμῖν δὲ παντὸc cταθμοῦ τὸ ἥμιcυ, S. πλάγιον δὲ ἓν μὲν ὀβολόν, ∽, δύο δὲ διώβολον, ∽∽.

8. Ἔcω δὲ ἐcτραμμένον τὸ Ἑλληνικὸν cίγμα ἡμιώβολον, Ͻ.

9. Ξ δὲ ε ἐπικείμενον ἔχον ξέcτην δηλοῖ, ξ^{ϵ}.

10. Τὸ δὲ κ ἐπικείμενον ἔχον τὸ υ κύαθον, K^{υ}.

[11. Ὑπερκείμενον δὲ τὸ λ τῷ ο ὁλκὴν cημαίνει τὴν καὶ δραχμὴν cυνωνύμωc καλουμένην, $\underset{o}{\lambda}$.]

---

1. cυγκείμενον] ἐπικείμενον *Ne*, ὑποκείμενον *St* 2. παρὰ *Ne* παρ' ἐνίοιc usque ad $\overset{o}{\nu}$ om. *Nic.app.* 3. οὐγγίαν cημαῖνον om. *NeSt*, οὐγγίαν cημαίνειν *Ch* $\overset{o}{\nu}$] νο *Ne*, ον $\overset{\nu}{o}$ *Ch* 4. τὸ om. *St*; totus versus sic editus apud *Ne*: μ δὲ καὶ ε ἐπικείμενον, $\overset{\epsilon}{\mu}$, μέροc δηλοῖ, tum in *Nic.app.*: τὸ δέ γε μέροc τὸ μ δηλοῖ ἐπικείμενον ἔχον τὸ ε, $\overset{\epsilon}{\mu}$ 5. τὸ Λ *Ne* τὰc κεραίαc *Ne*, τῆc κεραίαc *Nic.app.* 8. cίγμα παρ' ἐνίοιc] S παρὰ Ῥωμαίοιc *ChNic.app.* post τριώβολον *Nic.app.* add. ἢ ἥμιcυ 10. δηλοῖ post ὀβολὸν add. *Ne* 12. ἡμιώβολον Ͻ] Ͻ ἡμιώβολον Ͻ Ʒ ἢ 9 *Ch*, ἡμιόβολον Ʒ ἢ δ *Nic.app.* 13. ε post ἔχον hab. *StNic.app.* ξ^{ϵ} *Ch* 14. K^{υ} *NeCh*, $\overset{\upsilon}{\kappa}$ *St* 15. προcκείμενον *Ne* τὸ λ τῷ ο] τῷ ο τὸ Λ *Ne*, τοῦ ο τὸ λ *St* cημαίνει usque ad $\underset{o}{\lambda}$] $\underset{o}{\lambda}$ cυνωνύμωc τὴν καὶ δραχμὴν καλουμένην *Ne*, cημαίνει $\underset{o}{\lambda}$ omissis reliquis *Nic.app.* 16. $\underset{o}{\lambda}$ om. *St*

56[b] (*cap. VI*[b]). *Tertia eiusdem generis tabula.*

12. Τῷ δὲ χ στοιχείῳ ἐπικείμενον αὐτὸ τὸ α χαλκοῦν σημαίνει, $\overset{\alpha}{\chi}$. εἰ δὲ τὸ ο ἔχει τὸ χ, χόα, $\overset{o}{\chi}$. εἰ δὲ ν, χοίνικα, $\overset{\nu}{\chi}$. εἰ δὲ η, χήμην, $\overset{\eta}{\chi}$.

13. Τὸ δὲ Κ, εἰ μὲν ἔχει ε ἐπικείμενον καὶ λοξὴν 758 εὐθεῖαν γραμμὴν τέμνουσαν τὴν κάτω κεραίαν αὐτοῦ, κεράτιον δηλοῖ, Ꝁ$^{\epsilon}$. εἰ δὲ υ, κύαθον, Ꝁ$^{\upsilon}$. εἰ δὲ ο, κοτύλην, Ꝁ^{o}.

14. Ἡ δὲ ἀπερίστικτος εὐθεῖα γραμμὴ πλαγία τεθεῖσα κατὰ πᾶν ὀβολὸν δηλοῖ, \. αἱ δὲ δύο ἀπερίστικτοι δύο ὀβολοὺς ποιοῦσι, \\.

15. Δηλοῖ δὲ γράμμα τὸ γ πλησίον ἔχον τὸ ρ τεμνόμενον μετ' εὐθείας γραμμῆς, ΙϜ.

16. Αἱ δὲ δύο γραμμαὶ συμπίπτουσαι κατὰ θάτερον μέρος ὥστε γωνίαν ποιεῖν ἐμφερὲς ταῖς τοῦ Κ δύο κεραίαις ταῖς πρὸς τῇ ὀρθῇ γραμμῇ σημαίνουσι δραχμήν, <, τὴν συνωνύμως καὶ ὁλκὴν καλουμένην.

17. Ἰδίως δὲ τὴν ὁλκὴν τὸ λ δηλοῖ ἔχον μέσον τὸ ο, $\underset{o}{\lambda}$. εἰ δὲ ι ἔχει τὸ λ, σημαίνει λίτραν, $\underset{\iota}{\lambda}$.

18. Τὸ δὲ Γ ἔχον ἐν ταῖς γωνίαις αὐτοῦ τὸ ο οὐγγίαν δηλοῖ, Γ°.

---

2. Τῷ δὲ et cetera usque ad cap. VIII ult. om. *St*, eadem usque ad cap. IX ult. om. *Ne* στοιχεῖον *Ch* 3. τὸ χ om. *Nic.app.* χόαν *Ch* 9. Ἡ usque ad 13. [ΙϜ] haec sic in *Nic.app.*: εἰ δὲ ἀπερίστικτος εὐθεῖα γραμμὴ πλαγεῖα τεθεῖσα, \. κατὰ πᾶν δηλοῖ. εἰ δὲ δύο ἀπεριστίκτως δύο ὀβολούς, οἱ ποιοῦσιν, \\. δηλοῖ μὲν ὑπὸ τοῦ $\bar{\gamma}$ πλησίον ἔχον τὸ $\bar{\rho}$ τεμνόμενον μετὰ εὐθείας γραμμῆς, ΙϜ. 10. post \ *Ch* add. ∽, idemque 11. post \\ add. ∽ 19. $\underset{\iota}{\lambda}$ *Ch* add. λ[1] 20. αὐτοῦ vulgo, item p. 228 vs. 1 et 4

19. Τὸ μ ἔχον κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ τὸ ν μνᾶν
759 δηλοῖ, $\overset{ν}{μ}$· εἰ δὲ τὸ ε, μέδιμνον, $\overset{ε}{μ}$· εἰ δὲ τὸ υ, μύστρον, $\overset{υ}{μ}$· εἰ δὲ τὸ ο, μόδιον, $\overset{ο}{μ}$.

20. Τὸ δὲ τ ἔχον ἔμπροσθεν αὐτοῦ ρ καὶ υ τρυβλίον δηλοῖ, ϡυ.

21. Τὸ δὲ ξ, εἰ μὲν ἔχει ἐπάνω ε, ξέστην δηλοῖ $ξ^{ε}$. τινὲς δὲ τέμνουσι τὸ ξ ἀντὶ τοῦ ξέστην, ξ̸, $ξ̸^{ε}$. εἰ δὲ τὸ ο ἔχει, ὀξύβαφον, $ξ^{ο}$.

22. Εἰ δὲ κ καὶ ρ ἐπάνω ἔχουσι μ, κεράμιον δηλοῖ, $\overset{μ}{κρ}$.

57 (*cap. VII*). *Secunda tabula ponderum et mensurarum.*

Ἔκθεσις περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων ἀκριβεστάτη.

1. Κεράτιον τὸ ἰδιωτικῶς λεγόμενον κόκκιόν ἐστιν α΄, ὥσπερ δὴ καὶ ἡ μονὰς ἐπὶ ἀριθμοῦ.
2. Ὁ ὀβολὸς ἔχει κεράτια ἤτοι κόκκια τρία.
3. Τὸ γράμμα ὀβολοὺς δύο.
4. Ἡ δραχμὴ γράμματα τρία.
5. Τὸ δηνάριον δραχμὴν μίαν γ΄΄.
760 6. Τὸ ἀσσάριον δηνάριον ἤτοι στάγιον ἓν ἥμισυ.
7. Ὁ στατὴρ ἀσσάρια δύο.
8. Ἡ οὐγγία στατῆρας δύο.
9. Ἡ ὁλκὴ οὐγγίας δύο.
10. Ἡ λίτρα ὁλκὰς ἕξ.
11. Ἡ Ἰταλικὴ μνᾶ λίτραν μίαν ἥμισυ. ἡ δὲ Ἀττικὴ στάγια τρία. ἡ Πτολεμαϊκὴ λίτραν μίαν καὶ ἡμίσειαν.

---

4. τρυβλίον] τρούλους *Nic.app.* $\overset{υ}{τρ}$ vulgo 7. $ξ^{ε}$] $ξ̸^{ε}$ *Ch* 8. ὀξύβαφον] ξόανον *Nic.app.* $ξ̸^{ο}$ *Ch* 9. κέραμον *Nic.app.* 11. Κεφάλαιον ζ΄ *Ch* 19. ἔχει post δηνάριον add. *Scal.* (v. prol. § 83 adn. 3) γ΄΄] ἥμισυ *Ch Nic.app.*, ἡμίσειαν *Scal.* (v. prol. § 57)

12. Τὸ κοχλιάριον δηνάριον ἤτοι στάγιον ἓν ἥμισυ.

13. Τὸ μικρὸν μύστρον καὶ τὸ σίκλον κοχλιάρια δύο.

14. Ὁ κύαθος μικρὰ μύστρα τέσσαρα.

15. Τὸ ὀξύβαφον καὶ τὸ μέγα μύστρον κυάθους τρεῖς.

16. Ἡ κοτύλη καὶ τὸ τρυβλίον ὀξύβαφα δύο.

17. Ὁ ξέστης κοτύλας δύο.

18. Ὁ χοῦς ξέστας ἕξ.

19. Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον χόας ὀκτώ.

20. Δεῖ γινώσκειν ὡς οἱ ἐνταῦθα καταγεγραμμένοι σταθμοὶ ἐπὶ τῶν ὑγρῶν μέτρων, ἐπὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος συνετέθησαν. ἐπὶ δὲ ἐλαίου καὶ μέλιτος ἀναλογίζεσθαι χρὴ ἕκαστον σταθμὸν ἐπὶ τῶν ὑγρῶν 761 μέτρων κατ' ἀναλογίαν τῆς τοῦ βάρους ἑκάστου εἴδους διαφορᾶς κατὰ τὴν ἔκπαλαι γενομένην ἀποπειρίαν καὶ δοκιμασίαν τοῦ βάρους ἑκάστου εἴδους τῶν ὑγρῶν.

21. Ἔχει δὲ οὕτω· τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος ἰσόσταθμα λογίζονται. ἤγουν λίτρα τοῦ ἐλαίου ἐὰν εἰς ἀγγεῖον εἰσαχθῇ καὶ πληρώσῃ τοῦτο, εἶτα εἰς τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον εἰσαχθῇ ὕδωρ ἢ οἶνος, πλέον τῆς λίτρας καὶ ἕτερα ἓξ στάγια εὑρεθήσεται, διὰ τὸ φύσει εἶναι καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸ ὕδωρ βαρύτερον τοῦ ἐλαίου. εἰ δὲ εἰς τὸ αὐτὸ ἐμβληθῇ μέλι, πλέον πάλιν τῶν ἑβδομήκοντα ὀκτὼ σταγίων καὶ ἕτερα στάγια δέκα πέντε ἥμισυ εὑρεθήσονται. ἤγουν τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον, ὅπερ χωρὶς ἐλαίου λίτραν ἐχώρει ἤτοι στάγια ἑβδομήκοντα δύο, ὕδατος μὲν καὶ οἴνου ἑβδομήκοντα ὀκτὼ στάγια πάντως χωρήσει, μέλιτος δὲ στάγια ϙγʹ ϛ. καὶ δεῖ διὰ τοῦτο κατ'

---

1. ἓν vulgo om. (v. prol. § 59. 79) 10. ἐνταῦτα *Ch* 12. μέλιτος] ὕδατος vulgo 27. ἐχώρει om. *Nic.app.* 29. ϙγʹ ϛ] εἴκοσι ἐννέα vulgo (v. prol. § 59 adn. 3)

ἀναλογίαν ἑκάςτου εἴδους ἢ προςτιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν ἀπὸ τοῦ ποςοῦ τῶν ἀναγεγραμμένων σταθμῶν, ἐπεὶ
762 ἐπὶ οἴνου καὶ ὕδατος, ὡς ἔφαμεν, κατεγράφηςαν. οἷς καὶ δεῖ προςέχειν ἐπιμελῶς, ἵνα μὴ βλάβη μεγίςτη ἐν ταῖς σκευαςίαις προςγένηται.

[22. Ἡ μεγάλη κοτύλη ἴςη τῷ ὀξυβάφῳ.]

23. Ὁ χοῖνιξ ἔχει κοτύλας τρεῖς.

24. Ὁ ἀμφορεὺς ξέςτας τριάκοντα ἕξ.

25. Ὁ μετρητὴς ξέςτας ἑβδομήκοντα δύο, κατ[…]ὰ δὲ Σύρους ἑκατὸν εἴκοςιν.

26. Ὁ μέδιμνος ξέςτας ἑκατὸν δύο.

58 (*cap. VIII*). *Tertia tabula mensurarum* […] *et ponderum.*

Ἔτι περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἰατρικῶν ςυντομωτάτ[…]τως ἔκθεςις ἁπλουςτάτη.

1. Ὁ μέδιμνος ἔχει λίτρας μη΄.
2. Τὸ ἡμιμέδιμνον ἔχει λίτρας κδ΄.
3. Ὁ χοῦς ἔχει λίτρας δέκα.
4. Ὁ χοῖνιξ ἔχει λίτρας ἕξ.
5. Ὁ ξέςτης ἔχει λίτραν α΄ ἥμιςυ.
6. Ἡ μνᾶ ἔχει λίτραν α΄ οὐγγίας δ΄.
7. Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ΄.
8. Ἡ κοτύλη ἔχει οὐγγίας θ΄.
9. Τὸ τρυβλίον οὐγγίας θ΄.

763 10. Ἡ μνᾶ ἔχει λίτραν α΄ ἥμιςυ.

---

3. ἔφημεν *Nic.app.* 6. ὀξυγράφῳ *Nic.app.* 7. ἔχ[…] om. eadem
12. Κεφάλαιον η΄ *Ch* 25. λίτραν α΄ ἥμιςυ] οὐγγίας […] *Nic.app.*

11. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει οὐγγίαc β′ cτάγια β′.
12. Ὁ κύαμοc ἔχει οὐγγίαν α′ ἥμιcυ.
13. Τὸ μέγα +λείτρον οὐγγίαν α′.
14. Ἡ οὐγγία cτάγια ἕξ.
15. Ὁ cτατὴρ cτάγια τρία.
16. Τὸ μνῆcτρον cτάγια τρία.
17. Τὸ cίκλον cτάγια τρία.
18. Τὸ βαcιλικὸν κάρυον cτάγια τρία.
19. Τὸ ἕκτον μόριον cτάγια τρία.
20. Τὸ cτάγιον δηνάριον ἕν.
21. Ἡ χήμη cτάγια δύο κεράτια ἕξ.
22. Τὸ ὀξύβαφον οὐγγίαc δύο cτάγια δύο.
23. Τὸ κοχλιάριον cτάγια ζ′.
24. Τὸ μικρὸν cίκλον cτάγια ζ′ 764
25. Τὸ cτάγιον κεράτια κδ′.
26. Τὸ κεράτιον cιτάρια δ′.
27. Ἡ δραχμὴ κεράτια ιη′.
28. Ἡ ὁλκὴ κεράτια ιη′.
29. Τὸ Ποντικὸν κάρυον κεράτια ιη′.
30. Τὸ γράμμα κεράτια ἕξ.
31. Ὁ ὀβολὸc κεράτια τρία.
32. Ἡ θέρμη κεράτιον ἓν ἥμιcυ.
33. Ἡ παροξὶc κεράτιον ἓν ἥμιcυ.

34. Ὁ κύαθοc ἔχει μνᾶc μικρὰc ἤτοι μύcτρα μικρὰ δύο. τὸ γὰρ μύcτρον ἔχει cταθμὸν cταγίων τριῶν ἤτοι οὐγγίαν ἡμίcειαν. ἐν ἄλλοιc δέ φαcιν, ὅτι ὁ κύαθοc ἔχει cταθμὸν οὐγγίαc α′ ἡμιcείαc.

---

3. οὐγγία eadem 4. ἔχει add. *Gronov.* (v. prol. § 83 adn. 3) 10. δηνάριον om. *Nic.app.* 11. χύμη eadem 13. κοχλυάριον vulgo 19. καρίον (an καρύον?) *Nic.app.* 21. καὶ ὁ ὀβολὸc *Nic.app.* 26. ἥμιcυ vulgo 27. α′] μιᾶc *Nic.app.*

ράτια ͵αωʹ, χαλκοῦς ͵δωʹ [ἄλλοι ͵γχʹ]. ἡ Πτολεμαϊκὴ μνᾶ ἔχει Ϝ ιηʹ, < ρμδʹ, γράμματα υλβʹ, ὀβολοὺς ωξδʹ, θέρμους ͵αςϙϛʹ, κεράτια ͵βφϙβʹ, χαλκοῦς ͵ϛϡιβʹ.

2. Ἡ λίτρα ἔχει Ϝ ιβʹ, <ϙϛʹ, γράμματα σπηʹ, ὀβολοὺς φοϛʹ, θέρμους ωξδʹ, κεράτια ͵αψκηʹ, χαλκοῦς ͵δχηʹ [ἢ ͵γχηʹ].

3. Ἡ οὐγγία ἔχει δραχμὰς ηʹ, γράμματα κδʹ, ὀβολοὺς μηʹ, θέρμους οβʹ, κεράτια ρμδʹ, χαλκοῦς τπδʹ. καλεῖται δὲ ἡ οὐγγία τετράσσαρον Ἰταλικόν.

4. Ἡ δραχμὴ ἔχει γράμματα γʹ, ὀβολοὺς ϛʹ, θέρμους θʹ, κεράτια ιηʹ, χαλκοῦς μηʹ.

768 5. Τὸ Ἰταλικὸν δηνάριον ἔχει δραχμὴν αʹ.

6. Δραχμὴ δὲ καὶ ἄλλη ὁμωνύμως καλεῖται Αἰγυπτιακή, ἥτις ἕκτον μέρος ἐστὶ τῆς Ἀττικῆς δραχμῆς ἄγουσα ὀβολὸν αʹ.

7. Τὸ γράμμα ἔχει ὀβολοὺς βʹ, θέρμους γʹ, κεράτια ϛʹ, χαλκοῦς ιϛʹ.

8. Ὀβολὸς ἔχει θέρμον αʹ ∟, κεράτια γʹ, χαλκοῦς ηʹ.

9. Τὸ ἡμιώβολον ἔχει κεράτιον αʹ ∟, χαλκοῦς δʹ.

10. Θέρμος ἔχει κεράτια βʹ, χαλκοῦς εʹ καὶ τριτημόριον [ἢ χαλκοῦς γʹ].

11. Ἀττικὸν δὲ ἡμιώβολον ἑτέρου ἡμιωβόλου τέσσαρα πέμπτα.

12. Τὸ κεράτιον ἔχει Ἀττικοὺς χαλκοῦς βʹ καὶ χαλκοῦ [ἑτέρου] δύο τρίτα [ἢ δύο πέμπτα].

---

1. ͵δωʹ ἄλλοι om. *NeSt* 3. ͵βφϙβʹ] ͵βφιβʹ *Ch* 6. ͵δχηʹ ἢ om. *St*, ἢ ͵γχηʹ om. *Ne* 7. δραχμὰς] < *NeCh* 9. ἡ om. *Ch* Ϝ *StCh* 12. < *Ne* 20. κεράτια *Ne* 21. χαλκοῦς εʹ καὶ τριτημόριον ἢ om. *St.*, καὶ τριτημόριον ἢ χαλκοῦς γʹ om. *Ne* 23. ἑτέρου] ἑτεροῦ *Ch*, καὶ *Ne*, om. *St* τέσσαρα] δʹ *Ne* 25. χαλκοῦ ἑτέρου δύο τρίτα ἢ om.

13. Ὁ δὲ χοῖνιξ κοτύλαϲ η', ξ^ε δ' [χοῖνιξ κοτύλαϲ 766
γ', ξέϲτην α' 𐅵]. 14. Ὁ δὲ ξέϲτηϲ κοτύλαϲ β', κυάθουϲ ιβ'. 15. Καὶ διὰ τούτων οἱ πλεῖϲτοι τῶν Ἑλλήνων μετροῦϲι. παρὰ δὲ τοῖϲ Ἰταλικοῖϲ εὑρίϲκεται ὁ χοῦϲ μέτρῳ μὲν ἔχων ξέϲταϲ ϛ', κοτύλαϲ ιβ', ϲταθμῷ δὲ ὕδατοϲ ὀμβρίου, ὅπερ ἐϲτὶν ἀψευδέϲτατον, δραχμὰϲ ψκ'.

16. Ὁ δὲ χοῖνιξ ἔχει ξ γ', κοτύλαϲ ϛ'. καὶ οὗτοϲ δὲ παρὰ τοῖϲ Ἀττικοῖϲ τρυβλίον ὀνομάζεται.

17. Τὸ δὲ ὀξύβαφον τέταρτόν ἐϲτι τῆϲ κοτύληϲ.

18. Ἔχει δὲ ὁ ξέϲτηϲ ϲταθμῷ δραχμὰϲ ρκ'.

19. Ἰδίωϲ δὲ Ἑλληνικὴ κοτύλη ἡ ἐλαίου ἕλκει λ^ι α', ὁ δὲ ξέϲτηϲ λ^ι β', ὁ δὲ Ἰταλικὸϲ λ^ι α' [ἐλαίου] 𐅻 η', τοῦ δὲ οἴνου 𐅻 θ'.

20. Εἰδέναι δὲ δεῖ ὡϲ τὰ μέτρα κατὰ τὸν ϲταθμὸν οὐ μετρίωϲ ἐξαλλάϲϲεται κατὰ τὴν τῆϲ ὕληϲ διαφοράν.

60. *Cleopatrae tabula* (*cap. X*).

(Vide prol. § 64—77.)

Ἐκ τῶν Κλεοπάτραϲ κοϲμητικῶν περὶ ϲταθμῶν καὶ 767
μέτρων.

1. Ἡ μνᾶ ὄνομα ϲταθμοῦ ἔχει οὐγγίαϲ ιϛ', < ρκη', γράμματα τπδ', ὀβολοὺϲ ψξη', θέρμουϲ ͵αρνβ', κεράτια ͵βτδ', χαλκοῦϲ ͵ϛρμδ'. ἡ Ἀττικὴ μνᾶ ἔχει οὐγγίαϲ ιβ'𐅵, < ρ', γράμματα τ', ὀβολοὺϲ χ', θέρμουϲ ϡ', κε-

1. χοῖνιξ usque ad δ' om. *St* 6. ξ^ε *Ch* ϲταθμὸν *Ch* 9. ξ^ε *Ch*, idemque infra saepius 13. λ^ι *Ch*, sic etiam infra 14. ἐλαίου om. *St*

18. Κεφάλαιον ι' *Ch* 22. ἔχει ϲταθμοῦ ἔχει *Ne* 23. γράμματα] γρ *Ne* ὀβολοὺϲ] ∽ *Ne* ͵αρνβ'] ͵ανβ' *NeSt* 24. 𐅻 *NeSt* 25. γρ *Ne*, itemque infra ὀβολοὺϲ] ∽ *Ne*, itemque infra

δὲ < ιε΄. ἡ δὲ ἐλάττων κόγχη ἔχει μέτρῳ μὲν ἡμικύαθον, σταθμῷ δὲ < ε΄.

26. Μύστρον τὸ μέγα ἔχει κοτύλης τὸ ἑκκαιδέκατον, ὃ γίνεται < γ΄ S τέταρτον. τὸ δὲ μικρότερον κοτύλης τὸ κβ″, ὃ γίνεται δραχμαὶ δύο ℔ β΄ κεράτιον α΄ καὶ κερατίου τὸ ἑνδέκατον.

27. Ὁ χοῦς ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλας Ἀττικὰς δώδεκα, ξέστας δὲ ς΄, χοίνικας δὲ δ΄, σταθμῷ δὲ ἔχει ὁ χοῦς < ψκ΄.

28. Ὁ χοῖνιξ ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλας Ἀττικὰς τρεῖς, σταθμῷ δὲ < ρπ΄.

---

29. Ἐν δὲ τοῖς γεωργικοῖς εὗρον τὴν κοτύλην †τρίτον ἢ τέταρτον ξέστου· τὸν δὲ χοῦν ξεστῶν ς΄, κοτυλῶν δὲ ιβ΄· καὶ τὸν ἀμφορέα ξεστῶν λς΄, κοτυλῶν μη΄· τὸν δὲ μετρητὴν ξεστῶν οβ΄, κοτυλῶν ϙς΄· τὸν δὲ μέδιμνον ξεστῶν ρβ΄, κοτυλῶν ρλς΄.

30. Ὁ δὲ κατὰ Σύρους μετρητὴς ξ ς΄, Ἰταλικῶν ρκ΄.

771 31. Τὸ τρυβλίον καὶ τὸ ὀξύβαφον ὁμοίως ἔχουσι κοτύλης τὸ δ″· ὁ δὲ κύαθος κοτύλης τὸ ς″.

61 (*cap. XI*).

(Vide prol. § 78.)

Ἄλλως περὶ τῶν αὐτῶν.

1. Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ ἔχει Ϝ ιβ΄ S, ἡ δὲ ἑτέρα Ϝ ις΄, ἡ δὲ Πτολεμαϊκὴ ἔχει Ϝ ιη΄.

---

4. δραχμαὶ *St* 5. < β΄ *Ne* 6. κερατίου om. *Ne* 7. ιβ΄ *Ne* 8. ς΄] ἥμισυ *St* 10. Ἀττικὰς om. *NeSt* 11. τρεῖς] γ΄ *Ne* 13. τρίτον ἢ τέταρτον] lege τρία τέταρτα (v. prol. § 77) 16. ξε *NeCh* 17. Ὁ δὲ usque ad finem om. *Ne* ξε *Ch* post ς΄ *Ch* add. ἄλλ. ς΄ (voluisse videtur ἄλλοι ϙ΄, nam pro ϙ΄ saepius habet notam ς΄)
20. Κεφάλαιον ια΄ *Ch* 23. S habet *Ne*, om. *StCh*

13. Χαλκοῦς ἔχει ἡμιωβόλου τὸ δ''· ὥστε τοὺς τέσσαρας χαλκοῦς ἄγειν ἡμιώβολον.

14. Ὁ στατὴρ ἄγει < δ'. καλοῦσι δὲ αὐτὸν τετράδραχμον.

15. Καὶ τὸ διπούντιον δὲ ὁμοίως ἄγει < δ'. 769

---

16. Καὶ τὸ βασιλικὸν κάρυον ὁμοίως ἄγει < δ'.

17. Χήμη ἡ μεγάλη ἔχει < γ' καὶ ἡ μικρὰ < β'.

18. Ἀσσάριον ἔχει < β'.

19. Κοχλιάριον ἔχει < α'.

---

20. Ὁ κύαθος ἔχει < ι' ἢ ℥ α' καὶ οὐγγίας τεταρτημόριον, ℈ λ', ὀβολοὺς ξ', θέρμους ϙ', κεράτια ρπ', χαλκοῦς υπ'. ἔστι δὲ ὁ κύαθος κοτύλης τὸ ϛ''.

21. Ἡ κοτύλη μέτρῳ μὲν ἔχει κυάθους ϛ', σταθμῷ δὲ < ξ', ℥ ζ' καὶ S, ℈ ρπ', ὀβολοὺς τξ', θέρμους φμ', κεράτια ͵απ', χαλκοῦς ͵βωπ'.

22. Τὸ τρυβλίον τὸ αὐτὸ μέτρον χωρεῖ τῇ κοτύλῃ, ἔχει γὰρ μέτρῳ μὲν κυάθους ϛ', σταθμῷ δὲ < ξ'.

23. Ὁ ξέστης μέτρῳ μὲν ἔχει κοτύλας β', σταθμῷ δὲ < ρκ'. καλεῖται δὲ παρὰ Αἰγυπτίοις ὁ ξέστης ἴνιον.

24. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλης τέταρτον, κύαθον α' S, σταθμῷ δὲ < ιε'.

25. Ἡ κόγχη ἡ μεγάλη τὸ αὐτὸ μέτρον σώζει τῷ ὀξυβάφῳ, ἔχει γὰρ μέτρῳ μὲν κύαθον α' S, σταθμῷ 770

St, ἑτέρου δύο τρίτα ἢ om. *Ne*, ἑτέρου eiecit *Boeckh. M. U.* p. 157

10. ἢ om. *NeSt* οὐγγίας om. *NeSt* τεταρτημόριον] δ' *Ne*, τὸ τέταρτον *St* 12. ὁ om. *St* 14. ℥ ζ'] τουτέστι ℥ ξ *Ne* καὶ om. *NeSt* 20. μέτρῳ μὲν om. *NeSt* τέταρτον] δ' *Ne* 21. δραχμὰς *St*, item p. 236, l. 9. 11

δὲ < ιε΄. ἡ δὲ ἐλάττων κόγχη ἔχει μέτρῳ μὲν ἡμικύαθον, σταθμῷ δὲ < ε΄.

26. Μύστρον τὸ μέγα ἔχει κοτύλης τὸ ἑκκαιδέκατον, ὃ γίνεται < γ΄ S τέταρτον. τὸ δὲ μικρότερον κοτύλης τὸ κβ″, ὃ γίνεται δραχμαὶ δύο Ϝ β΄ κεράτιον α΄ καὶ κερατίου τὸ ἑνδέκατον.

27. Ὁ χοῦς ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλας Ἀττικὰς δώδεκα, ξέστας δὲ ς΄, χοίνικας δὲ δ΄, σταθμῷ δὲ ἔχει ὁ χοῦς < ψκ΄.

28. Ὁ χοῖνιξ ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλας Ἀττικὰς τρεῖς, σταθμῷ δὲ < ρπ΄.

---

29. Ἐν δὲ τοῖς γεωργικοῖς εὗρον τὴν κοτύλην †τρίτον ἢ τέταρτον ξέστου· τὸν δὲ χοῦν ξεστῶν θ΄, κοτυλῶν δὲ ιβ΄· καὶ τὸν ἀμφορέα ξεστῶν λς΄, κοτυλῶν μη΄· τὸν δὲ μετρητὴν ξεστῶν οβ΄, κοτυλῶν Ϙς΄· τὸν δὲ μέδιμνον ξεστῶν ρβ΄, κοτυλῶν ρλς΄.

30. Ὁ δὲ κατὰ Σύρους μετρητὴς ξ ς΄, Ἰταλικῶν ρκ΄.

771 31. Τὸ τρυβλίον καὶ τὸ ὀξύβαφον ὁμοίως ἔχουσι κοτύλης τὸ δ″· ὁ δὲ κύαθος κοτύλης τὸ ς″.

61 (*cap. XI*).

(Vide prol. § 78.)

Ἄλλως περὶ τῶν αὐτῶν.

1. Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ ἔχει Ϝ ιβ΄ S, ἡ δὲ ἑτέρα Ϝ ις΄, ἡ δὲ Πτολεμαϊκὴ ἔχει Ϝ ιη΄.

---

4. δραχμαὶ *St* 5. < β΄ *Ne* 6. κερατίου om. *Ne* 7. ιβ΄ *Ne* 8. ς΄] ἥμισυ *St* 10. Ἀττικὰς om. *NeSt* 11. τρεῖς] γ΄ *Ne* 13. τρίτον ἢ τέταρτον] lege τρία τέταρτα (v. prol. § 77) 16. ξε *NeCh* 17. Ὁ δὲ usque ad finem om. *Ne* ξε *Ch* post ς΄ *Ch* add. ἄλλ. ς΄ (voluisse videtur ἄλλοι Ϙ΄, nam pro Ϙ΄ saepius habet notam ς΄)
20. Κεφάλαιον ια΄ *Ch* 23. S habet *Ne*, om. *StCh*

4. Ἡ κοτύλη γὰρ τὸ αὐτὸ ἔχει καὶ τὸ [τρίβανον ἢ] τρυβλίον μύστρα μεγάλα γ', ὀξύβαφα δὲ δ'.

5. Τὸ γὰρ μέγα μύστρον ἔχει ὀξύβαφον α' γ''.

6. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει κυάθους α' S.

7. Ὁ δὲ κύαθος ἔχει χήμας μικρὰς ἤτοι μύστρα μικρὰ β'.

8. Ἰταλικὸν κεράμιον

ἔχει	ἐλαίου	οἴνου	μέλιτος
	λ^1 οβ'	λ^1 π'	λ^1 ρη' [ἀλ. ρκ']
ὁ χοῦς	λ^1 θ'	λ^1 ι'	λ^1 ιγ' S
ὁ ξέστης	℥ ιη'	℥ κ'	℥ κζ'
ἡ κοτύλη	℥ θ'	℥ ι'	℥ ιγ' S
τὸ μέγα μύστρον	℥ γ'	℥ γ' Ϝ η'	℥ δ' S
τὸ μικρὸν μύστρον	< ϛ'	< ϛ' Ϝ β'	< θ'
τὸ ὀξύβαφον	< ιη'	< κ'	℥ γ' < γ'
ὁ κύαθος	℥ α' S ·	< ιγ' Ϝ α'	< ιη'.

64. *Dioscoridis tabula* (*cap. XIV*).

(Vide prol. § 81.)

Διοσκορίδου περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. 775

1. Ἐγώ, φίλτατε, περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων οὕτως ἠκρίβωσα· ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων ἀρξάμενος ἐπὶ τὴν μνᾶν πολυπλασιάζων ἀνῆλθον.

---

1. τρίβανον ἢ om. *St* 3. ὀξύβαφα γ' vulgo (corruptum ex ὀξύβαφ. α' γ'') 7. τὸ ante κεράμιον add. *St* 9. λ^1 *Ch* ubique ρη' ἀλ. om. *St* 14. τὸ μικρὸν usque ad finem] haec sic habet *St:* τὸ ὀξύβαφον < ιη', ℥ β' Ϝ ιβ', ℥ γ' S ‖ τὸ μικρὸν μύστρον < ιϛ', Ϝ κ', < ιθ' ‖ ὁ κύαθος ℥ α' S, < ιβ', < ιγ'.

17. Κεφάλαιον ιδ' *Ch* 22. πολλαπλασιάζων *St*

773 4. Τὸ δὲ ὀξύβαφον κυάθους γ′.
5. Κύαθος ἔχει μύστρα δ′.
6. Κοχλιάριον δέ ἐστι μύστρου τὸ ἥμισυ.
7. Τὸ δὲ ὀξύβαφον ποιεῖ F ς′.
8. Ὁ κύαθος ποιεῖ F β′.
9. Τὸ μύστρον ποιεῖ F τὸ ἥμισυ.
10. Τὸ κοχλιάριον ποιεῖ IF ς′.

---

11. Ἡ δραχμὴ ποιεῖ IF γ′.
12. Ὁ ὀβολὸς ποιεῖ γράμμα S.
13. Τὸ σίκλον ἔχει F τὸ S [ἢ F α′ καὶ S].
14. Ὁ κύαθος μύστρα δ′· ὡς εἶναι τὸ μύστρον F τὸ S.
15. Τὸ δὲ μύστρον κοχλιάρια β′· ὡς εἶναι τὸ κοχλιάριον F δ″.

---

16. Ἡ μνᾶ ἔχει F ιε′, ὁλκὰς ριβ′ S.
17. Ἡ λίτρα ἔχει ὁλκὰς ϙ′.
18. Τὸ δὲ δηνάριον ἔχει γράμματα δ′.

63 (*cap. XIII*). *Octava mensurarum tabula.*

(Vide prol. § 80.)

Περὶ μέτρων ὑγρῶν.

1. Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει χόας η′.
2. Ὁ χοῦς ἔχει ξέστας ς′.
774 3. Ὁ ξέστης κοτύλας β′, αἳ καὶ [τρίβανα ἢ] τρυβλία λέγονται.

---

2. $\overset{\text{υ}}{\text{M}}$ *Ne* 6. οὐγγίας *St* 9. et 10. om. *Ne* 9. S vulgo om. (v. prol. § 79 extr.) 10. ἢ F α′ καὶ S om. *St* 12. S] ἥμισυ *St* 14. F δ″] ‹ β′ *Ne* 17. δὲ om. *St*

18. Κεφάλαιον ιγ′ *Ch*; totum caput om. *Ne* 23. τρίβανα ἢ om. *St*

17. Ὁ δὲ κύαθος, ὅπερ ἐστὶν ἕκτον κοτύλης, ἄγει ℥ α´ ἡμίσειαν, γράμματα δ´.

18. Ἡ δὲ χήμη ἐστὶ κυάθου τέταρτον, ἄγει δὲ < γ´ γράμμα ἕν.

19. Ὁ αὐτὸς δὲ σταθμός ἐστι τοῦ ὕδατος καὶ ὄξους. φασὶ δὲ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος πληρωθῆναι ἀψευδέστα- 777 τον εἶναι τὸν σταθμόν· ἄγειν δὲ ὁλκὰς ψκ´ τὸν χοῦν.

Ἐλαίου.

20. Τὸ κεράμιον ἔχει λ[1] οβ´.

21. Ἡ οὖρνα ἔχει λ[1] λϛ´.

22. Ὁ χοῦς ἢ τὸ κόγγιον ἔχει λίτρας θ´.

23. Τὸ ἡμικόγγιον λ[1] δ´ S.

24. Ὁ ξέστης ἔχει λ[1] α´ S.

25. Ἡμίνα, τουτέστιν ἡ κοτύλη, ℥ θ´.

26. Τὸ τέταρτον ἔχει ℥ δ´ S.

27. Τὸ ὀξύβαφον, ὅπερ ἐστὶ κοτύλης τέταρτον, ἄγει ℥ β´ < β´ [ἢ ℥ β´ S].

28. Ὁ δὲ κύαθος, ὅπερ ἐστὶν ἕκτον κοτύλης, ἄγει ℥ α´ S.

29. Ἡ χήμη κυάθου τέταρτον ἄγει δραχμὰς γ´.

Μέλιτος.

30. Τοῦ μέλιτος τὸ κεράμιον ἔχει λ[1] ρκ´.

31. Ἡ οὖρνα ἔχει λίτρας ξ´.

32. Τὸ κόγγιον ἔχει λίτρας ιε´. 778

33. Τὸ ἡμικόγγιον ἔχει λίτρας ζ´ S.

---

2. α´ S *Ne* γϱ *Ne*, ℔ *St* 3. ἄγει] ἔχει *Ne* δραχμὰς *St* 4. γϱ α´ *Ne* 5. ὕδατος ὀμβρίου *Ne* 6. φασὶ δὲ usque ad χοῦν om. *Ne* 8. Περὶ ἐλαίου *NeSt* 0. ἔχει om. *St* 11. Ὁ χοῦς ἢ om. *NeSt* λ[1] *Ne* 14. om. *Ne* 17. ℥ β´ < β´ ἢ om. *NeSt* 18. κοτύλης ἕκτον *t* 20. < γ´ *Ne* 21. Περὶ μέλιτος *NeSt* 24. λ[1] *NeSt* ι. λ[1] *St*

κείμενον τὸ ο, ϝ $\overset{o}{\gamma}$. παρ' ἐνίοις δὲ εὗρον οὐγγίαν τῷ ν ἐπικείμενον τὸ ο, $\overset{o}{\nu}$.

5. Τῷ δὲ μ ἐπικείμενον ε μέρος δηλοῖ, $\overset{\epsilon}{\mu}$.

6. Πλάγιον δὲ λ τὰς κεραίας ἔχον δραχμὴν δηλοῖ, <. εἰς δὲ τὰ εὐώνυμα ἡμίσειαν, >.

781 7. Τὸ δὲ Ῥωμαϊκὸν ȿ παρ' ἐνίοις μὲν τριώβολον, παρ' ἡμῖν δὲ παντὸς σταθμοῦ τὸ ἥμισυ.

8. Πλάγιον δὲ Ι ἢ ȿ ὀβολόν, \, ◡.

67—70. *Tabulae Oribasianae.*

(Vide prol. § 48.)

[Ἀρχὴ σὺν θεῷ ἁγίῳ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν Ὀριβασίου.]

67. Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἰατρικὸν Ὀριβασίου σαφές, κατὰ ἐμπειρίαν δόκιμον.

1. Ὁ μέδιμνος ἔχει λίτρας μη΄.
2. Τὸ ἡμέδιμνον λίτρας κδ΄.
3. Ὁ χόας ἔχει λίτρας ι΄.
4. Ὁ χοίνιξ ἔχει λίτρας ϛ΄.
5. Ὁ ξέστης ἔχει λίτραν α΄ C.
6. Ἡ μνᾶ ἔχει λίτραν α΄ καὶ οὐγγίας δ΄.
7. Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ΄.
8. Ἡ κοτύλη ἔχει οὐγγίας θ΄.
9. Τὸ τρίβλιον ἔχει οὐγγίας θ΄.
10. Ἡ μνέα ἔχει οὐγγίας θ΄.

---

1. οὐγγίαν τῷ] ϝ τὸ *Ch* 3. Τὸ δὲ μ *Ch* 8. ◡ bis habet *Ch*

14. ἐμπηρίαν cod. 15. λίτρας] ληтρ΄ cod. 17. λήτρας cod., item 18 19. λήτραν α΄ C″ cod. 20. λήτραν cod. 21. λήτρα cod. 24. θ΄] ιη΄ suadet fr. 58, 10

11. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει οὐγγίαϲ β΄ ϲτάγια β΄.
12. Ὁ κύαθοϲ ἔχει οὐγγίαϲ α΄ C.
13. Τὸ μεγάλητρον ἔχει οὐγγίαν α΄.
14. Ἡ οὐγγία ἔχει ϲτάγια ϛ΄.
15. Τὸ ϲτάγιον ἔχει ἑξάγιον α΄.
16. Ὁ ϲτατὴρ ἔχει ἑξάγια τρία.
17. Τὸ μνῆϲτρον ἔχει ἑξάγια τρία.
18. Τὸ ϲίκλον ἔχει ϲτάγια τρία.
19. Τὸ βαϲιλικὸν κάρυον ἔχει ϲτάγια γ΄.
20. Τὸ ἕκτον μόριον ἔχει ϲτάγια γ΄.
21. Τὸ ϲτάγιον ἔχει ἑξάγιον α΄.
22. Ἡ χύμα ἔχει ϲτάγια β΄, κέρατα ϛ΄.
23. Τὸ Ποντικὸν κάρυον κέρατα ιη΄.
24. Τὸ κοχλυάριον ἔχει ϲτάγια ζ΄.
25. Τὸ μικρὸν ϲίκλον ἔχει ϲτάγια ζ΄.
26. Τὸ ϲτάγιον ἔχει κέρατα κδ΄.
27. Τὸ κέρατον ἔχει ϲιτάρια δ΄.
28. Ἡ δραχμὴ ἔχει κέρατα ιη΄.
29. Τὸ δηνάριον ἔχει κέρατα ιη΄.
30. Ἡ οὐλκὴ ἔχει κέρατα ιη΄.
31. Τὸ γράμμα ἔχει κέρατα ϛ΄ ἤτοι ξυλόκοκκα.
32. Ὁ ὀβολὸϲ ἔχει κέρατα τρία.
33. Ὁ θέρμοϲ ἔχει κέρατον α΄ C.
34. Ἡ παροξὶϲ ἔχει κέρατον α΄ C.
35. Ἡ δραχμὴ ἔχει κέρατον α΄ C.
36. Τὸ ϲκρόπουλον ἔχει τουρνέϲιον α΄.

68. Περὶ μέτρων ξηρῶν.

1. Ἡ Αἰγυπτία ἀρτάβα ἔχει μοδίουϲ ϵ΄. ὁ δὲ μόδιοϲ ὁ Αἰγύπτιοϲ καὶ Ἰταλικὸϲ ἔχει χοίνικαϲ η΄, ὁ δὲ

---

1. ϲτάγια] ϛα cum suprascr. Γ cod. 7. μνῆϲτρον cod. 10. μώριον cod. 22. ὀβολὸϲ cod. 24. Ὁ παρ' ὀξὺϲ cod.

χοίνιξ ξεςτία β', ὁ δὲ ξέςτης ἡμίξεςτα β', ἃ δὴ καὶ ἡμίνας προcαγορεύουςιν. ἡ δὲ μήκωνα ἔχει κυάθους η'.

2. Ὁ Ἀττικὸς μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ'. τὸ δὲ ἡμίεκτον ἔχει χοίνικας δ'· ὥςτε τὸν μέδιμνον ἔχειν μνᾶς μη', ξεςτία Ϙς'.

3. Τούτων δὲ τὸν σταθμὸν εἰπεῖν οὐκ εὔκολον, ὅτι τῶν οὐςιῶν ἄπειρός ἐστιν ἡ κατὰ τὴν ῥοπὴν διαφορά.

69. Περὶ μέτρων ὑγρῶν.

1. Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει χοᾶς η'· ὁ χοῦς ξέςτας ς', ὁ ξέςτης κοχλυάρια β', αἵτινες καὶ τριβλία λέγονται. ἄλλοι δὲ λέγουςιν· ἔχει ὁ ξέςτης λίτραν α' C. καὶ τὸ τρίβλιον οὐγγίας θ'. τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχει τὸ κοχλιάριον. ἡ δὲ κοτύλη τὸν αὐτὸν ἔχει σταθμὸν ὡς τὸ τρίβλιον. τὸ τρίβλιον τὸ μικρὸν ἔχει μίστρα μεγάλα τρία, ὀξύβαφα δ'· τὸ γὰρ μέγα μίστρον ἔχει ὀξύβαφα τρία. τὸ δὲ ὀξύβαφον ἔχει κύαθον α' C. ὁ δὲ κύαθος ἔχει χυμὰς μικρὰς ἤτοι μίστρα μικρὰ β'.

2. Εἰ δὲ βούλῃ καὶ τὸν σταθμὸν τῶν ὑγρῶν εἰδέναι μέτρων πάμπολαι μὲν αἱ τῶν ὑγρῶν οὐςιῶν εἰςὶν κατὰ τὴν ῥοπὴν διαφοραί, ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐλαίου τε καὶ οἴνου καὶ μέλιτος λέξομεν. τὸ μὲν οὖν μέλι τοῦ οἴνου βαρύτερόν ἐστι τετάρτου μέρους καὶ προcέτι δεκάτου, ὅπερ ἐςτὶ τὸ ὅλον σύνεγγυς τρίτον· ἔχει γὰρ τὸ αὐτὸ τῷ οἴνῳ τοῦ μέλιτος ποςὸν ὅλον τὸν τοῦ οἴνου σταθμὸν καὶ προcέτι . . . τὸ[ν] ἥμιcυ

---

1. ἡμήνας cod. 2. μήκωνα] ἡμίνα fr. 55, 5 (conf. prol. § 53 adn. 1) 4. μέδημνον cod. 5. μνᾶς μη'] μοδίους ς' χοίνικας μη' fr. 55, 7 7. ῥωπὴν cod., item 21 11. ξε̃ ς' cod. 12. λέγωνται cod. λητρ' cod. 20. μετρῶν cod., item p. 247 v. 4 22. λέξωμεν cod. 26. post προcέτι nonnulla omissa sunt quae leguntur fr. 54, 10 s.

αὐτοῦ. ὁ δὲ οἶνος τοῦ ἐλαίου ἐννάτου μέρος ὑπερέχει καὶ τὸ ἔννατον αὐτοῦ.

3. Πρὸς σαφήνειαν πλείονα καὶ ὡς ἐκ διαγράμματος τῶν κατὰ μέρος μέτρων σταθμὸν ὑπετάξαμεν, δήλου καθεστότος ὡς κατὰ κοινοῦ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς κατὰ τῶν στίχων τό τε ἔλαιον καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ μέλι κατηγορούμενα κεῖται.

Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει	ἐλαίου λίτρας οβ′	οἴνου λίτρας π′	μέλιτος λίτρας ρη′
ὁ χοῦς	λίτρας θ′	λίτρας ι′	λίτρας ιγ′ 𐅵
ὁ ξέστης ἔχει	οὐγγίας ιη′	οὐγγίας κ′	οὐγγίας κζ′
ἡ κοτύλη	οὐγγίας θ′	οὐγγίας ι′	οὐγγίας ιγ′ 𐅵
τὸ μεγάμιστρον	οὐγγίας γ′	οὐγγίας γ′ γράμματα η′	οὐγγίας δ′ 𐅵
τὸ ὀξύβαφον	οὐλκὰς ιη′	οὐγγίας β′ γράμματα ιδ′	†οὐγγίας κγ′
ὁ κύαθος	οὐλκὰς ιβ′	οὐγγίαν α′ 𐅵 γράμματα δ′	οὐγγίας β′ οὐλκὰς β′
τὸ μικρὸν μίστρον	οὐλκὰς ϛ′	γράμματα κ′	οὐλκὰς θ′

4. Ὁ δὲ Ὀριβάσιος φησὶ κατὰ Ἀδαμαντίου τὸν ξέστην τὸν Ἰταλικὸν τοῦ οἴνου μέτρῳ μὲν ἔχειν οὐγγίας κδ′, σταθμῷ δὲ λίτραν α′ οὐγγίας η′, τὸν δὲ ξέστην τοῦ μέτρου τοῦ μέλιτος ἄγειν σταθμὸν λίτρας β′ 𐅵

---

1. rectius fr. 54, 12 3. ἐκ] ἐν cod. 8. κεράμιον ἔχει cod. habet post μέλιτος 9. λήτρ′ cod. ubique 10. ι′] Γ cum suprascr. ≃ cod. 13. οὐγγίας γ′ alterum om. cod. 15. οὐγγίας κγ′ cod.; legendum οὐγγίας γ′ οὐλκὰς γ′ 16. γράμματα ιδ′] 𐅻 ιβ′ rectius fr. 54, 14 20. ἀδάμαντι cod.

70. Περὶ σταθμῶν εἰς τὸ αὐτὸ ἐκ τοῦ Γαληνοῦ.

Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Αἰγυπτία ἔχει οὐγγίας ιϛ′. ἡ μνᾶ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔχει οὐγγίας κ′. ἡ λίτρα οὐγγίας ιβ′. ἡ δὲ οὐγγία οὐλκὰς η′, αἵτινες καὶ ὁλκαὶ λέγονται. ἡ δὲ ὁλκὴ κέρατα ιη′. ἡ δὲ δραχμὴ κέρατα ιη′. ἄλλοι δὲ λέγουσιν· ἔχει γραμμὰς τρεῖς. τὸ γράμμα ὀβολοὺς β′. ὁ δὲ ὀβολὸς κέρατα γ′. τὸ δὲ κεράτιον ἔχει σιτάρια δ′. ἄλλοι δὲ χαλκοῦς δύο δίμοιρον ἐστὶν τὸ παρὸν μέτρον.

71—77. *Tertia collectio ponderum et mensurarum.*

(Vide prol. § 84.)

71. Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.

1. Τὸ κεράτιον τὸ αὐτὸ σταθμῷ ἔχει τῷ χαλκῷ.

2. Ὁ δ᾽ ὀβολὸς χαλκοῦς ἔχει γ′, ὅθεν τὸ ἡμιβόλιον ἔχει σταθμὸν κερατίων α′ S.

3. Τὸ γράμμα ἔχει ὀβολοὺς β′, τουτέστι χαλκοῦς ϛ′.

4. Ἡ δὲ δραχμὴ καὶ ἡ ὁλκὴ ἄγει γράμματα γ′, τουτέστιν ὀβολοὺς ιη′.

5. Ἡ δὲ οὐγγία ἔχει δραχμὰς η′, γράμματα κδ′.

6. Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ′, δραχμὰς ϟϛ′.

7. Ἡ μνᾶ κατὰ μὲν τὴν ἰατρικὴν χρῆσιν ἄγει οὐγγίας ιϛ′, τουτέστιν ὁλκὰς ρκη′... τουτέστι λίτραν α′S, δραχμὰς ρμδ′. ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ μνᾶ ἄγει οὐγγίας κ′, τουτέστιν ὁλκὰς ρξ′.

---

1. γαλινοῦ cod. 8. σιταρ′ cod. 12. μετρῶν cod. 13. τῷ] τὸ cod. 14. δ᾽ ὀβολὸς] δὲ βολὸς cod. 15. ἡερατίων cod. α′ S] ἓν ἥμισυ cod. 21. χρήσιν cod. 22. post ρκη′ desunt pauca; vide fr. 64,8

αὐτοῦ. ὁ δὲ οἶνος τοῦ ἐλαίου ἐννάτου μέρος ὑπερέχει καὶ τὸ ἔννατον αὐτοῦ.

3. Πρὸς σαφήνειαν πλείονα καὶ ὡς ἐκ διαγράμματος τῶν κατὰ μέρος μέτρων σταθμὸν ὑπετάξαμεν, δήλου καθεστότος ὡς κατὰ κοινοῦ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς κατὰ τῶν στίχων τό τε ἔλαιον καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ μέλι κατηγορούμενα κεῖται.

Τὸ Ἰταλικὸν κεράμιον ἔχει	ἐλαίου λίτρας οβ′	οἴνου λίτρας π′	μέλιτος λίτρας ρη′
ὁ χοῦς	λίτρας θ′	λίτρας ι′	λίτρας ιγ′ C
ὁ ξέστης ἔχει	οὐγγίας ιη′	οὐγγίας κ′	οὐγγίας κζ′
ἡ κοτύλη	οὐγγίας θ′	οὐγγίας ι′	οὐγγίας ιγ′ C
τὸ μεγάμιστρον	οὐγγίας γ′	οὐγγίας γ′ γράμματα η′	οὐγγίας δ′ C
τὸ ὀξύβαφον	οὐλκὰς ιη′	οὐγγίας β′ γράμματα ιδ′	†οὐγγίας κγ′
ὁ κύαθος	οὐλκὰς ιβ′	οὐγγίαν α′ C γράμματα δ′	οὐγγίας β′ οὐλκὰς β′
τὸ μικρὸν μίστρον	οὐλκὰς ϛ′	γράμματα κ′	οὐλκὰς θ′

4. Ὁ δὲ Ὀριβάσιος φησὶ κατὰ Ἀδαμαντίου τὸν ξέστην τὸν Ἰταλικὸν τοῦ οἴνου μέτρῳ μὲν ἔχειν οὐγγίας κδ′, σταθμῷ δὲ λίτραν α′ οὐγγίας η′, τὸν δὲ ξέστην τοῦ μέτρου τοῦ μέλιτος ἄγειν σταθμὸν λίτρας β′ C.

---

1. rectius fr. 54, 12 3. ἐκ] ἐν cod. 8. κεράμιον ἔχει cod. habet post μέλιτος 9. λήτρ′ cod. ubique 10. ι′] Γ cum suprascr. ≃ cod. 13. οὐγγίας γ′ alterum om. cod. 15. οὐγγίας κγ′ cod.; legendum οὐγγίας γ′ οὐλκὰς γ′ 16. γράμματα ιδ′] ℞ ιβ′ rectius fr. 54, 14 20. ἀδάμαντι cod.

6. Τὸ ἑξάγιον κ̅ε̅′ κδ′.
7. Τὸ γραμμάριον κ̅ε̅′ ϛ′.
8. Ὁ ὀβολὸϲ κ̅ε̅′ γ′.
9. Ὁ θέρμοϲ κ̅ε̅′ α′ 𐅵.
10. Τὸ μύϲτρον ἑξάγια γ′.
11. Ἡ μνᾶ οὐγγίαϲ θ′.
12. Τὸ ὀξύβαφον οὐγγίαϲ β′ ἑξάγια β′.

75. Περὶ μέτρων ὑγρῶν οἴνου.

1. Τὸ κεράμιον ἄγει λίτραϲ π′. ἡ δὲ οὔρνα λίτραϲ μ′.

2. Ὁ χοῦϲ τουτέϲτι τὸ κόγγιον ἔχει λίτραϲ ι′. τὸ ἡμικόγγιον λίτραϲ ε′.

3. Ὁ ξέϲτηϲ λίτραν α′ οὐγγίαϲ η′.

4. Ἡμίνα ἢ κοτύλη οὐγγίαϲ ι′.

5. Τὸ δὲ ὀξύβαφον, ὅπερ ἐϲτὶν τέταρτον κοτύληϲ, ἄγει οὐγγίαϲ β′ 𐅵.

6. Ὁ δὲ κύαθοϲ, ὅπερ ἐϲτὶν ἕκτον κοτύληϲ, ἄγει οὐγγίαν α′ 𐅵 γράμμα α′.

7. Ἡ δὲ χύμη ἐϲτὶν κυάθου τέταρτον, ἄγει δὲ δραχμὰϲ γ′ γράμμα α′.

8. Ὁ αὐτὸϲ ϲταθμόϲ ἐϲτι καὶ ὕδατοϲ καὶ ὄξουϲ. φαϲὶ δὲ ὀμβρίου ὕδατοϲ πληρωθῆναι ἀψευδέϲτατον εἶναι τὸν ϲταθμόν.

9. Ὁ χοῦϲ ἄγει ὁλκὰϲ ψκ′
10. Τὸ κεράμιον ἄγει λίτραϲ οβ′.
11. Ἡ οὔρνα ἔχει λͅ λϛ′.
12. Τὸ κόγγιον ἔχει λͅ θ′.

---

3. Ὁ βολὸϲ cod.
8. οἶνου cod. 12. ε′] π̅ι̅ cod. 14. ἢ] ἡ cod. 17. κοτύλη cod. 22. φαϲὶ] φύϲι cod. 23. ϲταμὸν cod. 25. ante § 10 adde titulum Ἐλαίου coll. fr. 64, 20

8. Λεπτὰ καλοῦνται τὰ ἀcάρια, ἤγουν τὰ νουμία. ἑξήκοντα δὲ ἀcαρίων ὑπῆρχε τότε τὸ δηνάριον. ρ′ δηνάρια ὁ ἄργυροc. καὶ πέπραται ὁ κύριοc εἰc λ′ ἀργύρια, ἅτινα cυνάγονται ͵γ δηνάρια, γινόμενα ἐν χρυcῷ νομίcματα ρ′.

9. Τὸ τάλαντόν ἐcτιν λίτραι ρκε′.

10. Τὸ ἀccάριόν ἐcτι λεπτὰ ξ′.

11. Ἡ οὐγγία ἔχει cτατῆραc β′.

12. Ὁ cτατὴρ ἔχει δίδραμα β′.

13. Ἡ δραχμή ἐcτι τὸ η″ τῆc οὐγγίαc.

14. Ὁ κοδράντηc καλεῖται cίκλον, ἔcτι δὲ τὸ τέταρτον τῆc οὐγγίαc.

15. Τὸ δινάριον ἐcτὶν νόμιcμα ἕν.

16. Τὸ νέβελ ἐcτὶν μέτρον ξεcτῶν ρν′.

17. Τὸ cτάδιον ἔχει οὐργίαc ρ′, βήματα cμ′, πήχειc τ′, πόδαc χ′.

18. Τὸ μίλιον ἔχει cταδίουc ζ′ ϛ, οὐργύαc ͵ͱαcμ′, πήχειc ͵γ, πόδαc ͵δφ′.

78—80. *Quarta collectio, derivata ex tabulis Cleopatranis et hippiatrica.*

(Vide prol. § 85.)

78.

Ἐκ τῶν Κλεοπάτραc περὶ cταθμῶν καὶ μέτρων ἐξήγηcιc κατὰ πλάτοc πρὸc εὐχερῆ εὕρεcιν ἑκάcτηc μνᾶc καὶ λίτραc καὶ οὐγγίαc καὶ δραχμῆc καὶ γράμματοc, πόcουc ἔχουcιν ὀβολοὺc καὶ θέρμουc

2. ἑξήγια δὲ cod. 3. πέπρακται cod. 10. η″] ϛ″ cod. 11. κοδράτηc cod. ἔcτι] ἕνι cod. 13. δινάριον compendio scr. in cod. 16. τ′] υ′ fr. 16, 8 17. οὐργύαc] ουρ et suprascr. γυ′ cod. ͵αcμ′] lege ωμ′ coll. fr. 16, 10 23. τῶν] τῆc cod. 2329

καὶ κεράτια καὶ χαλκοῦς, ἐν οἷς ἡ λεπτότης τοῦ σταθμοῦ ἐν τοῖς δυναμιδίοις εὑρίσκεται λειουμένη, ἣν ὑπέταξα· μετὰ δὲ τὴν τούτων λεπτότητα καὶ ἁδρομερῶς ἑκάστου σταθμὸν ὑπέταξα, ἵνα καὶ τῷ τεύχει εὑρίσκητε τὸν ζητούμενον σταθμόν.

1. Ἡ μνᾶς ὄνομα [ἔχει] σταθμοῦ. ἔχει δὲ ℥ ιϛ', δραχμὰς ρκη', γραμμάρια δὲ τπδ', ὀβολοὺς δὲ ψξη', θέρμους δὲ ͵αρνβ', κεράτια ͵βτδ', χαλκοῦς δὲ ͵ϛρμδ', νομίσματα ϟϛ'. ἡ Ἀττικὴ μνᾶς ἔχει ℥ ιβ' S, δραχμὰς ρ', γραμμάρια τ', ὀβολοὺς χ', θέρμους ϡ', κεράτια ͵αω', χαλκοῦς δὲ ͵δω', νομίσματα οε'. ἡ Πτολεμαϊκὴ μνᾶς ἔχει ℥ ιη', δραχμὰς ρμδ', γραμμάρια υλβ', ὀβολοὺς ωξδ', θέρμους ͵ασϟϛ', κεράτια ͵βφϟβ', χαλκοῦς δὲ ͵ϛϡιβ', νομίσματα ρη'.

2. Ἡ λίτρα ἔχει ℥ ιβ', δραχμὰς ϟϛ', γραμμάρια σπη'.

3. Ἡ ℥ ἔχει δραχμὰς η', γραμμάρια κδ', ὀβολοὺς μη', θέρμους οβ', κεράτια ρμδ', χαλκοῦς τπδ', νομίσματα ϛ'. καλεῖται δὲ ἡ ℥ τετρασάριον Ἰταλικόν.

4. Ἡ δραχμὴ ἔχει γραμμάρια γ', ὀβολοὺς ϛ', θέρμους θ', κεράτια ιη', χαλκοῦς μη', νομίσματος ω″ καὶ ιβ″. καὶ τὸ Ἰταλικὸν δηνάριον ἔχει δραχμὴν α'. ἡ δραχμὴ δὲ καὶ ἄλλη ὁμώνυμος καλεῖται ἡ Αἰγυπτιακή, ἥτις ἕκτον μέρος ἐστὶ τῆς Ἀττικῆς, ἄγουσα ὀβολὸν α'.

---

1. κερατ' cod. 2275 3. δὲ om. cod. 2329 4. ἀδρομερῶς cod. 2275 ἕκαστον cod. 2329 5. εὑρίσκηται cod. 2275 7. ὀψολοὺς cod. (scilicet 2275, nam alter post vers. 6 non collatus) 8. κεράτια ͵βτδ'] >> ͵βδ' cod. 10. κεράτια] notam Ч bis habet codex et hic et infra ubique 13. ͵ασϟϛ'] ͵αϟϛ' cod. 21. νομίσματος] ν̊ cod. ω″] ω dilatatum oblique positum cum ″ habet cod.

5. Τὸ γραμμάριον ἔχει ὀβολοὺς β', θέρμους γ', κεράτια ϛ', χαλκοῦς ιϛ'.

6. Ὁ ὀβολὸς ἔχει θέρμον α' S, κεράτια γ', χαλκοῦς η'.

7. Τὸ ἡμιβόλιον ἔχει κεράτια α' S, χαλκοῦς δ'.

8. Ὁ θέρμος ἔχει κεράτια β', χαλκοὺς γ', Ἀττικὸν δὲ ἡμιοβόλιον ἔχει τέσσαρα πέμπτα.

9. Τὸ κεράτιον ἔχει Ἀττικοὺς χαλκοῦς β'. καὶ ὁ χαλκὸς β' πέμπτα.

10. Ὁ χαλκὸς ἔχει ἡμιοβολίου τὸ δ''· ὥστε τοὺς δ' χαλκοῦς ἄγειν ἡμιοβόλιον.

11. Ὁ στατὴρ ἔχει δραχμὰς δ', νομίσματα γ'· καλοῦσι δὲ αὐτὸ τετράδραχμον.

12. Τὸ δίδραχμον ἄγει νόμισμα α' S, κεράτια λϛ'. καὶ τὸ διπλοῦν δίδραχμον ὁμοίως ἄγει δραχμὰς δ', νομίσματα γ'. καὶ τὸ βασιλικὸν κάρυον ὁμοίως ἄγει κοτύλας δ'.

13. Ἡ χίμη ἡ μεγάλη ἔχει ⟨ο γ'. καὶ ἡ μικρὰ χίμη ἔχει ⟨ο β.

14. Τὸ ἀσάριον ἔχει ⟨ο β'.

15. Τὸ κοχλιάριον ἔχει . . . .

16. Ὁ κύαθος ⟨ο ι', Ϝ δὲ α' δ'', γραμμάρια λ', ὀβολοὺς ξ', θέρμους ϙ', κεράτια δὲ ρπ', χαλκοῦς δὲ υπ', νομίσματα ζ' S.

17. Τὸ τάλαντον ἄγει λίτρας ρκε', νομίσματα ͵θ.

18. Ἔστι δὲ ὁ κύαθος $\overset{o}{\kappa}$ τὸ ϛ''. ἡ $\overset{o}{\kappa}$ μέτρῳ μὲν ἔχει κυάθους ϛ', σταθμῷ δὲ ⟨ο ⟨ο ξ'. ἄγουσιν Ϝ ζ' S, γραμμάρια δὲ ρπ', ὀβολοὺς τξ', θέρμα φμ', κεράτια δὲ ͵απ', χαλκοῦς ͵βωπ', νομίσματα με'.

---

8. κεράτιον] eam notam quam ad p. 254 v. 10 exhibui semel habet cod. 21. adde ⟨ο α' ex fr. 60, 19 26. $\overset{o}{\kappa}$] ⟨ο codex utroque loco 29. ͵βωπ'] ͵βπ' cod.

19. Τὸ τριβλίον τὸ αὐτὸ μέτρον χωρεῖ τῇ κ̊, ἔχει γὰρ μέτρῳ μὲν κυάθους ϛ', σταθμῷ δὲ ℥ ξ'.

20. Ὁ ξέστης ὁ Ἀλεξανδρείτης [ἔχει ,ϛβ'] μέτρον μὲν ἔχει κ̊ β', σταθμῷ δὲ ℥ ℥ ρκ'. καλεῖται δὲ παρ' Αἰγυπτίοις ὁ ξέστης ἰνίον.

21. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει κ̊ δ'', κύαθον α' S, σταθμῷ δὲ ℥ ℥ ιε'.

22. Κόγχη ἡ μεγάλη τὸ αὐτὸ μέτρον σώζει τῷ ὀξυβάφῳ· ἔχει γὰρ μέτρον μὲν κύαθον α' S, σταθμῷ δὲ ℥ ιε', ἡ δὲ ἐλάττων κόγχη ἡμικύαθον, σταθμῷ δὲ ℥ ε'.

23. Ὁ κύαθος ἔχει δραχ . . . κ̊ τὸ ϛ''.

24. Ταῦτα ἀπὸ τῶν γεωργικῶν.

79.

1. Ἡ μνᾶς ἔχει Γ̊ ιϛ', νομίσματα ϙϛ'. ἡ Ἀττικὴ μνᾶς ἔχει Γ̊ ιβ' S, νομίσματα οε'. ἡ Ῥωμαϊκὴ Γ̊ κ'. ἡ Πτολεμαϊκὴ Γ̊ ιη', νομίσματα ρη'.

2. Ὁ χαλκοῦς δὲ ε'' Ἀττικοῦ ἡμιοβολίου. †καὶ ἡμιοβολίου τὸ δ'' πέμπτον τὸ ϛ'' ἔχει Ἀττικοῦ β χαλκοῦ καὶ χαλκ.. β' πέμπτα. [καὶ τὸ διπλούνδιον ὁμοίως ἄγει δραχμὰς δ'.]

3. Ἡ Γ̊ ἔχει ℥ η'. ἡ ℥ ἔχει Γ̊ τὸ †δ''... ὀξύβαφα β'. τὸ δὲ ὀξύβαφον κυάθους γ'.

4. Ὁ κύαθος ἔχει μύστρα μικρὰ β'.

5. Τὸ κοχλιάριον δὲ μύστρου τὸ S.

6. Τὸ δὲ ὀξύβαφον ποιεῖ Γ̊ ϛ'.

---

1. κ̊] ℥ cod. 3. ἀλεξανδρει et in fine suprascr. τ cod. 4. κ̊] ℥ cod. 5. ἡνίον cod. 6. κ̊ δ''] ℥ δ' cod. σταθμῷ] ϛ cum nota compendii cod., item 9 8. τῷ αὐτῷ μέτρῳ cod. 11. δραχ cum obscuro compendio cod.; voluit δραχμὰς ι' κ̊] ℥ cod.

21. ante ὀξύβαφα desunt nonnulla; vide fr. 62

8. Λεπτὰ καλοῦνται τὰ ἀcάρια, ἤγουν τὰ νουμία. ἑξήκοντα δὲ ἀcαρίων ὑπῆρχε τότε τὸ δηνάριον. ρ′ δηνάρια ὁ ἄργυρος. καὶ πέπραται ὁ κύριος εἰς λ′ ἀργύρια, ἅτινα cυνάγονται ͵γ δηνάρια, γινόμενα ἐν χρυσῷ νομίσματα ρ′.

9. Τὸ τάλαντόν ἐστιν λίτραι ρκε′.

10. Τὸ ἀσσάριόν ἐστι λεπτὰ ξ′.

11. Ἡ οὐγγία ἔχει στατῆρας β′.

12. Ὁ στατὴρ ἔχει δίδραμα β′.

13. Ἡ δραχμή ἐστι τὸ η″ τῆς οὐγγίας.

14. Ὁ κοδράντης καλεῖται σίκλον, ἔστι δὲ τὸ τέταρτον τῆς οὐγγίας.

15. Τὸ δινάριον ἐστὶν νόμισμα ἕν.

16. Τὸ νέβελ ἐστὶν μέτρον ξεστῶν ρν′.

17. Τὸ στάδιον ἔχει οὐργίας ρ′, βήματα σμ′, πήχεις τ′, πόδας χ′.

18. Τὸ μίλιον ἔχει σταδίους ζ′ ϛ, οὐργύας ͵ασμ′, πήχεις ͵γ, πόδας ͵δφ′.

78—80. *Quarta collectio, derivata ex tabulis Cleopatranis et hippiatrica.*

(Vide prol. § 85.)

78.

Ἐκ τῶν Κλεοπάτρας περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων ἐξήγησις κατὰ πλάτος πρὸς εὐχερῆ εὕρεσιν ἑκάστης μνᾶς καὶ λίτρας καὶ οὐγγίας καὶ δραχμῆς καὶ γράμματος, πόσους ἔχουσιν ὀβολοὺς καὶ θέρμους

2. ἑξήγια δὲ cod. 3. πέπρακται cod. 10. η″] ϛ̆′ cod. 11. κοδράτης cod. ἔστι] ἔνι cod. 13. δινάριον compendio scr. in cod. 16. τ′] υ′ fr. 16, 8 17. οὐργύας] ουρ et suprascr. γυ′ cod. ͵ασμ′] lege ωμ′ coll. fr. 16, 10 23. τῶν] τῆς cod. 2329

δὴ κογγία λέγουσι, κάβους δὲ ἡμεῖς. ὁ δὲ χοῦς χωρεῖ ξέστας ϛ´, ὡς τὸν ἀμφορέα εἶναι ξεστῶν μη´.

2. Ὁ δὲ Ἀντιοχικὸς μετρητὴς τοῦ Ἰταλικοῦ ἐστι διπλάσιος καὶ 𐅵.

3. Ὁ ξέστης διαιρεῖται εἰς κοτύλας δύο· ἡ κοτύλη εἰς ὀξύβαφα β´· τὸ ὀξύβαφον εἰς κυάθους γ´· ὁ κύαθος εἰς μύστρια δ´, ἃ δὴ λίστρια ὀνομάζουσιν· ὁ μύστρος ἤτοι τὸ λίστριον εἰς κοχλιάρια δύο. ὁ ξέστης ἀναλύεται εἰς κοχλιάρια Ϙϛ´. καὶ τὰ ἐλαιρὰ παραπλησίως, πλὴν ὅτι ἀπὸ τοῦ καλουμένου κεντηναρίου τὴν ἀρχὴν ἔχει· ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς ἐλαιρὸς †δυνατὰ ἔχων† ιϛ´. * * καὶ καλεῖται ὁ μόδιος ἑκτεύς.

4. Ὁ μόδιος ἔχει ἡμίεκτα δύο· τὸ ἡμίεκτον χοίνικας δ´. ὁ χοῖνιξ ξέστας β´· ὡς τὸν μόδιον εἶναι ξεστῶν ιϛ´. καὶ τὰ λεπτὰ δὲ μέτρα τῶν ξηρῶν ὁμοίως τοῖς τῶν ὑγρῶν.

5. Ὁ Πτολομαϊκὸς δὲ μέδιμνος ἡμιόλιός ἐστι τοῦ Ἀττικοῦ καὶ συνέστηκεν ἐξ ἀρταβῶν μὲν τῶν παλαιῶν β´. ἦν γὰρ ἡ ἀρτάβη μοδίων δ´ 𐅵. νῦν δὲ διὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν χρῆσιν ἡ ἀρτάβη χρηματίζει γ´ γ´´.

6. Ὁ κόρος ὁ Φοινικικὸς καλούμενος σάτων ἐστὶ λ´. τὸ σάτον μόδιος α´ 𐅵.

---

1. δὴ] δὲ M, μὲν N 2. ξεστῶν] ξε variis compendiis scr. in PᵇVM (puto etiam in N), ξεστὰς *Ma* 3. 4. τοῦ Ἰταλικοῦ et διπλάσιος καὶ 𐅵 non satis perspicue scr. in V 5. κοτύλους β´ Pᵇ 6. β´] δύο N 7. ὁ μύστριον N 8. β´ Pᵇ 9. ἐλαιρὰ etc.] v. praef. 10. κεντιναρίου Pᵇ, μὲν τιναρίου VM 11. ἀρχὴν] ἀρὰν N ἐλαιρὸς] αἰλερὸς Pᵇ 12. ὁ μόδιος ἑκτεύς] ὁ μοεκτεὺς VM, ὁμυεκτεύς N, ὁμοευκταῖς Pᵇ 14. εἶναι τὸν μόδιον N ξεστὰς *Ma* 15. ξηρῶν] ξυρῶν PᵇVM 17. πτολομαϊκος Pᵇ, πτολεμαϊκὸς rell. 18. ἀρτύβων VM 19. μοδίων] μοδ. VM, μόδια Pᵇ 21. Φοινικὸς libri 22. μόδιος α´𐅵] μοδ. τὸ 𐅵´´ libri

5. Τὸ γραμμάριον ἔχει ὀβολοὺς β', θέρμους γ', κεράτια ϛ', χαλκοῦς ιϛ'.

6. Ὁ ὀβολὸς ἔχει θέρμον α' S, κεράτια γ', χαλκοῦς η'.

7. Τὸ ἡμιβόλιον ἔχει κεράτια α' S, χαλκοῦς δ'.

8. Ὁ θέρμος ἔχει κεράτια β', χαλκοὺς γ', Ἀττικὸν δὲ ἡμιοβόλιον ἔχει τέσσαρα πέμπτα.

9. Τὸ κεράτιον ἔχει Ἀττικοὺς χαλκοῦς β'. καὶ ὁ χαλκὸς β' πέμπτα.

10. Ὁ χαλκὸς ἔχει ἡμιοβολίου τὸ δ''· ὥστε τοὺς δ' χαλκοῦς ἄγειν ἡμιοβόλιον.

11. Ὁ στατὴρ ἔχει δραχμὰς δ', νομίσματα γ'· καλοῦσι δὲ αὐτὸ τετράδραχμον.

12. Τὸ δίδραχμον ἄγει νόμισμα α' S, κεράτια λϛ'. καὶ τὸ διπλοῦν δίδραχμον ὁμοίως ἄγει δραχμὰς δ', νομίσματα γ'. καὶ τὸ βασιλικὸν κάρυον ὁμοίως ἄγει κοτύλας δ'.

13. Ἡ χίμη ἡ μεγάλη ἔχει <ο γ'. καὶ ἡ μικρὰ χίμη ἔχει <ο β.

14. Τὸ ἀσάριον ἔχει <ο β'.

15. Τὸ κοχλιάριον ἔχει ....

16. Ὁ κύαθος <ο ι', F δὲ α' δ'', γραμμάρια λ', ὀβολοὺς ξ', θέρμους Ϙ', κεράτια δὲ ρπ', χαλκοῦς δὲ υπ', νομίσματα ζ' S.

17. Τὸ τάλαντον ἄγει λίτρας ρκε', νομίσματα ͵θ.

18. Ἔστι δὲ ὁ κύαθος ᴷ̊ τὸ ϛ''. ἡ ᴷ̊ μέτρῳ μὲν ἔχει κυάθους ϛ', σταθμῷ δὲ <ο <ο ξ'. ἄγουσιν F ζ' S, γραμμάρια δὲ ρπ', ὀβολοὺς τξ', θέρμα φμ', κεράτια δὲ ͵απ', χαλκοῦς ͵βωπ', νομίσματα με'.

---

8. κεράτιον] eam notam quam ad p. 254 v. 10 exhibui semel habet cod. 21. adde <ο α' ex fr. 60, 19 26. ᴷ̊] <ο codex utroque loco 29. ͵βωπ'] ͵βπ' cod.

19. Τὸ τριβλίον τὸ αὐτὸ μέτρον χωρεῖ τῇ ⁰κ, ἔχει γὰρ μέτρῳ μὲν κυάθους ς′, σταθμῷ δὲ ℥ ξ′.

20. Ὁ ξέστης ὁ Ἀλεξανδρείτης [ἔχει ,ϛβ′] μέτρον μὲν ἔχει ⁰κ β′, σταθμῷ δὲ ℥ ℥ ρκ′. καλεῖται δὲ παρ' Αἰγυπτίοις ὁ ξέστης ἱνίον.

21. Τὸ ὀξύβαφον ἔχει ⁰κ δ″, κύαθον α′ S, σταθμῷ δὲ ℥ ℥ ιε′.

22. Κόγχη ἡ μεγάλη τὸ αὐτὸ μέτρον σώζει τῷ ὀξυβάφῳ· ἔχει γὰρ μέτρον μὲν κύαθον α′ S, σταθμῷ δὲ ℥ ιε′, ἡ δὲ ἐλάττων κόγχη ἡμικύαθον, σταθμῷ δὲ ℥ ε′.

23. Ὁ κύαθος ἔχει δραχ ... ⁰κ τὸ ς″.

24. Ταῦτα ἀπὸ τῶν γεωργικῶν.

79.

1. Ἡ μνᾶς ἔχει 𐅻 ις′, νομίσματα ϙς′. ἡ Ἀττικὴ μνᾶς ἔχει 𐅻 ιβ′ S, νομίσματα οε′. ἡ Ῥωμαϊκὴ 𐅻 κ′. ἡ Πτολεμαϊκὴ 𐅻 ιη′, νομίσματα ρη′.

2. Ὁ χαλκοῦς δὲ ε″ Ἀττικοῦ ἡμιοβολίου. †καὶ ἡμιοβολίου τὸ δ″ πέμπτον τὸ ς″ ἔχει Ἀττικοῦ β χαλκοῦ καὶ χαλκ.. β′ πέμπτα. [καὶ τὸ διπλούνδιον ὁμοίως ἄγει δραχμὰς δ′.]

3. Ἡ 𐅻 ἔχει ℥ η′. ἡ ℥ ἔχει 𐅻 τὸ †δ″... ὀξύβαφα β′. τὸ δὲ ὀξύβαφον κυάθους γ′.

4. Ὁ κύαθος ἔχει μύστρα μικρὰ β′.

5. Τὸ κοχλιάριον δὲ μύστρου τὸ S.

6. Τὸ δὲ ὀξύβαφον ποιεῖ 𐅻 ς′.

---

1. ⁰κ] ℥ cod. 3. ἀλεξανδρει et in fine suprascr. τ cod. 4. ⁰κ] ℥ cod. 5. ἡνίον cod. 6. ⁰κ δ″] ℥ δ′ cod. σταθμῷ] ς cum nota compendii cod., item 9 8. τῷ αὐτῷ μέτρῳ cod. 11. δραχ cum obscuro compendio cod.; voluit δραχμὰς ι′ ⁰κ] ℥ cod.

21. ante ὀξύβαφα desunt nonnulla; vide fr. 62

7. Ὁ κύαθοϲ ποιεῖ F β΄.

8. Τὸ μύϲτρον ποιεῖ F τὸ S.

9. Τὸ δὲ μύϲτρον κοχλιάρια β΄· ὡϲ εἶναι τὸ κοχλιάριον F δ΄΄.

10. Ἡ μνᾶϲ ἔχει F ιε΄, ὁλκὰϲ ριβ΄ S. †καὶ ἔχει ὁλκὰϲ Ϙ΄.

11. Τὸ δηνάριον ἔχει γράμματα δ΄.

80.

1. Ὁ κοδράντηϲ ἐϲτὶ τὸ δ΄΄ τῆϲ F.

2. Ἡ ἀρτάβη ἔχει Λ οβ΄.

3. Μέτρον ϲεμιδάλεωϲ ποιοῦν ἀρτάβην μίαν.

4. Νέβελ οἴνου Λ τ΄.

5. Καμψάκηϲ ἐϲτὶ Λ κδ΄, ξέϲται ιβ΄.

6. Τὰ λ΄ ἀργύρια γίνονται νομίϲματα τ΄. τὸ γὰρ ἀργύριον ἔχει νομίϲματα ι΄ Λ δ΄ F β΄· ἅπερ ἔλαβεν ὁ Ἰούδαϲ.

7. Τὸ ϲάτον ἐϲτὶ μόδιοϲ †κούμουλοϲ. ϲάτα γ΄ μόδιοι γ΄.

81. *Fragmentum* Περὶ μέτρων *inter Heronianas reliquias servatum.*

(Vide prol. § 86.)

Περὶ μέτρων.

1. Ὁ ἀμφορεὺϲ παρ᾽ ἐνίοιϲ λέγεται μετρητήϲ. ἔχει οὖν ἡμιαμφόρια δύο, ἃ καλοῦϲί τινεϲ κάδουϲ, Ῥωμαῖοι δὲ οὔρναϲ· βρόχουϲ δὲ ἔχει δ΄, χόαϲ η΄, οὓϲ

5. καὶ] lege λίτρα 10. librae compendium in cod. paullo aliter ita scriptum, ut transversa lineola eodem calami ductu ad Λ affixa sit 12. νεβελ sine accentu cod. 17. lege κουμουλᾶτοϲ coll. fr. 84,7 24. δύο] β΄ Pb 25. βρούχυϲ V χόαϲ η΄ usque ad ὁ δὲ om. Pb

δὴ κογγία λέγουσι, κάβους δὲ ἡμεῖς. ὁ δὲ χοῦς χωρεῖ ξέστας ς', ὡς τὸν ἀμφορέα εἶναι ξεστῶν μη'.

2. Ὁ δὲ Ἀντιοχικὸς μετρητὴς τοῦ Ἰταλικοῦ ἐστι διπλάσιος καὶ S.

3. Ὁ ξέστης διαιρεῖται εἰς κοτύλας δύο· ἡ κοτύλη εἰς ὀξύβαφα β'· τὸ ὀξύβαφον εἰς κυάθους γ'· ὁ κύαθος εἰς μύστρια δ', ἃ δὴ λίστρια ὀνομάζουσιν· ὁ μύστρος ἤτοι τὸ λίστριον εἰς κοχλιάρια δύο. ὁ ξέστης ἀναλύεται εἰς κοχλιάρια ϙς'. καὶ τὰ ἐλαιρὰ παραπλησίως, πλὴν ὅτι ἀπὸ τοῦ καλουμένου κεντηναρίου τὴν ἀρχὴν ἔχει· ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς ἐλαιρὸς †δυνατὰ ἔχων† ις'. * * καὶ καλεῖται ὁ μόδιος ἑκτεύς.

4. Ὁ μόδιος ἔχει ἡμίεκτα δύο· τὸ ἡμίεκτον χοίνικας δ'. ὁ χοῖνιξ ξέστας β'· ὡς τὸν μόδιον εἶναι ξεστῶν ις'. καὶ τὰ λεπτὰ δὲ μέτρα τῶν ξηρῶν ὁμοίως τοῖς τῶν ὑγρῶν.

5. Ὁ Πτολομαϊκὸς δὲ μέδιμνος ἡμιόλιός ἐστι τοῦ Ἀττικοῦ καὶ συνέστηκεν ἐξ ἀρταβῶν μὲν τῶν παλαιῶν β'. ἦν γὰρ ἡ ἀρτάβη μοδίων δ' S. νῦν δὲ διὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν χρῆσιν ἡ ἀρτάβη χρηματίζει γ' γ''.

6. Ὁ κόρος ὁ Φοινικικὸς καλούμενος σάτων ἐστὶ λ'. τὸ σάτον μόδιος α' S.

---

1. δὴ] δὲ M, μὲν N 2. ξεστῶν] ξε variis compendiis scr. in PᵇVM (puto etiam in N), ξεστὰς *Ma* 3. 4. τοῦ Ἰταλικοῦ et διπλάσιος καὶ S non satis perspicue scr. in V 5. κοτύλους β' Pᵇ 6. β'] δύο N 7. ὁ μύστριον N 8. β' Pᵇ 9. ἐλαιρὰ etc.] v. praef. 10. κεντιναρίου Pᵇ, μὲν τιναρίου VM 11. ἀρχὴν] ἀρὰν N ἐλαιρὸς] αἰλερὸς Pᵇ 12. ὁ μόδιος ἑκτεύς] ὁ μοεκτεὺς VM, ὀμυεκτεύς N, ὀμοευκταῖς Pᵇ 14. εἶναι τὸν μόδιον N ξεστὰς *Ma* 15. ξηρῶν] ξυρῶν PᵇVM 17. πτολομαϊκος Pᵇ, πτολεμαϊκὸς rell. 18. ἀρτύβων VM 19. μοδίων] μοδ. VM, μόδια Pᵇ 21. Φοινικὸς libri 22. μόδιος α'S] μοδ. τὸ S'' libri

15. Τρία μέτρα σεμιδάλεως, ἃ τοῖς ἀγγέλοις Ἀβραὰμ τῇ Σάρρᾳ ἑτοιμάζειν προσέταττεν, ἐξ ὧν μέτρων ἐγκρυφίαν ἄρτου γενέσθαι ἐνετείλατο. ταῦτα δὲ τὰ μέτρα ἕκαστον γόμορ ἐχώρει.

16. Τὸ δὲ γόμορ δέκατον ἦν τοῦ μεγάλου μέτρου, τουτέστι τῆς ἀρτάβης, ὃ γίνεται ἑπτὰ ξέσται καὶ πέμπτον.

17. Τρία κανᾶ χονδριτῶν, ἔνθα εἰώθασι τότε ἀποτίθεσθαι τοὺς χονδρίτας. ἔστι δὲ εἶδος ἄρτου εἰς δύο τεμνομένου.

18. Νέβελ οἴνου, ὅπερ ἐστὶ μέτρον ξεστῶν ρν΄.

19. Τὸ σάτον νϛ΄ ξεστῶν ὑπάρχει.

20. Ἀλάβαστρον μύρου βικίον μέν ἐστιν ὑέλινον χωροῦν λίτραν ἐλαίου. τὸ δὲ μέτρον ἐστὶ ξέστου τὸ ἥμισυ. ἀλάβαστρον δὲ κέκληται διὰ τὸ εὔθρυπτον.

21. Καμψάκης ὕδατος ιβ΄ ξεστῶν ὕδατός ἐστι τὸ μέτρον. ὁ δὲ τῷ Ἠλίᾳ ἑτοιμασθεὶς καμψάκης τεσσάρων ἐστὶ ξεστῶν.

22. Ἔστι τι μέτρον κοτύλη. ἥμισυ ξέστου ὑπάρχει. κέκληται δὲ κοτύλη ἀπὸ τοῦ τὸν ξέστην εἰς δύο κόπτεσθαι.

23. Κύαθός ἐστιν ἕκτον ξέστου. μεθεκὼθ δὲ λέγει τοὺς κυάθους ἡ γραφή· τὰ δὲ μασμαρὼθ λέγει τοὺς διυλιστῆρας, οὓς καὶ ἠθμοὺς καλοῦμεν. τῷ αὐτῷ δὲ ὀνόματι ἀμφότεροι κέχρηνται, ἐπεὶ καὶ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχουσι.

24. Τρυβλίον ὀψόβαφόν ἐστι τὴν πλάσιν ἤτοι παροψίς, ἥμισυ δὲ ξέστου τὸ μέτρον ἔχει.

---

3. ἐγκρυφίας ἄρτους coni. *Pet* in marg. 4. et 5. γόμον vulgo 6. ξέστων vulgo 8. post κανᾶ notam lacunae ponit *LeM* 14. ἐλαίου corr. *Pet* in marg., ἔλαιον vulgo 16. Καμψάκις *LeM* 19. τι] τὸ vulgo 22. μεδεκὼθ *LeM*

3. Ὀνόματα γάρ εἰσι μέτρων τάδε· λεθέκ, γόμορ, βάθος, σάτον, μόδιος, κάβος, χοῖνιξ, ὑφή [σεμιδάλεως], δρὰξ ἀλεύρου, ἀρτάβη, τρία μέτρα σεμιδάλεως, τρία κανᾶ χονδριτῶν, νέβελ οἴνου, κόλλαθον, ἀλάβαστρον μύρου, καμψάκης ὕδατος, κοτύλη ἐλαίου, κύαθος, μετρητὴς οἴνου, μετρητὴς ἐλαίου, τρυβλίον, ξέστης, ἀμφορεύς, ἀπόρρυμα, σαβιθά, ἴν, χοῦς, στάμνος χρυσῆ ἐν ᾗ ἀπέκειτο τὸ μάννα, μάρης, κύπρος, κογγιάριον.

4. Εἴληπται τοίνυν ὁ κόρος ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου, ὅς καλεῖται χόρ. εἰσὶ δὲ μόδιοι λ΄. χὸρ δὲ λέγεται ἀπὸ τοῦ βουνοῦ ὑποθέσεως. χορία γὰρ καλεῖται βουνός. βουνισθέντες δὲ καὶ οἱ τριάκοντα μόδιοι ποιοῦσι φορτίον καμήλου.

5. Λεθὲκ δὲ ὡς ἐν τῷ Ὡσηὲ τῷ προφήτῃ εἴρηται,
178 ὅτι ἐμισθωσάμην ἐμαυτῷ λεθὲκ κριθῶν. ἐν ἀντιγράφοις δὲ γόμορ κριθῶν τὸ αὐτό ἐστι. δέκα γὰρ καὶ πέντε μόδιοι σημαίνονται οὗτοι. λεθὲκ δὲ κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων φωνὴν κέκληται, ὅ ἐστιν ἔπαρμα, ἀπὸ τοῦ δύνασθαι τῷ νεανίᾳ ἐπαρθῆναι τοὺς δέκα πέντε μοδίους καὶ ἐπιτεθῆναι τῷ ὄνῳ.

6. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τὸ γόμορ καλεῖται. δύο δέ εἰσι γόμορ, μέγα καὶ μικρόν· ὧν τὸ μέγα ἰσόμετρόν ἐστι τῷ λεθὲκ δέκα πέντε καὶ αὐτὸ ὂν μοδίων, τὸ δὲ μικρὸν δώδεκα.

6[b]. Βάθος. καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου παρῆκται συνωνύμως τῷ ἐλαιοτριβείῳ κα-

---

2. βάτος *Pet*, βάδος *LeM* κάβος correxi (v. praef.), κάμος *LeM*, κόμος *Pet* (conf. cod. Vindob. prol. § 89) χοῖνιξ] φοῖνιξ *Pet* 3. ἀρτάμη *LeM* 7. ἀμφορεύς] φορεὺς *LeM* 8. κύμπρος *LeM* 12. χαρία *Pet* 15. λεδὲκ *Pet* 17. εἰσί vulgo 21. ἐπιτεθεῖναι vulgo 25. 26. δώδεκα βάθου. καὶ τοῦτο etc. vulgo

λούμενον βίθ. βάθος γὰρ ἑρμηνεύεται ἐλαιοτριβεῖον, ἔστι δὲ ξεστῶν πεντήκοντα. τὸ δὲ μέτρον ἐστὶ τῆς τοῦ ἐλαιοτριβείου ἐργασίας.

7. Μνασὶς ἢ μέδιμνος οἶμαι ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσης παρήχθησαν. τὸ γὰρ μεδιοὺμ μέσον ἑρμηνεύεται ἐν αὐτῇ τῇ γλώσσῃ. μανασὴς τοίνυν παρὰ Κυπρίοις μετρεῖται καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν. εἰσὶ δὲ δέκα μόδιοι σίτου ἢ κριθῶν εἰς τὸν τῶν δέκα καὶ ἑπτὰ ξεστῶν παρὰ Κυπρίοις μόδιον. μέδιμνος δὲ παρ' αὐτοῖς τοῖς Κυπρίοις διάφορος. τὸν γὰρ μέδιμνον Σαλαμίνιοι εἴτουν Κωνστάντιοι ἐκ πέντε μοδίων ἔχουσι, Πάφιοι δὲ καὶ Σικελοὶ τεσσάρων ἡμίσεος μοδίων αὐτὸν μετροῦσιν.

8. Σάτον καλεῖται ἐξ αὐτῆς τῆς Ἑβραΐδος διαληφθέν, θηλυκῶς δὲ ἐκφωνούμενον. ἐν δὲ τῇ Ἑλληνίδι οὐδετέρως· σάτον γὰρ λέγεται καὶ οὐχὶ σάτος. ἔστι δὲ μόδιος ὑπέργομος ὥστε πληροῦσθαι μὲν τὸν μόδιον, δεῖν δὲ ἔτι ὑπεργίνεσθαι τὸ τέταρτον τοῦ μοδίου. κέκληται δὲ σάτα κατὰ τὴν αὐτὴν διάλεκτον ἐκφωνούμενον λῆψις καὶ ἄρσις, ἀπὸ τοῦ τὸν μετροῦντα ἕξει τινὶ τὸ μέτρον λαμβάνειν τε καὶ κουφίζειν.

9. Τοῦ δὲ μοδίου τὸ ὄνομα διὰ πολλῆς ἀκριβείας ὑπὸ τῶν Ἑβραίων εὑρέθη εἴκοσι δύο ξεστῶν ὑπάρχον· οὐχ ἁπλῶς δὲ οὐδ' ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ πολλὴν ἀκρίβειαν. ὁ γὰρ δίκαιος μόδιος, καθὼς εἴωθεν ὁ νόμος λέγειν, κατὰ τὸ μέτρον τὸ ἅγιον ἐμετρήθη. τὸ δὲ ἅγιον μέτρον οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὰ κβ' ἔργα, ἃ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἓξ ἡμέραις τῆς ἑβδομάδος.

* * *

1. βάθος corr. *Pet* in marg., βάδου vulgo 3. ἐλαιοτρίπτου ἐργασίας *Pet*, ἐλαίο . . . γασίας *LeM* 7. δὲ δέκα] δὲ καὶ vulgo (conf. fr. 84, 5) 8. τὸν] *illum* versio Latina, τὴν vulgo 12. ἥμισυ vulgo 18. δεῖν δὲ ἔτι correxi ex vulgato διὰ δὲ τοῦ

χουτρά· ἔϲτι δὲ ὁ ϲτατὴρ C μὲν Ϝ, δύο δὲ δίδραγμα, ἃ καλεῖται ἐπικεφάλαια, κατὰ δὲ Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον καπίτιον· καποὺτ γὰρ τὴν κεφαλὴν καλοῦϲιν. ἔϲτι δὲ τὸ δίδραγμον δύο δράγμαι.

5. Cίκλον ἀπὸ τῆϲ ϲεκὲλ Ἑβραΐδοϲ, ὅ ἐϲτι ῥοπή. ἔχει δὲ δύο τὰ λεπτὰ καλούμενα, ἅ εἰϲι δράγμαι δύο.

6. Δύο δὲ δίδραγμά εἰϲι δύο ϲίκλοι κατὰ τὸ ϲίκλον τὸ ἅγιον, οἳ ποιοῦϲι ϲτατῆρα ἕνα.

7. Ὁ ϲτατὴρ ἢ ὁλκὴ β′ διδράγμων ἀποτελεῖ μέτρον.

8. * καλεῖται δὲ κοδράντηϲ [τὸ ϲίκλον γάρ, τουτέϲτιν α′ C ἐξάγιον]· ἑρμηνεύεται δὲ ἐκ τῆϲ Ἑβραΐδοϲ κοδράντηϲ ἤγουν ἀπόδεϲμοϲ.

9. Αὐτὸ δὲ ϲίκλον δ″ μὲν τῆϲ Ϝ ἐϲτίν, C δὲ τοῦ ϲτατῆροϲ. δύο δὲ δράχμαϲ ἔχει· η″ γὰρ τῆϲ Ϝ ἐϲτὶν ἡ δράγμη. καλεῖται δὲ ἡ δράχμη καὶ ὁλκή.

10. Ἡ θρὶξ δὲ τοῦ κουρεύματοϲ τοῦ Ἀβεϲϲαλὼμ ἦν ὁλκῆϲ ϲίκλων ρκε′· ὅ ἐϲτιν Ϝ λα′ καὶ ϲίκλου α′ ἢ β′ C λιτρῶν . . . καὶ ϲίκλου ἑνόϲ.

11. Ὀβολόϲ. τοῦτο ὄγδοόν ἐϲτι τῆϲ Ϝ ἀπὸ ϲιδήρου πεποιημένον. βέλοϲ δὲ τοῦτο ἦν· πρὸ γὰρ τῆϲ Χριϲτοῦ παρουϲίαϲ διὰ τὸ ἐν πολέμῳ ϲυγκεῖϲθαι τὴν

---

3. καπίτιων P^i 6. τὰ om. *Sa* εἰϲὶν P^i (item 7) δραχμαὶ *Sa* 7. δίδραχμα *Sa* 9. ἡ ὅλκη P^i, τῇ ὁλκῇ *Sa* διδράχμων *Sa* 11. *] lacuna in P^i, ϲίκλον *Sa* τὸ ϲίκλον usque ad ἐξάγιον uncis interclusa sunt in P^i, atque in margine haec adscripta: ‘ϲίκλον δίδραγμον κοδράντηϲ κατὰ ϲταθμὸν τὸ αὐτὸ γίνεται τουτέϲτιν α′ C ἐξαγ.’; eadem om. *Sa* 13. post ἀπόδεϲμοϲ add. *Sa*: δύο δὲ δραχμὰϲ εἶχε 16. ὅλκη P^i (at recte ὁλκὴν idem p. 269 v. 4) 18. ϲίκλου] ϲίκλον P^i ἢ] ε obliquum P^i 19. post λιτρῶν adde καὶ οὐγγίαϲ μιᾶϲ 21. πεποιημένοϲ *Sa*

ζωὴν αὐτῶν χρείαν εἶχον πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, καὶ διὰ τῶν τοιούτων τὰς διοικήσεις ἐποιοῦντο, ἑκάστου ε΄ βέλη καὶ ι΄ καὶ ἄρτον ἀγοράζοντος ἤ τι ἄλλο. ἔστι δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὴν ὁλκὴν η΄΄ τῆς 𐅻. ἦν δὲ καὶ ἕτερος ὀβολὸς ἐξ ἀργύρου τυπτόμενον νόμισμα, ὃ ἦν λεπτότατον, ὀγδοηκοστὸν δὲ τῆς 𐅻. τὸ δὲ δίδραγμον κ΄ ὀβολοί, ὅ ἐστι δ΄΄ τῆς 𐅻.

12. Ὁ δὲ χαλκὸς ἀργύριόν ἐστι τετυμμένον, ὅθεν παρ᾽ Ἀλεξανδρεῦσι τὰ ἀργύρια χαλκινὰ καλεῖται.

13. Ἔστι δὲ η΄΄ τῆς 𐅻 ἡ δράχμη.

14. Μνᾶ ἀντὶ τοῦ μανή· τῇ γὰρ Ἑβραΐδι μανὴ ὁ ἄργυρος καλεῖται. ἡ μὲν Ἰταλικὴ μ΄ στατήρων ἐστί, τουτέστιν 𐅻 κ΄ 𐅹 α΄ καὶ διμοίρου. ἡ δὲ Θηβαϊκὴ στατήρων ξ΄, τουτέστι λιτρῶν β΄ 𐅵.

15. Πολλοὶ δὲ τύποι ἀργυρίων τοπάλαι, οὓς νουμμοὶ ἐκάλουν ἀπὸ Νούμμα, ἐξ οὗ καὶ τὸ νόμισμα.

16. Μιλιαρίσιον δὲ τὸ ἀργυροῦν, ὅ ἐστι [καὶ ἀ]στρατιωτικὸν δόμα· μιλίτια γὰρ ἡ στρατεία.

17. Ὁ φόλλις ρκε΄ ἀργύρια πληροῖ· καλεῖται δὲ παρὰ Ῥωμαίοις θύλακος.

18. Μάρις μέτρον ἐστὶ Ποντικὸν β΄ ὑδριῶν. ἡ δὲ ὑδρία παρ᾽ αὐτοῖς ι΄ ξεστῶν ἐστιν, ὡς εἶναι τὸν κύπρον κ΄ ξεστῶν Ἀλεξανδρινῶν.

19. Ὁ κύπρος μέτρον ἐστὶ μοδίων β΄, λέγεται δὲ εἶναι παρὰ τοῖς Ποντικοῖς χοινίκων ε΄. ἡ δὲ χοῖνιξ

---

13. 𐅹 cursim scriptum in P^i (ut supra fr. 80, 2) 16. ἀπὸ] hic incipit P^1 17. μελιαρίσιον P^1 καὶ ἀ om. P^1 18. μιλίτις P^i, μιλίσις P^1 στρατιά P^1 19. Ὁ φόλλις *Sa*, Ὀβόλους P^i, ὀφελῆς P^1 ἀργύριον P^i πληροῖς P^1 21. Μαρῆς P^1 ποντικῶν P^1 22. ὑδριὰ P^i ξεστῶν] ξ P^1 23. κ΄] ἢ P^1 ἀλεξανδρίνων P^i 25. παρὰ] τὸ ἄρα P^1 χοινίκων] σχοινικῶν P^1

ἐστι ξεστῶν β′· ὡς εἶναι τὸν κύπρον κ′. ὁ γὰρ μέγας παρ᾿ αὐτοῖς μόδιος ξεστῶν ἐστι κδ′.

20. Λίτρα παρὰ Ῥωμαίοις ἑρμηνεύεται λίβρα, ἥτις ἐτυμολογεῖται παρ᾿ αὐτοῖς ἰσότης ἤγουν ἰσοκανονία. ἔχει δὲ οὐγκίας ιβ′. παρήχθη δὲ τὸ τῆς Ϝ ὄνομα ἐξ Ἑλληνίδος ἀπὸ τοῦ ὄγκου.

21. Ἡ δὲ λίτρα ἐστὶ σπη′ γραμμάτων. ἕκαστον δὲ γράμμα κερατίων ἐστὶν ϛ′· ταῦτα δέ ἐστιν ὀστᾶ ἀπὸ κεραταίας καρποῦ. ὁ δὲ ὀστῶν οὗτος ἂν ᾖ τέλειος, ὁλκὴν ποιεῖ κριθῆς εὐκάρπου β̅· ὡς εἶναι τὴν μὲν λίτραν κριθῆς κόκκων ͵γυνϛ′, κερατίων ͵αψκη′, γραμμάτων σπη′, οὐγκιῶν ͵β′. ἡ δὲ οὐγκία ἐστὶ γραμμάτων κδ′.

22. Ἄλλως δὲ πάλιν μερίζεται ἡ οὐγκία παρὰ Ἑβραίοις εἰς στατῆρας β′. ὁ δὲ στατὴρ ἔχει σίκλους β′· τὸ δὲ σίκλον ἔχει λεπτὰ δύο. τὸ δὲ λεπτὸν ὁλκὴ α′ ἐστί, η″ τῆς Ϝ.

23. Παρά τισι δὲ καὶ ὀβολὸς νόμισμα ἀπὸ τοῦ παρὰ τῶν βασιλέων ἐν τούτῳ τῷ νομίσματι τὸν κόσμον

---

1. κ′] η̅ P^1 2. μοδίων P^1, μοδιῶν P^1 κδ′] η̅δ̅ P^1 3. ἥτις] ἥτης P^1 4. ἤτουν P^1 6. ὄγγου P^1 7. γράμματα P^1 8. ὀστᾶ etc.] ὡς τὰ ἀπόκερα τὰ καρπῶν P^1 9. οὗτος] οὕτως libri   ἂν ᾖ] ὧν ἡ P^1 10. κριθῆς] κρι cum suprascr. θ libri   εὐκάρπου] ευ καρκοῦ P^1, εὐκάρπων P^1 β̅] διπλασίαν conieci in prol. § 90   11. κρι cum suprascr. θς P^1 κόκκον libri   12. οὐγγιῶν ν̅β̅ P^1 Ϝ ἐστὶ γράμματα P^1 14. Ϝ P^1 15. στατὴρ] γαστὴρ P^1 16. τὸ λεπτὸν ὁλκὴν μίαν P^1 17. η″] ἡ P^1, ἔστι δὲ ὄγδοον *Sa*   Ϝ non comparet in P^1 parte plagulae abscissa, οὐγκίας *Sa*   18. καὶ] οὖν P^1 νόμισμα] καλεῖται *Sa*   ἀπὸ τοῦ παρὰ τῶν βασιλέων] παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν P^1 19. ἐν τούτου P^1 τῷ νομίσματι] νομίσαι libri et *Sa*

διοικεῖcθαι. ἀργύριον καλοῦμεν διὰ τὸ ἐξ ἀργύρου τετύφθαι. μέγα δέ ἐcτιν, ὃc ἐκλήθη ἀργυροῦc, δηναρίων ρ΄. ἕκαcτον δὲ δηνάριον ἀccαρίων ἐcτὶν ξ΄.

24. Ὁ δὲ ἀργυροῦc μανὴ παρ᾽ Ἑβραίοιc λέγεται.

25. Ξέcτηc Ἑλληνικὸc ἀπὸ τοῦ ξέεcθαι τὰ μεγάλα μέτρα εἰc λεπτότητα.

84. Περὶ μέτρων.

1. Κόροc μόδιοι λ΄· παρ᾽ Ἑβραίοιc δὲ χὸρ λέγεται.

2. Λεθὲκ μόδιοι ιε΄.

3. Γόμορ ὁμοίωc μόδιοι ιε΄.

4. Βάτον μέτρον ξεcτῶν ν΄.

5. Μναcὶc δέκα μόδιοι cίτου ἢ κριθῆc εἴληπται ἐκ τοῦ μεδιοὺμ Ῥωμαίου, ὅ ἐcτι μέcον.

6. Μέδιμνοc· Cαλαμινοὶ μοδίουc ε΄, Cικελοὶ δὲ δ΄C.

7. Cάτον μόδιον κουμουλάτον· παρ᾽ Ἑβραίοιc θηλυκῶc, παρ᾽ Ἕλληcι δὲ οὐδετέρωc. ἔcτι δὲ μόδιοc κουμουλάτοc παρ᾽ Ἑβραίοιc, καὶ διὰ τοῦ κουμουλάτου τὸ δ″ τοῦ μοδίου τὸ ὑπέρχυμα εἴρηται caώ, ἤγουν λῆψιc ἢ ἄρcιc· μόδιον παρ᾽ Ἑβραίοιc ξεcτῶν κβ΄.

8. Κάβοc πῇ μὲν τὸ δ″ τοῦ μοδίου, πῇ δὲ τὸ ε″, πῇ δὲ τὸ ϛ″· καβὰ δέ ἐcτιν ἑβραϊcτὶ τὸ ἔτεμεν, ὥc

---

1. δὲ post ἀργύριον add. *Sa* 2. post ἐcτιν add. ἀργύριον *Sa* ὃc] ὃ *Gronov.* de sest. p. 198 διναρίων P^1 3. ἕκαcτον] ἑκατὸν P^1 δινάριον P^1 4. ἄργυροc P^1 λέγεται] καλεῖται *Sa* 5. Ἑλληνίδοc libri τὰ om. P^1 7. μέτρω P^1 8. κόροι P^1 λ΄] ν΄ P^1 10. γομορομοί, P^1 11. βατὸν P^1, βούτον P^1 12. μνᾶc libri ἢ om. libri 13. Ῥωμαίοc P^1 ὅ om. P^1 16. οὐδετέραν P^1 17. παρ᾽ Ἑβραίοιc καὶ interpuncta in P^1 19. ἤγουν] ἡ γὰρ P^1 20. κβ΄] $\overline{κμ}$ P^1 22. ὥc] τὸ P^1

διὰ τὸ τέμνεϲθαι εἰϲ μικρὰ τὸ μόδιον οὕτωϲ ὠνομάϲθη. παρὰ δὲ Ἕλληϲιν ἐλέχθη κάβοϲ διὰ τὴν τρανότητα.

9. Χοῖνιξ καὶ ὑφεὶ ἓν μέν ἐϲτι μέτρον, διττὸν δὲ ὄνομα κέκληται, ἐν μὲν τῇ Ἑβραΐδι ἀρϲενικῶϲ, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνίδι θηλυκῶϲ. ἔϲτι δ η″ τοῦ παρὰ Κυπρίοιϲ μοδίου, ὅϲ ἐϲτι μόδιοϲ παρ' αὐτῶν ξεϲτῶν ιζ′ καὶ †ποτηρίου. τὸ δὲ ὑφεὶ ἐξ αὐτῆϲ τῆϲ Ἑβραΐδοϲ λέγεται ὀφεί, ὅ ἐϲτι τῶν β′ δρακῶν τῆϲ χειρὸϲ τὸ μέτρον.

10. Δρὰξ τὸ χειρόπληθεϲ τῆϲ μιᾶϲ χειρόϲ.

11. Ἀρτάβη παρ' Ἑβραίοιϲ ξεϲτῶν οβ′. ὁμοίωϲ δὲ καὶ ὁ μετρητὴϲ οβ′ ἐϲτὶ ξεϲτῶν· καὶ τὸ μέτρον τὸ ἅγιον, ὅ τε ὑγρὸϲ μετρητὴϲ καὶ ἡ ἀρτάβη τοῦ γεννήματοϲ· ἀρτάβη δὲ ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ παρ' Αἰγυπτίοιϲ ὀρτόβ, ὅ ἐϲτι καλῶϲ ϲυγκείμενον.

12. Μέτρα γ′ τὸ μικρὸν γομόρ, ὅ ἐϲτι ξεϲτῶν ϛ′· ὥϲτε εἶναι τὸ ι″ τῆϲ ἀρτάβηϲ.

13. Τρία μέτρα ϲεμιδάλεωϲ. ταῦτα τὰ τρία μέτρα ἕκαϲτον γομὸρ ἐχώρει. τὸ δὲ γομὸρ δέκατον ἦν τοῦ μεγάλου μέτρου, τουτέϲτι τῆϲ ἀρτάβηϲ· ὃ γίνεται ζ′ ξέϲται καὶ ε″· ὥϲτε εἶναι τὸ αὐτὸ μέτρον τοῦ γομόρ. τρία μέτρα πάλιν ὑπῆρχεν, ἃ ἐγίνοντο ἀπὸ ξεϲτῶν β′· καὶ γίνονται ιε′. καὶ τὸ μὲν μέτρον τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

---

1. οὕτωϲ] οὗ P^1 2. κάμοϲ P^1 4. καὶ] κὰ libri ὑφεῖον P^1 δίττα P^1 5. ἐν] ἓν P^1 utroque loco 6. Κυπρίων μόδιοϲ P^1 7. ξεϲτῶ sic desinit P^1 8. ποτηρίου] lege ποϲτημορίου coll. fr. 82, 12 9. ὀφέν P^1 β′] κ̄ P^1 10. χειροπληθὲϲ P^1 12. μετρήτηϲ P^1 (item 13) 13. γενήματοϲ P^1 23. γίνονται] γy P^1

85—87. *Alia eiusdem generis ex codice Antonii Eparchi.*

(Vide prol. § 91.)

85.

1. Περὶ κόρου, ὃς καὶ χὸρ λέγεται.

Ὁ κόρος εἴληπται ἐκ τῆς Ἑβραΐδος διαλέκτου, ὃς καλεῖται χόρ· εἰςὶ δὲ μόδιοι λ΄. χὸρ δὲ λέγεται ἀπὸ τῆς τοῦ βουνοῦ ὑποθέςεως· χορίον γὰρ λέγεται βουνός· βουνιςθέντες γὰρ οἱ λ΄ μόδιοι φορτίον ποιοῦςι καμήλου.

2. Περὶ τοῦ λεκὲθ ἢ θεκέλ.

Λεκέθ, ὡς ἐν τῷ Ὠςηὲ τῷ προφήτῃ εἴρηται ὅτι ἐμιςθωςάμην ἐμαυτῷ λεκὲθ κριθῆς. ἐν ἀντιςτροφῇ δὲ γομὸρ κριθῶν τὸ αὐτὸ μέν ἐςτι, πεντεκαίδεκα δὲ μόδιοι ςημαίνονται. λεκὲθ δὲ ἀπὸ τῆς τῶν Ἑβραίων φωνῆς εἴρηται, ὅ ἐςτιν ἔπαρμα ἀπὸ τοῦ δύναςθαι νεανίαν ἐπάραντα ιε΄ μοδίους ςίτου ἢ κριθῆς καὶ ἐπιτιθέναι τῷ ὄνῳ. τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ γομὸρ καλεῖται· ἔςτι γὰρ τὸ μέγα, ὅπερ ἐκ τῆς Ἑβραΐδος διαλέκτου γομὸρ καλεῖται. ἔςτι δὲ καὶ μικρὸν γομὸρ μοδίων δώδεκα.

3. Περὶ βάδου ἢ βάτου.

Βάδον καλεῖται ὑγρὸν ξεςτῶν πεντήκοντα, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἑβραΐδος διαλέκτου παρηγμένον, ςυνωνύμως τῷ ἐλαιοτριβίῳ καλουμένῳ βήθ· βάδα γὰρ ἑρμηνεύεται ἐλαιοτριβίον· ἔςτι δὲ ξεςτῶν πεντήκοντα· τὸ δὲ μέτρον ἐςτὶ τοῦ ἐλαίου ἐργαςίου.

4. Περὶ μναςίδος ἢ μεδίμνου.

Μναςὶς καὶ μέδιμνος, οἶμαι, ἐκ Ῥωμαϊκῆς γλώςςης παρήχθηςαν· τὸ γὰρ μεδιοὺμ μέςον ἑρμηνεύεται ἐν αὐτῇ τῇ γλώςςῃ. μναςὶς τοίνυν παρὰ Κυπρίοις

6. Ἀccάριον χάλκεον ἦν νόμιcμα βάρος ἕλκον τριλιτραῖον.

7. Τάλαντόν ἐcτιν αἱ ξ' μναῖ.

8. Μνᾶ δέ ἐcτιν αἱ ρ' δραχμαί.

9. Δραχμὴ δέ ἐcτιν οἱ ἓξ ὀβολοί.

10. Ὁ cτατὴρ ἔχει δίδραγμα δύο.

11. Δηνάριον ἦν τὰ ἑξήκοντα ἀccάρια, ἃ καὶ λεπτὰ λέγονται.

12. Τὸ cάτον πάλιν παρ' ἄλλοις μόδιός ἐcτι †κούμουλος.

13. Τὸ δὲ μέδιμνον μέτρα ρη'.

14. Καὶ τὸ τάλαντον νόμιcμα α'.

88. *Fragmentum Eusebianum.*

(Vide prol. § 92.)

Εὐcεβίου τοῦ Παμφίλου
ἐκλογὴ cυντομωτέρα περὶ μέτρων καὶ cταθμῶν.

1. Εἰcὶ διαφοραὶ μὲν αὐτῶν πολλαὶ κατὰ διαφόρους χώρας, ἀλλ' ἑνὶ εἱρμῷ ἐν πληροφορίᾳ κεῖται τὰ ὑποκείμενα· ἔχει δὲ καὶ ὠφέλειαν οὐκ ὀλίγην ἡ ὑπόθεcις διὰ τὸ πλεῖcτα ἐμφέρεcθαι ἐν ταῖc θεοπνεύcτοις γραφαῖc.

2. Περὶ τῶν ὑγρῶν μέτρων.

Ἀλάβαcτρος λίτρα α'.	Κάδος ξεcτῶν κδ'.
Ὁ τοῦ οἴνου ἀμφορεύς	Πρόχος ξεcτῶν ιβ'.
ἐcτι μετρητὴc ξεcτῶν μη'.	Χοῦc ξεcτῶν ϛ'.

1. ἕλκων cod. *LeM* 9. lege κουμουλᾶτος 11. μέτρα ρη'] μ' ρ̄η̄ cod. (sed ad μ lineola ad significandum compendium adiecta), Ν' ΡΗ˜ *LeM* 12. νόμιcμα α'] ν^ο' ᾱ cod., Ν'. ͵Α˜ *LeM*

15. ΠΑΜΦΥΛΟΥ B 17. Εἰcὶ] ἰξ A, καὶ B 20. τὸ] τὰ B θεοπνεύτοις A 25a. μετριτήc AB

ζωὴν αὐτῶν χρείαν εἶχον πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, καὶ διὰ τῶν τοιούτων τὰς διοικήσεις ἐποιοῦντο, ἑκάστου ε΄ βέλη καὶ ι΄ καὶ ἄρτον ἀγοράζοντος ἤ τι ἄλλο. ἔστι δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὴν ὁλκὴν η″ τῆς F. ἦν δὲ καὶ ἕτερος ὀβολὸς ἐξ ἀργύρου τυπτόμενον νόμισμα, ὃ ἦν λεπτότατον, ὀγδοηκοστὸν δὲ τῆς F. τὸ δὲ δίδραγμον κ΄ ὀβολοί, ὅ ἐστι δ″ τῆς F.

12. Ὁ δὲ χαλκὸς ἀργύριόν ἐστι τετυμμένον, ὅθεν παρ' Ἀλεξανδρεῦσι τὰ ἀργύρια χαλκινὰ καλεῖται.

13. Ἔστι δὲ η″ τῆς F ἡ δράχμη.

14. Μνᾶ ἀντὶ τοῦ μανή· τῇ γὰρ Ἑβραΐδι μανὴ ὁ ἄργυρος καλεῖται. ἡ μὲν Ἰταλικὴ μ΄ στατήρων ἐστί, τουτέστιν F κ΄ ⅄ α΄ καὶ διμοίρου. ἡ δὲ Θηβαϊκὴ στατήρων ξ΄, τουτέστι λιτρῶν β΄ C.

15. Πολλοὶ δὲ τύποι ἀργυρίων τοπάλαι, οὓς νουμμοὶ ἐκάλουν ἀπὸ Νούμμα, ἐξ οὗ καὶ τὸ νόμισμα.

16. Μιλιαρίσιον δὲ τὸ ἀργυροῦν, ὅ ἐστι [καὶ ἀ]στρατιωτικὸν δόμα· μιλίτια γὰρ ἡ στρατεία.

17. Ὁ φόλλις ρκε΄ ἀργύρια πληροῖ· καλεῖται δὲ παρὰ Ῥωμαίοις θύλακος.

18. Μάρις μέτρον ἐστὶ Ποντικὸν β΄ ὑδριῶν. ἡ δὲ ὑδρία παρ' αὐτοῖς ι΄ ξεστῶν ἐστιν, ὡς εἶναι τὸν κύπρον κ΄ ξεστῶν Ἀλεξανδρινῶν.

19. Ὁ κύπρος μέτρον ἐστὶ μοδίων β΄, λέγεται δὲ εἶναι παρὰ τοῖς Ποντικοῖς χοινίκων ε΄. ἡ δὲ χοῖνιξ

---

13. ⅄ cursim scriptum in P^1 (ut supra fr. 80, 2) 16. ἀπὸ] hic incipit P^1 17. μελιαρίσιον P^1 καὶ ἀ om. P^1 18. μιλίτις P^1, μιλίσις P^1 στρατιά P^1 19. Ὁ φόλλις *Sa*, Ὀβόλους P^1, ὀφελῆς P^1 ἀργύριον P^1 πληροῖς P^1 21. Μαρῆς P^1 ποντικῶν P^1 22. ὑδριά P^1 ξεστῶν] ξ P^1 23. κ΄] ἢ P^1 ἀλεξανδρίνων P^1 25. παρὰ] τὸ ἄρα P^1 χοινίκων] σχοινικῶν P^1

Μόδιος ξεστῶν ις΄.
Μέτρον ξεστῶν ζ΄.
Γόμορ μικρὸν ξεστῶν ζ΄.
Χοῖνιξ ξεστῶν β΄.
Ὕφι ξεστῶν β΄.
Ξέστης λιτρῶν β΄.
Δρὰξ τῆς χειρὸς ἡ κράτησις.

Καὶ τὰ λεπτὰ δὲ μέτρα τῶν ξηρῶν ὁμοίως τοῖς προειρημένοις ὑγροῖς.

Σαΐτης ξεστῶν κβ΄.
Ἀπόρυμα ξεστῶν ια΄.

5. Περὶ σταθμῶν.

Τάλαντον λιτρῶν ξ΄.
Μνᾶ λίτρας α΄.
Λίτρα οὐγκιῶν ιβ΄.
Δηνάριον ℥ δ΄.
Νουμμὸς ℥ α΄.
Στατὴρ ℥ τὸ S.
Σίκλον ℥ τὸ δ΄΄.
Ἀσσάριον ℥ τὸ δ΄΄.
Κοδράντης ℥ τὸ δ΄΄.
Ἀργυροῦς κερατίων ιη΄.
Νόμισμα κερατίων ιη΄.
Δραγμὴ κερατίων ιη΄.
Ὁλκὴ κερατίων ιη΄.
Γραμμὴ κερατίων ς΄.
Ὀβολὸς κερατίων γ΄.
Ὀβολὸς λεπτὸς ὀγδοηκοστὸν τῆς ℥.
Κεράτιον φόλλεις κ΄.
Θερμὸς κερατίων α΄ S.
Χαλκοῦς φόλλεις γ΄.
Μιλιαρίσιον ℥ κ΄.
Βαλάντιον κερατίων με΄.

6. Ἡ οὐγκία ἔχει στατῆρας β΄, σίκλους δ΄, δραγμὰς η΄, γραμμὰς κδ΄, ὀβολοὺς μη΄, κεράτια ρμδ΄.

7. Οἱ προειρημένοι σταθμοὶ ποτὲ ἐκ χρυσίου ἐτυποῦντο πάλαι, ποτὲ δὲ ἐξ ἀργυρίου, ἦν δὲ ὅτε καὶ ἐκ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, καθὼς εἶχον οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόποι.

3^{b}. δάξ A 10^{a}. μνά A 10^{b}. κερατίων] κ. B itemque infra 12^{a}. δινάριον ℥ $\overline{\mathrm{A}}$ A 15^{a}. δ΄΄] $\overline{\mathrm{A}}$ A (item 16^{a}) 15^{b}. κ΄] $\overline{\mathrm{H}}$ B 18^{a}. κεράτιον A 18^{b}. μιμαρίσιον A 20. σίκλος $\overline{\mathrm{A}}$ A 21. γραμμὰς κδ΄] δραγμὰς Κ$\overline{\mathrm{A}}$ A ρμδ΄] ρμ$\overline{\mathrm{A}}$ A

διοικεῖcθαι. ἀργύριον καλοῦμεν διὰ τὸ ἐξ ἀργύρου τετύφθαι. μέγα δέ ἐcτιν, ὃc ἐκλήθη ἀργυροῦc, δηναρίων ρ'. ἕκαcτον δὲ δηνάριον ἀccαρίων ἐcτὶν ξ'.

24. Ὁ δὲ ἀργυροῦc μανὴ παρ' Ἑβραίοιc λέγεται.

25. Ξέcτηc Ἑλληνικὸc ἀπὸ τοῦ ξέεcθαι τὰ μεγάλα μέτρα εἰc λεπτότητα.

84. Περὶ μέτρων.

1. Κόροc μόδιοι λ'· παρ' Ἑβραίοιc δὲ χὸρ λέγεται.

2. Λεθὲκ μόδιοι ιε'. .

3. Γόμορ ὁμοίωc μόδιοι ιε'.

4. Βάτον μέτρον ξεcτῶν ν'.

5. Μναcὶc δέκα μόδιοι cίτου ἢ κριθῆc εἴληπται ἐκ τοῦ μεδιοὺμ Ῥωμαίου, ὅ ἐcτι μέcον.

6. Μέδιμνοc· Cαλαμινοὶ μοδίουc ε', Cικελοὶ δὲ δ'C.

7. Cάτον μόδιον κουμουλάτον· παρ' Ἑβραίοιc θηλυκῶc, παρ' Ἕλληcι δὲ οὐδετέρωc. ἔcτι δὲ μόδιοc κουμουλάτοc παρ' Ἑβραίοιc, καὶ διὰ τοῦ κουμουλάτου τὸ δ'' τοῦ μοδίου τὸ ὑπέρχυμα εἴρηται cαώ, ἤγουν λῆψιc ἢ ἄρcιc· μόδιον παρ' Ἑβραίοιc ξεcτῶν κβ'.

8. Κάβοc πῇ μὲν τὸ δ'' τοῦ μοδίου, πῇ δὲ τὸ ε'', πῇ δὲ τὸ ς''· καβὰ δέ ἐcτιν ἑβραϊcτὶ τὸ ἔτεμεν, ὡc

---

1. δὲ post ἀργύριον add. *Sa* 2. post ἐcτιν add. ἀργύριον *Sa* δc] δ *Gronov.* de sest. p. 198 διναρίων P[1] 3. ἕκαcτον] ἑκατὸν P[1] δινάριον P[1] 4. ἄργυροc P[1] λέγεται] καλεῖται *Sa* 5. Ἑλληνίδοc libri τὰ om. P[1] 7. μέτρω P[1] 8. κόροι P[1] λ'] ν' P[1] 10. γομορομοί, P[1] 11. βατὸν P[1], βούτον P[1] 12. μνᾶc libri ἢ om. libri 13. Ῥωμαίοc P[1] ὅ om. P[1] 16. οὐδετέραν P[1] 17. παρ' Ἑβραίοιc καὶ interpuncta in P[1] 19. ἤγουν] ἡ γὰρ P[1] 20. κβ'] κμ̄ P[1] 22. ὡc] τὸ P[1]

IV. Fragmenta de nummis.

92. *Ex Pollucis onomastico caput* περὶ νομισμάτων (*9, 51—93*).

(Vide prol. § 94. 95.)

[Περὶ εἰδῶν καὶ μερῶν νομισμάτων, ταλάντου τε καὶ μνᾶς καὶ στατῆρος καὶ δραχμῆς καὶ πεντηκονταδράχμου καὶ πενταδράχμου καὶ τῶν μερῶν αὐτῆς.]

51 Οὐ φαῦλον δ᾽ ἂν εἴη βραχέα καὶ περὶ νομισμάτων εἰπεῖν· τὰ μὲν γὰρ περὶ τραπεζίτας κίβδηλόν τε καὶ ἐπίσημον νόμισμα ἔχεις προειρημένα, κωλύοι δ᾽ ἂν οὐδὲν εἴδη τε καὶ μέρη νομισμάτων ὁρίσασθαι. Πλάτωνι μὲν γὰρ καὶ τέχνη τις ἔστι νομισματοπω-
52 λική, καὶ νομισματοπωλικὸν πρᾶγμα. εἰ δὲ τὸ τάλαντον μέγιστόν ἐστι χρυσίου καὶ ἀργυρίου μέρος, ἐναρμόσαι ἂν ἴσως εἰς τοῦτο καὶ ἡ Δημοσθένους πεντηκονταταλαντία. ῥᾴδιον δὲ αὐτὴν κατὰ τὸ προκείμενον σχῆμα αὔξειν τε καὶ ἐλαττοῦν· καὶ γὰρ ἑκατονταλαντίαν ἔστιν εἰπεῖν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ προειρημένου καὶ δεκαταλαντίαν καὶ ἀπὸ παντὸς ἀριθμοῦ πλείονός τε καὶ ἐλάττονος, ὅπου μὴ τὸ δύσφθεγκτον καὶ τὸ τραχὺ πρὸς τὴν ἀκοὴν ἐμποδίζοι. τὸ δὲ τάλαντον ἦν μὲν καὶ σταθμοῦ τι ὄνομα, ὅθεν καὶ παρὰ Ἀριστοφάνει ἔστιν εἰρημένον

---

5. Περὶ εἰδῶν usque ad αὐτῆς om. *Be* νομισμάτων correxi pro ὀνομάτων 11. κωλύει *Di* 22. καὶ τὸ] τε καὶ *Di*

ἀλλ᾽ ἢ ταλάντῳ μουςικὴ κριθήςεται,

καὶ τὸ ῾Ομηρικὸν

καὶ τότε δὴ χρύςεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.

τοῦτο μὲν αὐτῶν τῶν σταθμῶν τοὔνομα· τὸ δὲ ἐν 53
ταῖς Κράτητος Τόλμαις

πρῶτα μὲν ταλαντιαῖος ὅςτις ἔςτ᾽ αὐτῶν λέγε

ἄδηλον εἴτε τιμὴν εἴτε ῥοπὴν λέγει, ὥςπερ ὅταν ᾽Αλκαῖος ὁ κωμικὸς ἐν ᾽Ενδυμίωνι εἴπῃ νοςημάτων ταλαντιαίων. ἡ μὲν γὰρ ᾽Αντιφῶντος ταλάντωςις τὸ βάρος δηλοῖ, καὶ ὁ ᾽Αριςτοφάνους ἐν Δράμαςιν ἢ Κενταύρῳ λίθος δεκατάλαντος. ἠδύνατο δὲ τὸ τοῦ χρυςίου τάλαντον τρεῖς χρυςοῦς ᾽Αττικούς, τὸ δὲ τοῦ ἀργυρίου ἑξήκοντα μνᾶς ᾽Αττικάς. ἦν δὲ καὶ ἀριθμοῦ 54
τοὔνομα, ὅπου καὶ πολυτάλαντος ὁ πλούσιος καὶ πολυτάλαντον πρᾶγμα τὸ πολλοῦ ὤνιον· καὶ παρ᾽ ῾Ομήρῳ

κεῖτο δ᾽ ἄρ᾽ ἐν μέςςοιςι δύο χρυςοῖο τάλαντα.

διτάλαντον δ᾽ ἂν εἴποις κατὰ Δημοςθένην καὶ τριτάλαντον καὶ δεκατάλαντον, καὶ ἡμιτάλαντον, ὡς ῞Ομηρος

ἀλλά τοι ἡμιτάλαντον ἐγὼ χρυςοῦ ἐπιθήςω.

ἀρχαία δ᾽ ἦν χρῆςις καὶ ἡ τοῦ πέμπτον ἡμιτάλαντον καὶ τρίτον ἡμιτάλαντον καὶ ἕβδομον ἡμιτάλαντον· τὸ δ᾽ ἦν τέτταρα ἥμιςυ τάλαντα ἢ δύο ἥμιςυ ἢ ἓξ ἥμιςυ· καὶ ὅλως ὁπόςτον φήςει τις εἶναι τὸ ἡμιτάλαντον, τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀριθμὸν ὁλόκληρον εἶναι δεῖ, ἐὰν μὲν 55

---

1. ἀλλ᾽ ἢ] καὶ γὰρ *Di* 6. ἔςτιν *Di* 8. εἴποι *Di* 10. ᾽Αριςτοφάνης vulgo, corr. *Be* 11. τοῦ χρυςίου τὸ τάλαντον *Di* 15. τὸ ante παρ᾽ add. *Di* 18. καὶ ante διτάλαντον add. *Di* 19. καὶ δεκατάλαντον om. *Di* 22. δ᾽ ἦν ego, δ᾽ ἡ vulgo, δὲ coni. *Be* 25. ὁπόςον vulgo, corr. *Be* εἶναι om. *Di*

ἕβδομον, τὸν ἕξ, ἂν δὲ τρίτον, τὸν δύο, cὺν δὲ τούτῳ τὸ ἥμιcυ πάντωc ἐπαριθμεῖν. φίλον δὲ τοῖc ἀρχαίοιc καὶ τὸ ἓν ἥμιcυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν, ὡc καὶ τρία ἡμίμναια τὴν μίαν ἡμίcειαν μνᾶν. ὅτι δὲ παρὰ τοῖc ἐφ' Ὁμήρου ὀλίγον τὸ τάλαντον ἠδύνατο, μάθοιc ἂν ἐκ τῆc ἱπποδρομίαc, ἐν ᾗ τῷ μὲν τρίτῳ τὸ ἆθλόν ἐcτι λέβηc, τῷ δὲ τετάρτῳ δύο χρυcοῖο τάλαντα.

56 Ἡ μνᾶ δ' ἐcτὶ τὸ μέγιcτον τοῦ ταλάντου μέροc, ὡc εἰc ὄνομα κατακερματίcαι λύcαντα τὸ τάλαντον, ἐπεὶ καὶ τρίτον ἂν εἴποιc ταλάντου καὶ τέταρτον, καὶ τριτημόριον ταλάντου καὶ τεταρτημόριον· τὰ δὲ τοιαῦτα μέρη ἐcτὶν ἐξ ἀριθμοῦ δηλούμενα, ἀλλ' οὐκ ἐξ ὀνόματοc. ἦν δὲ καὶ ἡ μνᾶ cταθμοῦ τε ὁμοῦ καὶ νομίcματοc ὄνομα· οὗ τὸ ἥμιcυ ἡμίμναιον· κἂν τρίτον ἡμίμναιον εἴπῃc, δύο καὶ ἡμίcειαν μνᾶν ἐρεῖc. καὶ cυντιθέντεc δὲ τὴν μνᾶν ἔλεγον, ὡc Ἡρόδοτοc μὲν
57 ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ δίμνωc εἴρηκεν, ὁ δὲ Λυcίαc ἐν τῷ κατὰ Αὐτοκράτουc 'τετύχηκε δέ μοι καὶ εἰκοcίμνωc ἔρανοc.'

Ὁ δὲ χρυcοῦc cτατὴρ μνᾶν ἠδύνατο· καὶ γὰρ ἐν τοῖc ἱcταμένοιc τὴν μνᾶν τῆc ῥοπῆc cτατῆρα ὀνομάζουcιν, καὶ ὅταν εἴπωcι πενταcτάτηρον, πεντάμνουν δοκοῦcι λέγειν, ὡc ἐν τῇ Cωcικράτουc Παρακαταθήκῃ·

ὅταν γὰρ, οἶμαι, λευκὸc ἄνθρωποc παχὺc
ἀργὸc λάβῃ δίκελλαν, εἰωθὼc τρυφᾶν,

---

1. τὸν—τὸν] τὸ—τὸ vulgo, corr. *Be* 5. ὀλίγον post τάλαντον *Di* 6. μὲν post τρίτῳ *Di* 7. τὸ om. *Di* 14. ἡ om. *Di* ὁμοῦ om. *Di* 15. καὶ et 16. εἴποιc *Di* 17. cυνθέντεc *Di* ὥcπερ *Di* μὲν om. *Di* 18. δίμνεωc malim 19. εἰκοcίμνεωc *Lobeck.* ad Phryn. p. 554 26. εἰωθὼc *Scaliger Be*, εἰδὼc *Di*

πενταστάτηρον, γίγνεται τὸ πνεῦμ᾽ ἄνω.

ἔστι μέντοι καὶ νόμισμα στατήρ, ὡς ὅταν εἴπῃ Ἀρι- 58
στοφάνης

στατῆρσι δ᾽ οἱ θεράποντες ἀρτιάζομεν·

τὸ γὰρ ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις ἀμφίβολον, 'σωτηρίας τετραστατήρου,' εἴτε ῥοπὴν εἴτε ἀριθμὸν λέγει. Εὔπολις δ᾽ ἐν μὲν Δήμοις τὸ νόμισμα δηλοῖ λέγων

ἔχων στατῆρας χρυσίου τρισχιλίους,

ἐν δὲ Ταξιάρχοις τὴν ῥοπὴν λέγει·

ὅτ᾽ ἦν μέντοι νεώτερος, κρόκης
πέντε στατῆρας εἶχε, ναὶ μὰ τὸν Δία,
νῦν δὲ ῥύπου γε δύο τάλαντα ῥᾳδίως.

καὶ οἱ μὲν Δαρεικοὶ ἐκαλοῦντο στατῆρες, οἱ δὲ Φιλίπ- 59
πειοι, οἱ δ᾽ Ἀλεξάνδρειοι, χρυσοῖ πάντες ὄντες. καὶ εἰ μὲν χρυσοῦς εἴποις, προσυπακούεται ὁ στατήρ, εἰ δὲ στατήρ, οὐ πάντως ὁ χρυσοῦς. Ἀναξανδρίδης δ᾽ ἐν Ἀγχίσῃ καὶ ἡμιχρύσους λέγει. τὰ δὲ στατῆρος ἄξια στατηριαῖα φαίης ἄν, ὡς Θεόπομπος ἐν Καλλαίσχρῳ·

οὗ φησιν εἶναι τῶν ἑταιρῶν τὰς μέσας
στατηριαίας.

Ἡ μνᾶ δ᾽ εἶχεν ἡ Ἀττικὴ δραχμὰς ἑκατόν, ὡς ἀκριβέστατα ἔστιν ἐν τοῖς Εὐπόλιδος Κόλαξιν·

δεῖπνον θὲς ἑκατὸν δραχμάς, ἰδού·

εἶτα ἐπιφέρει

οἶνον θὲς ἑτέραν μνᾶν·

δῆλον ὅτι καὶ τὰς ἑτέρας ἑκατὸν δραχμὰς μνᾶν εἴρη- 60
κεν. ἡ μέντοι δραχμὴ εἶχεν ὀβολοὺς ἕξ· ὅθεν καὶ ἐπωβελία τὸ ἕκτον τοῦ τιμήματος. καὶ τὸ δραχμῆς ἄξιον δραχμιαῖον, ὡς ἐν Ἀριστοφάνους Ὁλκάσιν.

---

2. μέντοι] δὲ *Di* εἴποι *Di* 16. εἴποις post στατήρ add. *Di* 21. ἡ Ἀττικὴ μνᾶ ἔχει *Di*

ἦν δὲ οὐ δραχμὴ νόμιςμα μόνον, ἀλλὰ καὶ πεντηκοντάδραχμον καὶ πεντάδραχμον παρὰ Κυρηναίοις καὶ τετράδραχμον ἐκαλεῖτο καὶ τρίδραχμον καὶ δίδραχμον. τὸ παλαιὸν δὲ τοῦτ' ἦν Ἀθηναίοις νόμιςμα, καὶ ἐκαλεῖτο βοῦς, ὅτι βοῦν εἶχεν ἐντετυπωμένον. εἰδέναι δ' αὐτὸ καὶ Ὅμηρον νομίζουςιν εἰπόντα 'ἑκατόμβοι'
61 ἐννεαβοίων.' καὶ μὴν κἀν τοῖς Δράκοντος νόμοις ἔςτιν ἀποτίνειν εἰκοςάβοιον· καὶ ἐν τῇ παρὰ Δηλίοις θεωρίᾳ τὸν κήρυκα κηρύττειν φαςίν, ὁπότε δωρεά τινι δίδοιτο, ὅτι βόες τοςοῦτοι δοθήςονται αὐτῷ, καὶ δίδοςθαι καθ' ἕκαςτον βοῦν δύο δραχμὰς Ἀττικάς· ὅθεν ἔνιοι Δηλίων ἀλλ' οὐκ Ἀθηναίων νόμιςμα εἶναι ἴδιον τὸν βοῦν νομίζουςιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὴν παροιμίαν εἰρῆςθαι τὴν 'βοῦς ἐπὶ γλώςςῃ βέβηκεν,' εἴ
62 τις ἐπ' ἀργυρίῳ ςιωπῴη. ἦν μέντοι, ὥς Ἀριςτοτέλης φηςὶν, ἐν Κυρήνῃ καὶ τετραςτάτηρον καὶ ςτατὴρ καὶ ἡμιςτάτηρον χρυςᾶ νομίςματα. τῆς δὲ δραχμῆς τὸ ἥμιςυ ἡμίδραχμον καλεῖται, καὶ τρίτον ἡμίδραχμον αἱ δύο ἥμιςυ δραχμαί.

Τὸ δ' ἡμίδραχμον καὶ τριώβολον ἂν καλοῖς. οἱ μέντοι ὀκτὼ ὀ β ο λ ο ὶ ἡμίεκτον ὠνομάζοντο, ὥς φηςιν ἐν Λαμίᾳ Κράτης·

ἡμίεκτόν ἐςτι χρυςοῦ, μανθάνεις; ὀκτὼ 'βολοί.

ἦν δὲ καὶ τριώβολον καὶ διώβολον εἴδη νομιςμάτων
63 Ἀττικῶν, τὸ μὲν διώβολον ἔχον ἐντετυπωμένην γλαῦκα καὶ ἐκ θατέρου πρόςωπον Διός, τὸ δὲ τετρώβολον τὸ μὲν πρόςωπον ὁμοίως, δύο δὲ τὰς γλαῦκας.

---

1. ἦν δέ ἡ δραχμὴ οὐ νόμιςμα μόνον *Di* 8. ἀποτείνειν δεκάβοιον *Di* 10. δίδοιτο ego, ἐδίδοτο *Di*, δίδοται *Be*, δίδοτο vel ἐδίδοτο libri δοθήςονται αὐτῷ τοςοῦτοι βόες *Di* 15. ςιωπήςειν *Di* 19. καὶ post δύο add. *Di* 23. μανθάνῃς *Di* 22. ὀβολοί vulgo, corr. *Meinekius*; conf. Hesych. v. 'βολοί 25. ἔχον ἐντετυπ. *Di*

ἀλλὰ τὸ μὲν τετρώβολον καὶ τριώβολον ἐν τῇ χρήσει τέτριπται· τὸ δὲ διώβολον ὥς ἐπὶ πολὺ λύοντες ἔλεγον, ὥς Δημοσθένης 'ἀλλ' ἐν τοῖν δυοῖν ὀβολοῖν ἐθεώρουν ἄν, εἰ μὴ τοῦτ' ἐγράφη.' ἔστι δὲ καὶ τὸ διώβολον ἐν Αἰολοσίκωνι Ἀριστοφάνους·

ὅπερ δὲ λοιπὸν μόνον ἔτ' ἦν ἐν τῇ γνάθῳ
διώβολον, γεγένητ' ἐμοὶ δικόλλυβον.

παρὰ μέντοι Θεοπόμπῳ ἐν Στρατιώτισι καὶ τὸ τετρώ- 64
βολον λαμβάνειν τετρωβολίζειν ὠνόμασται·

καίτοι τίς οὐκ ἂν εἰκὸς εὖ πράττοι τετρωβολίζων,
εἰ νῦν γε διώβολον φέρων ἀνὴρ τρέφει γυναῖκα;

τὸ δὲ τοῦ ὀβολοῦ ἥμισυ ἡμιωβόλιον, καὶ ἡμιωβολιαῖον τὸ τοσούτου ὤνιον, ὥς ἐν τοῖς Βατράχοις Ἀριστοφάνης·

καὶ κρέα γε πρὸς τούτοισιν ἀνάβραστ' εἴκοσιν
ἀν' ἡμιωβολιαῖα.

ἐν δὲ τῷ Ἀναγύρῳ τὰ τρία ἡμιωβόλια τριημιωβόλιον εἴρηκεν·

ἐν τῷ στόματι τριημιωβόλιον ἔχων.

Ὁ μέντοι ὀβολὸς ὀκτὼ χαλκοῦς εἶχεν, καὶ οἱ μὲν 65
δύο χαλκοῖ τεταρτημόριον καὶ κατὰ ἀποκοπὴν ταρτημόριον ὠνομάζετο (οὗτοι δ' ἂν εἶεν καὶ δίχαλκον), ὅτι ἦν τοῦ ὀβολοῦ τέταρτον, οἱ δὲ τέτταρες χαλκοῖ ἡμιωβόλιον, οἱ δ' ἓξ τριτημόριον, ὅτι τὰ τρία μέρη ἐστὶ τοῦ ὀβολοῦ· οἱ δὲ καὶ τριταρτημόριον αὐτοὺς ὠνόμαζον ὥς τρία τεταρτημόρια ἔχοντας. ὅτι δὲ

---

6. δὲ et ἔτ' om. *Di* (add. *Bergkius*, *Be*) 7. γεγένητ' ἐμοὶ δικόλλυβον corr. *Bergkius* ex γένηταί μοι ἰδικολλοικόν, scriptura cod. Falckenburg.; γένηταί μοι * *Di* 11. φέρει *Di* τρέφειν *Di* 14. Ἀριστοφάνους *Di* 16. ἀνημιωβολιαῖα *Di* 22. ὠνομάζετο] ἐκαλεῖτο *Di* 24. χαλκοῖ ante τριτημ. add. *Di*

τοὺς ἓξ χαλκοῦς τριτημόριον ὠνόμαζον, ἔστιν εὑρεῖν ἐν τῷ Φιλήμονος Σαρδίῳ·

χαλκοῦς ὀφείλεις πέντε μοι· μέμνησ'; ἐγώ
σοὶ πέντε χαλκοῦς, σὺ δέ γ' ἐμοὶ τριτήμορον.
τοὺς ἓξ ἀποδοὺς τοὺς πέντε χαλκοῦς ἀπόλαβε.

66 καὶ ἔτι σαφῶς ἐν τῷ Πιττοκοπουμένῳ·

ἰδοὺ πάρεστιν, ὡς ὁρᾷς. τριτημόρου
ἕκαστος ὑμῶν ἦλθεν· εἰς τοὺς τέτταρας
εἴληφεν ἡμῖν οὑτοσὶ τριώβολον.

τεττάρων γὰρ καὶ εἴκοσι χαλκῶν ὄντων ἐν τῷ τριωβόλῳ, ἓξ ἑκάστῳ γίνονται χαλκοῖ τέτταρσιν οὖσιν, οὓς εἴρηκεν τριτημόριον. ὅταν μέντοι Θουκυδίδης εἴπῃ 'τριτημόριον δὲ μάλιστα ἱππικόν', τὴν τρίτην μοῖραν εἴρηκεν. ὁ δὲ Ἡρόδοτος τριτημορίδα. τὸ δὲ παρὰ Φιλήμονι τριτήμορον τριταρτημόριον καλεῖ
67 ἐνίοτε Πλάτων. ὅτι δὲ οἱ τέτταρες χαλκοῖ ἡμιωβόλιόν εἰσιν, ἐν τῷ αὐτῷ δράματι Φιλήμονός ἐστιν·

ὀβολοῦ τὸ πρῶτον ἡμῖν ἐνέχεεν,
καὶ τεττάρων χαλκῶν μετὰ ταῦτα. καὶ μάλα
τρί' ἡμιωβόλι' ἐστί· χαλκοῦ θερμὸν ἦν.

Ἐν τούτῳ καὶ πολλὴν ἀπορίαν τις ἂν ἐπιλύσαιτο, ὑπὲρ ἧς οἶδα πολλάκις ἀμφισβητήσας, εἰ παρά τινι τῶν ἀρχαίων θερμῷ χρωμένους ἐπὶ τῷ πιεῖν ἔστιν εὑρεῖν. καὶ τὰ μὲν παρ' Ὁμήρῳ πολλὴν εἶχε τὴν
68 ἀσάφειαν. καὶ γὰρ εἴ τις τοὺς αἴθωνας λέβητας παρὰ

---

4. δέ μοι *Di* 8. τοὺς om. *Di* (add. *Clericus*) 9. ὑμῖν *Hemsterh. Be* οὑτωσὶ libri *Di* (corr. *Salmasius*) 13. εἴποι *Di* 15. τριταρτημόριον *Boeckh Archaeol. Ztg.* 1847 p. 44, τεταρτημόριον vulgo 17. εἰρημένον post ἔστιν add. *Di* 18. ἐνεχθὲν *Di*, corr. *Meinekius* 19. καὶ ante μετὰ add. *Di* 20. τριημιωβολίαι' *Di* 24. τὰ] ταῦτα *Di*

τοὺc ἀπύρουc λέβηταc ἀντιτιθεὶc οἴοιτο τούτουc ἐπὶ
θερμοῦ ὕδατοc παραcκευῇ εὐτρεπίζεcθαι, ταὐτὸν ἂν
εἶεν οὗτοι τῷ ἐμπυριβήτῃ τρίποδι, ὃc ἐπὶ λουτροῖc
ἐθερμαίνετο, ὧν ἡ χρῆcιc οὐκ ὀλίγη παρ' Ὁμήρῳ·
οὐδὲ γὰρ κρέα ἑφθὰ τῶν ἡρώων τινὲc ἤcθιον, καίτοι
αὐτοῦ γε τὴν τοιαύτην ὀψοποιίαν εἰδότοc, ὅταν φῇ

ὡc δὲ λέβηc ζεῖ ἔνδον ἐπειγόμενοc πυρὶ πολλῷ,
κνίcῃ μελδόμενοc ἁπαλοτρεφέοc cιάλοιο.

περὶ μέντοι τοῦ πότου, παρ' Ὁμήρῳ μὲν οὐχ οἷόν τ' 69
ἦν ἀνευρεῖν θερμὸν ὕδωρ ἐπὶ πότῳ, παρὰ δὲ τοῖc
ἀρχαίοιc ἰατροῖc· καὶ γὰρ ὅταν Ἱπποκράτηc εἴπῃ 'τὸ
ψυχρὸν πολέμιον νεύροιcιν ὀcτέοιcιν ὀδοῦcιν ἐγκε-
φάλῳ,' δῆλον ὡc οἶδε τὴν τοῦ θερμοῦ προcφορὰν
τοῖc ὀδοῦcιν. ἐγὼ δὲ ἐν ταῖc Θεcμοφοριαζούcαιc
Ἀριcτοφάνουc εἰρημένον 'τὸ χαλκίον θερμαίνεται'
οὕτω πωc ἤκουον ὡc εἰc πότον εὐτρεπιζομένων
τῶν γυναικῶν. ταὐτὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖc Εὐπό-
λιδοc Δήμοιc ἔcτιν εἰρημένον. ἀλλ' ὅτι οὐδὲ τοῦτο
ἀποχρῶν ἐcτιν εἰc πίcτιν τῆc τοῦ θερμοῦ πόcεωc,
ὑπηναντιοῦτό μοι τὸ ἐν τοῖc Ἀριcτοφάνουc Γεωργοῖc
cαφῶc ἐπὶ λουτροῦ εἰρημένον,

ἐξ ἄcτεωc νῦν εἰc ἀγρὸν χωρῶμεν, ὡc πάλαι δή
ἡμᾶc ἔδει τῷ χαλκίῳ λελουμένουc cχολάζειν.

τουτὶ μέντοι τὸ παρὰ τῷ Φιλήμονι 'χαλκοῦ θερμὸν 70
ἦν' cυνταττόμενον τῷ πιεῖν ἄντικρυc δηλοῖ τὴν τοῦ

1. ἂν post οἴοιτο add. *Di* 4. ἦν post χρῆcιc add. *Di* 5. οὐδὲ γὰρ] μὲν γὰρ οὐδὲ *Di* 9. μὲν om. *Di* 10. εὑρεῖν *Di* 11. εἴποι *Di* 12. ὀcτέοιcι ὀδοῦcι νεύροιcι Hippocr. aph. 5, 18 (ed. Ermerins.) 20. ὑπεναντιοῦτο *Di* 22. πάλαι δι' et 23. ἐκεῖ τῷ χαλκῷ ἐλλουcάμενον κολάζειν *Di*, corr. *Meinekius* Add. p. 60

θερμοῦ πόσιν· καὶ γὰρ τὸ λεπτὸν τοῦ νομίσματος οὐ λουτροῦ ἐστιν ἀλλὰ πότου μέτρον.

Καὶ πεντέχαλκον δὲ τοὺς πέντε χαλκοῦς ὠνομασμένους εὕρομεν ἐν τοῖς Ἀριστοφῶντος Διδύμοις ἢ Πυραύνῳ·

ἔπειθ' ἠπάτια καὶ νῆστίν τινα
προσέθηκεν, οἶμαι, πεντέχαλκον προσλαβών.

Εἴη δ' ἂν καὶ σύμβολον βραχὺ νόμισμα ἢ ἡμί-
71 τομον νομίσματος. ὁ γοῦν Ἕρμιππος ἐν μὲν Φορμοφόροις λέγει

παρὰ τῶν καπήλων λήψομαι τὸ σύμβολον,

ἐν δὲ τοῖς Δημόταις

οἴ μοι, τί δράσω σύμβολον κεκαρμένος;

κεκάρθαι ἔοικε τὸ ἥμισυ, ὥστε ἢ ἐκ θατέρου μόνου τετυπῶσθαι τοῦτο δεῖ τὸ νομισμάτιον νοεῖσθαι, ἢ διαιρεῖσθαι ὡς ἔχειν τὸ μέρος ἑκάτερον, τόν τε πιπράσκοντα καὶ τὸν ὠνούμενον, ἐπὶ συμβόλῳ τοῦ τὸν μέν τι προειληφέναι, τῷ δὲ ἐνοφείλεσθαι. διελέγ-
72 χουσι δ' αὐτὸ σμικρόν τι δύνασθαι Ἀριστοφάνης μὲν ἐν Ἀναγύρῳ λέγων

τοῦτ' αὐτὸ πράττω, δύ' ὀβολὼ καὶ σύμβολον
ὑπὸ τῷ 'πικλίντρῳ. μῶν τις αὔτ' ἀνείλετο;

Ἄρχιππος δ' εἰπὼν ἐν Ἡρακλεῖ γαμοῦντι

ἀνδρῶν ἄριστος καὶ μάλιστ' ἐμοὶ ξένος,
ἀτὰρ παρ' ἐμοί γ' ὢν εἶχεν οὐδὲ σύμβολον.

Εἴη δ' ἂν καὶ κόλλυβον λεπτόν τι νομισμάτιον· Καλλίμαχος γοῦν ἔφη, περὶ τῶν ἐν ᾅδου λέγων,

ἐκ τῶν ὅκου βοῦν κολλύβου πιπρήσκουσιν,

---

5. Πυραύλῳ *Di* (corr. *Kuehnius*) 7. συλλαβὼν *Di* 8. ἢ om. *Di* ἡμίτομόν τι *Di* 9. γοῦν] μὲν *Di* μὲν om. *Di* 17. τοῦ τὸν corr. *Be*, τούτῳ vulgo, item 18. τῷ *Be* pro τὸ 21. διωβόλῳ *Di* (corr. *Piersonus*)

ὥς ἂν εἴποι τις τοῦ προστυχόντος. ἔλεγον δέ τι καὶ τρικόλλυβον οἱ ποιηταὶ σμικρὸν νόμισμα.

Οἱ μέντοι τὸν βοῦν, τὸ ἐκ τοῦ τυπώματος οὕτω 73 κληθὲν νόμισμα, καὶ Ὅμηρον εἰδέναι νομίζοντες ἐν τῷ 'ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων,' ὥς πρὸς ἀριθμὸν δραχμῶν τὴν ἀξίαν τῶν ὅπλων ἀντιτιμώμενον, [ὥς] ὑποτιθέασιν εὔηθες τοῦτο Ὁμήρῳ μάρτυρι, τὴν ἀλλαγὴν οὐ νομίσματι γίνεσθαι τὸ παλαιὸν ἡγουμένῳ ἀλλ' ἀντιδόσει τινῶν, ὥς ὅταν φῇ

ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί
ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτῇσι βόεσσιν·

τὰς γὰρ βοῦς πρὸς τὰς ῥινοὺς ἀντιτιθείς, φανερός 74 ἐστι τὸ ζῷον ἀλλ' οὐ τὸ νόμισμα δηλῶν.

Καὶ μὴν τὸ Πελοποννησίων νόμισμα χελώνην τινὲς ἠξίουν καλεῖσθαι ἀπὸ τοῦ τυπώματος· ὅθεν ἡ μὲν παροιμία

τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι,

ἐν δὲ τοῖς Εὐπόλιδος Εἵλωσιν εἴρηται 'ὀβολὸν τὸν καλλιχέλωνον.'

Ἀλλὰ καὶ κόρη νόμισμα παρ' Ἀθηναίοις ἦν, ὥς Ὑπερίδης φησίν, τῷ παιδίῳ τῆς ἐν Βραυρῶνι ἱερείας τῶν ἀναθημάτων τι λαβόντι παραβληθῆναι λέγων ἐπὶ πείρᾳ συνέσεως κόρην καὶ τετράδραχμον, κἀπειδὴ τὸ 75 τετράδραχμον εἵλετο, δόξαι διακρίνειν ἤδη τὸ κέρδος δύνασθαι. τάχα δ' ἂν εἴη κόρη, ὥς Εὐριπίδης ὠνό-

---

3. τὸ] τὸν *Di* 6. ὥς seclusi cum *Be* 7. ὑποτιθέασιν scripsi pro ὑπό τι, eieci autem ὑπολαμβάνουσιν post τοῦτο 12. δὲ] μὲν *Di* 13. ἀντιθεὶς *Di* 16. καλεῖν vulgo ἡ μὲν] καὶ *Di* 21. μέντοι post ἀλλὰ add. *Di* 22. φησίν om. *Di* 24. post κόρην add. εἴποις δ' ἂν *Di*

μαcε παρθένον ἐν Cκίρωνι, λέγων περὶ τῶν ἑταιρίδων τῶν ἐν Κορίνθῳ

καὶ τὰς μὲν ἄξῃ, πῶλον ἂν διδῷς ἕνα,
τὰς δὲ ξυνωρίδ᾽· αἱ δὲ κἀπὶ τεττάρων
φοιτῶςιν ἵππων ἀργυρῶν. φιλοῦςι δέ
τὰς ἐξ Ἀθηνῶν παρθένους, ὅταν φέρῃς
πολλάς.

τὰς μὲν οὖν παρθένους λέγοι ἂν τὰς κόρας, αἷς ἐνε-
76 κεχάρακτο Ἀθηνᾶς πρόςωπον, ὅθεν τὸ νόμιςμα τοῦτ᾽ Εὔβουλος ἐν Ἀγχίςῃ καλεῖ Παλλάδας, πῶλον δὲ τὸ νόμιςμα τὸ Κορίνθιον, ὅτι Πήγαςον εἶχεν ἐντετυπωμένον.

Ἀλλὰ μὴν τὴν μὲν Αἰγιναίαν δραχμὴν μείζω τῆς Ἀττικῆς οὖςαν (δέκα γὰρ ὀβολοὺς Ἀττικοὺς ἴςχυεν) Ἀθηναῖοι παχεῖαν δραχμὴν ἐκάλουν, μίςει τῶν Αἰγινητῶν Αἰγιναίαν καλεῖν μὴ θέλοντες.

Τὸ δὲ χρυςίον, ὅτι τοῦ ἀργυρίου δεκαπλάςιον ἦν, ςαφῶς ἄν τις ἐκ τῆς Μενάνδρου Παρακαταθήκης μάθοι· προειπὼν γὰρ

ὁλκὴν ταλάντου χρυςίου ςοι, παιδίον,
ἕςτηκα τηρῶν,

77 ἐπάγει μετὰ ταῦτα περὶ ταὐτοῦ λέγων

μακάριος ἐκεῖνος δέκα τάλαντα καταφαγών.

Τὸ μέντοι τῶν ὀβολῶν ὄνομα οἱ μὲν ὅτι πάλαι βουπόροις ὀβελοῖς ἐχρῶντο πρὸς τὰς ἀμοιβάς, ὧν τὸ ὑπὸ τῇ δρακὶ πλῆθος ἐδόκει καλεῖςθαι δραχμή, τὰ δ᾽ ὀνόματα καὶ τοῦ νομίςματος μεταπεςόντος εἰς τὴν

---

1. περὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ ἑταιρουςῶν *Di* 6. φέρῃ *Di* (corr. *Salmasius*) 14. οὖςαν om. *Di* 17. δεκαπλάςιον vulgo, δεκαςτάςιον *Salmasius Be* 21. ἔςτη κατηγορῶν libri, ἐκτήςαθ᾽ ὁ γέρων ego malim 23. δεκατάλαντον *Di*

νῦν χρείαν ἐνέμεινεν ἐκ τῆς μνήμης τῆς παλαιᾶς· Ἀριστοτέλης δὲ ταὐτὸν λέγων ἐν Σικυωνίων πολιτείᾳ σμικρόν τι καινοτομεῖ, ὀφελοὺς αὐτοὺς τέως ὠνομάσθαι λέγων, τοῦ μὲν ὀφέλλειν δηλοῦντος τὸ αὔξειν, αὐτῶν δὲ διὰ τὸ εἰς μῆκος ηὐξῆσθαι ὧδε κληθέντων. ὅθεν καὶ τὸ ὀφείλειν ὠνομάσθαι φησὶν οὐκ 78
οἶδ᾽ ὅπως· ἐπὶ μέντοι τῶν ὀβελῶν ὑπηλλάχθαι τὸ φ εἰς τὸ β κατὰ συγγένειαν.

Βυζαντίων γε μὴν σιδήρῳ νομιζόντων ἦν οὕτω καλούμενος σιδάρεος νόμισμά τι λεπτόν, ὥστε ἀντὶ τοῦ πρίω μοι τριῶν χαλκῶν λέγειν πρίω μοι τριῶν σιδαρέων· ὅθεν καὶ ἐν τοῖς Στράττιδος Μυρμιδόσιν εἴρηται

ἐν τοῖσι βαλανείοις προκέλευθος ἡμέρα,
ἁπαξάπασα γῆ, στρατιαὶ σιδαρέων.

σιδηρῷ δὲ νομίσματι καὶ Λακεδαιμόνιοι χρῶνται, ἐκ 79
πολλοῦ ὄγκου ὀλίγον δυναμένῳ· ὄξει δ᾽ αὐτοῦ τὴν ἀκμὴν εἰς τὸ ἄτομον κατασβεννύουσιν. τοὺς μέντοι Συρακουσίους καττιτέρῳ ποτὲ ἀντ᾽ ἀργυρίου νομίσαι Διονύσιος κατηνάγκασεν· καὶ τὸ νομισμάτιον τέτταρας δραχμὰς Ἀττικὰς ἴσχυεν ἀντὶ μιᾶς.

Ὁ δὲ νοῦμμος, δοκεῖ μὲν εἶναι Ῥωμαίων τοὔνομα τοῦ νομίσματος, ἔστι δὲ Ἑλληνικὸν καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Δωριέων· Ἐπίχαρμός τε γὰρ ἐν ταῖς Χύτραις φησὶν

ἀλλ᾽ ὅμως καλαὶ καὶ πῖοι ἄρνες, εὑρησοῦντί μοι
δέκα νόμους πωλᾷ· τοίας γὰρ ἐντὶ τᾶς ματρός·

καὶ πάλιν 80

---

2. ταὐτὸν] αὐτὰ ταῦτα *Di* 3. ὀφέλλους *Di* 10. σιδήρεον *Di* 14. τοῖς *Di* 15. ἅπασα ἅπαξ *Di* 18. immo εἰς τὸ ἄτονον 24. ὁ ante Ἐπίχ. add. *Di* 26. 27. εὑρήσουσι δέ μοι καὶ νούμμους· πωλατιᾶς γὰρ ἐντὶ vulgo, corr. *Bentleius* et *Ahrens.* (dial. Dor. p. 451)

κᾶρυξ ἰών
εὐθὺς πρίω μοι δέκα νόμων μόσχον καλάν·

καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτείᾳ καλεῖσθαί φησι νόμισμα παρ' αὐτοῖς νοῦμμον, ἐφ' οὗ ἐντετυπῶσθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος δελφῖνι ἐποχούμενον. καὶ μὴν ἐν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ φησὶν Ἀριστοτέλης ζημιοῦσθαί τινας τριάκοντα λίτρας, δύνασθαι δὲ τὴν λίτραν ὀβολὸν Αἰγιναῖον. ἀλλὰ μέντοι παρ' αὐτῷ τις ἂν ἐν τῇ Ἱμεραίων πολιτείᾳ καὶ ἄλλα εὕροι Σικελικῶν νομισμάτων ὀνόματα, οἷον
81 οὐγκίαν, ὅπερ δύναται χαλκοῦν ἕνα, καὶ ἑξᾶντα, ὅπερ ἐστὶ δύο χαλκοῖ, καὶ τριᾶντα, ὅπερ τρεῖς, καὶ ἡμίλιτρον, ὅπερ ἕξ, καὶ λίτραν, ἣν εἶναι ὀβολόν· τὸ μέντοι δεκάλιτρον δύνασθαι μὲν δέκα ὀβολούς, εἶναι δὲ στατῆρα Κορίνθιον. ὅτι δὲ καὶ τῶν κωμῳδῶν τινες τῆς λίτρας μνημονεύουσιν, ἐν τοῖς περὶ στατικῆς προείρηται· οὐ γὰρ οἱ Δωριεῖς μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀττικῶν τινες, ὡς Δίφιλος ἐν Σικελικῷ

οἷον ἀγοράζειν πάντα, μηδὲ ἓν δ' ἔχειν
εἰ μὴ κικίννους ἀξίους λίτραιν δυοῖν.

σὺν δὲ τῇ λίτρᾳ καὶ ἄλλα ὠνόμασε νομισμάτων ὀνόματα Ἐπίχαρμος ἐν Ἁρπαγαῖς·

82 ὥσπεραὶ πονηραὶ μάντιες,
αἵθ' ὑπονέμονται γυναῖκας μωρὰς ἂμ πεντόγκιον
ἀργύριον, ἄλλαι δὲ λίτραν, αἳ δ' ἀν' ἡμιλίτριον
δεχόμεναι, καὶ πάντα γινώσκοντι·

καὶ πάλιν

---

2. νούμμων et καλήν vulgo, corr. *Ahrens.* 3. καλεῖσθαι post φησὶ *Di* 11. διξᾶντα et 12. τριξᾶντα *Be* auctore *Iungermanno* qui δίξαντα et τρίξαντα coniecit pro librorum scriptura ἓξ τάλαντα et τρία τάλαντα: at vide praef. crit. 19. legendum videtur μηδ' ἂν ἓν δ' ἔχειν 21. ταῖς λίτραις *Di* 23—26 vide praef. crit.

ἐγὼ γὰρ . . . [τό γε βαλάντιον]
λιτροδόκᾳ λίτραν στατῆρ' ἑξάντιον [τε] πεντόγκιον.

Ἔχει μὲν δή τι καὶ φιλόκαλον ἡ τούτων γνῶσις· ἴσως δὲ οὐδὲ ἡ χρῆσις ἄτοπος, εἰ μηδὲ τοὺς σίγλους ὁ Ξενοφῶν ὄνομα βαρβαρικοῦ νομίσματος εἰπεῖν ἐφυλάξατο. καὶ μὴν καὶ τὸν δανάκην εἶναί τινές φασι νόμισμά τι Περσικόν. ὄνομα δὲ νομίσματος 83 καὶ κραπαταλοί, εἴτε παίζων εἴτε σπουδάζων Φερεκράτης ὠνόμασεν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι· λέγει δὲ τὸν μὲν κραπαταλὸν εἶναι ἐν ᾄδου δραχμήν, ἔχειν δ' αὐτὸν δύο ψωθίας, τὴν δὲ ψωθίαν εἶναι τριώβολον καὶ δύνασθαι ὀκτὼ κικκάβους.

Τάχα δ' ἄν τις φιλότιμον εἶναι νομίζοι καὶ τὸν ἐπὶ τῷ νομίσματι λόγον ἐπιζητεῖν, εἴτε Φείδων πρῶτος ὁ Ἀργεῖος ἔκοψε νόμισμα, εἴτε Δημοδίκη ἡ Κυμαία συνοικήσασα Μίδᾳ τῷ Φρυγί (παῖς δ' ἦν Ἀγαμέμνονος Κυμαίων βασιλέως), εἴτε Ἀθηναῖοι Ἐριχθόνιος καὶ Λύκος, εἴτε Λυδοί, καθά φησι Ξενοφάνης, εἴτε Νάξιοι κατὰ τὴν Ἀγλωσθένους δόξαν· οὐ γὰρ 84 ἀξιώσει τις ἡμᾶς ἐν τῷ παρόντι πολυπραγμονεῖν, εἰ Μιτυληναῖοι μὲν Σαπφὼ τῷ νομίσματι ἐνεχαράξαντο, Χῖοι δὲ Ὅμηρον, Ἰασεῖς δὲ παῖδα δελφῖνι ἐποχούμενον, Δαρδανεῖς δὲ ἀλεκτρυόνων μάχην, Ἀσπένδιοι δὲ παλαιστάς, καὶ Ῥηγῖνοι μὲν λαγών, Κεφαλλῆνες δὲ ἵππον, Θάσιοι δὲ Πέρσην, Ἀργεῖοι δὲ μῦν· οὔτε γὰρ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν βιβλίων ἡ πολυπραγμοσύνη, καὶ ἄλλοις ἤδη τὰ τοιαῦτα ἔστι συνειλεγμένα.

---

1. 2. vide praefat. crit. 7. τι om. idemque post δὲ add. *Di* 8. κραπατάλλους *Di* 10. ἔχει δ' αὐτὸς *Di* 11. δύο *Meinekius* pro ὀκτὼ 15. ἔγραψε *Di* 17. Ἀθηναῖοι scripsi pro vulg. Ἀθηναίοις 21. ἐνεχάραττον *Di*

τοὺς ἓξ χαλκοῦς τριτημόριον ὠνόμαζον, ἔστιν εὑρεῖν ἐν τῷ Φιλήμονος Σαρδίῳ·

χαλκοῦς ὀφείλεις πέντε μοι· μέμνης'; ἐγώ
σοὶ πέντε χαλκοῦς, σὺ δέ γ' ἐμοὶ τριτήμορον.
τοὺς ἓξ ἀποδοὺς τοὺς πέντε χαλκοῦς ἀπόλαβε.

66 καὶ ἔτι σαφῶς ἐν τῷ Πιττοκοπουμένῳ·

ἰδοὺ πάρεστιν, ὡς ὁρᾷς. τριτημόρου
ἕκαστος ὑμῶν ἦλθεν· εἰς τοὺς τέτταρας
εἴληφεν ἡμῖν οὑτοσὶ τριώβολον.

τεττάρων γὰρ καὶ εἴκοσι χαλκῶν ὄντων ἐν τῷ τριωβόλῳ, ἓξ ἑκάστῳ γίνονται χαλκοῖ τέτταρσιν οὖσιν, οὓς εἴρηκεν τριτημόριον. ὅταν μέντοι Θουκυδίδης εἴπῃ 'τριτημόριον δὲ μάλιστα ἱππικόν', τὴν τρίτην μοῖραν εἴρηκεν. ὁ δὲ Ἡρόδοτος τριτημορίδα. τὸ δὲ παρὰ Φιλήμονι τριτήμορον τριταρτημόριον καλεῖ
67 ἐνίοτε Πλάτων. ὅτι δὲ οἱ τέτταρες χαλκοῖ ἡμιωβόλιόν εἰσιν, ἐν τῷ αὐτῷ δράματι Φιλήμονος ἔστιν·

ὀβολοῦ τὸ πρῶτον ἡμῖν ἐνέχεεν,
καὶ τεττάρων χαλκῶν μετὰ ταῦτα. καὶ μάλα
τρί' ἡμιωβόλι' ἐστί· χαλκοῦ θερμὸν ἦν.

Ἐν τούτῳ καὶ πολλὴν ἀπορίαν τις ἂν ἐπιλύσαιτο, ὑπὲρ ἧς οἶδα πολλάκις ἀμφισβητήσας, εἰ παρά τινι τῶν ἀρχαίων θερμῷ χρωμένους ἐπὶ τῷ πιεῖν ἔστιν εὑρεῖν. καὶ τὰ μὲν παρ' Ὁμήρῳ πολλὴν εἶχε τὴν
68 ἀσάφειαν. καὶ γὰρ εἴ τις τοὺς αἴθωνας λέβητας παρὰ

---

4. δέ μοι *Di* 8. τοὺς om. *Di* (add. *Clericus*) 9. ὑμῖν *Hemsterh.* *Be* οὑτωσὶ libri *Di* (corr. *Salmasius*) 13. εἴποι *Di* 15. τριταρτημόριον *Boeckh Archaeol. Ztg.* 1847 p. 44, τεταρτημόριον vulgo 17. εἰρημένον post ἔστιν add. *Di* 18. ἐνεχθὲν *Di*, corr. *Meinekius* 19. καὶ ante μετὰ add. *Di* 20. τριημιωβολίαι' *Di* 24. τὰ] ταῦτα *Di*

τοὺϲ ἀπύρουϲ λέβηταϲ ἀντιτιθεὶϲ οἴοιτο τούτουϲ ἐπὶ θερμοῦ ὕδατοϲ παραϲκευῇ εὐτρεπίζεϲθαι, ταὐτὸν ἂν εἶεν οὗτοι τῷ ἐμπυριβήτῃ τρίποδι, ὃϲ ἐπὶ λουτροῖϲ ἐθερμαίνετο, ὧν ἡ χρῆϲιϲ οὐκ ὀλίγη παρ' Ὁμήρῳ· οὐδὲ γὰρ κρέα ἑφθὰ τῶν ἡρώων τινὲϲ ἤϲθιον, καίτοι αὐτοῦ γε τὴν τοιαύτην ὀψοποιίαν εἰδότοϲ, ὅταν φῇ

ὡϲ δὲ λέβηϲ ζεῖ ἔνδον ἐπειγόμενοϲ πυρὶ πολλῷ,
κνίϲῃ μελδόμενοϲ ἁπαλοτρεφέοϲ ϲιάλοιο.

περὶ μέντοι τοῦ πότου, παρ' Ὁμήρῳ μὲν οὐχ οἷόν τ' 69 ἦν ἀνευρεῖν θερμὸν ὕδωρ ἐπὶ πότῳ, παρὰ δὲ τοῖϲ ἀρχαίοιϲ ἰατροῖϲ· καὶ γὰρ ὅταν Ἱπποκράτηϲ εἴπῃ 'τὸ ψυχρὸν πολέμιον νεύροιϲιν ὀϲτέοιϲιν ὀδοῦϲιν ἐγκεφάλῳ,' δῆλον ὡϲ οἶδε τὴν τοῦ θερμοῦ προϲφορὰν τοῖϲ ὀδοῦϲιν. ἐγὼ δὲ ἐν ταῖϲ Θεϲμοφοριαζούϲαιϲ Ἀριϲτοφάνουϲ εἰρημένον 'τὸ χαλκίον θερμαίνεται' οὕτω πωϲ ἤκουον ὡϲ εἰϲ πότον εὐτρεπιζομένων τῶν γυναικῶν. ταὐτὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖϲ Εὐπόλιδοϲ Δήμοιϲ ἔϲτιν εἰρημένον. ἀλλ' ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἀποχρῶν ἐϲτιν εἰϲ πίϲτιν τῆϲ τοῦ θερμοῦ πόϲεωϲ, ὑπηναντιοῦτό μοι τὸ ἐν τοῖϲ Ἀριϲτοφάνουϲ Γεωργοῖϲ ϲαφῶϲ ἐπὶ λουτροῦ εἰρημένον,

ἐξ ἄϲτεωϲ νῦν εἰϲ ἀγρὸν χωρῶμεν, ὡϲ πάλαι δὴ
ἡμᾶϲ ἔδει τῷ χαλκίῳ λελουμένουϲ ϲχολάζειν.

τουτὶ μέντοι τὸ παρὰ τῷ Φιλήμονι 'χαλκοῦ θερμὸν 70 ἦν' ϲυνταττόμενον τῷ πιεῖν ἄντικρυϲ δηλοῖ τὴν τοῦ

---

1. ἂν post οἴοιτο add. *Di* 4. ἦν post χρῆϲιϲ add. *Di* 5. οὐδὲ γὰρ] μὲν γὰρ οὐδὲ *Di* 9. μὲν om. *Di* 10. εὑρεῖν *Di* 11. εἴποι *Di* 12. ὀϲτέοιϲι ὀδοῦϲι νεύροιϲι Hippocr. aph. 5, 18 (ed. Ermerins.) 20. ὑπεναντιοῦτο *Di* 22. πάλαι δι' et 23. ἐκεῖ τῷ χαλκῷ ἐλλουϲάμενον κολάζειν *Di*, corr. *Meinekius* Add. p. 60

θερμοῦ πόσιν· καὶ γὰρ τὸ λεπτὸν τοῦ νομίσματος οὐ λουτροῦ ἐστιν ἀλλὰ πότου μέτρον.

Καὶ πεντέχαλκον δὲ τοὺς πέντε χαλκοῦς ὠνομασμένους εὕρομεν ἐν τοῖς Ἀριστοφῶντος Διδύμοις ἢ Πυραύνῳ·

ἔπειθ᾿ ἡπάτια καὶ νῆστίν τινα
προσέθηκεν, οἶμαι, πεντέχαλκον προσλαβών.

Εἴη δ᾿ ἂν καὶ σύμβολον βραχὺ νόμισμα ἢ ἡμί-
71 τομον νομίσματος. ὁ γοῦν Ἕρμιππος ἐν μὲν Φορμοφόροις λέγει

παρὰ τῶν καπήλων λήψομαι τὸ σύμβολον,

ἐν δὲ τοῖς Δημόταις

οἴ μοι, τί δράσω σύμβολον κεκαρμένος;

κεκάρθαι ἔοικε τὸ ἥμισυ, ὥστε ἢ ἐκ θατέρου μόνου τετυπῶσθαι τοῦτο δεῖ τὸ νομισμάτιον νοεῖσθαι, ἢ διαιρεῖσθαι ὡς ἔχειν τὸ μέρος ἑκάτερον, τόν τε πιπράσκοντα καὶ τὸν ὠνούμενον, ἐπὶ συμβόλῳ τοῦ τὸν μέν τι προειληφέναι, τῷ δὲ ἐνοφείλεσθαι. διελέγ-
72 χουσι δ᾿ αὐτὸ σμικρόν τι δύνασθαι Ἀριστοφάνης μὲν ἐν Ἀναγύρῳ λέγων

τοῦτ᾿ αὐτὸ πράττω, δύ᾿ ὀβολὼ καὶ σύμβολον
ὑπὸ τῷ ᾿πικλίντρῳ. μῶν τις αὔτ᾿ ἀνείλετο;

Ἄρχιππος δ᾿ εἰπὼν ἐν Ἡρακλεῖ γαμοῦντι

ἀνδρῶν ἄριστος καὶ μάλιστ᾿ ἐμοὶ ξένος,
ἀτὰρ παρ᾿ ἐμοί γ᾿ ὢν εἶχεν οὐδὲ σύμβολον.

Εἴη δ᾿ ἂν καὶ κόλλυβον λεπτόν τι νομισμάτιον· Καλλίμαχος γοῦν ἔφη, περὶ τῶν ἐν ᾅδου λέγων,

ἐκ τῶν ὅκου βοῦν κολλύβου πιπρήσκουσιν,

---

5. Πυραύλῳ *Di* (corr. *Kuehnius*) 7. συλλαβὼν *Di* 8. ἢ om. *Di* ἡμίτομόν τι *Di* 9. γοῦν] μὲν *Di* μὲν om. *Di* 17. τοῦ τὸν corr. *Be*, τούτῳ vulgo, item 18. τῷ *Be* pro τὸ 21. διωβόλῳ *Di* (corr. *Piersonus*)

ὡς ἂν εἴποι τις τοῦ προστυχόντος. ἔλεγον δέ τι καὶ τρικόλλυβον οἱ ποιηταὶ σμικρὸν νόμισμα.

Οἱ μέντοι τὸν βοῦν, τὸ ἐκ τοῦ τυπώματος οὕτω 73
κληθὲν νόμισμα, καὶ Ὅμηρον εἰδέναι νομίζοντες ἐν τῷ 'ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων,' ὡς πρὸς ἀριθμὸν δραχμῶν τὴν ἀξίαν τῶν ὅπλων ἀντιτιμώμενον, [ὡς] ὑποτιθέασιν εὔηθες τοῦτο Ὁμήρῳ μάρτυρι, τὴν ἀλλαγὴν οὐ νομίσματι γίνεσθαι τὸ παλαιὸν ἡγουμένῳ ἀλλ' ἀντιδόσει τινῶν, ὡς ὅταν φῇ

ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί
ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτῇσι βόεσσιν·

τὰς γὰρ βοῦς πρὸς τὰς ῥινοὺς ἀντιτιθείς, φανερός 74
ἐστι τὸ ζῷον ἀλλ' οὐ τὸ νόμισμα δηλῶν.

Καὶ μὴν τὸ Πελοποννησίων νόμισμα χελώνην τινὲς ἠξίουν καλεῖσθαι ἀπὸ τοῦ τυπώματος· ὅθεν ἡ μὲν παροιμία

τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι,

ἐν δὲ τοῖς Εὐπόλιδος Εἵλωσιν εἴρηται 'ὀβολὸν τὸν καλλιχέλωνον.'

Ἀλλὰ καὶ κόρη νόμισμα παρ' Ἀθηναίοις ἦν, ὡς Ὑπερίδης φησίν, τῷ παιδίῳ τῆς ἐν Βραυρῶνι ἱερείας τῶν ἀναθημάτων τι λαβόντι παραβληθῆναι λέγων ἐπὶ πείρᾳ συνέσεως κόρην καὶ τετράδραχμον, κἀπειδὴ τὸ 75
τετράδραχμον εἵλετο, δόξαι διακρίνειν ἤδη τὸ κέρδος δύνασθαι. τάχα δ' ἂν εἴη κόρη, ὡς Εὐριπίδης ὠνό-

3. τὸ] τὸν *Di* 6. ὡς seclusi cum *Be* 7. ὑποτιθέασιν scripsi pro ὑπό τι, eieci autem ὑπολαμβάνουσιν post τοῦτο 12. δὲ] μὲν *Di* 13. ἀντιθεὶς *Di* 16. καλεῖν vulgo ἡ μὲν] καὶ *Di* 21. μέντοι post ἀλλὰ add. *Di* 22. φησίν om. *Di* 24. post κόρην add. εἴποις δ' ἂν *Di*

μαςε παρθένον ἐν Cκίρωνι, λέγων περὶ τῶν ἑταιρίδων τῶν ἐν Κορίνθῳ

καὶ τὰς μὲν ἄξῃ, πῶλον ἂν διδῷς ἕνα,
τὰς δὲ ξυνωρίδ᾽· αἱ δὲ κἀπὶ τεττάρων
φοιτῶςιν ἵππων ἀργυρῶν. φιλοῦςι δέ
τὰς ἐξ Ἀθηνῶν παρθένους, ὅταν φέρῃς
πολλάς.

τὰς μὲν οὖν παρθένους λέγοι ἂν τὰς κόρας, αἷς ἐνε- 76 κεχάρακτο Ἀθηνᾶς πρόςωπον, ὅθεν τὸ νόμιςμα τοῦτ᾽ Εὔβουλος ἐν Ἀγχίςῃ καλεῖ Παλλάδας, πῶλον δὲ τὸ νόμιςμα τὸ Κορίνθιον, ὅτι Πήγαςον εἶχεν ἐντετυπωμένον.

Ἀλλὰ μὴν τὴν μὲν Αἰγιναίαν δραχμὴν μείζω τῆς Ἀττικῆς οὖςαν (δέκα γὰρ ὀβολοὺς Ἀττικοὺς ἴςχυεν) Ἀθηναῖοι παχεῖαν δραχμὴν ἐκάλουν, μίςει τῶν Αἰγινητῶν Αἰγιναίαν καλεῖν μὴ θέλοντες.

Τὸ δὲ χρυςίον, ὅτι τοῦ ἀργυρίου δεκαπλάςιον ἦν, ςαφῶς ἄν τις ἐκ τῆς Μενάνδρου Παρακαταθήκης μάθοι· προειπὼν γὰρ

ὁλκὴν ταλάντου χρυςίου ςοι, παιδίον,
ἕςτηκα τηρῶν,

77 ἐπάγει μετὰ ταῦτα περὶ ταὐτοῦ λέγων

μακάριος ἐκεῖνος δέκα τάλαντα καταφαγών.

Τὸ μέντοι τῶν ὀβολῶν ὄνομα οἱ μὲν ὅτι πάλαι βουπόροις ὀβελοῖς ἐχρῶντο πρὸς τὰς ἀμοιβάς, ὧν τὸ ὑπὸ τῇ δρακὶ πλῆθος ἐδόκει καλεῖςθαι δραχμή, τὰ δ᾽ ὀνόματα καὶ τοῦ νομίςματος μεταπεςόντος εἰς τὴν

---

1. περὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ ἑταιρουςῶν *Di* 6. φέρῃ *Di* (corr. *Salmasius*) 14. οὖςαν om. *Di* 17. δεκαπλάςιον vulgo, δεκαςτάςιον *Salmasius Be* 21. ἕςτη κατηγορῶν libri, ἐκτήςαθ᾽ ὁ γέρων ego malim 23. δεκατάλαντον *Di*

νῦν χρείαν ἐνέμεινεν ἐκ τῆϲ μνήμηϲ τῆϲ παλαιᾶϲ· Ἀριϲτοτέληϲ δὲ ταὐτὸν λέγων ἐν Ϲικυωνίων πολιτείᾳ ϲμικρόν τι καινοτομεῖ, ὀφελοὺϲ αὐτοὺϲ τέωϲ ὠνομάϲθαι λέγων, τοῦ μὲν ὀφέλλειν δηλοῦντοϲ τὸ αὔξειν, αὐτῶν δὲ διὰ τὸ εἰϲ μῆκοϲ ηὐξῆϲθαι ὧδε κληθέντων. ὅθεν καὶ τὸ ὀφείλειν ὠνομάϲθαι φηϲὶν οὐκ 78
οἶδ᾽ ὅπωϲ· ἐπὶ μέντοι τῶν ὀβελῶν ὑπηλλάχθαι τὸ φ εἰϲ τὸ β κατὰ ϲυγγένειαν.

Βυζαντίων γε μὴν ϲιδήρῳ νομιζόντων ἦν οὕτω καλούμενοϲ ϲιδάρεοϲ νόμιϲμά τι λεπτόν, ὥϲτε ἀντὶ τοῦ πρίω μοι τριῶν χαλκῶν λέγειν πρίω μοι τριῶν ϲιδαρέων· ὅθεν καὶ ἐν τοῖϲ Ϲτράττιδοϲ Μυρμιδόϲιν εἴρηται

ἐν τοῖϲι βαλανείοιϲ προκέλευθοϲ ἡμέρα,
ἁπαξάπαϲα γῆ, ϲτρατιαὶ ϲιδαρέων.

ϲιδηρῷ δὲ νομίϲματι καὶ Λακεδαιμόνιοι χρῶνται, ἐκ 79
πολλοῦ ὄγκου ὀλίγον δυναμένῳ· ὄξει δ᾽ αὐτοῦ τὴν ἀκμὴν εἰϲ τὸ ἄτομον καταϲβεννύουϲιν. τοὺϲ μέντοι Ϲυρακουϲίουϲ καττιτέρῳ ποτὲ ἀντ᾽ ἀργυρίου νομίϲαι Διονύϲιοϲ κατηνάγκαϲεν· καὶ τὸ νομιϲμάτιον τέτταραϲ δραχμὰϲ Ἀττικὰϲ ἴϲχυεν ἀντὶ μιᾶϲ.

Ὁ δὲ νοῦμμοϲ, δοκεῖ μὲν εἶναι Ῥωμαίων τοὔνομα τοῦ νομίϲματοϲ, ἔϲτι δὲ Ἑλληνικὸν καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ϲικελίᾳ Δωριέων· Ἐπίχαρμόϲ τε γὰρ ἐν ταῖϲ Χύτραιϲ φηϲὶν

ἀλλ᾽ ὅμωϲ καλαὶ καὶ πῖοι ἄρνεϲ, εὑρηϲοῦντί μοι
δέκα νόμουϲ πωλᾷ· τοίαϲ γὰρ ἐντὶ τᾶϲ ματρόϲ·

καὶ πάλιν 80

2. ταὐτὸν] αὐτὰ ταῦτα *Di* 3. ὀφέλλουϲ *Di* 10. ϲιδήρεον *Di* 14. τοῖϲ *Di* 15. ἅπαϲα ἅπαξ *Di* 18. immo εἰϲ τὸ ἄτονον 24. ὁ ante Ἐπίχ. add. *Di* 26. 27. εὑρήϲουϲι δέ μοι καὶ νούμμουϲ· πωλατιᾶϲ γὰρ ἐντὶ vulgo, corr. *Bentleius* et *Ahrens.* (dial. Dor. p. 451)

κᾶρυξ ἰών
εὐθὺς πρίω μοι δέκα νόμων μόσχον καλάν·

καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτείᾳ καλεῖσθαί φησι νόμισμα παρ᾽ αὐτοῖς νοῦμμον, ἐφ᾽ οὗ ἐντετυπῶσθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος δελφῖνι ἐποχούμενον. καὶ μὴν ἐν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ φησὶν Ἀριστοτέλης ζημιοῦσθαί τινας τριάκοντα λίτρας, δύνασθαι δὲ τὴν λίτραν ὀβολὸν Αἰγιναῖον. ἀλλὰ μέντοι παρ᾽ αὐτῷ τις ἂν ἐν τῇ Ἱμεραίων πολιτείᾳ καὶ ἄλλα εὕροι Σικελικῶν νομισμάτων ὀνόματα, οἷον
81 οὐγκίαν, ὅπερ δύναται χαλκοῦν ἕνα, καὶ ἑξᾶντα, ὅπερ ἐστὶ δύο χαλκοῖ, καὶ τριᾶντα, ὅπερ τρεῖς, καὶ ἡμίλιτρον, ὅπερ ἕξ, καὶ λίτραν, ἣν εἶναι ὀβολόν· τὸ μέντοι δεκάλιτρον δύνασθαι μὲν δέκα ὀβολούς, εἶναι δὲ στατῆρα Κορίνθιον. ὅτι δὲ καὶ τῶν κωμῳδῶν τινες τῆς λίτρας μνημονεύουσιν, ἐν τοῖς περὶ στατικῆς προείρηται· οὐ γὰρ οἱ Δωριεῖς μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀττικῶν τινες, ὡς Δίφιλος ἐν Σικελικῷ

οἷον ἀγοράζειν πάντα, μηδὲ ἓν δ᾽ ἔχειν
εἰ μὴ κικίννους ἀξίους λίτραιν δυοῖν.

σὺν δὲ τῇ λίτρᾳ καὶ ἄλλα ὠνόμασε νομισμάτων ὀνόματα Ἐπίχαρμος ἐν Ἁρπαγαῖς·

82 ὥσπεραὶ πονηραὶ μάντιες,
αἵθ᾽ ὑπονέμονται γυναῖκας μωρὰς ἂμ πεντόγκιον
ἀργύριον, ἄλλαι δὲ λίτραν, αἳ δ᾽ ἀν᾽ ἡμιλίτριον
δεχόμεναι, καὶ πάντα γινώσκοντι·

καὶ πάλιν

---

2. νούμμων et καλήν vulgo, corr. *Ahrens*. 3. καλεῖσθαι post φησὶ *Di* 11. διξᾶντα et 12. τριξᾶντα *Be* auctore *Iungermanno* qui δίξαντα et τρίξαντα coniecit pro librorum scriptura ἓξ τάλαντα et τρία τάλαντα: at vide praef. crit. 19. legendum videtur μηδ᾽ ἂν ἓν δ᾽ ἔχειν 21. ταῖς λίτραις *Di* 23—26 vide praef. crit.

ἐγὼ γὰρ . . . [τό γε βαλάντιον]
λιτροδόκᾳ λίτραν στατῆρ' ἑξάντιον [τε] πεντόγκιον.

Ἔχει μὲν δή τι καὶ φιλόκαλον ἡ τούτων γνῶσις· ἴσως δὲ οὐδὲ ἡ χρῆσις ἄτοπος, εἰ μηδὲ τοὺς σίγλους ὁ Ξενοφῶν ὄνομα βαρβαρικοῦ νομίσματος εἰπεῖν ἐφυλάξατο. καὶ μὴν καὶ τὸν δανάκην εἶναί τινές φασι νόμισμά τι Περσικόν. ὄνομα δὲ νομίσματος 83 καὶ κραπαταλοί, εἴτε παίζων εἴτε σπουδάζων Φερεκράτης ὠνόμασεν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι· λέγει δὲ τὸν μὲν κραπαταλὸν εἶναι ἐν ᾅδου δραχμήν, ἔχειν δ' αὐτὸν δύο ψωθίας, τὴν δὲ ψωθίαν εἶναι τριώβολον καὶ δύνασθαι ὀκτὼ κικκάβους.

Τάχα δ' ἄν τις φιλότιμον εἶναι νομίζοι καὶ τὸν ἐπὶ τῷ νομίσματι λόγον ἐπιζητεῖν, εἴτε Φείδων πρῶτος ὁ Ἀργεῖος ἔκοψε νόμισμα, εἴτε Δημοδίκη ἡ Κυμαία συνοικήσασα Μίδᾳ τῷ Φρυγί (παῖς δ' ἦν Ἀγαμέμνονος Κυμαίων βασιλέως), εἴτε Ἀθηναῖοι Ἐριχθόνιος καὶ Λύκος, εἴτε Λυδοί, καθά φησι Ξενοφάνης, εἴτε Νάξιοι κατὰ τὴν Ἀγλωσθένους δόξαν· οὐ γὰρ 84 ἀξιώσει τις ἡμᾶς ἐν τῷ παρόντι πολυπραγμονεῖν, εἰ Μιτυληναῖοι μὲν Σαπφὼ τῷ νομίσματι ἐνεχαράξαντο, Χῖοι δὲ Ὅμηρον, Ἰασεῖς δὲ παῖδα δελφῖνι ἐποχούμενον, Δαρδανεῖς δὲ ἀλεκτρυόνων μάχην, Ἀσπένδιοι δὲ παλαιστάς, καὶ Ῥηγῖνοι μὲν λαγών, Κεφαλλῆνες δὲ ἵππον, Θάσιοι δὲ Πέρσην, Ἀργεῖοι δὲ μῦν· οὔτε γὰρ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν βιβλίων ἡ πολυπραγμοσύνη, καὶ ἄλλοις ἤδη τὰ τοιαῦτα ἔστι συνειλεγμένα.

---

1. 2. vide praefat. crit. 7. τι om. idemque post δὲ add. *Di* 8. κραπατάλλους *Di* 10. ἔχει δ' αὐτὸς *Di* 11. δύο *Meinekius* pro ὀκτὼ 15. ἔγραψε *Di* 17. Ἀθηναῖοι scripsi pro vulg. Ἀθηναίοις 21. ἐνεχάραττον *Di*

ἴσως δὲ νομισμάτων καταλόγῳ προσήκουσιν οἱ Κροί-
σειοι στατῆρες καὶ Φιλίππειοι καὶ Δαρεικοί, καὶ τὸ
85 Βερενίκειον νόμισμα καὶ Ἀλεξάνδρειον καὶ Πτολε-
μαϊκὸν καὶ Δημαρέτειον, ὧν τοὺς ἐπωνύμους γνω-
ριζόντων ἁπάντων, ἡ Δημαρέτη Γέλωνος οὖσα γυνή,
κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Λίβυας πόλεμον ἀποροῦντος
αὐτοῦ τὸν κόσμον αἰτησαμένη παρὰ τῶν γυναικῶν,
συγχωνεύσασα νόμισμα ἐκόψατο.

Τοῦτό γε μὴν οὐκ ἄκαιρον, ὅτι τὸ μὲν Ἀττικὸν
86 τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς Ἀττικάς, τὸ
δὲ Βαβυλώνιον ἑπτακισχιλίας, τὸ δὲ Αἰγιναῖον μυ-
ρίας, τὸ δὲ Σύρων πεντακοσίας καὶ τετρακισχιλίας,
τὸ δὲ Κιλίκων τρισχιλίας, τὸ δὲ Αἰγυπτίων πεντακο-
σίας καὶ χιλίας, ὡς πρὸς τὸν τῆς Ἀττικῆς δραχμῆς
λογισμόν, ὥσπερ οὖν καὶ τὰς μνᾶς τὰς Ἀττικάς· τὸ
μὲν Ἀττικὸν ἑξήκοντα μνᾶς εἶχε, τὸ δὲ Βαβυλώνιον
ἑβδομήκοντα, τὸ δὲ Αἰγιναῖον ἑκατόν, καὶ τἆλλα ἀνά-
λογον. ἡ μνᾶ δὲ ὡς παρ' Ἀθηναίοις ἑκατὸν εἶχε
δραχμὰς Ἀττικάς, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις τὰς
ἐπιχωρίους δυναμένας πρὸς λόγον τοῦ παρ' ἑκά-
στοις ταλάντου κατά τε προσθήκην καὶ ὑφαίρεσιν.
87 τὸ μέντοι Σικελικὸν τάλαντον ἐλάχιστον ἴσχυεν, τὸ
μὲν ἀρχαῖον, ὡς Ἀριστοτέλης λέγει, τέτταρας καὶ
εἴκοσι τοὺς νούμμους, τὸ δὲ ὕστερον δυοκαίδεκα· δύ-
νασθαι δὲ τὸν νοῦμμον τρία ἡμιωβόλια.

Κωλύοι δ' ἂν οὐδὲν προσθεῖναι τῷ περὶ νομισμάτων λόγῳ καὶ διότι χρήματα μὲν εἴποιεν ἂν οἱ Ἀττικοί, τὸ δὲ χρῆμα παρὰ μὲν αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ πράγμα-

---

1. νομισμάτων scripsi pro ὀνομάτων *Be*, τῶν ὀνομάτων *Di* 3. Βερενίκιον *Di* 4. Δημαρέτιον *Di* 27. εἴποιεν *Di*

τος ἢ κτήματος, παρὰ δὲ τοῖς Ἴωσι κἀπὶ τῶν χρημά-
των. ὥσπερ καὶ κέρματα ἀλλ' οὐ κέρμα λέγειν Ἀτ- 88
τικόν, παρὰ μέντοι τοῖς Δωριεῦσι καὶ τὸ κέρμα ἐστὶν
εἰρημένον· εὕροι δ' ἄν τις αὐτὸ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττι-
κοῖς, ὥσπερ ἐν τῷ Ἄμφιδος Ἀμπελουργῷ 'μικρόν τι
κέρμα' καὶ παρ' Ἀντιφάνει ἐν τῷ Κύκλωπι 'κέρμα
γάρ τι τυγχάνω'. ἐν μέντοι τῷ Φιλιππίδου Φιλευρι-
πίδῃ

οὗτος οἴεται
περισπάσειν κερμάτιον αὐτοῦ.

καὶ κατακεκερματίσθαι ἐπὶ μὲν λόγου Πλάτων, ἐπὶ δὲ
ἀργυρίου Ἀριστοφάνης ἐν Δαιταλεῦσιν

οὐδ' ἀργύριον ἔστιν κεκερματισμένον,

καὶ ἐν τοῖς Σφηξὶ 89

δραχμὴν μετ' ἐμοῦ πρώην λαβών,
ἐλθὼν διεκερματίζετ' ἐν τοῖς ἰχθύσιν.

ἐν μέντοι τῷ Αἰολοσίκωνι τὸ μὴ ἔχειν κέρματα ἀκερ-
ματίαν ὠνόμασεν. ὡς δ' ἐπὶ τῶν κερμάτων οἱ ἀρ-
χαῖοι Ἀττικοὶ ἥκιστα τῷ ἑνικῷ ἐχρῶντο, οὕτως οὐδ'
ἐπὶ τῷ ἀργυρίῳ τῷ πληθυντικῷ· τἀργύρια γὰρ ἐπὶ
τοῦ ἀργυρίου σπανίως ἄν τις εὕροι παρ' αὐτοῖς, ἐγὼ
δ' εὗρον ἐν ταῖς Νήσοις Ἀριστοφάνους, εἰ μὴ ὑπο-
πτεύεται τὸ δρᾶμα ὡς [Ἀριστοφάνους] οὐ γνήσιον.
ἀλλ' οὔτι γε καὶ οἱ Κόλακες Εὐπόλιδος, ἐν οἷς εἶπε 90

φοροῦσιν ἁρπάζουσιν ἐκ τῆς οἰκίας
τὸ χρυσίον, τἀργύρια πορθεῖται.

ἐν δὲ τῷ Τριφάλητι Ἀριστοφάνης καὶ ἀργυρίδιον
εἴρηκεν·

---

1. καὶ ἐπὶ *Di* 5. καὶ post ὥσπερ add. *Di* 7. Φι-λίππου *Di* 11. μὲν ἐπὶ *Di* 16. διεκερμάτιζέ μ' ἐν *Di* 19. οὐδ' ego, δ' cod. Kuehnii *Di*, om. *Be* 23. Ἀριστο-φάνους seclusit *Be*

ἤτουν τι τὰς γυναῖκας ἀργυρίδιον.

τὸν δὲ νῦν χαλκὸν οἱ Ἀττικοὶ χαλκίον εἰώθασι καλεῖν, ὡς ἀπὸ τοῦ ἀργύρου ἀργύριον καὶ ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ χρυσίον· ὥσπερ Ἀριστοφάνης μὲν ἐν Βατράχοις ἔφη

οὔτε γὰρ τούτοισιν, οὖσιν οὐ κεκιβδηλευμένοις
ἀλλὰ καλλίστοις ἁπάντων, ὡς δοκεῖ, νομισμάτων
91 καὶ μόνοις ὀρθῶς κοπεῖσι καὶ κεκωδωνισμένοις,
χρώμεθ' οὐδέν, ἀλλὰ τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις,
χθές τε καὶ πρώην κοπεῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι·

σαφέστερον δ' Εὔβουλος ἐν Παμφίλῳ

πρῶτον μὲν αὐτοῦ παραλαβὼν τὼ χαλκίω
τὸν ἰὸν ἐκ τῆς χειρὸς ἐξεσπόγγισεν.

οὕτω δ' ἂν καὶ ὁ Κρατῖνος ἐν ταῖς Θρᾴτταις εἰρηκὼς εἴη τὸν χρυσὸν χρυσία·

ὅτι τοὺς κόρακας τἀξ Αἰγύπτου χρυσία κλέπτοντας
ἔπαυσαν.

92 οἱ μὲν οὖν χαλκοῖ νομισμάτιον ἦν λεπτόν, ὡς ὅταν εἴπῃ Δημοσθένης 'οὐδὲ χαλκοῦν οὐδέπω καὶ τήμερον οὐδένα'. ἡ δὲ τῶν πολλῶν καὶ ἰδιωτῶν χρῆσις τὸν χαλκὸν τὸ ἀργύριον λέγει, οἷον οὐκ ἔχω χαλκόν καὶ ὀφείλω χαλκόν. εἴρηται δὲ καὶ τοῦτο ἐν Ἐπιχάρμου Πέρσαις,

χρυσὸν καὶ χαλκὸν ὀφείλων·

ἴσως δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ὅστις βιάζοιτο· †καὶ γὰρ εἰ τὸ παρ' Ἀριστοφάνει ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις τὸ νόμισμα δηλοῖ, ὅταν φῇ

μεστὴν ἀπῆρα τὴν γνάθον χαλκῶν ἔχων,

93 ἀλλὰ τὸ μετὰ ταῦτά ἐστ' ἀναμφίβολον,

---

19. εἴποι *Di* 22. ἔχει *Di* 25. lege ἴσως δὲ κἂν —, ὅστις βιάζοιτο, κατηγοροῖ τὸ παρ' Ἀρ. — δηλοῦν (v. praef.) 29. ἀμφίβολον vulgo

ἀνέκραγ᾽ ὁ κῆρυξ μὴ δέχεϲθαι μηδένα
χαλκὸν τὸ λοιπόν· ἀργύρῳ γὰρ χρώμεθα.

Θουκυδίδηϲ μὲν δὴ καὶ ϲτατῆράϲ τιναϲ Φωκαΐταϲ κέκληκεν, ἦν δέ τι καὶ νομίϲματοϲ εἶδοϲ οὕτωϲ ὀνομαζόμενον· φηϲὶ γοῦν ἐν τοῖϲ Ἀποφθέγμαϲιν ὁ Καλλιϲθένηϲ ὑπ᾽ Εὐβούλου τοῦ Ἀταρνείτου τὸν ποιητὴν Περϲῖνον ἀμελούμενον εἰϲ Μιτυλήνην ἀπελθόντα θαυμάζοντι γράψαι διότι τὰϲ Φωκαΐδαϲ, ἃϲ ἔχων ἦλθεν, ἥδιον ἐν Μιτυλήνῃ μᾶλλον ἢ ἐν Ἀτάρνῃ καταλλάττει.

93. *Ex eiusdem capite* περὶ ϲτατικῆϲ (*4, 173—175*).
(Vide prol. § 96.)

* Τὰ δὲ ὀνομαζόμενα ϲταθμία ϲταθμὰ ἐπίϲταθμα 173
καὶ ϲτάϲιμα ὠνόμαϲε Κηφιϲόδωροϲ ὁ κωμικόϲ. ϲτατῆρα δὲ οἱ τῆϲ κωμῳδίαϲ ποιηταὶ τὴν λίτραν λέγουϲιν· τὴν μὲν γὰρ λίτραν εἰρήκαϲιν οἱ Σικελικοὶ κωμῳδοί, δίκελλαν δὲ πενταϲτάτηρον Σωϲικράτηϲ ἐν Παρακαταθήκῃ τὴν πεντάλιτρον. ὁ δὲ χρυϲοῦϲ ϲτατὴρ δύο ἦγε δραχμὰϲ Ἀττικάϲ, τὸ δὲ τάλαντον τρεῖϲ χρυϲοῦϲ. καὶ μὴν οἵ γε Δωριεῖϲ ποιηταὶ τὴν λίτραν ποτὲ
μὲν νόμιϲμά τι λεπτὸν λέγουϲιν, οἷον ὅταν Σώφρων 174
ἐν τοῖϲ Γυναικείοιϲ μίμοιϲ λέγῃ ὅτι ὁ μιϲθὸϲ δεκάλιτρον, καὶ πάλιν ἐν τοῖϲ Ἀνδρείοιϲ· ‘ϲῶϲαι δ᾽ οὐδὲ τὰϲ δύο λίτραϲ δύναμαι,’ ποτὲ δὲ ϲταθμόν τινα, ὡϲ Δεινόλοχοϲ ἐν Μηδείᾳ· ‘τετταρακονταλίτρουϲ τινὶ νεανίϲκῳ πέδαϲ.’ Ἀριϲτοτέληϲ δὲ ἐν μὲν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ προειπὼν ὡϲ ἐζημίουν πεντήκοντα

---

6. Ἀταρνίτου *Di*

13. ϲταθμὰ ϲτάϲιμα καὶ ἐπίϲταθμα *Di* 19. ἦγε] εἶχε *Di* 25. τετταράκοντα λίτρουϲ *Di* 26. ἐν] ἐπὶ *Di* 27. ἐζημοῦντο *Di*

λίτρας ἐπάγει· ‘ἡ δὲ λίτρα δύναται ὀβολὸν Αἰγιναῖον,’ ἐν δὲ Ἱμεραίων πολιτείᾳ φηcὶν ὡς οἱ Cικελιῶται τοὺς μὲν δύο χαλκοῦς ἑξᾶντα καλοῦcι, τὸν δὲ ἕνα οὐγκίαν, τοὺς δὲ τρεῖς τριᾶντα, τοὺς δὲ ἓξ ἡμίλιτρον, τὸν δὲ ὀβολὸν λίτραν, τὸν δὲ Κορίνθιον στατῆρα δεκάλιτρον, ὅτι δέκα ὀβολοὺς δύναται. ἔνιοι δὲ καὶ τῶν Ἀθήνηcι κωμῳδούντων τῶν νέων, οἷον Φιλήμων ἐν Cικελικῷ καὶ Ποcείδιππος ἐν Γαλάτῃ, λίτρας μνημονεύουcιν.

Καὶ ἕβδομον δὲ ἡμιτάλαντον καὶ τρίτον ἡμιτάλαντον καὶ τὰ τοιαῦτα στατικῇ ἂν προσήκοι, ὥσπερ καὶ ἡ κρεωστάθμη.

94. *Aristotelis aliorumque testimonia de talento ab interpretibus Homeri allata.*

(Vide prol. § 97.)

1. * Λύων δ' Ἀριστοτέλης τὸ τάλαντον οὔτε ἴσον φηcὶ τότε καὶ νῦν εἶναι οὔτε ἀφωρισμένῳ χρῆσθαι σταθμῷ, ἀλλὰ μέτρον τι μόνον εἶναι, ὡς καὶ φιάλη σχῆμά τι ἀφωρισμένον οὐκ ἔχον σταθμόν, μέτρον δέ τι. καὶ τὸ τάλαντον δὲ μέτρον τί ἐστι, ποσὸν δὲ οὐκέτι ἀφωρισμένον.

2. * Τὸ τάλαντον ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἄλλως ἐξηγεῖται καὶ εὑρήσεις τοῦτο ἔμπροσθεν [ἐν τῷ ν'] εἰς τὸν οὕτως ἔχοντα στίχον· ‘ὡς φάτο, Μηριόνης δὲ θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηι.’

---

2. μὲν post οἱ add., idem post τοὺς om. *Di*
16. Schol. B ad Il. B 169 19. ἀφωρισμένον ἔχον σταθμόν, μέτρον δ' οὐκέτι vulgo cum cod.; corr. *Rose* Arist. Pseudepigr. p. 155 22. Schol. BL ad Il. Ε 576; conf. *Rose* l. c. 23. ἐν τῷ ν' om. B (est N 295)

3. * Φηϲὶν οὖν ὁ Ἀριϲτοτέληϲ μὴ εἶναι τὸ τάλαντον ὡριϲμένον ποϲόν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἥϲϲονοϲ καὶ μείζονοϲ λαμβάνεϲθαι· νῦν μὲν γὰρ ὡϲ ἧττον ἵππου λαμβάνεται, ἐν δὲ ταῖϲ λιταῖϲ ὡϲ μεῖζον. εἶχε δὲ ποτὲ μὲν ἑκατὸν δραχμάϲ, ποτὲ δὲ πεντήκοντα, ποτὲ δὲ λʹ, ποτὲ εἰκοϲιτέϲϲαραϲ, ποτὲ δʹ, ὥϲ φηϲι Τίμαιοϲ, καὶ τὸ τελευταῖον μίαν.

4. * Τὸ δὲ τάλαντον νῦν μὲν ρκʹ δραχμὰϲ ἔχει· τὸ δὲ παλαιὸν ὁ μὲν Πολέμαρχοϲ δʹ δραχμῶν, Θεόφραϲτοϲ δὲ ιδʹ, Τίμαιοϲ δὲ κδʹ.

5. * Ὁ δὲ Πορφύριοϲ καὶ αὐτὸϲ ἀτάλαντον λέγων τὸν ἴϲον, ἄλλωϲ τὴν λέξιν καθίϲτηϲι δεικνύων ἄνιϲον μὲν εἶναι παρὰ τοῖϲ παλαιοῖϲ τὸ τάλαντον, ὡϲ πολλαχοῦ φαίνεται, ἀτάλαντον δὲ ἐντεῦθεν νοεῖϲθαι τὸν μὴ κατὰ τὸ τάλαντον ἄνιϲον ἀλλὰ τῆϲ ἐκείνου ἐϲτερημένον ἀνιϲότητοϲ.

6. * Ἰϲτέον δὲ ὅτι ἀόριϲτον, ὡϲ καὶ ἐν ἄλλοιϲ ἐρρέθη, τὸ τάλαντον παρὰ τοῖϲ παλαιοῖϲ, καθὰ καὶ Πορφύριοϲ καὶ ἄλλοι ἀπέδειξαν, ἐπεὶ καὶ παρ' Ἀττικοῖϲ μὲν ὕϲτερον εἰϲ ἑξακιϲχιλίουϲ ϲτατῆραϲ αὐτὸ περιέϲτη, τὸ δὲ Μακεδονικὸν τάλαντον τρεῖϲ ἦϲαν χρύϲινοι. Δίφιλοϲ δέ πού φηϲιν ἀργυρίου βραχύ τι τάλαντον. παρ' ἄλλοιϲ δὲ τάλαντον αἱ ἑκατὸν εἰκοϲιτέϲϲαρεϲ δραχμαί. οὕτωϲ ἀνίϲωϲ εἶχε.

7. * Ὁ δὲ Διόδωροϲ ἐν τῷ περὶ ϲταθμῶν· 'τάλαντόν ἐϲτι μνῶν ξʹ, ἡ δὲ μνᾶ δραχμῶν ρʹ, ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ϛʹ, ὁ δὲ ὀβολὸϲ χαλκῶν ηʹ, ὁ δὲ χαλκοῦϲ λεπτῶν ζʹ.' τὸ τάλαντον δὲ τὸ νῦν λεγόμενον Ἀτ-

---

1. Schol. B ad Il. Ψ 269   4. λιταῖϲ = Ι 122   8. Schol. A ad Il. Ψ 269   11. Eustath. ad Il. p. 196 (conf. *Rose* l. c.)   17. idem p. 740   21. Μακεδονικὸν] immo Ϲικελικόν   25. Schol. BL ad Il. Ε 576

τικόν· παρὰ δὲ Σικελιώταις τὸ μὲν ἀρχαῖον ἦν νούμμων κδ′, νῦν δὲ ιβ′. δύναται δὲ ὁ νοῦμμος τρία ἡμιωβόλια, ὡς ἐν τοῖς περὶ Σώφρονος Ἀπολλόδωρος. ἐκ τῶν Διογενιανοῦ τῆς ἐπιτομῆς Ἑλληνικῶν ὀνομάτων.

95. *Fragmentum Alexandrini anonymi de talentis et denario.*

(Vide prol. § 99.)

Περὶ ταλάντων.

1. Πᾶν τάλαντον ἰδίας ἔχει μνᾶς ξ′, ἡ δὲ μνᾶ στατῆρας κε′, ὁ δὲ στατὴρ δραχμάς, αἵ εἰσιν ὁλκαί, δ′. ἔχει οὖν τὸ τάλαντον μνᾶς μὲν ξ′, στατῆρας δὲ ͵αφ′, δραχμὰς δὲ ͵ϛ. ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολοὺς ἔχει ϛ′, ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκοῦς η′. ἔχει οὖν ἡ δραχμὴ χαλκοῦς μη′.

2. Τὸ Ἀττικὸν τάλαντον ἰσοστάσιον μὲν τῷ Πτολεμαϊκῷ καὶ Ἀντιοχικῷ καὶ ἰσάριθμον ἐν πᾶσι, δυνάμει δὲ τοῦ μὲν Πτολεμαϊκοῦ κατὰ τὸ νόμισμα τετραπλάσιον, ἐπίτριτον δὲ τοῦ Ἀντιοχικοῦ, τῷ δὲ Τυρίῳ ἴσον. ἀναλόγως δὲ τῇ περὶ τὸ τάλαντον εἰρημένῃ διαφορᾷ καὶ τἄλλα παραληφθήσεται· μνᾶ τε γὰρ μνᾶς καὶ στατὴρ στατῆρος καὶ δραχμὴ δραχμῆς ταὐτὰ διοίσει ὅσην αἱρεῖ ἐπὶ τοῦτο διαφοράν.

---

1. νούμμων] μνῶν libri 2. ὁ νοῦμμος] sic correxi vulg. εἶναι (corruptum ex ὁ νο′)

9. Περὶ ταλάντων] Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίας P[b], idem addito Ἥρωνος M, αἱ τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν ὀνομασίαι N 12. μὲν om. *Scal.* p. 43 15. τῶν Πτολεμαϊκῶν καὶ Ἀντιοχικῶν libri 17. τετραπλάσιον] τριπλάσιον coni. *Scal.* p. 43 20. τἄλλα P[b] *Scal.*, τὰ ἄλλα MN τε] δὲ P[b] 21. post δραχμὴ add. τε P[b]M *Scal.* p. 44 δραχμῆς] δραχμῶν N 22. αἱρεῖ *Scal.*, αἷρει P[b]N, αἴρει M ταὐτὰ *Mommsen.* p. 30, ταῦτα libri

3. Οἶδα δὲ καὶ ξυλικὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τάλαντον ἕτερον, ὃ μνᾶς μὲν ἰδίας ἔχει ξʹ, ἑξαπλάσιον δὲ σχεδὸν τῷ τοῦ νομίσματος ἀριθμῷ· τὸ δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ξυλικὸν τῷ πέμπτῳ διαφέρει πρὸς τὸ προειρημένον ἐπιχώριον περιττεῦον.

4. Τὸ δὲ παρ' Ὁμήρῳ τάλαντον ἴσον ἐδύνατο τῷ μετὰ ταῦτα Δαρεικῷ. ἄγει οὖν τὸ χρυσοῦν τάλαντον Ἀττικὰς δραχμὰς βʹ, γράμματα ϛʹ, τετάρτας δηλαδὴ τεσσάρεις.

5. Οὐ λανθάνει δέ με καὶ τῶν δραχμῶν εἶναι πλείους διαφοράς· τήν τε γὰρ Αἰγιναίαν καὶ τὴν Ῥοδίαν μνᾶν τῆς Πτολεμαϊκῆς εἶναι πενταπλάσιον, ἑξαπλάσιον δὲ τὴν νησιωτικὴν οὕτω προσαγορευομένην.

6. Τῇ οὖν Ἀττικῇ πρός τε σταθμὸν καὶ νόμισμα χρηστέον, ἰσοδύναμος γάρ ἐστι καὶ ἰσοστάσιος τῇ Ἰταλικῇ μνᾷ, στατήρων δ' ἐστὶν κεʹ. ἡ δὲ Ἰταλικὴ λίτρα στατήρων κδʹ. αἱ δὲ λοιπαὶ μναῖ διάφοροι.

7. Ἡ λίτρα ποιεῖ οὐγγίας ιβʹ καὶ ἡ οὐγγία δραχμὰς ηʹ. ἡ δὲ δραχμὴ γραμμάτων ἐστὶ γʹ. τὸ γράμμα ὀβολοὶ βʹ. πάλιν τὸ γράμμα ψεμμῶν γʹ. ὁ θέρμος κερατίων βʹ. ὡς εἶναι τὴν λίτραν δραχμῶν ϟϛʹ, αἳ ποιοῦσι κεράτια ͵αψκηʹ. γίνεται οὖν τὸ τάλαντον

---

1. Ἀντιοχίᾳ PᵇN 2. ἔχει μὲν ἰδίας N 3. τὸ δὲ] τό τε MN *Scal.* p. 44, ὅτε Pᵇ Ἀλεξανδρίᾳ N 4. εἰρημένον N 7. χρυσοῦ coni. *Scal.* p. 20 8. δύο M 9. τεσσάρεις] βʹ *Salm.* Refut. p. 32. 11. τε] δὲ Pᵇ αἰγινέαν MN 12. ἑξαπλασίαν MN *Scal.* p. 46 13. προσαγορεύομεν N 14. νομίσματα N 16. στατήρων δ' ἐστὶν] στατήρων ἐστὶν PᵇM, ἢ στατήρων ἐστὶν N, στατήρων γάρ ἐστι *Scal.* p. 35. 46 λῦτρα N 17. διάφοραι libri 19. δραχμὴ] γραμμὴ Pᵇ τὸ γράμμα usque ad ψεμμῶν γʹ] καὶ τὸ γράμμα θερμῶν τριῶν Pᵇ 20. καὶ ὁ θέρμος Pᵇ 22. γίνονται M

λιτρῶν ξβ' ꞩ ἐν νομίϲματι. τὸ δὲ ξυλικὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τάλαντόν ἐϲτι λιτρῶν τοε'.

8. Διαιρεῖται δὲ ἐκ περιουϲίαϲ καὶ τὸ δηνάριον κατὰ Ῥωμαίουϲ εἰϲ μέρη ͵αρνβ'· ἔχει γὰρ τροπαϊκὰ β', νούμμουϲ δ', ἀϲϲάρια ιϛ'. ὁ δὲ νοῦμμοϲ οὐγγίαν ἔχει τῷ ϲταθμῷ. Τὸ ἀϲϲάριον διαιρεῖται εἴϲ τε ꞩ καὶ γ'' καὶ δ'' καὶ ϛ'' καὶ η'' καὶ θ'' καὶ ι'' καὶ ια'' καὶ ιβ'' καὶ ιϛ'' καὶ ιη'' καὶ κδ'' καὶ λϛ'' καὶ μ'' καὶ ν'' καὶ οβ''. τὰ δὲ μέρη ταῦτα ἰδίαϲ ὀνομαϲίαϲ ἔχει παρὰ τοῖϲ Ῥωμαίοιϲ λογιϲταῖϲ.

96. *Fragmentum Sancti Maximi.*

(Vide prol. § 100.)

Τοῦ ἁγίου Μαξίμου περὶ τῆϲ τιμῆϲ τῶν λ' ἀργυρίων ὧν ἔλαβεν Ἰούδαϲ ὑπὲρ προδοϲίαϲ τοῦ Χριϲτοῦ.

Λεπτὰ καλοῦνται τὰ ἀϲϲάρια ἤγουν τὰ νουμμία. ἑξήκοντα δὲ ἀϲϲαρίων ὑπῆρχε τότε τὸ δηνάριον. ἑκατὸν δὲ δηναρίων ὁ ἄργυροϲ. καὶ πέπραται ὁ κύριοϲ εἰϲ τριάκοντα ἀργύρια, ἅτινα ϲυνάγονται τριϲχίλια δηνάρια, γινόμενα ἐν χρυϲῷ νομίϲματα ρ'. καὶ τὰ μὲν ρ' νομίϲματα ἔχουϲι ͵γ δηνάρια· τὸ γὰρ ἓν νόμιϲμα δηνάρια λ'. ὁ δὲ εἷϲ ἄργυροϲ ἔχει δηνάρια ρ', γινό-

1. λίτραϲ PbM 4. ͵αρνβ' *Salm.* Refut. p. 19 (ex *versione Lat.*) ͵αϲνβ' libri τροπαϊκὰ β'] μέρη ιβ' libri, corr. *Sa* 5. οὐγγίαϲ libri, corr. *Sa* 7. η'' καὶ] ϣ'' N (teste *Maio*) 8. καὶ οβ'' om. Pb τὰ δὲ] καὶ τὰ Pb

13. Τοῦ om. B περὶ τῆϲ τιμῆϲ usque ad Χριϲτοῦ om. *LeM* 15. Λ reliquaeque litterae unciales evanuerunt in A νομμία A 17. κύριοϲ] $\overline{\text{KC}}$ AB 19. νομίϲματα] N̊ N̊ (sed haec in unum contracta) AB (item infra vs. 20. 1. 2), N˜ *LeM* 20. νόμιϲμα] N̊ A

μενα νομίϲματα γ' τρίτον· ὥϲτε τὰ γ' ἀργύρια ποιοῦϲι νομίϲματα ι', καὶ τὰ τριάκοντα νομίϲματα ἑκατόν.

97. *Varia fragmenta* περὶ ϲταθμῶν *citata a Salmasio.*

(Vide prol. § 101.)

1. Ὀβολὸϲ ὁ ἐξ ἀργύρου ἄγει γράμματα τρία. ὁλκὴ ἄγει γράμματα τρία. ὁ ϲίκλοϲ ὁ ἅγιοϲ ἄγει γράμματα δώδεκα.

2. Ὁ ϲτατὴρ νομίϲματα τρία, ὅ ἐϲτι δραχμαὶ δύο, ὃ καὶ καλεῖται κοδράντηϲ.

3. Βαλλάντιον παρὰ τὸ βάλλειν. ἔϲτι δὲ ϲταθμὸϲ τὸ βαλλάντιον, ὃ καὶ φόλλιϲ, δηναρίων ρν'.

4. Τὸ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νόμιϲμα κοδράντην Ῥωμαῖοι καλοῦϲι.

5. Ὀβολὸϲ ὁ ἐξ ἀργύρου ἄγει γράμματα τρία· ὁμοίωϲ καὶ ἀπὸ ϲιδήρου· καὶ ἄλλοϲ ὀβολὸϲ καὶ ἐν ἀργυρίοιϲ ἐτετύπωτο· ὄγδοον δὲ ἦν καὶ οὗτοϲ τῆϲ οὐγκίαϲ.

6. Ὁ κοδράντηϲ καλεῖται ϲίκλον. ἔϲτι δὲ τέταρτον τῆϲ οὐγκίαϲ.

7. Λεπτόν ἐϲτι ϲταθμίον οὐγκίαϲ τὸ τέταρτον,

---

2. τριάκοντα] λ̄ B, Λ̄ *LeM*

6. *Sa* Conf. p. 91: *Fragmentum vetus incerti περὶ σταθμῶν:* ὀβολὸς et cet., quae similia sunt iis quae e cod. Vindob. in prol. § 89 exscripsimus 9. Conf. p. 99, Ref. p. 25 10. κοδράντηϲ Ref. p. 25, κουαδράντηϲ Conf. p. 99 11. Conf. p. 102: conf. cod. Vindob. prol. § 89 12. τὸ] τι *Sa* 13. Conf. p. 106 κουαδράντην *Sa* 15. Ref. p. 24: conf. fr. 82, 42 19. Ref. p. 25: *in veteri fragmento incerti:* ὁ στατὴρ (et cetera: vide § 2). *In alio* ὁ κοδράντης etc. ἔϲτι] ἐτὶ *Sa* 21. Ref. p. 33: *Vetus*

περὶ οὗ ὁ κύριος λέγει· 'οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται;' ἄσσαρ δὲ ἑβραϊστὶ ἠλαττωμένον καλεῖται.

8. Ὀβολὸς οὐκ ἐξ ἀργύρου, ἀλλ' ἀπὸ σιδήρου πεποιημένος ἄγει γράμματα τρία.

9. * Τὸ δὲ τάλαντον λέγεται ͵ϛ.

10. Κοδράντης νοῦμμος ἄγων γράμματα ϛʹ. λεπτὸν ἄγει γράμματα τρία.

11. Ἓν ἀσσάριον σταθμὸς γραμμάτων ἕξ. δίδραχμον γραμμάτων ἕξ.

98. *Loci e lexicis veteris testamenti citati a Salmasio.*

(Vide prol. § 101.)

1. Σίκλον ὀβολοὶ τέσσαρες. ὁ δὲ Θεοδώρητος ἐν τοῖς ἀπόροις τῆς γραφῆς λέγει σίκλον κʹ ὀβολούς.

2. Στατὴρ ἔχει σταθμὸν ἡμιούγγιον, ἐπὶ δὲ ἀργυρίου εἴκοσι ὀβολούς.

3. Ἀσσάριον τοῦ χαλκοῦ, φόλλεως τὸ τέταρτον. ἀσσάριον τοῦ ἀργύρου, σταθμὸς γραμμάτων ἕξ.

---

et optimum fragmentum ἀνέκδοτον de Ponderibus: λεπτὸν ἐστὶ etc. σταθμίον] lege σταθμῷ coll. p. 259, 2 cum adn.

3. Ref. p. 37: conf. fr. 82, 42 5. Ref. p. 39: *Anonymus de ponderibus: τόδε τάλαντον λέγεται ἑξακισχίλιον· quod verbum ita expressum in veteri libro reperi,* ͵ϛ 6. Ref. p. 25: *Eusebius περὶ σταθμῶν· κοδράντης* etc., ubi in Eusebio auctore afferendo erravisse videtur (v. prol. § 92 adn. 1) 8. Conf. p. 98: *Graeci περὶ σταθμῶν: ἓν* etc.

13. Conf. p. 91: *vetus Lexicon manuscriptum: σίκλον* etc., tum ibid. p. 100: *Lexicon vetus veteris testamenti. Σίκλον* etc., *item: στατὴρ* etc. (§ 2) 14. κʹ *Sa* p. 91, εἴκοσι p. 100 17. Conf. p. 98, Ref. p. 79

4. Κοδράντης cκοταcμὸc ἢ λεπτὰ δύο ἢ τὸ ἔcχατον τοῦ λεπτοῦ ἢ ἡ πρᾶξιc καὶ αὐτὸ τὸ ἐνθύμημα.

5. Δηνάριον cταθμίζει λίτραν μίαν, οὐγκίαc τρεῖc.

6. Λεπτόν ἐcτι cταθμὸc οὐγκίαc τέταρτον.

7. Ἀccάριον τοῦ χαλκοῦ φόλλεωc τὸ τέταρτον. ἀccάριον ἐξ ἀργύρου λεπτῶν ἑπτά (ἕξ).

99. *Similia e codice Budensi prolata a Camerario.*

(Vide prol. § 102, I.)

1. Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίαc ιβ΄. Ἑβραῖοι δὲ τὴν οὐγγίαν μερίζοντεc ἄλλοιc ὀνόμαcιν αὐτὴν κεκλήκαcιν· τὸ γὰρ ἥμιcυ τῆc οὐγγίαc cτατῆρα ἐκάλεcαν διὰ τοῦ ἐξαμφοτέρωc τοῦ ζυγοῦ τὰc πλάcτιγγαc ἰcορροπεῖν, τοῦ ἡμίcεωc τῆc οὐγγίαc ἐν ἑκατέροιc τοῖc μέρεcιν ἐπιτιθεμένου· ὅθεν τῇ ἰcορροπίᾳ τοῦ κανόνοc κατὰ τὴν τοῦ ζυγοῦ ἰcότητα cτατὴρ ἐπεκλήθη.

2. Ἔχει δὲ ὁ cτατὴρ ἥμιcυ τῆc οὐγγίαc, cίκλουc δύο.

3. Πάλιν δὲ τὸ cίκλον, ὅ ἐcτιν ἥμιcυ τοῦ cτατῆροc, τέταρτον τῆc οὐγγίαc, ἔχει λεπτὰ κ΄.

4. Τὸ δὲ λεπτὸν ὁλκῆc μιᾶc ἐcτιν δέκατον, ὀγδοηκοcτὸν τῆc οὐγγίαc. παρά τιcι δὲ καὶ ὀβολὸc καλεῖ-

---

1. Ref. p. 25: *Vetus Lexicon quod est in Bibliotheca Regia nondum editum:* Κοδϱάντης etc. 3. Ref. p. 75: *idem in alio Lexico veteri mihi lectum est:* δηνάϱιον etc. 4. Ref. p. 80: *legitur in illis Lexicis:* λεπτὸν ἐστὶ etc. 5. Ref. p. 80: *ita in alio Lexico scriptum reperi:* ἀσσάϱιον τοῦ χαλκοῦ — ἑπτά. *in aliis* λεπτῶν ἕξ.

13. ἡμιcέωc *Cam* 20. post λεπτὸν asteriscum posuit *Cam* ὀγδόου *Cam;* contra *Salmasius* Ref. p. 23: *nos ea* (Camerarii verba) *ex veteri codice sic corrigenda asserimus:* Ἔχει δὲ ὁ cτατὴρ — ἔχει λεπτὰ δύο. τὸ δὲ λεπτὸν ὁλκὴ μία ἐcτίν, ὄγδοον τῆc οὐγκίαc — καλεῖται.

ται. ἐδίδου δέ τις δύο ὀβολοὺς καὶ ἐλάμβανεν ἄρτον ἢ ἕτερόν τι πρὸς διατροφήν· διὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ ναῷ οἱ κερματισταὶ ἐκαθέζοντο οἱ καλούμενοι κολλυβισταί, ὧν κατέστρεψεν ὁ κύριος τὰς τραπέζας.

5. †οἵτινες τὸ κληθὲν νόμισμα παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν — ἀργύρεος δὲ καλούμενος διὰ τὸ ἐξ ἀργυρίου τότε τετύφθαι εἰκόνα ἔχων βασιλικήν — μέγα μὲν εἶναι τῷ χαράγματι καὶ τῇ ὁλκῇ, ὃ ἐκλήθη ἀργυροῦς, ὥστε ἔχειν αὐτὸν δηνάρια ρ', ἕκαστον δὲ δηνάριον ἔχειν ἀσσάρια ξ'. τὸν δὲ ἀποφερόμενον ἀργύρεον καὶ μὴ δυνάμενον ἀγοράζειν ἄρτον ἢ λάχανον ἤ τι τῶν βραχυτίμων διδόναι τῷ κολλυβιστῇ τὸ μέγα ἀργύριον καὶ [ἀναλύειν αὐτὸ εἰς βραχύτητα, ἤγουν δηνάρια καὶ ἀσσάρια] κερματίζειν αὐτό, τουτέστι κολλυβίζειν· ὅθεν καὶ κερματισταὶ καὶ κολλυβισταὶ κέκληνται οἱ τραπεζῖται.

100. *Simile fragmentum a Bernardo allatum.*

(Vide prol. § 102, II.)

1. Κοδράντης τὸ τέταρτον τοῦ φόλεως ἢ δύο λεπτά. τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακισχιλιοστὸν ταλάντου, ὅ ἐστι νόμισμα ἓν ἢ κόκκοι τρεῖς. τὸ δὲ τάλαντον λίτρας ἔχει ἑκατὸν εἴκοσι πέντε.

2. Δραχμὴ ἓξ ὀβολοί. ἠδύνατο δὲ τοῦ χρυσίου τὸ τάλαντον τρεῖς χρυσοῦς Ἀττικούς· τὸ δὲ τοῦ ἀργυρίου ἑξήκοντα μνᾶς Ἀττικάς.

3. Νουμιαῖον ἓν καὶ ἥμισυ τοῦ λεπτοῦ· κοδράντης δὲ νουμιαῖα τρία.

---

5. οἵτινες] sententia requirit λέγεται 6. ἀργυρίων *Sa* 10. ξ' *Sa*, ζ' *Cam* 13. ἤτουν *Cam* 21. κόκκοι τρεῖς] κοδράνται ͵γ legendum videtur, vide prol. § 103

4. Δηνάριον εἶδος ἀργυρίου ὁλοκοτίνου ἔχον ἰςχύν.

5. Ὁ δὲ χρυςοῦς παρ' Ἀττικοῖς δύναται δραχμὰς δύο, ὥς Πολέμαρχός φηςι· δραχμὴ δὲ τοῦ χρυςοῦ νομίςματος ἀργυρίου δραχμὰς δέκα. μνᾶν δὲ λέγουςι τοὺς πέντε χρυςοῦς· ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦςι μνᾶν μίαν.

6. Cτατὴρ τετράδραχμον, ἥμιςυ οὐγκίας.

101. *Loci e Glossis nomicis.*

(Vide prol. § 102, III.)

Κεντηνάριον, λίτραι ρ'. κέντον γὰρ Ῥωμαῖοι τὰ ρ' φαςι.

Κεντηνάριον, νομιςμάτων ποςότης.

Κολλεκτάριος, ὁ ἀργυραμοιβὸς ἤτοι ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργύρου ἀλλαςςόμενος τραπεζίτης, ὁ ἀργυροπράτης.

Λίτεραι, τὰ γράμματα τῆς ςυμφωνίας· ἐξ ὧν καὶ ἡ λίτρα ὄνομα τοῦ ςταθμοῦ.

Μιλιαρίςιον, ςτρατιωτικὸν δῶρον.

Μιλιαρίςιον, ςτρατιωτικὸν δῶρον ἐμφανῶς.

Μιλιαρίςιον, τὸ χιλιοςτὸν τῆς τοῦ χρυςοῦ λίτρας. μίλε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ χίλια καλοῦςι· καὶ οὕτω κατεκερματίςθη τὸ ποςὸν τῆς λίτρας, ἵνα δι' αὐτοῦ ςώζηται τὰ χίλια μιλιαρήςια, ὥςτε καὶ τὸ νόμιςμα λαγχάνει μιλιαρήςια ιδ'.

Νούμμην, νούμμιον.

Νούμμοι, τὰ νομίςματα.

---

11. 16. λίτρα vulgo 17. ὄνομα] οἶμαι vulgo 20. χρυςοῦ *Scaliger* et *Du-Cangius*, χρόνου vulgo 21. κατεκερμάτωςε vulgo, κατεκερμάτωςαν *Gronov.* de sest. p. 813 23. καὶ τὸ] κατὰ vulgo, ἕκαςτον coni. *Gro* 24. μιλιαρήςια κε' coni. idem

Νοῦμοc, εἶδοc νομίcματοc.

Cηcκουάc, ἥμιcυ cὺν ἀccαρίῳ, τουτέcτιν ἓν ἥμιcυ ἀccάριον.

Cόλιδοι, νομίcματα.

Cτιπένδιον ἓτ τριβοῦτον, τὸ ἀπὸ λεπτῶν ἀργυρίων cυναγόμενον.

Φόλλιc ἐπὶ Θεοδοcίου τοῦ νέου φόροc ἡμιόνων εἰcήχθη τοῖc Κονcταντινουπολίταιc, δεῖcθαι τῶν τοιούτων ὑποζυγίων τὴν ἐν πολέμῳ χρείαν προϊcχομένου. ἕτεροc δὲ ὁ κληθεὶc φόλλιc τὰc τῶν ἀξιολογωτέρων κατὰ πόλειc οἰκίαc κατέλαβεν, ὅτι ἦν αὐτοῖc τὸ γένοc ἄνω τῆc ἀξιώcεωc τετυχηκὸc καὶ ἦν ἀτύχημα τὸ κρεῖττον ἐν τοῖc γένεcι πρὸc τὸ μέγεθοc τῆc ἀξιώcεωc διακρινόμενον τῷ ποcῷ. τοῖc μὲν τοῦ πρωτίcτου τέλουc ὀκτὼ χρυcίου λίτραι, τοῖc δὲ τοῦ δευτέρου τέccαρεc, καὶ δύο τοῖc τρίτοιc, ὥc φηcιν Ἡcύχιοc ὁ Ἰλλούcτριοc ὁ φιλοcοφήcαc τῆc Μιληcίαc ἐν τῷ ϛʹ χρονικῷ διαcτήματι τῆc ἱcτορίαc.

Φόλλιc cταθμόc ἐcτι λεγόμενοc καὶ βαλάντιον, ἕλκει δὲ δηναρίουc διακοcίουc πεντήκοντα, τουτέcτι λίτραc τιβʹ καὶ οὐγγίαc ἕξ, ὡc ἔχοντοc ἑκάcτου δηναρίου λίτραν αʹ καὶ οὐγγίαc γʹ. ἔcτι δὲ ἕτεροc φόλλιc cυναγόμενοc ἐξ ἀργυρίων λεπτῶν τῶν τοῖc cτρατιώταιc διδομένων καὶ διὰ τοῦτο μιλιαρηcίων καλου-

---

2. ἵμιcυ vulgo utroque loco 4. Cόλιδοc vulgo, em. *Sca* 7. Φόλιc vulgo 10. ἀξιολογοτέρων vulgo 13. πρὸc add. *Gro* p. 839 17. φιλοcοφίαc vulgo, emend. *Labb.* coll. v. παλματίουc: ὁ Ἰλλούcτριοc Ἡcύχιοc ὁ φιλοcοφήcαc τῆc Μιληcίαc, et v. ῥελεβάτουc: ὁ Ἰλλ. Ἡc. ὁ φιλοcοφήcαc Μιληcίαc 22. γʹ *Sa* Confut. p. 104, ιγ vulgo 23. τῶν add. idem p. 107 τοῖc] ταῖc typotheta apud Ottonem

μένων. ἔχει δὲ ἕκαστον τῶν τοιούτων λεπτῶν ἀργυρίων κεράτιον ἓν ἥμιcυ τέταρτον, ὁ δὲ φόλλιc ἀργύρια τοιαῦτα ρκε΄, ἃ ποιοῦcι κεράτια cιη΄ καὶ νούμμουc θ΄, ἤτοι πρὸc τὸ νῦν κρατοῦν μιλιαρήcια ρθ΄ καὶ νούμμουc θ΄, γινόμενα ἐν χαράγματι νομίcματα θ΄, μιλιαρήcιον ἓν νούμμοι θ΄. τὰ τοίνυν ρκ΄ καὶ πέντε ἀργύρια cυνήγετο εἰc ἀπόδεcμον ἕνα καὶ οὗτοc ἐκαλεῖτο φόλλιc.

Ἔcτι δὲ καὶ ἕτεροc φόλλιc διαφόρουc ἔχων ποcότηταc· ἀπὸ γὰρ δύο χρυcίου λιτρῶν ἀρχόμενοc εἰc ὀκτὼ· προῄει κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν ἀπαιτουμένων, οὗ μέμνηται μὲν καὶ Ἡcύχιοc ὁ Ἰλλούcτριοc ἐν τῷ ϛ΄ χρονικῷ διαcτήματι τῆc ἱcτορίαc, μέμνηται δὲ καὶ Θαλελαῖοc ἐν τῇ β΄ δι. τοῦ β΄ου τίτλ. τοῦ ιβ΄ βιβλ. τῶν Κωδίκων, οὗτινοc τίτλ. ἡ μὲν α΄ διάταξιc ἐξελήφθη ἐν βιβλ. τῶν Βαcιλ. ϛ΄ τίτλ. ζ΄ κεφ. δ΄, ἡ δὲ β΄ παρελείφθη ὡc πάλαι ἀναιρεθεῖcα παρὰ τοῦ θείου Μαρκιανοῦ.

Φόλλειc, ὀβολοί.

---

4. μιλιαρήcια ρθ΄ *Sa* Refut. p. 70, μίλλια θ vulgo 6. μίλλιον vulgo 14. β΄ου i. e. δευτέρου] βου vulgo

V. Fragmenta e lexicographis excerpta.

102. *Loci ex Apollonio sophista.*

Ἀτάλαντον, ἰϲόζυγον, οἷον ἰϲόϲταθμον· τάλαντα γὰρ τὰ ϲταθμία.

Δυωδεκάβοιον, δώδεκα βοῶν ἄξιον.

Δῶρον ὁ παλαιϲτήϲ· ‘τοῦ κέρα ἐκ κεφαλῆϲ ἑκκαιδεκάδωρα πεφύκει.’

Πέλεθρον, πλέθρον· ἔϲτι δὲ μέτρον γῆϲ, ἕκτον ϲταδίου.

Πεντηκοντόγυον, πεντήκοντα γύαϲ ἔχον· γύηϲ δὲ μέτρον γῆϲ.

Πυγούϲιον, πηχυαῖον· ‘βόθρον ὀρύξαι ὅϲον τε πυγούϲιον.’ πυγὼν γάρ ἐϲτιν εἶδοϲ μέτρου ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνοϲ ἕωϲ ἔξω τῆϲ χειρόϲ.

Πυγμαῖοι ἔθνοϲ πρὸ τῆϲ Αἰγύπτου, τὸ μέγεθοϲ μικρόν, οἷον πηχυαῖον.

Τάλαντα ἐπὶ μὲν τῶν ζυγῶν· ‘ἀλλ᾽ ἔχεν ὥϲτε τάλαντα γυνὴ χερνῆτιϲ·’ ἐπὶ δὲ τῶν ἱϲταμένων· ‘χρυϲοῦ δὲ ϲτήϲαϲ Ὀδυϲεὺϲ δέκα πάντα τάλαντα.’

Τετράγυοϲ, τεϲϲάρων γυῶν· γύηϲ δὲ μέτρον γῆϲ.

103. *Loci ex Harpocratione.*

Δαρεικόϲ. Λυϲίαϲ ἐν τῷ κατ᾽ Ἐρατοϲθένουϲ ἑνὸϲ τῶν λ΄. εἰϲὶ μὲν χρυϲοῖ ϲτατῆρεϲ οἱ Δαρεικοί, ἠδύνατο

---

5. δυόδεκα vulgo 12. 13. ὀρύξαϲ et πυγὸν vulgo 16. immo πηχυαῖοι 17. ἔχον Il. M 433 18. χερνήτηϲ vulgo 19. Ὀδυϲϲεὺϲ vulgo

μένων. ἔχει δὲ ἕκαστον τῶν τοιούτων λεπτῶν ἀργυρίων κεράτιον ἓν ἥμισυ τέταρτον, ὁ δὲ φόλλις ἀργύρια τοιαῦτα ρκε', ἃ ποιοῦσι κεράτια σιη' καὶ νούμμους θ', ἤτοι πρὸς τὸ νῦν κρατοῦν μιλιαρήσια ρθ' καὶ νούμμους θ', γινόμενα ἐν χαράγματι νομίσματα θ', μιλιαρήσιον ἓν νούμμοι θ'. τὰ τοίνυν ρκ' καὶ πέντε ἀργύρια συνήγετο εἰς ἀπόδεσμον ἕνα καὶ οὗτος ἐκαλεῖτο φόλλις.

Ἔστι δὲ καὶ ἕτερος φόλλις διαφόρους ἔχων ποσότητας· ἀπὸ γὰρ δύο χρυσίου λιτρῶν ἀρχόμενος εἰς ὀκτὼ προῄει κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν ἀπαιτουμένων, οὗ μέμνηται μὲν καὶ Ἡσύχιος ὁ Ἰλλούστριος ἐν τῷ ϛ' χρονικῷ διαστήματι τῆς ἱστορίας, μέμνηται δὲ καὶ Θαλελαῖος ἐν τῇ β' δι. τοῦ β'ου τίτλ. τοῦ ιβ' βιβλ. τῶν Κωδίκων, οὗτινος τίτλ. ἡ μὲν α' διάταξις ἐξελήφθη ἐν βιβλ. τῶν Βασιλ. ϛ' τίτλ. ζ' κεφ. δ', ἡ δὲ β' παρελείφθη ὡς πάλαι ἀναιρεθεῖσα παρὰ τοῦ θείου Μαρκιανοῦ.

Φόλλεις, ὀβολοί.

---

4. μιλιαρήσια ρθ' *Sa* Refut. p. 70, μίλλια θ vulgo 6. μίλλιον vulgo 14. β'ου i. e. δευτέρου] βου vulgo

εἰς ἄστυ, εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπως δίκαια εἴη τὰ μέτρα τῶν πωλούντων, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ δηλοῖ.

Τεταρτημόριον. Δείναρχος ἐν τῇ κατὰ Καλλισθένους εἰσαγγελίᾳ. τεταρτημόριόν ἐστι τὸ τέταρτον μέρος τοῦ ὀβολοῦ, τουτέστι χαλκοῖ β΄.

Τριτημόριον. Δείναρχος κατὰ Καλλισθένους. ὅτι τριτημόριόν ἐστιν ϛ΄ χαλκοῖ, Φιλήμων ἐν ἀρχῇ τοῦ Σαρδίου διδάσκει.

Τρίτον ἡμίδραχμον. Δείναρχος κατὰ Λυκούργου. τὰς β΄ ἥμισυ δραχμὰς οὕτως εἰώθασιν ὀνομάζειν οἱ παλαιοί.

104. *Loci ex Hesychio.*

Ἄγκυρα, τὸ αἰδοῖον παρὰ Ἐπιχάρμῳ. Κύπριοι δὲ τὸ τριόβολον.

Ἄδδιξις, μέτρον τετραχοίνικον.

Αἰγιναῖον, νόμισμα ἀργυροῦν μέγα. [Αἰγενέοι.] Αἰγιναῖος ὁμοίως ὀβολός.

Ἄκαινα, μέτρον τι, ἢ κέντρον, ἐν ᾧ ἀροτριῶντες κεντοῦσι. καὶ ἄκανθα.

Ἀκίβδηλον, καθαρόν, ἁγνόν, σεπτόν· ἢ δόκιμον, ἀπαρεγχείρητον, ἐπὶ νομίσματος.

Ἀκρόδρυον, πλῆρες μέτρον παρὰ Ταραντίνοις.

Ἄλιρ, ὀξύβαφον.

---

ed. e libris omnibus praeter unum D (Paris. 2552) qui congruit cum Suidae plerisque codicibus: ιε΄ μὲν εἰς Πειραιᾶ, θ΄ δὲ εἰς ἄστυ. Conf. Suidam.

16. ἄδδιξ *Kuster.*, *Schmidt.* τετραχοίνης cod. 17. Αἰγειναῖον cod., *Schm.* Αἰγενέοι secl. *Schm.* 18. Αἰγεινέος cod. ὁμοίως *Salmas.* (conf. Phavor.), ὅμοιος cod. 21. ἀκίβδιλον cod.

δὲ ὁ εἰϲ ταὐτὸ ὅπερ καὶ ὁ χρυϲοῦϲ παρὰ τοῖϲ Ἀττικοῖϲ ὀνομαζόμενοϲ. ἐκλήθηϲαν δὲ Δαρεικοὶ οὐχ, ὡϲ οἱ πλεῖϲτοι νομίζουϲιν, ἀπὸ Δαρείου τοῦ Ξέρξου πατρόϲ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου τινὸϲ παλαιοτέρου βαϲιλέωϲ. λέγουϲι δέ τινεϲ δύναϲθαι τὸν Δαρεικὸν ἀργυρᾶϲ δραχμὰϲ κ', ὡϲ τοὺϲ ε' Δαρεικοὺϲ δύναϲθαι μνᾶν ἀργυρίου.

Ἐπιτρίταιϲ. Ἰϲαῖοϲ ἐν τῷ κατὰ Καλλιφῶντοϲ· 'ἑξακοϲίαιϲ δραχμαῖϲ ἐπιτρίταιϲ' ἀντὶ τοῦ ἐπὶ η' ὀβολοῖϲ, κατὰ τὸ τρίτον εἶναι μέροϲ τοὺϲ η' ὀβολοὺϲ τοῦ τετραδράχμου.

Ἐπωβελίαι. Δημοϲθένηϲ ἐν τῷ κατὰ Ϲτεφάνου. ἐπιτίμιόν ἐϲτιν ἡ ἐπωβελία τὸ ἕκτον μέροϲ τοῦ τιμήματοϲ, ὅπερ ἐδίδοϲαν οἱ διώκοντεϲ τοῖϲ φεύγουϲιν, εἰ μὴ ἕλοιεν. ἐκαλεῖτο δὲ οὕτωϲ, ὅτι καθ' ἑκάϲτην δραχμὴν ὀβολὸϲ ἦν, ὅπερ ἕκτον ἐϲτὶν ἐν ἓξ ὀβολοῖϲ τῆϲ δραχμῆϲ λογιζομένηϲ. ἐκ πολλῶν δέ ἐϲτι τοῦτο οὕτωϲ ἔχον μαθεῖν.

Ἡμίεκτον καὶ ἡμιμέδιμνον. Δείναρχοϲ ἐν τῇ κατὰ Καλλιϲθένουϲ εἰϲαγγελίᾳ. τοῦ μεδίμνου ἔχοντοϲ χοίνικαϲ μη' τὸ χωροῦν κδ' χοίνικαϲ ἡμιμέδιμνόν ἐϲτιν, ἡμίεκτον δὲ τὸ χωροῦν δ' χοίνικαϲ, τοῦ ἕκτου, ὅπερ ἐϲτὶ χοίνικεϲ η', τὸ ἥμιϲυ.

Μέδιμνοϲ. Δείναρχοϲ ἐν τῷ κατὰ Καλλιϲθένουϲ. μέτρον ἐϲτὶ ξηρῶν, οἷον πυρῶν ἢ κριθῶν, ἔχει δὲ χοίνικαϲ μη', καθά φηϲι Νίκανδροϲ ὁ Θυατειρηνὸϲ ἐν τοῖϲ ἐξηγητικοῖϲ τῆϲ Ἀττικῆϲ διαλέκτου.

Μετρονόμοι. ἀρχή τιϲ Ἀθήνηϲίν ἐϲτιν ἡ τῶν μετρονόμων, ὡϲ Δείναρχοϲ ἐν τῷ κατὰ Καλλιϲθένουϲ. ἦϲαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιε', εἰϲ μὲν τὸν Πειραιᾶ ε', ι' δὲ

---

30. εἰϲ μὲν τὸν Πειραιᾶ ε', ι' δὲ εἰϲ ἄϲτυ corr. *Boeckh. Staatshaush.* I p. 70 (ed. alt.); inverso ordine ι' et ε' vulgo

Ἄcημοc, ἄργυροc.

Αὐcτήρ, μέτρου ὄνομα.

Ἄφυccαν, τὴν κοτύλην· Ταραντίνοιc.

Ἀφύcτα, κοτύλη, cτάμνοc.

Ἀχάναc τινὲc μὲν Περcικὰ μέτρα, Φανόδημοc δὲ κίcταc, εἰc ἃc κατετίθεντο τοὺc ἐπιcιτιcμοὺc οἱ ἐπὶ θεωρίαc [ἰόντεc, οἱ εἰc θεοὺc] cτελλόμενοι.

Ἀχάνη, μέτρον cίτου ἐν Βοιωτίᾳ, χωροῦν μεδίμνουc με΄.

Βάδοc, ὁ καὶ βάτοc, ν΄ ξέcται, ἤγουν λίτραι μη΄.

Βαιών, ἰχθὺc οὕτωc. καὶ μέτρον παρὰ Ἀλεξανδρεῦcι.

Βακάϊον, μέτρον τι.

Βάφιον, ὀξύβαφον· Ταραντῖνοι.

Βάττου cίλφιον] * cίλφιον, ὃ ἐκτετίμηται παρ' αὐτοῖc, ὥcτε καὶ ἐν τῷ νομίcματι ὅπου μὲν Ἄμμωνα, ὅπου δὲ cίλφιον ἐγκεχαράχθαι.

Βηματίζειν, τὸ τοῖc ποcὶ μετρεῖν. ἔcτι δέ πωc ἡ λέξιc Μακεδονική.

Βιάτωρ, κυάθιον μικρόν, ἤγουν κοχλιάριον.

Βοῦc ἐπὶ γλώccῃ. παροιμία ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων παρρηcιάζεcθαι, ἤτοι διὰ τὴν ἰcχὺν τοῦ ζώου, ἢ διὰ τὸ τῶν Ἀθηναίων νόμιcμα ἔχειν βοῦν ἐγκεχαραγμένον, ὅνπερ ἐκτίνειν τοὺc πέρα τοῦ δέοντοc παρρηcιαζομένουc ἦν ἔθοc.

Γαβαθόν, τρυβλίον.

---

3. Ταραντῖνοι *Mus.*; at conf. v. βεβηκῶcθαι 7. cτελλόμενοι *Mus.*, τιλλόμενοι cod. 8. μέδιμνον ἕν cod., corr. *Albert.* 10. λίτραι μη΄] δ' μή cod. 11. βαίων cod. 13. βακάριον coni. *Soping.* 15. ἐκτέτμηται cod., corr. *Pearso* 18. βηματίζει cod., vulg. 23. νόμιcμα add. *Mus.* 24. ἐκτείνειν cod.

Ἄλξ, πῆχυς. Ἀθαμάνων.

Ἄμετρα, ἄκαιρα, ἀκεράμια. [κεράμια χόες η'.]

Ἀμυστία, μέτρον τι.

Ἀμφιφορεύς, σορός, ὑδρία, κέραμος, ἢ μέτρον ἐλαίου.

Ἀναποδίζειν, τὸ ἀκριβῶς ἐξετάζειν καὶ συγκρούειν· ποδίζειν γὰρ τὸ μετρεῖν.

Ἀπέλεθρον, ἀμέτρητον· πλέθρον γὰρ εἶδος μέτρου.

Ἀπόμακτρα, ξύλα, τὰς σκυτάλας ἐν αἷς ἀποψῶσι τὰ μέτρα.

Ἀπόψηστρον, τὸ ἀπόμακτρον τοῦ μετρουμένου σίτου.

Ἀργυροῦς, ὁ στατήρ. ἦσαν δὲ ὀβολοί ͵αση'.

Ἀροανδικόν, νόμισμα, ᾧ χρῶνται Αἰγύπτιοι. ἀπὸ Ἀροάνδου.

Ἄροτρα, γῆ, χώρα, πλέθρα.

Ἀρτάβη, μέτρον Μηδικὸν σίτου, Ἀττικὸς μέδιμνος.

Ἀσαρθά, νόμισμα παρὰ Ἰουδαίοις.

Ἀσάριον καὶ λεπτὸν ἕν εἰσιν, ἤγουν ͵ς'' ταλάντου, ὅ ἐστι ἓν ἑξάγιον ὁλκήν. τὰ δὲ δύο λεπτὰ κοδράντης εἷς, ἤγουν νομίσματος ͵γ''.

---

2. ἄκαιρα *Musur.*, ἄκερα cod. κεράμια χόες η' coniectura scripsi, μαχόεσα cod.; totam glossam *Schm.* ad ἐπαμέτραιον sic dedit: ἄμετρα· κέρατα κ' κεράμια μα', χόες δ' 6. ἀναποδείξειν cod. 10. ἀπομάκτρας et κυτάλας cod. 12. ἀπόψηστον cod. 14. Ἄργυρος cod., vulg. 15. Ἀροαδικόν cod., Ἀρυανδικόν suadet Herod. 4, 166 17. ἄρουρα coni. *Heinsius* 20. νόμισμα παρὰ Ἰουδαίοις *Schow.*, ∇ ⳨ Ἰούδα cod. 21—23. vide prol. § 103

ὡς δὲ ἕτεροι, ὅταν τοὺς τέccαραc δακτύλους cυcτρέψας ἐγείρῃς τὸν ἀντίχειρα, ὡς Πλούταρχος.

Δέμας, cχοινίον.

Δημαρέτειον, νόμιςμα ἐν Cικελίᾳ, ὑπὸ Γέλωνος κοπέν, ἐπιδούςης αὐτῷ Δημαρέτης τῆς γυναικὸς εἰς αὐτὸ τὸν κόςμον.

Δηνάριον, τὸ νόμιςμα, ἢ εἶδος ἀργυρίου.

Δίαυλος, μέτρον πηχῶν ω′.

Δίδραχμον, τὸ τέταρτον τῆς οὐγκίας.

Διητία, ἡμιμέδιμνον.

Δικαιοςύνη, ἡ χοῖνιξ· μυςτικῶς.

Δίκρατον, νόμιςμα [ἢ δίκρανον].

Διμέδιμνον, μέτρον χωροῦν δύο μοδίους.

Δίπτυον, Κύπριοι μέτρον· οἱ δὲ τὸ ἡμιμέδιμνον.

Διςτάςιον, τὸ πρὸς διπλῆν ἱςτάμενον τὴν τιμὴν χρυςίου ἢ ἀργυρίου· ὡς ἰςοςτάςιον τὸ πρὸς τὴν ἴςην.

Δόλιχος, μακρός, ἢ μέτρον γῆς.

* Δοχμή, cπιθαμή, παλαιςτή.

†Δράξ, δράκα. καὶ ξέςτου τὸ τέταρτον.

Δραχμή, εἶδος μέτρου, κεράτια ιη′.

Δραχμή, τὸ ὄγδοον τῆς οὐγγίας.

Δραχμὴ χρυςίου, ὁλκὴ νομίςματος εἰς ἀργυρίου λόγον δραχμῶν ι′.

Δραχμὴ τὸ ὄγδοόν ἐςτι τῆς οὐγγίας ἐν χαλκῷ καὶ cιδήρῳ· ἐν δὲ χρυςῷ καὶ ἀργύρῳ ὀγδοηκοςτόν

---

4. Δημαρέτιον cod., vulg. 6. αὐτὸ *Mus.*, αὐτόν cod. 8. ω′ om. cod., add. *Palmer*. 9. δίδραγμον cod. 11. cχοίνιξ cod. 13. δύο] δώδεκα malim; at conf. μεδιμναῖον 14. κύπρον coni. *Schm.*, Κύπριον ego 21. κεράτια *Salmas.*, κέρατα cod. 22. δραγμὴ cod. 23. δραγμή cod. 24. δραχμῶν *Gronov.*, διδράγμων cod.

Γάβενα, ὀξυβάφια ἤτοι τρυβλία.

Γάμβριον, τρυβλίον.

Γλαῦκες Λαυριωτικαί, Ἀριστοφάνης Ὄρνισιν, οἱ ἀργυροστατῆρες· ἐν Λαυρίῳ γὰρ τὰ μέταλλα τὰ ἀργυρεῖα, γλαῦξ δὲ τὸ ἐπιχάραγμα τοῦ στατῆρος.

Γλαῦξ, νόμισμα Ἀθήνησι τετράδραχμον.

Γόμορρα, μέτρον, στάσις.

Γύαι, ὁδοί, πλέθρα.

Γύη, μέτρον πλέθρου.

Γύης] * δηλοῖ δὲ καὶ μέτρον γῆς 'δίγυον' καὶ 'πεντηκοντόγυον'.

Δαῖμα, σπιθαμήν, καὶ τὸ ἔγκωλον τοῦ σχοινίου· στήμονα δὲ Ταραντῖνοι.

Δανάκη, νομισμάτιόν τι βαρβαρικόν, δυνάμενον πλέον ὀβολοῦ ὀλίγῳ †. ἐλέγετο δὲ καὶ ὁ τοῖς νεκροῖς διδόμενος ὀβολός.

Δαρεικοί, οἱ χρυσοῖ στατῆρες· ἐκλήθησαν δέ, ὥς τινές φασιν, ἀπὸ Δαρείου τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως.

Δάρειρ, τὸ ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου ἐπὶ τὸν μικρὸν διάστημα.

Δάριν, σπιθαμήν· Ἀρκάδες.

Δαρχμάς, δραχμάς.

Δεκάβοιον, ἀριθμὸς ποσός, καὶ σταθμὸς ποσός, ἐφ' ᾧ τετύπωτο βοῦς. ἔνιοι δὲ Δηλίων τὸν βοῦν νόμισμα εἶναί φασι.

Δεκαδώρῳ ἁμάξῃ· ἧς ἡ διάμετρος τῶν τροχῶν δέκα δώρων. δῶρον δέ, ὡς μέν τινες, ἡ παλαιστή,

---

1. ὀξυβαφεῖ cod. 6. τετράδραγμον cod. 14. δανάκη *H. Steph.*, δανάη cod. 15. post ὀλίγῳ cod. habet Γ' cum suprascr. Ι, unde τινὶ coni. *Mus.*, τριτημόριον *Schm.* 19. τὸ ἀπὸ *Mus.*, τὸ ἐπὶ cod. 24. Δηλίων τὸν *Salmas.*, δειλιόντων cod.

ὡς δὲ ἕτεροι, ὅταν τοὺς τέσσαρας δακτύλους συστρέψας ἐγείρῃς τὸν ἀντίχειρα, ὡς Πλούταρχος.

Δέμας, σχοινίον.

Δημαρέτειον, νόμισμα ἐν Σικελίᾳ, ὑπὸ Γέλωνος κοπέν, ἐπιδούσης αὐτῷ Δημαρέτης τῆς γυναικὸς εἰς αὐτὸ τὸν κόσμον.

Δηνάριον, τὸ νόμισμα, ἢ εἶδος ἀργυρίου.

Δίαυλος, μέτρον πηχῶν ω'.

Δίδραχμον, τὸ τέταρτον τῆς οὐγκίας.

Διητία, ἡμιμέδιμνον.

Δικαιοσύνη, ἡ χοῖνιξ· μυστικῶς.

Δίκρατον, νόμισμα [ἢ δίκρανον].

Διμέδιμνον, μέτρον χωροῦν δύο μοδίους.

Δίπτυον, Κύπριοι μέτρον· οἱ δὲ τὸ ἡμιμέδιμνον.

Διστάσιον, τὸ πρὸς διπλῆν ἱστάμενον τὴν τιμὴν χρυσίου ἢ ἀργυρίου· ὡς ἰσοστάσιον τὸ πρὸς τὴν ἴσην.

Δόλιχος, μακρός, ἡ μέτρον γῆς.

Δοχμή, σπιθαμή, παλαιστή.

†Δράξ, δράκα. καὶ ξέστου τὸ τέταρτον.

Δραχμή, εἶδος μέτρου, κεράτια ιη'.

Δραχμή, τὸ ὄγδοον τῆς οὐγγίας.

Δραχμὴ χρυσίου, ὁλκὴ νομίσματος εἰς ἀργυρίου λόγον δραχμῶν ι'.

Δραχμὴ τὸ ὄγδοόν ἐστι τῆς οὐγγίας ἐν χαλκῷ καὶ σιδήρῳ· ἐν δὲ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ὀγδοηκοστόν

---

4. Δημαρέτιον cod., vulg. 6. αὐτὸ *Mus.*, αὐτόν cod. 8. ω' om. cod., add. *Palmer*. 9. δίδραγμον cod. 11. σχοίνιξ cod. 13. δύο] δώδεκα malim; at conf. μεδιμναῖον 14. κύπρον coni. *Schm.*, Κύπριον ego 21. κεράτια *Salmas.*, κέρατα cod. 22. δραγμὴ cod. 23. δραγμή cod. 24. δραχμῶν *Gronov.*, διδράγμων cod.

τὸ μέτρον, ἀπὸ τοῦ τὰ γυῖα μετρεῖν. καὶ πήχεις τρεῖς.

Ὀρθόδωρον, μέτρον, τὸ ὀρθὸν τῆς χειρὸς ἀπὸ ἄκρου τοῦ καρποῦ μέχρι τοῦ δακτύλου. οἱ δὲ σπιθαμήν.

Οὐδραία, ὑδρία, μέτρον τι, Ἀττικοῦ μετρητοῦ ἥμισυ.

Παλαιστή, παλάμη, τὸ τεττάρων δακτύλων μέτρον. καὶ ἡ σπιθαμή.

Παλλάδος πρόσωπον, στατήρ, ἐπὶ μὲν ἑνὸς μέρους Ἀθηνᾶς πρόσωπον, ἐπὶ δὲ θατέρου τὴν γλαῦκα ἔχων.

Παντάνα, τρυβλίον.

Παραγάγγας, εἶδος μέτρου Περσικοῦ.

Παρασάγγας, εἶδος μέτρου Περσικοῦ.

Παρασάγγης, μέτρον ὁδοῦ, τριάκοντα σταδίους ἔχον.

Παράσημον, ἀδόκιμον, κίβδηλον, ἀπὸ τοῦ καὶ νομισμάτων τὰ κίβδηλα παράσημα λέγεσθαι.

Παραψίδες, τὰ μεγάλα τρυβλία.

Πάτανα, τρυβλία.

Παχείᾳ δραχμῇ, τὸ δίδραχμον· Ἀχαιοί.

Πεδανός, ταπεινός, πεδεινός. ἢ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθός.

Πέλανορ, τὸ τετράχαλκον· Λάκωνες.

Πελάχνιν, τρυβλίον ἐκπέταλον.

---

6. ὑδρεία cod. 12. ἔχων om. cod. 14. παραγάγγας, insolitam formam tuetur ordo litterarum 18. τοῦ] τὸ cod. 19. λέγεσθαι *Meinek.*, λέγεται cod. 22. Ἀχαῖος coni. *Meinek.* Philol. XIII p. 550; idem παχείᾳ e proxima glossa ad hunc locum revocavit, παχείῃ cod.

ὡς δὲ ἕτεροι, ὅταν τοὺς τέσσαρας δακτύλους συστρέψας ἐγείρῃς τὸν ἀντίχειρα, ὡς Πλούταρχος.

Δέμας, σχοινίον.

Δημαρέτειον, νόμισμα ἐν Σικελίᾳ, ὑπὸ Γέλωνος κοπέν, ἐπιδούσης αὐτῷ Δημαρέτης τῆς γυναικὸς εἰς αὐτὸ τὸν κόσμον.

Δηνάριον, τὸ νόμισμα, ἢ εἶδος ἀργυρίου.

Δίαυλος, μέτρον πηχῶν ω΄.

Δίδραχμον, τὸ τέταρτον τῆς οὐγκίας.

Διητία, ἡμιμέδιμνον.

Δικαιοσύνη, ἡ χοῖνιξ· μυστικῶς.

Δίκρατον, νόμισμα [ἢ δίκρανον].

Διμέδιμνον, μέτρον χωροῦν δύο μοδίους.

Δίπτυον, Κύπριοι μέτρον· οἱ δὲ τὸ ἡμιμέδιμνον.

Διστάσιον, τὸ πρὸς διπλῆν ἱστάμενον τὴν τιμὴν χρυσίου ἢ ἀργυρίου· ὡς ἰσοστάσιον τὸ πρὸς τὴν ἴσην.

Δόλιχος, μακρός, ἢ μέτρον γῆς.

* Δοχμή, σπιθαμή, παλαιστή.

†Δράξ, δράκα. καὶ ξέστου τὸ τέταρτον.

Δραχμή, εἶδος μέτρου, κεράτια ιη΄.

Δραχμή, τὸ ὄγδοον τῆς οὐγγίας.

Δραχμὴ χρυσίου, ὁλκὴ νομίσματος εἰς ἀργυρίου λόγον δραχμῶν ι΄.

Δραχμὴ τὸ ὄγδοόν ἐστι τῆς οὐγγίας ἐν χαλκῷ καὶ σιδήρῳ· ἐν δὲ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ὀγδοηκοστόν

---

4. Δημαρέτιον cod., vulg. 6. αὐτὸ *Mus.*, αὐτόν cod. 8. ω΄ om. cod., add. *Palmer.* 9. δίδραγμον cod. 11. σχοίνιξ cod. 13. δύο] δώδεκα malim; at conf. μεδιμναῖον 14. κύπρον coni. *Schm.*, Κύπριον ego 21. κεράτια *Salmas.*, κέρατα cod. 22. δραγμὴ cod. 23. δραγμὴ cod. 24. δραχμῶν *Gronov.*, διδράγμων cod.

Ἡμίτιον, τετράχουν.

Ἡμίχα, ἡμιστατῆρα.

Ἡμίχους; μέτρον, μεδίμνου εἰκοστὸν τέταρτον.

Ἡμιωβόλιον, τὸ ἥμισυ τοῦ ὀβολοῦ.

Ἰαλύσια, τὰ ἐν Ἰαλυσῷ νομίσματα.

Ἴβανον, κάδον, σταμνίον, χαλκίον.

Ἱμίνα, χοῖνιξ.

Ἱμίνη, κοτύλη.

Ἰνίον] * ἢ μέτρον.

Ἵππειος δρόμος, τετραστάδιός τις.

Ἵππορ, τόν τε ἵππον καὶ τὸν τετράχαλκον. . . . Λάκωνες.

Κάβαισος, ἄπληστος· κάβος γὰρ μέτρον σιτικόν.

Κάβος, μέτρον σιτικὸν καὶ οἰνικόν.

Κάδδιχον, ἡμίεκτον ἢ μέτρον.

Κάδος, κεράμιον.

Καλλιχέλωνος, ὁ ὀβολός· εἶχε γὰρ τὸ νόμισμα χελώνην ἐπικεχαραγμένην.

Καμαστίς, μέτρον τι. Ἀμερίας.

Κάμμαρψις, μέτρον σιτικόν, τὸ ἡμιμέδιμνον. Αἰολεῖς.

Καμμάστην, μέτρον τι.

Καπέτις, χοῖνιξ.

Καπίθη, ἀγγεῖον χωροῦν Ἀττικὰς κοτύλας δύο.

Κεράμιον, τὸ τοῦ οἴνου ἢ ὕδατος σταμνίον.

Κέρσα, Ἀσιανὸν νόμισμα.

---

1. ἡμίεκτον· τετραχοίνικον *Kuster*. 3. εἰκοστὸν add. *Kuster*. 4. ἡμιωβόλιον *Salmas.*, ἡμιβόλιον cod. 5. ἐν Ἰαλύσαι cod. 7. ἱμία χύνιξ cod., em. *Mus*. 8. ἰμίνη cod. 11. ἵπποπορ cod. 14. καὶ οἰνικόν] χοινικαῖον *Schm.*; at conf. v. σμιρεύς 20. et 22. singula μ habet cod. invito ordine litterarum

Κίνcοc, εἶδοc νομίcματοc, ἐπικεφάλαιον.

Κίcυροc] * κόφινοc ᾧ τὸν cῖτον ἀναβάλλουcιν οἱ ναυτικοί· ἢ μέτρον τι.

Κοβελίcκον, τρυβλίον.

Κόγχαc, καὶ χήμαc, καὶ τὸ μέτρον.

Κοδράντηc, τὸ πᾶν, ἢ τὸ τέταρτον τῆc φόλεωc, ἢ λεπτὰ δύο. τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακιcχιλιοcτὸν ταλάντου, ὅ ἐcτι νόμιcμα ἓν ἢ κοδράνται ,γ. τὸ δὲ τάλαντον λίτραι ἑκατὸν εἴκοcι πέντε. ὁ δὲ κοδράντηc νομίcματοc ,γ″. ὁ δὲ ἔcχατοc κοδράντηc τὸ τέταρτον τῆc φόλεωc.

Κοδράντηc, τὸ πᾶν ἢ λεπτὰ δύο. τὸ λεπτὸν ἑξακιcχιλιοcτὸν ταλάντου.

Κολία] * καὶ μέτρον τι· καὶ τὸ ἡμικόλιον.

Κολλυβιcτήc, τραπεζίτηc (κόλλυβοc γὰρ εἶδοc νομίcματοc). καὶ ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κεχαραγμένοc βοῦc.

Κόμμα καινὸν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ νομίcματοc, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν καινῶν πολιτῶν.

Κόροc] * καὶ μέτρον τι cιτικόν.

Κόρcιον, ῥίζα τιc· ἢ νόμιcμα παρ᾽ Αἰγυπτίοιc τὸ κερcαῖον λεγόμενον.

Κοτύλη, εἶδοc μέτρου.

Κόφινοc, μέτρον, χωροῦν χοᾶc τρεῖc.

Κραπαταλόc, παρὰ πολλοῖc ὁ μωρόc, ἢ νόμιcμα.

Κροίcειοι cτατῆρεc, τινὰ †.

Κύαθοc, cταγών, μικρὸν μέτρον. ἢ ἀντλητήριον.

6—11. vide prol. § 103 15. 16. verba sic interpunxi, ut καὶ ὁ cet. ad κολλυβιcτήc, non ad κόλλυβοc, pertinere appareat 20. κορcίπιον cod., em. *Bodaeus a Stapel* 24. κραπάταλλοc cod. 25. Κρειῖcειοι cod. 26. cταγῶν cod., cκάφιον coni. *Meinek.*

Κυάθουϲ, ϲκαφιώλια, ὠάρια ϲιδηρᾶ οἷα†. κύαθοϲ δέχεται ὑγροῦ τινοϲ οὐγγίαϲ β'.

Κυζικηνοὶ ϲτατῆρεϲ διεβεβόηντο ὡϲ εὖ κεχαραγμένοι· πρόϲωπον δὲ ἦν γυναικὸϲ ὁ τύποϲ.

Κύπροϲ, μέτρον ϲιτηρόν.

Κωδάλου χοῖνιξ· παροιμία, ὡϲ μείζοϲι μέτροιϲ κεχρημένου ἀγορανόμου.

Λεπτὰϲ καὶ παχείαϲ, Ζάλευκοϲ ἐν Νόμοιϲ τὰϲ δραχμάϲ, λεπτὰϲ μὲν τὰϲ ἑξωβόλουϲ, παχείαϲ δὲ τὰϲ πλέον ἐχούϲαϲ.

Λεύγη, μέτρον τι †γάλακτοϲ.

Λιδρίον, τρυβλίον.

Λίϲτριον, τὸ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον τηγανόϲτροφον. οἱ δὲ μέτρον τι, μεθ' οὗ ἐπὶ τὸ τήγανον ἄλευρον ἐπιχέουϲιν.

Λίτρα, ὀβολόϲ. οἱ δὲ νόμιϲμα παρὰ Σικελοῖϲ. οἱ δὲ ἐπὶ ϲταθμῶν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ τοῦ β, λίβρα.

Λιτροϲκόπουϲ, ἀργυραμοιβούϲ. ἀπὸ τοῦ Σικελικοῦ νομίϲματοϲ, ὃ καλεῖται λίτρα.

Μαθαλίδεϲ, ἐκπώματά τινα. οἱ δὲ μέτρα, ὡϲ κύαθοι.

Μάριϲ, τὸ ἑξακότυλον. καλεῖται δὲ ὁμωνύμωϲ καὶ τὸ μακρὸν πεπεριᾶ†.

Μαυλιϲτήριον· παρ' Ἱππώνακτ , Λύδιον νόμιϲμα λεπτόν τι.

Μεδιμναῖον, μέτρον μοδίου.

---

2. οὐγγίαϲ] ου cum suprascr. γγ habere dicitur cod. 5. ϲιτήριον cod. 11. γάλακτοϲ] Γαλατικόν recte *Valesius* 13. λίϲτριον *Salmas.*, λίτριον cod. 14. οὗ *H.Steph.*, ὃ cod. 22. τὸ ἑξακότυλον coni. *Schm.*, τόν ἓξ κοτύλαϲ cod. 23. πέπερι *Mus.* 24. νόμιϲμα *Palmer.* et *Salmas.*, λέμιϲμα cod.

Κίνcοc, εἶδοc νομίcματοc, ἐπικεφάλαιον.

Κίcυροc] * κόφινοc ᾧ τὸν cῖτον ἀναβάλλουcιν οἱ ναυτικοί· ἢ μέτρον τι.

Κοβελίcκον, τρυβλίον.

Κόγχαc, καὶ χήμαc, καὶ τὸ μέτρον.

Κοδράντηc, τὸ πᾶν, ἢ τὸ τέταρτον τῆc φόλεωc, ἢ λεπτὰ δύο. τὸ δὲ λεπτὸν ἑξακιcχιλιοcτὸν ταλάντου, ὅ ἐcτι νόμιcμα ἓν ἢ κοδράνται ͵γ. τὸ δὲ τάλαντον λίτραι ἑκατὸν εἴκοcι πέντε. ὁ δὲ κοδράντηc νομίcματοc ͵γ″. ὁ δὲ ἔcχατοc κοδράντηc τὸ τέταρτον τῆc φόλεωc.

Κοδράντηc, τὸ πᾶν ἢ λεπτὰ δύο. τὸ λεπτὸν ἑξακιcχιλιοcτὸν ταλάντου.

Κολία] * καὶ μέτρον τι· καὶ τὸ ἡμικόλιον.

Κολλυβιcτήc, τραπεζίτηc (κόλλυβοc γὰρ εἶδοc νομίcματοc). καὶ ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κεχαραγμένοc βοῦc.

Κόμμα καινὸν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ νομίcματοc, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν καινῶν πολιτῶν.

Κόροc] * καὶ μέτρον τι cιτικόν.

Κόρcιον, ῥίζα τιc· ἢ νόμιcμα παρ' Αἰγυπτίοιc τὸ κερcαῖον λεγόμενον.

Κοτύλη, εἶδοc μέτρου.

Κόφινοc, μέτρον, χωροῦν χοᾶc τρεῖc.

Κραπαταλόc, παρὰ πολλοῖc ὁ μωρόc, ἢ νόμιcμα.

Κροίcειοι cτατῆρεc, τινὰ †.

Κύαθοc, cταγών, μικρὸν μέτρον. ἢ ἀντλητήριον.

6—11. vide prol. § 103 15. 16. verba sic interpunxi, ut καὶ ὁ cet. ad κολλυβιcτήc, non ad κόλλυβοc, pertinere appareat 20. κορcίπιον cod., em. *Bodaeus a Stapel* 24. κραπάταλλοc cod. 25. Κρειῖcειοι cod. 26. cταγῶν cod., cκάφιον coni. *Meinek.*

τὸ μέτρον, ἀπὸ τοῦ τὰ γυῖα μετρεῖν. καὶ πήχεις τρεῖς.

Ὀρθόδωρον, μέτρον, τὸ ὀρθὸν τῆς χειρὸς ἀπὸ ἄκρου τοῦ καρποῦ μέχρι τοῦ δακτύλου. οἱ δὲ σπιθαμήν.

Οὐδραία, ὑδρία, μέτρον τι, Ἀττικοῦ μετρητοῦ ἥμισυ.

Παλαιστή, παλάμη, τὸ τεττάρων δακτύλων μέτρον. καὶ ἡ σπιθαμή.

Παλλάδος πρόσωπον, στατήρ, ἐπὶ μὲν ἑνὸς μέρους Ἀθηνᾶς πρόσωπον, ἐπὶ δὲ θατέρου τὴν γλαῦκα ἔχων.

Παντάνα, τρυβλίον.

Παραγάγγας, εἶδος μέτρου Περσικοῦ.

Παρασάγγας, εἶδος μέτρου Περσικοῦ.

Παρασάγγης, μέτρον ὁδοῦ, τριάκοντα σταδίους ἔχον.

Παράσημον, ἀδόκιμον, κίβδηλον, ἀπὸ τοῦ καὶ νομισμάτων τὰ κίβδηλα παράσημα λέγεσθαι.

Παραψίδες, τὰ μεγάλα τρυβλία.

Πάτανα, τρυβλία.

Παχείᾳ δραχμῇ, τὸ δίδραχμον· Ἀχαιοί.

Πεδανός, ταπεινός, πεδεινός. ἢ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθός.

Πέλανορ, τὸ τετράχαλκον· Λάκωνες.

Πελάχνιν, τρυβλίον ἐκπέταλον.

---

6. ὑδρεία cod. 12. ἔχων om. cod. 14. παραγάγγας, insolitam formam tuetur ordo litterarum 18. τοῦ] τὸ cod. 19. λέγεσθαι *Meinek.*, λέγεται cod. 22. Ἀχαῖος coni. *Meinek.* Philol. XIII p. 550; idem παχείᾳ e proxima glossa ad hunc locum revocavit, παχείῃ cod.

Μέδιμνον, μέτρον ὅμοιον, ἢ χοινίκων μη΄.

Μέλισσα, ὀβολός, ὅς ἐστι μέρος ϛ΄΄ δραχμῆς.

Μίλιον] * ἢ μέτρον ὁδοῦ, σταδίων ζ΄. οἱ δὲ ζ΄ S, ποδῶν ͵δφ΄.

Μνᾶ, λίτραι δύο. ὁ δὲ ἅγιος Ἐπιφάνιος λίτρας μιᾶς διμοίρου.

Μνασίον, μέτρον τι διμέδιμνον.

Μολβίς, σταθμίον τι ἑπταμναῖον.

Μολυβδίς, σταθμίον τι ἑπταμναῖον. οἱ δὲ μολβίς.

Μόργιον, μέτρον γῆς, ὅ ἐστι πλέθρον. καὶ εἶδος ἀμπέλου.

Μύλη, ἐπιγονατίς, τὸ ὀστέον τὸ ἐπὶ τῷ γόνατι. καὶ ἀργυρίου τάλαντον.

Μυσημίεκτον, τοῦ ἡμιέκτου τὸ ἥμισυ, οὐ καλῶς δέ. νομισμάτιον μικρόν.

Ξύνιστρον, νόμισμα.

Ὀβολοί, νουμμία, καὶ τόκοι, καὶ εἴδη νομισμάτων, καὶ ἐν ἄστει δικαστικοὶ μισθοί.

Ὀγδόα, ἡμιχοίνικον.

Ὀδολκαί, ὀβολοί· Κρῆτες.

Οἶφιν, μέτρον τι τετραχοίνικον Αἰγύπτιον.

Ὁλκή, δύναμις, ῥοπή, ἰσχύς, βάρος, ῥυτήρ [ἢ ῥυτή], σταθμός.

Ὀργυιά, ἡ τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασις. καὶ

---

1. ὅμοιον] ϛ΄ μοδίων coni. *Bernard.* χοινίκων] σχοινίκων cod. 2. ϛ΄΄ addidi ego, ζ΄ ante μέρος *Schm.* (?) δραγμῆς cod. 3. οἱ δὲ ζ΄ S, ποδῶν ͵δφ΄ em. *Ideler.*, οἱ δὲ ὑποδῶν δ΄ cod., v. praefat. crit. 6. δίμοιρον cod. 8. 9. ἑπταμηναῖον cod. 9. ζ΄ ante ἑπταμν. del. *Mus.* 12. τῷ ἐπὶ cod. γόνατι add. *Mus.* 14. οὐ καλῶς δὲ νομισμ. μ. vulgo coniunguntur 22. [ἢ ῥυτὴ] σταθμός *Schm.*, ἢ ῥυρήσταθμος cod.

τὸ μέτρον, ἀπὸ τοῦ τὰ γυῖα μετρεῖν. καὶ πήχεις τρεῖς.

Ὀρθόδωρον, μέτρον, τὸ ὀρθὸν τῆς χειρὸς ἀπὸ ἄκρου τοῦ καρποῦ μέχρι τοῦ δακτύλου. οἱ δὲ σπιθαμήν.

Οὐδραία, ὑδρία, μέτρον τι, Ἀττικοῦ μετρητοῦ ἥμισυ.

Παλαιστή, παλάμη, τὸ τεττάρων δακτύλων μέτρον. καὶ ἡ σπιθαμή.

Παλλάδος πρόσωπον, στατήρ, ἐπὶ μὲν ἑνὸς μέρους Ἀθηνᾶς πρόσωπον, ἐπὶ δὲ θατέρου τὴν γλαῦκα ἔχων.

Παντάνα, τρυβλίον.

Παραγάγγας, εἶδος μέτρου Περσικοῦ.

Παρασάγγας, εἶδος μέτρου Περσικοῦ.

Παρασάγγης, μέτρον ὁδοῦ, τριάκοντα σταδίους ἔχον.

Παράσημον, ἀδόκιμον, κίβδηλον, ἀπὸ τοῦ καὶ νομισμάτων τὰ κίβδηλα παράσημα λέγεσθαι.

Παραψίδες, τὰ μεγάλα τρυβλία.

Πάτανα, τρυβλία.

Παχείᾳ δραχμῇ, τὸ δίδραχμον· Ἀχαιοί.

Πεδανός, ταπεινός, πεδεινός. ἢ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθός.

Πέλανορ, τὸ τετράχαλκον· Λάκωνες.

Πελάχνιν, τρυβλίον ἐκπέταλον.

---

6. ὑδρεία cod. 12. ἔχων om. cod. 14. παραγάγγας, insolitam formam tuetur ordo litterarum 18. τοῦ] τὸ cod. 19. λέγεσθαι *Meinek.*, λέγεται cod. 22. Ἀχαῖος coni. *Meinek.* Philol. XIII p. 550; idem παχείᾳ e proxima glossa ad hunc locum revocavit, παχείῃ cod.

Cταθμά, θύρετρα, τάλαντα.

Cτατήρ, τετράδραχμον, ἤγουν ἥμιcυ οὐγγίαc.

Cτατήρ, τετράδραχμοc.

Cτατῆρcι προcτιθέντεc, ὑπὲρ cτατήρων ὁριζόμενοι, cυνθήκαc τιθέντεc περὶ cτατῆροc. ἐλέγετο δὲ καὶ τὸ χρυcίον cτατήρ.

Cτατιαῖον, τὸ πεντάμνουν. καὶ διcτάτουc τυροὺc τοὺc δεκάμνουc.

Cτάτοc, cκάφη, ἄλλοι δὲ τὰc πέντε μνᾶc.

Cχοίνιcμα, μέτρον ὁδοῦ, ἢ μέροc.

Τάλαντα, ζυγά, cταθμοί.

Τάλαντον, λίτραι ἑκατὸν εἴκοcι πέντε κατὰ τὸν μέγαν Ἐπιφάνιον.

Ταλανταίων, μεδίμνων καὶ cταθμίων.

Τάλαντον, cταθμόc, ζυγόc. ὁλκὴ λιτρῶν ἑκατόν, ἢ ἑκατὸν εἴκοcι πέντε, ἢ ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε, ἢ τετρακοcίων, ἢ χιλίων ἑκατὸν πεντήκοντα δύο.

Ταρτημόριον, τὸ τριτημόριον, ἢ τὸ δίχαλκον.

Τεταρτημόριον, οἱ δύο χαλκοῖ.

Τέταρτον ἥμιcυ, τὸ τέταρτον ἡμιcτάτηρον.

Τετάρτῳ, μέτρῳ τῶν ὑγρῶν.

Τετράγυον, τεccάρων γυῶν. γύηc δὲ μέτρον ἕκτον cταδίου. καὶ ἐν τῷ ἀρότρῳ τὸ κύρτωμα τοῦ ἱcτοβοέωc γύηc. ἔνιοι γύην τὸ ὀργυιαῖον μέτρον.

---

1. θύρετρα *Mus.*, θήρατρα cod. 2. τετράδραχμον *Salmas.*, τετράγραμμον cod., vulg. 3. τετράδραχμοc *Scal.*, τετράγραμμοc cod. 4. ὁριζόμενοι *Meinek.*, ὀργιζόμενοι cod., ὁρκιζόμενοι *Salmas.* 7. cτατιαῖον *Kuster.*, cτατίδιον cod. πενταμνοῦν *Mus.*, πενταμιοῦν cod. διcτάτουc et δεκάμνουc *Salmas.*, διαcτάτουc et διαcτάμνουc cod. 14. ταλανταίων *Alb.*, ταλαντέων cod. 17. τετρακόcια ἢ χίλια cod. 22. ὀργυῶν cod.

Τετρᾶντα, τετράγωνόν τι σχῆμα. δηλοῖ δὲ καὶ τοὺς τέσσαρας χαλκοῦς.

Τετραστατήριον, τὴν τετράμνουν.

Τετράφυον, τετραπάλαιστον.

Τέτραχμα, τετράδραχμα.

Τριᾶντος πόρνη, λαμβάνουσα τριᾶντα, ὅ ἐστι λεπτὰ εἴκοσι.

Τρικόλυβον, νομισμάτιόν τι.

Τρικότυλος οἶνος, οὗ τρεῖς κοτύλαι ὀβολοῦ πωλοῦνται.

Τρίογδον, μέτρον τι παρὰ Ταραντίνοις.

Τριτεύς· γ″ χοίνικος οὗτος.

Τριτημόριον, οἱ ἓξ χαλκοῖ.

Τριτημόριον ἐλέγετο καὶ ἐπὶ τῆς μοίρας, καὶ ἐπὶ νομίσματος ἀργυρίου.

Τρίτον ἡμίδραχμον, αἱ δύο δραχμαὶ καὶ τριώβολον.

Τριώδελον, τριῶν ἡμιμναίων σταθμός.

Τροπαί] * νομίσματά τινα.

Τρυβλίον, ὀξυβάφιον, ἢ ποτήριον μύστρων τριῶν.

Τῶπιν, μέτρον δεκαχοίνικον.

Φιλιστίδειον, νόμισμά τι.

Φίτρον, μέτρον. μάταιον, ῥᾴδιον. καὶ τὸ μέσον

---

1. τετράντα cod. 4. τετράγυον, τετράπλεθρον *Lobeck.* Phryn. p. 494 5. τετρᾶχμα *Schm.* 6. τριᾶντα *Salmas.*, τριάκοντα• cod. 7. εἴκοσι] κα′ *Salmas.* 12. γ″] γὰρ cod., γ̄ *Schm.* χοίνικος] μεδίμνου *Photius* v. τριτεύς 15. ἀρ cum suprascr. γ cod. 19. τροπαϊκὰ suadet *Schm.* 20. μύστρων τριῶν *Bernard.* de mens. p. 9 (rectius quam Letronnius a Schmidtio citatus), v. prol. § 52 adn. 1, μυστηρίου cod. 22. Φιλιστίδειον *Meinek.*, Φιλιστίδιον cod.

τοῦ ῥινίου, τὸ κοῖλον. καὶ ὁ κορμὸς τοῦ ξύλου. παρὰ τὸ φύεσθαι.

Φωκαεῖς, ὄνομα ἔθνους. καὶ τὸ κάκιστον χρυσίον.

Χαλκίον, τὸν χαλκοῦν.

Χαλκοκράς, τὸ χαλκόκρατον νόμισμα.

Χαλκολογεῖ, νουμία συλλέγει.

Χαλκοῦς· τοῦτο ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ἔλεγον.

Χελώνη] * καὶ νόμισμα Πελοποννησιακόν.

Χῖ. ἐπὶ τῶν χιλίων δραχμῶν τοῦτο ἐχάραττον.

Χόα, χοῦν, μέτρον ὑγρῶν.

Χοῖνιξ, μέτρον τι, καὶ πέδη, καὶ νάρθηξ.

Χοῦς, ἄνθρωπος. καὶ τὸ ἐπιβαλλόμενον τῷ ὀρόφῳ χῶμα. καὶ μέτρον κοτυλῶν ιβ'. καὶ ἐρείπιον.

Χρυσία, ὁ χρυσός.

Χρυσοῦς. Πολέμαρχός φησι δύνασθαι τὸν χρυσοῦν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς δραχμὰς δύο, τὴν δὲ τοῦ χρυσοῦ δραχμὴν νομίσματος ἀργυρίου δραχμὰς δέκα· μνᾶς δὲ λέγεσθαι τοὺς πέντε χρυσοῦς.

Χυτρίδιον, μέτρον τι.

Ὠρέον, πηχυαῖον.

105. *Loci e Photio.*

Ἄδδιξ, μέτρον τετραχοίνικον. οὕτως Ἀριστοφάνης.

Ἡμέδιμνον, τὸ ἡμιμέδιμνον.

---

3. Φωκαῖς cod., em. *Schm.* 4. τὸ cod., vulgo. 6. συλλέγειν cod. 7. τοῦτο *Mus.*, τοῦ cod. 9. νόμισμα om. cod. 10. χει et χειλῶν et ἔδραττον cod., χιλιῶν em. *Schm.*, κιβδήλων *Petitus* coll. Etymol. M. v. κίβδηλον 11. Χοχοῦν· χόα cod., Χοῦν· χόα *Mus.*, χοᾶ· χοῦν *Schm.* 14. ιβ' add. *Gronov.*

Ἡμίεκτον, τὸ ἕκτον μέρος τοῦ μεδίμνου.

Ἡμίεκτον καὶ ἡμιμέδιμνον. τοῦ μεδίμνου ἔχοντος χοίνικας μη΄, τὸ ἡμιμέδιμνον δηλονότι κδ΄ εἶχεν. ἡμίεκτον δὲ τὸ χωροῦν δ΄ χοίνικας· τὸ γὰρ ἕκτον χοίνικες η΄.

Ἡμιμέδιμνον, μέτρον χωροῦν ἥμισυ μεδίμνου, τουτέστι χοίνικας κδ΄.

Θιβρώνειον νόμισμα ἐδόκει ἀπὸ Θίβρωνος τοῦ χαράξαντος εἰρῆσθαι.

Ἵππειος, ὁ ἐκ τεσσάρων σταδίων δρόμος.

Κάβαισος, ἄπληστος· κάβος γὰρ μέτρον σιτικόν· καὶ τὸν μέθυσον ἡμεῖς πίθον.

Κίκκαβος ὠνοματοποίηταί τι νομισμάτιον ἐν Ἅιδου.

Κίκκαβος, ὀβολοῦ ὄνομα.

Κόγχη, χήμη. σπανίως λέγεται χήμη.

Κύαθος, ἀντλητήριον, μέτρον ὑγροῦ ὀγκιῶν δύο.

Κυζικηνοὶ στατῆρες, οἱ καλοὶ μητέρα θεῶν ἔχοντες.

Λίτρα ἦν μὲν καὶ νόμισμά τι, ὡς Δίφιλος. ἐπὶ δὲ τοῦ σταθμοῦ Ἐπίχαρμός τε καὶ Σώφρων ἐχρήσαντο. Σοφοκλῆς δὲ λιτροσκόπον φησὶ τὸν ἀργυραμοιβὸν ἀπὸ τοῦ νομίσματος.

†Λίτρα τὴν νουμμοδόκην καλοῦσι· τὴν δὲ αὐτὴν καὶ λιτροδόκην καλοῦσιν.

Μέδιμνον, μέτρον χοινίκων μη΄.

Μετρονόμοι ἄρχοντες ἦσαν δέκα τὸν ἀριθμόν, ὧν

8. Θιβρώνειον *Meinek.* Philol. XV p. 140, Θιβρώνιον cod. 10. ἵππειος ego ex Hesych., ἱππεῖς *P* (h. e. codex Photii Galeanus a Porsono descriptus editusque a Dobreeo) 13. ὀνοματοπεποίηται *P* 15. κίκκασος *P* invito ordine litterarum 17. ὑγρὸν *P* 18. Κυζηκινοί cod. m. pr. 21. Σοφοκλῆς] an Σώφιλος? (conf. prol. p. 168) 23. νομιμοδόκην cod., νομισμοδόκην *Porson.*

πέντε μὲν ἐν ἄςτει, πέντε δὲ ἐν Πειραιεῖ· καὶ εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν ὅπως δίκαια ᾖ τὰ μέτρα τῶν πωλούντων.

Μετρονόμοι. ἀρχή τις Ἀθήνηςιν ἡ τῶν μετρονόμων· ἦςαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιε′, ε′ μὲν εἰς Πειραιᾶ, ι′ δὲ εἰς ἄςτυ· εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὅπως δίκαια ᾖ τὰ μέτρα τῶν πωλούντων.

Μνᾶ. ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦςι μνᾶν μίαν.

Νόμος] * Δωριεῖς δὲ ἐπὶ νομίςματος χρῶνται τῇ λέξει, καὶ Ῥωμαῖοι παραςτρέψαντες νοῦμμον λέγουςιν.

Ὀβολός, ὁ τόκος, εἶδος νομίςματος. ὀβολὸς δὲ παρ᾽ Ἀθηναίοις ἕξ ἐςτι χαλκῶν, ὁ δὲ χαλκοῦς λεπτῶν ἑπτά. τὸ δὲ τάλαντον τοῦ ἀργυρίου λιτρῶν τῶν νῦν τεςςάρων καὶ νομιςμάτων ὀκτὼ καὶ ϛ. ἡ δὲ μνᾶ ἑξηκοςτόν ἐςτι τοῦ ταλάντου, τὸ δὲ τάλαντον τοῦ χρυςίου ἑξαπλάςιόν ἐςτιν.

Ὀγκίαν, τὸν ςταθμόν, Σώφρων καὶ Ἐπίχαρμος.

Ὁλκῇ, δυνάμει, ἢ βάρει, ἢ ςταθμῷ.

Παλαιςτάς, ςπιθαμάς, ἢ ἔμπαλιν.

Παλλάδος πρόςωπον, τοὺς ςτατῆρας, ἀπὸ τοῦ ςεςημαςμένου. ἐκ θατέρου γὰρ Ἀθηνᾶς πρόςωπον ἦν.

Παραςάγγης, εἶδος μέτρου Περςικοῦ, ὅ ἐςτι ςτάδια τριάκοντα.

Πελανοί] * λέγεται δὲ πελανὸς . . . καὶ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μιςθὸς ὀβολός.

Πέλαθρα, πλέθρα. ἔςτι δὲ μέτρα γῆς. τὸ δὲ πλέθρον ςταδίου ἕκτον.

Πεντέπηχυ καὶ πεντέκλινον καὶ π ε ν τ έ χ α λ κ ο ν

---

4. ᾖ] οἱ cod. 5. ιε′, ε′] δεκαπέντε *P* ι′] ἐννέα *P* 15. ϛ] ἕξ *P* 27. πέλαθρα tuetur ordo litterarum

καὶ πεντέμηνον καὶ πάντα τὰ ὅμοια οὕτω λέγουσι διὰ τοῦ ε.

Πλέθρα, μέτρα γῆς ἤγουν ἄρουραι. ἢ τοὺς διύγρους τόπους καὶ βοτανώδεις. ἔχει δὲ τὸ πλέθρον πήχεις ξϛʹ δίμοιρον.

Πλέθρον, τὸ τοῦ σταδίου ἕκτον μέρος, ὅπερ ἐστὶ πηχῶν ξϛʹ ωʹʹ· ὅλον γὰρ τὸ στάδιόν ἐστι τετρακοσίων.

Πρόχους, ξέστης, τὸ μέτρον.

[Σίκλος, ὀβολοὶ εἴκοσι.]

Σίκλος καὶ τὸ ἐνώτιον καὶ σταθμὸς βαρβαρικὸς δυνάμενος ὀκτὼ ὀβολούς. οὕτως Σοφοκλῆς.

Σπιθαμή, τὸ ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου ἐπὶ τὸν μικρόν. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ λιχανοῦ λιχάς. τὴν δὲ σπιθαμὴν τινες καὶ δόχμην καλοῦσιν. οὕτως Κρατῖνος.

Στάδιον, ὁ τόπος τοῦ ἀγῶνος, καὶ μέρος τι τοῦ λεγομένου μιλίου. ἑπτὰ γὰρ ἥμισυ στάδια ποιοῦσι μίλιον.

Στατήρ, τετράδραχμον νόμισμα, καὶ τὸ ἐξάγιον, καὶ τὸ ζύγιον.

Στατῆρα καὶ ἐπὶ τῆς ὁλκῆς λέγουσι καὶ τὸν σταθμὸν ἁπλῶς.

Στατήρ. βάρβαρον οἴονταί τινες εἶναι τὸ ὄνομα. τὸ δὲ τέτραχμον καὶ τετράδραχμον Ἀττικοί.

Σύμβολα, σημεῖα, μέτρα.

Σχοίνισμα, μέτρου μέρος, κληρουχία.

---

3. ἠγοῦν *Porson.* 7. ξϛʹ ωʹʹ] ξηʹ *P* 10. haec scripta codicis in inf. marg. a m. antiq. 11. ἐνώτιον *Dindorf.* Soph. fr. 944 12. Σοφοκλῆς] Ξενοφῶν *Dindorf.*; conf. Hesych. 16. τί *P* 19. τετράδραχμον] τετράγραμμον *P* 23. τινὲς *P* 24. Ἀττικά *P*

Cχοῖνοc, μέτρον γεωμετρικόν, ὥc φηcιν Ἡρόδοτοc ἐν τῇ β´ τῶν ἱcτοριῶν.

Τάλαντον πολλὰ μὲν cημαίνει. ἢ γὰρ τὸ μέγιcτον χρυcίου καὶ ἀργυρίου μέροc, καθ' ὃ cημαινόμενον Δημοcθένηc φηcὶ πεντήκοντα τάλαντα. ἢ cταθμοῦ τι ὄνομα, ὥcπερ Ἀριcτοφάνηc· 'ἀλλ' ἢ ταλάντῳ μουcικὴ κριθήcεται·' καὶ τὸ Ὁμηρικόν· 'χρύcεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.' τρίτον cημαινόμενον ἡ ῥοπή. τέταρτον ἀριθμοῦ τι ὄνομα, ὥc καὶ πολυτάλαντοc ὁ πλούcιοc· καὶ τὸ Ὁμηρικόν· 'κεῖτο γὰρ ἐν μέccοιcι δύο χρυcοῖο τάλαντα.' καὶ διτάλαντον δὲ καὶ τριτάλαντον καὶ ἡμιτάλαντον λέγεται. ἀρχαία δὲ ἡ χρῆcιc καὶ ἡ τοῦ τρίτον ἡμιτάλαντον καὶ πέμπτον ἡμιτάλαντον καὶ ἕβδομον ἡμιτάλαντον. ἔcτι δὲ τὸ μὲν τρίτον ἡμιτάλαντον δύο ἥμιcυ τάλαντα, τὸ δὲ πέμπτον ἡμιτάλαντον τέccαρα ἥμιcυ, καὶ τὸ ἕβδομον ἡμιτάλαντον ἓξ ἥμιcυ. καὶ ὅλωc οὗτινοc ἀριθμοῦ παρωνύμῳ μέρει ἐπονομάcαι τιc τὸ ἡμιτάλαντον, τούτου ὁ προηγούμενοc ἀριθμὸc ἐφαρμόcει τοῖc ταλάντοιc· οἷον ἂν μὲν ὄγδοον, ἑπτά, ἂν δὲ ἔνατον, ὀκτώ, cυναριθμουμένου δηλονότι καὶ τοῦ ἥμιcυ. φίλον δὲ τοῖc ἀρχαίοιc καὶ τὸ ἓν ἥμιcυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν· ὥc καὶ τρία ἡμίμναια τὴν μίαν ἡμίcειαν μνᾶν.

Ταρτημόριον, δίχαλκον· ὁ γὰρ χαλκοῦc ὄγδοον τοῦ ὀβολοῦ. καὶ ταρτημοριαῖόν τινα καλοῦcιν, οἷον διχάλκου ἄξιον.

Τεταρτημόριον, τὸ δ´´ μέροc τοῦ ὀβολοῦ, τουτέcτι

---

7. χρυcία cod. primo   10. 'μεcοιcι δυο χρυcοταλαντοι * (ν scil. eraso) erat, sed ultima em. m. pr. ut puto' *Dobree.*   16. εὔδομον cod.   17. ἐξ cod.   20. ἔνατον] ἐννέα cod.   21. δῆλον ὅτι *P*   23. ἥμιcυ *P*   25. τινὰ *P*   27. et p. 333 v. 2. δ´ *P*

χαλκοῖ δύο· καὶ γὰρ ὁ μὲν ὀβολὸς ὀκτὼ χαλκοῦς ἔχει· τὸ δὲ δ″ αὐτοῦ δηλονότι δύο χαλκοῖ εἰσιν.

Τριοβολιμαῖος, τριῶν ὀβολῶν, εὔωνος.

Τριτεύς, τὸ τρίτον τοῦ μεδίμνου.

Τριτημόριον. τοὺς ἓξ χαλκοῦς εἴρηκεν Φιλήμων τοῦ ὀβολοῦ τριτημόριον. θαυμάζω οὖν ἐγὼ πῶς τεταρτημόριόν εἰσι δύο χαλκοῖ, τριτημόριον δὲ ἕξ· εἰ μὴ ἄρα ἐκεῖνο μὲν κυρίως ὠνομάσθη τέταρτον μέρος τοῦ ὀβολοῦ, τὸ δὲ τριτημόριον ὡς ἀπὸ τεσσάρων μερῶν ὄντων ἀνὰ δύο χαλκοῦς τρία ἔχον μέρη ἓξ χαλκοῦς συνάγει.

Τριτημόριον. Δείναρχος κατὰ Καλλισθένους. ὅτι δὲ τριτημόριόν ἐστιν ἓξ χαλκοῖ, Φιλήμων διδάσκει.

Τρίτον ἡμίδραχμον. τὰς δύο ἥμισυ δραχμὰς οὕτως εἰώθασιν ὀνομάζειν οἱ παλαιοί.

Τρίτον ἡμίδραχμον, δύο δραχμαὶ καὶ τῆς τρίτης ἥμισυ· ὡς εἶναι δύο δραχμὰς καὶ τριώβολον.

106. *Loci e Suida.*

Ἄκαινα, μέτρον δεκάπουν. ἔστι δὲ ῥάβδος, δι' ἧς κεντοῦσι τοὺς βόας, ὡς τῶν Πελασγῶν τοῦτο εὑρόντων.

Ἀλαβαστοθήκας] * Ἀριστοφάνης· 'ἐς τὸν ἀλάβαστον κύαθον εἰρήνης ἕνα.' ὡσεὶ ἔλεγε κοχλιάριον ἕν.

Ἀμφορεὺς οὖν ἀγγεῖον, μέτρον, κεράμιον. σημαίνει καὶ ἀσκόν. ἔστι καὶ ὄνομα κύριον. καὶ ἀμφορεῖς, κέραμοι. καὶ Θάσια ἀμφορείδια, τὰ κεράμια.

---

2. δῆλον ὅτι *P* 7. εἰσὶ *P* 8. ἐκείνου cod. 10. χαλκοῦς] χαλκοις cod. ἔχων cod. 17. τριόβολον cod. m. pr.

Δεκαμναιαῖον, δέκα μνᾶς. Cκόπας Αἰτωλῶν στρατηγός, ὃς ἀποτυχὼν τῆς στρατείας νόμους ἔγραφε. καὶ ὀψώνιον ἐξέθηκεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἑκάστης ἡμέρας δεκαμναιαῖον, τοῖς δὲ ἐπί τινος ἡγεμονίας τεταγμένοις μναιαῖον. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠρκέσθη τούτοις καὶ φθονηθεὶς τὸ πνεῦμα προσαπέθηκε τῷ χρυσίῳ. ἑκατὸν δὲ δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν.

Δηνάριον, εἶδος ἀργυρίου, ὁλοκοτίνου ἴσην ἔχον ἰσχύν.

Δίαυλος, ὁ διστάδιος τόπος. ἢ μέτρον πήχεων ω΄.

Δίδραχμον, συντέλεσις, εἰσφορά, λειτουργία. ἔχει δὲ τὸ δίδραχμον οὐγγίας δ΄΄. κ΄ ὀβολοί. γράμματα ϛ΄.

Διώβολον, καὶ τριώβολον, καὶ ἡμιωβόλιον ὁμοίως.

Δοχμή [σπιθαμή]. Ἀριστοφάνης· 'πρὶν ἡμέραν φορῆσαι, μεῖζον ἦν δυοῖν δοχμαῖν.' δοχμή, ἡ παλαιστή. λέγει δὲ πρὸς τὸν βυρσοδέψην περὶ τοῦ δέρματος.

Δραχμή. αἱ ρ΄ δραχμαὶ ποιοῦσι μίαν μνᾶν. δραχμὴ δὲ ὁλκὴ νομίσματος εἰς ἀργυρίου δραχμὰς ι΄.

Δραχμή, ἓξ ὀβολῶν. καὶ Ἀριστοφάνης· 'εἰς χοιρίδιον δάνεισόν μοι τρεῖς δραχμάς.'

Δωδεκαδώρῳ, δώδεκα παλαιστῶν ὄντι. δῶρον γὰρ ἡ παλαιστή. ἐν ἐπιγράμματι· 'Κυλληνίων ἀνερύ-

---

Suidam sic non scripsisse inde perspicitur, quod infra vox ipsa Δραχμή posita est post Δραχαρνεῦ.

1. Cκόπας etc.] contracta in brevius e Polyb. 13, 2   9. δραγμαὶ A *Gaisf.*   8. ὁλοκοτίνον ἰδίαν A   10. ω΄ pro c΄ corr. *Palmerius* ad Hesych.; an ὀργυιῶν c΄ scribendum?   12. δ΄΄ pro ϛ΄ corr. *Kust.*   14. σπιθαμή prave illatum ex Hesychio eiicio   19. ὁλκὴ etc.] v. Hesych., unde post νομίσματος add. χρυσίου *Gronov.* de sestert. p. 364   23. ἐν ἐπιγράμματι] Erycii in Anthol. Palat. 6, 96, ubi rectius leguntur Κυλληνίῳ αὐερύσαντες et ἅλῳ et ἔπαξαν

cαντεc ἔρρεξαν, καί οἱ δωδεκάδωρα κέρα ἄλλῳ μακροτένοντι ποτὶ πλατάνιcτον ἐπάξαι.'

Δῶρον, ἡ παλαιcτή. καὶ Ὅμηροc· 'ἑκκαιδεκάδωρα πεφύκει.'

Ἑκκαιδεκάδωρα, ἑκκαίδεκα παλαιcτῶν· δῶρον γὰρ καλεῖται ἡ παλαιcτή.

Ἑκτεὺc μέτρον ἐcτίν, ὃ ταὐτὸν εἶναι λέγουcι τῇ χοίνικι. Ἀριcτοφάνηc· 'οἶcθ' οὖν ἀπολωλεκυῖα πυρῶν ἑκτέα;' τουτέcτι τρικότυλον.

Ἐπιτρίταιc. Ἰcαῖοc ἐν τῷ κατὰ Καλλιφῶντοc· 'ἑξακοcίαιc δραχμαῖc ἐπιτρίταιc' ἀντὶ τοῦ ἐπὶ η' ὀβολοῖc κατὰ τὸ τρίτην εἶναι μερίδα τοὺc η' ὀβολοὺc τοῦ τετραδράχμου.

Ἡμιεκτέον, μέτρον. τουτέcτι δ' χοινίκων. ὁ γὰρ μέδιμνοc μη' χοινίκων ἐcτί. τούτων οὖν τὸ ἕκτον εἰcὶν η' χοίνικεc. τὸ δὲ ἡμίεκτον, τουτέcτι τὸ δωδέκατον τῶν μη' χοινίκων, δ'. ἡμιεκτέον δὲ διὰ τοῦ ε λεκτέον καὶ οὐχὶ ἡμιεκταῖον.

Ἡμίεκτον καὶ ἡμιμέδιμνον. τοῦ μεδίμνου ἔχοντοc χοίνικαc μη' τὸ ἡμιμέδιμνον δηλονότι τὰc κδ' εἶχεν. ἡμίεκτον δὲ τὸ χωροῦν δ' χοίνικαc· τὸ γὰρ ἕκτον χοίνικεc ὀκτώ.

Ἡμικάδιον, τὸ ἡμίμετρον.

Ἡμιμέδιμνον, μέτρον χοινίκων κδ'.

Ἡμίνα, μέτρον.

Ἡμιωβόλιον, τὸ ἥμιcυ τοῦ ὀβολοῦ.

Κάβοc, εἶδοc μέτρου. καὶ παροιμία· 'κάβου κάβοc.'

Κάδοc, μέτρον οἰνηρόν.

Κεντηνάριον [νομιcμάτων ποcότηc].

Κέρματα, τὰ λεπτότατα. ἐπὶ γὰρ Ἰουcτινιανοῦ

---

9. τρικότυλον correxi pro τριώβολον: v. praef. crit. 29. νομιcμάτων ποcότηc om. ABV *Bernhard. Bekk.*

τοῦ βαςιλέως τῶν ἀργυραμοιβῶν πρότερον δέκα καὶ ς´ ὀβολούς, οὓς φόλλεις καλοῦςιν, ὑπὲρ ἑνὸς ςτατῆρος χρυςοῦ προΐεςθαι τοῖς ξυμβάλλουςιν εἰωθότων, αὐτὸς ἐπιτεχνώμενος κέρδη οἰκεῖα, π´ καὶ ρ´ μόνους ὑπὲρ τοῦ ςτατῆρος δίδοςθαι τοὺς ὀβολοὺς διετάξατο, χρυςοῦ ἕκτην ἀποτεμόμενος μοῖραν.

Κερματίζει, εἰς λεπτὰ διαιρεῖ. καὶ κερματίων, τῶν εἰς λεπτὰ διακεκομμένων. καὶ μέγα κεφάλαιον ἠθροίςθη τῶν λεπτῶν κερματίων. καὶ κατακερματίζει· 'ἐξήγαγεν ἐκ τῆς ζώνης τοὺς χρυςοῦς Δαρεικοὺς κατακερματίςαι θέλων καὶ διαλύςαςθαι τῷ πανδοκεῖ.'

Κῆνςος, τὸ νόμιςμα, ἐτήςιον τέλος. παρὰ τὸ καίνω, τὸ κόπτω.

Κοδάλου χοῖνιξ. παροιμία ἐπὶ τῶν μείζοςι μέτροις κεχρημένων.

Κόμμα. Ἀριςτοφάνης· 'ἔοικε δ᾽ εἶναι τοῦ πονηροῦ κόμματος.' ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν νομιςμάτων, ἐξ ὀλίγου χρυςίου ἀποκεκομμένων. ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν 'φαύλου ςυςτήματος.' — Πονηρὸν κόμμα, ὁ παρακεκομμένος ἄργυρος.

Κοτύλη, ὃ νῦν καλοῦςιν ἡμίξεςτον. παρὰ τὸ ἐκεῖ κεῖςθαι τὴν ὕλην. εἶδος ποτηρίου ὁμωνύμου τῷ ἀγγείῳ τῶν ὑγρῶν, ὡς χοῖνιξ. καὶ εἶδος μέτρου.

---

7. κερματίων τῶν corr. *Gronov.* pro vulgato κατακερματιώντων; *Bernh.* coni. κεκερματιςμένων quod rec. *Bekk.* 9. κατακερματίζει] κατακερματίςαι *Bekk.* 18. ὀλίγου pro ὅλου corr. *Toup.* e schol. ad Arist. Plut. 863: κόμμα, εἶδος φαύλου νομίςματος. ἀντὶ δὲ τοῦ εἰπεῖν φαύλου ςυςτήματος, πονηροῦ κόμματος εἶπεν. εἴρηται δὲ ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν κιβδήλων νομιςμάτων διὰ τὸ ὀλίγον μὲν ἔχειν χρυςόν, πλείονα δὲ χαλκόν. ἀποκεκομμένου AB aliique, *Bernh.* 23. τῶν ὑγρῶν] τῷ ὑγρῷ vulgo ante *Bekk.*

Κοχλιάριον, τὸ παρ᾽ ἡμῖν.

Κύαθος, ἀντλητήριον, μέτρον ὑγροῦ, οὐγγιῶν β′. ἢ κοχλιάριον .... κύαθος οὖν παρὰ τὸ χύω, χύαθος καὶ κύαθος.

Κωδαλοῦχος, μέτρον γῆς.

Λίτρα, ὁ σταθμός.

Μέδιμνον, μέτρον χοινίκων μη′. καὶ παροιμία· 'μεδίμνῳ ἀπομετρῶ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀργύριον,' ἐπὶ τῶν μεγάλην καὶ ἀθρόαν προσδοκώντων ὠφέλειαν.

Μέδιμνον μέτρον ἐστὶ ξηρῶν, οἷον πυρῶν ἢ κριθῶν. [μέδιμνον οὖν μοδίων ϛ′· ὡς εἶναι μέτρον ξεστῶν οβ′ ἤτοι λιτρῶν ρη′.]

Μετρονόμοι. ἀρχή τις Ἀθήνησιν ἡ τῶν μετρονόμων. ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιε′, ε′ μὲν εἰς Πειραιᾶ, ι′ δὲ εἰς ἄστυ. εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπως δίκαια ᾖ τὰ μέτρα τῶν πωλούντων.

Μιλιαρήσιον [τὸ τοῦ νομίσματος δέκατον].

Μίλιον, μέτρον γῆς. Ὅτι τὰ δέκα μίλια ἔχουσι στάδια π′. Ἄλλως. ὅτι τὸ στάδιον ἔχει πόδας χ′, τὸ δὲ μίλιον πόδας ͵δϲ′.

Μνᾶ. ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν μίαν. [καὶ ἔστιν ἐν τῷ Τάλαντον.]

Μόδιον, μέτρον τι. [μόδιος. καὶ ἔστιν ἐν τῷ Μαναΐμ.]

Νέβελ, ὄνομα κύριον, καὶ εἶδος μέτρου Ἑβραϊκοῦ.

---

11. μέδιμνον etc. om. A *Bernh. Bekk.* 14. ε′ post ιε′ in libris omissum add. *Gaisf.* ι′ V *Bernh.*, θ′ vulgo 17. τὸ τοῦ νομίσματος δέκατον om. AV *Bernh. Bekk.*; pro δέκατον probabiliter δωδέκατον coni. *Clarke* (loco a Gaisfordio citato) 21. καὶ etc. om. AV *Bernh. Bekk.*; adscripsit V: ὡς νῦν παρ᾽ ἡμῖν αἱ οὐγκίαι οὕτως καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ δραχμαί 23. μόδιος etc. om. AV *Bernh. Bekk.* 25. καὶ εἶδος etc. om. A

Νόμιcμα δύο cημαίνει· τὸ νόμιμον ἔθοc, ὡc Ἀριcτοφάνηc ἐν Νεφέλαιc· ‘ἡμῖν νόμιcμ’ οὐκ ἔcτι.’ καὶ τὸ κόμμα τοῦ τετυπωμένου χαλκοῦ. λεπτῷ δὲ νομίcματι ἐχρῶντο οἱ Βυζάντιοι.

Νομιcτευομένων, νομίμωc διοικουμένων· ‘ἐνέβαλε δὲ χρυcοῦc ἐπιcήμουc, εἴc τιναc δὲ τετράδραχμα τῶν ἐπιφανῶc νομιcτευομένων.’ καὶ αὖθιc· ‘χαλκοῦ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νομιcτευομένου τάλαντα τετρακιcχίλια.’

Ξεcτίον, μέτρον ἐπὶ ὑγρῶν.

Ὀβολόc, ὁ τόκοc, εἶδοc νομίcματοc. ὀβολὸc δὲ παρὰ Ἀθηναίοιc ἕξ ἐcτι χαλκῶν, ὁ δὲ χαλκοῦc λεπτῶν ἑπτά. τὸ δὲ τάλαντον τοῦ ἀργυρίου λιτρῶν τῶν νῦν τεccάρων καὶ νομιcμάτων η′ καὶ ꜱ. ἡ δὲ μνᾶ ἑξηκοcτόν ἐcτι τοῦ ταλάντου. τὸ δὲ τάλαντον τοῦ χρυcίου ἑξαπλάcιόν ἐcτι.

Ὀβολοῦ] * ὀβολοὶ δέ εἰcιν οὓc καλοῦμεν φόλλειc. Ὁ Ἰουcτινιανὸc τῶν ἀργυραμοιβῶν ὑπὲρ ἑνὸc cτατῆροc χρυcοῦ προΐεcθαι τοῖc ξυμβάλλουcιν εἰωθότων δέκα καὶ διακοcίουc ὀβολοὺc αὐτὸc ἐπιτεχνώμενοc κέρδη οἰκεῖα π′ καὶ ρ′ μόνουc ὑπὲρ τοῦ cτατῆροc διετάξατο δίδοcθαι ὀβολούc.

Ὁλκῇ, δυνάμει, ἢ βάρει, ἢ cταθμῷ.

Ὀξύβαφον, τὸ δεχόμενον τὸ ὄξοc. μεῖζον δὲ τὸ τρυβλίον τοῦ ὀξυβάφου. Ἀριcτοφάνηc Ὄρνιcιν· ‘ὀξύβαφον ἐντευθενὶ πρόcθου λαβὼν ἢ τρυβλίον.’

Ὀργυιά, ἐπὶ τοῦ μέτρου, καὶ τετρόργυιοc· ‘τοῦτο κατ’ εὐψαμάθου κείμενον ἠιόνοc διccάκι τετρόργυιον.’

---

6. χρυcοῦ AV 13. λιτρῶν omissum in Suidae libris add. *Kuster.* e Photio 14. τεccάρων Photius, τέccαρα vulgo apud Suidam ꜱ correxi pro vulg. ς′

Ὀργυιαί, τὰ μετὰ τῶν ἰδίων χειρῶν μέτρα. καὶ ὀργυιαῖος, ὁ μέγας.

Παλαιστάς, σπιθαμάς [ἢ ἐν πάλῃ].

Παρασάγγης, εἶδος μέτρου Περσικοῦ, ὅ ἐστι τριάκοντα στάδια. Ξενοφῶν· 'ὁ δὲ Κῦρος, ὁπόσον, ἔφη, ἄπεστι τὸ στράτευμα; οἱ δὲ ὡς δύο παρασάγγας εἶπον.'

Πέλανοι] * λέγεται δὲ πέλανος ... καὶ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθὸς ὀβολός.

Πέλεθρα, πλέθρα. ἔστι δὲ μέτρον γῆς τὸ πλέθρον, σταδίου ἕκτον.

Πεντώβολον ἡλιάσασθαι. νικήσαντα τοὺς Πελοποννησίους δικάσαι μέχρις Ἀρκαδίας λαμβάνοντα μισθὸν πεντώβολον, ἀλλ' οὐ τριώβολον. καὶ πεμπώβολον ὁμοίως.

Πῆχυς, πήχεως, τὸ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς ἔκταμα. — Ὅτι ὁ πῆχυς ἔχει πόδας α'ϛ, ὁ δὲ ποὺς ἔχει δακτύλους ιϛ'.

Πλέθρα, μέτρα γῆς, ἤγουν ἄρουραι. ἢ τοὺς διύγρους τόπους καὶ βοτανώδεις. ἔχει δὲ τὸ πλέθρον πήχεις ξϛ' δίμοιρον.

Πλέθρον, τὸ τοῦ σταδίου ἕκτον μέρος, ὅπερ ἐστὶ πηχῶν ξϛ ϣ''. ὅλον γὰρ στάδιόν ἐστι τετρακοσίων. ἢ πανταχόθεν ἔχον πόδας ᾱ. ἢ καὶ πλεθριαῖον διάστημα. — Ὅτι τὸ πλέθρον ἔχει πόδας ρ'. Ξενοφῶν

---

3. Παλαιστάς. σπιθαμάς habet A in margine omissis ἢ ἐν πάλῃ, pro quibus *Bekk.* ἢ ἔμπαλιν coll. Photio 18. α'ϛ] ᾱῑ A, ᾱῡ B, ἕνα καὶ ἥμισυ *Bernh. Bekk.* ἔχει AB, vulgo om. 21. ξϛ' corr. *Kust.* pro ξη' 23. ξϛ' ϣ'' correxi pro vulg. ξη', ξϛ' διμοίρου *Perizonius* 24. ᾱ. ἢ ego pro vulg. λη' (v. prol. § 106 extr.)

φηϲι πλεθριαίουϲ φοίνικαϲ φύεϲθαι ἐν Βαβυλῶνι ἢ καὶ μείζοναϲ. — [Cτάδιον πηχῶν υ΄.]

Ποῦϲ. ὁ ποῦϲ ἔχει δακτύλουϲ ιϛ΄.

Πρόχουϲ, ξέϲτηϲ, τὸ μέτρον. ‘καὶ ἐμβαλὼν ἐϲ πρόχουν ἀργυρᾶν τὰ ὀϲτᾶ ἐξέπεμψε τῷ παιδὶ τοῦ πατρὸϲ κειμήλιον ἔχειν.’

Cάροι, μέτρον καὶ ἀριθμὸϲ παρὰ Χαλδαίοιϲ. οἱ γὰρ ρκ΄ ϲάροι ποιοῦϲιν ἐνιαυτοὺϲ ͵βϲκβ΄ κατὰ τὴν τῶν Χαλδαίων ψῆφον, εἴπερ ὁ ϲάροϲ ποιεῖ μῆναϲ ϲεληνιακῶν ϲκβ΄, οἳ γίνονται ιη΄ ἐνιαυτοὶ καὶ μῆνεϲ ἕξ.

Cάτα, μέτρον Ἑβραϊκόν. δηλοῖ δὲ μόδιον ὑπερπεπληρωμένον· ὡϲ εἶναι μόδιον α΄ϛ. ὑγροῦ δὲ ξεϲτῶν ιε΄ ἤτοι λιτρῶν κε΄.

Cίκλον, ἀργυρίων ε΄. Μωυϲῆϲ φηϲιν ἐν τῇ παλαιᾷ.

Cτάδιον, ὁ τόποϲ τοῦ ἀγῶνοϲ. καὶ μέροϲ τι τοῦ λεγομένου μιλίου· ἑπτὰ γὰρ ἥμιϲυ ϲτάδια ποιοῦϲι μίλιον.

*Ὅτι τὰ ἑπτὰ ἥμιϲυ ϲτάδια ποιοῦϲι μίλιον ἕν. τὰ δὲ ι΄ μίλια ἔχουϲι ϲτάδια π΄.

Ὅτι τὸ ϲτάδιον ἔχει πόδαϲ χ΄, τὸ δὲ μίλιον πόδαϲ ͵δφ΄, τὸ δὲ πλέθρον πόδαϲ ρ΄, [ἡ ἄρουρα πόδαϲ ρν΄] ὁ ποὺϲ δακτύλουϲ ιϛ΄, ὁ πῆχυϲ πόδα α΄ϛ.

Cτατήρ, τὸ ἐκ χρυϲοῦ νόμιϲμα. ‘τῶν βαλαντίων

---

2. ϲτάδιον ego; vulgo ϲταδίου coniunctum cum μείζοναϲ, quod perversum esse apparet. Est haec glossa alieno loco apposita. Ceterum pro πηχῶν V habet πήχειϲ 11. Cάτα etc. om. A 12. α΄ϛ ego ex librorum vestigiis, ἕνα καὶ ἥμιϲυν vulgo 14. Cίκλον etc. om. V *Bekk.* ε΄] δ΄ coni. *Kust.* 20. ι΄ A, δέκα vulgo 22. ͵δφ΄] ͵δϲ΄ Med., conf. supra μίλιον 23. ρν΄] ν΄ libri et m. scripti et editi, v. supra ἄρουρα α΄ϛ libri, ἕνα καὶ ἥμιϲυν vulgo 24. τῶν βαλαντίων etc. e Synesii ep. 127 (monente *Reines.*)

ἡ cυνωρὶc τὸ μὲν εἶχεν ὀβολοὺc ἐκ χαλκοῦ, τὸ δὲ cτατῆραc χρυcίου, τῶν Εὐμήλου ἵππων πολὺ μᾶλλον ἀλλήλοιc ἐοικότα.'

Cτατήρ, τετράδραχμον νόμιcμα, τὸ ἐξάγιον, τὸ ζύγιον, ἢ εἶδοc νομίcματοc. Ἀριcτοφάνηc, ἐν Πλούτῳ· 'cτατῆρcι δ' οἱ θεράποντεc ἀρτιάζομεν,' τουτέcτι νομίcμαcι παίζομεν ἄρτια ἢ περιττά. 'ὁρᾶτε μέν με δεόμενον cωτηρίαc τετραcτατήρου·' Ἀριcτοφάνηc.

Cύμβολα, cημεῖα, μέτρα.

Cχοίνιcμα, μέτρου μέροc, κληρουχία, ἡ τῆc γῆc δεcποτεία. ἴδιον γὰρ τῶν κεκτημένων μέτρῳ τὴν γῆν ὑποβάλλειν.

Cχοῖνοc, μέτρον γεωργικόν, ὥc φηcιν Ἡρόδοτοc ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἱcτοριῶν.

Τάλαντα, τὰ ζυγὰ καὶ τὰ ἱcτάμενα.

Τάλαντον πολλὰ μὲν cημαίνει. ἢ γὰρ τὸ μέγιcτον τοῦ χρυcίου καὶ ἀργυρίου μέροc, καθ' ὃ cημαινόμενον Δημοcθένηc φηcί πεντήκοντα τάλαντα. ἢ cταθμοῦ τι ὄνομα· ὥcπερ Ἀριcτοφάνηc· 'ἀλλ' ἢ ταλάντῳ μουcικὴ κριθήcεται.' καὶ Ὁμηρικόν· 'χρύcεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.' τρίτον cημαινόμενον ἡ ῥοπή. τέταρτον ἀριθμοῦ τι ὄνομα· καὶ πολυτάλαντοc ὁ πλούcιοc· καὶ τὸ Ὁμηρικόν· 'κεῖτο γὰρ ἐν μέccοιcι δύο χρυcοῖο τάλαντα.' καὶ διτάλαντον δὲ καὶ τριτάλαντον καὶ ἡμιτάλαντον λέγεται. ἀρχαία δὲ ἡ χρῆcιc καὶ ἡ τοῦ τρίτον

---

4. τετράδραχμον *Scaliger*, τετράγραμμον libri *Bernh. Bekk.* τὸ ἐξάγιον, τὸ ζύγιον] τὸ ϛ cum suprascripto γ, τὸ ζυ cum suprascr. ν A; καὶ τὸ ἐξάγιον, καὶ τὸ ζύγιον vulgo 5. Ἀριcτοφάνηc etc. om. A 13. γεωργικόν] γεωμετρικόν coni. *Kust.* e Phot. Etym. aliis 17. τοῦ A, vulgo om. 20. Ὅμηροc *Bekk.* 22. καὶ A, ὡc καὶ reliqui, idque vulgo editum 23. γὰρ AV, δ' ἄρ' vulgo ex Il. C 507

ἡμιτάλαντον καὶ πέμπτον ἡμιτάλαντον καὶ ἕβδομον ἡμιτάλαντον. ἔστι δὲ τὸ μὲν τρίτον ἡμιτάλαντον δύο ἥμισυ τάλαντα, τὸ δὲ πέμπτον ἡμιτάλαντον τέσσαρα ἥμισυ, καὶ τὸ ἕβδομον ἡμιτάλαντον ἓξ ἥμισυ. καὶ ὅλως οὗτινος ἀριθμοῦ παρωνύμῳ μέρει ἐπονομάσει τις τὸ ἡμιτάλαντον, τούτου ὁ προηγούμενος ἀριθμὸς ἐφαρμόσει τοῖς ταλάντοις· οἷον ἂν μὲν ὄγδοον, ζ', ἂν δὲ ἔνατον, η', συναριθμουμένου δηλονότι καὶ τοῦ ἥμισυ. φίλον δὲ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τὸ ἓν ἥμισυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν· ὡς καὶ τρία ἡμίμναια τὴν μίαν ἡμίσειαν μνᾶν.

Τάλαντον, ὥς φησι Διόδωρος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν, μνῶν ἐστιν ξ', ἡ δὲ μνᾶ δραχμῶν ρ', ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολῶν ἕξ, ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκῶν ς', ὁ δὲ χαλκοῦς λεπτῶν ζ'. τὸ τάλαντον δὲ τὸ νῦν λεγόμενον Ἀττικόν. παρὰ Σικελιώταις τὸ μὲν ἀρχαῖον ἦν νούμμων κδ', νυνὶ δὲ ιβ'. ὁ δὲ Ὅμηρος λέγει 'δύο χρυσοῖο τάλαντα·' ὡς μὴ εἶναι ἴσον τὸ καθ' ἡμᾶς τάλαντον τῷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· ὡς γὰρ ἴσον τοῦ τρίποδος καὶ τοῦ λέβητος καὶ τοῦ ἵππου τίθεται. τάλαντον δὲ τὸ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ ἡ ἄνωθεν πεμπομένη ἑκάστῳ θεία χάρις. — Σύνταξις. Ἀριστοφάνης· 'καίτοι ταλάντου τοῦτ' ἔμαθεν Ὑπέρβολος,' τουτέστι χαύνωσιν ἀναπειστηρίαν. — Ὅτι τὸ τάλαντον παρά τισιν ἔχει λίτρας ρκε'. — Καὶ ταλαντιαῖοι λίθοι· 'ταλαντιαῖοί γε

---

6. τὸ ἡμιτάλαντον] τάλαντον A   8. ἔνατον] ἐννέα A   11. ἡμίσειαν] ἥμισυ vulgo, ut supra codex Photii et infra libri p. 345, 21. 354, 19   14. χαλκῶν ς'] χαλκῶν η' schol. Hom., v. prol. p. 157   16. παρὰ δὲ *Bekk.* νούμμων corr. *Scaliger* ex Aristotele apud Poll., μνῶν vulgo apud Suidam e libris m. scr.   24. λίτρας om. AV   25. ταλαντιαῖοι γε μὴν etc. Ios. b. Iud. 5, 6, 3

μὴν ἦcαν οἱ βαλλόμενοι πέτροι, δύο δὲ καὶ πλέον ἀπῄεcαν cταδίουc. ἡ πληγὴ δ᾽ οὐ τοῖc προcτυχοῦcι μόνον, ἐπὶ πολὺ δὲ καὶ τοῖc μετ᾽ ἐκείνουc ἦν ἀνυπόcτατοc.' — Αἰτιώμενοι δὲ τὸν Περικλέα πεντήκοντα ταλάντοιc ἐζημίωcαν.

Τεταρτημόριον, δίχαλκον· ὁ γὰρ χαλκοῦc ὄγδοον τοῦ ὀβολοῦ. καὶ τεταρτημόριόν τινα καλοῦμεν, οἷον διχάλκου ἄξιον.

Τεταρτημόριον, τὸ τέταρτον μέροc τοῦ ὀβολοῦ, τουτέcτι χαλκοῖ δύο.

Τετρώβολον, τουτέcτι πολυτίμητον. οὕτω δὲ λέγουcι τὸ τετρωβολιαῖον, τουτέcτι τετρωβόλου πωλούμενον.

Τριτημόριον. τοὺc ἓξ χαλκοῦc εἴρηκε Φιλήμων τοῦ ὀβολοῦ τριτημόριον. θαυμάζω οὖν ἐγὼ πῶc τεταρτημόριόν εἰcι δύο χαλκοῖ, τριτημόριον δὲ ἕξ· εἰ μὴ ἄρα ἐκεῖνο μὲν κυρίωc ὠνομάcθη τέταρτον μέροc τοῦ ὀβολοῦ, τὸ δὲ τριτημόριον, ὡc ἀπὸ δ´ μερῶν ὄντων ἀνὰ δύο χαλκοῦc, τρία ἔχον μέρη ϛ´ χαλκοῦc cυνάγει.

Τρίτον ἡμίδραχμον. τὰc δύο ʃ δραχμὰc οὕτωc εἰώθαcιν ὀνομάζειν οἱ παλαιοί.

Τριωβολιμαῖοc, τριῶν ὀβολῶν, εὔωνοc.

Τριώβολον, τὸ τρεῖc ὀβολοὺc ἔχον. Ἀριcτοφάνηc Πλούτῳ· 'δεινὸν γὰρ εἰ τριωβόλου μὲν οὕνεκα ὠcτιζόμεcθ᾽ ἑκάcτοτ᾽ ἐν τῇ ἐκκληcίᾳ.' οὐδεὶc ἐδίκαζεν, εἰ

---

2. προεντυχοῦcι Ios. 11. πολυτίμητον explicatur s. v. τεττάρων ὀβολῶν, quae omisi, quia non pertinent ad rem nummariam 17. ἄρα om. A 21. ἥμιcυ vulgo 23. εὔωνοc ABV, ἄξιοc rel. Post haec AV in marg., reliqui in contextu habent: Ὅτι τοπαλαιὸν οἱ cτρατηγοὶ τριώβολον ἐλάμβανον βλακείαc χάριν, desumpta e v. βλακεία

μὴ ἐπέβαινε τῶν ξ′ ἐνιαυτῶν. ὅcοι δὲ τελείαc ἡλικίαc ἦcαν, εἰcήρχοντο μὲν εἰc τὴν ἐκκληcίαν, οὐκ ἐδίκαζον δέ. τούτουc οὖν τοὺc ἐκκληcιαcτὰc ἐποίηcαν φανερόν τι λαμβάνειν ἀπὸ τῶν τῆc πόλεωc προcόδων οἱ δημαγωγοὶ πείcαντεc τὴν πόλιν· ὕcτερον δὲ ὁ Κλέων ἐποίηcεν αὐτὸ τριώβολον. ἀφῆλιξ δὲ εἰc τὴν ἐκκληcίαν οὐκ εἰcήρχετο.

Τρύβλιον, ὀξυβάφιον, πινάκιον, ποτήριον, ὀρθομίλιον. τοῦτο μεῖζον τοῦ ὀξυβάφου ἐcτί.

Ὑπόχαλκον δέ cου τὸ χρυcίον. ἀντὶ τοῦ μίξιμον, παρακεκομμένον τὸ νόμιcμα, παραχαράξιμον.

Φολίc, τὸ τοῦ θώρακοc. φόλλιc δέ, φόλλεωc, ὁ ὀβολόc.

[Χαλκοῦc. λεπτῶν ζ′. καὶ ζήτει ἐν τῷ Τάλαντον.]

Χαλκῷ, cιδήρῳ.

Χοᾶ. χοῦc μέτρον Ἀττικὸν χωροῦν κοτύλαc ὀκτώ. Ἀριcτοφάνηc· ‘ἐπὶ δεῖπνον ταχὺ βάδιζε τὴν κίcτιν λαβὼν καὶ τὸν χοᾶ.’

Χοᾶc, ὅτε ἐπὶ μέτρου τίθεται, περιcπᾶται.

Χοόc, διξέcτου. χοῦc γὰρ δύο ξέcται, χοεὺc δὲ ἕξ. Ἀριcτοφάνηc· ‘εἴ τιc κάπηλοc ἢ καπηλὶc τοῦ χοὸc ἢ τῶν κοτυλῶν τὸ νόμιcμα διαλυμαίνεται.’

Χοίνικεc. οὐ μόνον τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ τὰc πέδαc cημαίνει τὸ ὄνομα. αἱ χοίνικεc πέδαι τινέc εἰcι. χοῖνιξ δὲ πᾶν περιφερέc. διὸ καὶ τὸ μέτρον χοῖνιξ καλεῖται. Ἀριcτοφάνηc Πλούτῳ· Αἱ κνῆμαι δέ cου βοῶcιν, ἰοὺ ἰού, τὰc χοίνικαc καὶ τὰc πέδαc ποθοῦcαι.

---

14. Χαλκοῦc etc. om. AC *Bernh. Bekk.* 15. Χαλκῷ] cognata esse videtur glossa cum loco Pollucis qui est libr. 9, 78 s. 18. quae post χοᾶ apud Suidam leguntur, ea ut aliena a mensurarum doctrina omisi

Χοίνικες, οἷς τὰς περιόδους μετροῦσιν Αἰγύπτιοι· 'σπανιώτερον δὲ τὸ γένος τῶν θεωρητικωτάτων ψυχῶν ἢ τὸ τοῦ χοίνικος, ᾧ τὰς περιόδους μετροῦσιν Αἰγύπτιοι· οἷος ἦν Ἀμοῦς καὶ Ἀντώνιος.'

Χρύσεος, ὁ χρυσοῦς.

107. *Loci ex Etymologico magno.*

Ἄδδιξ, μέτρον τετραχοίνικον.

Ἄδδιξ, μέτρον τι οἶμαι τετραχοίνικον.

Αἰγιναῖα] * ἐλέγετο δὲ καὶ τὰ μεγάλα Αἰγιναῖα ἀπὸ τοῦ νομίσματος· καὶ γὰρ τὸ Αἰγιναῖον τάλαντον πλεῖον ἠδύνατο τοῦ Ἀττικοῦ.

Ἀμφορεύς, τὸ ἑκατέρωθεν δίωτον σταμνίον, ὥς φησι Θεόκριτος· 'ἀμφορεὺς νεοτευχής.' οἱ δὲ κοινὸν μὲν κεράμιον, ἢ τὸ ἑκατέρωθεν αἰρόμενον ἀμφοαιρεύς, καὶ ἀμφορεὺς κατὰ συγκοπὴν καὶ πλεονασμόν. δηλοῖ δὲ μέτρον ὑγροῦ.

Ἀπέλεθρον, ἀμέτρητον καὶ πολλὴν δύναμιν· πλέθρον γάρ ἐστι μέτρον γῆς· μακρόν, πολυπέλεθρον. Ἰλιάδος ε΄.

Ἀργυρόηλον] * ἰστέον ὅτι πᾶν νόμισμα εἴτ' ἐν χαλκῷ εἴτ' ἐν ἀργύρῳ εἴτ' ἐν χρυσῷ εἰώθασιν ἀργύριον καλεῖν.

Ἀρτάβη μέτρον ἐστὶ Περσικόν, Ἀττικὸς μέδιμνος.

Αὐλός] * καὶ τὸ στάδιον· καὶ ἐν συνθέσει δίαυλος.

Αὐλός, στάδιον· καὶ τὸ διστάδιον δίαυλος σύνθετον.

---

1. Χοίνικες et 3. χοίνικος Suidas per errorem; nam apud Synesium Dion. p. 49 A, unde hic locus petitus est, φοίνικος legitur (notante Hemsterh.).

8. legitur alterum ἄδδιξ p. 17, 45, ubi ordo litterarum suadet ἄδιξ

Ἀχάναι, σκεῦος εἰς ἐπισιτισμὸν χρήσιμον· εἴρηται παρὰ τὸ χαίνειν, χάνη καὶ ἀχάνη, τοῦ α ἐπιτακτικοῦ νοουμένου.

Γύης καὶ μέτρον τι γῆς καὶ μέρος ἀρότρου· καὶ τοῦ μὲν μέμνηται Ὅμηρος ἐν συνθέσει, πεντηκοντόγυον, πεντήκοντα γυῶν, ὅ ἐστι πεντήκοντα πλέθρων· γύη γὰρ μέτρον γῆς. οἱ δὲ πεντήκοντα ζευγῶν.

Δανάκης νομίσματός ἐστιν ὄνομα βαρβαρικόν, πλέον ὀβολοῦ, ὃ τοῖς νεκροῖς ἐν τοῖς στόμασιν ἐτίθεσαν. Καλλίμαχος· 'τοὔνεκα καὶ νέκυες πορθμήιον οὔτι φέρονται †μούνη ἐπιπτολίων ὅτε θυμιονησέμεν· ἀλλουσάνοις ἐκ στομάτεσσι νεὼς Ἀχερουσίας ἐπὶ βάθρον δανάκης†.' — Ἀχερουσία δέ ἐστι λίμνη ἐν Ἅιδου, ἣν διαπορθμεύονται οἱ τελευτῶντες, τὸ προειρημένον νόμισμα διδόντες τῷ πορθμεῖ. εἴρηται δὲ δανάκης ὁ τοῖς δαναοῖς ἐμβαλλόμενος· δαναοὶ γὰρ οἱ νεκροί, τουτέστι ξηροί. δανὰ γὰρ τὰ ξηρά. Ἡρακλείδης ἐν τῷ δευτέρῳ Περσικῶν.

Δαρεικὸς νόμισμά τι ἦν χρυσοῦν, ὅπερ Δαρεῖος πρῶτος ἐπενόησεν· ἀπὸ γὰρ τοῦ Δαρεῖος Δαρειακός· καὶ κατὰ συγκοπὴν Δαρεικός.

Δοχμή, ἡ παλαιστή, ὅ ἐστι τὸ τετραδάκτυλον τῆς χειρός. Ἀριστοφάνης· 'καὶ πρὶν ἡμέραν φορῆσαι, μεῖζον ἦν δυοῖν δοχμαῖν' * ἢ παρὰ τὸ δοχμός· ἐπειδὴ πλαγίᾳ τῇ χειρὶ μετροῦμεν. ἔστιν οὖν μέτρον τι.

Δραχμή, σταθμὸς ὡρισμένος· ἢ τὸ συνάθροισμα τῶν ἓξ ὀβολῶν. παρὰ τὸ δέδραγμαι δραχμή. τὸ πα-

---

6. γύων *Gaisf.* 10. Callimachi locum sic emendare conatus est Naekius: Τοὔνεκα — φέρονται Μούνῃ ἐνὶ πτολίων, ὅ γε τέθμιον οἴσεμεν ἄλλους Ἐν στομάτεσσι νεὼς Ἀχεροντείας ἐπίβαθρον Ἀνθρώπους, δανάκην 23. φορέσαι *Gaisf.*

λαιὸν γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὀβολοῖς κεχρημένων ἀντὶ νομίσματος, οὓς τῇ χειρὶ δραξαμένους δυνατὸν ἦν περιλαβεῖν, τούτους δραχμὴν ἐκάλουν, παρὰ τὸ δράξασθαι· αἱ δὲ ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν μίαν.

Δῶρον, ἡ παλαιστή. εἴρηται ἀπὸ τοῦ τὰ πλεῖστα διὰ τῆς χειρὸς ἡμᾶς δωρεῖσθαι· ἀφ' ἧς μετρεῖται ἡ παλαιστή.

Ἑκατόμβη] * 'ἑκατόμβοιος δὲ ἕκαστος,' τουτέστιν ἑκατὸν βοῶν τιμῆς ἄξιος, ἢ ἑκατὸν χρυσῶν νομισμάτων. οἱ γὰρ παλαιοί, πρὶν ἐπινοηθῆναι τὰ νομίσματα, τὰς συναλλαγὰς διὰ τῶν τετραπόδων ἐποιοῦντο· ὅθεν ὕστερον ἐφευρεθέντων τῶν νομισμάτων βοῦν ἐξετύπουν ἐν αὐτῷ, τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐπιδεικνύμενοι. βοιὸν δὲ λέγουσιν εἶναι σταθμίον τι, ἢ τὴν βοὸς τιμήν, ἢ τὸ δίδραχμον, βοῦν ἔχον ἐπίσημον †καὶ τὸν πόδα. ὅθεν καὶ παροιμία 'βοῦς ἐπὶ γλώττης,' ὅ ἐστι νόμισμα· ἁρμόζει ἐπὶ τῶν ῥητόρων τῶν λαμβανόντων νομίσματα ὑπὲρ τοῦ μὴ συνηγορῆσαι κατά τινος, ἀλλὰ σιωπῆσαι. ὅθεν καὶ Ἀριστοφάνης κωμῳδῶν αὐτούς φησι· 'τὸ στόμ' ἐπιβύσας κέρμασι τῶν ῥητόρων.'

Ἑκτεύς, μέτρον τι, τὸ ἕκτον μέρος, τοῦ μεδίμνου ἔχοντος χοίνικας μη'· ὡς εἶναι τὸν ἑκτέα χοίνικας ὀκτώ. καὶ ἡμίεκτον, τὸ δωδέκατον τοῦ μεδίμνου.

Ἐπίκοποι, οἱ κακῶς τὸ πρῶτον πληγέντες χαρακτῆρες, καὶ διὰ τοῦτο ἐπικοπτόμενοι.

Ἐπιτρίταις. Ἰσαῖος ἐν τῷ δευτέρῳ κατὰ Καλλιφῶντος· 'ἑξακοσίαις δραχμαῖς ἐπιτρίταις·' ἀντὶ τοῦ ἐπὶ ὀκτὼ ὀβολοῖς· κατὰ τὸ γ'' εἶναι μερίδα τοὺς ὀκτὼ ὀβολοὺς τοῦ τετραδράχμου.

---

13. ἐνδεικνύμενοι schol. ad Il. Φ 79 15. καὶ τὸν πόδα] lege κατὰ τὸν τύπον 26. κατὰ add. *Sylburg.* 28. γ''] τρίτον vulgo

Ἡμιμέδιμνον. ἡμιμέδιμνόν ἐστι μέτρον χωροῦν ἥμισυ μεδίμνου, τουτέστι χοίνικας εἰκοσιτέσσαρας. ἡμίεκτον δὲ τὸ ἕκτον μέρος τοῦ μεδίμνου.

Κάβαισος, ὁ ἄπληστος, διὰ διφθόγγου, προπαροξύνεται. παρὰ τὸν κάβον, ὅ ἐστι μέτρον σιτικόν.

Κίβδηλον. ἀπὸ ἱστορίας· οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι τῷ πρὸς τοὺς Χίους μίσει φερόμενοι ἐν τοῖς ἀδοκίμοις ἑαυτῶν νομίσμασι τὸν τοῦ Χ τύπον ἐγχαράττοντες ἀπέρριπτον βδελυσσόμενοι. κυρίως δὲ λέγεται κίβδηλον τὸ ὑπόχαλκον χρυσίον.

Κοτύλη] * λέγεται κοτύλη καὶ εἶδος ποτηρίου, καὶ εἶδος μέτρου· κυρίως δὲ τὸ ὁπωσοῦν μέτρον κοτύλην ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι διὰ τὴν κοιλότητα· καὶ πᾶν τὸ κοῖλον κοτύλην ἔλεγον.

Κύαθος, ἀντλητήριον, μέτρον ὑγροῦ.

Ξέστης. Ῥωμαϊκόν ἐστι τὸ ὄνομα· τὸν γὰρ παρ᾽ ἡμῖν ἓξ ἀριθμὸν αὐτοὶ λέγουσι σέξ· καὶ μέτρου τινὸς παρ᾽ αὐτοῖς τὸ ἕκτον λέγεται σέξτον· διὰ δὲ εὐφωνίαν τὸ σέξτης λέγεται ξέστης, κατὰ μετάθεσιν τῶν στοιχείων. οὕτω Φιλόξενος ἐν τῷ περὶ Ῥωμαίων διαλέκτου. Ὧρος.

Ὀβελίσκος] * Ὅτι ὀβολὸς ἐκλήθη, ἐπειδὴ τὸ ἀρχαῖον τὸ χαλκοῦν νόμισμα τῶν Ἀθηναίων ὀβελίσκον εἶχεν. Φώτιος πατριάρχης. * πάντων δὲ πρῶτος Φείδων Ἀργεῖος νόμισμα ἔκοψεν ἐν Αἰγίνῃ· καὶ δοὺς τὸ νόμισμα καὶ ἀναλαβὼν τοὺς ὀβελίσκους, ἀνέθηκε τῇ ἐν Ἄργει Ἥρᾳ. ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ ὀβελίσκοι τὴν χεῖρα ἐπλήρουν, τουτέστι τὴν δράκα, ἡμεῖς, καί-

---

5. μέτρον σιτικόν corr. *Sylb.*, μετασιτικὸν vulgo 8. νομίσμασι em. *Schmidtius* ad Hesych. v. χει, ὀνόμασι vulgo 28. δοὺς τὸ νόμισμα καὶ] διὰ τὸ νόμισμα vulgo ante *Gaisf.*

περ μὴ πληροῦντες τὴν δράκα τοῖς ἓξ ὀβολοῖς, δραχμὴν αὐτὴν λέγομεν, παρὰ τὸ δράξασθαι. ὅθεν ἔτι καὶ νῦν λέγομεν ὀβολοστάτην τὸν τοκιστήν, ἐπειδὴ σταθμοῖς παρεδίδουν οἱ ἀρχαῖοι. ὁ δὲ Ὧρος λέγει ὅτι τὸ στῆσαι δανείσασθαι δηλοῖ· ὀβολοστάτης οὖν ὁ τὰ μικρὰ δανείζων φίλοις, ἢ ὁ τοκογλύφος λεγόμενος· καὶ ὀβολοστατῆσαι, τόκους λαβεῖν.

Ὀργυιὰ σημαίνει τὴν ἔκτασιν τῶν χειρῶν σὺν τῷ πλάτει τοῦ στήθους· παρὰ τὸ ὀρέγειν καὶ ἐκτείνειν τὰ γυῖα, ὅ ἐστι τὰς χεῖρας.

Παλαιστὴ σημαίνει τὴν τῶν τεσσάρων δακτύλων ὀρδινιαίαν σύνθεσιν, πελαστή τις οὖσα· ὅτι πέλας συνάγει τὰ ὀστᾶ, τουτέστι πλησίον ποιεῖ τοὺς δακτύλους· παρὰ τὸ πελάζειν οὖν τὰ ὀστᾶ παλαιστή. ἔστι δὲ τετραδάκτυλον μέτρον. λέγεται καὶ δοχμή, ὅτι πλαγίᾳ τῇ χειρὶ μετροῦμεν· ποιεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου πρὸς τὸν λιχανὸν ἄκρον δακτύλους δέκα. ἡ δὲ σπιθαμὴ ἔχει δοχμὰς τρεῖς, οἷον παλαιστὰς τρεῖς, δακτύλους δὲ δώδεκα, ὡς ἐχούσης τῆς δοχμῆς δακτύλους δ'· ὁμοίως καὶ τῆς παλαιστῆς. ἀπὸ δὲ τοῦ μικροῦ δακτύλου διισταμένων τῶν δακτύλων ἕως τοῦ ἀντίχειρος λέγεται σπιθαμή, παρὰ τὸ ἀποσπασμὸν ποιεῖν, διὰ τὸν ἀποσπασμὸν τὸν ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου, τοῦ ἀντίχειρος, πρὸς τὸ τοῦ μικροῦ

---

20. δ'] τρεῖς vulgo   ἀπὸ etc.] conf. Meletii locum (p. 122, 15) a Gaisfordio citatum: διισταμένων δὲ τῶν δακτύλων, ἀπὸ τοῦ μικροῦ δακτύλου ἕως τοῦ ἀντίχειρος σπιθαμῆς μέτρον ἀποτελεῖται· σπιθαμὴ δὲ παρὰ τὸ ἀποσπασμὸν ποιεῖν τῶν δακτύλων· ἢ διασπᾶσθαι τὴν ὅλην χεῖρα. ἡ δὲ σπιθαμὴ ποιεῖ μὲν παλαιστὰς τρεῖς, δακτύλους δὲ δώδεκα. ἀπὸ δὲ τοῦ μεγάλου δακτύλου ἕως τοῦ λιχανοῦ μετακονδύλιον δακτύλων δέκα.

ἄκρον· ὡϲ δὲ Χρύϲιπποϲ, διὰ τὸ ϲπᾶϲθαι τὴν ὅλην χεῖρα. καὶ παλαιϲτὰϲ ἐν τῷ λη΄ ψαλμῷ ἀντὶ τοῦ μετρητάϲ. γίνεται ἀπὸ τοῦ παλαίω.

Παραϲάγγαι, τὰ τριάκοντα ϲτάδια παρὰ Πέρϲαιϲ· παρ' Αἰγυπτίοιϲ δ' ἑξήκοντα. παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ἐν Ἀνδρομάχῃ ἐπὶ τοῦ ἀγγέλου εἴρηται.

Παράϲημα τὰ κίβδηλα τῶν νομιϲμάτων λέγονται, τὰ φαῦλα καὶ ἀδόκιμα. παρὰ τὸ κακῶϲ ϲεϲημάνθαι, ὅ ἐϲτιν ἐϲφραγίϲθαι.

[Παράϲημοϲ, ὁ ἀδοκίμαϲτοϲ, κακόϲ, μεταφορικῶϲ· λέγεται γὰρ παράϲημοϲ ἐπὶ τῶν νομιϲμάτων ὑποκιβδήλων· ἀπὸ τοῦ ϲῆμα, ᾧ κόπτεται τὰ νομίϲματα.]

Πῆχυϲ, ἐπὶ τῆϲ χειρόϲ· ἀπὸ τοῦ πεπηγέναι ἄκρῳ τῷ βραχίονι.

Πυγμαίοιϲιν, Ἰλιάδοϲ γ΄· ἤγουν ἴϲοιϲ γρόνθῳ· πυγμὴ γὰρ ϲημαίνει τὸν γρόνθον τῆϲ χειρόϲ· παρὰ τὸ πτῶ πτύϲϲω, πτυγμὴ καὶ πυγμή· ἐξ οὗ γίνεται καὶ πτυχία, τὰ ἀϲφαλιζόμενα. πυγμὴ ϲημαίνει καὶ τὸν πῆχυν, ἐξ οὗ παρώνυμον πυγμαῖοϲ.

Πυγοϲτόλοϲ] * πυγούϲιον γὰρ ὁ πῆχυϲ κεκαμμένων τῶν δακτύλων.

Σπιθαμή. εἰϲ τὸ παλαιϲτή.

Στάδιον κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκαλεῖτο αὐλόϲ· ὅθεν δίαυλοϲ, τὰ δύο ϲτάδια, ἀπὸ τοῦ δύο αὐλῶναϲ ἔχειν· * καλεῖται δέ, ὅτι φαϲὶ Δαναὸν ἐπὶ τοῖϲ γάμοιϲ τῶν θυγατέρων ἀγῶνα ἐπιτελοῦντα δεῖξαι τοῖϲ μνηϲτῆρϲι τὸ τοῦ δρόμου τέρμα, ἐν ᾧ ἐπεφύκει ϲέλινα· ἐξ ὧν ϲπάϲαι τὸν φθάϲαντα, καὶ τοῦτο ϲύμβολον γενέϲθαι τῆϲ νίκηϲ, ὥϲπερ νῦν τὰ βραβεῖα· ἀπὸ δὲ τοῦ ϲπάϲαι

---

10. Παράϲημοϲ etc. eiecit *Gaisf.* 20. κεκαμμένων *Gaisf.*, κεκλειϲμένων *Sylb.*

κληθῆναι cπάδιον καὶ cτάδιον. ἢ ὅτι τετραποδιcτὶ τὸ πάλαι περιπατοῦντες, μετὰ τὸ εὑρεθῆναι τὸν Δημητριακὸν καρπὸν ἀνέcτηcαν· καὶ εὐρωcτίαc ἐπίδειξιν ποιούμενοι δρόμον ἠγωνίζοντο. διὰ τὴν cτάcιν οὖν cτάδιον. εἰc τὰ cχόλια Πινδάρου.

Cτατήρ, ἀπὸ τοῦ ἵcτημι, cτήcω· καὶ παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ νομίcματοc τίθεται· οἱ δὲ ἀρχαῖοι ἐπὶ τοῦ δανείζειν. ὀβολοcτάταc γοῦν οἱ Ἀττικοὶ τοὺc ὀλίγα δανείζονταc ἔλεγον ὑπερβολικῶc. * ὁ δὲ Ὧροc, cτατὴρ τὸ νόμιcμα· ἀπὸ τοῦ ἵcτημι, τοῦ δανείζεcθαι παριcτῶντοc, τὸ νόμιcμα ἂν ἐῤῥήθη, ὁ πρὸc δανειcμοὺc καὶ ἀποδόcειc ἐπινοηθεὶc τῷ βίῳ· ὅθεν καὶ cτατῆρεc οἱ χρεῶcται· οἷον· 'πολλοὶ cτατῆρεc, ἀποδοτῆρεc οὐδ' ἂν εἷc·' Ἐπίχαρμοc Προμαθεῖ.

Cχοινίον, ἐκ τοῦ cχοῖνοc· τοῦτο ἐκ τοῦ cχῶ τὸ κρατῶ· καὶ cχοινοφόροc, ἐκ τοῦ cχοῖνοc καὶ τοῦ φέρω· τὸ δὲ cχοῖνοc μέτρον ἐcτὶ γεωμετρικόν. cημαίνει τρία, τὴν πόαν ἢ νομήν, ὡc τὸ 'Ἀcωπὸν βαθύcχοινον.' καὶ μέτρον Περcικόν, ὃ παρὰ Πέρcαιc παραcάγγηc λέγεται, ἀπὸ μεταφορᾶc· καὶ ἡ κατευθυντηρία κάθετοc. καὶ ὁ ψαλμῳδόc φηcι· 'τὴν τρίβον μου καὶ τὴν cχοῖνόν μου cὺ ἐξιχνίαcαc.' ἐκ γοῦν τῆc cχοίνου τοῦ μετρικοῦ cπαρτίου καὶ τὰ μετρούμενα τῶν χωρίων cχοινίcματα λέγεται.

Τάλαντον· 'χρύcεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.' cημαίνει δὲ τάλαντον τὸ ζυγόν, παρὰ τὸ ταίνω ῥῆμα. * τάλαντον οὖν ἡ cτάθμη· καὶ ταλαντεύειν τὸ cταθμίζειν καὶ ζυγοcτατεῖν. ἐν Τιμαίῳ· 'τὴν δὲ γῆν ταλαντουμένην ἀνωμάλωc cείεcθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων· κινουμένην δὲ αὖ πάλιν ἐκεῖνα cείειν.' * πολλὰ εὗρον cημαίνειν τὴν λέξιν· ἢ παρὰ τὸ μέγιcτον χρυcίου καὶ

14. Προμηθεῖ vulgo ante *Gaisf.*

ἀργυρίου μέρος· καθ' ὃ σημαινόμενον Δημοσθένης φησὶ πεντήκοντα τάλαντα. ἢ σταθμοῦ τι ὄνομα, ὥσπερ Ἀριστοφάνης· 'ἀλλ' ἢ ταλάντῳ μουσικὴ κριθήσεται.' καὶ τὸ Ὁμήρου· 'χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.' τρίτον σημαινόμενον ἡ ῥοπή. τέταρτον ἀριθμοῦ τι ὄνομα, ὡς καὶ πολυτάλαντος ὁ πλούσιος· καὶ τὸ Ὁμήρου· 'κεῖτο δ' ἄρ' ἐν μέσσοισι δύο χρυσοῖο τάλαντα.' καὶ διτάλαντον δὲ καὶ τριτάλαντον, καὶ ἡμιτάλαντον λέγεται. ἀρχαία δὲ ἡ χρῆσις καὶ ἡ τοῦ τρίτον ἡμιτάλαντον καὶ πέμπτον ἡμιτάλαντον. ἔστι δὲ τὸ μὲν τρίτον ἡμιτάλαντον δύο ἥμισυ τάλαντα· τὸ δὲ πέμπτον ἡμιτάλαντον τέσσαρα ἥμισυ· καὶ τὸ ἕβδομον ἡμιτάλαντον ἓξ ἥμισυ· καὶ ὅλως οὕτινος ἀριθμοῦ παρωνύμῳ μέρει ἐπονομάσει τις τὸ ἡμιτάλαντον, τούτου ὁ προηγούμενος ἀριθμὸς ἐφαρμόσει τοῖς ταλάντοις· οἷον ἂν μὲν η', ἑπτά, ἂν δὲ θ', ὀκτώ, συναριθμουμένου δηλονότι καὶ τοῦ ϛ. φίλον δὲ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τὸ ἓν ἥμισυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν, ὡς καὶ τρία ἡμίμναια τὴν μίαν ἡμίσειαν μνᾶν.— Καὶ ἄλλως. τὸ τάλαντον κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρυσοῦς εἶχε τρεῖς· διὸ καὶ Φιλήμων ὁ κωμικός φησι· 'δύο εἰ λάβοι τάλαντα, χρυσοῦς ἓξ ἔχων ἀποίσεται.'— Εἰς τὸ λεξικὸν τῆς Ἰλιάδος· 'ἕπτ' ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα.'— Τὰ νῦν ἑξακισχίλια λεγόμενα παρὰ Ἀθηναίοις. διαφόρως δὲ νοεῖται· ἦν γὰρ καὶ βραχύ τι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. καὶ ὁ ποιητὴς δὲ δῆλον ἡμῖν τοῦτο ποιεῖ, ἐν τῷ ἐπιταφίῳ Πατρόκλου λέγων· 'τῷ δὲ τετάρτῳ θῆκε δύο χρυσοῖο τάλαντα.' εἰ γὰρ περὶ τοῦ ταλάντου τῶν Ἑλλήνων ἐστί, βραχύ τι τὸ τάλαντον τοῦ χρυσοῦ ἦν παρ' αὐτοῖς, ὡς ὁ Δίφιλος [ἐν ἀργύρῳ] 'βραχύ τί ἐστι τάλαντόν' φησι.

---

10. τρίτου ἡμιταλάντου vulgo 19. ἥμισυ vulgo

— Τάλαντον δέ, οὐ τάλαντα. ταῦτα δέ ἐcτι χρυcίου τάλαντον.

Ταρτημόριον, δίχαλκον· ὁ γὰρ χαλκοῦc ὄγδοον τοῦ ὀβολοῦ. καὶ ταρτημόριόν τινα καλοῦcιν, οἷον διχάλκου ἄξιον.

Τεταρτημόριον, τὸ τέταρτον μέρος τοῦ ὀβολοῦ, τουτέcτι χαλκοῖ δύο· ὁ γὰρ ὀβολὸc ὀκτὼ χαλκοῦc ἔχει. τριτημόριον δὲ τοὺc ἓξ χαλκοῦc εἴρηκε Φιλήμων.

Τετρᾶχμον οὐ δύναται κατὰ cυγκοπὴν γενέcθαι διὰ τὸν τόνον· εἰ γὰρ cυγκοπὴ γίνοιτο, παράλογος ὁ τόνος. τετράδραχμον· καὶ ἀποβολῇ τοῦ δρ, τετράαχμον· καὶ cυναλοιφῇ, τετρᾶχμον· καὶ περιcπᾶται.

Τριωβολιμαῖος, τριῶν ὀβολῶν, εὔωνος.